KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

Raimonda Nabažaitė

VĖLYVŲJŲ VIDURAMŽIŲ IR NAUJŲJŲ LAIKŲ KOKLININKYSTĖ KLAIPĖDOJE: TARP INOVACIJOS IR KULTŪRINĖS TRADICIJOS

Daktaro disertacija
Humanitariniai mokslai, istorija (05H)

Klaipėda, 2016

Mokslo daktaro disertacija rengta 2011–2015 metais Klaipėdos universitete pagal Vytauto Didžiojo universitetui, Klaipėdos universitetui LR švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 21 d. įsakymu Nr. V-1124 suteiktą doktorantūros teisę

Mokslinis vadovas

prof. habil. dr. Vladas Žulkus (Klaipėdos universitetas, humanitariniai mokslai, istorija, 05H)

TURINYS

ĮVADAS 5
ŠALTINIŲ APŽVALGA 8
ISTORIOGRAFIJOS APŽVALGA 11
METODOLOGINĖ PRIEITIS IR TAIKOMI METODAI 21
KOKLIŲ TIPOLOGIJA IR TERMINIJA 27
Indo pavidalo (paprastieji) kokliai 28
Sudėtiniai kokliai 29
Dekoratyviniai krosnies elementai 31
Krosnies konstrukciniai elementai 32
Nekeraminiai elementai 32
1. VĖLYVŲJŲ VIDURAMŽIŲ KOKLINĖS KROSNYS: INOVATYVAUS ŠILDYMO BŪDO PRADŽIA KLAIPĖDOJE 33
1.1. Koklinių krosnių pasirodymo Klaipėdoje sąlygos 33
1.2. Kitos būsto šildymo alternatyvos 35
1.3. Seniausių Klaipėdos krosnių reliktai: XIV a. antrosios pusės puodyniniai kokliai 40
1.4. XV a. antrosios pusės – XVI a. pradžios nauji krosnių statymo sprendimai – dubeniniai kokliai 43
1.5. XV a. pabaigos – XVI a. pradžios koklių gamyba matricomis: naujovė ir kintantys visuomenės poreikiai 47
1.5.1. Konstrukciniai sudėtinių koklių sprendimai 49
1.5.2. Koklių dekoro sąsajos su laikotarpio aktualijomis 52
1.5.2.1. Pamaldumo išraiška koklių dekoro srityje 52
1.5.2.2. Pamokančios alegorijos 59
1.5.2.3. Sąsajos su heraldika 61
1.5.2.4. Geometriniai, botaniniai motyvai 64
1.6. Viduramžių koklių gamyba Klaipėdoje – aukštas profesinis meistriškumas 66
1.6.1. Dirbtuvių lokalizavimo perspektyvos ir veiklos pobūdis 68
1.6.2. Dirbtuvių pajėgumas 71
1.6.3. Dirbtuvių lokalizavimo problemos ir veiklos laikotarpis 72
1.6.4. Modelių (patricų ir matricų) kilmės problemos 74
1.7. Krosnių savininkų kultūrinis ir ekonominis potencialas 76
2. NAUJŲJŲ LAIKŲ PASAULĖŽIŪROS TRANSFORMACIJOS IŠRAIŠKA KOKLIUOSE 79
2.1. Reformacijos įtaka Klaipėdos koklininkystei 81
2.1.1. Reformatorių portretai 82
2.1.2. Martino Lutherio literatūrinio palikimo ženklai 85

2.1.3. Radikalioji Reformacijos pusė – anabaptistų portretai ... 88
2.1.4. Valstiečių karų atgarsiai? ... 90
2.2. Universalesnės koklių dekoro reikšmės ... 91
2.2.1. Pasaulietinės valdžios išraiška: imperatorių portretai ir landsknechtai ... 91
2.2.2. Bendrakrikščioniškos tradicijos raiška ... 95
2.2.3. Sąsajos su apolitiškojo Hanso Bermano veikla ... 97
2.2.4. Komforto aktualinimas ... 98
2.3. XVI a. antrosios pusės koklių dekoro derinių problematika ... 99
3. XVI A. PABAIGOS – XVII A. PIRMOSIOS PUSĖS KERAMIKOS DIRBTUVIŲ PRODUKCIJA ... 103
3.1. Keramikos dirbtuvių atliekos ir lokalizavimo perspektyvos ... 103
4. XVII A. ANTRASIS KETVIRTIS – XVIII A. ANTROJI PUSĖ: KOKLININKŲ DĖMESYS FLORISTIKAI IR PRŪSIJOS ELITUI ... 111
4.1. XVII a. antroji pusė – floristinės tematikos įsivyravimas krosnių puošyboje ... 111
4.2. Lojalumo Prūsijos valdančiajam elitui ženklai ... 114
4.3. Pragmatizmo atvejai ... 117
4.4. XVII a. pabaiga – XVIII a. antroji pusė: tarp pokyčių ir tradicijų tęstinumo ... 118
4.4.1. Pakitęs amatininkų braižas ... 119
4.4.2. Fajansinių krosnių imitavimas ... 123
4.4.3. XVII a. pabaigos kurfiursto Friedricho Wilhelmo statusu ženklinti kokliai ... 124
4.4.4. Prūsijos karalystės ženklai kokliuose ... 125
4.4.5. Prūsijos karaliaus Friedricho II valdymo laikotarpio (1740–1786) kokliai ... 125
5. IKIINDUSTRINĖS KOKLIŲ GAMYBOS NYKIMO TENDENCIJA ... 127
IŠVADOS ... 129
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS ... 134
LITERATŪROS SĄRAŠAS ... 146
PRIEDAI ... 169

ĮVADAS

Viduramžiais besikuriant miestams ir plintant urbanizacijos procesui, Europoje klostėsi nauja būsto šildymo praktika, iš esmės keitusi atšiauresnio klimato regiono gyventojų gerovę. Viduriniu šio laikotarpio periodu pritaikyta ir iki šiol dar gaji koklinių krosnių statyba pasiūlė technologiškai pažangesnį, ekonomiškesnį ir saugesnį būsto šildymo būdą. Jo sėkmę ir sklaidos mastą liudija plati koklių radaviečių geografija, apimanti Vakarų, Vidurio, Rytų ir Šiaurės Europos miestus, tarp jų ir Pietryčių Baltijos jūros pakrantėje įsikūrusią Klaipėdą. Krosnių reliktų konstrukcinis, stilistinis, dekoratyvinis panašumas leidžia skirtingus miestus nagrinėti kaip bendrakultūrį koklininkystės reiškinį, apimantį žmogaus erdvę, plėtojantį komunikacijos kanalus. Šis reiškinys Klaipėdos atveju dar menkai tyrinėtas. Nors jo svarba miestams pažinti daugelis Lietuvos tyrinėtojų neabejoja, tačiau konceptualios prieities, apimančios šį objektą daugiamatėje erdvės ir laiko perspektyvoje, kol kas dar nebuvo. Lietuvoje koklių tyrimams būdingas pavienių neretai chronologiškai atskirų aspektų nagrinėjimas arba pačių dirbinių katalogavimas. Toks indėlis į temos plėtotę yra neabejotinai svarbus, tačiau mažai leidžiantis suvokti šio reiškinio visumą, jo tęstinius ar kintančius raiškos pavidalus. Pernelyg sureikšmintas koklių dekoratyvumo aktualinimas tarsi menkina pirmųjų, žiedžiamuoju ratu gamintų, koklių reikšmę ir šios technologijos naudojimo poreikį ištisus šimtmečius. Klaipėdos atveju koklių dekoro raiškos pavidalai taip pat mažai atskleisti – apsiribojama dekoro motyvų apibūdinimu, skirstymu, tipologizavimu. Norint suvokti koklininkystės sritį kaip atvirą ir paveikią vienalaikiams procesams, tokios prieigos yra ribotos, be sąsajų su iliustruotais spaudiniais, kultūrinėmis įtakomis bei aktualijomis, kurioms buvo atviri Klaipėdos krosnių savininkai. Šie aspektai siejasi su veikla juos aptarnavusių keramikos meistrų, kurių pajėgumui įvertinti reikia su koklių gamyba susijusių dirbinių analizės. Daugiausia vyraujanti stilistinė koklinių krosnių pažinimo prieiga arba įprastas koklių katalogavimas atitolina supratimą, kaip konkrečioje vietovėje buvo įgyvendinamos naujos krosnių statybos idėjos, kada jos buvo pritaikytos ir koks jų sąlytis su bendrosiomis tendencijomis. Nagrinėjant praktinę žmogaus kasdienybės pusę, stilistinis koklių grupavimas indikuoja šiek tiek dirbtinį krosnių kaitos pojūtį. Nors taip atskleidžiami krosnių programos pokyčiai, tačiau menkai išryškinamas praktinis gyventojų poreikis atnaujinti namų šildymo įrenginius. Iš pastarojo išplaukia mažai pažinti aspektai, apimantys antrinį koklių arba ilgalaikį matricų naudojimą, vienu metu egzistavusias skirtingos stilistinės išraiškos krosnis. Atsižvelgiant į iškeltų problemų kompleksiškumą, manytina, kad makrotyrimas, išskiriant vieno miesto atvejį, yra tinkamiausia prieitis joms nagrinėti.

Sprendimą **tiriamuoju objektu** pasirinkti Klaipėdos krosnių keramiką lėmė gausi ir menkai tyrinėta nuo 1968 m. Klaipėdos senamiestyje rinkta archeologinė medžiaga, kuriai plačiau pažinti tik neseniai išleistas Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus koklių katalogas[1]. Klaipėdos atvejo pasirinkimą lėmė išskirtinė miesto geografinė padėtis, jo įkūrimo aplinkybės, raida ir vokiškos kultūros dėmuo, leidžiantis Klaipėdą įvertinti ne tik Baltijos regiono, bet ir Vidurio Europos

[1] *Klaipėdos pilies ir senamiesčio kokliai XIV a. – XIX a. vidurys*. Sud. Jonas GENYS, Liolė RUTKAITIENĖ, Roma SONGAILAITĖ. Klaipėda, 2015.

koklininkystės lygmeniu, iškeliant galimybę ateityje imtis lyginamųjų pjūvių su kultūriškai kitokias raidos sanklodas turinčia Didžiosios Lietuvos dalimi.

Atsižvelgiant į išryškintas problemas, šio **tyrimo tikslas** – atskleisti bendrakultūrę viduramžių ir naujųjų laikų Europos miestų koklininkystės patirtį Klaipėdoje, lėmusią technologiškai pažangesnes būsto šildymo permainas, keitusią privačios erdvės išraišką ir atliepusią kultūrines laikmečio aktualijas. Jam įgyvendinti yra iškelti šie uždaviniai:

1. Įvertinti sąlygas koklinėms krosnims pasirodyti ir ankstyviausias šios inovacijos adaptavimo apraiškas Klaipėdoje.
2. Atskleisti koklinių krosnių reikšmę lyginamojoje kitų šildymo įrenginių perspektyvoje.
3. Analizuojant archeologinį koklių radimo kontekstą, artefaktų konstrukciją, dekoro reikšmes, išnagrinėti, kokiomis formomis pasireiškė moderni koklių gamybos technologija viduramžiais.
4. Aktualizuoti pirmųjų vėlyvaisiais viduramžiais įsteigtų keramikos dirbtuvių veiklą ir atskleisti Klaipėdos rinkai koklius gaminusių meistrų lygį.
5. Išnagrinėti ankstyvųjų naujųjų laikų koklių produkcijos pokyčius ir joje atsekamus kultūrinės įtakos raiškos pavidalus.
6. Remiantis keramikos dirbtuvių atliekų analize, įvertinti XVI a. pabaigos – XVII a. pirmosios pusės dirbtuvių veiklą ir išskirti joms būdingą serijinę koklių produkciją bei jos sklaidą. Atsižvelgiant į situacinį kontekstą ir miesto topografinius pakitimus, aktualinti dirbtuvių lokalizavimo perspektyvą.
7. Atskleisti pagrindinius XVII–XVIII a. koklininkystės pokyčių indikatorius, išryškinti lojalumo, išreikšto Prūsijos valdančiajam elitui, ženklus ir tęstinius kultūrinės tradicijos atvejus.
8. Remiantis trasologine dirbinių analize, nustatyti XVII a. pabaigoje – XVIII a. pirmojoje pusėje atsiradusius pokyčius keramikų dirbtuvėse ir tų pokyčių požymius koklių produkcijoje.
9. Atskleisti rankų darbo koklinių krosnių nunykimo tendencijas Klaipėdoje.

Tiriamojo darbo **geografinės ribos** apima Klaipėdos miesto branduolį su trimis skirtingas raidos sanklodas turinčiomis istorinėmis zonomis. Seniausia genezės atžvilgiu yra Klaipėdos piliavietė, apimanti nuo XIII a. vidurio įkurtos pilies teritoriją ir iki XVI a. pradžios šalia jos buvusio miesto ribas. Antrąją geografinio branduolio jungtį sudaro nuo XVI a. pradžios apgyvendinta miesto sala tarp naujosios (dabartinės) ir senosios Dangės upės vagų. Dėl fortifikacinių priežasčių perkėlus miestiečius gyventi į miesto salą, ši teritorija plėtojosi kaip miesto teises turinti ir iš abiejų pusių priemiesčiais apribota bendruomenės dalis. Į tyrimą įtraukta pilies valda – Odų gatvelės priemiestis – XVII a. pabaigoje pavadinta Friedricho miestu. Jo geografinės ribos apima vidinę, kitapus Senosios Dangės upės[2] XVII a. pirmojoje pusėje pylimais apjuostą teritoriją, kurios raida siekia XVI a., tačiau intensyvus užstatymas vyko nuo XVII a. Užpylus XVIII a. pradžioje Dangės senvagę, šios miesto zonos buvo sujungtos. Dėl archeologinės medžiagos trūkumo atliekant tyrimą nepavyko tinkamai įvertinti kitų istorinių priemiesčių – Krūmamiesčio, Vičių – situacijos, juose surinkta medžiaga buvo naudojama tik lyginamiesiems aspektams.

[2] Dabartinė Didžioji Vandens gatvė

Siekiant Klaipėdos koklininkystės atvejį atskleisti bendrakultūriame kontekste, šio tyrimo geografinės ribos praplečiamos apimant Vokietijos, Šveicarijos krosnių kilmės regionus, Vengrijos, Čekijos, Slovakijos, kaimyninės Lenkijos, Latvijos lyginamuosius atvejus. Taip pat naudota kitų Baltijos regiono šalių – Estijos, Suomijos, Skandinavijos, Didžiosios Britanijos, Danijos ir Lietuvos didžiųjų miestų archeologinė medžiaga.

Šio tiriamojo darbo **chronologines ribas** apibrėžia archeologinė medžiaga ir jos radimo kontekstas, pagal kurį datuojami rankomis gaminti kokliai. Lyginamuoju būdu ankstyviausius koklius datavus XIV a. antrąja puse, jų chronologija laikytina pirminiu atspirties tašku. Archeologiškai vėlyviausi ir patikimiausiai datuoti kokliai sietųsi su radavietėmis, apimančiomis 1854 m. miesto gaisro metu suformuotus sluoksnius, sietinus su rankų darbo koklių gamybos nunykimu Klaipėdoje. Bendro chronologinio horizonto skaidymą į smulkesnius tarpsnius lėmė artefaktuose įžvelgti technologiniai, morfologiniai aspektai, sąsajos su bendrakultūriais procesais ir miesto gyvenimo pokyčiais.

Šiuo tyrimu pirmą kartą bandoma kompleksiškai įvertinti vieno miesto archeologinę medžiagą daugiamatėje erdvės ir laiko perspektyvoje, pritaikant įvairiapusius tyrimo metodus, konkrečiais atvejais atskleidžiant materialinės kultūros santykį tarp naujovės ir tradicijų tęstinumo. Darbo naujumą taip pat atliepia bandymas praplėsti tiriamo objekto ribas bei koklininkystės reiškinio sampratą, apimančią amatininkystės sritį, kultūrinius kontaktus, rinkos poreikius, technologinę pažangą, žmogaus privatumo ir pragmatiškumo aspektus. Pirmą kartą identifikuojamos Klaipėdos koklių dekoro reikšmės atveria platesnes ano meto žmogaus kasdienybės, savirealizacijos pažinimo ribas. Atliktas darbas sukuria pagrindą tolesniems lyginamiesiems tyrimams, tikėtina, jis bus aktualus tiek Lietuvos, tiek užsienio tyrinėtojams. Atsižvelgiant į Europoje aktyviai plėtojamą koklininkystės sritį ir iki šiol joje nefigūruojančią Klaipėdos situaciją, gauti tyrimų duomenys įgalins šį Baltijos jūros pakrantės miestą ateityje reprezentuoti kaip bendrakultūrio reiškinio dalyvį. Taip pat išryškintas koklių daugiasluoksnis informacijos šaltinis paskatins šią temą plėtoti toliau ir naujame žinių lygmenyje pažinti jį technologams, kultūrologams, menotyrininkams, kasdienybės tyrinėtojams.

Disertacijos ginami teiginiai:

1. Europos miestuose nuo XII a. išplitusi nauja namų šildymo koklinėmis krosnimis praktika Klaipėdoje adaptuota praėjus šimtmečiui po miesto įkūrimo.
2. Dėl menkos miesto plėtros iki XV a. antrosios pusės – XV a. pabaigos koklinės krosnys nebuvo visuotinai išplitusios. Kiekybinį ir kokybinį koklinių krosnių statybos šuolį lėmė vietinių keramikos dirbtuvių įsteigimas bei pasikeitusios miesto augimo sąlygos, perkėlus jį į miesto salą XVI a. pradžioje.
3. Klaipėdoje keramikų dirbtuvėse veikė aukšto profesinio meistriškumo amatininkai, Klaipėdos rinkai tiekę standartizuotą, Europoje žinomą produkciją.
4. Skirtingiems koklininkystės raiškos pavidalams įtaką darė viduramžių pasaulėžiūra, jos kultūrinės transformacijos naujaisiais laikais.
5. Prūsijos provincijos nedidelio miesto bendruomenė buvo nuovoki ir atvira europinėms permainoms koklininkystės srityje, tačiau ilgaamžių šildymo įrenginių atnaujinimą neretai lemdavo praktinis poreikis, meistrų pragmatiškumas.

ŠALTINIŲ APŽVALGA

Siekiant atskleisti koklininkystės reiškinį vieno miesto atžvilgiu, disertacijos pagrindiniu šaltiniu pasirinkta Klaipėdos archeologinių tyrimų medžiaga, kurią sudaro dirbiniai ir mokslinės ataskaitos su pastarosiose dokumentuotu jų radimo kontekstu. Kokliai po buitinės keramikos yra antra masiškai randama keramikos dirbinių rūšis, kurią kaupti Klaipėdoje pradėta nuo pirmųjų archeologinių tyrimų piliavietėje 1968 m.[3] Po kurio laiko, 8–9-uoju dešimtmečiais, ėmus sistemingai tyrinėti miesto branduolį, buvo surinkta didžioji dalis darbe analizuojamų artefaktų, juos nuolat papildant šių dienų archeologų randama medžiaga (saugoma Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje (toliau – Muziejus arba MLIM)).

Peržiūrėjus Muziejaus fonduose saugomas 287 mokslines archeologines ataskaitas ir įvertinus nedokumentuotą, tačiau muziejuje saugomą medžiagą[4], iš jų buvo išskirti įvairūs 196 tyrinėti objektai su koklių radavietėmis. Jose rūpimų artefaktų kiekis svyruoja nuo vieno iki kelių šimtų ar kelių tūkstančių[5]. Pagal jas buvo sudarytas bendras situacijos planas (1 pav.) ir susistemintų koklių radaviečių lentelė (2 lent.). Atlikus dirbinių fragmentų sisteminę analizę, buvo suskaičiuota per 22 000 vnt. krosnių keramikos reliktų, kurių dalis tyrimų metu tyrinėti empiriškai. Koklių pasiskirstymo pagal miesto istorines zonas statistinė išraiška pateikta diagramoje (1 pav.) Šis pateiktas tiriamų radinių skaičius yra orientacinis, nepretenduojantis į faktinę ar baigtinę koklių kiekybinę išraišką dėl kelių priežasčių. Pirma, esama ataskaitų, ypač ankstyvųjų, kuriose nėra nurodyti tikslūs radinių skaičiai, apsiribota tik paminėjimais, grupinėmis charakteristikomis. Antra, vienur koklių nuolaužos pateiktos kaip masinė medžiaga ir inventorizuotos, kitur paliktos be detalesnės apskaitos. Trečia, dalis Muziejuje saugomos iškastinės medžiagos iki šiol dar neturi paruoštų ataskaitų. Sprendžiant iš publikuotų trūkstamų ataskaitų suvestinių, Klaipėdoje yra neatsiskaityta už 1995–2010 m. archeologinius tyrimus septyniolikoje vietovių[6]. Kai kurių tokių objektų medžiaga į šį tyrimą taip pat įtraukti[7]. Čia paminėtina 2007–2008 m. sklype Kurpių g. 3 vykdytų ir įvairiuose leidiniuose išsamiai publikuotų archeologinių tyrimų medžiaga[8] bei sklypų Sukilėlių g. 12 ir

[3] TAUTAVIČIUS, Adolfas. Ataskaita už bandomuosius archeologinius tyrinėjimus Klaipėdos pilies teritorijoje 1968 metais. Vilnius, 1970. *MLIM*, AS 30, Pg. m. 7918.

[4] Išskyrus tyrimų medžiagą iš Didžiosios Vandens g. 18 (2008 m.), kuri laikinai saugoma Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institute (toliau BRIAI).

[5] Gausiausios koklių radavietės fiksuotos Teatro a. (1985, 1986 m.), Sukilėlių g. 4, 6, 8 (1990 m.), Sukilėlių g. 12 (2010 m.), Turgaus g. 37 (2006, 2010, 2012–2013 m.)

[6] BAUBONIS, Zenonas; ZABIELA, Gintautas; ŽILINSKAITĖ, Agnė. Trūkstamos archeologinių tyrimų ataskaitos (1996–2005). *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2010 metais*, Vilnius, 2011, p. 553–556; BAUBONIS, Zenonas; ZABIELA, Gintautas; ŽILINSKAITĖ, Agnė. Trūkstamos archeologinių tyrimų ataskaitos (2006–2007). *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2011 metais*, Vilnius, 2012, p. 647–649; BAUBONIS, Zenonas; LUCUNAS, Valdas; ZABIELA, Gintautas ir kt. A. Trūkstamos 2008 m. archeologinių tyrimų ataskaitos. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012 metais*, Vilnius, 2013, p. 698–701; BAUBONIS, Zenonas; ZABIELA, Gintautas., ŽILINSKAITĖ, Agnė. Trūkstamos archeologinių tyrimų ataskaitos už 2010 m. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2013 metais*, Vilnius, 2014, p. 548–549; JANKAUSKIENĖ, Dovilė, ZABIELA, Gintautas; ŽILINSKAITĖ, Agnė. Trūkstamos 2010 m. archeologinių tyrimų ataskaitos. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2014 metais*, Vilnius, 2015, p. 666–667.

[7] Bendroje suvestinėje šie tyrinėti objektai įtraukti.

[8] MASIULIENĖ, Ieva. 16th–17th Cen. Klaipėda Town Residents' Lifestyle (by archaeological, palaeobotanical, and zooarchaeological data of Kurpių street plots). *Archaeologia Baltica*, vol. 12. Klaipėda, 2009, pp. 95–111; MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2008 metais*. Vilnius, 2009, p. 345–353; MASIULIENĖ, Ieva. Tyrinėjimai Kurpių g. 3. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2007 metais*. Vilnius, 2008, p. 341–354.

Didžiosios Vandens g. 18 archeologiniai duomenys[9]. Pastarųjų archeologinis kontekstas yra lakoniškai aptartas kasmetiniame periodiniame archeologinius tyrimus pristatančiame leidinyje, šiame darbe jį išplečiant per tiesioginius kontaktus su tyrinėtojais. Archeologinis šaltinis taip pat buvo papildytas pilies patalpose ir senojo miesto prieigose (piliavietė)[10] bei perkelto miesto užstatymuose (Tomo g. (1550)[11], Kurpių g. 3 (1542–1678)[12], Kepėjų g.[13]) paraleliai naudotų kitų šildymo įrenginių lyginamuoju pažinimu.

Žvelgiant į visą radinių masyvą ir analizuojant jų archeologinį kontekstą, atkreiptinas dėmesys, kad Klaipėdoje krosniaviečių reliktų randama itin retai. Daugiausia vyrauja palaidi, kultūrinę priklausomybę su krosnies savininku praradę kokliai. Susiejus juos su radimo aplinka, tiriamą objektą galima priskirti prie: 1) turinčių sąlyginai aiškiai archeologų apibrėžtas chronologines ribas ir 2) priklausančių chronologiškai plačiai, sunkiai arba nesuprantamai datuotinų sluoksnių. Atkreiptinas dėmesys, kad būtent pastaruosiuose neretai randama vienetinės, analogų kituose sluoksniuose neturinčios medžiagos. Kadangi kultūriniuose sluoksniuose rasti kokliai žymi jų išmetimo, patekimo į sluoksnį – gruntą laiką, pirminis koklių datavimas apibrėžiamas pagal palyginimus su bendru Europos kontekstu, pagal sąsajas su miesto raidos procesais. Analizuojant šaltinį taip pat atkreiptas dėmesys, kad chronologiškai aiškiai apibrėžto sluoksnio turinyje esama tiek spalvine, technologine, tiek dekoro prasme varijuojančių koklių, galimai priklausiusių net ne vienai krosniai. Šiai problemai spręsti tyrime yra aktualinamos keramikų dirbtuvių atliekos, o pagal šias – jų serijinė produkcija. Nagrinėjant šiuos aspektus yra svarbūs radinių masyvai iš Teatro aikštės, arčiau Sukilėlių gatvės (iki XVI a. pradžios užpilto gynybinio griovio vietos), ir iš Turgaus gatvės pabaigoje (sklype Nr. 37) buvusio XVII a. pirmosios pusės pylimo turinio[14]. Skirtingus chronologinius pjūvius apimantys radinių masyvai nagrinėjami į sisteminę analizę įtraukiant kompleksinių radinių visumą, t. y. 7 113 vnt. buitinės keramikos šukių ir pavienius kitos paskirties radinius.

---

[9] BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2010 metais*. Vilnius, 2011, p. 339–343; BRAZAUSKAS, Mindaugas. Tyrinėjimai Klaipėdos senamiestyje. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2008 metais.* Vilnius, 2009, p. 340–345.

[10] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė 1998 m. kasinėjimo ataskaita. Klaipėda, 1999. *MLIM*, AS 231, Pg. m. 8152; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, 1999 m. kasinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1999. *MLIM*, AS 281, Pg. m. 8272; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė. 1976 m. archeologiniai tyrinėjimai, perkasų ir radinių aprašymas. T. I. Klaipėda, 1978. *MLIM*, AS 31, Pg. m. 7919; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, Archeologinių tyrimo darbų 1974–1975 m. ataskaita. Vilnius, 1976. *MLIM*, AS 35, Pg. m. 7923; ZABIELA, Gintautas; ABROMAVIČIUS, Egidijus; KRANIAUSKAS, Rokas ir kt. Klaipėdos pilies rytinės kurtinos vietos tyrimai. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2014 metais*. Vilnius, 2015, p. 210–217; ZABIELA, Gintautas; BUKANTAITĖ, Vita; ČĖSNA, Žilvinas ir kt. Klaipėdos pilies pietinė dalis ir kurtinos. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2010 metais*. Vilnius, 2011, p. 199–210.

[11] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda, Miestas ir pilis, Archeologija ir istorija.* Vilnius, 2002, p. 80; 42 pav.

[12] MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3…, 2009, p. 347; 2 pav.

[13] BRAČIULIENĖ, Ramunė. Archeologinių tyrimų Klaipėdoje, Jono, Kepėjų, Tiltų g. nr. 3/16/5 (1990–2000 m) ataskaita. Klaipėda, 2000. *MLIM*, AS 254, Pg. m. 8245.

[14] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės sutvarkymas. Archeologinių žvalgomųjų kasinėjimų ataskaita I etapas. Klaipėda, 1985. *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės sutvarkymas. Archeologinių žvalgomųjų kasinėjimų ataskaita, II etapas. Klaipėda, 1986. *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260; SPRAINAITIS, Raimondas. Kavinės „Nida“ prijungimas prie miesto šiluminių tinklų Sukilėlių 4,6,8 g. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita III etapas. Klaipėda, 1990. *MLIM*, AS 48, Pg. m. 7936; NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais teritorijos (27077) Turgaus ir Pakalnės gatvių 2010 m. žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 2011. *MLIM*, AS 420, Pg. m. 10179; NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio Turgaus g. 37 2012–2013 m. archeologinių tyrinėjimų (unikalus kodas: 27077) ataskaita. T. 1: Tekstinė dalis. Klaipėda, 2016. *MLIM*, AS-;*BRIAI,* 904 (475.5) Na–02.

Vienalaikiams koklių deriniams ir jų technologiniams aspektams nagrinėti aktualinamos krosniaviečių svarba ir galimai vienai krosniai priklausiusių koklių sankaupos. Duomenų analizė leidžia išskirti penkias Klaipėdoje rastas krosniavietes su mūriniu padu[15] (Kurpių g. 3[16], Didžioji Vandens g. 14A[17], Komendanto namas (piliavietė)[18], Skerdėjų g. 2, 4, 6[19], Turgaus g. 33–35[20]) ir tyrėjų įvardytas koklių sankaupas (Kurpių g. 4, Turgaus g. 31, sklypas tarp Tomo, Didžiosios Vandens g., Pasiuntinių ir Vežėjų g. (toliau TOM–DV), Turgaus g. 7, Tomo g. 8, 10 A-B) [21], tačiau kai kurių patikimumas kelia abejonių (Sukilėlių g. 11, Aukštoji g. 13)[22].

Dėl skirtingo ataskaitų informatyvumo lygio tyrimo metu kokliai buvo empiriškai tyrinėjami Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus fonduose. Ten pat buvo atrenkami koklių bandinių variantai specialiesiems tyrimams: cheminiams, daktiloskopiniams, mikroskopiniams[23], kurie plačiau aptariami skyriuje apie tyrimui taikytus metodus. Empirinio darbo metu pavyko aptikti naujų, iki tol mažai aktualizuotų ir žinomų koklių variantų, susipažinti su technologiniais koklių gamybos savitumais, svarbiais pokyčiams koklininkystės srityje tyrinėti. Jų pagrindu sudaryta vaizdinė tiriamo šaltinio dalis, kartu su lyginamaisiais pavyzdžiais pateikta disertacijos prieduose.

[15] Komendanto name šalia pado koklių nebuvo rasta.
[16] MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3…, 2009, p. 347; 2 pav.
[17] ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas D. Vandens g. 14 A Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1988. *MLIM*, AS 38, Pg. m. 7926.
[18] ŽULKUS, Vladas; BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos piliavietė, 2000 archeologijos kasinėjimų ant Princo Karlo bastiono ataskaita. Klaipėda, 2000. *MLIM* AS 298, Pg. m. 8524.
[19] SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto vietos (A1704), Skerdėjų g. 2,6,8 2007 m. archeologinių tyrimų ataskaita. I dalis. Klaipėda, 2008. *MLIM*, AS 356, Pg. m.-
[20] ŽULKUS, Vladas. P. Cvirkos g. 33–35, Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda 1981. *MLIM*, AS 59, Pg. m. 7947.
[21] GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje Kurpių g. 4 rūsiai. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 73, Pg. m. 7961; SPRAINAITIS, Raimondas. Turgaus gatvė Nr. 31 Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 64, Pg. m. 7952; SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje 1990 metais. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1991. *MLIM*, AS 13, Pg. m. 7901; SPRAINAITIS, Raimondas. Gyvenamasis namas Klaipėdoje Teatro g. 7. Archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1983. *MLIM*, AS 53, Pg. m. 7941; ŽULKUS, Vladas. Gyv. namai Tomo 8, 10 A-B. Archeologinė priežiūra. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 83, Pg. m. 7971.
[22] ŽULKUS, Vladas. Aukštoji 13 b Klaipėdoje. Archeologinių tyrimo darbų ataskaita. Klaipėda, 1973. *MLIM*, AS 263, Pg. m. 8254; SPRAINAITIS, Raimondas. LMTI Klaipėdos filialas Sukilėlių g. 11 Magistralinių šiluminių tinklų trasos archeologinės priežiūros ir fiksacijos 1981–1982 m. Klaipėda, 1982. *MLIM*, AS 43, Pg. m. 7931.
[23] Bandiniams numeriai suteikti pagal darbo fonduose seką, neatsižvelgiant į objektą ir chronologiją.

ISTORIOGRAFIJOS APŽVALGA

Praėjus per pusšimtį metų nuo pirmosios Adolfo Tautavičiaus 1969 m. parengtos publikacijos apie Vilniaus pilyje rastus XVI–XVII a. koklius[24], pasirodė krosnių keramiką įvairiais aspektais nagrinėjančių tiriamųjų bei apžvalginių straipsnių ir kitų darbų. Vertinant juos iš šių dienų perspektyvos, mokslinė tiriamojo objekto plėtotė tiek chronologine, tiek keliamų klausimų prasme nebuvo nuosekli. Skirtinguose miestuose dėl vykdytų kasinėjimų nevienalaikiškumo, skirtingo tyrinėtojų kūrybinio potencialo krosnių keramikos tyrimai rutuliojosi vieni kitus mažai veikdami, neretai išgyvendami net ilgus tylos periodus. Iki šių dienų pasirodę tokios tematikos tiriamieji darbai daugiausia apima Lietuvos didžiųjų miestų – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir istoriniu požiūriu strateginio Biržų miesto archeologinę medžiagą. Tuo tarpu mažųjų miestelių situacija, neskaitant pavienių informacinio pobūdžio straipsnių[25], yra labai mažai tyrinėta. Lietuvos tyrinėtojų įdirbis išryškina bent tris pagrindines kokių tyrimų tendencijas.

Sprendžiant iš platesnės apimties studijų, jų turiniui būdingas katalogavimo principas, tiriamą objektą išskirstant į grupes pagal technologinius, tipologinius požymius. A. Tautavičiaus pasirinkta tyrimų prieiga atsiskleidžia Albino Kuncevičiaus parengtoje daktaro disertacijoje apie Žemutinės pilies rūmų XV–XVII a. koklius (1993) ir jos pagrindu išleistame kataloge (1993)[26]. Lyginant abu veikalus, pažymėtina, kad tyrinėtojas klasikiniu būdu grupuoja krosnių keramikos dirbinius į tipus, aptaria jų variantus, datavimo problemas. Šių tyrimų apibendrintos išvados pateiktos autoriaus parengtos Lietuvos viduramžių archeologijai skirtos monografijos skyriuje apie koklius (2002)[27]. Praėjus daugiau nei dviem dešimtmečiams, šią medžiagą naujai plėtoti ėmėsi Gintautas Rackevičius, išleidęs studiją apie Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų koklines krosnis ir XVI a. koklius (2013)[28]. Nors atliktas darbas pristatomas kaip katalogas, tačiau jo turinys peržengia šiam žanrui būdingas ribas, kartu pateikdamas krosnių rekonstrukcijos vadovą ir su juo susijusius dokumentavimo, sisteminimo, vertinimo etapus. Atsižvelgiant į to meto valstybės strategiją, studijos sumanymą suponavo Valdovų rūmų interjero atkūrimo projektas, kurio sudėtinė dalis buvo XVI a. koklinių krosnių rekonstrukcija. Tai atskleidžia pačios studijos sąranga, tikslo prieigos[29], krosnį suvokiant kaip atkuriamąjį objektą. Toks požiūris įgalino pritaikyti iki tol Lietuvoje netaikytą minimalaus buvusių koklių kiekio skaičiavimo metodą. Katalogo pagrindu tapęs morfologinių koklių grupių sudarymas yra gana savitas sisteminimo būdas, paremtas siekiu grupuoti koklius, kurie galimai priklausytų tai pačiai krosniai. Jie susieti stilistiniu požiūriu, spalviniais glazūrų deriniais, morfologinėmis ir technologinėmis savybėmis. Toks grupavimas ir stratigrafinio metodo taikymas leido apibrėžti koklių chronologiją dešimtmečių tikslumu bei nustatyti iš jų sumūrytų

[24] TAUTAVIČIUS, Adolfas. *Vilniaus pilies kokliai (XVI–XVII)* (Acta historica Lituanica, kn. 4). Vilnius, 1969.
[25] ALELIŪNAS, Giedrius. Veliuonos kokliai. *Kultūros paminklai*, 1996, kn. 3, p. 19–22.
[26] KUNCEVIČIUS, Albinas. *Vilniaus žemutinės pilies rūmų kokliai XV – XVII a.* Daktaro disertacija. Vilnius, 1993; KUNCEVIČIUS, Albinas. Die Kacheln aus dem Palast der Großfürsten in Vilnius. In *Archäologische Schätze aus Litauen. Begleitband zur gleichnamigen Ausstellung. Kultur- und Stadthistorisches Museum Duisburg, 11. September 1992 bis 10. Januar 1993.* Duisburg, 1993, S. 79–134.
[27] KUNCEVIČIUS, Albinas. *Lietuvos viduramžių archeologija.* Vilnius, 2005, p. 146–153.
[28] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai Vilniuje. XVI a. koklinių krosnių rekonstrukcija. XVI a. koklių katalogas.* Vilnius, 2012.
[29] Krosnių rekonstrukcijos galimybės kritiškas požiūris buvo išreikštas VDU magistrantės parengtame darbe. Plačiau GRUINIŪTĖ, Edita. *Koklinių krosnių rekonstrukcijos Lietuvos muziejų ekspozicijose*. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas, 2008.

krosnių funkcionavimo laiką[30]. Studijoje taip pat aptariama koklinių krosnių genezė, ikonografijos analizė, archeologiniuose paminkluose aptiktų krosnių reliktų tyrinėjimas, jų konstrukcijos, sąrangos įvertinimas. Ypač vertingas koklių gamybą Vilniuje ir jo aplinkinėse vietovėse nagrinėjantis skyrius[31]. Tyrinėtojo indėlis ir trūkumai buvo išsakyti šią medžiagą anksčiau tyrinėjusių (1991)[32] kolegų Albino Kuncevičiaus[33] ir Kęstučio Katalyno[34] recenzijose, iš kurių pastarajai G. Rackevičius paruošė atsakomąją[35]. 2015 m. Kęstučiui Katalynui parengus ir publikavus XV–XVII a. Vilniaus miesto koklių katalogą[36], buvo praplėstas skaitytojų ir tyrinėtojų akiratis apie bendrą Vilniaus miesto koklių visumą. Autorius atskleidė koklių pasirodymo Lietuvoje kontekstą, jų gamybą, datavimo, tipologijos principus, beje, ne visais atvejais derančius su G. Rackevičiaus siūlymais. Be kita ko, pateiktas dalies radinių datavimas ateityje pareikalaus atskiros diskusijos.

Pagal katalogavimo tradiciją, tais pačiais metais pasirodė Klaipėdos pilies ir senamiesčio koklius pristatantis katalogas[37], kuris buvo rengiamas disertacijos autorei dirbant archeologijos fonduose, dalį savarankiškai atrinktos bei identifikuotos medžiagos panaudojus jo sudarytojams. XIV–XIX a. koklių katalogo sudarymas orientuotas ne į technologinius ar vien stilistinius principus, bet į chronologinius tarpsnius. Skirtingai nei Vilniaus atveju, jame nėra plėtojami katalogo sudarymo principai, o apsiribojama įvadiniais straipsniais apie Klaipėdos krosnis[38] ir bendrąją vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų koklių situaciją[39].

Likusią su koklių tyrimais susijusią istoriografijos dalį sudaro analitinio ir apžvalginio pobūdžio straipsniai, skirti pavienių krosnių ir atskirų koklių grupėms nagrinėti. Žvelgiant į Klaipėdos situaciją, pirmiausia buvo susidomėta krosnių raida, ką lėmė 8–9-uoju dešimtmečiais intensyviai vykdyti archeologiniai tyrimai ir jų metu surinkti iki tol mažai pažinti kokliai. Bendrąja prasme iškastinė medžiaga tuo metu suteikė naujų prieigų, sprendžiant Klaipėdos miesto genezės

[30] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės*..., p. 77–101.
[31] *Ibid*..., p. 8–69.
[32] KUNCEVIČIUS, Albinas. Kokliai su herbais ir figūrinėmis kompozicijomis. *Kultūros barai*, 1991, nr. 10, p. 71–74; KUNCEVIČIUS, Albinas. *Lietuvos viduramžių archeologija.* Vilnius, 2005; KUNCEVIČIUS, Albinas; ZAKRAUSKAS, Sigitas. Loviniai kokliai. *Kultūros barai*, 1991, nr. 11, p. 74–76; KUNCEVIČIUS, Albinas; ZAKRAUSKAS, Sigitas. Stačiakampiai plokštiniai kokliai. *Kultūros barai*, 1991, nr. 12, p. 58–59; KATALYNAS, Kęstutis. XV–XVI a. plokštiniai kokliai iš Siaurosios gatvės Vilniuje. *Muziejai ir paminklai*, 1991, kn. 9, p. 50–60; KATALYNAS, Kęstutis. Gotikos epochos krosnys Vilniaus Žemutinėje pilyje. *Kultūros barai,* 1989, nr. 1, p. 56–59; KATALYNAS, Kęstutis. Vilniaus koklių ornamentų prototipai. *Mokslas ir gyvenimas*, 1991, nr. 4, p. 101–108.
[33] KUNCEVIČIUS, Albinas. [Rec. kn.: RACKEVIČIUS, G. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai Vilniuje. XVI a. koklinių krosnių rekonstrukcija. XVI a. koklių katalogas. Vilnius, 2012]. *Lietuvos archeologija*, 2013, t. 39, p. 343–348.
[34] KATALYNAS, Kęstutis. „Išvirkščias pasaulis“ arba „Kuo baigiasi bandymai kinkyti vežimą prieš arklį“ [Rec. kn.: RACKEVIČIUS, G. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai Vilniuje. XVI a. koklinių krosnių rekonstrukcija. XVI a. koklių katalogas. Vilnius, 2012]. *Lietuvos archeologija*, 2013, t. 39, p. 349–354.
[35] RACKEVIČIUS, Gintautas. Diskusija su K. Katalynu arba „zuikis iš „pasaulio atvirkščiai“, kuriam viskas atrodo priešingai“. *Lietuvos archeologija*, 2015, t. 40, p. 261–272.
[36] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai XV–XVII amžiuje*. Vilnius, 2015.
[37] *Klaipėdos pilies ir senamiesčio kokliai*..., p. 7–139.
[38] GENYS, Jonas. Klaipėdos krosnys. In *Klaipėdos pilies ir senamiesčio kokliai XIV a. – XIX a. vidurys*. Sud. Jonas GENYS, Liolė RUTKAITIENĖ, Roma SONGAILAITĖ. Klaipėda, 2015, p. 8–9.
[39] NABAŽAITĖ, Raimonda. Viduramžių ir naujųjų laikų Klaipėdos kokliai. In *Klaipėdos pilies ir senamiesčio kokliai XIV a. – XIX a. vidurys*. Sud. Jonas GENYS, Liolė RUTKAITIENĖ, Roma SONGAILAITĖ. Klaipėda, 2015, p. 15–17.

problemas, kurias struktūravo ir išsamiai nagrinėjo Vladas Žulkus[40]. Neskaitant ilgainiui atsiradusių kitų požiūrių į tam tikrus miesto planavimo segmentus[41] ir miesto raidos istoriją papildančių mokslinių darbų[42], V. Žulkaus sumodeliuotas Klaipėdos miesto raidos pagrindimas ir šiandien nepraranda mokslinės vertės[43]. Grįžtant į šios koncepcijos priešaušrį, galima pažymėti, jog kokliai tapo tiek mokslinį straipsnį papildančiu[44], tiek kultūrinio sluoksnio formavimosi aspektus paaiškinančiu šaltiniu. Vienas charakteringesnių pastarojo pavyzdžių – V. Žulkaus ir Jono Genio publikuoti Kurpių g. 4 atlikti tyrimai (1982) apie kurpiaus dirbtuves (1520–1540) ir jų aplinkoje rastus ikireformaciniam laikotarpiui būdingų koklių krosnies reliktus[45]. Vėliau šie duomenys buvo panaudoti kitoje bendraautorių publikacijoje, analizuojančioje XVI–XVII a. Klaipėdos koklinių krosnių raidą[46]. Straipsnyje pirmą kartą bandoma atskleisti ryšį tarp koklių ir krosnies sąrangos, rekonstruoti krosnių sudėtį ir atsekti pagrindinius krosnių formų kaitos lūžius, jas iliustruojant rekonstrukciniais modeliais. Tačiau šiandien jų pateiktas vizualizacijas galima vertinti kaip autorių bandymą modeliuoti Klaipėdos medžiagą pagal pavyzdžius iš svetur, bet ne kaip aiškiais kriterijais paremtą rekonstrukciją (nebent tai liko nepublikuotų rankraščių paraštėse). Kiek kitaip bendrąsias Lietuvos koklinių krosnių raidos tendencijas nagrinėjo Jūratė Meilūnienė (1992)[47]. Ji išskiria keturias išorinių veiksnių kryptis: 1) Italijos kultūrinį veiksnį (majolikos, keliaujančių meistrų vaidmuo ir jų sąsajos su didžiojo kunigaikščio dvaru, prekyba); 2) vokišką kultūrinę įtaką sieja su kryžiuočių ir Livonijos ordino žygiais, prekyba vandens keliais (Baltijos jūra, Nemuno, Bugo,

[40] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos senamiesčio raidos XIII–XVII amžiuje problemos. *Lietuvos TSR architektūros klausimai*, t. 5, sąs. 4: *Lietuvos miestų genezė ir raida*. Vilnius, 1977, p. 31–37; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos senamiesčio kultūriniai sluoksniai. *Mokslas ir gyvenimas*, 1982, nr. 1, p. 24–26; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos kultūriniai sluoksniai. *Architektūros paminklai*, 1982, t. VII, p. 6–12; ŽULKUS, Vladas. *Klaipėdos senojo miesto raidos modelis*. Vilnius, 1991; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos istorijos ir topografijos bruožai XIII–XVII a. (Archeologijos duomenimis). In *Klaipėdos miesto ir regiono archeologijos ir istorijos problemos* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, t. II). Sud. Alvydas NIKŽENTAITIS, Vladas ŽULKUS. Klaipėda, 1994, p. 5–16; ŽULKUS, Vladas. Bažnyčios Klaipėdos XIII–XVII a. urbanistinėje struktūroje. In *Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis*. Ats. red. Ingė LUKŠAITĖ. Vilnius, 1994, p. 99–116.

[41] BRAZAUSKAS, Mindaugas. XVI–XVII a. Klaipėdos senamiesčio kultūrinių sluoksnių stratigrafija: nauji miesto suplanavimo bei pirminio užstatymo tyrimų duomenys. *Istorija*, 2008, t. 69, p. 8–21; BRAZAUSKAS, Mindaugas. *Kultūriniai sluoksniai kaip šaltinis Klaipėdos XVI–XVIII a. infrastruktūros ir urbanistikos raidos tyrimams*. Daktaro disertacija. Klaipėda, 2011.

[42] MASIULIENĖ, Ieva. 16th–17th Cen. Klaipėda Town Residents' Lifestyle (by archaeological, palaeobotanical, and zooarchaeological data of Kurpių street plots). *Archaeologia Baltica*, vol. 12. Klaipėda, 2009, pp. 95–111; MASIULIENĖ, Ieva. Tyrinėjimai Kurpių g. 3..., 2008, p. 341–354; MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3..., 2009, p. 345–353; MASIULIENĖ, Ieva. Klaipėdos senamiesčio šiaurės vakarinės dalies raida XVI–XVII amžiais. *Lietuvos archeologija*, 2009, t. 35, p. 241–258; ZABIELA, Gintautas; ABROMAVIČIUS, Egidijus; KRANIAUSKAS, Rokas ir kt. Klaipėdos pilies rytinė..., p. 210–217; ZABIELA, Gintautas; BUKANTAITĖ, Vita; ČĖSNA, Žilvinas ir kt. Klaipėdos pilies pietinė..., p. 199–210; NABAŽAITĖ, Raimonda. Tyrimai Klaipėdos senųjų bažnyčių teritorijoje. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2013 metais*. Vilnius, 2014, p. 265–274; NABAŽAITĖ, Raimonda. Tyrimai Šv. Jono bažnyčios aplinkoje Klaipėdoje. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012 metais*, Vilnius, 2013, p. 335–340.

[43] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda, Miestas ir pilis, Archeologija ir istorija.* Vilnius, 2002; ŽULKUS, Vladas. Entwicklungslinien der Stadt Memel von der Gründung bis zur Mitte des 17. Jahrhunderts. In *Memel als Brücke zu den Baltischen Ländern: Kulturgeschichte Klaipėdas vom Mittelalter bis ins 20. Jahrhundert* (Tagungsberichte der Historischen Kommission für Ost- und Westpreussische Landesforschung, Bd. 26). Hrsg. von Bernhart JÄHNIG. Osnabrück, 2011, S. 13–34.

[44] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos senamiesčio..., p. 24–26.

[45] GENYS, Jonas; ŽULKUS, Vladas. Fachverkinių XVI a. pastatų liekanos Klaipėdoje, Kurpių gatvėje. *Architektūros paminklai*, 1982, t. VII, p. 51–57.

[46] ŽULKUS, Vladas; GENYS, Jonas. Klaipėdos XV–XVII a. krosnys (archeologiniai duomenys). *Muziejai ir paminklai*, 1984, kn. 6, p. 56–63.

[47] MEILŪNIENĖ, Jūratė. Lietuvos koklinės krosnys ir koklių gamyba XVI a. – XVII a. I pusėje. In *Nuo gotikos iki romantizmo. Senoji Lietuvos dailė.* Sud. Irena VAIŠVILAITĖ. Vilnius, 1992, p. 44–54.

Vyslos upėmis), per Hanzos sąjungos miestus, jų kontoras uostuose; 3) trečioji įtakų kryptis iš Vengrijos Lietuvą pasiekė per Lenkiją, kuri buvo glaudžiausiai susijusi su ja politinėje, kultūrinėje, prekybinėje srityse; 4) paskutinė įtakų zona nukreipta ne į Lietuvos teritoriją, o iš jos į rusų apgyvendintas žemes, ten atvykstant dirbti meistrams iš LDK. Menotyrininkės įžvalgos svarbios jas toliau plėtojant LDK teritorijos lygmeniu, tačiau dėl skirtingos kultūrinės aplinkos jos ne visais aspektais yra pritaikytinos Klaipėdos ir jos apylinkių situacijai pažinti.

Ženkliai gausiau esama publikacijų, aptariančių pavienes ir vieno laikotarpio krosnis. Vilniaus medžiagą reprezentuoja K. Katalyno ir A. Kuncevičiaus straipsniai, nagrinėjantys gotikines, renesansines krosnis[48]. Juose pagal aptiktas koklių liekanas pateikiami krosnių rekonstrukcijos modeliai, o jų forma grindžiama Lenkijos pavyzdžiais. Verta pažymėti, kad tuo laikotarpiu tarp vilniečių tyrinėtojų atsirado platesnis susidomėjimas krosnių ikonografinių siužetų analize ir jų reikšmių paieška. Atskiro paminėjimo verti A. Kuncevičiaus (1991) svarstymai apie karnizinių koklių su kiškių medžioklės scenomis reikšmes ir galimas tokių koklių pozicijas XVI a. krosnyje. Tyrinėtojas, tuo metu nerasdamas koklių analogų pavyzdžių, jų siužetų kilmę bandė susieti su scenomis iš graviūrų, o neatitikimus aiškino kaip matricų gamintojų improvizavimą užsakyta tema[49]. Dėl šių siužetų tapatinimo su vaikiškais pasakos motyvais ir jais puoštų koklių padėties krosnies apačioje tuomet kilo solidi, iki šiol analogų koklių tyrimų srityje neturinti mokslinė diskusija. Su šiais dviem išryškintais aspektais pirmiausia nesutiko Rimtautas Gibavičius (1991)[50]. Jis teigė, kad kokliuose vaizduojamas „kiškių karas“ yra visai ne vaikiškas siužetas, o atliepiantis moralinę alegoriją, turinčią valstiečių karų potekstę. R. Gibavičius aiškiai suabejojo karnizinių koklių vieta krosnyje, manydamas, kad jie buvo pernelyg žemai. Taip pat nepagailėta kritikos dėl nepagrįsto noro Lietuvoje ieškoti renesanso, ignoruojant faktą, kad tuo metu buvo įžengta į baroką manierizmo keliu. Į diskusiją įsitraukęs Kęstutis Katalynas[51], iš dalies sutikdamas su kai kuriomis R. Gibavičaus pastabomis, ėmėsi nagrinėti galimą koklių su kiškių medžioklės scenomis prototipų kilmę. Nurodydamas ne vieną garsų XVI a. graviūrų kūrėją, koklių datavimą iš XVI a. pradžios laikotarpio. jis nukėlė į šio amžiaus vidurį. Kiek vėliau (1992) argumentuotai pasverti tyrinėtojų išsakytas mintis ėmėsi menotyrininkė R. Vitkauskienė[52].

Lietuvių kokliams skirtoje istoriografijoje išsiskiria Biržų miesto medžiaga, pradėta kaupti 1960–1961 m. kasinėjimų metu[53]. Biržų pilis ir miestas pradėti sistemingai tirti praėjusio šimtmečio 8–9-uoju dešimtmečiais, kas chronologiškai sutapo su Lietuvos didžiuosiuose miestuose vykusių archeologinių tyrimų pakilimu ir su Biržų pilies restauravimu 1978–1987 m. Turbūt nebūtų klaidinga manyti, kad pastarasis veiksnys labiausiai paskatino archeologinių tyrimų plėtrą pilies teritorijoje, kaip ir joje randamų artefaktų, tarp jų ir koklių, gausą. Prie šiųjų pažinimo labiausiai prisidėjo gausiai archeologinius tyrimus vykdęs archeologas J. Genys[54]. Toliau Radvilų aplinkoje

[48] KATALYNAS, Kęstutis. Gotikos epochos krosnys..., p. 56–59; KUNCEVIČIUS, Albinas. Renesanso epochos krosnys Vilniaus Žemutinėje pilyje. *Kultūros barai*, 1991, nr. 2, p. 65–67.
[49] Ibid. p. 66.
[50] GIBAVIČIUS, Rimantas. Ne tik apie kiškius Vilniaus Žemutinėje pilyje. *Kultūros barai*, 1991, nr. 6, p. 59–60.
[51] KATALYNAS, Kęstutis. Dar apie krosnis su kiškiais, *Kultūros barai*, 1992, nr. 1, p. 61–64.
[52] VITKAUSKIENĖ, Birutė Rūta. Kiškio simbolika ir Renesansas. *Kultūros barai*, 1992, nr. 1, p. 65.
[53] PURLYS, Evaldas. Biržų pilies rūmų restauracija 1978–1987 m. In *XVI–XVII a. koklinės krosnys šiauriniame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paribyje: konferencijos medžiaga.* Sud. Deimantė PRUNSKIENĖ. Kaunas, 2006, p. 120–126.
[54] GENYS, Jonas. Herbiniai Biržų kokliai. *Kultūros paminklai*, 1994, kn. 1, p. 96–101.

vykusios koklininkystės tyrimais užsiima Monika Rapkevičiūtė[55]. Tarptautinės konferencijos „XVI–XVII a. koklinės krosnys šiauriniame LDK paribyje“ pagrindu išleistame straipsnių rinkinyje Biržų rūmų šildymo įrenginių klausimu pasisakė trys tyrinėtojai. Šiame leidinyje pirmą kartą Lietuvos koklių tyrinėjimų istorijoje pateikiamas praktinis senųjų koklinių krosnių rekonstrukcijos vadovas. Bene vienintelis autentiškų krosnių konstrukcijų specialistas Dainius Strazdas, remdamasis archeologine medžiaga, pateikia konkretaus atvejo rezultatus, atrankos būdus, koklių tipus, jų spalvinius variantus[56]. Siekiant kuo didesnio rekonstruojamos krosnies autentiškumo, buvo atlikti artefaktų ir žaliavos cheminiai tyrimai. Nors panašūs tyrimai kokliams pažinti pirmą kartą buvo atlikti Klaipėdos archeologinės medžiagos pagrindu (1984)[57], tačiau vėlesnieji išsiskiria gausiu bandinių skaičiumi ir rezultatų detalizavimu. Biržų atveju rentgenofazinės analizės tyrimais buvo siekta nustatyti koklių formavimo masės sudėtį, lokalizuoti autentišką žaliavos radavietę. Laboratoriniai tyrimai leido nustatyti pasirinktos krosnies spalvinių variantų koklių glazūrų sudėtį, atlikti lyginamąją analizę su Latvijos ir Vilniaus medžiaga[58]. Šių tyrimų pagrindu buvo rekonstruota koklinė krosnis, kuri šiandien stovi, o prireikus ir šildo Biržų pilies menę. Tolesnį gamtamokslinių metodų plėtojimą tiriant koklius paskatino Vilniaus Valdovų rūmų krosnių rekonstrukcija[59], rezultatais toliau pildanti duomenų bazę. Naujausi vilniečių publikuoti tyrimai toliau atskleidžia geocheminių tyrimų galimybes archeologinių dirbinių kilmės, vienalaikiškumo problemoms spręsti[60].

Pažymėtina, kad iki šiol mažiausiai mokslininkų dėmesio sulaukia koklinės krosnys, statytos iš indo pavidalo koklių. Moksliniuose tekstuose apsiribojama lakoniško jų apibūdinimu[61], neretai akcentuojant jų ūkinę paskirtį. Dėl sąlyginai vienalytės tokių koklių morfologijos nedaugelis imasi nagrinėti šiuos artefaktus. Šia tema parengtas vienas mokslinis straipsnis apie dubeninių koklių krosniavietę Klaipėdoje, Kurpių gatvėje, aptiktą 1542–1678 m. datuojamo pastato patalpoje (2010)[62]. Juo teksto autorė išryškino naudotų koklių tarpusavio skirtumus, pagal tai suskirstydama juos į tipus, morfologines ir technologines savybes bei diskutuodama su krosnies atradėja[63] jos datavimo klausimu. Kitame straipsnyje (2014) tyrinėtojos dėmesys krypsta į ankstyviausią, viduramžišką, pirmųjų koklinių krosnių pasirodymo laikotarpį. Kadangi nesama išlikusių to periodo krosniaviečių, pirmąsias krosnis bandoma atskleisti per nedidelius iki šių dienų išlikusius koklių

[55] RAPKEVIČIŪTĖ, Monika. *Koklininkystė Biržų Valdos Radvilų dvarų aplinkoje*. Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2016; RAPKEVIČIŪTĖ, Monika. *Protestantizmo kultūros ženklai Biržų XVI–XVII amžių kokliuose*. Bakalauro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2014.

[56] STRAZDAS, Dainius. Antrosios Biržų pilies rūmų koklinės krosnies tyrimai ir rekonstrukcija. In *XVI–XVII a. koklinės krosnys šiauriniame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paribyje: konferencijos medžiaga.* Sud. Deimantė PRUNSKIENĖ. Kaunas, 2006, p. 67–101.

[57] GENYS, Jonas. Klaipėdos kokliai ir jų gamyba XVI–XVII amžiuje. *Architektūros paminklai*, 1984, t. IX, p. 53.

[58] PURLYS, Evaldas. Šildymo įrenginių išdėstymas Biržų pilies rūmuose. In *XVI–XVII a. koklinės krosnys šiauriniame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paribyje: konferencijos medžiaga.* Sud. Deimantė PRUNSKIENĖ. Kaunas, 2006, p. 58–66.

[59] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės...,* p. 450–458; TARAŠKEVIČIUS, Ričardas; BLIUJIENĖ, Audronė; KARMAZA, Bronislavas ir kt. Geocheminiai tyrimų metodai archeologijoje – taikymo galimybės. In *Metodai Lietuvos archeologijoje*. Sud. Algimantas MERKEVIČIUS. Vilnius, 2013, p. 249–304;

[60] SARCEVIČIUS Saulius; TARAŠKEVIČIUS Ričardas. Vilniaus Šv. Mikalojaus bažnyčios plytos – nuo jų ženklinimų iki geocheminių sąsajų. *Archaeologia Lituana*, 2015, t. 16, p. 141–149.

[61] ŽULKUS, Vladas; GENYS, Jonas. Klaipėdos XV–XVII a. krosnys..., p. 56–63.

[62] NABAŽAITĖ, Raimonda. 1542–1678 m. gyvenamojo namo dubeninių koklių krosnis prie Kurpių gatvės Klaipėdoje. *Kultūros paminklai*, 2010, kn. 15, p. 28–37.

[63] MASIULIENĖ, Ieva. 16th–17th Cen. Klaipėda..., p. 99.

fragmentus[64]. Apie XIX a. Žemaitijos trobose stovėjusias puodyninių koklių krosnis byloja kraštotyrininko Igno Jablonskio publikacija[65]. Analizuojant krosnių statybos ir žmogaus pragmatiškumo santykį, vertingų duomenų suteikia Daivos Misiukaitės-Luchtanienės (1994) Vilniuje, Aušros Vartų g. 7, *in situ* rasta XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios iš antrinio naudojimo koklių statyta ūkinės paskirties krosnis[66].

Kitą istoriografijos pozicijų teminę grupę sudaro koklių morfologines ir dekoro savybes aptariantys straipsniai. Jie svarbūs krosnies sudedamųjų dalių, dekoro kaitos pokyčiams suprasti. Šiuo aspektu Klaipėdos medžiagą tyrinėjo J. Genys, parengęs du analitinius straipsnius (1983, 1984): pirmuoju atveju nagrinėja XVI a. pirmosios pusės stačiakampius koklius, tuomet dar vadintus dekoratyvinėmis plokštėmis[67], antruoju – apima įvairesnius Klaipėdos koklių tipus, praplečia chronologiją (XVI–XVII a.), jų gamybos, kilmės aspektus, suskirsto pagal morfologiją į rūšis, o pagal ornamentą – į tipus[68]. Atsižvelgiant į daug gausesnę faktinę ornamentų įvairovę, tipų skirstymas atrodo nebaigtas ir charakterizuojantis tik būdingiausius ornamentų variantus. Be kita ko, į bendrą pristatymą liko neįtraukti indo pavidalo kokliai, dėl kurių bendroji situacija straipsnyje yra nevisapusiškai atskleista. Šiais straipsniais baigėsi J. Genio indėlis į koklių tyrimus, neskaitant jų pagrindu atkartotų įžvalgų vėlesnėse publikacijose (1989, 2015)[69]. Vlado Žulkaus monografijos skyriuose (2002), be ankstesnių autoriaus ir kolegos J. Genio atliktų tyrimų[70], galima atrasti naujų intarpų – dvi Klaipėdos koklių raidos schemas[71]. Kadangi jos liko visai neaptartos, šių schemų informatyvumą galima įvertinti tik sisteminių tyrimų kontekste. Klaipėdos kokliais lyginamuoju aspektu taip pat domėjosi Latvijos archeologė Ieva Ose (1990, 2008)[72]. Miesto architektūros ir urbanistikos tyrinėtojui Jonui Tatoriui (1994) koklių stilistika tapo jau nebesančių gotikos ir renesanso, baroko stiliaus architektūros pėdsakų liudininke Klaipėdoje[73]. Vėliau Klaipėdos kokliai buvo tyrinėjami bakalauro ir magistro darbuose[74], kurių rezultatai tik nedaugelio buvo toliau išplėtoti ir publikuoti[75].

---

[64] NABAŽAITĖ, Raimonda. The Late Medieval Vessel Stove Tiles in the Topographical Context of Klaipėda, *Estonian Journal of Archaeology*, 2014, vol. 18, no. 2, pp. 102–115.

[65] JABLONSKIS, Ignas. Puodyninių koklių paplitimo beieškant. *Kraštotyra*, 1989, Kn. 23, p. 47–49.

[66]MISIUKAITĖ-LUCHTANIENĖ, Daiva. XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios ūkinės paskirties krosnis Vilniuje. *Kultūros paminklai*, 1994, kn. 1, p. 13–16.

[67] GENYS, Jonas. Klaipėdos dekoratyvinės plokštės. *Muziejai ir paminklai*, 1983, kn. 5, p. 53–58.

[68] GENYS, Jonas. Klaipėdos kokliai..., p. 43–53.

[69] GENYS, Jonas. Senieji Klaipėdos kokliai. *Mokslas ir gyvenimas*, 1989, nr. 1, p. 23–24; GENYS, Jonas. Klaipėdos krosnys..., p. 8–9.

[70] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 83–86; 48–50 pav.

[71] Ibid., p. 7–164.

[72] OSE, Ieva. Ähnliche Verzierungsmotive der Ofenkeramik in Lettland und Litauen im 17. Jahrhundert. *Archaeologia Lituana*, 2008, t. 9, p. 141–149; OSE, Ieva. Podiņu krāšņu pirmsākumi Latvija. *Latvijas PSR Zinātņu akademijas vēstis*, 1990, nr. 3 (512), p. 15–26.

[73] TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda: urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų*. Vilnius, 1994, p. 110–112.

[74]ANUŽYTĖ, Edita. *Kokliai su erelio atvaizdu Klaipėdos archeologinėje medžiagoje*. Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2013; BUKANTAITĖ, Vita. *Mažosios ir Didžiosios Vitės ir Krūmamiesčio priemiesčių kokliai (XVI–XIX a.)*. Bakalauro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2009; RAUDONYTĖ, Donata. *Klaipėdos XV–XVIII a. kokliai Baltijos šalių kontekste*. Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2007; RAUDONYTĖ, Donata. *Klaipėdos miesto XIV–XVI a. pabaigos kokliai*. Bakalauro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2005; ŠLIOŽEVIČIŪTĖ, Eglė. *XV–XVII a. kokliai su figūriniais ornamentais Klaipėdos istorijos kontekste*. Bakalauro baigiamasis darbas. Vilnius, 2000.

[75] Išskyrus: NABAŽAITĖ, Raimonda. *XV a. pab. – XVIII a. Klaipėdos koklių stilistinė raida*. Bakalauro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2008; NABAŽAITĖ, Raimonda. *Vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų Klaipėdos puodyninių ir dubeninių koklių raida*. Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2011.

Vilniaus kokliai, skirtingai nei Klaipėdos ar Kauno, yra tyrinėjami ir menotyriniu požiūriu. J. Meilūnienė juos pateikia kaip būdingus gotikos ir renesanso taikomosios dailės pavyzdžius, siedama su LDK laikotarpiu ir didžiojo kunigaikščio dvaro prabanga. Autorės pristatomos koklininkystės ištakos, pabrėžiamas šio amato ryšys su puodininkyste[76]. Taip pat ieškoma paaiškinimų dėl koklių reljefo, glazūrų spalvinės išvaizdos, panašumo su Vengrijos, Lenkijos, Vokietijos medžiaga[77]. Kai kuriuos XV–XVII a. LDK koklių tipologijos, dekoro klausimus tyrinėtoja toliau plėtoja kitame savo straipsnyje[78]. Vilniaus koklių gamybos, kilmės aspektus svarstė Liudvikas Dzikas (1984). Kadangi tuo metu dar nebuvo žinių apie jų gamybos vietas, autorius žvalgėsi į Lenkijos istoriją, Gdansko koklininkystės patirtį[79].

Kauno atveju Algirdo Žalnieriaus, Dainiaus Balčiūno[80] ir Mindaugo Bertašiaus formuojama koklių tyrimų kryptis nuo kitų skiriasi jai būdingu integralumu į miesto situaciją, archeologinį kontekstą – perdėm nesureikšminant koklių dekoratyviųjų pusių. M. Bertašius koklius geba organiškai įpinti į Europos miestietiškos kultūros, krosnių raidos kontekstą[81], tokias tendencijas perteikdamas ir naujausioje Kauno miesto tyrimams skirtoje studijoje[82].

Atsižvelgiant į Vilniaus tyrinėtojų indėlį, galima išskirti dar vieną – ikonografijos tyrimų – pažinimo sritį. Klaipėdos atveju šie aspektai ilgą laiką nebuvo nagrinėjami, apsiribota tik akimi regimo dekoro aprašymu, bet ne jo identifikavimu ir reikšmių analizavimu. 1991 m. Vilniaus tyrinėtojai publikavo įvairių straipsnių[83], iš kurių išskirtinis K. Katalyno tekstas[84], nagrinėjantis dekoruotų koklių prototipus, parodomos jų sąsajos su iliustruotais spaudiniais, garsių menininkų darbais, taip pat ir kaimyniniuose kraštuose, mėginama analizuoti koklių kilmės problema[85]. Tai vienas iš nedaugelio bandymų, aktualizuojančių kokliuose įprasmintą daugiasluoksnę informaciją, reflektuojančią sudėtingus to meto procesus Europoje. Panašia kryptimi rutuliojosi prieš tai aptarta mokslinė diskusija apie krosnies karnizinius koklius su medžioklės scenomis (1991–1992), prie kurios vėliau grįžo Sigitas Zakrauskas (1994)[86]. Tyrinėtojas šiuokart ėmė juos nagrinėti

[76] MEILŪNIENĖ, Jūratė. Keramika. In *Lietuvos dailės istorija*: [vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams]. Sud. Alfonsas ANDRIUŠKEVIČIUS, Adomas BUTRIMAS, Rasa BUTVILAITĖ et al. Vilnius, 2002, p. 80–81.
[77] MEILŪNIENĖ, Jūratė. Renesansinės krosnys ir kokliai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. In *Lietuvos dailės istorija*: [vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams]. Sud. Alfonsas ANDRIUŠKEVIČIUS, Adomas BUTRIMAS, Rasa BUTVILAITĖ et al. Vilnius, 2002, p. 112–113.
[78] MEILŪNIENĖ, Jūratė. Būdingesni LDM rinkiniuose saugomų XV a. – XVII a. pirmosios pusės koklių tipai, dekoro motyvai, stilistika. *Lietuvos dailės muziejaus metraštis*, 2005, t. VI, p. 104–114.
[79] ZIKAS, Liudas. Vilniaus universiteto teritorijos archeologiniai radiniai. *Muziejai ir paminklai*, 1984, kn. 6, p. 56.
[80] ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5 sklypo radiniai (2012–2013 m. tyrimai). *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2014 metais*. Vilnius, 2015, p. 557–576; ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne z Kowna. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 241–252; ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Radiniai iš 2008 m. tyrinėjimų sklype A. Jakšto gatvėje 6. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2009 metais*, Vilnius, 2010, p. 328–344.
[81] BERTAŠIUS, Mindaugas. Kauno koklių dekoras. *Darbai ir dienos*, 2001, t. 26, p. 37–46.
[82] BERTAŠIUS, Mindaugas. *Dingęs miestas*. *Viduramžių Kaunas archeologinių tyrimų duomenimis.* Kaunas, 2013, p. 140–147.
[83] KUNCEVIČIUS, Albinas. Kokliai su herbais..., p. 71–74; KUNCEVIČIUS, Albinas; ZAKRAUSKAS, Sigitas. Loviniai kokliai..., p. 74–76; KUNCEVIČIUS, Albinas; ZAKRAUSKAS, Sigitas. Stačiakampiai plokštiniai..., p. 58–59.
[84] KATALYNAS, Kęstutis. Vilniaus koklių ornamentų..., p. 101–108.
[85] Ibid., p. 108.
[86] ZAKRAUSKAS, Sigitas. Ikireformacinio meno atspindžiai Vilniaus Žemutinės pilies XVI a. pradžios kokliuose. In *Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis*. Ats. red. Ingė LUKŠAITĖ. Vilnius, 1994, p. 149–158.

krikščioniškosios tradicijos transformacijos kontekste, skaitytoją nukeldamas į Reformacijos priešaušrį ir išryškindamas visuomenės vertybių transformaciją, iliustruotų spaudinių įtaką. Pirmasis Klaipėdos koklių dekoro ikonografijos tyrimas pasirodė tik 2013 m. Jame identifikuojami ikireformaciniam laikotarpiui būdingi religiniai koklių siužetai[87]. Kitame šio darbo autorės straipsnyje[88] tiriamasis žvilgsnis nukrypsta į Reformacijos laikotarpį ir jo ženklus materialinėje kultūroje. Tyrinėtoja, analizuodama vieno koklio figūrinę kompoziciją, atskleidžia daugiakultūrio Reformacijos reiškinio įtaką koklininkystei, nukreipia dėmesį į daikto sukūrimo aplinką, kurioje jungiami Europoje vykę sudėtingi procesai, reikšmingos personalijos ir Klaipėdos miesto bei jo apylinkių gyventojai.

Bendroje mokslinėje literatūroje išsiskiria du straipsniai, orientuoti į naujų metodų taikymą koklių tyrimams. 1999 m. Saulius Sarcevičius, bendradarbiaudamas su daktiloskopijos specialistais Roku Subačiumi ir Artūru Blože, pirmą kartą Lietuvoje kriminalistikos metodus pritaikė amatininkų paliktiems pirštų įspaudams XIV a. pabaigos – XV a. pirmosios pusės puodžiaus dirbtuvių gaminių reliktuose analizuoti[89]. Iš gausios medžiagos atrinkus 16 mėginių, buvo išskirti 26 pirštų įspaudai, kuriuos ištyrus nustatyta, kad dirbtuvėse suaugusiajam gaminti puodus padėjo pameistrys – vaikas. Norėdami paskatinti mokslinį susidomėjimą šiuo metodu, tyrėjai akcentavo, kad tik sistemingas pirštų įspaudų registravimas gali padėti spręsti dirbinių gamybos, prekybos, chronologinius ir kitus klausimus. Tačiau praėjus 13 metų nuo pirmųjų bandymų, jų darbas liko plačiau nepublikuotas, daugiau šia tema nepasirodė jokių specializuotų tyrimų, išskyrus 2012 m. pakartotinį atliktų tyrimų aktualizavimą, kurį pristatė Gintautas Rackevičius Vilniaus Valdovų rūmų kokliams skirtoje studijoje[90]. Iš keramikos daktiloskopijos tyrimams skirto skyriaus galima sužinoti, kad S. Sarcevičius ir R. Subačius 2003 m. vėl buvo ėmęsi Vilniaus keramikos, taip pat ir koklių, daktiloskopijos tyrimo. Tačiau, kaip nurodoma tekste, dėl susiklosčiusių aplinkybių šis darbas nebuvo užbaigtas, o gausiai surinkta pirminė tyrimų medžiaga liko nepublikuota[91]. G. Rackevičiui sutarus su tyrėjais, buvo publikuoti dviejų pirštų antspaudų tyrimų rezultatai, nurodant vieno amatininko gamintų koklių skirtingas radavietes.

Koklių gamybos klausimus pagal keramikos degimo krosnis, gamtinę aplinką toliau plėtojo G. Rackevičius ir K. Katalynas jau minėtose savo studijose. Iki tol šiuo klausimu apie koklių produkciją išsamiausiai buvo pasisakęs Dainius Balčiūnas (1999)[92], nagrinėjęs Kaune rastas septynias XV–XVI a. keramikos degimo krosnis. Prie šios temos naujai grįžo M. Bertašius, šiuokart aptardamas koklių gamybos vietos klausimą ir jos santykį su miesto raida[93].

[87] NABAŽAITĖ, Raimonda. Ikireformacinio laikotarpio religiniai siužetai Klaipėdoje reljefiniuose kokliuose. *Lietuvos archeologija*, 2013, t. 39, p. 121–144.
[88] NABAŽAITĖ, Raimonda. XVI amžiaus Klaipėdos koklio intymioji scena ir jos užkulisiai. In *Klaipėda Europos istorijos kontekstuose*. Sud. Vasilijus SAFRONOVAS. Klaipėda, 2013, p. 66–83.
[89] SARCEVIČIUS, Saulius; SUBAČIUS, Rokas; BLOŽĖ, Artūras. Daktiloskopijos taikymas archeologinėje medžiagoje. *Lietuvos archeologija*, 1999, t. 18, p. 221–226.
[90] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės...*, p. 68.
[91] Ibid., p. 68.
[92] BALČIŪNAS, Dainius. Keramikos degimo krosnys..., p. 205–218.
[93] BERTAŠIUS, Mindaugas. *Dingęs miestas*..., p. 162–169.

Istorinio pobūdžio darbų koklinių krosnių temai aptarti yra vos keletas. Išskirtinė yra Vilniaus gyvenamųjų namų inventorines knygas analizuojanti Sauliaus Samalavičiaus publikacija (1984)[94], kurioje aptariamos XVII–XVIII a. miestiečių krosnys ir židiniai, jų spalviniai deriniai, to laikotarpio krosnių kilmės klausimai. Šie tyrimai pateikia svarbių duomenų apie atvejus, kai krosnys buvo perstatomos iš senų koklių, o nematomos krosnies sienelės buvo mūrijamos iš neglazūruotų koklių. Vertingos tyrinėtojo įžvalgos, kad istoriniuose šaltiniuose minimos švediškos, lenkiškos, saksoniškos, vokiškos, peterburgietiškos krosnys veikiau nusakė krosnies tipą, o ne kilmę. Rekonstrukciniu požiūriu publikuota medžiaga iškalbi ir naudinga lyginant archeologinius duomenis su čia pateiktais krosnių dydžiais, jų pamatų konstrukcija[95]. Istoriniu aspektu vertinga J. Okso[96] publikacija apie XVI–XVII a. Kauno miestiečių pastatų interjerus, kurių akiratyje aptariamos ir krosnys. Duomenų apie šildymo įrenginius, jų vietą patalpų atžvilgiu suteikia Biržų pilies medžiagos tyrinėtojai. Deimantas Karvelis (2006), remdamasis tiek istorine dokumentacija, tiek empiriniais duomenimis, rūpestingai supažindina skaitytoją su antrosios Biržų pilies rūmuose stovėjusiomis krosnimis, židiniais, dūmtraukiais[97]. Teksto autoriui šildymo įrenginiai rūpėjo kaip integrali interjero dalis, dėl kurios jo žvilgsnis buvo nukreiptas į krosnių ir židinių vietas bei jų skaičių pastatuose, aukštuose ir patalpose. Bendrosios archeologinių tyrimų žinios rodo, kad dūmų šalinimo principus retai kada galima paaiškinti archeologiniais duomenimis. Dėl to Deimanto Karvelio straipsnyje skelbiami istoriniai duomenys apie dūmtraukių įrengimo sistemą yra labai vertingi. Juos papildo panašaus pobūdžio Evaldo Purlio tyrinėjimai (2006)[98].

Domėjimąsi kokliais platesniuose mokslo baruose liudija darbai, kuriuose kokliai pasirinkti kaip iliustracinė medžiaga, apibūdinant tam tikro laikotarpio kostiumą, galvos apdangalus[99]. Kartais dėl neprofesionalaus išmanymo atsiranda nevykusių bandymų kokliuose pavaizduotas personalijas sieti su Lietuvos didikų aplinka[100] (nors vaizduojami vokiečių Reformacijos šalininkai). Daivos Steponavičienės studijoje koklinės krosnys aptariamos kaip Lietuvos valdovo dvaro prabangos sudedamoji dalis[101]. Povilui Blaževičiui koklių ikonografija rūpėjo kaip vaizdinė senųjų žaislų pažinimo priemonė[102]. Be kita ko, publikuotų koklių pavyzdžių galima rasti periodiniame leidinyje *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje*, tačiau jie veikiau tėra tyrimus reprezentuojanti, datuojanti, bet ne problemas išryškinanti medžiaga.

---

[94] SAMALAVIČIUS, Stasys. Krosnys ir židiniai XVII–XVIII a. Vilniaus miestiečių namuose. *Architektūros paminklai*, 1984, t. IX, p. 31–36.
[95] Ibid., p. 32.
[96] OKSAS, Jurgis. XVI–XVII a. miestiečių pastatų šalia Kauno turgavietės suplanavimas ir interjerai. *Architektūros paminklai*, 1987, t. X, p. 3–5.
[97] KARVELIS, Deimantas. Antrosios Biržų pilies (1659–1695) rūmų statyba ir interjero bei eksterjero kūrimas. In *XVI–XVII a. koklinės krosnys šiauriniame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paribyje: konferencijos medžiaga.* Sud. Deimantė PRUNSKIENĖ. Kaunas, 2006, p. 17–35.
[98] PURLYS, Evaldas. Šildymo įrenginių..., p. 58–66.
[99] STEPONAVIČIENĖ, Daiva. *Lietuvos valdovo dvaro prabanga XIII a. viduryje – XVI a. pradžioje.* Vilnius, 2007, p. 126; 80 pav.
[100] STEPONAVIČIENĖ, Daiva. Metalinės aprangos detalės ir papuošalai Vilniaus Žemutinės pilies tyrinėjimų duomenimis. *Lietuvos archeologija*, 2003, t. 24, p. 110, pav. 4.
[101] STEPONAVIČIENĖ, Daiva. Lietuvos valdovo..., p. 72–80.
[102] BLAŽEVIČIUS, Povilas. *Seniausieji Lietuvos žaislai* (Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmų studijos, t. XI). Vilnius, 2011, p. 15; 4 pav.

Nors užsienio krosnių keramikos tyrimuose esama nemaža kataloginio pobūdžio darbų[103], tačiau jais tikrai neapsiribojama. Atkreiptinas dėmesys, kad Šveicarijos[104], Vokietijos[105], Latvijos[106], Lenkijos[107], Suomijos[108] tyrimuose taip pat praktikuojami vieno miesto ar kultūriškai ir geografiškai artimo platesnio regiono krosnių keramikos tyrinėjimai. Gretinant Europos miestų ar regionų koklių pažinimo lygį su Klaipėdos medžiagos ištirtumu, pastaruoju atveju išryškėja tyrimų kompleksiškumo stoka. Apie tarpkultūrinės mokslinės komunikacijos stygių ir bendrųjų tendencijų adaptavimo poreikį byloja nereprezentuota Lietuvos medžiaga dviejuose šios srities specialistų moksliniuose susitikimuose[109], kurių pagrindu išleisti vertingi straipsnių rinkiniai. Pastarąjį dešimtmetį anglosaksų[110] ir vokiečių[111] tradicija itin plėtoja Reformacijos tyrimų krypties prieigą, tačiau Lietuvoje ji taip pat dar mažai aktualizuota. 2012 m. pasirodžiusi naujausia šveicarų koklių specialistės šių dirbinių terminologijai, tipologijai skirta studija[112] pakelia bendrakultūrės koklininkystės srities plėtotę į naują lygį, pateikdama apibendrinamąjį, unifikuotą požiūrį, kuris pas mus menkai išryškintas.

---

[103] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst des 15. und 16. Jahrhunderts in Deutschland, Österreich und der Schweiz*. Strassburg, 1966; STRAUSS, Konrad. *Die Geschichte der Töpferzunft vom Mittelalter bis zur Neuzeit und die Kunsttöpfereien in Alt-Livland (Estland und Lettland)*. Basel, 1969; STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst des 15. und 16. Jahrhunderts in Deutschland, Österreich, Schweiz und Skandinavien*. Teil II: neue Folge. Strassburg, 1972; STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst des 15. bis 17. Jahrhunderts in europäischen Ländern*. Teil III. Strassburg, 1983; PAVLÍK, Čeněk; VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlass reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004; *Turaidas pils 16.–18. gadsimta krāsns keramika. Katalogs*. Sastād. Ieva OSE. [Rīga], 2013.

[104] TAUBER, Jürg. *Herd und Ofen im Mittelalter. Untersuchungen zur Kulturgeschichte am archäologischen Material vornehmlich der Nordwestschweiz (9.–14. Jahrhundert*) (Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters, Bd. 7). Olten, 1980; ROTH KAUFMANN, Eva; BUSCHOR, René; GUTSCHER, Daniel. *Spätmittelalterliche reliefierte Ofenkeramik in Bern: Herstellung und Motive* (Schriftenreihe der Erziehungsdirektion des Kantons Bern). Bern, 1994.

[105] STEPHAN, Hans-Georg. *Kacheln aus dem Werraland: die Entwicklung der Ofenkacheln vom 13. bis 17. Jahrhundert im unteren Werra-Raum* (Schriften des Werratalvereins Witzenhausen, Hf. 23). Witzenhausen, 1991; HENKEL, Matthias. *Der Kachelofen. Ein Gegenstand der Wohnkultur im Wandel: eine volkskundlich-archäologische Studie auf der Basis der Hildesheimer Quellen*. Dissertation zur Erlangung des philosophischen Doktorgrades am Fachbereich historisch-philologische Wissenschaften der Georg-August-Universität zu Göttingen. Göttingen, 1996; HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik des 12. bis 17. Jahrhunderts anhand von Bodenfunden aus Westfalen-Lippe* (Denkmalpflege und Forschung in Westfalen, Bd. 42). Mainz, 2006.

[106] OSE, Ieva. *Podiņu krāsnis Kurzemes un Zemgales pilīs: 15. gs. beigas – 18. gs. sākums*. Rīga, 1996.

[107] DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe w Polsce do końca XVIII wieku* (Studia i materiały z historii kultury materialnej, t. LVIII). Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź, 1987; ŻEMIGAŁA, Maria. *Ogrzewanie piecowe na zamku w Bolesławcu nad Prosną XIV–XVII w.* (Acta archaeologica Lodziensia, nr. 33). Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Lódź, 1987.

[108] MAJANTIE, Kirsi. *Muotia, mukavuutta ja mielipiteitä. Kaakeliuuni yhteiskunnallisten muutosten ilmentäjänä keskiajan ja uuden ajan alun Suomessa* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XVII). Turku, 2010.

[109] *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. [katalogas]. Turku, 2007; *Written and iconographic sources in post-medieval archaeology* (Studies in Post-Medieval Archaeology, 4). Ed. Jaromír ŽEGKLITZ. Praha, 2012.

[110] *The Archaeology of Reformation 1480–1580* (Society for Post-Medieval Archaeology Monograph, 1). Eds. David GAIMSTER and Roberta GILCHRIST. Leeds, 2003.

[111] *Archäologie der Reformation. Studien zu den Auswirkungen des Konfessionswechsels auf die materielle Kultur* (Arbeiten zur Kirchengeschichte, Bd. 104). Hrsg. von Carola JÄGGI, Jörn STAECKER. Berlin, New York, 2007.

[112] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen. Typologie, Terminologie und Rekonstruktion* (Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters, Bd. 39). Bern, 2012.

.

METODOLOGINĖ PRIEITIS IR TAIKOMI METODAI

Koklininkystės suvokimas plačiąja prasme įgalina išeiti iš įprastų koklių pažinimo prieigų. Disertacijoje stilistinius, tipologinius jų aspektus bandoma integruoti į archeologinės medžiagos, radimo ir miesto raidos konteksto padiktuotą pažinimo eigą. Tuo norima išvengti neretai tik pristatomosios, bet ne reiškinį atskleidžiančios katalogavimo praktikos. Aptariant koklinėje medžiagoje įžvelgtus technologinius ir dekoratyvinius pokyčius, nesiekiama jų matematiškai susisteminti, o veikiau išryškinti ir samprotauti apie to meto aktualijas, kintančius rinkos dėsnius ir vartotojų poreikius. Iš to išplaukia laikotarpio padiktuota tyrimų projekcija, atsispindinti skyrių, poskyrių pavadinimuose.

Plėtojant šio tyrimo temą, buvo taikomi ir tarpusavyje kombinuojami įvairūs metodai. **Stratigrafinis** tyrimų metodas taikomas duomenų analizei archeologų dokumentuotų objektų pagrindu. Juo nustatoma, kada dėl vienokių ar kitokių priežasčių dirbiniai tapo nebenaudojami žmogaus ir išmesti. Tačiau dėl įvairiausių sluoksnių susidarymo aplinkybių arba išorės veiksnių (pvz., perkasimų), taip pat žinių stokos tyrėjams ne visada pavyksta gerai datuoti sluoksnius. Keblią situaciją diktuoja Klaipėdoje vykusi gynybinių įtvirtinimų statyba ir jos tobulinimas, kurio metu ne kartą buvo judinamas gruntas, radinius „kilnojant“ iš vienos vietos į kitą. Dėl to unikalūs ir išskirtiniai radiniai neretai yra praradę informaciją apie pirminę kultūrinę priklausomybę ir nuorodą į juos naudojusius savininkus. Tokiu atveju juos tenka datuoti pasitelkiant kitus metodus (stilistinius, ikonografinius, tipologinius, lyginamuosius ir pan.). Atsižvelgiant į sluoksnių stratigrafijos formavimosi principus, išskirtinai svarbūs yra ypatingieji sluoksniai, nurodantys jų įrengimo, susidarymo pradžią[113]. Tokių paviršių medienos dendrochronologiniai tyrimai leidžia nustatyti konkretaus užstatymo įrengimo laiką, o kartu ir koklinių krosnių statybos pradžią. Ypač vertingi sluoksniai yra susidarę po istorinių miesto gaisrų ar kitų miesto gyvastį nutraukusių katastrofų. Nors ir priverstinai, tačiau lėmė buities atnaujinimą seną keičiant nauju.

Stratigrafijos metodu retais atvejais nusakomą koklių pirminį pasirodymą tyrinėtojai atseka pasitelkdami **stilistinį** tyrimų metodą, kuriuo išryškinami gotikos, renesanso, manierizmo ir baroko meninės raiškos bruožai. Pagal juos kokliai tampa iškalbūs keliais aspektais. Pirmiausia, kaip minėta, kokliu2s galima sugrupuoti pagal skirtingus chronologinius intervalus, pabrėžiant jų pasirodymo rinkoje laikotarpį, o koreliuojant su stratigrafijos metodu – apibrėžti jų naudojimo pabaigą. Taikant šią metodiką, galima patikrinti ir atskleisti koklių antrinio panaudojimo atvejus, kai jie buvo naudojami vėlesnio laikotarpio krosnių statybai. Taip suformuojamas naujas tyrimų šaltinis, įgalinantis kalbėti apie ano meto žmogiškąjį pragmatizmą. Tačiau sureikšminti šio metodo taikymo galimybių neleidžia mažų mažiausiai dvi aplinkybės. Žvelgiant iš meno stilių kaitos perspektyvų, gana sunku įvertinti, kada naujų stilistinių formų kokliai materialiai buvo realizuoti gyventojų krosnyse. Naujų tradicijų perėmimą ir krosnių atnaujinimą galėjo nulemti finansiškai pajėgūs bei inovacijoms atviri gyventojai ir buities atnaujinimo būtinybė. Tai galėjo paspartinti miestą ar paskirų gyventojų sodybas ištikusios nelaimės (pvz., gaisrai). Tad taikant šį metodą, būtina įvertinti, jog pereinamuoju stiliaus laikotarpiu mieste tuo pat metu galėjo rastis skirtingų stilistinių išraiškų krosnių, atliepiančių dar senąją tradiciją ir išreiškiančių naująją. Stilių susipynimui galėjo

[113] BRAZAUSKAS, Mindaugas. *Kultūriniai sluoksniai...*, p. 21.

turėti įtakos ir dirbtuvių pragmatiškumas (palyginkime Liubeko atvejį)[114], kai greta naujos stilistikos koklių matricų gamyboje vis dar naudotos senos nepretenzingo ornamento koklių matricos. Tokie atvejai tik patvirtina, kad šiuo metodu galima surėsti koklių bendraeuropinį chronologinį karkasą, akcentuojant jų pasirodymo laiką, o atsižvelgiant į miesto istorinį kontekstą – atskleisti jų adaptavimą ir naudojimą vietinėje terpėje.

Tyrimo metu nagrinėjant kokliuose įamžintas religines, daugiaplanes figūrines kompozicijas, pavienius portretuojamus asmenis, yra taikomas **ikonografinis** tyrimų metodas, kuriuo priartėjama prie chronologiškai artimų grafikos kūrinių. Jais identifikuojami ir paaiškinami kokliuose perteikti vaizdai, juos susiejant su konkrečiais istoriniais kontekstais, neretai – personalijomis ar asmenybėmis, siužetiniais pasakojimais. Kita vertus, grafikos darbų sutapatinimas su koklių vaizdais suteikia galimybę atskleisti koklių prototipų autorystę; į juos pažvelgti kaip į garsių ano meto Europos menininkų darbų „reprodukcijas“. Kartu tai leidžia aiškintis jų sukūrimo, sumanymo motyvus ir prisiliesti prie koklių prototipus kūrusių veikėjų kultūrinės aplinkos. Be to, koklius susiejus su konkrečiais grafikos kūriniais ir jų sukūrimo data, galima apibrėžti gana konkretų koklių pagaminimo laiką. Tačiau metodo sureikšminti negalima dėl žinomų atvejų, kai kokliuose žymių asmenų portretai atsirado keliais dešimtmečiais vėliau nei kūrinio prototipas. Neretai galimybę atpažinti pavaizduotus asmenis sunkina konkretaus laikotarpio mados standartai, kuriems paklusę menininkai portretuojamuosius kūrė panašiu garderobu ir rakursu. Be kita ko, nedidelis koklių formatas vertė gaminant modelius atsisakyti kai kurių elementų, juos supaprastinti. Dėl to prototipo autorystę ne visada lengva atsekti.

Šiame tyrime **lyginamuoju** metodu norima įvertinti šildymo koklinėmis krosnimis patirtį globalesne prasme – neapsiribojant konkrečiu regionu. Taip pat bandoma atsekti technologinius aspektus, esant galimybei, išryškinti tarpkultūrinius panašumus arba vietinius savitumus. Ornamentuotų koklių analogai arba siužetinės paralelės suteikia prieigą išskirti kultūriškai artimiausias tradicijas, palyginti artimų dirbinių chronologines ribas, galiausiai tuo pagrindu įvertinti Klaipėdą kaip kultūrinių mainų tinklo dalyvį. Dėl miesto vokiškosios kultūrinės aplinkos lyginamajai prieigai labiausiai ieškota sąlyčio taškų vokiškoje medžiagoje.

Taikant **tipologinį** tyrimų metodą, kokliai pagal pasikartojančias arba išsiskiriančias savybes skirstomi į tipus ir apibūdinami terminais, atsižvelgiant į jau nusistovėjusią praktiką ir unifikuotą Evos Roth Heege tipologiją. Ji grindžiama bazine koklių formos išraiška ir koklių padėtimi krosnies konstrukcijoje. Taikyti šį metodą skatina tikslingos mokslinės komunikacijos ir susikalbėjimo poreikis. Be kita ko, pasirinkta tipologija ir terminologija artima iki šiol vartotam koklių tipų apibūdinimui.

Analizuojant vietinę amatininkystę, bandyta pritaikyti teisminėje praktikoje naudojamą **daktiloskopinę** rankos plaštakos vidinio paviršiaus papiliarinio rašto analizę, pagal kurią nustatoma asmens tapatybė. Taikyti šį metodą leidžia artefaktuose įspausti juos gaminusių amatininkų pirštų įspaudai. Meistrui formuojant dirbinius iš elastingos molio masės, šie įspaustiniai pėdsakai likdavo ant paviršiaus – atsitiktinai (1) arba rankų pirštais atliekant konkrečius veiksmus: įspaudžiant skyles

[114] SCHÄFER, Heiko. Kachelmodel aus dem späten 15.–17. Jahrhundert von den Grundstücken Langenstraße 16 und 17 in der Hansestadt Stralsund. *Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern*, *Jahrbuch*, 2008, Bd. 56, S. 285–322.

kaklelių šonuose (2), kampiniuose kokliuose formuojant kaklelio suplokštintą kraštą (3) bei dubeninių koklių dugnuose – rozetes (4). Beje, pastarieji bent Klaipėdos atveju beveik visi padengti glazūra, kuri „įšaldė“ moksliniu požiūriu vertingą daktiloskopinę informaciją. Kokliuose išlikusių pirštų įspaudų daktiloskopinė registracija suteikia galimybę išskirti vieno gamintojo koklius, retais atvejais – net kelių meistrų paliktas žymes viename dirbinyje. Tai, be abejonės, svarbu, tikslinant koklių chronologiją, vertinant amatininkystės lygį. Taikant šį metodą, Vilniaus koklių tyrimai minėtais aspektais jau sulaukė nedidelių, tačiau apčiuopiamų rezultatų[115]. Nepaisant metodo svarbos, jis neapeina ir taikymo galimybių ribotumo. Tai lemia papiliarinio rašto pagrindinė savybė – individualumas, o tai reiškia, jog kiekvieno žmogaus atskiras pirštas turi skirtingą raštą[116]. Teoriškai šiuo metodu norint įrodyti, kad koklių gamybos procese dalyvavo ne vienas amatininkas, ant vieno koklio tektų rasti ne mažiau kaip 11 skirtingų pirštų įspaudų. Praktiniu požiūriu tai beveik neįmanoma, nes archeologinių tyrimų metu sveikų koklių randama gana retai, daugiausia dominuoja jų fragmentai. Be kita ko, ir ant sveikų koklių sunku aptikti tiek daug daktiloskopinei registracijai tinkamų įspaudų. Tačiau šią spragą gali kompensuoti kontrastuojantys pirštų įspaudų dydžiai ir jų tarpusavio palyginimas, leidžiantis juos susieti ne su vienu asmeniu. Kita vertus, interpretuojant duomenis koklių chronologijos klausimais, būtina atkreipti dėmesį ir į tai, kad žmogaus pirštų papiliariniai raštai, susiformuojantys dar 3–4-uoju vaisiaus mėnesiais, lieka nepakitę visą gyvenimą, tai reiškia – yra pastovūs (700 pav.). Tad vertinant vieno amatininko gaminius, būtina įvertinti ir kitus chronologinius indikatorius, nes amatą įgijęs jaunuolis juo galėjo verstis ir visą savo gyvenimą, t. y. kelis dešimtmečius. Šiuo metodu buvo tiriami atrinkti 142 koklių ir jų fragmentų bei keletas buitinės keramikos pavyzdžių iš Muziejaus fondų[117]. Pirštų įspaudai registruoti pagal teisminėje praktikoje priimtas metodikas Mykolo Romerio universiteto Kriminalistikos katedros specialistės dr. Janinos Juškevičiūtės. Tyrimų rezultatai pateikti sudarytoje suvestinėje su specialistės komentarais ir nuotraukomis (701 lent.). Disertacijos skyriuose aptariami tik asmeniui identifikuoti tinkami homoskopiniai pėdsakai.

Amatininkui gaminant sudėtinės konstrukcijos koklius, prie plokštės tekdavo pritvirtinti kaklelį, jį spaudžiant rankomis. Kakleliai skyrėsi pagal koklių tipus, o kartu ir laikotarpį. Peržiūrėjus juos bendroje archeologinėje medžiagoje, pavyko įžvelgti unikalių, savitą amatininko braižą atspindinčių pėdsakų, kuriems nagrinėti tinkamiausias **trasologinis** tyrimų metodas. Šie pėdsakai geriausiai išryškėja kokliuose, kurių kakleliuose buvo įrėžiamos įkartos, skirtos geresniam sukibimui su molio tinku krosnies konstrukcijoje. Šios įkartos Klaipėdos archeologinėje medžiagoje mena dar vėlyvųjų viduramžių pabaigoje taikytą būdą, jas įrėžiant plokštinių stačiakampių koklių kaklelių nugarinėje dalyje. Įkartos kurį laiką buvo įrėžiamos ir kvadrato formai artimuose plokštiniuose kokliuose. Tuo tarpu nuo XVII a. antrosios pusės – XVIII a. jos būdingos tik skiriamosioms krosnies juostelėms – juostiniams kokliams, o kartais ir karūniniams. Ritmiškai besikartojantis įkartų raštas perteikia individualų meistro braižą, suteikia informacijos apie dirbtuvėse veikusių meistrų skaičių. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad minėtuose koklių tipuose

[115] SARCEVIČIUS, Saulius; SUBAČIUS, Rokas; BLOŽĖ, Artūras. Daktiloskopijos taikymas..., p. 221–226; RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės...,* p. 68–69.
[116] JUŠKEVIČIŪTĖ, Janina. Įgimtų papiliarinio rašto sandaros anomalijų atsispindėjimas pėdsakuose. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 2010, t. 4, p. 41.
[117] Kadangi atrenkant bandinius dar stokota patirties, tik dalis atrinktųjų buvo tinkami daktiloskopinei analizei.

pasitaikydavo ir kaklelių be įkartų, šio metodo suabsoliutinti negalima. Juo įmanu nustatyti minimalų, bet ne maksimalų meistrų skaičių. Be įkartų, buvo atsekti ir kiti unikalūs požymiai, nusakantys asmens ir pakitusios meistrų kolektyvo sudėties gamybos braižą. Tik šiuokart jie randami ne kakleliuose, o koklio plokštės nugarinėje pusėje. Vieną jų charakterizuoja naudojimas skirtingų dydžių ir formų muštukų, kurie atpažįstami iš išlikusių jų įspaudų. Šių trasologinių požymių grupei taip pat priskiriamas ryškus, tam tikrą darbo braižą atspindintis pirštų braukų „raštas“. Tendencingai besikartojančių savitų koklių gamybos žymių identifikavimas, jų registravimas ir lyginamoji analizė yra pirmą kartą taikomas metodas Lietuvoje (235–239, 661–682 pav.)

Ruošiant gryną molį koklių gamybai, buvo naudojamos priemaišos, suteikusios reikalingą elastingumą, o kartu ir kokybę. Siekiant įvertinti priemaišų pobūdį skirtinguose laiko pjūviuose, **mikroskopiniu** būdu buvo tiriami koklių, matricų ir patricų horizontalus arba jų nuolaužų profilių paviršiai. Bandinius ruošiant tyrimams, buvo nušlifuotas iki 0,5 cm spindulio plotelis, kuris priartintas OLYMPUS SZX16 mikroskopu. Juo taip pat atlikti glazūros paviršiaus bei pjūvio matavimai, jais išryškinant glazūros pobūdį ir jos būklę (702, 703 lent.).

Lietuvos koklių tyrimuose **cheminis** tyrimų metodas pirmą kartą buvo taikytas analizuojant Klaipėdos koklių molio masės sudėtį, o kartu jų gamybą[118]. Atsižvelgiant į sudėtingesnius koklių technologinių savybių nagrinėjimo aspektus, šiame tyrime gerokai išplečiamos tiek chronologinės ribos, tiek tiriamų artefaktų rūšys. Be koklių, į tyrimą įtraukta matricų, patricų, buitinės ir architektūrinės keramikos, molio tinko pavyzdžių bei skirtingų glazūrų bandinių. Siekiant išryškinti galimus koklių gamybos technologinius skirtumus, buvo atrinkta ir gretutinė aiškią nuorodą į jos kilmę turinti lyginamoji medžiaga. Importinių dirbinių tyrimams buvo paimti trys ženklintų olandiškų čerpių, datuojamų XVII a. antrąja puse – XVIII a., bandiniai. Dirbinių, gamintų iš vietinės žaliavos, cheminei sudėčiai nustatyti buvo atrinkti du XIX a. Klaipėdoje gamintų plytų su užrašais pavyzdžiai. Prie vietinės kilmės žaliavos priskiriamas ir krosnies mūrijimui naudotas molio tinkas, likęs ant koklių kaklelių. Vienas nieko bendra su krosnimis neturintis tinko bandinys buvo atrinktas iš Klaipėdos pilies medžiagos. Šią medžiagą galima tirti pačiais įvairiausiais cheminės sudėties tyrimo metodais, tačiau tik nedaugelis jų, tokių kaip neutronų aktyvacijos (NAA) ir rentgeno fluorescencinės (XRF) analizės metodai, įgalina tirti medžiagos cheminę sudėtį tiesiogiai, su minimaliu mėginio paruošimu. Jų galimybės skiriasi tuo, kad NAA neanalizuojama (neturi konstrukcinės galimybės nustatyti) daugelio svarbių cheminių elementų, pvz., Si ir kai kurių kitų, lemiančių pagrindinės molio masės matricos sudėtį, arba kai kurių cheminių elementų, kurie lemia glazūros spalvą. Rentgeno fluorescencinės analizės prietaisų galimybės universalesnės. Pastaruoju metu dailės kūrinių restauratoriams ir kitiems specialistams yra siūlomi portatyvūs ar net tam specialiai pritaikyti rentgeno fluorescencinės analizės įrenginiai. Tačiau jie pasižymi kai kuriomis ribotomis galimybėmis. Siekiant geriau ir išsamiau pažinti tiriamos medžiagos cheminę sudėtį tinkamesni yra stacionarūs, jautriomis ir patikimomis cheminių elementų aptikimo galimybėmis pasižymintys rentgeno energijos dispersijos (ED XRF) arba rentgeno bangų ilgio dispersijos (WD XRF) rentgeno analizatoriai, iš kurių pirmasis buvo pritaikytas Klaipėdos medžiagos tyrimams. Visi 93 bandiniai, iš jų 60 skirtų molio masės analizei (704 lent.) ir 33 – glazūros spalvų

[118] GENYS, Jonas. Klaipėdos kokliai..., p. 52–53; 1 lent.

sudėtį lemiantiems elementams išskirti (705 lent.), buvo pateikti Gamtos tyrimų centro (Vilnius) Geochemijos sektoriaus rentgenospektrinei laboratorijai. Iš mėginių pagaminti bandiniai buvo tiriami švitinant rentgeno energijos dispersijos (ED XRF) rentgeno spektroanalizatoriumi *Spectro Xepos* (706 1XRF pav.)[119].

Molio masės cheminei elementų sudėčiai nustatyti pasirinkta metodika reikalavo iš vieno artefakto paimti du ėminius (jie laikomi vienu bandiniu). Juos paruošė disertacijos autorė. Mėginių transformavimą į bandinius ir instrumentinį tyrimą atliko dr. Ričardas Taraškevičius. Cheminių elementų kiekiams apskaičiuoti, konvertuojant fluorescencijos impulsus į cheminių elementų kiekius, buvo naudotasi *Spectro Xepos* gamintojo sukurtu *TurboQuant for Pellets* metodu. Bandiniuose likęs glazūruotas paviršius buvo pašalintas iki vizualiai monolitinės gaminio molio masės. Toliau kiekvienas mėginys buvo malamas malūnu MM400 ir, pasvėrus po 2,00 g sumaltos medžiagos ir pridėjus 0,45 g *Licowax* vaško miltelių (rišamoji medžiaga) ir sumaišytą mišinį sudėjus į specialias 25 T galios preso PP25 talpas, presuojant buvo suformuotos 20 mm skersmens tabletės (706 2,4XRF pav.).

Nagrinėjant koklių glazūros cheminę sudėtį, nuspręsta taikyti nedestruktyvų rentgeno fluorescencinės analizės (XRF) būdą, kuriuo rezultatai gaunami švitinant originalaus bandinio glazūros paviršių. Koklių fragmentai dominuojančių spalvų ribose buvo apipjaustyti, pagaminant monolitinius nuo 1,6 cm iki 2,0 cm skersmens bandinius. Pagrindinė sąlyga – bandinio centre esantis plotas neturėjo būti mažesnis negu 1,6 cm. Analogiškai buvo gaminami bandiniai tiriant Vilniaus Valdovų rūmų glazūrų cheminę sudėtį (706 5XRF pav.)[120]. Dėl būtinybės apipjaustyti koklius, bandiniai buvo atrinkti ne iš Muziejaus fondų, o iš paraleliai Klaipėdoje vykusių tyrimų ir savarankiškai autorės tvarkomos archeologinės medžiagos. Dėl šios priežasties liko neįtraukti XV a. pabaigoje – XVI a pradžioje polichromine glazūra dengtų koklių spalviniai variantai. Vėlyvosios gotikos žaliai, rudai glazūruotų koklių pavyzdžių atrinkta iš Sukilėlių g. 12 objekto (2010) ir piliavietės (2014) tyrimų medžiagos, o XVI a. antrosios pusės – XVIII a. laikotarpio įvairiaspalvių pavyzdžių – iš Turgaus g. 37 tyrinėtos vietovės (2012–2013).

Ir pirmos (molio masės tablečių), ir antros (dengtų glazūra) aibių bandiniuose esančių cheminių elementų principinė rentgeno fluorescencinio aktyvavimo / švitinimo schema yra pateikiama prieduose (706 3XRF pav.). Glazūra dengtų bandinių paviršiai buvo švitinami padėti glazūra žemyn. Cheminių tyrimų metu iš kiekvieno tos pačios medžiagos mėginio, padalijus jį į dvi dalis, buvo pagaminta po du bandinius. Kiekviename jų buvo tiriami 43 cheminių elementų – Al, As, Ba, Br, Ca, Cl, Co, Cr, Cu, Fe, Ga, K, Mg, Na, Nb, Ni, P, Pb, Rb, S, Si, Sr, Th, Tl, V, W, Y, Zn, Ag, Ge, Bi, Ce, Cd, Cs, Hf, Mo, Sb, Se, Sn, Ta, Te, Zr kiekiai. Atsižvelgus į analičių kiekių dispersiją (išsibarstymą), dviejuose to paties molio masės mėginio bandiniuose vėlesniam tyrimui buvo palikti 23 cheminiai elementai, kurių porinių bandinių analičių kiekių variacijos koeficientas neviršijo 25 %. (707 1XRF lent.). Apskaičiavus analičių kiekių dispersiją (išsibarstymą) dviejuose to paties glazūros mėginio bandiniuose, vėlesniam tyrimui iš 23 cheminių elementų, pasirinktų molio masės tyrimams, teliko 19, kurių variacijos koeficientas neviršijo 25 % VK ir Ni su 29,2 % (708 2XRF lent.). Palyginę tarpusavyje tabletuotų molio masės ir natūralių glazūruotų paviršių neapibrėžtį su

[119] Gamintojas SPECTRO METEK, Kleve, Vokietija.
[120] TARAŠKEVIČIUS, Ričardas; BLIUJIENĖ, Audronė; KARMAZA, Bronislavas, ir kt. Geocheminiai tyrimų..., p. 365.

tomis pačiomis analitėmis, pastebime daug didesnį glazūros monolitų tyrimų rezultatų variabilumą negu tabletėse. Ir tai dėsninga esant bet kokiems paviršių nelygumams, kas ypač būdinga glazūruotiesiems. Dėl to rentgeno vamzdelio generuotas spindulys sukuria padrikesnę cheminio elemento atomų fluorescenciją, netolygiau patenkančią į silicio detektorių. Analizuojant molio masės sudėtį, tyrimų metu prieita prie naujų metodinių bandymų. Kadangi dirbinius padengus angobu ir glazūra šias medžiagas sudarantys būdingieji cheminiai elementai dėl difuzijos prasiskverbia ir į pačią molio masę bei prisideda prie buvusių molio masėje (motininių), buvo pasirinktas būdas nustatyti juos kaip būdinguosius glazūrose, o vėliau visiškai eliminuoti šias analites iš analizuojamų analičių aibės. Taip molio masės sudėties lyginamiesiems aspektams nagrinėti buvo palikti tik 10 cheminių elementų. Tyrimų metu duomenys buvo analizuojami pasitelkus nustatytųjų analičių kiekių vidurkius ir standartinius nuokrypius. Naudojant šiuos statistinius parametrus vizualizacijai, analitės buvo suskirstytos į skirtingo kiekio intervalus ir paryškintos skirtingomis spalvomis. Analitės buvo sugrupuotos pasitelkus klasterių analizės *Wardo* metodą, o atstumas skaičiuojamas pagal *1-Pearson* vertinimą. Mėginiai buvo grupuojami pasitelkus tą patį *Wardo* klasterių analizės metodą, tačiau atstumai skaičiuoti pagal Euklido atstumų vertinimus. Tam buvo naudota programinė įranga *Statictica 9*. Prieš skaičiuojant analičių vertės buvo standartizuotos, gauti rezultatai pateikti disertacijos prieduose (709–719 pav., lent.).

Sisteminis metodas taikytas apdorojant surinktą radinių kiekį, juos grupuojant pagal rūpimus aspektus, kurių pagrindu buvo sudaromi koklių radaviečių planai (1 pav.). Taip pat pasitelktas duomenų gretinimas su istorine miesto topografija ir jos raida. Uždengus istorinius kartografinius miesto planus koklių radavietėmis, išryškėja nauji dalykai, atveriantys naujas interpretacijos prieitis, leidžiantys naujai įvertinti ankstesnius duomenis.

KOKLIŲ TIPOLOGIJA IR TERMINIJA

Krosnių keramikos tyrinėtojai dėl koklių morfologinių savybių įvairovės imasi juos skirstyti į grupes, tipologizuoti. Europoje koklių tipologiniai aspektai pirmą kartą buvo aptarti 1910 m. švedo S. Ambrosiani parengtoje mokslinėje disertacijoje[121]. Toliau juos plėtojo vokiečių ir šveicarų tyrinėtojai, iš kurių ypač pasižymėjo Jürgas Tauberis (Jürg Tauber) (1980)[122]. Jo sudaryta koklių tipologija ir terminija tapo atramine ašimi vėlesnėse mokslinėse studijose, kuriose ją adaptuoti, koreguoti ėmėsi jau anksčiau minėti tyrinėtojai: Eva Roth Kaufmann (1994), Mathiasas Henkelis (1991), Hansas Georgas Stephanas (1992), Julia Hallenkamp-Lumpe (2006), Eva Roth Heege (2012). Vokiška sisteminimo tvarka pasižymi lenkų archeologės Maria'os Dąbrowskos (1987), latvių archeologės Ievos Ose (1996) atlikti tyrimai.

Pirminį koklių grupavimą pagal rūšį lemia jų gamybai naudotos skirtingos technologijos, pagal kurias kokliams suteikiami apibūdinimai: kokliai, gaminti žiedžiamuoju ratu, ir sudėtiniai kokliai (vok. *Zusammengesetzte Kacheln*). Pastarieji formuoti iš atskirų konstrukcinių elementų, juos gaminant skirtingomis technologijomis. Klaipėdoje jau anksčiau būta bandymų šiuo principu struktūruoti medžiagą, tačiau ji liko nepublikuota[123]. Žiedžiamuoju ratu gamintiems kokliams pasiūlytą naujadarą – *žiestieji kokliai* – tikslingiau suvienodinti, taikant G. Rackevičiaus ir K. Katalyno vartojamą terminą – *indo pavidalo kokliai* (vok. *einfache Kacheln; Gefäßkacheln*).

Tolesnį koklių skirstymą lemia bazinė koklių formos išraiška (indo pavidalo kokliams) ir koklių vieta krosnies konstrukcijoje (sudėtiniams kokliams). Indo pavidalo kokliai, gaminti ant žiedžiamojo rato, pasižymi vientisu kūnu, kuris užbaigiamas dugnu ir anga. Jie pagal formą, aukščio ir angos santykį yra skirstomi į du bazinius tipus. Jeigu angos dydis yra mažesnis už koklio aukštį, koklis priskiriamas puodyninių koklių tipui. Tuo tarpu kokliai su didesnio už jų aukštį dydžio anga priklauso dubeninių koklių tipui. Šis skirstymas yra visuotinai paplitęs ir taikomas.

Koklių štampavimas matricomis keitė ne tik krosnies estetinę išvaizdą, bet ir jos architektūrinę sudėtį, nuo kurios priklausė koklių forma ir jų padėtis krosnyje, tampanti kriterijumi tipui nusakyti. Tačiau tiek Lietuvos, tiek užsienio praktikoje dėl koklių morfologinio savitumo ir įvairumo vartojami skirtingi, mokslinę komunikaciją tarp tyrinėtojų trikdantys apibūdinimai. Lietuvoje dėl nevienodo koklių ištirtumo lygio, mokslinių diskusijų stokos lig šiol nėra nusistovėjusios ir visuotinai priimtinos koklių terminijos ir tipologijos. Šią problemą gerai charakterizuoja naujausi kataloginio pobūdžio darbai ir juose vartojamų terminų sugretinimas, atskleidžiantis tyrinėtojų pasirinkimą tuos pačius artefaktus vadinti skirtingais vardais (palyginkime G. Rackevičiaus ir

[121] AMBROSIANI, Sune. *Zur Typologie der älteren Kacheln*. Akademische Abhandlung zur Erlangung der philosophischen Doktorwürde an der Universität Uppsala. Stockholm, 1910.
[122] TAUBER, Jürg. *Herd und Ofen im Mittelalter. Untersuchungen zur Kulturgeschichte am archäologischen Material vornehmlich der Nordwestschweiz (9.–14. Jahrhundert*) (Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters, Bd. 7). Olten, 1980.
[123] NABAŽAITĖ, Raimonda. *Vėlyvųjų viduramžių...*, p. 19.

K. Katalyno studijas)[124]. Nesusipratimų atsiranda įvedant atitikmenų neturinčius naujadarus, tokius kaip „loviniai kokliai“[125], „dekoratyvinės plokštės“[126], kurių tinkamumu suabejota jau anksčiau[127].

Nesusikalbėjimo esama ir užsienio tyrinėtojų darbuose, iš kurių kylančias problemas ilgametė šveicarų kilmės koklių tyrinėtoja E. Roth Heege[128] pasiūlė spręsti unifikuojant krosnių keramikos tipologiją, terminiją tiek regioniniu, tiek tarptautiniu lygmenimis. Pirmas tokio pobūdžio darbas yra orientuotas į Šveicarijos ir Pietų Vokietijos teritorijos medžiagą, ją papildant Vokietijos, Austrijos, Lichtenšteino koklių tipais, kurių pavadinimai pateikti 17 kalbų, tarp jų ir lietuvių[129]. Sudarydama koklių tipologiją tyrinėtoja nesiekė sukurti naujų terminų, atvirkščiai, laikėsi visuotinai priimtų, beje, Klaipėdos praktikai neprieštaraujančių apibūdinimų. Unifikuotos tipologijos autorė į įvairialypę medžiagą stengiasi žiūrėti apibendrintai, nesismulkindama, o jungdama skirtingus variantus į stambias tipologines grupes. Palaikant autorės įžvelgtą krosnių keramikos tipologijos ir terminijos unifikacijos būtinybę, šio darbo rengimo metu jos sudarytą tipologiją nuspręsta taikyti Klaipėdos atveju, prireikus ją išplečiant ir papildant. Šiuo būdu norima išryškinti Klaipėdos koklių situaciją bendraeuropinėje koklių tipų paletėje. Aiškumo dėlei prieduose yra pateikta visa E. Roth Heege tipologinė lentelė originalo kalba ir su lietuvišku, kiek koreguotu – lyginant su leidinyje pateiktu – teriminų vertimu (10 lent.). Šiame skyriuje, aptariant Klaipėdos koklių tipus, skliaustuose yra nurodomas E. Roth Heege tipologijos atitikmuo. Klaipėdai nebūdingi arba kol kas neturimi atvejai papildomai pažymėti žvaigždute. Juos aptarti paskatino probleminiai Lietuvoje taikytinos tipologijos aspektai arba kituose miestuose žinomi atitikmenys.

Indo pavidalo (paprastieji) kokliai

Tai koklių rūšis, kurią nusako į buities indus panaši koklių morfologija ir jų gamybos technologija žiedžiamuoju ratu.

Puodyninis koklis *(4)* – tai žiedžiamuoju ratu pagamintas koklis, kurio forma artima buityje naudotiems indams. Archajiškiausio koklių tipo variantų įvairovę Europoje charakterizuoja apvali, keturkampė, trilapė ar keturlapė, siaurėjanti anga bei smailėjantis, apvalus arba lygus dugnas. Visuotinai nusistovėjusi praktika siūlo puodyninio koklio aukštį laikyti didesniu už angos skersmenį. Ši nuostata Lietuvos mokslinėje literatūroje, neskaitant ataskaitose kartais atsirandančių neatitikimų, yra sėkmingai taikoma ir įsitvirtinusi. Pagal negausią Klaipėdos medžiagą kol kas galima išskirti tik vieną variantą – *puodyninį koklį kvadratine anga ir lygiu dugnu (4.4)* (11 pav.). Jam būdingas cilindro formos kūnas, keturkampė anga. Pagal E. Roth Heege sudarytą tipologiją,

[124] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 37–47; RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės...,* p. 215–223.
[125] MEILŪNIENĖ, Jūratė. Būdingesni LDM.., p. BERTAŠIUS, Mindaugas. Kauno koklių..., p. 41.
[126] NABAŽAITĖ, Raimonda. Ikireformacinio laikotarpio..., p. 125–126; RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės*..., p. 211.
[127] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 17–37.
[128] Ten pat, S. 199–319.
[129] Į lietuvių kalbą vertė Donata Raudonytė, Klaipėdos universitete apgynusi bakalauro ir magistro darbus koklių tematika. Disertacijoje vertimas pateiktas koreguotas.

Klaipėdos koklių savybės būtų artimiausios 4.4 variantui, kurio chronologija apibrėžiama XIV–XV a. ir artima Klaipėdos archeologiniam kontekstui[130].

Dubeninis koklis *(6)* – tai žiedžiamuoju ratu pagamintas koklis, kurio kūnas aukščiu mažesnis už jo angos skersmenį. Šis koklių tipas turėjo skirtingus variantus, iš kurių Klaipėdoje pasireiškė du. Vienas jų – *dubeninis koklis plokščiu dugnu, kvadratine anga (6.2)* (12 pav.). Klaipėdoje įvairuoja šių koklių angokraščiai. Jie nusklembiami į vidų, kartais profiliuojami, tačiau bazinė morfologija yra panaši, atpažįstama ir XIX a. medžiagoje (63 pav.). *Dubeniniai kokliai plokščiu dugnu, kvadratine nupjauta anga (6.3)* (13 pav.) Klaipėdoje buvo paplitę XV a. pabaigoje – XVII a. Jo angokraščio morfologiją lėmė horizontaliai nupjautas viršus.

Sudėtiniai kokliai

Tai koklių rūšis, sudaryta iš jungtinių elementų – matrica atspaustos plokštės ir nužiesto ar kitaip pagaminto kaklelio.

Nišinis koklis *(9)* – gamintas sulenkiant plokštę pusiaucilindriu, kurios priešakyje tvirtinama dekoratyvi, tik iš dalies ją uždengianti atspausta plokštė. Sulenkto pusiaucilindrio formos koklio apačia ir viršus buvo užbaigiami pusapskritimio formos plokštelėmis, taip sudarant stabilų pagrindą. Pažymėtina, kad įvairių tyrinėtojų darbuose šiuo terminu apibūdinami skirtingi koklių tipai (pvz. pusiaucilindriai, plokštiniai-dubeniniai). Šio termino taikymas Lietuvoje nėra nuoseklus. A. Kuncevičius[131], R. Nabažaitė[132] nišiniais apibūdina kitą koklių tipą, E. Roth Heege tipologijoje atitinkantį plokštinių koklių (su pusiaucilindriu kaklu) variantą. Tuo tarpu G. Rackevičius juos įvardija „pusiaucilindriais konkaviniais“ kokliais, *nišinių koklių* termino išvis atsisakydamas[133]. K. Katalynas siūlo naujadarą „sieniniai įgaubtieji kokliai“[134], kuris bendroje Europos koklių tyrimų praktikoje nelabai turi atitikmenų. E. Roth Heege nurodytą apibūdinimą atitinka tik M. Bertašiaus[135] pateikti koklių tipai, kurie to paties miesto medžiagą nagrinėjančiuose A. Žalnieriaus ir D. Balčiūno straipsniuose pavadinti „pusiaucilindriais“[136]. Apibendrinant galima teigti, kad Klaipėdoje kol kas pavyko identifikuoti tik du nišinių koklių tipui būdingus fragmentus (169 pav.).

Pusiaucilindris koklis**(9.3)* – koklių tipas, gaminamas žiedžiamuoju ratu suformuojant cilindrą ir padalijant jį pusiau. Jo fasadinė pusė iš dalies uždengiama matrica atspausta plokšte ar rėmeliu. Tokius koklius atskirti nuo nedekoruotų nišinių koklių leidžia ant jų likusios žiedimo rievės. Vadovaujantis šia charakteristika, Klaipėdoje tokių koklių iki šiol dar nėra rasta arba nepavyko identifikuoti.

Plokštinis koklis *(10)* – tai įvairius koklių variantus apimantis tipas, kurio konstrukciją sudaro uždara plokštė, sujungta su kakleliu. Klaipėdos tyrinėtojų vartojamą prigijusį *plokščiasis koklis*

[130] Vokiečių mokslinėje tradicijoje egzistuoja tarpinis puodyninių ir dubeninių koklių tipas (vok. *Napfkachel*) (5), kurio savybės primena Lietuvoje paplitusių dubeninių koklių tipą. Tačiau dėl sunkiai suvokiamų subtilybių atrasti jiems atitikmenų tiek Klaipėdoje, tiek kituose Lietuvos miestuose nepavyko.
[131] KUNCEVIČIUS, Albinas. Die Kacheln aus dem Palast..., S. 108–113.
[132] NABAŽAITĖ, Raimonda. Ikireformacinio laikotarpio..., p. 125; 1 pav.
[133] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės*..., p. 72.
[134] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai*..., p. 46–47.
[135] BERTAŠIUS, Mindaugas. *Dingęs miestas*..., p. 65.
[136] ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne..., s. 241–252.

tikslinga keisti į vilniečių vartojamą *plokštinis koklis*. Pastaruoju siekiama pabrėžti pagrindinį konstrukcijos elementą – plokštę, kuri tokiuose kokliuose galėjusi būti tiek plokščia, tiek įgaubta ar išgaubta. Atlikus koklių konstrukcijos analizę, Klaipėdos medžiagoje pavyko išskirti ir pritaikyti kelis plokštinių koklių variantus. *Plokštinis koklis (su keturkampe plokšte)*[137] *(10.1)* yra nuo XIV a. vidurio iki XXI a. Europoje plačiai paplitęs tipas, kuriam būdinga uždara kvadratinė arba artima kvadratui stačiakampė (vertikali, horizontali) plokštė ir skirtingo ilgio bei konstrukcijos kakleliai. Pagal pastarųjų konstrukciją išskirtini trys plokštinių koklių variantai. *Plokštinis koklis (apvalia įdubusia plokšte) (10.2.1)* yra lėkštės formos pavidalo koklių tipas. Klaipėdoje žinomas tik vienas tokio koklio fragmentas (171 pav.). *Plokštinis koklis (išžiestu kaklu) (10.2.1)* yra įprasčiausias koklių tipas, vėliau pritaikytas ir fabrikinei koklių gamybai (16–17 pav.). *Plokštinis koklis (trumpu kaklu) (10.2.2.)* (15 pav.) – Klaipėdos archeologinėje medžiagoje šis tipas yra stačiakampio formos, su trumpu, prie plokštės kraštų priglaustu kaklu. Anksčiau Klaipėdos koklius nagrinėjęs J. Genys jiems įvardyti pasiūlė atskirą, jau anksčiau minėtą, terminą – *dekoratyvinės plokštės*. Nors šis naujadaras netruko pereiti į mokslinę apyvartą ir archeologinių tyrimų dokumentacijos terminiją, visgi bendraeuropinei koklių tipologijai šis terminas yra svetimas[138]. Vėliau jis buvo sukritikuotas, siūlant jį pakeisti terminu *stačiakampis plokščiasis koklis*, kuris iš esmės atitinka E. Roth Heege apibrėžimą. Klaipėdos atveju šis tipas papildomas nusakančiu formą terminu *plokštinis stačiakampis koklis (trumpu kaklu)*. Formos požiūriu artimas šiam variantui yra *plokštinis koklis su anga pusiaucilindriame kakle (10.2.4)* (14 pav.). Šie kokliai, pagal E. Roth Heege tipologiją, apima koklius, sukonstruotus iš matrica atspaustos plokštės, kurios nugarinėje dalyje pritvirtintas pusiaucilindrio formos kaklas su išpjauta anga. Jiems priskiriami kokliai, kurių plokštė yra tiek plokščia, tiek įgaubta – primenanti nišą. Panašios pozicijos laikosi Liubeko koklius tyrinėjęs A. Falkas, tokį tipą įvardydamas terminu *plokštinis-pusiaucilindris* (vok. *Blatt-Halbzylinderderkachel*)[139]. Klaipėdoje *plokštinis koklis su anga pusiaucilindriame kakle* atitiktų anksčiau vadintus nišiniais[140], Vilniuje – pusiaucilindriais konvekciniais kokliais, uždengtais plokšte[141].

Kampinis koklis *(11)* (19 pav.) – tai specialus, krosnies kampams užbaigti gamintas koklių tipas – plokščiųjų, nišinių, karnizinių, frizinių koklių atmaina. Įvertinus Klaipėdos medžiagą, galima

[137] Toliau tekste terminas bus vartojamas be koklio formą nusakančio paaiškinimo.
[138] Žr. DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe...*, s. 67–70; STEPHAN, Hans-Georg. *Kacheln aus dem Werraland...*, S. 18–32; HENKEL, Matthias. *Der Kachelofen*...S. 20–28; HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...,* S. 12–13; ÅRHEM, Barbro. Tukholman kaakelit – löydöistä ja valmistuksesta = Ceramic Stove Tiles in Stockholm – On Finds and Production = Stockholmskakel – om kakelfynd och tillverkning. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 104–107; MAJANTIE, Kirsi. Kaakeliuunin käyttöönotto - savutonta lämpöä ja kantaaottavia kuvia = The Introduction of the Ceramic Stove Tiles: Smokeless Heating and Politico-Religious Imagery. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 42–43.
[139] FALK, Alfred. Hoch- und spätmittelalterliche Ofenkeramik in Lübeck. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit. Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 64, 75, Abb. 5:2.
[140] NABAŽAITĖ, Raimonda. Ikireformacinio laikotarpio..., p. 125–126.
[141] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės*..., p. 72–73; 70 pav.

išskirti net tris jų variantus: *kampinis plokštinis (11.1); kampinis karnizinis (11.2), kampinis nišinis (11.3)*[142], *kampinis frizinis (11.7)*[143]. *Specialios formos kampinis koklis (11.6)* yra neįprastų formų kampinių koklių variantas. Tarp jų ir Klaipėdoje randama *kartušo, medaliono* formos koklių.

Karnizinis koklis *(12)* – horizontalus stačiakampės formos koklis, krosnyje naudojamas, siekiant plastiškai pereiti tarp skirtingų krosnies tarpsnių. Kadangi tokie kokliai galėjo būti naudojami tiek cokolyje, tiek karnize, tuo atveju, kai nėra aiški tiksli jų vieta krosnies konstrukcijoje, G. Rackevičius siūlo atsisakyti *cokolinio koklio* termino[144]. K. Katalynas siūlo vartoti dvigubą apibrėžimą *karniziniai (cokoliniai) kokliai*[145]. E. Roth Heege tipologijoje cokolinių koklių variantas neišskiriamas, netiesiogiai antrinant G. Rackevičiaus įžvalgoms. Pagal šios šveicarų tyrinėtojos sudarytą schemą, Klaipėdoje aptinkamas *karnizinis koklis (išžiestu kaklu) (12.1).*

Frizinis koklis *(13)* (18 pav.) – skirtas krosnyje perėjimui į karnizą arba cokolį išryškinti[146]. Tokiais kokliais galėjo būti užbaigiamas ir krosnies viršus, juos formuojant vos panašios į trapeciją formos[147]. Klaipėdoje įprastas variantas *frizinis koklis (išžiestu kaklu) (13.1)* ir retesnis *frizinis koklis su pusiaucilindriu kaklu (13.2).* Klaipėdos atveju pastarasis yra su išpjauta anga (18 pav.).

Karūninis koklis *(14)* (19 pav.) – tai krosniai užbaigti skirtos karūnėlės, kurias Vilniaus koklių tyrinėtojai siūlo vadinti *karūniniais kokliais*, ir šis apibrėžimas yra tinkamas. Jie dėl varijuojančių kaklelių formų buvo skirtingų atmainų. Klaipėdoje galima išskirti du jų variantus: *karūninis koklis (su pusiaucilindriu kaklu) (14.1.2)*; *karūninis koklis (su juostelės formos kaklu) (14.5).*

Juostinis koklis *(15)* (20 pav.) – tai keraminė skiriamoji juostelė, krosnies sudėtyje galėjusi būti naudojama tiek horizontalia, tiek vertikalia padėtimi. Juostelės gamintos plokščios arba kiek išlenktos. Prie jų buvo tvirtinami trikampio ar trapecijos formą primenantys kakleliai. Šie kokliai buvo dekoratyvinės paskirties – neturėjo tiesioginės šildymo funkcijos. Klaipėdoje randamos tiek horizontalios, tiek kampinės juostelės, atitinkančios šiuos variantus: *juostinis horizontalus koklis (15.1)*; *juostinis kampinis koklis (15.2)*[148].

Dekoratyviniai krosnies elementai

Tai krosnies dekoro elementai, kuriems priskiriami plastiniai dirbiniai *(17)*, krosnies viršaus detalės: dubuo, smailės, kitos užbaigiamosios formos. Į šią grupę taip pat patenka kolona, keraminės kojos. Klaipėdoje žinomi keli dekoratyviniai krosnies elementai.

Smailėjančios formos elementas *(18.2)* – smailė, dar vadinama fiala (215 pav.), ir ovalus burbulas viršuje. Kolona *(19)* – tai dekoratyvus krosnies elementas, skaidantis ir puošiantis krosnies

[142] Šis tipas E. Roth Heege tipologijoje kiek skiriasi.
[143] Papildytas ir įterptas pagal vietinę medžiagą.
[144] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės*..., p 72.
[145] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai*..., p. 44.
[146] Ibid. p. 44–45.
[147] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 286.
[148] E. Roth Heege tipologijoje juostinių koklių tipui priskiriamos ne tik juostos, bet ir kitų formų dekoratyvūs elementai, nugarinėje dalyje turintys trapecijos formos kaklus arba išilgintas ataugėles centre, tokį tipą vadinant juostiniu vertikaliu kokliu (15.4) arba trikampiu juostiniu kokliu (15.5). Konstrukcijos prasme jie iš dalies atitiktų Klaipėdoje krosnies kokliams priskiriamas medaliono formos dekoratyvines plokšteles su ataugėle nugarinėje dalyje (260 pav.). Dėl apibūdinimo reikšmės ribotumo šiame darbe jį įvardijant netaikoma siūloma tipologija. Siekiant jį tiksliau apibūdinti ateityje prireiks tęstinių tyrinėjimų.

tarpsnius (21 pav.). Klaipėdoje jų rasta tik pavieniais atvejais. Keraminės kojos* *(20)* – tai nuo XIV a. krosnyse integruojami elementai, kuriantys laikančiosios funkcijos iliuziją. Klaipėdoje šių elementų kol kas nerasta.

Krosnies konstrukciniai elementai

Tai konkrečias funkcijas turinčios konstrukcinės krosnies dalys: uždengiamoji plokštė, vamzdis, valymo anga, taip pat gali būti integruota šildymo kamera, talpos vandeniui šildyti. Išanalizavus Klaipėdos medžiagą, pavyko nustatyti tris konstrukcinius elementus.

Keraminis vamzdis *(22)* – skirtas dūmams nukreipti ir iš krosnies pašalinti (694 pav.). Krosnies kanalų valymo angos kamštis *(23.1)*[149] – funkcinis elementas, skirtas uždengti ir prireikus išvalyti krosnies šilumos kanalus (21, 684–693 pav.). Indas skysčiams šildyti *(25)* – specialus indas, kurį Klaipėdos archeologinėje medžiagoje reprezentuoja keraminis glazūruotas storasienis dubuo (21, 695 pav.)

Nekeraminiai elementai

Krosnies molis *(26)* – tai molio masės ruošinys, arba molio tinkas, skirtas kokliams tarpusavyje sujungti ir krosnies tarpams užpildyti. Jį charakterizuoja du galimi variantai. *Plastiškai dekoruotas krosnies jungiamasis molis (26.1)* – Klaipėdos archeologinėje medžiagoje aptinkamas retai. Jo likučių galima tikėtis aptikti krosniaviečių vietose. Toks molis priminė dekoratyvinę, rankiniu būdu profiliuotą juostelę (21 pav.). *Krosnies jungiamasis molis su koklių įspaudais (26.2)* – Klaipėdoje rastas su necharakteringomis liekanomis, neretai jį liudija prie koklių prilipę molio gabalai.

Be įprastos koklių tipų vartojimo ir taikymo praktikos, moksliniuose tekstuose galima rasti ir kitokio pobūdžio, t. y. dekoratyvumą, stilistiką, paplitimo laikotarpį pabrėžiančių, koklių apibūdinimų. Vienas pavyzdžių – koklininkystės Baltijos regione tyrimams skirtos tarptautinės konferencijos medžiagos pagrindu išleistame leidinyje pateikta terminų suvestinė, kurioje minimi gotikiniai, renesansiniai, barokiniai, portretiniai ir kt. kokliai[150]. Remiantis bendrąja tradicija, šiame darbe taip pat vartojami įvairūs koklių dekoratyvumą nusakantys apibūdinimai.

[149] E. Roth Heege tipologijoje šis elementas nėra išskirtas. Nurodomas koklis su valymo anga (palyginkime 784a pav.), bet ne kamštis.

[150] KIVIJÄRVI, Riina. Kaakeliuunisanasto = Terminologz of ceramic tile stoves. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 156–162.

1. VĖLYVŲJŲ VIDURAMŽIŲ KOKLINĖS KROSNYS: INOVATYVAUS ŠILDYMO BŪDO PRADŽIA KLAIPĖDOJE

Pirmųjų koklių pažinimas, išryškinantis šildymo inovacijos pradžią skirtinguose Europos regionuose ar miestuose, patenka į bene visų rimčiau šį reiškinį tyrinėjančiųjų mokslinį akiratį. Pirmieji šiais klausimais domėjęsi ir iki šiol koklinių krosnių kilmės problemas permąstantys Vokietijos ir Šveicarijos mokslininkai vieningai sutariant dėl pirmųjų koklinių krosnių inspiracinio lopšio Alpių regione. Nors moksliniuose tekstuose esama įvairių svarstymų dėl šio reiškinio ištakų (VIII–XI a. Baselio, Runden Bergo bei Uracho vietovės), tačiau pastaruoju metu linkstama apsistoti ties abejonių nekeliančiu XII a. laikotarpiu[151]. Jis laikytinas atskaitos tašku koklinių krosnių slinkčiai į kitus Europos regionus, kurią lėmė prekybiniais, kultūriniais, asmeniniais ryšiais plėtojama išorės komunikacija, poreikis įdiegti technologiškai pažangesnį būsto šildymo būdą ir palankios lokalios sąlygos šiai idėjai adaptuoti.

1.1. Koklinių krosnių pasirodymo Klaipėdoje sąlygos

Ankstyvųjų koklinių krosnių paplitimas atliepia viduramžiais Europoje prasidėjusį miestų urbanizacijos procesą, Vokiečių ordino įtaką, išaugusią tarptautinę prekybą, Hanzos sąjungos reikšmę. Tačiau tai nebuvo vienpusių veiksnių padarinys. Iš išorės sklindančių inovacijų perėmimas priklausė ir nuo miesto bendruomenės ekonominio bei kultūrinio potencialo. Žvelgiant į Klaipėdos įkūrimo aplinkybes, pažymėtina, kad Baltijos jūros pietrytinėje pakrantėje 1252 m. įkurta Memelburgo pilis buvo Vokiečių ordino ekspansinės veiklos pagoniškose apylinkėse rezultatas, vokiškos urbanizacijos Baltijos jūros regione proceso dalis. Kuršių marių priekrantė, įsiliejanti į Baltijos jūros arealą, geopolitiniu požiūriu buvo strategiškai palanki pilies statybai ir vietovės kontrolei. Vokiečių ordino valstybės pilių grandinei priklausiusi Klaipėdos pilis buvo kuriama adaptuojant civilizaciniu požiūriu vakarietiškas vertybes ir gyvenimo būdą. Vien tai, kad po metų vietoj medinės čia buvo pastatyta mūrinė pilis[152], rodo kitoniškų, šiam regionui nebūdingų statybos tradicijų pritaikymą, lėmusį Ordino pranašumą prieš pagonišką išorės priešą. Istoriniai duomenys liudija, kad, be krašto kontrolės-karinių funkcijų, XIII a. antrojoje pusėje Klaipėdai buvo patikėtas Kuršo vyskupijos centro statusas[153], turėjęs atverti miesto, o kartu ir vietos bendruomenės kultūrinio potencialo augimo perspektyvas. Tuo metu minimos mieste veikusios trys bažnyčios (istoriškai ir archeologiškai iki šiol mažai pažintos), pagamintas Klaipėdos kapitulos antspaudas[154]. Deja, tačiau didelės intencijos neatnešė lauktų rezultatų – žlugus šiems planams, viduramžių Klaipėda, istorikų ir archeologų sutarimu, liko mažas, prie pilies besiglaudžiąs miestas[155] su nedidele bendruomene.

[151] SEIFERT, Manfred. *Technik-Kultur: das Beispiel Wohnraumheizung*. Dresden, 2012, S. 57; HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik*..., S. 5; ROTH KAUFMANN, Eva; BUSCHOR, René; GUTSCHER, Daniel. *Spätmittelalterliche reliefierte*..., p. 474; ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 35–37.
[152] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 23.
[153] JÄHNIG, Bernhart. Sakralinės topografijos vystymasis Klaipėdoje viduramžiais ir naujųjų amžių pradžioje. In *Klaipėdos miesto ir regiono archeologijos ir istorijos problemos* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, t. II). Sud. Alvydas NIKŽENTAITIS, Vladas ŽULKUS. Klaipėda, 1994, p. 20–22.
[154] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 65.
[155] JÄHNIG, Bernhart. Sakralinės topografijos..., p. 24; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos istorijos ir topografijos..., p. 11.

Pastaroji dydžiu neprilygo net mažųjų Europos viduramžių miestų, apėmusių 600–2 000 gyventojų, kategorijai[156]. Blėstant viduramžiams, 1503 m. duomenimis, Klaipėdoje gyveno viso labo 25 miesto gyventojai, su šeimomis galėję sudaryti apie 150 žmonių bendruomenę (neskaitant pilies įgulos)[157]. Neabejotina, kad iki tol jų galėjo būti dar mažiau. Istoriniuose dokumentuose randama duomenų apie gyventojų iš Klaipėdos migraciją į geresnėmis pragyvenimo sąlygomis pasižyminčius vokiškus miestus (Ryga, Vismaras)[158]. Istoriografijoje Klaipėdos miesto vystymosi būklė viduramžiais ir to priežastys yra neblogai nušviestos. Atrodo, vieningai sutariama, kad miesto augimo sąstingį lėmė Vokiečių ordino konfrontacija su Lietuva, pavertusi Klaipėdą nuolatiniu kaimyninių priešų antpuolių taikiniu. Tokie santykiai neleido išlaikyti stipraus ekonominio ryšio su Žemaitija, o kartu tapti patraukliu tarptautinei prekybai tašku[159]. Kita vertus, tai lėmė išaugusią Kauno miesto prekybinę reikšmę ir jo ekonominį pajėgumą, kurį liudija XVI a. vidurio demografinė situacija su maždaug 7 000 gyventojų[160]. Pasak Klaipėdos viduramžių ūkinės raidos tyrinėtojo Juliaus Žuko, nors Klaipėda XIII–XV a. juridiškai atitiko miesto statusą, tačiau ūkinio išsivystymo lygiu prilygo gyvenvietės prie pilies (liškos) tipui. Nagrinėjant įvairius istorinius epizodus, prieita prie nuomonės, kad Klaipėda viduramžiais figūravo kaip pilis, bet ne kaip miestas[161]. Be kita ko, sąlygos miesto vystymuisi nebuvo palankios dėl nuolatinių pilies ir jos gynybinės sistemos tobulinimo darbų, kuriems atlikti ne kartą reikėjo savintis miesto teritoriją, kol galiausiai XVI a. pradžioje, formuojant bastėjas, jis buvo perkeltas į miesto salą tarp senosios ir naujosios Dangės upės vagų.

Klaipėdai 1258 m. suteiktos Liubeko miesto teisės taip pat nesuvaidino reikšmingo vaidmens prekybinių ryšių plėtotei[162]. Įvairių išorinių aplinkybių varžomas miestas viduramžiais neišaugo į prekybinį miestą – anot Romano Czajos, iki pat XIV a. „Klaipėda Prūsijos arba visos Hanzos sistemoje nevaidino reikšmingesnio vaidmens“. Užsienio prekyba jūros keliais buvo sutelkta Vokiečių ordino rankose, o miestiečiai užsiėmė lokalia prekyba[163]. Jau nekalbant apie itin žemą vietinės amatininkystės lygį viduramžiais. Šios aplinkybės turėjo atliepti ir miestiečių ekonominę padėtį, kurios augimui situacija nebuvo pati palankiausia. Tai pagrindžia Klaipėdos piliavietės XIV–XV a. kultūriniuose sluoksniuose randami importiniai, o ne vietinės gamybos buities dirbiniai. Viduramžiais Klaipėdoje vietiniai amatai nesusiformavo, gyventojai buvo aprūpinami prekėmis iš išorės[164]. Nors pastaruoju metu esama bandymų Klaipėdos viduramžių materialinėje kultūroje įžvelgti vietinės gamybos apraiškų, tačiau jie nėra iki galo išplėtoti[165]. Istoriniai duomenys apie

---

[156] HAMMEL-KIESOW, Rolf. Bevölkerungsentwicklung und städtische Topographie. In *Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos: Textband zur Hamburger Hanse-Ausstellung von 1989*. Hrsg. von Jörgen BRACKER, Volker HENN und Rainer POSTEL. 2., verb. Aufl. Lübeck, 1998, S. 244.

[157] ŽUKAS, Julius. *Klaipėdos miesto ir regiono ekonominė istorija XIII–XVI amžiais*. Klaipėda, 2015, p. 40.

[158] ŽUKAS, Julius. *Klaipėdos miesto*..., p. 35.

[159] CZAJA, Roman. Klaipėdos vieta Baltijos jūros prekyboje viduramžiais. In *Klaipėda Europos istorijos kontekstuose.* Sud. Vasilijus SAFRONOVAS. Klaipėda, 2013, p. 26–27.

[160] KIAUPA, Zigmantas. Apie XV–XVIII a. Kauno miestiečių bendruomenės kultūrinį pajėgumą. *Kauno istorijos metraštis*, 2009, t. 10, p 10.

[161] ŽUKAS, Julius. *Klaipėdos miesto*..., p. 9–40.

[162] KARPAVIČIENĖ, Jolanta. Liubeko ir Magdeburgo teisių raiška Europoje viduramžiais ir ankstyvaisiais laikais. In *Nauji požiūriai į Klaipėdos miesto ir krašto praeitį* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, t. XVII). Sud. Silva POCYTĖ, Vasilijus SAFRONOVAS. Klaipėda, 2008, p. 32–33.

[163]CZAJA, Roman. Klaipėdos vieta..., p. 29–31.

[164] ŽUKAS, Julius. *Klaipėdos miesto*..., p. 109; ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 112.

[165] UBIS, Edvinas. *Klaipėdos pilies XIII–XVII amžių keraminiai indai*. Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2012, p. 42–43.

XIII a. antrosios pusės Klaipėdos prekybinius ryšius su Liubeku, Vismaru[166] rodytų, kad ji nebuvo atribota nuo Hanzos sąjungos miestų, kuriuose namų šildymas koklinėmis krosnimis jau buvo paplitęs. Įvertinus minėtas aplinkybes, susidaro vaizdas, jog Klaipėdoje radosi atvirų protakų išorinių kultūrinių įtakų, naujovių srautui ir jas adaptuoti, tačiau labiau valdančiojo elito reikmėms.

1.2. Kitos būsto šildymo alternatyvos

Gretinant kitas viduramžių būsto šildymo formas su koklinėmis krosnimis, pastarųjų pranašumą lėmė išgaunamas dvigubas efektas, kaupiant šilumą ir ją spinduliuojant[167]. Greitas, tolygus, šilumos išlaikymą užtikrinantis patalpų šildymo būdas viduramžiais suteikė naują, komfortišką ir plačiajai visuomenei prieinamą būsto šildymą. Archeologiniai duomenys ir seniausia turima ikonografinė medžiaga rodo, kad to meto koklinės krosnies sąranga buvo paprasta – sudaryta iš molio kupolo ir jame integruotų indo pavidalo koklių. Pagal XIII–XV a. vaizdus, tokias krosnis statydavo nuo vieno iki trijų aukštų (30–32 pav.)[168]. Koklių gamybai pakako pritaikyti elementarias puodžiaus žinias, o pačių krosnių įrengimas buvo gana paprastas, vidus nesuskirstytas – tuščiaviduris (pvz. 41 pav.)[169]. Jis buvęs tarsi degimo kamera, per kurią krosnis pakuriama. Viduje ugnis liepsnojo sąlyginai ramiai, iš dalies siekdama krosnies sienas, taip jos viduje likdavo erdvės orui įkaisti.

Lyginant koklines krosnis su kitomis viduramžių patalpų šildymo alternatyvomis, galima išryškinti ir kitus šios inovacijos pranašumus. Koklinės krosnys pasiūlė netiesioginio šildymo būdą, kontrastuojantį su atvirojo tipo židiniu, kuris valstietiškose sodybose išliko net visą XIX a.[170] Daugiafunkcis šildymui ir maisto gamybai skirtas įrengimas su atvira ugnimi veikė tik ribotą aplink jį esantį plotą; toks šildymas buvo momentinis, trumpalaikis. Tuo tarpu koklinės krosnys, kuriose ugnies liepsną atriboja uždaros sienos su jose integruotais kokliais, suteikė ilgalaikio šildymo efektą. Kita vertus, koklinė krosnis, nors ir nebuvo skirta maisto gamybai, tačiau jos ekonominis daugiafunkciškumas yra neabejotinas: ji naudota vandeniui pašildyti, higienos reikalams, maisto produktams, skalbiniams džiovinti ir pan. Jau nekalbant apie bedūmę aplinką, kuri keitė gyventojų gyvenimo kokybę ir gerino sveikatos sąlygas. Klausimas, kaip nuo XIII a. vidurio pirmieji naujakuriai Klaipėdoje tvarkėsi su būsto šildymu, vis dar lieka atviras. Iki šiol archeologams nepavyko aptikti ankstyviausių, su pilies įkūrimu (1252 m.) susidariusių kultūrinių sluoksnių, kaip ir nėra tiksliai žinoma pirmosios pilies vieta[171]. Pastarųjų metų archeologinių tyrimų metu buvo aptikti du primityvūs židiniai, kuriuos sudaro elementarios, iš lauko akmenų sukrautos ugniavietės (22 pav.). Deja, abu jie neturi jokio sisteminio ryšio su pilies ar viduramžių miesto pastatų reliktais. Vienas tokio tipo židinys buvo rastas pilies šiaurinės kurtinos vietoje, žemiau senojo miesto

[166] WILLOWEIT, Gerhard. *Die Wirtschaftsgechichte des Memelsgebiets*. Marburg, Bd. 1, 1969, S. 136.
[167] SEIFERT, Manfred. *Technik-Kultur...*, S. 35–46.
[168] GEBHARDT, Torsten. *Kachelöfen: Mittelpunkt häuslichen Lebens, Entwicklung, Form, Technik*. München, 1983, S. 10; TAUBER, Jürg. *Herd und Ofen...*, S. 360–363, Abb. 255–257.
[169] Palyginkime Vokietijoje, Ingelheimo mieste, archeologiškai fiksuotos XIII/XIV a. puodyninių koklių krosnies *in situ* pavyzdį (ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen..., S.* 28, Abb. 14).
[170] ARNOLD, Volker; WESTPHALEN, Thomas; ZUBEK, Paul. *Kachelöfen in Schleswig-Holstein: Irdenware, Gußeisen, Fayence.* Heide, 1990..., S. 10.
[171] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 28.

kultūrinių sluoksnių. Antras židinys buvo aptiktas pilies rytinės kurtinos aplinkoje, prie tyrinėtojų XV a. pradžia datuojamos mūrinės sienos[172]. Židinių buvimas ant įžemio ir nebyli kultūrinė aplinka suponavo tyrėjų prielaidą įžvelgti gana ankstyvą, vienu atveju net kuršišką jų kilmę[173]. Tačiau primityvi židinio konstrukcija neturėtų būti tapatinama su baltiškąja tradicija. Elementarios ugniavietės viduramžiais buvo sėkmingai naudojamos ir kituose regionuose. Tai universalūs, kultūrinę priklausomybę sunkiai galintys nusakyti žmogaus veiklos rezultatai. Apie ilgalaikes jų naudojimo tradicijas ir universalumą byloja Šiaurės Vokietijos ir Danijos kaimietiškų ir miestietiškų gyvenviečių archeologinės medžiagos pavyzdžiai, rodantys, kad, nepriklausomai nuo gyvenvietės tipo, XII–XV a. viduramžiškuose namuose tokie židiniai buvo vienodai paplitę[174]. Klaipėdos atveju jų naudojimas atviroje teritorijoje veikiausiai buvo laikinas, gal net vienkartinis – kaip trumpalaikio šilumos, šviesos šaltinio arba maisto ruošimo vietos lauke. Juos žmonės galėjo įrengti tiek iki Klaipėdos įkūrimo, tiek jos ankstyviausiuoju kūrimo laikotarpiu.

Viduramžiais atvirojo tipo židiniai buvo sėkmingai naudojami ir vidaus patalpose. Bendra Europos pastatų šildymo praktika rodo, kad iki vidurinių viduramžių jie buvo pagrindinis patalpų šilumos šaltinis[175]. Be šito, židiniai buvo maisto gaminimo vieta, šviesos žiburys menkai apšviestose patalpose, o iš patalpos šalinami dūmai buvo sėkmingai naudojami maisto produktų konservavimo tikslais. Beje, taip šildomos patalpos buvo pagrindinė komunikacijos ir susibūrimo erdvė namuose. Vengiant gaisro pavojaus ir dėl patogesnės židinių priežiūros vidaus patalpose jie buvo įrengiami ant pado, kuris, pagal R. Schnieko tyrimą, miestiečių namuose buvęs iš plytų, tuo tarpu kaimo tipo sodybose – iš lauko riedulių[176]. Klaipėdoje žinomos dvi iš plytų įrengtų židinių vietos: vienas židinys rastas pilies patalpoje, o kitas – miestiečio namuose. Pastarasis, chronologiškai ankstyvesnis, aptiktas 2010 m. tyrinėjant pilies šiaurinės kurtinos vietą. Joje atidengus dviejų medinių pastatų liekanas, viename jų buvo užfiksuota plytomis išklota grindų danga, tyrėjų įvardyta grindiniu (23 pav.)[177]. Atsižvelgiant į pateiktus dangų absoliutaus aukščio skirtumus, matyti, kad plytinė dalis yra vos aukščiau už medines pastato grindis. Dangų medžiagiškumo ir aukščio skirtumai leistų manyti, kad plytomis grįsta dangos dalis žymi ne grindinį, o pastate buvusio židinio vietą. Tai patvirtintų tyrimų metu fiksuotas virš jos susidaręs degėsių su kalkėmis sluoksnis. Rastas židinio padas buvo iš dalies aprėmintas sijomis, šalia jo fiksuota moliu grįsta asla. Nors dėl gaisro rizikos toks židinio įrengimo būdas neatrodo buvęs saugus, tačiau tokie atvejai nėra unikalūs, analogų žinoma ir svetur (palyginkime Laufeno miestą Šveicarija)[178]. Kada pastatytas namas ir kiek laiko

[172] ZABIELA, Gintautas; ABROMAVIČIUS, Egidijus; KRANIAUSKAS, Rokas ir kt. Klaipėdos pilies rytinės..., p. 216.
[173] ZABIELA, Gintautas; BUKANTAITĖ, Vita; ČĖSNA, Žilvinas ir kt. Klaipėdos pilies pietinė..., p. 207.
[174] SCHNIEK, Rüdiger. Feuerstellen und Heizanlagen in mittelalterlichen Gebäuden Norddeutschlands und Dänemarks. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit. Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 4–5.
[175] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...,* S. 2.
[176] SCHNIEK, Rüdiger. Feuerstellen und Heizanlagen..., S. 5.
[177] ZABIELA, Gintautas; BUKANTAITĖ, Vita; ČĖSNA, Žilvinas ir kt. Klaipėdos pilies pietinė..., p. 205–206.
[178] PFROMMER, Jochem. Raumstruktur und Raumfunktion: Feuerungseinrichtungen in einer spätmittelaterichen Häuserzeile in der Stadt Laufen (Schweiz). In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit. Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 180.

jame eksploatuotas židinys, sunku tiksliai pasakyti. Mat archeologinė medžiaga skurdi, nepakankama siekiant ją datuoti. Tyrėjų siūlomas XVI a. pradžios laikotarpis veikiau apibrėžia ne pastatų įrengimą, o jo nunykimą, kai įrenginėjant pylimų sistemą senasis miestas buvo perkeltas į naują teritoriją – miesto salą tarp senosios ir naujosios Dangės upės vagų. Su šiais procesais reikėtų sieti ir židinio eksploatavimo pabaigą. XVI a. pilies korpuso šiaurinėje dalyje vienoje iš patalpų taip pat buvo įrengtas atviras židinys (24 pav.). Šiuokart jo padas (96x92 m) sudarytas vien iš plytų ir įkomponuotas į plytomis ir pusplytėmis grįstas patalpos grindis. Tiek grindų dangos, tiek židinio pado sveikų plytų matmenys panašūs (vid. 30x15,5x9 cm). Židinio pade plytos sudėtos plokštumomis, tik pakraščiuose – briaunomis į apačią. Tyrimų ataskaitoje ši radavietė įvardijama dvejopai – kaip galėjusi būti krosnies arba židinio padas[179]. Visgi analizuojant šį plytų padą bendrame duomenų fone, būtina įvertinti jo vietą patalpos atžvilgiu. Bendroji koklinių krosnių statybos praktika[180], ypač kalbant apie XVI a., rodo, kad krosnys buvo statomos prie sienos, besiribojančios su ūkine patalpa, dažniausiai virtuve. Atsižvelgiant į tirtos pilies patalpos viduje fiksuotą faktinę situaciją, padas nuo sienos buvo nutolęs net 0,8 m į pietų pusę. Atstumas tarp pado ir sienos yra pernelyg didelis ir leidžia atmesti versiją, kad čia stovėjusi krosnis. Veikiau tai buvo ūkinėje patalpoje įrengtas atvirojo tipo židinys, kurio eksploatavimą liudija nuo kaitros aptrupėjusios pado plytos, plote aplink jį suodinos patalpos grindys ir virš šių susidariusiame sluoksnyje surinkti įvairūs virtuvės aplinką nusakantys radiniai[181]: gyvulių ir paukščių kaulai, redukcinėje aplinkoje degta keramika, molinės puodynės šukės, puodo dangtis. Svarbus virtuvės vietos indikatorius yra židinio reikmenys, kuriems priskirtinos ten pat rastos geležinių indų liekanos, tarp jų geležinis lankas ir grandis, skirti virimo indams virš ugnies pakabinti. Ši kontekstinė aplinka leidžia papildomai aptarti 2014 m. piliavietės supiltiniuose sluoksniuose retai randamas geležines groteles[182], naudotas kaip virimo, kepimo dėklas, ruošiant maistą ant žarijų. Palyginkime: labai panašias groteles galima išvysti vienoje iš muziejaus ekspozicijų (24 pav.), pristatančių britiškos tradicijos naujųjų laikų virtuvės židinio reikmenų komplektą. Panašius židinius XVI a. statėsi ir vietos miestiečiai, įsikūrę naujojoje miesto saloje. Tokių atvejų archeologiškai užfiksuota sklypuose Tomo g. (1550 m.)[183], Kurpių g. (1542–1678 m)[184], Didžiojoje Vandens g. 14A (XVII a.)[185] stovėjusių namų viduje (25, 75, 557 pav.).

Visais aptartais viduramžių laikotarpio atvejais sunku pasakyti, kokiu būdu iš patalpų buvo šalinami dūmai. Žinoma, jog miestiečių namuose iki kaminų pasirodymo dūmai buvo nukreipiami per namo viršuje įrengtą frontoną. Nuo vidurinių viduramžių Europoje keičiantis pastatų vidiniam suplanavimui, atskirų zonų poreikiui buvo ieškoma naujų dūmų nukreipimo, gaisro tikimybės

[179] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė 1998 m..., *MLIM*, AS 231, Pg. m. 8152, p. 5.
[180] Palyginimui charakteringas Vokietijos miesto Einbecko pavyzdys (ROTH HEEGE, Eva. Ofenlehm: Baustoff oder Zierde? Der Kachelofen aus der Hohen Münsterstraße 24 in Einbeck, Niedersachsen. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit. Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 17, Abb. 1.
[181] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė 1998 m..., *MLIM*, AS 231, Pg. m. 8152, p. 9.
[182] ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies (10303)..., T. 4. *MLIM*, AS-, Pg. m.-; *BRIAI* 904 (475.5) Za-08.
[183] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 80; 42 pav.
[184] MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3..., 2009, p. 347; 2 pav.
[185] ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 38, Pg. m. 7926.

sumažinimo ir atskirų patalpų šildymo sprendimų[186]. Kaminų, dūmtraukių įrengimas buvo vienas iš kompleksinių šios problemos šalinimo būdų, kartu leidęs progresuoti šildymo įrenginių tolesnei raidai (statomi sieniniai židiniai, koklinės ir karštu oru šildomos krosnys). Jie buvo pritaikyti vadinamosioms juodosioms virtuvėms, iš kurių Klaipėdoje viena žinoma iki 1854 m. gaisro stovėjusiame name (26 pav.)[187]. Kaip rodo įvairūs archeologiniai ir ikonografiniai šaltiniai, tiek viduramžiais, tiek naujaisiais laikais šilumos trūkumui kompensuoti buvo naudojami mobilūs žarijų puodai[188]. Deja, pastarųjų Klaipėdoje kol kas nerasta arba jie neidentifikuoti.

Ieškant inovatyvių šildymo įrenginių, kurie būtų efektyvūs ne tik spinduliuojant, bet ir kaupiant šilumą, viduriniais viduramžiais įsitvirtino netiesioginio patalpų šildymo būdas, įrengiant uždarojo tipo krosnis. Viena jų buvusi sudėtingų konstrukcijų, patalpas šildanti nuo įkaitintų akmenų sklindančiu karštu oru. Nors ši viduramžiška šildymo sistema kildinama iš romėniško hipokausto ir neretai apibūdinama ta pačia definicija[189], tačiau šiame tyrime yra remiamasi vokiška tradicija[190], vartojant termino *Warmluftheizung* atitikmenį. Krosnies veikimo principai yra detalizuoti įvairiuose vokiečių tyrinėtojų darbuose[191]. Karštu oru šildomos krosnys dažniausiai būdavo įrengiamos monumentaliems statiniams: pilims, vienuolynams, rotušėms ir kitiems visuomeniniams pastatams, didelėms patalpoms šildyti. Žemiau jų esančioje patalpoje buvo statoma arkinės konstrukcijos degimo kamera, o virš jos šilumai kaupti – akmenų perdanga. Įkaitintas oras į šildomą patalpą patekdavo per grindyse suformuotas skyles[192] (28 pav.). Tokiu būdu buvo užtikrinama komfortiška kambario temperatūra, ne ką svarbiau – bedūmė aplinka. Be kita ko, tokia krosnies konstrukcija galėjo būti pritaikytas ir kitoms gyvenimiškoms funkcijoms: džiovinti, pirties reikalams atlikti ir pan.[193] Europoje žinomas ne vienas archeologų užfiksuotas atvejis, kai tokios buvo statomos ir miestiečių namuose. Iš Lietuvos miestų šia ypatybe išsiskiria Kaunas[194]. Visgi šią technologiją adaptuoti platesniems visuomenės sluoksniams trukdė ne tik papildomo ploto, dažniausiai rūsio poreikis. Tokios krosnys buvo reiklios kūrenimo medžiagos kiekiui, o jų įšildymas trukdavo nuo 8

[186] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, S. 2.
[187] BRAČIULIENĖ, Ramunė. Archeologinių tyrimų Klaipėdoje, Jono, Kepėjų, Tiltų g. nr. 3/16/5 (1990–2000 m) ataskaita. Klaipėda, 2000. *MLIM*, AS 254, Pg. m. 8245, p. 16.
[188] Palyginimui, pvz., RING, Edgar. Herdstelle, Heißluftheizung, Kachelofen, Kamin. Wärmequellen in Lüneburger Häusern. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit. Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 42, Abb. 16.
[189] Lietuviškoje istoriografijoje terminijos problematiką aktualizavo Dainius Strazdas, išryškindamas skirtingus vartojamus terminus ir pasiūlydamas savąjį. Plačiau: STRAZDAS, Dainius. Akmenų krosnys Vilniuje. *Miestų praeitis*, 2004, t. 1, p. 311–378.
[190] MEYER, Diethard. Warmluftheizungen in Norddeutschland im 13. bis 16. Jahrhundert. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit. Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 2.
[191] BINGENHEIMER, Klaus. *Die Luftheizungen des Mittelalters. Zur Typologie und Entwicklung eines technikgeschichtlichen Phänomens* (Schriftenreihe Antiquitates: archäologische Forschungsergebnisse, Bd. 17), Hamburg 1998; BIERMANN, Felix; FREY, Katrin, MEYER, Cornelius. Erste Einsichten zur Baugestalt des uckermärkischen Zisterzienserinnenklosters Seehausen. In *Stadt – Land – Burg. Festschrift für Sabine Felgenhauer-Schmiedt zum 70. Geburtstag* (Internationale Archäologie. Studia honoraria, Bd. 34). Hrsg. von Claudia THEUNE, Gabriele SCHARRER-LIŠKA, Elfriede Hannelore HUBER und Thomas KÜHLTREIBER. Rahden/Westf., 2013, S. 300, Abb. 9.
[192] Ibid.; RING, Edgar. Herdstelle, Heißluftheizung…, S. 29.
[193] BERTAŠIUS, Mindaugas. *Dingęs miestas*..., p. 173.
[194] Ibid. p. 149–153.

ik 12 valandų[195]. XII–XVI a. ši šildymo sistema buvo gerai žinoma Vokietijos, Skandinavijos, Rytų, Vidurio Europos ir Baltijos jūros regionuose[196], ją Vokiečių ordinas atsinešė ir į Klaipėdą. Šios tradicijos adaptavimą liudija 1974–1975 m. piliavietės teritorijoje (vos į šiaurę nuo esamos pilies liekanų, dabartinio pylimo prieigose) aptikta mūrinė krosnis. Ji pasižymėjo plytomis mūryta arkine konstrukcija su kalkakmenio luitų ir lauko riedulių perdanga[197] (27 pav.), turėjo plytomis grįstą padą ir aplink ją išplūktą molio aslą ir buvo 3,2x2,64 m dydžio[198]. Kad krosnis buvo eksploatuojama, liudija virš jos pado fiksuotas pelenų sluoksnis. Suodžių būta ir ant aslos paviršiaus. Tyrimų dokumentacijoje nurodoma, kad priešais krosnies pirmąją arką, žemiau krosnies pado, buvo fiksuota plytomis išgrįsta danga, įvardyta kaip *pakura*. Visgi analogiški pavyzdžiai iš kitur leistų manyti, kad ne visos krosnies sudedamosios dalys buvo teisingai identifikuotos. Žvelgiant į tipišką Vilniaus, Liuneburgo[199] arkinių konstrukcijų krosnių sandarą, atkreiptinas dėmesys, kad visose jose pakura prasideda kartu su pirmąja krosnies arka ir yra degimo kameros sudedamoji dalis, o ne atskirta nuo jos. Klaipėdos atveju vadinamoji *pakura* veikiausiai yra ne kas kita kaip krosnies priešakyje buvęs plytomis išgrįstas *priekrosnis*. Kitu atveju būtų sunku paaiškinti aptiktos krosnies veikimo principą. Dėl tyrimų ataskaitose ir publikacijose atsiradusių dviprasmybių yra keblu atsakyti, kokias patalpas šildė ši krosnis ir kokia tikroji jos paskirtis. Pateikti duomenys apie krosnies kultūrinę priklausomybę, jos paskirtį ir datavimą mažai dera tarpusavyje, kai kuriais atvejais net vieni kitiems prieštarauja. Pagal pirmųjų tyrimų dokumentaciją[200] manytina, kad krosnis yra hipokaustinė, datuojama XIV a. vidurio – XV a. pradžios laikotarpiu ir turi analogų Latvijos medžiagoje. Jos eksploatavimo laikas baigėsi, jai patekus po XV a. pylimais, iš pagrindų besikeičiant pilies teritorijos užstatymo plotui. Kitų metų tyrimų dokumentacijoje dar kartą antrinama, kad krosnis buvo įrengta plynoje vietoje, ji, kaip ir šalia susidaręs kultūrinis sluoksnis, datuojama XIV a. antrąja puse – XV a. Kita vertus, kartu prieinama prie dviprasmiškos išvados, kad krosnis buvo įrengta suardant šį kultūrinį sluoksnį, o jos paskirtis lieka neaiški[201]. Vėlesnėse publikacijose krosnies chronologija vėlinama. Vienu atveju nurodoma ją eksploatavus XV a.[202], kitu atveju teigiama ją buvus įrengtą ne ant įžemio ar įkastą į kultūrinį sluoksnį, o stovėjusią nedideliame mediniame pastate ant XVI a. pylimų viršaus. Šiuokart vėl grįžtama prie pirminės nuomonės, jog krosnies konstrukcija yra panaši į hipokausto arba tiesioginio šildymo krosnį . Dargi ji buvusi kombinuota, daugiafunkcė – naudota smulkiems liejimo darbams, o ant jos viršaus buvo suplūktas molio kupolas su puodyniniais kokliais[203]. Dėl tos priežasties ji įvardyta seniausia puodyninių koklių krosnimi.

Išnarplioti šią painiavą ir patikslinti krosnies kultūrinę bei chronologinę priklausomybę vargu ar pavyks pagal turimus duomenis, juolab kad sunku paaiškinti jos ryšį su pilies ar miesto pastatais.

---

[195] SEIFERT, Manfred. *Technik-Kultur*..., S. 34.
[196] MEYER, Diethard. Warmluftheizungen in Norddeutschland..., S. 2–3.
[197] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė..., *MLIM*, AS 35, Pg. m. 7923; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė..., *MLIM*, AS 31, Pg. m. 7919; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, 1975 m. archeologinių tyrimo darbų ataskaita. T. I. Vilnius, 1976. *MLIM*, AS 379, Pg. m. 9661.
[198] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 83.
[199] STRAZDAS, Dainius. Akmenų krosnys..., p. 311–378, pav 2; RING, Edgar. Herdstelle, Heißluftheizung..., S. 37–39, Abb. 7, 9, 10.
[200] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė..., *MLIM*, AS 379, Pg. m. 9661, p. 46.
[201] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė..., *MLIM*, AS 31, Pg. m. 7919, p. 65, 88.
[202] ŽULKUS, Vladas; GENYS, Jonas. Klaipėdos XV–XVII a. krosnys..., p. 57.
[203] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 83–85.

Pirmiausia kyla abejonių, ar tokių sudėtingų konstrukcijų krosnis, dargi kombinuota su kokliniu antstatu, būtų statoma mažame mediniame pastatėlyje ant gynybinio pylimo viršaus. Jos išskiriamos šilumos santykis su nedidelio pastato tūriu yra nelogiškas, žinant, kad tokios krosnys skirtos dideliems pastatams šildyti. Remiantis Liuneburgo pavyzdžiu, yra žinoma, kad tokiomis krosnimis miestiečiai šildydavo 80 m^3 tūrio patalpas, rotušėje – 874 m^3 tūrio[204]. Kita vertus, krosnies aplinkoje rasti pavieniai indo formos koklių fragmentai negali pretenduoti į rimtą argumentavimą, jog ant krosnies viršaus buvo suplūktas koklinės krosnies antstatas. Ar krosnis buvo naudojama liejimo darbams, vėlei interpretacijos klausimas, tačiau šalia rasti geležiniai dirbiniai neleidžia atmesti tokios versijos. Be kita ko, statyti mūrinę krosnį ant neseniai, dar tik XVI a. pradžioje supiltų pylimų, kai šis laikotarpis sutampa su gynybos modernizavimu, atrodo nesaugu ir neadekvatu tuometinei situacijai. Sugretinus senojo miesto užstatymo, palaidoto po XVI a. pradžios pylimais, paviršių (medinis gatvės grindinys H abs +3,05/3,25 m) su krosnies patalpos asla (H abs +4,45 m), išeitų, kad pylimas buvęs vos daugiau nei vieno metro aukščio. Šie nekontrastingi aukščių skirtumai skatina suabejoti krosnį buvus įrengtą ant XVI a. pradžios pylimo viršaus. Tai patvirtina naujausi 2016 m. greta vykdyti archeologiniai tyrimai, kurių metų šiame lygmenyje fiksuotas pirminis senojo miesto paviršius, buvęs ant aukštumos[205]. Duomenų visuma leistų manyti, kad krosnis eksploatuota iki XVI a. pradžios, kai buvo pertvarkoma pilis ir gynybinė sistema.

1999 m. tyrinėjant pilies viduje, į rytų pusę nuo Didžiojo parako bokšto buvo atidengta XIV a. paskutinio ketvirčio laikotarpiui iskirtina mūrinė konstrukcija[206], siejama su krosnies liekanomis (29 pav.). Iš tyrimų dokumentacijos galima spręsti, jog įrenginys buvęs sudėtingos konstrukcijos, turėjęs kolonų, arkučių, keletą pamatėlių, plytomis grįstą dangą, tačiau jų tarpusavio ryšys nebuvo atskleistas. Jam paaiškinti reikėtų platesnio duomenų sugretinimo ir išsamesnio tyrimo, ieškant atitikmenų tarp karštu oru šildomų krosnių pavyzdžių.

1.3. Seniausių Klaipėdos krosnių reliktai: XIV a. antrosios pusės puodyniniai kokliai

Ar Klaipėdoje vokiečiai naujakuriai iškart įdiegė Europoje jau taikytą šildymo koklinėmis krosnimis sistemą, archeologinių šaltinių kol kas neturima. Dėl įvairiais laikotarpiais vykusio pilies ir gynybinės sistemos tobulinimo ne kartą buvo ardomi ir seniausi kultūriniai sluoksniai, taip jų radiniams prarandant tiesioginį ryšį su čia gyvenusios bendruomenės kultūrine-gyvenamąja aplinka. Su šios situacijos akistata susiduria ir seniausi iki šiol žinomi Klaipėdos puodyniniai kokliai. Radimo kontekstas neleidžia jų tiesiogiai sieti nei su pilies, nei su senojo miesto gyvenimu. Archajiškų formų puodyniniai kokliai buvo sumesti kartu su keramikos dirbtuvių ir kitomis atliekomis[207] į radinių masyvą, kuriame dominuoja XV a. antrosios pusės – XVI a. pradžios laikotarpio radiniai (plačiau žr. 1.6 poskyrį). Panaši artimos morfologijos koklio šukė buvo rasta senuosiuose pilies gynybiniuose grioviuose, užpiltuose pertvarkant pilies gynybinę sistemą į bastėjinę (XVI a. pradžia)[208].

[204] RING, Edgar. Herdstelle, Heißluftheizung..., S. 28–29.
[205] Duomenys dar nepublikuoti.
[206] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė..., *MLIM*, AS 281, Pg. m. 8272, p. 26.
[207] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944, radinio Nr. 505; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinių Nr. 1865–1866.
[208] ZABIELA, Gintautas; ABROMAVIČIUS, Egidijus; KRANIAUSKAS, Rokas ir kt. Klaipėdos pilies rytinės..., p. 213.

Morfologija. Ankstesnėse publikacijoje pirmoji minėta radavietė nebuvo aktualizuota, mokslinis dėmesys krypo į puodyninio koklio išskirtinį dydį. Pagal jį V. Žulkaus sudarytoje indo pavidalo koklių evoliucijos schemoje buvo pasiūlyta XIV a. vidurio – antrosios pusės laikotarpį apimanti apatinė Klaipėdos koklių evoliucijos chronologinė riba[209]. Tiesa, autoriaus tekste galima aptikti užuominų, jog tarp seniausių koklių būta ir su apskritomis bei kryžminėmis angomis. Deja, jie liko be platesnio aptarimo, o kokliai su kryžmine anga net nepažymėti koklių raidos schemoje. Peržiūrėjus Muziejaus fondų medžiagą, koklių, turinčių minėtų bruožų, taip pat nepavyko aptikti. Dėl to, neturint apčiuopiamų duomenų, imtis platesnio vertinimo neįmanoma. Daugelyje miestų kokliai su kryžminėmis angomis laikomi vienais seniausių, datuojamų XIV–XV a. Lietuvoje tokių aptikta Vilniuje, Kaune[210]. Lenkijoje jų žinoma ne tik iš šio laikotarpio, bet ir iš vėlesnio – XVI a. pradžios[211].

Klaipėdos puodyninių koklių išskirtinumą žymi jų aukštis, siekęs net iki 30 cm. Tokie kokliai gaminti ritinio formos, statiškomis sienelėmis, šiek tiek platėjančiomis keturkampės (12x10 cm dydžio)[212] (33 pav.) angos link. Pagal siaurėjančią apačią koklis turėjo baigtis plokščiu dugnu. Angokraščiai buvo neišraiškingos formos, kontrastuojantys su kiek vėlesniais XV a. antrosios pusės indo pavidalo kokliais. Briaunos forma rodo artimas sąsajas su buities indų gamyba, dėl to kartais jų mažus fragmentus nesunkiai galima supainioti su puodų šukėmis. Išskirtinis šių koklių bruožas – vidinėje dalyje pirštu formuojamas griovelis, išvaizda panašus į indų kraštą, skirtą dangčiui įstatyti. Pagal artimus morfologinius požymius šiam laikotarpiui priskirtinos koklių šukės su dar išraiškingesniu – pusmėnulio formos – grioveliu (37, 38 pav.). Jų sienelių plokštuma ir angokraščių kampai bylotų apie keturkampes angas. Minėtoje radinių sąvartoje buvo aptikta nemažai masyvių dugnų bei koklių sienelių, turėjusių priklausyti didelių proporcijų kokliams (36 pav.). Šalia jų pasitaikė nuo karščio iškorėjusių, deformuotų fragmentų, liudijančių gaisro pasekmes arba nevykusius meistro gamybos bandymus (34, 35 pav.). Visi aptariami kokliai buvo pagaminti žiedžiamuoju ratu, kurį sukant sienelių išorėje liko žiedimo rievių. Kad meistrai juos būtų lipdę, tokių žymių nepastebėta. Tuo tarpu Kauno XIV a. archeologinėje medžiagoje fiksuota koklių lipdymo spiraliniu būdu atvejų[213]. Tačiau tai veikiau išimtis nei taisyklė.

Technologinės savybės. Koklių degimo redukcinėje ir oksidacinėje aplinkose technologiją nusako rusva, pilkšva jų fragmentų spalva. Spręsti apie kokius nors kokybinius pokyčius iš turimo mažo jų kiekio bent jau šio laikotarpio medžiagoje nėra pagrindo. Redukcinė dirbinių degimo technologija yra tipiškas viduramžių puodininkytės bruožas. Sprendžiant iš Lenkijoje atliktų tyrimų, šios technologinės tradicijos tąsa naujaisiais laikais grindžiama regioniniu nevienodumu, skirtingais

[209] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 120,l96. pav.
[210] KUNCEVIČIUS, Albinas. *Lietuvos viduramžių...,* p. 147; BERTAŠIUS, Mindaugas. Kauno koklių..., p. 38.
[211] KARWOWSKA, Halina; STANKIEWICZ, Urzula. Kafle w zbiorach Działu Archeologii Muzeum Podlaskiego w Białymstoku. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 120, ryc. 5; DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe...,* Tab. II 6: 1, 2.
[212] Angos matmenys pateikti pagal restauruotą koklį.
[213] BERTAŠIUS, Mindaugas. Kauno koklių..., p. 26, 38.

visuomenės poreikiais[214] ir taikytos glazūravimo bei dekoravimo technikos mada[215]. Pilkos molio masės buities dirbinių naujaisiais laikais galima atrasti ir Klaipėdos buitinėje keramikoje[216]. Nagrinėjant dirbinių molio masės sudėtį, pastebėta, kad pirmųjų koklių formavimo masei liesinti buvo naudojamos stambios priemaišos (702 lent. (Nr. 139)). Tokie kokliai krosnies sąrangoje buvo veikiami tiesioginių ugnies liepsnų. Primityvią vidinę krosnies sąrangą liudija Vokietijoje rasta XIII/XIV a. puodyninių koklių krosnis su jos vidaus išklotine[217] (41 pav.). Ji rodo šių koklių dugnus buvus išsikišusius už molio sienos. Jie aprūkę, paveikti ugnies. Sprendžiant iš puodyninių koklių krosnies radavietės Lenkijoje (40 pav.)[218], ši sąranga liko nepakitusi ir XVI a.

Datavimas. Sprendžiant pagal išskirtinius puodyninių koklių morfologinius parametrus ir menką kiekybinę išraišką, iš jų sumūrytų krosnių paplitimas buvo labai ribotas. Paralelių patiems seniausiems Klaipėdos krosnių artefaktams pavyko aptikti XIII–XIV a. Vokietijos miestų archeologinėje medžiagoje[219]. Visgi Klaipėdos atveju jų atsiradimo sieti su XIII a. kol kas neleidžia nebylus jų archeologinis kontekstas ir koklinių krosnių plitimo į Pietryčių Baltijos regioną bendroji chronologinė kryptis. Sprendžiant iš charakteringų koklių pavyzdžių, ši inovacija Estiją pasiekė XIV a. pradžioje, Suomiją – XIV a. antrojoje pusėje[220]. Kaimyninėje Latvijoje ši naujovė pritaikyta dar vėliau – XV a. antrojoje pusėje[221], krosnis statant jau iš modernesnių – dubeninių – koklių. Dydžio ir morfologijos, chronologijos prasme Klaipėdos kokliams artimiausių pavyzdžių pavyko aptikti tarp XIV a. viduriu datuojamų Lenkijos koklių[222] (39 pav.).

Paplitimas ir sociokultūrinis aspektas. Koklines krosnis kaip technologinį ir kultūrinį žmonijos kūrinį tyrinėjusio M. Seiferto teigimu, jos dėl efektyvumo XIII a. buvo išplitusios[223]. Tačiau, kaip rodo prieš tai aptarta padėtis, to negalima pasakyti apie Pietryčių Baltijos regioną. Pavieniai seniausių koklinių krosnių reliktai čia liudija šios tradicijos skleidimosi stadiją ribotoje, veikiausiai tik aukštesnio socialinio statuso aplinkoje. Klaipėdos atveju šią įžvalgą galima pagrįsti ne tik pavienėmis jų radavietėmis, bet ir menku pačių radinių skaičiumi. Tai liudija naujausių piliavietės archeologinių tyrimų metu[224] surinktos medžiagos kiekybinė analizė. Tarp uždarame komplekse surinktų 25 000 XIII–XV a. datuojamų radinių figūruoja vos 114 vnt. koklių fragmentų, tarp kurių žinoma tik viena XIV a. antrajai pusei būdinga koklio šukė ir kiek daugiau XV a. antrosios pusės koklių priklausinių. Kirsi Majantie, tyrinėdama Turku miesto situaciją, priėjo išvadą, kad

---

[214] KAJZER, Leszek. „Główne momenty“ raz jeszcze. Uwagi o przemianach garncarstwa późnośredniowiecznego i nowożytnego w Polsce. In *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji – Rzeszów, 21–23.IX.1993*. Red. Aleksandra GRUSZCZYŃSKA, Anna TARGOŃSKA. Rzeszów, 1994, s. 14.

[215] FRYŚ-PIETRASZKOWA, Ewa. Rozkwit i zmierzch ceramiki siwej. In *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji – Rzeszów, 21–23.IX.1993*. Red. Aleksandra GRUSZCZYŃSKA, Anna TARGOŃSKA. Rzeszów, 1994, s. 15–20.

[216] *Klaipėdos pilies ir senamiesčio buitinė keramika XIV a. vid. – XIX a. Iš Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus rinkinių*. Sud. Roma SONGAILAITĖ, Liolė RUTKAITIENĖ. Klaipėda, 2010.

[217] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 28, Abb. 14.

[218] DZIEDZIC, Piotr. Późnośredniowieczny piec z kafli garnkowych z Sulechowa, pow. Zielonogórski. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 58, ryc. 10.

[219] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...,*S. 281, 283.

[220] MAJANTIE, Kirsi. Kaakelit ja niiden..., p. 93.

[221] OSE, Ieva. *Podiņu* krāsnis..., p. 19–20.

[222] DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe*..., Tab. II 1,1.

[223] SEIFERT, Manfred. *Technik-Kultur*..., S. 35–45.

[224] ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies..., T. 4. *MLIM*, AS-, Pg. m.-; *BRIAI* 904 (475.5) Za-08.

pirmieji kokliai buvo importiniai, tačiau dėl ilgų jų transportavimo nuotolių atsiradę rizikos veiksniai vertė užsiimti lokalios produkcijos gamyba[225]. Koklines krosnis kaip prabangos dalyką liudytų Europoje išlikusios to meto ikonografijos pobūdis: 1250 m. rankraščio miniatiūra, XIV a. sienų freska, šeimų herbai[226] (30–32 pav.), kuriuose vaizduojamos krosnys projektuoja supratimą apie jomis šildomų namų išskirtinumą. Herbuose įkomponuotas koklines krosnis taip pat galima vertinti kaip siekį ar privilegiją namų ūkyje adaptuoti pažangius technologinius sprendimus ir turėti lengvai įšildomą, bedūmę komforto zoną ir tai vaizduoti daugeliui regimuose heraldiniuose atributuose.

1.4. XV a. antrosios pusės – XVI a. pradžios nauji krosnių statymo sprendimai – dubeniniai kokliai

Seniausi turimi ikonografiniai šaltiniai krosnies konstrukciniams pokyčiams pažinti nėra informatyvūs. Jais daugiausia apibūdinama krosnies forma, jos galimi tūriai. Kaip ir kada keitėsi krosnies sąranga, fragmentiškai leidžia suprasti koklių dydžiai ir formos. Trumpesnių indo pavidalo koklių naudojimas ženklina krosnies sienelių storio pakitimus ir naujus technologinius sumanymus. Ilgai kaistančios ilgųjų puodyninių koklių sienos buvo pakeistos siauresnėmis – greičiau ir lengviau įšylančiomis. Nors puodyniniai kokliai ilgiau išlaikydavo šilumą, tačiau pats jų įkaitinimo procesas užtrukdavo ilgai[227]. Reikiamos šilumos stoką netiesiogiai liudytų XIII a. miniatiūroje (30 pav.) perteiktas žiemos metas, vaizduojant prie tokios krosnies besišildantį žmogų su žarijų puodu po jo kojomis. Be kita ko, puodyninių koklių dugno krosnyse beveik nebuvo matyti, jų proporcijos nesuteikė vietos net minimaliai jų puošybai, jau nekalbant apie keblų jų valymą[228]. Pagal turimus pavyzdžius iš kitų Europos miestų kokybinių krosnių statymo permainų galima atsekti jau nuo XV a.[229] Tuo metu kokliai gaminti trumpesni ir platėjančiomis angomis. Pasikeitę koklių fiziniai parametrai amatininkams suteikė prieigų dekoruoti koklių dugnus, profiliuoti angokraščius. Sumažėjus koklių dydžiams, krosnis įšildavo kur kas greičiau, sutrumpėjo jos kūrenimo laiko ir kūrenamos žaliavos sąnaudos. Archeologinių tyrimų medžiaga Klaipėdos pilies ir senojo miesto prieigose rodo, kad vėlyvųjų viduramžių pabaigoje inovatyvūs sprendimai čia buvo pritaikyti panašiu metu. Patobulintų indo pavidalo koklių aptinkama vis įvairesnėse tyrinėtose piliavietės vietose. Visgi apibrėžti šių koklių chronologiją ir kultūrinę priklausomybę dėl ne kartą vykusių pilies perstatymo, fortifikacijos plėtros darbų nėra lengva. Daugelis radinių su judinamu gruntu pateko į supiltinius pylimo ir kitus sluoksnius. Chronologiniu požiūriu pavyko išskirti vos tris datuoti reikšmingesnes radavietes, kurių pagrindu suformuota atraminė chronologinė radinių grupė. Su ja gretinama ir analizuojama likusi medžiaga. Keletas dubeninių koklių fragmentų buvo aptikta kultūriniame sluoksnyje, susidariusiame prie minėtos iki XVI a. pradžios eksploatuotos mūrinės

[225] MAJANTIE, Kirsi. Kaakelit ja niiden paikallisen valmistuksen alkaminen Turussa = Ceramic Stove Tiles and Start of Local Production in Turku. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 95.
[226] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 153, Abb. 245–247.
[227] SEIFERT, Manfred. *Technik-Kultur...,* S. 39.
[228] STEPHAN, Hans-Georg. *Kacheln aus dem Werraland*..., S. 28.
[229] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*,S. 60; KUNCEVIČIUS, Albinas. *Lietuvos viduramžių...*,p. 146–148; OSE, Ieva. Podiņu krāšņu.., p. 15; FALK, Alfred. Hoch- und spätmittelalterliche..., S. 65.

krosnies. Pirminiais duomenimis, šis sluoksnis buvo datuotas XIV a. antrąja puse – XV a. pradžia[230], tačiau vėlesniuose šiuos tyrimus pristatančiuose tekstuose jo chronologija buvo nukelta į XV a. antrosios pusės – XVI a. pradžios laikotarpį[231]. Chronologiškai artimo laikotarpio koklių (XV–XVI a. sandūra) aptikta sluoksnyje po keramikos dirbinių atliekų horizontu[232]. Į atraminę grupę taip pat įtraukti dirbiniai iš radinių komplekso, surinkto XVI a. pradžios supiltiniuose pylimo sluoksniuose[233]. Atraminės grupės radiniai dėl jų fragmentiškumo nėra charakteringi, norint aptarti visą dubeninių koklių morfologiją. Dydžių ir formų variantų stoką kompensuoja analogiški sveiki ir apysveikiai kokliai iš keramikos dirbtuvių atliekų masyvo ir jų greta tyrinėto Sukilėlių g. 12 objekto. Kol nėra parengtą objekto tyrimų ataskaita, sunku pasakyti, koks yra jų tarpusavio ryšys, tačiau, sprendžiant iš lakoniškos publikacijos, šioje vietoje buvo apčiuoptos preliminariai XVI a. pirmąja puse datuojamo[234] užstatymo liekanos.

Dubeninių koklių morfologinės savybės. XV a. antrojoje pusėje – XVI a. pradžioje naudotų dubeninių koklių morfologinis bruožas – plokščias dugnas, keturkampė platėjanti anga su profiliuotais angokraščiais. Bendras savybių blokas su nedideliais niuansais buvo būdingas ir vėliau gamintiems šio tipo kokliams, tačiau profiliuoti angokraščiai yra skiriamasis aptariamojo laikotarpio bruožas. Koklių fiziniai parametrai (h 9–12 cm) rodytų perpus susiaurėjusias krosnių sienas. Sprendžiant iš keturkampės platėjančios angos (13x13; 13,5x13,2 cm) ir jos santykio su koklių dugneliu (vid.Ø 8–8,5 cm), krosnies šilumos srauto kanalas taip pat išplatėjo (49 pav.). Juo buvo greičiau paskirstoma šiluma į aplinką.

Koklių angokraščiai buvo profiliuojami skirtingais būdais. Vienas jų – briaunos suskaidymas į du išraiškingus volelius. Baigus žiesti koklį, jo viršus buvo užlenkiamas į vidinę pusę, taip šioje dalyje suformuojant iškilią briauną, kurioje aštriu įrankiu arba pirštu buvo padaromas griovelis. Jeigu griovelis buvo įrėžiamas įrankiu, volelių kampai tapdavę aštrūs, profilyje primenantys laiptelius bei kampuotas plokštumas (45–47, 50b, c pav.). Tuo tarpu braukiant pirštu jis buvo išgaunamas kur kas aptakesnis, ne toks išraiškingas, tačiau taip pat su dviem atsikišusiais pilveliais (50a pav.). Tarpusavyje gretinant angokraščius, galima įžvelgti begalę jų variacijų, tačiau jas reikėtų vertinti kaip rankų darbo savitumą, skirtingų amatininkų braižą, bet ne kaip atskirus tipų variantus. Viduramžiškoje Klaipėdos medžiagoje išsiskiria du dubeniniams kokliams būdingi fragmentai, kurių briaunas meistras profiliavo plonyčiu, apie 2 mm storio peiliuku, juo išraižydamas dekoratyvines bangeles arba tiesiog horizontalias linijas (52 pav.). Tokių koklių fragmentų aptikta chronologiniu požiūriu necharakteringose radavietėse[235], tačiau jų formavimo principas leidžia priskirti radinius šiam laikotarpiui. Geografine prasme artimiausių paralelių Klaipėdos kokliams pavyko aptikti Kauno archeologinėje medžiagoje (48 pav.). Tačiau dėl aukščio skirtumų (h 12,5;

[230] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė..., *MLIM*, AS 379, Pg. m. 9661; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė..., *MLIM*, AS 31, Pg. m. 7919, radinio Nr. 389.
[231] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 83–85.
[232] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260; SPRAINAITIS, Raimondas. Kavinės „Nida“..., *MLIM*, AS 48, Pg. m. 7936, radinio nr. 2449.
[233] ZABIELA, Gintautas; ABROMAVIČIUS, Egidijus; KRANIAUSKAS, Rokas ir kt. Klaipėdos pilies rytinės..., p. 210–217.
[234] BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12..., p. 339–342.
[235] ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies 2010 m. archeologinių tyrimų ataskaita, T. 2: Masinių radinių sąrašas. Vilnius 2013. *MLIM*, AS 454, radinio Nr. 13; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė..., *MLIM*, AS 281, Pg. m. 8272.

11,3x12, Ø 8 cm) analogiškas koklis priskirtas puodyninių koklių tipui. Kauno archeologai linkę juos datuoti XVI a. pirmąja puse, nors vienas jų rastas tarp XV a. antrosios pusės koklių[236]. Briaunų profiliavimas pagal Čekijoje Prahos mieste rastus indo pavidalo koklius pastebimas ir kur kas anksčiau – XIV a. pabaigoje – XV a. pradžioje[237]. Lenkijoje, Pucko mieste, panašūs kokliai su grioveliu datuojami XV a. pabaiga – XVI a. pirmąja puse (51 pav.)[238]. Tuo tarpu Suomijoje jie žinomi ir iš XVI a. pirmosios pusės laikotarpio[239]. Gretinant aptartų dubeninių koklių paplitimą su Klaipėdos topografine raida, galima argumentuotai teigti, kad šie kokliai vietos rinkai buvo siūlomi iki XVI a. pradžios, bet ne vėliau[240]. Tokių koklių radavietės koncentruojasi pilies prieigose, senojo miesto aplinkoje ir virš jo supiltuose sluoksniuose, tuo tarpu nuo XVI a. pradžios apgyvendintoje miesto salos teritorijoje (neskaitant vienos atsitiktinės šukės Odų gatvelės priemiestyje[241]) jų neaptikta.

Atraminėje XV a. antrosios pusės – XVI a. pradžios koklių grupėje pasitaikė fragmentų su paprastesniais angokraščiais. Šiuokart griovelis buvo pirštu įspaudžiamas ne briaunos centre, o apačioje. Taip viršutinėje dalyje susidarydavo ištemptas kūnas, kartu su voleliu primenantis L formą (53 pav.). Išnagrinėjus miesto saloje aptiktą XVI a. pradžios archeologinę medžiagą, pavyko atsekti keletą paralelių minėtiems XV a. antrosios pusės – XVI a. kokliams. Ryškiausias tradicijų tęstinumo pavyzdys – dubeninis koklis iš 1520 m. gaisro sluoksnio bei dar viena šukė iš 1520–1540 m. horizonto (Kurpių g. 4.)[242] (55–56 pav.). Tokie kokliai, lyginant su anksčiau aprašytaisiais, yra panašių matmenų (h 10 cm; Ø 8,2 cm), tik kiek siauresnėmis, 13x13 cm dydžio, angomis. Koklių forma skyrėsi nedaug, ji šiek tiek paplatinta, tad gerai matomą jų vidų pradėta dekoruoti puošybiniais elementais: vienu ar dviem koncentriniais ratais bei iškiliu kūgeliu dugno centrinėje dalyje. Tokių taip pat buvo rasta keramikos dirbtuvių ir buitinių atliekų sampile[243] (57 pav.). Šiaurės Vokietijoje dubeniniai kokliai su briaunos apačioje išreikštu voleliu datuojami XV a. paskutiniu trečdaliu[244]. Stokholme labai panašių savybių koklis žinomas net iš XVII a. pirmosios pusės laikotarpio (54 pav.)[245].

Atraminėje XV a. antrosios pusės – XVI a. pradžios koklių grupėje dar vieną kitą angokraščių variantą charakterizuoja į vidų nusklembta briauna, kurią užlenkus jos apačioje buvo suformuojamas

---

[236] ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne..., s. 332; 5 pav.

[237] DRAGOUN, Zdeněk. Kachle z Karlova mostu. *Archaeologia historica*, 2009, roč. 34: *sborník příspěvků přednesených na 40. medzinárodní konferenci archeologie středověku s hlavným zaměřením Hmotná kultura každodenního života ve středověku a raném novověku Plzen, 15.-19. září 2008*, s. 263, obr. 7.

[238] STARSKI, Michał. *Rynek miasta lokacyjnego w Pucku w świetle badań archeologicznych*. Warszawa, 2015, s.129, 133, ryc. 119:4, 6; 123:a.

[239] MAJANTIE, Kirsi. *Muotia, mukavuutta...*, p. 324, fig. 80.

[240] Papildomų klausimų kelia Sukilėlių g. 12 užstatymo teritorinė priklausomybė. Preliminariai XVI a. pirmąja puse datuojamo pastato krosnievietėje buvo aptikta sankaupa vėlyvajai gotikai būdingų reljefinių ir dubeninių koklių, kurių morfologiniai ir stilistiniai bruožai leistų krosnies įrengimą sieti bent jau su XVI a. pradžia.

[241] SPRAINAITIS, Raimondas. Simonaitytės viešoji biblioteka D. Vandens gatvėje Klaipėdoje. Archeologinių tyrinėjimų (II etapas) ataskaita. Klaipėda, 1986. *MLIM*, AS 37, Pg. m. 7925, radinio Nr. 22509.

[242] GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje Kurpių g. 4..., *MLIM*, AS 73, Pg. m. 7961; radinio Nr. 53.

[243] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinio Nr. 1060.

[244] SCHÄFER, Heiko. Keskiajan ja uuden ajan alun punasavikeramiikka Mecklenburg-Vorpommernissa = Redware vessels in medieval and early modern Mecklenburg-Vorpommern. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar*. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700 (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 86, kuv. 11.

[245] ÅRHEM, Barbro. Tukholman kaakelit..., p. 100, kuv. 2.

griovelis arba ji buvo suliejama su koklio kūnu. Šis angokraščių formavimo principas, užgimęs pačioje vėlyvųjų viduramžių pabaigoje, plačiai taikytas ir naujųjų laikų koklių gamybos procese (palyginkime 60–63 pav.). Remiantis angokraščių analogais, sveikas koklis iš keramikos dirbtuvių ir buitinių atliekų sąvartos buvo 10,6 cm aukščio, 14x14 cm dydžio anga ir 9 cm skersmens dugneliu. Koklio apačia vos sugniaužta (58 a pav.)[246]. Be jo, čia buvo rasta ir kitų dubeninių koklių nusklembta briauna variantų (59 pav.).

Vėlyvųjų viduramžių pabaigoje Klaipėdoje naudoti dubeniniai kokliai, kurių viršus žiedimo pabaigoje būdavo nupjaunamas, paliekant horizontalią plokštumą (64 pav.). Europoje šių koklių chronologija apima XV–XIX a. laikotarpį[247]. Suomijoje jų pasirodymas siekia XV a. pradžią[248], Vilniuje – XVI a.[249] Pagal turimą medžiagą ankstyviausią morfologiškai artimą pavyzdį pavyko aptikti Talino medžiagoje, jo pasirodymą siejant su XIV a. pabaiga[250]. Tokie dubeniniai kokliai, padengti rusva glazūra, dugnelyje dekoruoti rozete, Gdansko medžiagoje datuojami XV a. pabaiga – XVI a. pradžia[251] (72 pav.). Klaipėdoje jų rasta tiek vėlyvųjų viduramžių medžiagoje, pvz., iki XVI a. pradžios suformuotame pylimų sampile[252], tiek nuo XVI a. pradžios apgyvento naujojo miesto sluoksniuose. Remiantis kultūrinių sluoksnių analize[253], šių koklių gamyba ir naudojimas tęsėsi visą XVII a (65–71, 74 pav.).

Technologinės savybės. Viduramžiais keramikos dirbinių degimą redukcinėje ir oksidacinėje aplinkose charakterizuoja tarp dirbtuvių atliekų surinktų dubeninių koklių sisteminė analizė, rodanti 9 % iš jų buvus išdegtus redukcinėje aplinkoje, 6 %. – mišrioje, o 75 %. – oksidacinėje[254]. Analizuojant bendrą šios rūšies koklių visumą, galima atsekti kokybinius pokyčius. Lyginamoji Klaipėdos senojo ir naujojo miestų materialinės kultūros analizė rodo redukcinėje aplinkoje degtų koklių nunykimą ankstyvaisiais naujaisiais laikais. Gyventojams persikėlus į miesto salą, čia kuriant naują gyvenamąjį būstą ir statant naujas krosnis, redukcinėje aplinkoje gamintų koklių vietos rinkoje jau nebebuvo. XVI a. pradžioje amatininkystės srityje jau buvo įžengta į naują lygmenį, kartu atliepiant ir kintančius visuomenės poreikius. Tobulėti ir ieškoti naujų sprendimų meistrus skatino plintanti koklių glazūravimo mada, atsiradęs estetinis pojūtis. Juosvas, pilkšvas koklių pagrindas netiko glazūravimo technologijai – didino sąnaudų kiekį, keitė spalvinę išraišką. Redukcinė koklių degimo aplinka Klaipėdos atveju yra išskirtinis vėlyvųjų viduramžių technologinis bruožas, naujaisiais laikais naudotas buities indų gamybai, bet visiškai nunykęs koklininkystės srityje.

---

[246] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinio Nr. 1060.
[247] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 245.
[248] MAJANTIE, Kirsi. *Muotia, mukavuutta...,* p. 323, fig. 69.
[249] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 58–60; 1:25; 28–32 pav.
[250] RUSSOW, Erki. Joitakin huomioita punasavikeramiikasta keskiajan ja uuden ajan Tallinnassa = Some Remarks on Medieval and Post-Medieval Redware Vessels in Tallinn. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 71, kuv. 2.
[251] *Ruukkuja ja ruhtinaita...,* p. 190, fig. 39.
[252] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinio Nr. 2189; ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies (10303)..., T. 4. *MLIM*, AS-, Pg. m.-; *BRIAI* 904 (475.5) Za–08, radinių Nr. 35, 64, 67, 68, 70, 71, 78, 82; BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12..., p. 342, radinių Nr. D1225, D2570.
[253] NABAŽAITĖ, Raimonda. *Vėlyvųjų viduramžių*..., p. 50.
[254] Ibid. p. 28.

Nagrinėjant koklių molio masės sudėtį, pastebėta, kad XV a. antrojoje pusėje – XVI a. pradžioje koklių gamybai dar buvo naudotos stambios ir gausios priemaišos (702 lent. (Nr. 53, 64, 66, 119)). Didžiausias skirtumas regimas dubeninių koklių horizontaliai nupjauta anga gamybos srityje. Jų molio masė itin kruopščiai išliesinta, joje vyrauja šamotas. Tokios preciziškos technologijos taikymą lėmė išskirtinai šiam dubeninių koklių variantui būdingas paviršiaus glazūravimas.

Analizuotos aptariamojo laikotarpio dubeninių koklių morfologinės savybės, jų paplitimo geografija ir chronologija skatina iš naujo apmąstyti šių dirbinių chronologinius aspektus. Nors pagrindiniai dubeninių koklių variantai su įvairuojančiais angokraščiais apima XV a. antrą pusę – XVI a. pradžią, tačiau jų paplitimo dinamika įgalina juos skirstyti į siauresnius etapus. XV a. antrosios pusės – XVI a. pradžios laikotarpyje labiausiai išsisiskiria kokliai su pakopomis profiliuotais angokraščiais. Kiti aptarti dubeninių koklių variantai rinkoje atsiranda arba panašiu metu, arba kiek vėliau – XV a. pabaigoje – XVI a. pradžioje, kai miestas buvo perkeltas į naują miesto salą. Tik tokia logine išvestimi galima paaiškinti, kodėl formos ir dydžio atžvilgiu pastariesiems artimi dubeniniai kokliai su profiliuotais angokraščiais nebuvo gaminami naujakurių krosnių statybai. Kita vertus, tai galėjo nulemti įvykę dirbtuvių personalo sudėties pokyčiai, juolab kad pačioje XV a. pabaigoje – XVI a. pradžioje Klaipėdos rinkai buvo siūlomi technologiškai pažangesni matrica štampuoti sudėtiniai kokliai.

1.5. XV a. pabaigos – XVI a. pradžios koklių gamyba matricomis: naujovė ir kintantys visuomenės poreikiai

Koklių gamybos procese ėmus taikyti štampavimo matricomis techniką, įvyko esminis koklinių krosnių raidos lūžis. Atvirą koklio angą uždengus dekoruota plokšte, krosnis įgijo naują kokybės, išraiškos formą, o kartu ir prabangos pavidalą. Europinėje koklių gamybos praktikoje štampavimo technika pradėta taikyti jau XIV a.[255] Matricomis atspaustomis plokštėmis buvo uždengiamos indo pavidalo koklių angos, rėmeliais – pusiaucilindrių koklių kraštai. Anot J. Hallenkamp-Lumpe, šie nauji technologiniai sprendimai bei glazūravimo mada atliepė aukštųjų visuomenės sluoksnių poreikį prabangos prekėms ir nebuvo pasiekiami plačiajai visuomenei[256]. Davidas Gaimsteris, tyrinėdamas reljefinių koklių paplitimą Baltijos jūros regione, išskiria jų pasirodymo 1450–1525 m. intervalą[257]. Šiaurės Vokietijos Meklenburgo-Vorpommerno žemėje seniausi dekoruoti, vėlyvajai gotikai priskirtini kokliai yra datuojami XV a. 4–7-uoju

[255] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen...*, S. 255.
[256] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, S. 47.
[257] GAIMSTER, David. Tile-stove production in the Baltic c. 1400–1600: an index of Hanseatic cultural and technological exchange. In *Medieval Europe Basel 2002. Centre – Region – Periphery. 3rd International Conference of Medieval and Later Archaeology*. Preprinted papers, vol. I. Eds. Guido HELMIG, Barbara SCHOLKMANN, Matthias UNTERMANN. Hertingen, 2002, p. 110–117; GAIMSTER, David. Handel und Produktion von Ofenkacheln im Ostseegebiet von 1450 bis 1600: ein kurzer Überblick. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit. Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 165–178.

dešimtmečiais[258], Latvijoje – XV a. pabaiga – XVI a. pirmąja puse[259]. Tuo metu bendraeuropinėje koklių gamybos praktikoje apčiuopiamas akivaizdus šios technikos taikymo proveržis – šalia pusiaucilindrių koklių atsiranda nišiniai, plokštiniai, juostiniai, karniziniai, karūniniai kokliai[260]. Pačioje vėlyvųjų viduramžių pabaigoje buvo sukurti pagrindiniai krosnies sudėtinių koklių tipai, naujaisiais laikais tobulėję tik konstrukciniu požiūriu ir keitęsi dekoratyviniu apipavidalinimu. Atsižvelgiant į iki tol Klaipėdoje statytas dubeninių koklių krosnis, šios technologijos taikymas atliepė pakitusius visuomenės dalies poreikius, jos kultūrinį ir finansinį potencialą naujovėms iš išorės.

Gretinant Klaipėdos koklius su skirtingų miestų medžiaga, matyti, kad bazinėmis dekoravimo ir konstrukcinėmis savybėmis jie nesiskiria nuo analogų iš svetur. Miestiečių namuose krosnys buvo statomos iš XV a. pabaigos – XVI a. pradžios Baltijos jūros regiono koklių gamybos tradicijai būdingų dirbinių[261]. Vertinant Klaipėdos koklių radimo aplinką, tik keliais atvejais galima spręsti apie šių artefaktų pasirodymo bei naudojimo vietoje laikotarpį. Tuo tarpu likusioji medžiaga gana fragmentiška, patekusi į vėlesnius arba sunkiai datuojamus kultūrinius sluoksnius. Kad XV a. pabaigoje štampuoti kokliai jau buvo naudojami Klaipėdoje, liudija koklių fragmentai, patekę į XVI a. pradžioje formuoto pilies pylimo apatinius sluoksnius (169, 171 pav.). Įvertinus bendrą piliavietės medžiagą, galima pastebėti ir tai, kad ten jų aptikta labai mažai. Beje, tokį nedidelį šių koklių kiekį seniausioje Klaipėdos dalyje būtų galima paaiškinti teritoriniais miesto pokyčiais ir naujo užstatymo pradžia miesto saloje. Archeologinė medžiaga liudija, kad apgyvendintoje saloje naujos kartos koklių pagausėja (77 pav.). Nedidelė, bet chronologiniu požiūriu vertingiausia jų radavietė buvo aptikta kasinėjant pastato Kurpių g. 4 rūsius. Archeologiniais duomenimis, kokliai telkėsi šalia kurpiaus namo, kuris statytas po 1520 m. gaisro ir sudegęs 1540 m.[262] Gaisro pasekmes žymi rastų koklių būklė – jie apdegę, pakeitę pirminę glazūros išvaizdą (80 pav.). Šiuos duomenis papildo medžiaga iš vykdytų tyrimų Jono g, sklype[263], kuriame atkastas XVI a. pirmuoju ketvirčiu datuojamas pastatas ir jo aplinkoje surinkti nedideli koklių fragmentėliai (79 pav.). Tyrinėjant sklypą Sukilėlių g. 12, buvo aptikta gausesnė koklių sankaupa su išskirtiniais, iki tol Klaipėdoje nežinotais dekoravimo variantais. Jie rasti XVI a. pirmąja puse preliminariai datuojamo medinio pastato aplinkoje[264]. Neturint šio pastato medienos dendrochronologinės datos, sieti koklių naudojimo pradžią su jo pastatymu nėra galimybės, tačiau koklių stilistika ir gamybos technologija leistų manyti, kad pusę amžiaus stovėjusiame pastate kokliai priklausė krosniai, statytai XVI a. pradžioje

[258] HOFFMANN, Claudia. Religiöses Bildgut im Stralsunder Ofenkachelmaterial – Hinweise auf Protestantismus? In *Archäologie der Reformation. Studien zu den Auswirkungen des Konfessionswechsels auf die materielle Kultur* (Arbeiten zur Kirchengeschichte, Bd. 104). Hrsg. von Carola JÄGGI, Jörn STAECKER. Berlin, New York, 2007, S. 347.

[259] OSE, Ieva. *Podiņu krāsni...,* p. 100.

[260] Šio laikotarpio koklių tipų įvairovę geriausia atskleidžia Teatro a. (1985–1986 m.), Sukilėlių g. 4, 6, 8 (1990 m.) koklių radavietės.

[261] GAIMSTER, David R. M. Der Keramikmarkt im Ostseeraum 1200 bis 1600: Exportkeramik als Indikator für Fernhandelsbeziehungen und die Wanderung des hansischen Handwerks und der Wohnkultur. In *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum*, Bd. II: *Der Handel.* Hrsg. von Manfred GLÄSER. Lübeck, 1999, S. 112–112; GAIMSTER, David. Handel und Produktion..., S .167.

[262] GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje Kurpių g. 4..., *MLIM*, AS 73, Pg. m. 7961, p. 8, 20; GENYS, Jonas; ŽULKUS, Vladas. Fachverkinių XVI a. pastatų..., p. 52–55.

[263] ŽULKUS, Vladas; GENYS, Jonas. Klaipėdos XV–XVII a. krosnys..., p. 57; ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 85.

[264] BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12..., p. 341.

– pirmajame ketvirtyje, o gal net ir anksčiau. Daugiausia naujos kartos koklių buvo rasta keramikos ir koklių sąvartoje[265], sietinoje su dirbtuvių veikla, pagal kurią galima charakterizuoti pagrindinius sudėtinių koklių konstrukcijos bruožus.

1.5.1. Konstrukciniai sudėtinių koklių sprendimai

Analizuojant Klaipėdos vėlyvųjų viduramžių koklių visumą ir gretinant ją su bendrąja kitų miestų krosnių raiškos patirtimi, kai kuriais aspektais išryškėja kitoniška koklių pasiūlos situacija Klaipėdoje. Kol kas čia nepavyko rasti nė vieno pusiaucilindrio koklio (suvokiant jo formą ir gamybos technologiją pagal pasirinktą tipologiją). Europos ir didžiuosiuose Lietuvos miestuose plačiai aptinkamas nišinių koklių tipas Klaipėdoje pažįstamas tik iš dviejų vienam kokliui priklausiusių šukių[266] (169 pav.). Šį tipą nusako pusiaucilindriu sulenkta plokštė, sudaranti koklio korpusą ir kartu atstojanti kaklą. Klaipėdos atveju prie matrica atspaustos ir vėliau sulenktos koklio plokštės kraštų buvo pritvirtintas atskirai atspaustas 3 cm pločio rėmelis. Deja, turimas fragmentas labai mažas koklio visumai nustatyti, tačiau pagal žinomus analogus[267] jo apačia ir viršus turėjo būti uždaromi pusapskritimio formos plokštelėmis, o dydis neturėjo labai skirtis nuo naudotų kituose miestuose.

Vertinant naujos kartos koklių formą ir konstrukcijas, Klaipėdoje tuo metu dažniau naudoti plokštinių stačiakampių koklių variantai su skirtingais kaklais. Plokštinis stačiakampis koklis (pusiaucilindriu kaklu ir anga) buvo sudarytas iš įgaubtos reljefinės plokštės ir pusiaucilindrio formos lakšto – kaklo, jame išpjaunant ovalo formos angą[268] (14, 127, 128, 161 pav.). Klaipėdos atveju tarp plokštės ir kaklelio apačios susidariusią ertmę meistras uždengdavo pusapskritimio formos plokštele. Tarpusavyje sujungus visas tris dalis, buvo sudaromas plokščias ir stabilus koklio pagrindas. Tuo tarpu viršuje koklio kaklelis buvo tiesiog prispaudžiamas prie pat plokštės kraštų. Pastebėta, kad juos prispaudžiant nebuvo naudojamas molio glaistas. Tai išskirtinis vėlyvaisiais viduramžiais šiam koklių tipui būdingas bruožas. Empiriškai tyrinėjant iškastinę medžiagą, pavyko aptikti keletą koklių fragmentų, rodančių, kad geresniam minėtų elementų tarpusavio sukibimui buvo naudojama glazūra. Tokius variantus charakterizuoja glazūros įliejimais siūlėje tarp kaklelio ir plokštės. Ši technologinė savybė nėra dominuojanti, jos epizodiškumą reikėtų sieti su asmeniniu, meistro pasirinktu koklių gamybos principu. Šių koklių dydžiai varijuoja, jie dažniausiai glazūruoti žalia glazūra, dekoruoti religiniais siužetais.

Daugeliu savybių šiems kokliams yra artimi plokštiniai stačiakampiai kokliai (trumpu kaklu) (108, 119 pav.)[269]. Juos išskirti į atskirą tipą verčia kitoniška jų kaklelių gamyba, kurią galima sieti su siekiu tobulinti krosnių konstrukciją. Jų kaklelis taip pat buvo prispaudžiamas prie plokštės kraštų, tik šiuokart jis buvo ne pusiaucilindrio formos, o sujungtas juostelėmis palei visus keturis

[265] SPRAINAITIS, Raimondas. Kavinės „Nida“..., *MLIM*, AS 48, Pg. m. 7936, p. 14–15.
[266] ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies (10303)..., T. 4. *MLIM*, AS-, Pg. m.-; *BRIAI* 904 (475.5) Za–08, radinių Nr. 80a, b.
[267] SCHÄFER, Heiko. Ein frühneuzeitlicher Kachelfund aus Dankwartstraße 39 in der Hansestadt Wismar. In *Kacheln über Kacheln* (Archäologische Berichte aus Mecklenburg und Vorpommern, Beiheft 10). Hrsg. von Ulrich SCHOKNECHT. Neustrelitz, 2006, S. 107.
[268] BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12..., p. 34, radinio Nr. C2.
[269] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinio Nr. 1254.

plokštės šonus. Tokie kakleliai buvo vos 3–3,5 cm aukščio, nugarinėje dalyje užsibaigiantys bemaž ties plokštės išlenkimu arba vos išsikišę už jos. Kakleliai neturėjo briaunų, jų šonai buvo išraižyti viena su kita susikertančiomis įkartomis, skirtomis geresniam sukibimui krosnies konstrukcijoje. Kaklelių anga buvo formuojama stačiakampės formos, kuri dar labiau atvėrė plokštės nugarinę dalį. Galima pritarti J. Genio teiginiui[270], kad šio koklių tipo atsiradimas lėmė poreikį krosnies viršutinę dalį mūryti plonesnėmis sienelėmis. Tokie kokliai padengti polichromine, žalia glazūra, dekoruoti figūrinėmis kompozicijomis, heraldiniais, augaliniais motyvais. Skirtingai nei pirmųjų dviejų aptartų tipų kokliai, šie krosnių statybai toliau gaminti ir XVI a. viduryje – antrojoje pusėje.

Analizuojant įvairius šių koklių variantus, pavyko atsekti du koklių plokštės rėmelių gaminimo būdus. Vienas dažniausiai pasitaikantis – atspaudžiant jį kartu su plokšte (įprastas ir likusiems sudėtiniams kokliams). Kitas retai aptinkamas – prilipdant jį ant plokštės atskirai, kartu suformuojant skliautą[271] (128 pav.). Ši kombinacija Klaipėdos archeologinėje medžiagoje yra išimtinai reta, primenanti nišinių koklių fasadinės dalies konstrukciją[272]. Pagal turimą medžiagą galima išskirti kelis rėmelių profiliavimo variantus: 1) aštriu įrankiu įrėžiant vieną arba du griovelius, 2) jį formuojant pirštų pagalvėle aptakios formos. Koklių nugarinės dalys rodo, kad gaminant jų plokštę ir presu spaudžiant paruoštą molio masę į matricą, ruošinys buvo uždengiamas audeklu. Jo skirtingų storių ir raštų įspaudai liko koklių nugarinėse dalyse. Audeklo tekstūra neturi nieko bendra su koklių gamybos technologija, tai veikiau papildomas šaltinis to meto kasdienei materialinei kultūrai pažinti. Ši technologija yra būdinga visų sudėtinių koklių gamybai, tad tyrimo metu, nepastebėjus išskirtinumų, ji bebus atskirai aptariama. Koklių nugarinėse dalyse matomi glazūros nutekėjimai bei smulkūs taškeliai rodo skirtingus glazūros dengimo būdus: tepant, mirkant bei purškiant, kuriuos jau anksčiau buvo išskyrę Biržų koklius nagrinėję specialistai[273]. Nišiniai kokliai buvo dengiami žalia glazūra, rečiau – polichromine. Tuo tarpu turimus vien baltu angobu padengtus koklius reikėtų vertinti kaip neužbaigtus gaminius. Cheminiu būdu išanalizavus du skirtingų atspalvių žalios glazūros mėginius pastebėta, kad skirtingus atspalvius lemia skirtingas Cu kiekis (705 lent. (Nr. 1, 2); 719 pav.). Sudarytoje cheminių tyrimų dendrogramoje jie yra vienas šalia kito esančiuose klasteriuose (717 pav.).

Plokštiniai kokliai (iššiestu kaklu). XV a. pabaigos Klaipėdos koklių gamybos dinamiškumą apibūdina kiti koklių tipai, tarp jų – kvadrato formos ar jam artimi plokštiniai kokliai[274] su iššiestu kaklu (6,5–7,5 cm). Iššiestas kaklas pat buvo tvirtinamas prie koklio plokštės kraštų, iš vidaus nenaudojant molio glaisto. Lyginant su prieš tai aptartaisiais, tokių kaklelių forma ir gamybos technika iš esmės skiriasi. Kakleliai gaminti taip pat kaip ir indo pavidalo kokliai – juos iššiedžiant, suformuojant briauną, pritaikant prie keturkampės plokštės ir nupjaunant apačią. Galima išskirti dvi viena nuo kitos besiskiriančias kaklelių formas. Pirmoji išlenkta, primenanti pusiau nupjautą puodynę su apskrita anga[275] (16 a pav.), kurios briauna užlenkta į išorę, neprofiliuota. Kaklelis išraižytas įkartomis, o jo šonuose pirštais įspaustos dvi skylės (tai tipiškas sudėtinių koklių bruožas). Jo forma rodo akivaizdžias sąsajas su puodininkystės tradicija ir yra išskirtinis šio laikotarpio

[270] GENYS, Jonas. Klaipėdos dekoratyvinės..., p. 58.
[271] BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12..., p. 339–342, radinio Nr. C1.
[272] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 225.
[273] STRAZDAS, Dainius. Antrosios Biržų pilies rūmų..., p. 94.
[274] 16x16,5 cm; 14,5x? cm; 15x? cm;13x?cm; 13x13,3 cm; 14x14 cm.
[275] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944, radinio Nr. 598.

bruožas. Kaklelio morfotipą lėmė krosnies statybos inžinerija. Tokius koklius suglaudus tarpusavyje, krosnies fasadinėje dalyje buvo išgaunamas minimalus tarpas, o susidariusi ertmė tarp kaklelių buvo užpildoma molio tinku. Kitas kaklelio morfotipas buvo paprastesnis, atspindintis naujus ieškojimus, kurie su nedideliais pakitimais buvo pritaikyti ir naujųjų laikų koklių gamyboje. Šiuokart žiedžiamuoju ratu meistras suformuodavo dubeninių koklių formai artimą kaklą su palyginti, vos ties viduriu sugniaužtomis sienomis (16 pav.). Jis buvo užbaigiamas briauna su grioveliu. Pirmajame minėtame variante jo nebuvo, tuo tarpu skylės ir įkartos atsikartoja. Išraiškingos žiedimo rievės darytos neatsitiktinai – jos taip pat lėmė geresnį koklių ir molio tinko sukibimą. Šis kaklelio morfotipas dar naudotas XVI a. antrojoje pusėje, tačiau tuo pačiu metu kokliuose atsirado ir pakitusių pavyzdžių. Pastaruosius apibūdina kaklelio tvirtinimo būdas, jį atitraukiant nuo plokštės kraštų. Šis principas išlaikytas ir fabrikinės koklių gamybos srityje (17 pav.).

Atsižvelgiant į anksčiau aptartų koklių kur kas ilgesnius kaklus ir tai, kad šių koklių randama kartu su plokštiniais stačiakampiais, galima manyti juos buvus vienos krosnies, bet skirtingų jos antstatų priklausiniais. Statant krosnį iš kvadratinės formos koklių su išžiestu kaklu, krosnies sienos buvo ženkliai storesnės, galėjusios išlaikyti viršutinės, stačiakampiais kokliais apmūrytos dalies apkrovą. Tokios krosnies rekonstrukcijos vaizdą pateikia daugelis koklinių krosnių tyrinėtojų, tarp jų ir pirmieji Klaipėdoje jomis susidomėję J. Genys ir V. Žulkus[276] (80 pav.).

Šio laikotarpio frizinių, karnizinių koklių plokštė buvo plokščia, išlenkta arba įgaubta (18, 80, 172 pav.). Plokščių dydžiai šiek tiek įvairuoja tarpusavyje, tačiau visų jų konstrukcija ta pati. Kaklelio morfotipas primena aptartą plokštinių koklių antrąjį variantą. Tik kaklą jungiant prie plokštės, jo kraštai iš vidinės pusės buvo aplipdomi molio masės glaistu, taip pat atitraukiant nuo jos kraštų. Bent jau Klaipėdos atveju šis sprendimas, gaminant vėlyvųjų viduramžių koklius, būdingesnis tik karniziniams kokliams. Tačiau sėkmingai pritaikytą glaistą galima matyti per vėlesniais šimtmečiais, net koklių fabrikinės gamybos laikotarpiu. Vienas geriau išlikęs frizinio koklio fragmentas rodytų pusiaucilindrio morfotipo kaklą.

Vėlyvosios gotikos krosnies viršutinis antstatas buvo užbaigiamas puošniais smailėjančiais karūniniais kokliais. Formato prasme Klaipėdoje žinomi dvejopi karūniniai kokliai. Vieni iš jų pagal dydį, proporcijas ir konstrukciją priminė plokštinius stačiakampius koklius, tik buvo su nusmailėjusia viršutine dalimi[277], kiti turėjo individualią užbaigiamąją formą (19, 98, 190–192, 209 pav.). Tarp jų galima įžvelgti morfologinių skirtumų, kuriuos lėmė jų vieta krosnies struktūroje. Karūniniai kokliai neatliko konstrukcinės-laikančiosios krosnies funkcijos. Tik dėl tos priežasties sudėtinga ir nemažai laiko reikalaujanti kaklelių gamyba buvo supaprastinta. Formuojant karūninius koklius, molio pjaustinys buvo prilipdomas koklio apačioje, kurios visiškai pakako krosnies viršui užbaigti.

[276] ŽULKUS, Vladas; GENYS, Jonas. Klaipėdos XV–XVII a. krosnys..., p. 58.
[277] ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos senamiesčio sklypo Turgaus g. 37 2006 metais archeologinių tyrimų ataskaita, T. 1: Kultūriniai sluoksniai. Vilnius 2008. *MLIM*, AS 408, Pg. m. 10238, radinio nr. 3019. SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinio Nr. 1287.

Dekoratyvinės paskirties krosnies smailės[278] Klaipėdoje žinomos vieno formato – vertikalios, užbaigtos kryžiaus formos galvute, labai artimos rastosioms Vilniuje, Lenkijoje[279] (212–218 pav.). Smailės nugarinėje dalyje buvo suformuota ertmė, išraižyta įkartomis. Šios technologinės savybės rodo, kad smailė buvo tvirtinama glaudžiant prie krosnies beveik visu ar puse jos aukščio. Tuo tarpu minėtas Lenkijos pavyzdys apačioje turėjo įsmeigimui skirtą uodegėlę.

1.5.2. Koklių dekoro sąsajos su laikotarpio aktualijomis

Pritaikyta nauja koklių gamybos technologija atvėrė galimybę plėtotis koklių dekoravimo tradicijai. Analizuojant kokliams parinktus dekoro motyvus, pažymėtina, kad jais meistrai siekė įprasminti aplinkoje atpažįstamus vaizdus, simbolius, atveriančias to meto žmogaus pažinimo atodangas. Ypač vyraujantis buvo religinės tematikos segmentas. Religija ir Bažnyčia viduramžiais buvo žmogaus kasdienybę, pasaulėžiūrą formuojanti jėga, vaizdais vis primenanti apie būtiną pamaldumą, dieviškąją tvarką. Charakteringas to pavyzdys – 1501 m. Zalcburgo krosnis[280] (78 pav.), kurią mūrijant naudoti kokliai tiek formos, tiek puošybinių motyvų prasme turi panašumų su Klaipėdos kokliais. Pastaruosiuose perteikti sakralinio gyvenimo ženklai buvo atpažįstami bažnytiniame mene, altorių puošybos srityje. Klaipėdos krosnių kokliams parinkti dekoro motyvai nebuvo unikalūs ar išskirtiniai. Artimų paralelių esama sienų, knygų tapybos darbuose, gobelenuose, grafiniuose kūriniuose, architektūros, taikomosios dailės kūriniuose ir kt. Krosnyse netrūko ir politinio elito privilegijas atliepiančių heraldinių sprendimų, dorovingo gyvenimo tiesą primenančių didaktinių pamokymų, kuriuos pagal turimą medžiagą įmanu išnagrinėti atskirai.

1.5.2.1. Pamaldumo išraiška koklių dekoro srityje

Klaipėdos kokliai, dekoruoti religiniais motyvais, yra charakteringiausi aptariamojo laikotarpio žmogaus pamaldumą atspindintys namų aplinkos dirbiniai. Juose pavaizduotos skirtingos religinės personos atliepia vėlyvaisiais viduramžiais sustiprėjusį šventųjų kultą, jų garbinimą. Jas identifikuoti leidžia griežtos kompozicinės taisyklės, individualūs atributai, atsikartojantys įvairiose vaizdinėse medijose. Religinės figūros buvo komponuojamos plokštiniuose stačiakampiuose kokliuose, pagal kurių siužetus galima suskirstyti į dvi temines grupes.

I grupė: Šventieji pagal Naująjį Testamentą

Epizodai iš Naujojo Testamento Klaipėdos kokliuose pasireiškė trimis ikonografiniais variantais. Vienas jų – religinėje dailėje plačiai aptinkamas Madonos su Kūdikiu ikonografinis tipas, kuriame figūros vaizduojamos apgaubtos saulės spindulių. Šio siužeto vaizdinė išraiška siejama su Naujajame Testamente aprašytu pasakojimu apie danguje pasirodžiusią moterį su dvylikos žvaigždžių vainiku, apsisiautusią saule ir mėnuliu po kojomis[281]. Tokių siužetinių paralelių randama

[278] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinio Nr.1325.
[279] DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe*..., Tab. II. 19: 1; TAUTAVIČIUS, Adolfas. *Vilniaus pilies kokliai*..., p. 4.
[280] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 136.
[281] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik*..., S. 150.

XV a. pabaigos – XVI a. pradžios menininkų darbuose, pvz., Albrechto Dürerio kūryboje[282] (82 pav.). Chronologiniu atžvilgiu lygintinas kompoziciškai įtaigus Johanno Otmaro 1502 m. kūrinys[283] (84 pav.). Išanalizavus Klaipėdos medžiagą, pavyko išskirti tris skirtingomis matricomis gamintus šio siužeto koklius. Kurpių g. 4[284] rasto koklio atveju laikomasi bendrųjų kompozicinių principų. Jame Madona vaizduojama dešinėje rankoje laikanti Kūdikėlį Jėzų, kairėje – skeptrą. Ją supa spindulių vainikas, kurį koklyje imituoja plastiškai išreikštos liepsnelės (81 pav.). Tokių nedidelių jų fragmentų buvo rasta ir Teatro a.[285] (83 pav.). Tuščios foninės erdvės buvo užpildomos lancetiniais brūkšneliais ir, kaip liudija vieno koklio fragmentai, reljefine juosta su gotikiniu įrašu (87 pav.) (TOM–DV sklypas)[286]. Pusmėnuliu dekoruoti du nedideli koklio gabaliukai (85, 86 pav.) leidžia juos sieti su visu Naujajame Testamente pateikiamu Švč. Mergelės Marijos įvaizdžiu. Pastarojo pavyzdžių aptikta tiek iki XVI a. pradžios suformuotame horizonte, tiek ir vėlesniame – suformuotame XVII a. pirmojoje pusėje[287]. Apie Madonos su Kūdikiu vaizdavimo skirtingas variacijas kokliuose ir jų paplitimą Baltijos jūros pakrančių miestuose vėlyvaisiais viduramžiais byloja Kopenhagos, Gdansko (89 pav.), Turku pavyzdžiai[288]. Sprendžiant iš Čekijos koklių, XV a. šiam siužetui būdingos primityvios formos[289] (88, 92 pav.). Klaipėdos kokliams kiek artimesnes dekoravimo tradicijas atliepia Veimaro muziejuje saugomas XV a. antrąja puse datuojamas koklis[290] (91 pav.). Nors pagal bendraeuropinę koklių dekoravimo tradiciją Madonos su Kūdikiu vaizdavimas dažniau aptinkamas vėlyvųjų viduramžių kokliuose, tačiau šio siužeto tęstinumo pavyzdžių esama ir naujųjų laikų medžiagoje (XVI a. antrosios pusės Štralzundo koklio pavyzdys)[291]. LDK valdantysis elitas rūmuose šildėsi prie renesansinių krosnių, vis dar puoštų kokliais su šiuo ikonografiniu tipu[292]. Koklių dekore jis aptinkamas ir protestantų Radvilų rūmų aplinkoje[293] (90 pav.), tam paaiškinti ir suprasti reikia atlikti situacinį tyrimą. Kompoziciškai artimų Madonos atvaizdo variantų esama ir Lietuvos gotikinių skulptūrų originaluose[294]. Klaipėdoje pilies

[282] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 166:3.
[283] METZGER, Christof. *Daniel Hopfer. Ein Augsburger Meister der Renaissance*. München, 2010, S. 283, Abb. 168.
[284] GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje Kurpių g. 4..., *MLIM*, AS 73, Pg. m. 7961, radinio Nr. 128.
[285] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260,radinio Nr. 1271.
[286] ŽULKUS, Vladas. Sklypas tarp Kastyčio, Mažosios, Galinės, Žaibo gatvių Klaipėdoje. Žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Klaipėda, 1988. *MLIM*, AS 9, Pg. m. 7987, radinio Nr. 66.
[287] SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo..., *MLIM*, AS 13, Pg. m. 7901, radinio Nr. 2179; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944, radinio Nr. 406.
[288] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1972, Taf. 58:3; KILARSKA, Elżbieta. Gdańskin kaakelit ja kaakeliuunit ennen 1600-luvun loppua = Ceramic Stove Tiles and Tile Stoves in Gdańsk Before 1700 = Kakel och ungar från Grańsk fram till 1600-talets slut. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 133, fig. 2; MAJANTIE, Kirsi. Kaakeliuunin käyttöönotto..., p. 41.
[289] ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork models for motifs on stove tiles from the Czech lands. Renaissance stove tiles as a means for disseminating ideas and culture during the age of Reformation. In *Written and iconographic sources in post-medieval archaeology* (Studies in Post-Medieval Archaeology, 4). Ed. Jaromír ŽEGKLITZ. Praha, 2012, p. 30, fig. 11.
[290] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...*, S. 39, 125, Tab. 54:1.
[291] HOFFMANN, Claudia. Religiöses Bildgut..., S. 364, Abb. 3:c.
[292] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės...*, p. 367; 642 pav.; KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 229–230; pav. 9:105–107.
[293] KUNCEVIČIUS, Albinas; LAUŽIKAS, Rimvydas; STANKEVIČIŪTĖ, Daina ir kt.. Radvilų rūmai Dubingiuose. *Archaeologia Lituana*, 2009, t. 11, p. 175; 7 pav.
[294] MATUŠAKAITĖ, Marija. Lietuvos gotikinė skulptūra. In *LDK sakralinė dailė: atodangos ir naujieji kontekstai* (Acta Academiae Artium Vilnensis, t. 51). Sud. Rūta JANONIENĖ. Vilnius, 2008, p. 36.

gyventojams ši kompozicija buvo regima koplyčioje, tai byloja 1447 m. dokumente nurodomas Marijos paveikslas, Švč. Trejybės ikona[295].

Madonos su Kūdikiu vaizdavimo būdus Klaipėdos kokliuose praplečia kitas ikonografinis tipas, kuriame šalia jų įkomponuota šv. Ona – Marijos motina. Šis kokliuose įamžintas trijų kartų derinys pagal krikščioniškosios dailės terminiją dar vadinamas „Šv. Ona pati trečia“[296]. Klaipėdos kokliuose jis identifikuotas pagal dviejų senamiestyje tyrinėtų vietų (Teatro a., Kurpių g. 4)[297] medžiagą (93, 95, 97 pav.). Dar vienas nedidelis fragmentas rastas XVI a. antrosios pusės sluoksnyje (96 pav.)[298]. Gretinant pirmuosius du tarpusavyje, galima teigti, kad jie gaminti vienodomis matricomis. Vilniuje, Kaune šis kompozicinis derinys žinomas XVI a. pradžios ir pirmosios pusės kokliuose[299]. Vokietijos miesto Štralzundo archeologinė medžiaga liudija šio ikonografinio tipo plitimą pietinėje Baltijos jūros regiono dalyje jau XV a. pabaigoje – XVI a. pradžioje[300] (94 pav.). Aptartus koklius sieja tapačios elementų komponavimo taisyklės. Centrinės figūros buvo kuriamos pagal simetrišką kompozicinę schemą – šv. Ona visur vaizduojama vyresnio amžiaus ir su mantija. Ji apglėbusi Mariją, laikančią ant kelių Kūdikėlį Jėzų. Kaune žinoma kitokia variacija, kurioje Kūdikėlis šalia Marijos vaizduojamas stovintis[301]. Pagrindinius skirtumus daugiausia galima įžvelgti tarp foninių elementų arba veikėjams suteiktų papildomų atributų. Klaipėdos atveju jie pasireiškia simbolinėmis detalėmis, būtent antrajame plane įterptais saulės ir mėnulio elementais bei Kūdikėlio rankose įkomponuotu balandžiu. Viduramžiais Europos kokliuose saulės ir mėnulio motyvai buvo žinomi kur kas anksčiau, nei jie pasirodė Klaipėdos kokliuose. Be to, saulės motyvo fragmentas aptinkamas ir kiek vėlesnėje Klaipėdos medžiagoje (349 pav.), tačiau dėl fragmentiškumo nepavyko atskleisti joje buvusios visos kompozicijos.

Klaipėdos atveju nukryžiuotojo scena žinoma tiek iš metalinio viduramžių laikotarpį menančio piliavietėje archeologų rasto kryželio (105 pav.), tiek iš skirtingos būklės koklių pavyzdžių (Kurpių g. 4, Teatro a. pakraštys)[302] (98, 100–102 pav.). Remiantis ankstesnių tyrimų duomenimis[303], vienas jų greičiausiai vainikavo krosnies viršutinę dalį, mat jam priskirta atskilusi karūnėlės dalis. Pagal turimą patricos fragmentą, deformuoto koklio dalį, nuskilusį patricos reljefą (101, 102, 224 pav.), teigtina, kad šiuos koklius gamino vietoje dirbę meistrai. Figūrinis kompozicijos išdėstymas rodo pagrindinius šiam kūriniui būdingus bruožus[304]. XV a. pabaigos Štralzundo, Vismaro sveikuose kokliuose ikonografinė programa buvo sudaryta iš trijų šventųjų

[295] JÄHNIG, Bernhart. Sakralinės topografijos..., p. 23.
[296] MATUŠAKAITĖ, Marija. *Lietuvos skulptūra iki XVII a. vidurio*. Vilnius, 2007, p. 71.
[297] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944, radinių Nr. 279, 407; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, Nr. radinių Nr. 1257, 1258, 2195; GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje Kurpių g. 4..., *MLIM*, AS 73, Pg. m. 7961, radinio Nr. 129.
[298] SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje 1993 metais. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. IV etapas. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 18, Pg. m. 7906, radinio Nr. 3303.
[299] KUNCEVIČIUS, Albinas. Die Kacheln aus dem Palast..., S. 108, Fig. 55, 56; ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne..., s. 248, ryc. 5.
[300] SCHÄFER, Heiko. Vorreformatorische Kacheln..., S. 322, Abb. 4.
[301] ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne..., s. 248, ryc. 5.
[302] GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje Kurpių g. 4..., *MLIM*, AS 73, Pg. m. 7961, radinio Nr. 127; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinio Nr. 1265–1268, 1890.
[303] GENYS, Jonas; ŽULKUS, Vladas. Fachverkinių XVI a. pastatų..., p. 55; 13 pav.ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 122; 98. pav.
[304] *Krikščioniškosios ikonografijos žodynas*. Sud. Dalia RAMONIENĖ. 2-oji laida. Vilnius, 1997, p. 152.

figūrų, manant, kad kitoje nukryžiuotojo Jėzaus pusėje buvo vaizduojamas evangelistas šv. Jonas[305]. Latvijos, Čekijos kokliuose šis kompozicinis derinys taip pat kartojasi (104, 107 pav.)[306]. Atsižvelgiant į išlikusią nepilną Klaipėdos koklio kompoziciją, tikėtina, kad jos vaizdas neturėjo labai nutolti nuo to meto bendrųjų tendencijų, kurias atliepia ir XV a. ikonografiniai pavyzdžiai (99 pav.)[307]. Tokiu kompoziciniu deriniu dekoruota Vilniaus arkikatedros kripta (XIV a. pabaiga) ir Vilniaus Bernardinų bažnyčios freskos centrinė dalis – esantys žymiausi gotikiniai sieninės tapybos pavyzdžiai Lietuvoje[308]. Apie šio siužeto tęstinumą naujųjų laikų Klaipėdos kokliuose kol kas neturima duomenų. Tuo tarpu svetur figūriniai Nukryžiuotojo motyvai kito pagal renesansui būdingą formų plastiką (103, 106 pav.)[309], derinant architektūrines detales, kitus biblinius veikėjus, Reformacijos šalininkus[310]. Pagal turimą medžiagą, šio siužeto naudojimas Klaipėdos krosnių koklių dekore nutrūksta, kitų variacijų XVI a. viduryje – antrojoje pusėje neaptinkama.

II grupė: Mitologizuotos šventųjų scenos

Mitologizuotos šventųjų scenos – tai dar viena teminė grupė, atskleidžianti viduramžių bendruomenei Bažnyčios perteikiamą pamaldumo reikšmę. Kompozicinių paralelių Klaipėdos kokliams gausiai randama religinėje dailėje, atkartojančioje kankinių, šventųjų globėjų legendų motyvus. Jų išpopuliarėjimą vaizduojamajame mene viduramžiais paskatino 1260 m. pasirodžiusi dominikono Jokūbo Voragine „Aukso Legenda“ (*Legende Aurea*), kurioje pateikta 180 legendų apie šventųjų gyvenimus[311]. Jų išpopuliarėjimą vėlyvuoju šio laikotarpio periodu lėmė pulsuojančios nuotaikos Reformacijos saulėtekyje. Jomis pulsavo ir Klaipėdos miestiečių statytos krosnys. Iki Reformacijos gamintuose kokliuose apstu šventųjų scenų pavyzdžių. Klaipėdos atveju galima išskirti aštuonis ikonografinius tipus ir juos lydinčius skirtingus variantus.

Koklių dekoravimo mene buvo itin mėgstama šv. Jurgio figūra. Ilgalaikį šv. Jurgio populiarumą bendrame Europos koklininkystės kontekste liudija plati šio siužeto naudojimo kokliuose chronologija, apimanti XIV a. antrosios pusės – XVII a. laikotarpį. Lenkijoje, Šveicarijoje, Čekijoje, Austrijoje, Vokietijoje, Švedijoje atsekama įvairių kompozicinių variantų, kurie derinti skirtinguose koklių tipuose[312]. Pagal Rumunijos ir Moldavijos archeologinės medžiagos suvestinę ir radaviečių pobūdį, kokliai su šv. Jurgiu viduramžiais buvo paplitę skirtingose

---

[305] Ansorge 2004, 206, 209, Abb.10; SCHÄFER, Heiko. Ein frühneuzeitlicher Kachelfund..., S.107, Abb 3:e.

[306] *Turaidas pils...*, p. 43, 55 fig. 18, 50; PAVLÍK, Čeněk; VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů...*, s. 205, obr. 175, 176.

[307] REINITZER, Heimo. *Gesetz und Evangelium: über ein reformatorisches Bildthema, seine Tradition, Funktion und Wirkungsgeschichte*. Bd. 2: *Abbildungen*. Hamburg, 2006, Abb. 19.

[308] JANONIENĖ, Rūta. XVI a. pradžios sienų tapybos idėjinės programos Vilniaus Bernardinų bažnyčioje. In *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gotika: sakralinė architektūra ir dailė* (Acta Academiae Artium Vilnensis, t. 26). Sud. Algė JANKEVIČIENĖ. Vilnius, 2002, p. 209–210.

[309] *Ruukkuja ja ruhtinaita...,* p. 208, fig. 145; BIELICH, Mário. Religious figural motifs on stove tiles from Slovakia. In *Written and iconographic sources in post-medieval archaeology* (Studies in Post-Medieval Archaeology, 4). Ed. Jaromír ŽEGKLITZ. Praha, 2012, p. 484, fig. 2.

[310] STEPHAN, Hans-Georg. *Kacheln aus dem Werraland...*, S.79. Abb. 111; HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...,* S. 357, Taf. 66:963; *Ruukkuja ja ruhtinaita...,* p. 214, fig. 179.

[311] VAIŠVILAITĖ, Irena. Šventųjų kultas XVI a. antroje pusėje – XVII a. pirmoje pusėje. In *Šventieji vyrai, šventosios moterys: šventųjų gerbimas LDK XV–XVII a.* Sud. Mindaugas PAKNYS. Vilnius, 2005, p. 107–109.

[312] ŻEMIGAŁA, Maria. *Ogrzewanie piecowe ...,* Tab. I:2,6,9; II:3; RICHTEROVÁ, Julie. *Středověké kachle. Katalog kachlů ze sbírek Muzea hlavního města Prahy*. Praha, 1982, Tab. 35:3–4, 36:1–4; STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1983, S. 110–116, Taf. 28–48; ROTH KAUFMANN, Eva; BUSCHOR, René; GUTSCHER, Daniel. *Spätmittelalterliche reliefierte*..., S. 272, Abb. 379; ÅRHEM, Barbro. Tukholman kaakelit..., p. 210, fig. 196.

sociokultūrinėse aplinkose. Jų randama pilyse, vienuolynuose, miestiečių aplinkoje[313] (118 pav.). Sprendžiant iš Klaipėdos keramikos dirbtuvių atliekų ir bendrųjų tendencijų Baltijos regione, Klaipėdos koklių dekore šv. Jurgio figūra pasirodo XV a. pabaigoje. Iki šių dienų dauguma tokių atvaizdų išlikę tik mažais fragmentėliais, pagal kuriuos galima išskirti bent du skirtingus kompozicinius variantus (108–114 pav.). Vienas geriau išlikęs koklis atskleidžia ikonografinės programos visumą, menančią mitais apipintą šv. Jurgio kovą su slibinu dėl karalaitės (108, 109 pav.) (Teatro a.)[314]. Joje įamžintas legendos epizodas apie Silenės mieste slibino pagrobtą karaliaus dukrą, kurią atkovoja šv. Jurgis[315]. Tokia įkūnyta kovos prieš blogį ir globos paralelė buvo pasirinkta kaip centrinė koklio kompozicinė ašis, jo foną užpildant kitais legendos motyvais – klūpančios karalaitės ir kovą nuo miesto vartų stebinčių gyventojų veidais. Ši kompozicija Vidurio Europoje žinoma XV a. kokliuose, tik pats siužetas perteiktas schematiškai (117 pav.)[316]. Žvelgiant į Klaipėdos koklyje perteiktą šv. Jurgio šarvuotę, matyti, kad jį siekta pavaizduoti kaip karį, kurio paralelių galima aptikti įvairiose to meto medijose ir kokliuose. Klaipėdos kokliui identišką centrinę kompoziciją pavyko aptikti Vokietijos Štralzundo miesto XV a. pabaigos – XVI a. pradžios nišiniame koklyje (116 pav.). Jame vaizduojamos tapačios Jurgio aprangos detalės, kario atributika ir žirgo puošmenos[317]. Nors vietoj antraplanės scenos fonas dekoruotas lancetiniais lapeliais, tačiau jų centrinės dalies apipavidalinimas neleidžia abejoti mintimi apie artimą, vienalaikę abiejų koklių puošybą ir kultūrinius mainus, vykusius tarp Baltijos regiono pakrančių miestų. Labai panaši paralelė yra žinoma XV a. pabaigos koklyje iš Hamburgo muziejaus[318] (115 pav.). Tuo tarpu panašaus laikotarpio Vilniaus ir Kauno kokliuose[319] ikonografinė programa skiriasi veikėjų išdėstymu, atlikta kiek schematizuotai, stokota meistriškumo.

Iš fragmentiškai išlikusių reljefinių koklių galima atkurti ir kitą šv. Jurgio ikonografinį variantą, jį vaizduojant kovojantį su slibinu, tačiau be antraplanės scenos ir jos veikėjų (110, 114 pav.) (Teatro a., Sukilėlių g. 12)[320]. Pagal reljefų atlikimą ir mastelį šie kokliai gaminti naudojant dvi skirtingas matricas. Vidurio Vokietijoje šv. Jurgio vaizdavimo tradicija buvo gaji XVI a. – XVII a. pradžioje[321], tačiau Klaipėdoje, sprendžiant iš bendros radinių visumos, ji nutrūksta su Reformacijos įneštais impulsais, koklių gamybos srityje pasireiškusiais XVI a. antrojoje pusėje. Šiuokart paminėtina tik viena tokio koklio šukė, rasta XVII a. pirmosios pusės krosniavietės vietoje (Didžioji Vandens g. 14A) (113 pav.)[322], kuri statyta iš ne pirmo panaudojimo koklių (557 pav.)

[313] GRUIA, Anna Maria. Saint George on Medieval Stove Tiles from Transylvania, Moldavia and Wallachia. An Iconographical Approach. *Studia Patzinaka*, 2006, no. 3, p. 12, Plate 1.
[314] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinių Nr. 1259; 1250; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944, radinių Nr. 640; 538.
[315] *Krikščioniškosios ikonografijos*..., p. 147.
[316] ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 28, fig. 6; GRUIA, Anna Maria. Saint George..., p. 39–44.
[317] SCHÄFER, Heiko. Vorreformatorische Kacheln..., S. 232, 234, Abb. 4a.
[318] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1983, S. 101, Taf. III.
[319] KUNCEVIČIUS, Albinas. Die Kacheln aus dem Palast..., S. 110, Fig. 60–61; ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne..., s. 243, ryc. 1:2.
[320] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944; BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12..., p. 339–342, radinio nr. C1.
[321] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1983, S. 114, Taf.40: 1, 3, 4.
[322] ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 38, Pg. m. 7926, radinio Nr. 38.

Šv. Sebastijono kankinystės istoriją Klaipėdos miestiečiams priminė kokliuose (Turgaus g. 37, Teatro a., Žvejų g.)[323] vaizduojamas prie stulpo pririštas ir strėlėmis susmaigstytas kankinio kūnas[324] (119, 121 pav.). Ikonografijų palyginimui tinkama atrodo gotikinė sienų tapyba (120 pav.). Dėl piliavietės sluoksnių supylimo specifikos (Žvejų g.) į tai, kad koklis pateko į XVII a. vidurio sluoksnį, reikėtų žiūrėti rezervuotai. Šv. Sebastijono ištvermę už pasirinktą tikėjimą įkūnijantis simbolis buvo žinomas ir iš Klaipėdos pilies koplyčios liturginių reikmenų. XV a. pradžios koplyčios inventoriuose nurodoma, kad tarp jų buvusi sidabrinė monstrancija su šv. Sebastijono relikvijomis[325] ir sidabrinė šv. Margaritos galva. Pastarąją pavyko identifikuoti visiškai išlikusiame koklyje (122 pav.) (Teatro a.)[326], nors anksčiau, stokojant ikonografinės analizės, ji laikyta vyskupo ar karaliaus, kovojančio su drakonu, figūra[327]. Tačiau susipažinus su šventųjų istorijomis, atpažinti kankinę leido legendų motyvais išreikšti jos individualūs atributai[328]. Koklio puošybai parinkta išsilaisvinimo iš šv. Margaritą prarijusio slibino scena, kurią perteikia nugalėtas ir kryžiaus formos lazda prispaustas padaras po šventosios kojomis[329]. Klaipėdos kokliui artimą kompozicinę schemą galima rasti tarp XV a. antrosios pusės dailės kūrinių, tiesiogiai bylojančių apie Klaipėdos koklyje tinkamai perteiktus simbolinius atributus[330] (palyginkime su 123 pav.). Be jų, koklyje esantį gotikinio įrašo fragmentėlį „MA“ galima susieti su šv. Margaritos vardo monograma. Tai patvirtintų XV a. pabaigos koklio pavyzdys iš Vitenbergo[331], kuriame virš šventosios įkomponuota juosta su įrašu „MAR/GER/ROTT“. Elementų komponavimo prasme artimų pavyzdžių esama Štralzundo medžiagoje[332] (124 pav.).

Tarp šio laikotarpio reljefinių koklių išskirtas kitas ikonografinis tipas, perteikiantis legendą apie šv. Veroniką, skepetoje laikančią Jėzaus Kristaus atvaizdą[333]. Sprendžiant iš rastų skirtingų koklių detalių (Sukilėlių g. 12, Teatro a., Turgaus g. 37, Klaipėdos piliavietė)[334], visi jie gaminti skirtingomis matricomis (125–131 pav.). Viename iš jų šv. Veronikos galva apsupta nimbu, banguotais, pečius siekiančiais plaukais ir per krūtinę perjuostais raiščiais. Beje, šis koklis dėl neįprastų, šventiesiems būdingų, detalių mokslinio dėmesio buvo sulaukęs ir anksčiau. Tuo metu nepavykus identifikuoti šventosios, buvo klaidingai interpretuoti drobės atkraščiai, manant, jog ten

[323] ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos senamiesčio..., *MLIM*, AS 408, Pg. m. 10238, radinio Nr. 3183; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinių Nr. 1254, 1255, 1256; SPRAINAITIS, Raimondas. Kavinės „Nida“..., *MLIM*, AS 48, Pg. m. 7936, radinio Nr. 3009; ŽULKUS, Vladas. Kanalizacijos perpumpavimo stoties Nr. 2 aikštelė Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 79, Pg. m. 7967, radinio Nr. 70.
[324] *Krikščioniškosios ikonografijos*..., p. 281.
[325] JÄHNIG, Bernhart. Sakralinės topografijos..., p. 23.
[326] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinio Nr. 1253.
[327] Ibid., p. 49.
[328] NABAŽAITĖ, Raimonda. Ikireformacinio laikotarpio..., p. 132.
[329] *Krikščioniškosios ikonografijos*..., p. 182.
[330] Ibid.
[331] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1972, S. 39, 125, Taf. 54:4.
[332] WEGNER, Martina. Ein renaissancezeitlicher Kachelkomplex aus Stralsund – Rekonstruktionsansatz der Kachelserien. *Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern*, *Jahrbuch*, 2011, Bd. 59, S. 207, Abb. 2:1.
[333] *Krikščioniškosios ikonografijos*..., p. 315.
[334] BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12..., p. 339–342, radinių Nr. C1, C2; ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos senamiesčio..., *MLIM*, AS 408, Pg. m. 10238; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinio Nr. 1273; ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies (10303)..., T. 4. *MLIM*, AS-, Pg. m.-; *BRIAI* 904 (475.5) Za–08, radinio Nr. 100; TAUTAVIČIUS, Adolfas. Ataskaita už bandomuosius..., *MLIM*, AS 30, Pg. m. 7918, radinio Nr. 5683.

vaizduojami sparnai[335]. Kiti du kokliai leidžia pažvelgti į pilnas jų reljefines kompozicijas. Viename iš jų vietoj nimbo įkomponuotas įmantrus galvos apdangalas, o krūtinė vis dar lieka perjuosta diržais. Drobė su Jėzaus Kristaus atvaizdu užima kiek daugiau nei pusę koklio plokštės. Jos kraštai, skirtingai nei pirmojo minėto koklio plokštėje, pavaizduoti trumpi. Lyginamajam ikonografijų aspektui atrodo tinkama Martino Schongauerio XVI a. pabaigos kūryba, šv. Veroniką vaizduojant su galvos apdangalu (133 pav.). Kitame koklių variante šventoji parodoma be jo. Išskirtinumo rastam kokliui suteikia virš figūrinės kompozicijos pritvirtintas skliautas, suformuotas kartu su rėmeliu (128 pav.). Ikonografiniu ir stilistiniu požiūriu Klaipėdos kokliai artimi Štralzundo XV a. pabaigos – XVI a. pradžios ir Kauno XVI a. 3–4-ojo dešimtmečių kokliams[336] (132, 135 pav.). Tuo tarpu Vilniuje turima XVI a. pradžios medžiaga leidžia pažinti kitą jų variantą, kuriame drobę su Jėzaus Kristaus atvaizdu laikanti šv. Veronika vaizduojama su angelo sparnais[337] (134 pav.).

Šv. Dorotėjos figūra (Sukilėlių g. 12)[338] Klaipėdos kokliuose identifikuota pagal rankoje laikomą krepšelį, perteikiantį legendą apie iš rojaus atkeliavusias gėrybes ir pagonio atsivertimą į krikščionybę[339]. Šis motyvas taip pat buvo plačiai paplitęs menininkų darbų skirtinguose variantuose[340] (137, 138 pav.). Kaip rodytų Klaipėdos kokliai, šv. Dorotėjos atributika galėjo būti praplečiama ir kitais simboliniais daiktais, šiuo atveju – kalaviju kairėje rankoje. Du geriau išlikę kokliai liudija, kad abu jie gaminti vienodomis matricomis. Juose atsikartoja identiška figūrinė kompozicija, lancetiniais brūkšneliais dekoruotas fonas, kurį papildo reljefinė juosta su gotikiniu įrašu (136 pav.). Sprendžiant pagal XV a. pabaigos – XVI a. pradžios koklių pavyzdžius iš Vitenbergo[341], Gdansko[342] (140 pav.) ir Krušvicos (XVI a. pirmoji pusė) (139 pav.)[343], panašios kompozicijos koklius kūrė ir kitų vietovių amatininkai.

Klaipėdos kokliuose šventųjų seriją papildo maža šukė (Sukilėlių g. 12)[344] su joje pavaizduotu ratu, kuris leidžia identifikuoti šv. Kotrynos gyvenimo istoriją. Krikščioniškojoje ikonografijoje ratas perteikia egzekucijos metu subyrėjusią kankinimo priemonę, kuri buvo paskirta Kotrynai už perėjimą į krikščioniškąjį tikėjimą. Kauno koklio pavyzdyje šv. Kotryna[345] vaizduojama į jį įsirėmusi, tuo tarpu Klaipėdos atveju atrodytų, kad jis buvo laikomas iškeltas rankoje (144 pav.). Tiek vienas, tiek kitas variantas žinomas iš kitų vietovių koklių, arba gretutinių vaizdinių medijų

[335] GENYS, Jonas. Klaipėdos dekoratyvinės..., p. 56.
[336] SCHÄFER, Heiko. Vorreformatorische Kacheln..., S. 232, fig. 5:c; ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne..., s. 243, ryc. 1:3.
[337] KUNCEVIČIUS, Albinas. Die Kacheln aus dem Palast..., S. 109, Fig. 58–59; KUNCEVIČIUS, Albinas. *Lietuvos viduramžių...,* p. 151.
[338] BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12..., p. 339–342; radinio Nr. C 39.
[339] BIELICH, Mário. Religious figural..., p. 496.
[340] TACKE, Andreas. *Der katholische Cranach: zu zwei Großaufträgen von Lucas Cranach d.Ä., Simon Franck und der Cranach-Werkstatt (1520–1540)* (Berliner Schriften zur Kunst, Bd. 2). Mainz, 1992, S. 107, Abb. 51.
[341] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1972, S.125, Taf. 55: 3; MAJANTIE, Kirsi. Showing conviction and support for the Reformation? A 16th-century stove tile from Turku bearing the electoral coat of arms of Saxony. *Estonian Journal of Archaeology*, 2015, vol. 19, no. 2, p. 210, fig. 152.
[342] *Ruukkuja ja ruhtinaita...*, p. 210, fig. 52.
[343] DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe...*, Tab. II:102b.
[344] BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12..., p. 339–342, radinio Nr. C. 42; ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos senamiesčio..., *MLIM*, AS 408, Pg. m. 10238; GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje Kurpių g. 4..., *MLIM*, AS 73, Pg. m. 7961, radinio Nr. 134.
[345] ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne..., s. 248, ryc. 5.

(145, 146 pav.)[346]. Krosnių dekore perteiktą šv. Barboros (Sukilėlių g. 12)[347] kankinystę atlieptų dalis išlikusio koklio, kurioje matyti šventoji, vaizduojama su stilizuota palmės šakele (141 pav.). Žvelgiant į visuotinai priimtas šv. Barboros vaizdavimo schemas, kitoje jos rankoje paprastai būna įkomponuotas bokštas, kuriame, anot legendos, ji buvo kalinama tėvo. Dėl religinių įsitikinimų ji buvo nukirsdinta tėvo kalaviju[348], taip pat tapusiu šv. Barborą lydinčiu atributu. Tokios vaizdinės paralelės yra žinomos Kauno koklių medžiagoje[349] (142 pav.). Šventosios vaizdavimas su kalaviju atpažįstamas ir dar dviejuose Klaipėdoje rastuose koklių fragmentuose (Kurpių g. 4, Turgaus g. 37)[350]. Dėl mažumo sunku tiksliai pasakyti, ar jie priklausė šv. Dorotėjos, ar šv. Barboros reljefinėms kompozicijoms (143 pav.).

1.5.2.2. Pamokančios alegorijos

Iki šiol visai nepažintas Klaipėdos viduramžių kokliuose perteiktas pamokančias scenas atliepia du vaizdingi fragmentai su apnuogintais žmonių kūnais (Teatro a.)[351]. Dėl radinių fragmentiškumo vėl yra sunku atskleisti, kokios buvo jų pilnos kompozicijos. Tačiau sprendžiant iš skirtingai vaizduojamų nuogalių, jie turėję priklausyti dviem skirtingiems siužetams. Šie su dorovingais šventaisiais, kankiniais-globėjais kontrastuojantys vaizdai atveria viduramžių žmogaus intymesnio gyvenimo atodangas. Viename jų vaizduojama ant kelių klūpanti ir rankomis į žemę pasirėmusi nuoga moteris. Jos kūno formos kiek aptakios, perteiktos schematizuotai, nesiekiant išryškinti individualių bruožų (155 pav.). Reljefinių brūkšnelių fone išlikusi stilizuota reljefinė *V* formos žymė. Tokių dekoro elementų aptinkama ir kituose to laikotarpio Klaipėdos koklių fragmentėliuose (156 pav.), taip pat viename matricos gabalėlyje (158 pav.). Visgi fragmentai pernelyg maži, neleidžiantys jų susieti su konkrečiu siužetu ir atskleisti jo reikšmę.

Remiantis analogų paieškomis, vertingų duomenų suteikė kito koklio fragmento identifikavimas. Skirtingai nei pirmajame, šiame žmogus nėra vaizduojamas visai nuogas, atvirkščiai, siekta labiau išryškinti jo apnuogintą užpakalį, virš kurio yra pakelta ir plakti virbu ar šluota pasiruošusi žmogaus ranka (147 pav.). Akivaizdžių požymių, leidžiančių nusakyti mušamojo lytį, nėra. Tačiau pažvelgus į platesnį koklių dekoravimo kontekstą, pastebima, kad spirale susuktos garbanos yra būdingas vyriškos arba šventųjų-globėjų (pvz., šv. Veronikos, aptinkamos Vilniaus, Kauno, Klaipėdos medžiagoje) šukuosenos akcentas.

Vidurio Europos ir Baltijos jūros regiono miestų viduramžiškoje koklių dekoravimo praktikoje nuogo žmogaus išraiškų reta. Identifikuoti ir atskleisti aptartą koklio siužetą pavyko lyginant Austrijos, Lenkijos ir Šveicarijos archeologinėje medžiagoje aptinkamas siužetines paraleles[352] (148–151 pav.). Nors tarp jų esama kompozicinių skirtybių, tačiau keturiuose kokliuose figūrines

[346] PAVLÍK, Čeněk; VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů*..., s. 216, fig. 291, 288.
[347] BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12..., p. 339–342; radinio Nr. C6.
[348] *Krikščioniškosios ikonografijos*..., p. 47.
[349] [349] ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne..., s. 244, ryc. 2.1.
[350] GENYS, Jonas. Klaipėdos dekoratyvinės..., p. 55; 15 pav.
[351] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944, radinio Nr. 299a, b; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinių nr. 1277, 1280.
[352] DĄBROWSKA, Maria. Starość ośmieszona, czyli Filis na Arystotelesie. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, 2010, rocznik 58, nr. 1, s. 150, ryc. 7; s. 149, ryc. 6; GRUIA, Anna Maria. Sex on the Stove. A Fifteen-century Tile from Banská Bystrica. *Studia Patzinaka*, 2007, no. 4, p. 111, fig. 22.

kompozicijas sieja pagrindinis motyvas – moters baudžiamas iki pusės apsinuoginęs vyras. Šios medžiagos tyrinėtojai siužetą sieja su Aristotelio ir Filis (gr. *Phyllis*) legenda. Remiantis jos motyvais, kokliuose pavaizduota šios istorijos atomazga, kuriai suprasti būtinas trumpas ekskursas į ją. Aristotelis, paskirtas mokyti ir auklėti Aleksandrą Makedonietį, įtikino jo tėvus, kad Aleksandro meilė merginai vardu Filis trukdo jam susikaupti mokslams, ir prašė juos išskirti. Tai padarius, mergina Aristoteliui atkeršijo, pasityčiodama ir pakinkydama jį kaip arklį prieš visus. Tokią Filis užmačią Aristotelis patenkino, kai pastaroji apsimesdama sutiko su juo praleisti naktį už pinigus. Surengtas Aristotelį žeminantis kerštо reginys parodė kitus bemokantį mokytoją patį buvus neištikimą, nenuoseklų savo mąstymo tiesoms, siekiams, idealams[353]. Šis siužetas skirtingų medijų kūrėjų darbuose įgavo savitas raiškos formas. Peržiūrėjus iki 100 skirtingų šio siužeto vaizdų[354], pastebima, kad daugelyje jų Aristotelis vaizduojamas su pakinktais kaip arklys, kuris yra plakamas jojikės Filis. Šiuo duetu buvo dekoruota iš viduramžių laikų išlikusi skulptūra, puošianti Šv. Marijos katedros Lenkijoje presbiteriją[355] (154 pav.). Seno filosofo ir jaunos panelės siužetinė linija pasirodė ne vieno garsaus menininko kūryboje, tarp jų Lucaso van Leydeno (1494–1538)[356] (153 pav.), Albrechto Dürerio mokinio Hanso Baldungo Grieno (1485–1545). Šio motyvo paralelių galima aptikti XVI a. pabaigos sieninių apmušalų dekore (152 pav.)[357]. Analizuojant Klaipėdoje ir už jos ribų atrastų koklių ikonografiją, atkreiptinas dėmesys, kad ji šiek tiek nutolusi nuo pirminių šios istorijos segmentų. Kokliuose plakamam vyrui ne visada siekiama suteikti senyvo amžiaus bruožų, išryškinti jį pakinkyto arklio pozoje. Moterį taip pat ne visada norima pavaizduoti kaip jojikę. Neskaitant kompozicijos variacijų, visas jas vienijantis segmentas – pats plakimo motyvas. Kokią žinią norėta perteikti šiuo vaizdu, pirmiausia galima bandyti atsakyti nustatant, kokioje krosnies vaizdinėje programoje jie buvo komponuoti. Klaipėdos atveju abu kokliai buvo atrasti keramikos dirbtuvių ir buitinių atliekų sankaupoje, kurioje, be minėtų alegorinių scenų, vyrauja jau aptarti vaizdai iš Naujojo Testamento, šventųjų kankinių istorijos pagal „Aukso legendos“ pasakojimus. Radinių visuma rodytų, kad kokliai su Aristotelio ir Filis istorija buvo kuriami išvien su religinių siužetų kokliais ir buvo naudojami jiems artimoje krosnies programoje. Šią prielaidą patvirtina gretutinis charakteringas Slovakijos pavyzdys, kai tarp koklių su šventųjų scenomis rasta dar intymesnių – atvirą poros sueitį vaizduojančių – kompozicijų. Naudodama įvairias šios reikšmės atskleidimo prieigas, tyrinėtoja Anna Maria Gruia prieina prie nuomonės, kad koklyje nesama pornografinės reikšmės. Ji atspindėjusi didaktinę prasmę, pabrėžė ydas, pasidavimą nuodėmingam ištvirkavimui, prabangai[358]. Pagal archeologinį kontekstą ši reikšmė atlieptų ir Klaipėdos koklio kompozicijos aiškinimą.

Kitą pamokančią istoriją pavyko nustatyti koklyje (Sukilėlių g. 12)[359] identifikavus jaunuolį, kuris vaizduojamas beeinąs ir pasviręs į priekį (161, 164 pav.). Įsižiūrėjus į visas kompozicijos

[353] MILLIKEN, Roberta. *Ambiguous Locks: An Iconology of Hair in Medieval Art and Literature*. Jefferson, NC, 2012, p. 19–20.
[354] https://www.flickr.com/photos/28433765@N07/sets/72157628717819423/ [žiūrėta 2016 08 09]
[355] DĄBROWSKA, Maria. Starość ośmieszona..., p. 146, ryc. 3.
[356] MILLIKEN, Roberta. *Ambiguous Locks*..., p. 20, fig. 1.
[357] Sieninio apmušalo fragementas, vaizduojantis „Filis ir Aristotetlis“, apie 1470 m.; Bazelio istorinis muziejus: https://www.flickr.com/photos/28433765@N07/6635815715/in/album-72157628717819423/ [žiūrėta 2016 06 01]
[358] GRUIA, Anna Maria. Sex on the Stove..., p. 104, 115.
[359] BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12..., p. 342.

detales, išryškėja, kad jaunuolis vaizduojamas visai be kelnių, tik vos pilvo apačią siekiančiu viršutiniu rūbu. Manyti, kad jo kojos pridengtos aptemptomis, viduramžiais madingomis tamprėmis, neleidžia reljefiškas ir su aiškia mintimi išryškintas jaunuolio tarpkojis (163 pav.). Paskutines kelnes praradusio vargano jaunuolio įvaizdis atitiktų Sūnaus palaidūno paralelę, nupasakotą Evangelijoje pagal Luką. Joje atskleidžiama pamokanti istorija, kai dalį tėvo turto gavęs jaunuolis jį išvaisto, o galiausiai, visko netekęs, patyręs sunkumų ir badą, sugrįžo atgal pas tėvą. Sūnaus palaidūno motyvas pateko ir į žinomų to meto kūrėjų akiratį. Hieronymusas Boschas 1500 m. jį taip pat pavaizdavo einantį, su apdriskusiais skudurais, nevienodais batais[360] (162 pav.). Kompozicijos prasme jis artimiausias Klaipėdos kokliui. A. Dürerio 1496 m. graviūroje[361] jis vaizduojamas besimeldžiantis prie kiaulių gardo, kaip ir Vokietijos Heideno miesto koklyje[362] (165 pav.). Sūnaus palaidūno paralelė buvo dažnai naudojama įvairiuose nuodėmes perteikiančiuose vaizduose[363]. Koklių analogų, su kuriais būtų galima palyginti Klaipėdos medžiagą, kol kas nepavyko rasti, išskyrus minėto koklio iš Vokietijos[364] siužetinę

1.5.2.3. Sąsajos su heraldika

Vėlyvaisiais viduramžiais krosnių koklių puošybos srityje greta figūrinių kompozicijų įsivyravo ir heraldiniai motyvai. Herbo atsiradimas siejamas su karybos istorija, kai XII a. antrajame ketvirtyje herbus imta naudoti kaip riterių skiriamuosius ženklus. Ilgainiui jie tapo kilmingųjų luomo, išskirtines privilegijas turinčios ir aukštą socialinę padėtį užimančios visuomenės dalies, miestų, cechų, universitetų, miestiečių ir pan. atpažinimo ženklais[365]. Stipri herbo verbalinė kalba darė įtaką jų išplitimui įvairiomis išraiškomis, skirtingose medijose: austuose gobelenuose, miniatiūrose, monetose, balduose, architektūroje, taikomosios dailės kūriniuose, puošybos elementuose, tekstilės gaminiuose[366], pagaliau krosnyse. Iš pirmųjų skyrių jau žinoma ir kitų pavyzdžių, kai, pvz., šeimų herbuose vaizduojamos koklinės krosnys, kurios šiame kontekste gali būti suprantamos kaip savininko poreikis demonstruoti išskirtines galimybes ir prieigas prie inovatyvių sprendimų.

Vienas charakteringiausių herbinių koklių pavyzdžių yra plokštinis stačiakampis koklis, kurio plokštė visu perimetru dekoruota herbu (Teatro a.)[367] (166 pav.). Jo sudedamųjų dalių visuma yra aiškus meistro kompetencijos ir viduramžių heraldikos pagrindų išmanymo liudijimas. Vaizduojamo herbo elementai perteikti pagal griežtas taisykles. Koklio herbą sudaro į heraldinę

[360] RITTERS, Volker. *Der verlorene Sohn von Hieronymus Bosch 1510, gedeutet nach der verborgenen Geometrie* (Geometrische Strukturen der Kunst, Nr. 22). Norderstedt, 2014, S. 8, 173–175, Abb. 1/3.
[361] http://www.kunstkopie.de/a/albrecht-duerer/duerer_albrecht_der_verlo.html
[362] ARNOLD, Volker; WESTPHALEN, Thomas; ZUBEK, Paul. *Kachelöfen in Schleswig-Holstein...,* S. 39, Abb. 24.
[363] BLÖCKER, Susanne. *Studien zur Ikonographie der Sieben Todsünden in der niederländischen und deutschen Malerei und Graphik: von 1450–1560* (Bonner Studien zur Kunstgeschichte, Bd. 8). Münster, 1993, S. 173–175.
[364] GAIMSTER, David. Handel und Produktion..., S 168; RING, Edgar. Von der Grafik zum Kachelofen. Beispiele aus der Hansestadt Lüneburg. In *Heiß diskutiert: Kachelöfen. Geschichte, Technologie, Restaurierung. Beiträge der internationalen Tagung der Fachgruppe Kunsthandwerk im Verband der Restauratoren e.V. vom 10. bis 12. Januar 2008 im Germanishen Nationalmuseum.* Hrsg. von G. Ulrich GROSSMANN. Nürnberg, 2011, S. 59.
[365] RIMŠA, Edmundas. *Heraldika: iš praeities į dabartį*. Vilnius, 2004, p. 10.
[366] WILCKENS, Leonie von. *Geschichte der deutschen Textilkunst: vom späten Mittelalter bis in die Gegenwart*. München, 1997, S. 18, 21, 22.
[367] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944, radinio Nr. 296 a.

dešinę pasviręs skydas. Nors koklis gamintas ne anksčiau kaip XV a. pabaigoje, tačiau skydo forma rodo ankstyvajai gotikai būdingą siluetą su siaurėjančiu snapeliu skydo apačioje. Skydą padalijus į keturis laukus taisyklingomis horizontaliomis linijomis, buvo suformuota heroldinė figūra. Virš skydo esantis plunksnų kuokštas perteikė šalmo puošmeną. Juo taip pat buvo papuoštas Klaipėdos ir Štralzundo kokliuose vaizduojamo šv. Jurgio karžygio šalmas. Herbo kompozicija kaspino srityje buvo papildyta žodiniu devizu, kuris, kaip ir dera, įterptas virš skydo ir šalmo. Kokį moto norėta įprasminti, yra gana sunku nustatyti. Išlikusios trys paskutinės didžiosios raidės, iš kurių lengviausiai identifikuojama paskutinė – V. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad visos jos užima pusę plokštės dalies, turbūt šis moto buvęs trumpas, ne ilgesnis kaip 5–6 raidžių. Koklis spalvingas – dekoruotas polichromine glazūra, kurios spalviškumas, atrodo, pasirinktas neatsitiktinai. Remiantis heraldikos pagrindais, yra žinomos keturios klasikinės grynosios spalvos: raudona, mėlyna, juoda, žalia, ir du metalai: auksas, sidabras, kurie galėjo būti keistini į geltoną ir baltą spalvas. Kaip teigia Lietuvos heraldikos specialistas Edmundas Rimša, „pagrindinė metalų ir spalvų taisyklė reikalavo nedėti spalvos ant spalvos, metalo ant metalo“[368]. Taigi siejant geltonos glazūros foną su aukso imitacija, o balkšvą sekciją heraldinėje figūroje – su sidabru, atrodytų, kad ir spalvinių taisyklių koklininkai taip pat laikėsi ir paisė. Atskleistos koklių sąsajos su herbų komponavimo principais leidžia manyti, kad kokliuose buvo perteikta konkretaus, realybėje egzistavusio herbo replika. Kokią kultūrinę žinią, institucinę priklausomybę ar asmens skiriamąjį ženklą meistras įprasmino šioje heraldinėje kompozicijoje, išsiaiškinti nepavyko. Tai retai pavyksta atskleisti ir gausesnes herbinių koklių serijas analizuojantiems specialistams. Herbų replikomis dekoruotų XV a. pabaigos pusiaucilindrių, nišinių koklių gerai žinoma iš Alpių regiono: Austrijos, Pietų Vokietijos. Juose identifikuoti Tirolio grafystės, šeimos, miesto herbai[369]. Kompozicijos, stilistikos prasme Klaipėdos kokliui artimas Čekijos koklis iš Hranice pilies, datuojamas XV a. pabaiga[370] (168 pav.), bei vienalaikis Niurnbergo muziejaus koklio pavyzdys (167 pav.). Lietuvoje gerai žinomi kokliai su valstybingumo simboliu – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės herbu Vyčiu. Tokių koklių rasta Vilniuje, Dubingiuose, Minske[371].

Klaipėdos herbinių koklių grupę praplečia nedidelis nišinio koklio fragmentas, rastas pylimų sluoksnyje, supiltame XVI a. pradžioje viduramžių pilies griovių vietoje[372] (169 pav.). Vertinant istorinį kontekstą ir radinių chronologiją, teigtina, kad dirbinys į sluoksnį pateko ne vėliau kaip XVI a. pradžioje, tačiau koklių gamybos technologija, bendrosios europinės koklių dekoravimo tradicijos leidžia koklį datuoti ir XV a. pabaiga. Nedidelėje šukėje galima įžvelgti skyde vaizduojamą sparnus išskėtusį erelį. Dėl nekokybiškai atlikto reljefo galvos srityje ne iš karto pavyko suprasti, ką norėta pavaizduoti. Analizuojant jį, įžvelgta, kad meistras norėjo pavaizduoti dvigalvį erelį, bet jo kairiosios pusės kokybiškai pavaizduoti nesugebėjo. Erelio simbolio naudojimas heraldikos sferoje turi senas tradicijas. Viduramžiais herbuose ir vėliavose erelio

[368] RIMŠA, Edmundas. *Heraldika: iš praeities...*, p. 21.
[369] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...*, 1972, S. 128–139, Taf. l:69, 70.
[370] KOHOUTEK, Jiří; PAVLÍK Čeněk. Soubor kachlů z hradu Lukova. *Archaeologia historica*, 2008, roč. 33: *sborník příspěvků přednesených na 39. konferencii archeológie stredoveku s hlavným zameraním Sídliská v stredovekom rurálnom prostredí. Teplý Vrch, okr. Rimavská Sobota, 24.-28. septembra 2007*, s. 532, obr. 2:1.
[371] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės...*, p. 93–94; 80 pav.
[372] ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies (10303)..., T. 4. *MLIM*, AS-, Pg. m.-; *BRIAI* 904 (475.5) Za–08, radinio Nr. 80a.

atvaizdas aptinkamas dažniau nei krikščioniškas kryžiaus simbolis[373]. Anot erelio simbolinių reikšmių ir jų taikymo atvejų specialisto Arno Gaierio, dvigalvio erelio vaizdavimo atsiradimas aiškintinas specialios technikos taikymu, kai, simetriškai sudėjus pusinius skydus, buvo daromas vienas. Dėl to atsirado į priešingas puses žiūrinčios galvos[374]. Klaipėdos kokliui analogų kol kas nerasta, tačiau dvigalvio erelio motyvų aptinkama vienalaikiuose Vokietijos kokliuose[375]. Atsižvelgiant į tai, kad Klaipėdos koklyje erelis užėmė tik vieną trečdalį stačiakampės plokštės, koklio kompozicija buvusi kur kas sudėtingesnė. Šios įžvalgos leistų teigti, kad viename skyde galėjo būti du arba daugiau herbų, antrinant bendriesiems herbo komponavimo principams Europoje[376]. Dvigalvio erelio motyvas buvo populiarus tiek gotikinių (XVI a. pirmoji pusė) (170 b pav.)[377], tiek renesansinių koklių dekoravimo tradicijoje. Pastaruoju atveju pateikiamas lyginamasis pavyzdys, kuriame įprasminantas Šventosios Romos imperijos herbą su Karlu V priešakyje[378] (170 a pav.). Sprendžiant iš bendrųjų tendencijų ir viename koklio fragmente išlikusių paukščio nagų, tikėtina, kad ereliu buvo dekoruotas vienintelis Klaipėdoje rastas plokštinis koklis su apvalia įdubusia plokšte (Klaipėdos piliavietė)[379] (171 pav.).

Be herbų, Klaipėdos koklių seriją papildo skydininkai, kuriais vadinamos viena arba dvi figūros, laikančios ir nešančios skydą. Skydininkais galėjo būti žmonės, paukščiai, žvėrys mitologinės, alegorinės būtybės, angelai[380]. Heraldinėje praktikoje skydininkai naudojami kaip sudedamosios herbų dalys, o kokliuose jie yra savarankiški, užimantys visą koklio plokštę. Jiems tinkamiausia koklio forma buvo pailga, dėl to juos imta vaizduoti friziniuose, karniziniuose kokliuose. Klaipėdos atveju (Teatro a. pakraštys)[381] galima išskirti kelis skydininkų variantus (172 pav.). Viename visiškai išlikusiame koklyje yra vaizduojami centre įkomponuotą skydą iš abiejų pusių laikantys du pritūpę nuogi vaikai. Yra žinomas ir kitas variantas, kai prilaikomas pusinis skydas įkomponuotas koklio krašte. Tokius koklius sujungus tarpusavyje, krosnies programoje jie turėjo sudaryti pilną skydo vaizdą. XV a. modelių pavyzdžiuose iš Vokietijos miestų nuogus vaikus galima matyti ir kitokio pobūdžio scenose[382] (173 pav.). Visais atvejais jie atlieka nešikų funkciją. Iš vieno Klaipėdoje geriau išlikusio koklio pavyko nustatyti ir kitą variantą, kai skydininkais buvo parenkami angelai. Tokį variantą pateikia dalis kito koklio, kurio šone išlikusi pritūpusio angelo su sparnais figūra. Šiai koklių serijai priklauso keletas fragmentų, kuriuose pritūpę žmonės laiko ne skydą, o gėlę, tačiau koks buvo visas tokio koklio vaizdas, deja, neaišku. Įdomus frizinio (?) koklio fragmentas, kurio dešinėje pusėje vaizduojama sėdinti sukryžiuotomis kojomis figūra.

---

[373] GAIER, Arno. *Herrschaftssymbole und Fahnen im hoch- und spätmittelalterlichen Imperium: die Herausbildung unserer heutigen Staatssymbolik im Mittelalter*. Hamburg, 2013, S. 4–5.
[374] Ibid., S. 30.
[375] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1972, Taf. 71:4; DEMUTH, Volker. Spätgotische Nischenkacheln aus Güstrow. In *Kacheln über Kacheln* (Archäologische Berichte aus Mecklenburg und Vorpommern, Beiheft 10). Hrsg. von Ulrich SCHOKNECHT. Neustrelitz, 2006, S. 6–9.
[376] RIMŠA, Edmundas. *Heraldika: iš praeities..*, p. 35.
[377] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1972, Taf. 80:2.
[378] ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 41, fig. 43.
[379]ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies (10303)..., T. 4. *MLIM*, AS-, Pg. m.-; *BRIAI* 904 (475.5) Za–08, radinio Nr. 69.
[380] RIMŠA, Edmundas. *Heraldika: iš praeities...,* p. 50.
[381]SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944, radinių Nr. 1232, 1233, 1238, 1275, 1263.
[382] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1966, Taf. 19: 2–4.

Klaipėdos koklių su skydininkais serijoje galima išskirti buvus ir mistinių būtybių (Teatro a.)[383]. Tai liudija polichromine glazūra dengtas koklio fragmentas, kuriame pavaizduota šalia skydo besiglaudžianti mistifikuota būtybė, rankoje laikanti kažin kokį virbą (174 pav.). Sprendžiant iš apdirbtų jo šonų, tokiais kokliais turėjo būti vainikuojamas krosnies viršus. Atlikus ikonografinę analizę ir įvertinus skirtingus heraldine atributika vaizduojamus siužetus, Klaipėdos koklio personažas sietinas su viduramžiais itin išpopuliarėjusio bei renesanso dailėje išplitusio laukinio žmogaus paralele[384]. Jis paprastai vaizduojamas su kuoka rankoje, laikantis skydą arba stovintis šalia jo. Siužetų paralelės neblogai atsiskleidžia Klaipėdos koklį sugretinus su A. Dürerio[385] (175 pav.), Martino Schongauerio (178 pav.)[386] kūryba. Šveicarijoje Berno mieste žinomas ir kitoks atvejis, kai XV a. pabaigos koklyje vaizduojamas jaunuolis su kuolu, laikantis miesto herbą[387] (176 pav.), o Baselio miesto koklyje perteikta figūrinė kompozicija, laukinius žmones vaizduojanti tarpusavyje besikaunančius[388] (177 pav.). Skirtingų variantų esama ir daugiau, bet Klaipėdoje kol kas žinomas tik vienas.

1.5.2.4. Geometriniai, botaniniai motyvai

Vėlyvųjų viduramžių Klaipėdos krosnių programoje taip pat buvo komponuojami augaliniai ir geometriniai motyvai (Kurpių g., Teatro a. pakraštys, Turgaus g. 37)[389]. Vienas populiariausių gotikos meno stiliaus ornamentų – stilizuotas rožės žiedas, dar kitaip vadinamas rozete. Primityviais jų variantais buvo puošiami ir dubeninių koklių dugnai, juose pirštų pagalvėlėmis įspaudžiant žiedelio lapelius. Analizuojant rozetėmis dekoruotus koklius, pavyko apčiuopti bent du skirtingus jų variantus (179, 180 pav.). Pavyzdžiai iš kitų miestų rodo buvus įvairių rozečių apipavidalinimo variacijų, tačiau bendras bruožas lieka tas pats – visu plokštės perimetru išskleistas žiedas. Remiantis kitų šalių analogais, pastebima, kad šis motyvas paplito tiek vėlyvųjų viduramžių (Šveicarija – XV a. antroji pusė, Vokietija – XV a. pabaiga)[390], tiek ankstyvųjų naujųjų laikų koklių puošyboje[391].

---

[383] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinio Nr. Nr. 1263.
[384] SIMEK, Rudolf. *Monster im Mittelalter: Die phantastische Welt der Wundervölker und Fabelwesen*. Köln, Weimar, Wien, 2015, S. 338.
[385] Albrechto Dürerio kūryba, 1499l; Haus der Bayerischen Geschichte: http://www.hdbg.de/portraitgalerie/gemaelde-WAF230.php [žiūrėta 2016 10 04].
[386] Martino Schongauerio kūryba; Metmuseum: http://images.metmuseum.org/CRDImages/dp/original/DP820020.jpg [žiūrėta 2016 07 14].
[387] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1972, S. 117, Taf. 25:4.
[388] FRANZ, Rosemarie. *Der Kachelofen. Entstehung und kunstgeschichtliche Entwicklung vom Mittelalter bis zum Ausgang des Klassizismus* (Forschungen und Berichte des Kunsthistorischen Institutes der Universität Graz, Bd. 1). 2. verb. und verm. Aufl. Graz, 1981, S. 146.
[389] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944, radinių Nr. 595, 598, 398, 509, 153, 159a, 394, 540; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinių Nr. 1164, 1172, 1173, 1286, 1287, 1888, 1325; GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje Kurpių g. 4..., *MLIM*, AS 73, Pg. m. 7961, radinio Nr. 83 ir kt sluoksnio radiniai.; ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos senamiesčio..., *MLIM*, AS 408, Pg. m. 1023, radinių nr. 3019, 3218.
[390] SCHÄFER, Heiko. Vorreformatorische Kacheln..., S. 235, Abb. 5:d. ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik* ..., S. 53, Abb. 43; TAMÁSI, Judit. *Verwandte Typen*..., Abb. 15.
[391] ŚLAWSCY, Gabriela i Tadeusz. Garncarstwo i kaflarstwo w Bieczu od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. In *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji, Rzeszów, 21–23.IX.1993*. Red. Aleksandra GRUSZCZYŃSKA, Anna TARGOŃSKA. Rzeszów, 1994, s. 220–222, ryc. 26–28.

Vilniuje[392], Kaune[393] iš jų buvo statomos renesansinės krosnys (183 pav.). Pagal jau ne kartą minėtą Šiaurės Vokietijos Štralzundo medžiagą šis motyvas buvo populiarus XVI a. antrosios pusės – XVII a. pradžios laikotarpiu (Johaneso vienuolyno pavyzdys)[394]. Daugelyje minėtų regionų šalia koklių su rozete randama koklių, dekoruotų pumpuru. Vienalaikių Štralzundo kokliams (186 pav.)[395] esama ir Klaipėdoje, beveik visi jie rasti tarp XV a. pabaigos – XVI a. pradžios keramikos dirbtuvių nevykusių (brokuotų) dirbinių (184 pav.). XVI a. vidurio pavyzdžių randama Estijos Haapsulos muziejuje (187 pav.)[396], jie taip pat buvo paplitę Lenkijoje[397] (188 pav.), Lietuvos didžiuose miestuose, tarp jų ir Vilniuje[398]. Jų naudojimą Klaipėdoje vėlesniu laikotarpiu liudija XVII a. pirmosios pusės krosniavietė su ne pirmo panaudojimo kokliais (557 pav.)[399]. Tačiau bendroje radinių gausoje tai veikiau išimtis nei taisyklė.

Egzotinių motyvų pasirinkimą koklių puošybai skatino ir didžiųjų geografinių atradimų impulsai. Tai liudija iš Amerikos į Europą atvežtos saulėgrąžos ir ananasai, kuriuos imta vaizduoti skirtingose meno medijose. Jie taip pat atsikartojo tiek Klaipėdos (189, 190–192 pav.), tiek kitų miestų koklių dekore. Klaipėdoje ananasas komponuotas tiek plokštiniuose kvadratiniuose, tiek karūniniuose kokliuose. Pastarieji buvo užbaigiami nusmailinta stilizuota viršūne. Tokių koklių su figūrinėmis scenomis variantų Lenkijoje aptinkama iš XV a. antrosios pusės[400]. Stilizuotą ananaso vaisių galima rasti 1501 m. statytos gotikinės Zalcburgo krosnies programoje[401] (190 pav.). Siužetinių paralelių žinoma Kauno, Vilniaus medžiagoje, tik šiais atvejais jie įkomponuoti stačiakampėje plokštėje[402]. Be šių, paminėtinas frizinis koklis, dekoruotas ąžuolo lapais, kurio motyvas buvo atsekamas ir ankstyvųjų naujųjų laikų koklių gamyboje (palyginkime 194 su 386 pav.).

Geometriniai motyvai kokliuose buvo naudojami saikingai. Plokštiniuose kokliuose įkomponuotos apskritos įdubos, suskaidytos reljefinėmis juostelėmis (195 pav.)[403]. Vokietijoje, Estijoje (XVI a. vidurys)[404], Lietuvos didžiuosiuose miestuose aptinkama ir kitų šio motyvo variacijų, nuo XVI a. antrosios pusės skirtingų pavyzdžių esama ir Klaipėdos medžiagoje (420–424 pav.). Kurpių g. 4 1520–1540 m. eksploatuotos krosnies reliktų sankaupoje rasti plokštiniai dumbančiu kvadratu kokliai buvo gaminami ištisą XVI a., o naudojami dar ir XVII a. Lyginant šią medžiagą su vėlesne, skirtumų galima įžvelgti tarp plokščių kvadratėlių dydžių. Vėlyvaisiais

[392] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės*..., p. 228–266.
[393] ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne..., s. 247, ryc. 4.
[394] ANSORGE, Jörg; SCHÄFER, Heiko. Die Ausgrabungen im Stralsunder Johanniskloster in den Jahren 2006 und 2007 unter besonderer Berücksichtigung der spätgotischen und renaissancezeitlichen Ofenkacheln. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2009, Bd. 16, S.155, Abb. 14:h, i.
[395] SCHÄFER, Heiko. Vorreformatorische Kacheln..., S. 236, Abb. 6:a.
[396] *Ruukkuja ja ruhtinaita*..., p. 196, fig. 74.
[397] KILARSKA, Elżbieta; KILARSKI, Maciej. *Kafle z terenu*..., s. 31, fig. 17.
[398] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės*..., p. 270.
[399] ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 38, Pg. m. 7926, radinio nr. 27.
[400] ZACHAR, Ján. Archeologický výskum na Hornej ul. č. 2 v Banskej Bystrici. (K významu vnútrodvorov pre poznanie stredovekej a novovekej materiálnej kultúry mesta). *Archaeologia historica*, 2009, roč. 34: *sborník příspěvků přednesených na 40. medzinárodní konferenci archeologie středověku s hlavným zaměřením Hmotná kultura každodenního života ve středověku a raném novověku Plzen, 15.-19. září 2008*, s. 293, obr. 11.
[401] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 136, Abb. 230.
[402] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai*..., p. 243, pav. 9.173.
[403] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944, radinių Nr. 509, 398; *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260, radinio Nr. 1193.
[404] *Ruukkuja ja ruhtinaita*..., p. 211, fig. 162.

viduramžiais gaminti plokštieji kokliai dumbančiu kvadratu buvo mažesni. Tokių koklių rėmeliai buvo profiliuoti grioveliu, kurį meistras suformuodavo piršto pagalvėle. Tuo tarpu naujaisiais laikais rėmelis susiaurėjo, buvo apipjaustytas aštriu peiliuku. Be kita ko, skiriasi ir dumbančių kvadratų impresija – iki Reformacijos laikotarpio gamintuose kokliuose jų centrinėje dalyje nėra aiškiai išreikštos geometrinės figūros, naudotos vėlesniu laikotarpiu.

Sprendžiant iš turimų karūninių koklių ir jų matricų (208–210 pav.), vėlyvųjų viduramžių krosnis buvo užbaigiama karūniniais kokliais, dekoruotais trimis stilizuotais kryžiais, iš kurių vidurinis yra aukščiau už šoninius. Kitu atveju tokie kryžiai įspausti viename lygmenyje, juos sujungiant augaline gija. Taip pat esama stilizuotų jų variantų, primenančių trilapį dobilą. Kryžiaus formos galvute taip pat buvo užbaigiamos Klaipėdoje rastos smailės, apie kurias kalbėta anksčiau.

1.6. Viduramžių koklių gamyba Klaipėdoje – aukštas profesinis meistriškumas

Atskleista Klaipėdos vėlyvųjų viduramžių koklių tipų, dekoro įvairovė ir jų paralelės iš kitų Europos miestų rodo, kad Baltijos regiono pietryčiuose įsikūrusi Klaipėda neliko kultūrinių mainų nuošalyje. Priešingai, nedidelėje to meto bendruomenėje radosi šioms kultūrinėms inovacijoms atvirų pirkėjų, kas lėmė ir naujos rinkos susidarymą. Jos aptarnavimą vietinių meistrų gaminiais liudija čia rastos XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai būdingos matricos ir patricos, skirtos koklių gamybai. Iš ankstesnių tyrimo etapų matyti, kad XIV a. antrosios pusės krosnys Klaipėdoje buvo statomos iš puodyninių koklių, kuriems pagaminti pakako elementarių puodžiaus amato žinių. Klaipėdoje miestietis pavarde Töpper, kurio pavardės etimologija leistų jį sieti su puodžiumi, minimas kiek vėlesniuose – 1540 m. – šaltiniuose[405], o cecho veiklą žymi dar tolimesnė – 1616 metų – data[406]. Šių istorinių duomenų lygmenyje viduramžių puodininkystės ir koklininkystės sritis vis dar lieka miglota. Sprendžiant iš Klaipėdos buitinę keramiką nagrinėjusių įžvalgų, XIV–XV a. žmogaus buityje vyravo importo prekės[407]. Jeigu buities daiktai buvo atvežtiniai, tikėtina, kad ankstyviausios krosnys Klaipėdoje statytos iš kituose amatininkystės centruose gamintų ir čia importuotų koklių. Šiam probleminiam klausimui plėtoti buvo atlikti skirtingų artefaktų grupių molio masės cheminiai tyrimai ir jų lyginamoji analizė (719 pav.). Siekiant nustatyti seniausių koklių molio masės cheminės sudėties charakteristiką pirmiausia teko detaliau analizuoti kokios molio masės sudėties savybės yra būdingos vietiniams ir kokios importiniams dirbiniams. Tuo tikslu tarpusavyje buvo palyginti bandiniai iš a) XV a. pabaigos – XVI a. pradžios ir b) XVI a. pabaigos – XVII a. pirmosios pusės vietinėse keramikos dirbtuvėse gamintų koklių. Objektyvesniam vaizdui susidaryti atrinkti du bandiniai iš c) XIX a. vietoje gamintų ir ženklintų plytų bei trys – iš d) molio tinko. Importinių dirbinių analizei buvo atrinkti trys olandiškų čerpių pavyzdžiai. Skirtingais lyginamaisias pjūviais analizuojant rezultatus, buvo įžvelgta būtinybė sumažinti cheminių elementų. Šį metodologinį pasirinkimą lėmė tai, kad buvo pastebėta, jog lyginant glazūrų sudėtyje aptiktas analites (vidurkiniais koncentracijos indeksais Ci mažesniais už 1) su vietinės gamybos plytų molio mase, pirmosiose atsiskleidžia didelės Si, Fe, Al, Ti ir K koncentracijos, viršijančios sąlyginę foninę molio masę. Šiuo aspektu beveik 13 000 kartų išsiskiria Pb, 3 000 kartų – Sn, 945 – Cu, 453 – As,

[405] WILLOWEIT, Gerhard. *Die Wirtschaftsgechichte...*, S. 246.
[406] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda...*, p. 111.
[407] Ibid., p. 112.

203 – Co, 103 – S (711 6XRF lent.). Atsižvelgiant į šios lentelės duomenis, galima suponuoti prielaidą, kad koklių molio masė gali būti palyginta tarpusavyje tik atsisakius visų, pasižyminčių Ci > 1, cheminių elementų. Siekiant palyginti objektyviau buvo suformuotos dvi dendrogramos, viena apimanti 23, kita – 10 cheminių elementų, kurie lemia atitinkamą bandinių grupavimą klasteriais (713, 714, 719 pav.). Atliekant pastarųjų palyginimą galima matyti, kad 10-ies cheminių elementų dendrogramos atšakose mėginių grupavimas atskleidžia objektyvias bandinių molio masės mėginių sugretinimo galimybes. Bandinių ribotas kiekis dar neleidžia daryti preliminarių prielaidų apie jų kilmę, bet suteikia galimybę svartyti dirbinių žaliavų šaltinius, technologijas ir kitas aplinkybes, kuriomis buvo gaminami to meto gaminiai. Pagal 10 cheminių elementų sudarytą bandinių klasterį su jame skirtingomis spalvomis pažymėtinais atraminiais bandiniais (seniausi puodyniniai kokliai, aptariami vietinių dirbtuvių kokliai, vėlesnio laikotarpio vietinės gamybos plytos ir importo gaminiai – olandiškos čerpes) įmanoma išryškinti jų išsiskirtymą ir koncentracijas bendroje bandinių skalėje. Išanalizavus jų išsidėstymą pastebėta, kad seniausi XIV a. antrąja puse datuojami puodyniniai kokliai, kaip ir XV a. pabaigos – XVI a. vietinių dirbtuvių atliekose rastieji sudėtiniai, glaudžiasi prie importo dirbinių klasterio, kuris gerokai atitrūkęs nuo XIX a. vietinės gamybos plytų ir krosnies molio tinko mėginių, tarp jų ir esančių iš XVI a. pradžios laikotarpio. Šie duomenys leidžia daryti preliminarias prielaidas, kad pirmųjų koklių molio masės paruošimo technologija atitinkamomis cheminėmis savybėmis buvo artima importinių dirbinių gamybos tradicijai ir buvo taikoma gerai savo amatą išmanančių meistrų. Šios įžvalgos sietųsi su vėlyvaisiais viduramžiais prasidėjusiu internacionalizacijos procesu, kurį Baltijos regione aktyvino Hanzos sąjungos prekybiniai ryšiai, amatininkų migracija (1.6.4. poskyris)

Sudėtinių koklių gamybai vien puodžiaus žinių nebeužteko. Jų gamyba naudojant matricas ir paviršių glazūravimo technologija lėmė naujos specializacijos susiformavimą. Nors matricų naudojimas pagreitino kokybiškų ir išskirtinių dirbinių gamybos procesą, tačiau pasiruošimas jam buvo ilgas ir reikalavo neeilinių žinių, profesinio meistriškumo. Norėdamas pagaminti reljefinę koklio plokštę, amatininkas privalėjo pasiruošti dviejų rūšių formas – modelių pozityvus ir negatyvus. Pirmiausia buvo gaminama išgaubtoji forma (patrica) – pozityvas. Jų gamyba buvo sudėtingiausia, mat nuo pastarųjų priklausė matricos, o galiausiai koklio plokštės reljefo kokybė (3 pav.)[408]. Sprendžiant iš Čekijoje atliktų tyrimų, modeliams formuoti buvo naudojami įvairių dydžių ir formų įnagiai[409]. Patricų gamintojų aukštą kompetenciją liudija kokliuose pasikartojanti to meto ikonografija, gana tikslus kopijuojamų kūrinių atkartojimas. Tolesnį proceso etapą nusako patrica gamintas matricos negatyvas (įgaubtoji forma), kuris naudotas koklio plokštei atspausti. Prie pastarosios pritvirtinus kaklelį, buvo užbaigta koklio konstrukcija ir paruošta kitiems išdegimo, glazūravimo etapams. Žvelgiant į platesnį europinį kontekstą, pažymėtina, kad XIV–XV a. reljefas kokliuose buvo gana primityvus: dekoro formos neišraiškingos, schematiškos. Šiuo aspektu akivaizdūs pokyčiai pastebimi XV a. antrosios pusės – pabaigos dirbiniuose. Reljefui suteikiama nauja kokybė. Jis modeliuotas skulptūriškų formų, kruopščiai išryškinami vaizduojami elementai: išstumiamos abstrakčios formos ir sukuriami realistiški kontūrai. Pastarosios savybės, būdingos

[408] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 45, Abb. 27.
[409] VITANOVSKÝ, Michal; MENOUŠKOVÁ, Dana. Kachlové formy z Prostějova – Kostelecké ulice: k technologickým a tvůrčím otázkám vzniku renesančních kachlových reliéfů. *Archeologické rozhledy*, 2010, roč. 62, č. 4, s. 684, 692, obr. 2, 18.

Klaipėdos kokliams, rodo, kad čia krosnys buvo statomos iš meistriškai atliktomis matricomis gamintų koklių.

1.6.1. Dirbtuvių lokalizavimo perspektyvos ir veiklos pobūdis

Klaipėdoje keramikos dirbtuvių veiklą atskleidžia ne tik modeliai, bet ir gausus brokuotos keramikos masyvas, aptiktas Teatro aikštės pakraštyje, ties Sukilėlių gatve. Jis, ataskaitos autoriaus manymu, suformuotas XVI a. pradžioje – pirmojoje pusėje, taip pat manoma čia buvus miesto šiukšlyną, į kurį buvo pilamos ir mieste dirbusio amatininko darbo atliekos. Be kita ko, apdegusi dirbinių būklė leido manyti, jog radiniai čia galėjo pakliūti ir po gaisro[410]. Klaipėdos amatus pristatančiuose moksliniuose tekstuose ši radavietė ilgą laiką nebuvo aktualizuota ir plačiau neaptarta. Minimi tik pavieniai gamybos formų pavyzdžiai[411], visai neakcentuojant jų radimo konteksto, o kartu ir keramikos dirbtuvių veiklos. Šį atsargų spėjimą galima paaiškinti tuo, kad lig šiol archeologams nepavyko aptikti keramikos degimo krosnies, leidžiančios galutinai patvirtinti ir išplėtoti šį spėjimą. Visgi šio archeologinio komplekso radinių pobūdis ir jo vieta viduramžių Klaipėdos topografiniame kontekste skatina naujai pažvelgti į šią radavietę ir jos reikšmę koklininkystės pažinimui.

Per tris tyrimų sezonus, archeologiškai tyrinėjant šią radavietę, buvo surinkta įvairių keramikos dirbinių, kuriuos pagal pobūdį galima sugrupuoti į kelias rūšis (199 pav.; 200 lent.). Atlikus sisteminius skaičiavimus nustatyta, kad gausiausią radinių grupę sudaro kokliai (49 %) ir buitinės keramikos dirbiniai (46 %.): puodai, puodynės, dubenys, lėkštės, ąsočiai, bokalai, keptuvės, kepimo loviai, dangčiai, taupyklės, žvakidės ir kt. Šių dirbinių būklė įvairi, tačiau daugiausia dominuoja sudužusių dirbinių fragmentai. Jie degti tiek redukcinėje, tiek oksidacinėje aplinkoje, esama ir su gamybos defektų žymėmis. Panašią dirbtuvių gaminių amplitudę nusako kiek vėlesnė (1664 m.), bet taip pat tinkamai šį laikotarpį ir keramikos dirbtuves atskleidžianti ikonografija. Elementai kruopščiai sunumeruoti ir įvardyti pagal šią seką: 1) puodžius, 2) žiedimo ratas, 3) molis, 4) puodas, 5) ąsotis, 6) trikojis puodas, 7) dubuo, 8) molinis indas (su rankenomis), 9) matrica (kokliams), 10) dangčiai, 11) degimo krosnis, 12) sudužusio indo liekanos (7 pav.)[412]. Sugadintų dirbinių žymėjimas, matyt, nebuvo atsitiktinis. Darbo metu neišvengta dūžių.

Klaipėdos keramikos dirbtuvių atliekose indo pavidalo kokliai sudaro 28 %visų radinių. Vyraujančią dalį apima dubeniniai kokliai, tuo tarpu puodyninių aptikta vos keletas jau anksčiau aptartų fragmentų. Pagal morfologiją ir technologiją dubeniniai kokliai tarpusavyje skiriasi. Jų variantai aptarti ankstesniame skyriuje. Meistrai koklių dugnelius dekoruodavo penkiais būdais: pirštais įspausdami rozetės žiedą, jo viduryje suformuodami kūgelį (1) arba įdubą (2). Kitu atveju koncentriniu žiedu su įduba (3) arba kūgeliu centre (4) (73 pav.). Tik vienas koklio fragmentas rodo kitonišką meistro dugno dekoravimo sprendimą (5): plačiame reljefiniame rate siauručiu įrankiu išbadomi taškeliai. Visgi pagal bendrą medžiagą dugnai dekoruoti palyginti retai. Technologiniu

[410] SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944; SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės..., *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260; SPRAINAITIS, Raimondas. Kavinės „Nida“..., *MLIM*, AS 48, Pg. m. 7936, p. 14–15.
[411] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 128, pav. 108; GENYS, Jonas. Klaipėdos kokliai..., p. 53.
[412] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai*..., p. 13; 3 pav.

požiūriu dubeniniai kokliai, kaip ir kiti buities dirbiniai, buvo degti tiek oksidacinėje, tiek redukcinėje aplinkoje. Pastarosios atsisakyti skatino dirbinių glazūravimo mada. Čia išmestus nevykusius dirbtuvių gaminius liudija dalis vien angobu padengtų koklių duženų. Kad krosnyse būtų naudojami vien tik angobu nubalinti kokliai, bent jau Klaipėdos archeologinėje medžiagoje pavyzdžių reta (Turgaus g. (1520/1540))[413]. Dėl to tokius dirbinius tektų traktuoti kaip nebaigto gamybos proceso produktą, o ne kaip baigtinį rezultatą. Dalis tarp atliekų rastų sudėtinių koklių taip pat buvo angobuoti. Bendrai ši koklių rūšis sudaro 26 % visų čia rastų radinių. Tipologiniu požiūriu ji apima visus pagrindinius to laikotarpio koklių variantus: plokštiniai (tarp jų ir stačiakampiai), friziniai, karniziniai, karūniniai, smailės (nepavyko identifikuoti buvus nišinių ir pusiaucilindrių koklių). Sudėtinių koklių dekorui būdinga religinė tematika, heraldiniai, alegoriniai, augaliniai, geometriniai motyvai. Glazūruoti jų pavyzdžiai rodo, kad meistrai koklius dengė žalia ir polichromine glazūra.

Pagal ataskaitos duomenis keramikos dirbtuvių radavietėje buvo aptikta 21 vnt. koklių gamybai skirtų matricų ir patricų dalių. Koklių su šventųjų figūromis vietinę produkciją liudija patricos fragmentas su Švč. Mergelės Marijos figūra (202 pav.). Patricos skulptūrinis reljefas buvo prilipdomas iš atskirų detalių. Jas prispaudus prie plokštės, susidarė tuščiavidurė ertmė, matoma dirbinio pjūvyje. Formuojant reljefą buvo naudojami aštrūs įrankiai, jais išpjaustytos ir išryškintos aprangos detalės, veido bruožai. Kita pusė lygi, be jokių spaudimo žymių ar audeklo įspaudų. Beje, palei vidinį kraštą esantis nelygus paviršius rodo, kad ant jos turėjo būti papildoma konstrukcinė laikymui skirta detalė. Ikonografinė ir lyginamoji analizė pavaizduotą Švč. Mergelės Marijos figūrą leidžia sieti su Jėzaus Kristaus nukryžiavimo scena. Panašiam patricos projektui priklausytų dar vienas identifikuotas reljefo likutis, vaizduojantis nukryžiuotojo ranką su skylute jo delne (223 pav.). Nevykusį amatininko bandymą sukurti šio siužeto variantą atliepia jau aksčiau aptarta koklio dalis su deformuota Švč. Mergelės Marijos figūra. Radinių komplekse taip pat pasitaikė matricos su reljefiniais atkraštėliais ir lancetiniais brūkšneliais fragmentas (203 pav.). Atsižvelgiant į apdirbtus kraštus, ji buvo skirta tik koklių atkraštėlių ir foniniams įspaudams formuoti. Naudodamas tokius šablonus, meistras koklius kūrė pagal vieną standartą, bet skirtingomis centrinėmis figūrinėmis kompozicijomis. Taip paspartėjo ir pats gamybos procesas. Lyginant Klaipėdoje turimus koklių variantus, tokią matricą meistrai galėję naudoti koklių, dekoruotų šv. Dorotėja, Madona su Kūdikėliu, gamybai. Kad modelį būtų patogu laikyti rankose, nuo kraštų jo apačia pailginta. Kitoje pusėje matomi išpjaustymai, pirštų braukos, likę matricos formavimo metu. Panašiais lancetiniais įspaudais rasta ir kitiems ruošiniams priskirtinų fragmentėlių, tačiau jų paskirties nustatyti nepavyko (205 pav). Matricoms formuoti naudojamus skirtingus patricų variantus liudija žmogaus biustą atkartojantis dirbinys, kurio apačioje yra speciali jam laikyti skirta uodegėlė (201 pav.). Susipažinus su koklių visuma, pagal šį dirbinį gamintų koklių ar siužeto variantų aptikti nepavyko.

Pagal turimas matricas keramikų dirbtuvėse buvo gaminami kariniziniai kokliai augaliniu ornamentu (206–207 pav.), krosnių karūnėlės su trilapiu dobilu (210 pav.), stilizuotais kryžiais. Su pastaruoju įspaudu rastas ir čia gamintas koklis (208–209 pav.). Taip pat buvo aptikta modelių

[413] SPRAINAITIS, Raimondas. Senkapio ribų nustatymas prie buv. Šv. Jono bažnyčios teritorijoje Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 150, Pg. m. 8041, radinio Nr. 467; NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio..., *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5) Na–02.

pozityvų ir negatyvų, skirtų produkcijai gotikinių fialų, kurių baigtinių pavyzdžių taip pat esama (212–216 pav.). Taip pat buvo rasta žmogaus veido reljefui gaminti skirta matrica (211 pav.). Dirbtuvėse naudotas įvairias gamybos priemones liudija aptiktas nedidelis stačiakampio formos presas (219 pav.), kurio paviršius išraižytas tankiomis viena su kita susikertančiomis tiesėmis, o išorinėje pusėjė pirštais suformuotos laikymo auselės. Šiuo presu buvo formuojama dekoratyvi plokštuma, tačiau kuriai radinių grupei, sunku pasakyti. Atlikus mikroskopinius matricų ir patricų bandinių matavimus pastebėtas preciziškesnis jų molio masės paruošimas. Ji gerai išliesinta, vyrauja smulkios priemaišos (702 lent. (Nr. 119, 200, 167)). Šios savybės ypač gerai atsiskleidžia jas lyginant su vienalaikių koklių bandiniais (702 lent. (Nr. 117, 144, 120, 197, 57, 83, 65). Neskaitant poros variantų (Nr. 141, 142), ankstyviausiuose kokliuose vyrauja stambios ir gana gausios priemaišos. Tuo tarpu vėlesnėje medžiagoje jų mažėja.

Be koklių gamybą charakterizuojančių modelių, šiame supiltiniame sluoksnyje pasitaikė ir trys neglazūruoti skydeliai (220–222 pav.) su įkartėlėmis vienoje pusėje, veikiausiai skirtomis geresniam sukibimui molio tinke. Taip pat rasta smulkių reljefo dalelių (žirgo, žmogaus kojų dalys, trimitas ir kt.) (223–228 pav.). Tikėtina, kad dalis jų galėjo priklausyti patricų reljefui. Dėl medžiagos fragmentiškumo, norint juos tarpusavyje sujungti reikia atlikti makrotyrimą. Keramikos dirbtuvių veiklos įrodymas – nebaigta gaminti keraminė liūto koja, galėjusi tarnauti kaip puošnaus indo laikiklis (229 pav.). Neaiškios paskirties radinių kategorijai priskirtini tuščiaviduriai buvę tiesūs arba kiek sulenkti vamzdeliai (232–233 a pav.). Kokia jų tiksli paskirtis, sunku pasakyti. Panaši medžiaga žinoma iš Vokietijos Ravensburgo miesto keramikų dirbtuvių atliekų. Ji tyrinėtojų interpretuojama kaip pagalbinė meistrų priemonė, dirbinių prilaikymo elementai degimo kapsulėje (234 pav.)[414]. Liko nenustatyta, kam buvo skirtos keraminės juostos su apipjaustytais kraštais (230–231 pav.).

Be modelių, koklių, buitinės keramikos, radinių masyve buvo aptikta ir keraminių žvejybos pasvarų. Taip pat du suodini krosnies kamščiai. Pastaryjų buvimas rodytų, jog į šią vietą buvo pilamos naudotų krosnių atliekos. Peržiūrint fonduose medžiagą, kamščių aptikti nepavyko. Kaip galėjo atrodyti panašaus laikotarpio krosnyje naudoti kamščiai, leidžia pažinti gretutinė medžiaga iš publikuoto Klaipėdos buitinės keramikos katalogo. Jame dangčių pristatymui skirtame skyriuje yra pateiktas krosnies kamštis, kuris sudarytojų datuojamas XIV–XV a., tačiau tiksli jo radimo vieta nežinoma[415]. Pažymėtina, kad dirbtuvių atliekų sankaupoje architektūrinės keramikos aptikta labai mažai: vos keletas čerpių ir grindų plytelių. Sluoksnyje taip pat pasitaikė pavienių geležinių dirbinių (vinių, viena metalinio puodo ąselė, ietigalių), odinio apavo fragmentų, kaulo dirbinio, gintarinio karoliuko fragmentų. Jų menka kiekybinė išraiška leistų manyti, kad jie čia pateko kaip šalutiniai daiktai ir nieko bendra su keramikos dirbtuvių veikla neturi ir nekeičia dirbinių rūšies homogeniškumo.

[414] RADEMACHER, Dorothee-Ade; MÜCK, Susanne. *„Mach Krueg, Haeffen, Kachel und Scherbe“: Funde aus einer Ravensburger Hafnerwerkstatt vom 16. bis 19. Jahrhundert* (Archäologische Informationen aus Baden-Württemberg, Nr. 11). Stuttgart, 1989, S. 30, Abb. 43, 45.
[415] *Klaipėdos pilies ir senamiesčio buitinė...*, p. 35; 83 pav.

1.6.2. Dirbtuvių pajėgumas

Gretinant lyginamąją medžiagą su aptartais dirbiniais, Klaipėdoje veikusių meistrų pasiruošimo lygis nesiskyrė nuo to meto Europos standartų. Sprendžiant iš skirtingos paskirties keramikos dirbinių, dirbtuvės tenkino įvairius pirkėjų poreikius. Savo ruožtu Klaipėdoje jau radosi rafinuota, prabangos prekes vertinanti ir finansiškai pajėgi visuomenės dalis. Kitu atveju, jeigu tai būtų pavienis užsakymas, jis būtų nesunkiai išsprendžiamas koklius įsigyjant iš kitur, kad ir iš Liubeko, kuriame tuo metu veikė koklių gamybos dirbtuvės[416] ir su kuriuo Klaipėda palaikė prekybinius ryšius. Pagal radinius veikusios dirbtuvės liudija puodžiaus ir koklininko veiklos tapatumą ir bendrą jų veiklos erdvę. Buities daiktų ir koklių gamybą po vienu stogu liudija XVI a. antrosios pusės Josto Ammano medžio raižinys[417] (9 pav.), jame vaizduojant tiek puodžiaus naudojamą žiedžiamąjį ratą, tiek šalia padėtas koklių gamybai paruoštas matricas. Daugialypę produkciją vykdė ir Kauno keramikai. Šešiose archeologiškai tyrinėtose keramikos degimo krosnyse (XV a. pabaiga – XVI a. antroji pusė) (viena iš jų veikusi iki XVII a. pradžios) šalia buitinės keramikos randama ir koklių[418]. Tokią gamybos tradicijų paralelę atspindi XVI a. pirmosios pusės Vilniaus[419], Pietų Vokietijos, Ravensburgo miesto pavyzdžiai. Šiuo atveju XVI a. pabaigoje veikusios puodžiaus dirbtuvės buities indus ir koklius vienu metu gamino iki pat XIX a. pradžios[420].

Įvairi ir technologiniu gamybos aspektu skirtinga dirbinių gamyba reikalavo, be kita ko, ir žmogiškųjų išteklių. Apie Klaipėdos puodžiaus dirbtuvėse veikusių meistrų santykius istorinių duomenų turima tik iš XVII a. pradžios šaltinio (1616 m.). Jame minimos meistro vardui gauti skirtos užduotys: „nužiesti vienos alkūnės aukščio puodą, ąsotį, vieną pusės alkūnės aukščio puodą, ąsotį, vieną pusės alkūnės aukščio ir pločio dubenį ir dangtį jam. Jei pretendentas į meistrus būtų labai mažo ūgio arba sužalota ranka, vyresniesiems leidus, jis galėjo žiesti ir mažesnius puodus“[421]. Užuomina apie vyresniuosius rodo darbinius santykius pagal rangą. Tačiau kiek Klaipėdoje dirbta meistrų vienose dirbtuvėse, šaltinis nutyli. Minėtame Josto Ammano medžio raižinyje yra pavaizduoti keturi asmenys: vienas meistraujantis dirbtuvėse, likę trys lauke: kasantys molį, kertantys malkas, kūrenantys krosnį. Pagal 1561 m. Austrijos originalų reljefinį dirbinį puodininkystės procese pavaizduoti taip pat keturi meistrai: du žiedžiantys, kiti talkinantys (6 pav.)[422]. Sprendžiant iš XVI a. ikonografinio šaltinio[423], jame prie žiedžiamojo rato vaizduojama moteris (5 pav.), taigi šia veikla užsiėmė ne vien vyrai. Vilniaus medžiagos daktiloskopiniai tyrimai leidžia manyti šioje veikloje dalyvavus ir vaikus[424].

Šio laikotarpio Klaipėdos koklių daktiloskopinė analizė nesuteikė norimos informacijos meistrų individualumui pažinti. Siekiant surinkti kuo daugiau duomenų apie dirbtuvių veiklą, iš

[416] GAIMSTER, David. Handel und Produktion..., S. 165.
[417] STEPHAN, Hans-Georg. *Kacheln aus dem Werraland*..., S. 19, Abb. 1.
[418] BALČIŪNAS, Dainius. Keramikos degimo krosnys Kaune XV–XVI a. *Lietuvos archeologija*, 1999, t. 18, p. 207–217.
[419] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės*..., p. 61.
[420] RADEMACHER, Dorothee-Ade; MÜCK, Susanne. *„Mach Krueg,* Haeffen..., S. 7.
[421] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 112(pagal Grenzgarten 1937).
[422] HACKENBROCH, Yvonne. Stove Tiles from Austria. *The Metropolitan Museum of Art Bulletin New Series*, 1964, vol. 22, no. 9, p. 315, fig. 9.
[423] BERTAŠIUS, Mindaugas. *Dingęs miestas*..., p. 63; 27. pav.
[424] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės*..., p. 68.

minėtų atliekų buvo atrinkti įvairūs koklių bandiniai su meistrų pirštų pėdsakais (701 lent. (Nr. 148, 154, 155, 198, 199)). Jų ieškota vienalaikiuose kokliuose ir iš kitų mieste tyrinėtų objektų (701 lent. (Nr. 1080-113, Nr. 168)). Atlikus daktiloskopinę analizę iš paimtų bandinių, buvo išskirtas tik vienas vietinėse dirbtuvės gamintas karūninis koklis su nepažeistu ir tinkamu tyrimams pėdsaku (701 lent. (Nr. 30)). Jame nustatytas silpnai išreikštas papiliarinių linijų fragmentas (nago falangos distalinė zona) su anatominiais rašto požymiais tinkamais asmeniui identifikuoti. Tačiau siekiant geriau pažinti šio meistro produkciją, reikia toliau vykdyti koklių daktiloskopinį registravimą ir lyginamąją analizę. Bandant apčiuopti, kiek meistrų galėjo dirbti Klaipėdos dirbtuvėse, buvo taikomas trasologinis metodas, kuriuo buvo nagrinėjamos keramikos dirbtuvių atliekose – kokliuose – įrankiais ar pirštais paliktos amatininkų gamybos žymės, jų visuma ir skirtybės. Tam labiausiai tiko kakleliuose įrėžtų įkartų „ritmiškumo“ analizė. Pagal išanalizuotus požymius pavyko nustatyti ne mažiau kaip keturių skirtingų gamintojų braižą. Daugumai analizuotų kaklelių įkartų yra būdingi rombeliai, susidarę rėžiant skersai viena kitos susikertančias tieses (235 pav.). Jie gana simetriški. Neatsižvelgiant į tai, kokiu plotu meistras disponavo, rombelių dydžiai skirtinguose kokliuose išliko panašūs (1 meistras). Kituose kokliuose atsekama panašaus ritmo seka, bet šiuokart rombelio raštas yra chaotiškas, „slystantis“ (236 pav.). Ši savybė tik galimai leistų išskirti individualų meistro ritmą, tačiau ar jis nėra pirmojo meistro nuovargio, atsainumo išraiška, ateityje pareikalaus atskiro eksperimentinio tyrimo. Abejonių nekelia kito amatininko identifikavimui išskirti dirbiniai (237 pav.), kurių kaklelyje įkartos formuojamos tankiau – rombeliai susiaurėja dvigubai (2 meistras). Iš analizuojamo radinių masyvo pavyko išskirti gamybos procese dalyvavus trečiąjį meistrą, kurio braižą charakterizuoja ne rombai, o X formos įrėžimai (3 meistras) (238 pav.). Dirbtuvėse veikė dar vienas amatinininkas kurio individualų ir išskirtinį braižą sudaro labai tankūs kryžmi brūkšneliai (4 meistras) (239 pav.). Pavienių išskirtos produkcijos pavyzdžių pavyko aptikti Kurpių, Jono gatvių, Klaipėdos piliavietės tyrinėtose vietose.

1.6.3. Dirbtuvių lokalizavimo problemos ir veiklos laikotarpis

Gretinant aptariamojo laikotarpio Klaipėdos miesto topografijos situaciją su keramikos dirbtuvių atliekų vieta, panašu, kad dabartinis Teatro aikštės pakraštys ties Sukilėlių gatve atitinka užribį tarp pilies su viduramžių miestu ir naujojo miesto salos pakraščio (358 pav.). Archeologinių tyrimų metu po supiltomis atliekomis atidengtų medinių įrengimų funkcija nebuvo dar aiški, kaip ir dendrochronologinės medienos datos. Sprendžiant iš vėlesnių Klaipėdos viduramžių tarpsnį apibendrinančių tekstų, sužinoma, kad medinės konstrukcijos sietinos su miesto įtvirtinimais, kurių dendrochronologinės datos apima net tris etapus: pirmas – 1348 m., antras – apie 1395 m., trečias – apie 1410 m.[425] Analizuojamame tyrimų lauke šie duomenys sukuria naujas keramikos dirbtuvių ir jų atliekų šalinimo interpretacijos prieigas. Sluoksnių stratigrafinė padėtis ir ryšys su mediniais konstruktais leidžia manyti, kad atliekos buvo pilamos į konventinės pilies išorinį gynybinį griovį. Dendrochronologiniai tyrimų rezultatai patvirtina, kad šis inžinerinis statinys buvo įrengtas ir naudojamas iki bastėjinės pilies ir jos gynybinės sistemos pertvarkymo XVI a. pradžioje. Neskaitant pavienių XIV a. radinių, šis griovys ilgą laiką buvo prižiūrimas. Situacija, bent jau šioje dalyje,

[425] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 24.

pasikeičia XV a. antrojoje pusėje, kai netoliese įsikūrusioms keramikos dirbtuvėms jis tapo nepavykusių produktų ir atliekų šalinimo vieta. Tai pagrindžia fizinė radinių būklė, jų pobūdis, supylimo intensyvumas. Tačiau kokliai, kuriuose atsekama panaudojimo krosnyse žymių (molio tinko likučiai, aprūkusi vidinė pusė, gaisro žymės, krosnies kamščiai), neišvengiamai kelia klausimą, kokiu būdu tokie dirbiniai pateko kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis? Bendras radinių pobūdis nerodytų, kad ši vieta buvo prieinama visiems norintiems atsikratyti nebereikalingais, apgadintais buities daiktais gyventojams. Tokiu atveju būtų buvę kur kas įvairesnių radinių (pvz., Turgaus g. 37 tyrinėtas objektas)[426]. Atrodo, kad čia panaudoti kokliai pateko krosnininkui perstatant apgadintą arba jau nebenaudojamą krosnį, kurios išardytos dalys buvo šalinamos meistrui įprastoje vietoje. Būta ir kitokio pobūdžio šalinimo vietų. Ikonografiniu požiūriu, vienalaikė medžiaga iš Kurpių g. 4[427] rodo, kad po gaisro krosnių liekanos būdavo paskleidžiamos tiesiog nudegusio namo aplinkoje arba nunešamos supilti dar bažnyčiomis neužstatytoje teritorijoje Turgaus gatvės gale[428]. Sprendžiant iš chronologiškai vėlesnio XVI a. antrosios pusės atvejo, skvere prie Mėsininkų gatvės[429] nebereikalingi kokliai buvo pilami tiesiog į gatvę. Tiesiai iš dirbtuvių į gynybinį griovį pilamas atliekas rodytų fizinė radinių būklė: nuo apysveikių iki duženų, kurios kontrastuoja su chronologiškai vėlesne keramikos dirbtuvių atliekų radaviete iš Turgaus g. 37[430], rodančia kitas dirbinių patekimo aplinkybes (žr. 3.1 skyrius).

Susieti vėlyvųjų viduramžių keramikos dirbtuvių atliekų vietą su netoliese veikusiomis dirbtuvėmis leistų anuomet buvęs palankus topografinis kontekstas, gamtinė aplinka. Gamybos procesui reikiamo vandens meistrai galėdavę pasisemti iš gynybinio griovio arba iš vandens telkinių, atsišakojančių Dangės upės protakų. Tokių žinoma buvus Teatro aikštėje[431]. Steigti keramikos dirbtuves už miesto ribų buvo būtina, siekiant išvengti galimų gaisro atvejų, juolab kad Klaipėda vėlyvaisiais viduramžiais buvo visai mažas su mediniu užstatymu miestas. Vilniaus ir Kauno keramikos degimo krosnių paplitimo topografija atskleidė, kad iki XVI a. pradžios jų būta įvairiose miesto vietose, bet vėliau jos buvo išstumtos į miesto pakraščius (Vilniaus atveju arčiau molio telkinių)[432].

Sprendžiant iš keramikos dirbtuvių atliekų chronologijos, jos veikė palyginti trumpą laikotarpį. Atsižvelgiant į labai mažą XIV a. puodyninių koklių kiekį, jie galėjo patekti atsitiktinai arba kaip nebetinkamos naudoti krosnies atliekos (dalis fragmentų iškorėję, perdegę). Jų kilmei atskleisti duomenų nepakanka. Tačiau suvokiant šį radinių masyvą kaip vietoje dirbusių meistrų veiklos rezultatą, galima būtų teigti, kad Klaipėdoje pirmieji dubeniniai kokliai buvo gaminami vietoje. Charakteringiausias jų pavyzdys – anksčiau aptarti XV a. antrąja puse datuojami dubeniniai kokliai su profiliuotais angokraščiais, kurių gamybą nutraukia XVI a. pradžioje įvykę rinkos arba meistrų sudėties pakitimai. Čia surinkti reljefiniai sudėtiniai kokliai pagal bendras Europos

[426] NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio Turgaus g. 37 2012–2013 m. archeologinių tyrinėjimų (unikalus kodas: 27077) ataskaita. T. 1: Tekstinė dalis. Klaipėda, 2016. *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5) Na-02.
[427] GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje Kurpių g. 4..., *MLIM*, AS 73, Pg. m. 7961, radinių Nr. 129, 127.
[428] ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos senamiesčio..., *MLIM*, AS 408, Pg. m. 1023, radinio Nr. 3183.
[429] GENYS, Jonas. Skveras tarp Kalvių ir Žaibo gatvių Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 91, Pg. m. 7979, radinių Nr. 58–96.
[430] NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio... T1. *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5) Na–02.
[431] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 23.
[432] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės*..., p. 61; BERTAŠIUS, Mindaugas. *Dingęs miestas*..., p. 167.

tendencijas apima XV a. pabaigos – XVI a. pradžios laikotarpį. Kaip rodytų stratigrafiniai Kurpių g. 4 duomenys, šie kokliai vis dar buvo gaminami krosnims, atstatant namus po 1520 m. miestą ištikusio gaisro. Galutinai šių krosnių tradiciją Klaipėdoje išstūmė kitas 1540 m. miesto gaisras, palikęs vos 6 nesudegusias sodybas[433]. Pagal archeologinių tyrimų ataskaitą, radinių masyvas buvo suformuotas XVI a. pradžioje – pirmojoje pusėje. Jei jį vertintume vien kaip nebenaudojamų krosnių ir kitų buities dirbinių šalinimo vietą – ši chronologija atrodo pagrįsta. Tačiau žvelgiant į radavietę kaip į netoliese veikusių dirbtuvių veiklos reliktą – ji pernelyg nutolinta. Koklių tyrimai leistų koreguoti datavimą, siūlant dirbtuvių veiklą apibrėžti XV a. antrosios pusės – XVI a. pirmojo ketvirčio laikotarpiu. Gretinant su žinomais XVI a. pradžioje įvykusiais teritoriniais pokyčiais, jų veikla buvo nutraukta vykdant bastėjinės pilies įtvirtinimo darbus. Tuo metu senojo miesto sąskaita buvo plečiama gynybinė sistema, kaip to pasekmė buvo nugriauta nauja stovėjusi bažnyčia, pradėtas gyventojų kėlimas į miesto salą tarp Senosios ir Naujosios Dangės upių. Atsižvelgiant į naują miesto raidos etapą, tikėtina, kad dirbtuvės buvo patrauktos už miesto ribų, anapus upės vagų.

1.6.4. Modelių (patricų ir matricų) kilmės problemos

Koklių gamybos modeliai ir broko atliekos yra svarbus vietinės koklininkystės įrodymas, tačiau jos savaime dar nieko nepasako apie modelių kilmę. Ar jos gamintos vietoje ar atvežtos? Koklių gamybos formų, o kartu ir koklių kilmės problematika apima sudėtingus tyrimų aspektus, pretenduojančius atskleisti koklių internacionalizacijos procesą, jo priežastis. Bendroje Europos koklių tyrimų praktikoje esama bandymų jas apčiuopti, tačiau kartu pritariant, jog vien lyginamosios (dekoro prasme) analizės jau nebepakanka, būtini cheminiai tyrimai[434] ir lyginamieji pjūviai.

Standartizuota koklių gamyba ir dekoro siužetinių paralelių geografinis paplitimas rodo buvus intensyvius kultūrinius mainus vandens keliais tarp Baltijos pakrančių miestų. Pagal keramikos dirbtuvių radavietes, koklių gamyba aptariamuoju laiku užsiėmė Liubeko, Rostoko, Stokholmo[435] meistrai. Pavienių modelių randama ir kituose Hanzos miestuose: Barte, Greifsvalde, Štralzunde, Vismare[436]. Skirtinguose miestuose randamų koklių tarpusavio panašumas neleidžia suabejoti bendrakultūrių ryšių ir mainų atoveiksmiu. D. Gaimsteris, aiškindamas šio reiškinio paplitimą, aktualizuoja Hanzos sąjungos reikšmę tarptautinei keramikos prekybai, tarp jų ir koklių matricomis. Pastarieji veiksniai skatino Šiaurės Vokietijos amatininkų ir prekybininkų Baltijos jūros regione migraciją[437] ir net keramikos dirbtuvių perkėlimą iš vieno miesto į kitą. Pastarąją galimybę jis paremia lyginamosios Liubeko ir Stokholmo modelių analizės pavyzdžiu, manydamas, kad nuo XV a. pabaigos iki XVI a. pradžios koklių gamybos dirbtuvės iš Šiaurės Vokietijos buvo perkeltos

[433] ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos istorija*. T. 1..., p. 78.
[434] GAIMSTER, David. Handel und Produktion..., S. 169.
[435] Ibid., S. 165–166, BURROWS, Jonathan; GAIMSTER, David. Ofenkachelmodeln des Spätmittelalters aus der Pläterstraße, Hansestadt Rostock. *Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern, Jahrbuch*, 2000, Bd. 47, S. 279-304.
[436] Ansorge, 2004, S. 209; GAIMSTER, David. Handel und Produktion..., S. 166.
[437] GAIMSTER, David. Punasaviastiat ja kaakeliuunit Hansakulttuurin tunnusmerkkeinä Itämeren alueella = Redware Vessels and Tile Stoves: Signatures of the Hanseatic Lifestyle in the Baltic. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 22.

į Skandinaviją[438]. Koklių gamintojų iš Šiaurės Vokietijos migraciją patvirtina kiek vėlesni XVI a. vidurio – XVII a. istoriniai šaltiniai, minintys jų veiklą Lunde, Kalmare, Turku[439]. Be kultūrinių, ekonominių priežasčių, įžvelgiama ir etninių migraciją lėmusių motyvų. Amatininkai galėjo sekti kultūriniu požiūriu artimus sau kraštiečius, o persikėlus gyventi į kitą regioną, kurti jiems kultūriškai artimą produkciją[440]. Šiuo aspektu Klaipėdos miestas buvo tam taip pat palankus. Atvykusių į Klaipėdą gyventi vokiečių bendruomenė sudarė kalbiniu, kultūriniu požiūriu palankią terpę amatininkams judėti iš Šiaurės Vokietijos, juolab kad XIV–XV a. vietinės amatininkystės tradicijos Klaipėdoje buvo menkos, gyventojų buityje vyravo importiniai dirbiniai.

Koklines krosnis, kaip technologinį ir kultūrinį fenomeną, nagrinėjusio Manfredo Seiferto nuomone, prie krosnių visuotinio išplitimo prisidėjo viduramžiais išaugęs pirklių verslumas, kuris lėmė kontorų, sandėlių kūrimąsi svečiose vietose. Tai lėmė ir patalpų šildymo poreikį. Susikurdami sau palankią gerovę svetur, prekybinininkai gaudavo apčiuopiamos naudos – sutrumpino kelionių laiką, tačiau kartu buvo verslūs ir mobilūs. Tai be abejonės turėjo įtakos lengvai transportuojamų prekių ir inovacijų išplitimui[441]. Kalbėdamas apie krosnių internacionalizacijos procesą, tyrinėtojas pabrėžia neabejotiną įtaką prekybai modeliais. Jie, kaip mobilus produktas, buvo itin paklausios rinkoje. Prekyba modeliais sukūrė kultūrinių mainų sistemą, lėmusią koklinių krosnių tradicijos vienodėjimo procesą. Jo platybės įveda į sunkiai pamatuojamą šio reiškinio plitimo mastą, įtakų kryptis. Dėl tos priežasties atskleisti modelių kilmės vietą yra nepaprastai sunku. Prie to prisidėjo spartus spausdinimo technologijos ir vienodų medžio raižinių, graviūrų, dekoruotų knygų plitimas bei jų pritaikymas koklių gamybos srityje[442]. Ikonografijų mėgdžiojimą liudija žinomas plokštinis koklis iš svetur, įtaigiai perteikiantis būtent šį procesą (8 pav.). Dar viena modelių kilmės problema yra jų autorystė. Esama nuomonių, kad modelius galėjo sukurti menininkai, o šių dirbiniais toliau naudotis puodžiai. Šiems aspektams aktualizuoti yra svarbios Liuneburgo medžiagos tyrimų pagrindu padarytos įžvalgos. Lyginamuoju būdu tyrinėtojai atskleidė, kad liuneburgiški koklių modeliai nėra būdingi aplinkinių L. Cranacho, Dürerio dirbtuvių kūrybai. Anot E. Ringo, vietoje dirbę puodžiai kooperavosi su Liuneburgo meistru Albertu Soestu, kurio tiesioginę veiklą patvirtintų rastas koklio fragmentas[443] su išlikusiomis jo vardo raidėmis.

Klaipėdos medžiagos atveju V. Žulkus linkęs manyti, jog čia rastos matricos buvo įvežtinės, rečiau gaminamos vietoje pagal importinius pavyzdžius[444]. Ši mintis teoriškai antrina bendrosioms iki tol išdėstytoms įžvalgoms, bet jos lig šiol nebuvo įvertintos ar patikrintos naujais metodais. Juolab kai istorinių duomenų apie jų įsigijimą, kopijavimą neturima. Aktualizuojant įvairias su koklių gamyba susijusias problemas, jas šiame tyrime bandyta spręsti pasitelkiant lyginamąją molio masės cheminės sudėties analizę. Analizuojant minėtąją 10-ies cheminių elementų pagrindu

[438] GAIMSTER, David R. M. Der Keramikmarkt im Ostseeraum..., S. 105–106; GAIMSTER, David. Handel und Produktion..., S. 165–167.
[439] Ibid., S, 168; MAJANTIE, Kirsi. Kaakelit ja niiden paikallisen valmistuksen alkaminen Turussa = Ceramic Stove Tiles and Start of Local Production in Turku. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 93.
[440] MAJANTIE, Kirsi. Kaakelit ja niiden..., p. 93; GAIMSTER, David. Handel und Produktion..., S. 169.
[441] SEIFERT, Manfred. *Technik-Kultur...,* S. 72.
[442] MAJANTIE, Kirsi. Kaakeliuunin käyttöönotto..., p. 44–45.
[443] RING, Edgar. Von der Grafik zum Kachelofen…, S. 62.
[444] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 128.

sudarytą bandinių klasterių dendrogramą, pastebima, kad ankstyviausių – XV a. pabaiga – XVI a. pradžia datuojamų – Klaipėdos matricų, patricų pavyzdžiai glaudžiasi šalia XIX a. vietinės gamybos ir molio tinko bandinių (714, 719 pav.). Šie bandiniai klasterių sistemoje sudaro aiškią tarpusavio jungtį ir nėra vienas nuo kito nutolę. Nustatyti, kokios priežastys lemia jų artimumą seniausiems gamybai skirtiems modeliams, galima ateityje plečiant tiriamų bandinių skaičių ir tikslingus tyrinėjimus šia kryptimi.

1.7. Krosnių savininkų kultūrinis ir ekonominis potencialas

Sekant materialinės kultūros pėdsakais, dėliojasi bemaž du šimtmečius apimantis tarpsnis, leidžiantis pažvelgti į Klaipėdos viduramžių bendruomenės galimybes bei poreikius priimti inovatyvius šildymo sprendimus. Daugeliu atvejų apie stovėjusias krosnis sužinome ne iš jų radaviečių, o iš kultūriniuose sluoksniuose pasklidusių ir su tiesiogine krosnies eksploatacijos vieta ryšį praradusių koklių. Nors tokia situacija apriboja galimybę atkurti fizinį krosnių pavidalą, tačiau neužtveria kelio įvertinti tarpkultūrinių bendraeuropinės tradicijos panašumų bei apčiuopti bendruomenės sociokultūrinių aspektų. Šiuo metu turima negausi XIV a. antrosios pusės medžiaga rodytų, kad pirmosios puodyninių koklių krosnys buvo išskirtinai retas šildymo įrenginys. Nors radimo aplinkybės neleidžia jų susieti su konkrečia gyvenamąja aplinka, visgi ekonominiu požiūriu kukli to meto miesto gyvastis ir Vokiečių ordino rankose sutelkta prekyba leistų manyti, kad koklinės krosnys buvo statomos labiau pilies atskiroms patalpoms šildyti. Į platesnius Klaipėdos visuomenės sluoksnius jos paplito tik praėjus geram šimtmečiui. Iki tol krosnių statybos tradicijai plėtotis taip pat trukdė nevystomas arba itin menkas vietinės amatininkystės lygis. Esminiai pokyčiai įvyksta XV a. antrojoje pusėje, rinkoje pasirodžius naujos kartos – dubeniniams – kokliams. Pagal radaviečių dinamiką, o tuo labiau pagal radimo kontekstą sunku įvertinti krosnių paplitimo mastą, nes dauguma jų priklauso judintiems sluoksniams, supiltiems ne kartą tobulintų gynybinių įtvirtinimų metu. Tačiau kiekybiškai išaugęs šių koklių skaičius leistų manyti krosnis tapus paklausesne preke. Rinkoje išaugusią pasiūlą, o kartu ir kintančius pirkėjų poreikius liudija Klaipėdoje įkurtų keramikos dirbtuvių veikla. Iki tol, kaip rodo buitinės keramikos tyrimai, vietinė rinka buvo patenkinama atvežtinėmis prekėmis. XV a. antrojoje pusėje gerėjančią Klaipėdos ekonominę situaciją žymi šiuos aspektus nagrinėję istorikų darbai[445]. Šie veiksniai neabejotinai turėjo įtakos gyvenimo gerovei, stiprino pirkėjų finansinį pajėgumą. Tačiau pagal sąlyginai vienalytę medžiagą išskirti socialinius skirtumus nėra galimybės. Nors XV a. antrojoje pusėje ir pastebimas koklių skaičiaus pagausėjimas, tačiau jis neprilygsta pakilimui, atsekamam XV a. pabaigoje – XVI a. pradžioje, kai koklių gamybos srityje imta taikyti gamybos matricomis techniką. Pažymėtina, kad dar XV a. antrosios pusės – XVI a. pradžios ikonografiniuose pavyzdžiuose krosnys vis vaizduojamos šeimų herbuose, freskose, kartu pažymint namų išskirtinumą (42–44 pav.). Tuo tarpu nuo XVI a. visuotinį jų išplitimą žymi vienalaikė ikonografija su daug įvairesnėmis scenomis – buities, pramoginėmis, elitiniuose susibūrimuose, pirtyse, mokyklose[446]. Naujas technologinis sprendimas, pasireiškęs dekoruotų ir spalvingų koklių gamyba, įnešė į

[445] ŽUKAS, Julius. *Klaipėdos miesto*..., p. 65–85; CZAJA, Roman. Klaipėdos vieta..., p. 26–33.
[446] HENKEL, Matthias. *Der Kachelofen...,* Bd. 2/3, Abb. 36–54.

žmogaus privačią erdvę optinę dimensiją. Tai svarbi daugelį Europos kultūrų paveikusi žymė, mentaliniu požiūriu jungusi net geografiškai toli viena nuo kitos nutolusias žmonių bendruomenes. Krosnis tapo informacine medija ir kultūros raiškos forma. Tačiau koklių štampavimo technika neišstūmė jų gamybos žiedimo ratu, anaiptol – šios technologijos paraleliai gyvavo dar ištisus šimtmečius. Sinchroniškai naudotas skirtingas gamybos technologijas galima sieti su rinkos poreikiais, pragmatizmu. Dubeninių koklių gamyba buvo kur kas paprastesnė, pigesnė ir nepaklūstanti mados įnoriams. Tuo tarpu štampavimo technika buvo paveiki kultūrinėms įtakoms, nulemiančioms krosnių, o kartu interjero dekoravimo pokyčius. Pagal turimas krosniavietes tokių krosnių savininkai gyveno Kurpių g. (Nr. 4), Jono/Turgaus gatvėje, taip pat Sukilėlių g. (Nr. 12). Pirmosios dvi priklausė naujakuriams, persikėlusiems gyventi į miesto salą, kurie vietą namų statybai nusimatė kiek arčiau tranzitinių gatvių. Krosnies liekanų radavietė iš Kurpių g. 4 dėl savo aiškių chronologinių apibrėžčių ir kultūrinės priklausomybės yra išskirtinis objektas, ne kartą aptartas ir ankstesnių tyrinėtojų[447]. Degėsių tarpsluoksniai ir materialinės kultūros bruožai leido prieiti prie išvados, kad krosnis stovėjusi name, statytame po 1520 m. gaisro ir sudegusiame 1540 m. Pagal gausias šiame horizonte rastas odų atraižas manytina, kad čia veikė miesto kurpius, kam neprieštarautų ir pats gatvės pavadinimas. Kurpiaus name, kuriame dargi veikė dirbtuvės, stovėjusią krosnį liudija po gaisro pasklidusios jos liekanos. Jų pagrindu buvo atkurtas jau anksčiau minėtas galimas to meto krosnies rekonstrukcijos vaizdas, paremtas rastais kokliais, ikonografija ir analogijomis. Naujai peržiūrėjus iškastinę medžiagą, galima sutikti, jog kokliai priklausė vienai krosniai. Tai išduoda jų būklė: daugumos dirbinių paviršius apdegęs, iškorėjęs, praradęs pirminę išvaizdą, prie jų taip pat prikibusios molio tinko liekanos. Ruošiant rišamąją medžiagą buvo naudojamos augalinės priemaišos su likusiomis įrėžomas jose (80 pav.). Morfologiškai skirtingos koklių grupės rodo krosnį buvus dviejų aukštų. Apatinis buvo statomas iš plokštinių koklių, dekoruotų dumbančiu kvadratu, įduba ir rozetėmis. Jų padėtį krosnies apačioje patvirtina ilgi kakleliai, sieną darę kur kas storesnę nei viršutinio antstato. Viršutinė krosnies dalis buvo sudaryta iš plokštinių stačiakampių koklių, juos tarpusavyje jungiant figūrinėmis krucifikso, „Šv. Onos pačios trečios“, Madonos su Kūdikėliu kompozicijomis. Vieno nedidelio, anksčiau klaidingai interpretuoto fragmento kompozicija būdinga vaizduojant šv. Barborą arba šv. Kotryną. Spalviniu požiūriu krosnies ansamblyje vyravo polichrominė glazūra, apatinėje krosnies dalyje įterpti žaliai glazūruoti dumbančiu kvadratu kokliai. Sprendžiant iš bendros visumos, architektūrinė krosnies išraiška nesiskyrė nuo to meto standartų, kurių ryškiausias pavyzdys – Zalcburgo 1501 m.[448] krosnis (78 pav.).

Jono gatvėje gyvenusio miestiečio krosnis architektūriniu požiūriu buvo panaši į Kurpių gatvės krosnies savininko. Tačiau naudotų koklių atžvilgiu turi savitumų. XVI a. pirmuoju ketvirčiu datuojamos krosnies radavietėje buvo surinkti žaliai glazūruoti tiek dubeniniai, tiek plokštiniai stačiakampiai kokliai. Pastarieji dekoruoti religine tematika (Madonos su Kūdikėliu ir kitomis šventųjų personalijoms). Likę fragmentai identifikavimui ne tokie reikšmingi. Pagal koklių morfotipą būtų logiška manyti, kad dubeniniais kokliais buvo statomas apatinis aukštas, likusiais – viršutinis. Skirtingomis technologijomis gaminti kokliai ir jų naudojimas vienoje krosnyje leidžia

[447] GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje Kurpių g. 4..., *MLIM*, AS 73, Pg. m. 7961; ŽULKUS, Vladas; GENYS, Jonas. Klaipėdos XV–XVII a. krosnys..., p. 56–63.
[448] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 136, Abb. 230.

nepritarti įprastai nuostatai, kad dubeniniai kokliai buvo naudojami tik pagalbinėms patalpoms šildyti. Kombinuotas variantas žinomas Sukilėlių g. 12 atveju. XVI a. pirmosios pusės namuose krosnies apatinė dalis mūryta neglazūruotais dubeniniais, viršutinė – plokštiniais stačiakampiais kokliais (dekoruotais šv. Veronika, šv. Dorotėja, šv. Jurgiu ir Sūnaus palaidūno kompozicijomis).

Koklių, būdingų vėlyvųjų viduramžių stilistikai, buvo rasta ir kitose senamiesčio vietose (77 pav.). Sprendžiant iš Turgaus g., Tomo g., Didžiosios Vandens g. 14A archeologinio konteksto, jie rasti su vėlesnio laikotarpio kokliais. Atsižvelgiant į jų stilistines savybes, morfologiją, jie atskleistų ankstesnių koklių panaudojimą statant vėlesnes krosnis arba tyrinėtojui sunkiai atsektinas radinio patekimo į sluoksnį aplinkybes. Naujojo miesto kultūrinių sluoksnių bendroji situacija rodo, kad krosnys, dekoruotos šventųjų figūromis, statytos XVI a. pradžioje – pirmajame ketvirtyje, buvo naudotos XVI a. pirmojoje pusėje. Pagal Kurpių gatvės archeologinę medžiagą, jų nunykimą būtų galima sieti su 1540 m. gaisru, privertusiu miestiečius atsinaujinti gyvenamąją aplinką. Apie ilgalaikį ir galimai situacijos padiktuotą koklių naudojimą vėlesniu laikotarpiu atskleidžia palyginimui parinkta Šiaurės Vokietijos medžiaga[449]: tarp XVII a. antrojo ketvirčio išmestų atliekų vis pasitaikydavo ir XV a. antrajai pusei, XVI a. pabaigai – XVII a. pradžiai būdingų koklių.

[449] ANSORGE, Jörg; SCHÄFER, Heiko. Die Ausgrabungen im Stralsunder..., S. 145–158.

2. NAUJŲJŲ LAIKŲ PASAULĖŽIŪROS TRANSFORMACIJOS IŠRAIŠKA KOKLIUOSE

Ideologiniai krosnies dekoravimo pasikeitimai yra neatsiejami nuo bendrųjų ankstyvaisiais naujaisiais laikais Europą apėmusių kultūrinių procesų, kurių ryškiausią įspaudą daugelyje kultūrų paliko Reformacijos veikmė. Į plataus masto kultūrinį reiškinį išaugęs Bažnyčios atsinaujinimo siekęs religinis judėjimas apėmė plačius visuomenės sluoksnius, įvairias veiklos sritis. Bažnyčios vykdoma tikėjimo gryninimo ir apvalymo nuo viduramžiais išaugusio šventųjų-globėjų kulto politika palietė ir amatininkystės sritį. Teologiniame lygmenyje Reformacijos apimtuose kraštuose šventųjų-globėjų objektų reikšmė blėso. Didelis dėmesys buvo skiriamas jų atrankai[450]. Juos keitė realybei artimesni vaizdiniai, nutolę arba tolstantys nuo bažnytinio meno, altorinių scenų. Pasikeitusius prekybos poreikius iškalbingai iliustruoja daugelyje tekstų cituojama garsaus vokiečių menininko H. S. Behamo frazė: „madonų šiais laikais niekas neperka“[451]. Paraleliai laikmečiui susipynusios humanistinės vertybės, renesansas skatino ieškoti naujų raiškos prieigų[452]. Prie šių permainų prisidėjo laisvėjanti individualumo samprata, atsigręžimas į antikos idealus, augantis visuomenės mobilumas, didžiųjų geografijos atradimų atgarsiai. Pasaulis buvo suvokiamas jau kitaip. Liuteronybės sėkmingą plitimą sąlygojo tvyrantis nepasitenkinimas Bažnyčios skelbiamoms tiesoms, nederančiomis su pačių dvasininkų elgesiu ir viešai jų deklaruojamomis vertybėmis[453]. Be abejonės, Naujosios bažnyčios sampratos sklaidai didelę reikšmę turėjo gimtąja kalba skaitomi pamokslai, spaudos revoliucija, Reformacijos šalininkų rankose virtusi toli siekiančia, geografines ribas tirpdančia sklaidos jėga[454]. 1525 m. Albrechto Branderburgiečio pastangomis Vokiečių ordino virsmas į pasaulietinę Prūsijos kunigaikštystės valstybę buvo lemiamas veiksnys, lėmęs centralizuotą, valstybės kontroliuojamą naujo tikėjimo diegimą. Paskelbus liuteronybę valstybine religija, ji tapo krašto valdymo ašimi. Jos pagrindu buvo rengiamas teisinis valstybės valdymo pagrindas: krašto, bažnyčių nuostatai, vizitacijų instrukcijos, ataskaitos ir pan. Buvo nustatytos laidotuvių apeigos, bažnyčių lankymas, baudos, kontrolės mechanizmai, nusitaikę į kiekvieną krašto tikintįjį[455]. Prūsijos kunigaikštystėje ėmus reformuoti krašto valdymą pagal M. Lutherio skelbiamą tikėjimo sampratą, Klaipėda neliko šių įvykių nuošalyje. Nors iš vietinio komtūro buvo sulaukta pasipriešinimo, tačiau ši problema buvo išspręsta tais pačiais liuteronybės įvedimo Prūsijoje metais (1525 m.)[456]. Pirmuoju Reformacijos Prūsijos kunigaikštystėje dešimtmečiu, kai buvo kuriami teisiniai evangelikų liuteronų krašto bažnyčios valdymo pagrindai[457], Klaipėdos bendruomenė išgyveno ne pačius lengviausius metus. XVI a. pradėjus pilies modernizavimą (pylimai su

[450] VAIŠVILAITĖ, Irena. Šventųjų kultas..., p.104.
[451] ZAKRAUSKAS, Sigitas. Ikireformacinio meno..., p. 151.
[452] HOFFMANN, Claudia. Religiöses Bildgut..., S. 359.
[453] MILTAKIS, Egidijus. Antiliuteroniška propaganda Simono Grunau kronikoje. In *Krikščioniškosios tradicijos raiška viduramžių – naujausiųjų laikų kasdienybės kultūroje: europietiški ir lietuviški puslapiai* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, t. XXVII). Sud. Vacys VAIVADA. Klaipėda, 2013, p.163–167.
[454] EDWARDS, Mark U. *Printing, Propaganda, and Martin Luther.* Minneapolis, MN, 2005, p. 7.
[455]LUKŠAITĖ, Ingė. *Reformacija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Mažojoje Lietuvoje: XVI a. trečias dešimtmetis – XVII a. pirmas dešimtmetis.* Vilnius, 1999, p. 91.
[456] ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos istorija*. T. 1..., p. 65.
[457] LUKŠAITĖ, Ingė. *Reformacija Lietuvos...*, p.122.

bastėjomis išaugo 1516–1519 m.[458]), teko nugriauti naujai pastatytą bažnyčią ir statybines medžiagas panaudoti pilies statyboms (1551 m. dokumentas)[459]. Laikinos bažnyčios statybai miestiečiams leidę išsirinkti medines dalis, kurios buvo nugabentos ant „kalvos“ į miesto salą[460], tikėtina, kad šiaurės rytiniame pakraštyje[461]. Ilgalaikei miesto (Šv. Jono) bažnyčios statybai leidimas buvo suteiktas tik 1562 m. Stiprėjančią Reformacijos idėjų raišką liudytų 1538 m. vyriausiojo tarėjo knygoje minimi lietuviams skirti maldos namai – stoginė prie bažnyčios ir vėlesni (1557 m.) jų paminėjimai[462]. Pagal archeologinių tyrimų duomenis, ji statyta ne anksčiau kaip 1568 m.[463]. Jos atsiradimas reprezentuoja Prūsijos kunigaikštystės bendrąją bažnyčių kūrimo ir organizavimo programą, prisitaikant prie dvikalbės krašto sudėties. Gretinant šią situaciją su turima XVI a. vidurio – XVI a. antrosios pusės archeologine medžiaga, būtent aptariamuoju laiku Klaipėdos rinkoje randasi naujos kartos koklių, kuriuose vaizduojamos konkrečios asmenybės, figūrinės kompozicijos daugeliu atvejų sietinos su Reformacijos laikotarpio aktualijomis. Jų rasta kur kas įvairesnėse vietose. Klaipėdos miesto užstatymo raidą dendrochronologiniu tyrimo metodu nagrinėjęs Mindaugas Brazauskas linkęs manyti, kad pirmieji pastatai naujoje miesto saloje turėjo iškilti ne anksčiau kaip XVI a. 3-iajame dešimtmetyje, kuris sutapęs su pilies modernizacija, Vokiečių ordino sekuliarizacija ir apie 1525–1527 m. dokumentuotu gyventojų pagausėjimu[464]. Stratigrafinėje sekoje ir didžiųjų gaisrų kontekste koreliuodamas dendrochronologiškai datuotus pastatus, tyrėjas taip pat išskiria, kad mažesnė jų dalis buvo iki 1540 m. gaisro, o didesnė grupė – po jo[465]. Istoriniai 1560 m. duomenys, vis dar minintys senąjį miestą[466] prie pilies, leistų manyti, kad bendruomenės perkėlimas iš priešpilio į miesto salą nebuvo desperatiškas. Jį lėmė situacinės aplinkybės: gynybinės sistemos apimtys, darbų intensyvumas. Tad poreikis atsinaujinti materialinę buitį naujakuriams mieste ar senbuviams iš priešpilio naujais rinkoje pasirodžiusiais kokliais nebuvo vienodas. Fizinis miesto gyvenimas iš esmės pasikeitė po 1540 m. gaisro, kurio pasekmes pajuto miestiečiai, turėję atstatyti materialinę gerovę, namus, įsirengti krosnis. XVI a. pirmojoje pusėje Klaipėdai išgyvenant ekonominį pakilimą[467], intensyvėjant Klaipėdos pirklių veiklai, atsigaunant ūkiniams ryšiams su Žemaitija, besikuriant užsieniečiams (olandams), tai padaryti buvo kur kas lengviau. Kiekybiniai bendruomenės narių rodikliai taip pat šoktelėjo. 1540 m. duomenimis, Klaipėdoje buvo 90 mokesčius mokėjusių asmenų[468], su šeimos nariais galėjusių sudaryti kelių šimtų gyventojų bendruomenę. Šie veiksniai lėmė didesnę buičiai reikalingų dirbinių, tarp jų koklinių krosnių, paklausą.

[458] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 40.
[459] Ibid..., p. 66; JÄHNIG, Bernhart. Sakralinės topografijos..., p. 25.
[460] Ibid.
[461] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos istorijos ir topografijos..., p. 110.
[462] JÄHNIG, Bernhart. Sakralinės topografijos..., p. 25.
[463] NABAŽAITĖ, Raimonda. Tyrimai Klaipėdos...,p. 266.
[464] BRAZAUSKAS, Mindaugas. *Kultūriniai sluoksniai...,* p. 48.
[465] Ibid.
[466] ŽULKUS, Vladas. *Klaipėdos senojo miesto...,* p. 44.
[467] ŽUKAS, Julius. *Klaipėdos miesto*..., p. 88.
[468] Ibid.

2.1. Reformacijos įtaka Klaipėdos koklininkystei

Materialinės kultūros konfesinio tapatumo raiškos pavidalai ir jos tyrimai Lietuvoje dar mažai plėtojami. Remiantis užsienio patirtimi, ji atsekama įvairiose medijose: stalo kultūros atributuose (lėkštės, taurelės, puodeliai), interjero elementuose, meno dirbiniuose, žaidimų, namų apyvokos, asmeninio pobūdžio daiktuose bei koklinėse krosnyse[469]. Vidurio Europos koklių tyrinėtojų darbuose konfesiniam koklių dekoro identitetui pažymėti yra vartojamas net atskiras terminas *Reformacijos kokliai* arba *Reformacijos krosnys* (vok. *Reformationkacheln, Reformationofen)*[470], vis toliau permąstant jo tinkamiausią reikšmę.

Bendraeuropinėje koklininkystėje ryškesnės nuo viduramžių standartų nutolusios permainos pastebimos priartėjus link XVI a. vidurio. Vienas tokių pavyzdžių 1538 m. data pažymėtas portretinis koklis, rastas Čekijoje[471]. Kiti čia rasti modeliai datuojami pačia XVI a. vidurio pradžia[472]. Panašiu metu pokyčiai fiksuojami geografiškai Klaipėdai artimesnėje Šiaurės Vokietijoje (Anklamo miestas[473]; Štralzundas – XVI a. antrajame trečdalyje[474], viduryje[475]). Suomių tyrimuose Reformacijos šalininkų (konkrečiu atveju Johanno Friedricho iš Saksonijos ir žmonos Syblle) portretais dekoruoti kokliai Turku pilyje naudoti 1560 m., o mieste dar vėliau. Jų randama ir iš XVII a. laikotarpio aplinkos. Reikšmių adaptavimas materialinėje kultūroje praėjus 20 ar net 50 metų po portretuojamųjų mirties, gali būti suvokiamas kaip propogandinė idėjų skaidos priemonė[476]. Klaipėdos rinkoje įvykusius pokyčius ir visuomenės pasaulėžiūros transformaciją liudija XVI a. vidurio – antrosios pusės kokliuose nunykęs poreikis juose vaizduoti šventuosius-kankinius ir atsiradęs poreikis vaizduoti portretus, figūrines kompozicijas. Be kita ko, Klaipėdos kokliuose parinktos asmenybės ir siužetai taip pat nebuvo atsitiktinis ar laisvos meistro saviraiškos rezultatas. Vaizdulių parinkimą lėmė visuomenės gyvenime išaugusi grafikos spaudinių reikšmė, virtusi skirtingų sričių amatininkams sektinu pavyzdžiu. Ne išimtis ir koklių matricų projektuotojams. Remiantis jų darbais, Klaipėdos miestiečių namų krosnyse atsirado garsių to meto menininkų

---

469 SCHOLKMANN, Barbara. Forschungsfragestellungen, Möglichkeiten und Grenzen einer Archäologie der Reformation in Mitteleuropa. In *Archäologie der Reformation. Studien zu den Auswirkungen des Konfessionswechsels auf die materielle Kultur* (Arbeiten zur Kirchengeschichte, Bd. 104). Hrsg. von Carola JÄGGI, Jörn STAECKER. Berlin, New York, 2007, S. 19.

470 HALLENKAMP-LUMPE, Julia. Das Bekenntnis am Kachelofen? Überlegungen zu den zu den sogenanten ‚Reformationskacheln'. In *Archäologie der Reformation. Studien zu den Auswirkungen des Konfessionswechsels auf die materielle Kultur* (Arbeiten zur Kirchengeschichte, Bd. 104). Hrsg. von Carola JÄGGI, Jörn STAECKER. Berlin, New York, 2007, S. 323–343.

471 ŽEGKLITZ, Jaromír. Grafické a další předlohy motivů na kachlích z českého prostředí: renesanční kachle jako prostředek šíření idejí a kultury doby reformace. *Archeologické rozhledy*, 2012, roč. 64, č. 2, s. 279, Obr. 19a.

472 VITANOVSKÝ, Michal; MENOUŠKOVÁ, Dana. Kachlové formy..., s. 695.

473 SCHÄFER, Heiko. Eine Kachelgruppe aus der Mitte des 16. Jahrhunderts aus Anklam. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2014, Bd. 21, S. 169.

474 HOFFMANN, Claudia. Lutherzeitliche Ofenkacheln aus dem Bestand des Kulturhistorischen Museums der Hansestadt Stralsund. In *Luthers Lebenswelten* (Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle, Bd. 1). Hrsg. von Harald MELLER, Stefan RHEIN, Hans-Georg STEPHAN. Halle (Salle), 2008, S. 204.

475 HOFFMANN, Claudia. „…leth ick den nigen Kachelauen maken…" Renaissancezeitliche Ofenkacheln aus der Hansestadt Stralsund – Eine Auswahl. In *Bemerkungen zur Renaissance in Stralsund* (Schriftenreihe Stralsunder Denkmale, Hf. 2). Hrsg. von Gunnar MÖLLER. Stralsund, 2005, S. 60.

476 MAJANTIE, Kirsi. Fashion-consciousness or support for Lutherian faith? Portraits of Lutheran princes on Finnish stove-tiles. *Archäologie der Reformation. Studien zu den Auswirkungen des Konfessionswechsels auf die materielle Kultur* (Arbeiten zur Kirchengeschichte, Bd. 104). Hrsg. von Carola JÄGGI, Jörn STAECKER. Berlin, New York, 2007, p. 410–413.

kūrinių keraminės „reprodukcijos“ ar kiek paprastesnės jų versijos. Jos leidžia kalbėti ne tik apie meistrų kompetenciją, bet ir apie krosnių savininkų orientavimąsi politiniuose-kultūriniuose įvykiuose.

2.1.1. Reformatorių portretai

Gausiausią figūrinių koklių teminę grupę sudaro įtakingų asmenų portretai, iš kurių dauguma yra Reformacijos šalininkai. Žvelgiant į krikščioniškosios Bažnyčios permainų laikotarpį, neišvengiamai dėmesys nukrypsta į protestantiškosios Reformacijos iniciatorių Martiną Lutherį. Ši asmenybė domino ne vieną tuo metu kūrusį menininką. Tai liudija įvairūs jau XVI a. 3-iajame dešimtmetyje atsiradę grafiniai, tapybos darbai[477]. Pagal Europoje žinomus XVI a. vidurio – antrosios pusės koklių pavyzdžius, M. Lutherio atvaizdai koklinių krosnių puošyboje pasireiškė kiek vėliau nei jo veiklos laikotarpiu. Įtaigus to pavyzdys – Štralzundo muziejaus kolekcijoje turimas koklis[478], kuriame reformatorius vaizduojamas visu ūgiu ir su knyga (Biblija?) rankose. Tokio koklio analogų randama ir Čekijoje, manant, kad jis kurtas pagal L. Cranacho (vyr.) 1548 m. medžio raižinį[479], sukurtą praėjus dvejiem metams po Lutherio mirties. Kiti pavyzdžiai iš Liuneburgo, Leipcigo, Švėrino, Latvijos Cėsio pilies taip pat apima XVI a. vidurio – antrosios pusės laikotarpį, tačiau juose M. Lutheris portretuojamas kaip daugelis to meto valdovų – iki pusės, kartais įterpiant asmenvardžio ir mokslinio laipsnio įrašą „DOCTER MART/IN LVTER“ (Braunšveigo pavyzdys)[480]. Tai, kad kokliai būdavo gaminami sekant kur kas ankstesnėmis menininkų graviūromis, liudija Vokietijos miesto Ravensburgo keramikų dirbtuvėse aptikti koklių gamybai skirti modeliai su 1588 m. data. Jų kompozicijos kurtos pagal Gerogo Penzo, gyvenusio ir kūrusio 1500–1550 m., vario raižinius[481]. Panašiai atsiskleidžia ten pat rasto XVI a. antrąja puse datuojamo modelio su imperatoriaus Karlo V atvaizdo sukūrimo aplinkybėmis, jį kopijuojant pagal Christopho Ambergerio (1505–1562) kūrinį[482]. Nors Klaipėdos kokliuose Lutherio portretų kol kas neatrasta, tačiau jo aljanso su to meto politinio elito atstovais turimas ne vienas variantas. Juose pavyko identifikuoti tris atstovus, priklausiusius Šmalkaldeno militaristinei sąjungai, nukreiptai prieš Šventosios Romos imperijos imperatoriaus Karlo V politiką. Imperatoriui siekiant krašte atstatyti

---

[477] BURKHARDT, Johannes. *Das Reformationsjahrhundert. Deutsche Geschichte zwischen Medienrevolution und Institutionenbildung 1517–1617*. Stuttgart, 2002, S. 38, Abb. 5, 6.

[478] HOFFMANN, Claudia. Auswahl-Katalog der Renaissance-Ofenkacheln im Bestand des Kulturhistorischen Museums der Hansestadt Stralsund. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit*. *Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 141, 159, Abb. 14:79.

[479] ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 45, Fig. 46:a.

[480] KONZE, Marlies. Archäologische Untersuchungen im Schweriner Schlossgarten. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2007, Bd. 14, S. 231, Abb. 13; OSE, Ieva. Kaakeliuunit Latviassa 1500- ja 1600-luvuilla = Ceramic Tile Stoves in Latvia in the 16th and 17th centuries. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, pp. s. 124, fig. 23; HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Tafel 173:1; KLUTTIG-ALTMANN, Ralf. Lutherkacheln aus Bad Schmiedeberg. *Forschungsberichte des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle*, 2015, Bd. 7: *Fokus: Wittenberg. Die Stadt und ihr Lutherhaus. Multidisziplinäre Forschungen über und unter Tage*, S. 13, Abb. 1.

[481] RADEMACHER, Dorothee-Ade; MÜCK, Susanne. *„Mach Krueg,* Haeffen..., S. 17, Abb. 5–10.

[482] Ibid., S. 22, Abb. 34–35.

katalikybę, abipusiai veiksmai išaugo į Šmalkaldeno karą (1546–1548), prasidėjusį M. Lutherio mirties metais ir užsibaigusį Karlo V pergale.

Klaipėdoje žinomi du Martino Lutherio bendražygio – didžiojo Saksonijos kurfiursto Johanno Friedricho (1503–1554) – portretų variantai (Jono g., skveras prie Kalvių ir Mėsininkų g.[483]). Atlikus ikonografinę analizę, portretų prototipus pavyko susieti su dviejų menininkų kūryba. Koklis, kuriame Saksonijos kurfiurstas pasisukęs ketvirčiu, su grandine ant kaklo, yra kurtas pagal Lutherio bičiulio Lucaso Cranacho vyresniojo 1533 m. graviūrą[484] (241, 242 pav.). Šio prototipo analogų galima aptikti ir kitose vaizdinėse medijose, pvz., Wolfo Miliczo 1536 m. sukurto medalyje[485]. Lyginamoji archeologinė medžiaga patvirtina, kad L. Cranacho (vyr.) graviūra buvo žinoma ir tarp Vilniaus koklių[486] matricų gamintojų. Be pastarojo, žinomas ir kitas Johanno Friedricho atvaizdo koklyje variantas (Didžioji Vandens g. 14A)[487], artimas Georgo Penzo 1543 m. graviūrai (250 pav.), jį vaizduojant su ištaigingu garderobu, išplatintomis, klostuotomis viršutinio apsiausto rankovėmis (249 pav.). Jo rankoje esanti knyga turi sąsajų su kurfiursto pavaizdavimu kitame 1553 m.[488] menininko darbe (248 pav.). Pavienių koklių fragmentų, sietinų su Johanno persona, pavyko aptikti ir kitose miesto centrinėse vietose, tačiau be datavimui tinkamo archeologinio konteksto (Turgaus g. 37, Turgaus g. 22)[489] (243, 244, 245 pav.). Kol kas Klaipėdos medžiagoje nėra atrasta koklių, dekoruotų jo žmonos Sibylle von Kleve portretais, kurie, kaip ir jos vyro portretai, yra plačiai žinomi Vokietijoje, Čekijoje (247 pav.), Lenkijoje, Latvijoje, Suomijoje, Švedijoje, Lietuvoje[490] (246 pav.). Sprendžiant pagal koklių gamybai naudotus modelius, Baltijos jūros regione jų produkcija užsiėmė Liubeko, Turku[491] amatininkai.

Ne mažiau kaip trijų Klaipėdos gyventojų namuose stovėjo krosnys, papuoštos kito Šmalkaldeno lygos atstovo portretu – landgrafo Philippo von Hesseno. Tapatus Johanno Friedricho portretu dekoruoto koklio architektūrinis rėmelis (TOM–DV sklypas, skveras prie Mėsininkų g.)[492] leidžia manyti, kad abu buvo gaminami tomis pačiomis fonui formuoti skirtomis matricomis. Nors sveikų koklių nerasta, tačiau fragmentuose išlikęs iškalbingas galvos apdangalas, reljefinių įrašų raidės „ILIP“, „FL“ leidžia jį sieti su landgrafo asmenybe (Turgaus g. 20)[493] (252–

[483] Jono g, 1970 m., Nr. 6543; Mėsininkų g., 1980 m. Nr.- (su ataskaitomis susieti nepavyko).
[484] MAJANTIE, Kirsi. *Muotia, mukavuutta...,* s. 43, kuv. 7.
[485] ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 280, Obr. 20c.
[486] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 251, pav. 9.169; KUNCEVIČIUS, Albinas. Die Kacheln aus dem Palast..., S. 124, Abb. 116.
[487] ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 38, Pg. m. 7926, radinio Nr. 29.
[488] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*,Taf. 178:3.
[489] Nepublikuoti Turgaus g. 37 g. duomenys; PALECKIS, Eugenijus. P. Cvirkos g. 22 Klaipėdoje. Žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Klaipėda, 1986. *MLIM*, AS 60, Pg. m. 7948, radinio Nr. 9.
[490] KATALYNAS, Kęstutis. Vilniaus koklių ornamentų..., p. 104, 13; 14 pav.; STEPHAN, Hans-Georg. *Keramik der Renaissance im Oberweserraum und an der unteren Werra: Beiträge der Archäologie zur Erforschung der Sachkultur der frühen Neuzeit* (Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters, Beiheft 7). Köln, 1992, S. 78, Abb. 109; *Ruukkuja ja ruhtinaita...,* S. 401, 420, 423, Fig. 5, 8; MAJEWSKI, Marcin. Alegoria – religija..., s. 423, ryc. 9a; KONZE, Marlies. Archäologische Untersuchungen im Schweriner Schlossgarten. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2007, Bd. 14, S. 231, Abb. 13:h; ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 48, fig. 53.
[491] GAIMSTER, David. Handel und Produktion..., S. 67; MAJANTIE, Kirsi. Fashion-consciousness ..., S. 423, fig. 9.
[492] SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje 1991 metais archeologinių tyrinėjimų ataskaita. III etapas. Klaipėda, 1992. *MLIM*, AS 15, Pg. m. 7903, radinio Nr. 2466, 2467; GENYS, Jonas. Skveras prie Darbo gatvės. Archeologiniai tyrimai. Klaipėda, 1987. *MLIM*, AS 92, Pg. m. 7980, radinių Nr. 84 (1–2).
[493]GENYS, Jonas. Gyv. namas Klaipėdoje, P. Cvirkos g. 20. Archeologinių tyrimų ataskaita Klaipėdos m. Butų valdyba. Vilnius, 1983. *MLIM*, AS 238, Pg. m. 8159, radinio Nr. 213.

255 pav.). Kompozicijos prasme Klaipėdos kokliai turi analogų Vilniuje (256 pav.)[494], tik pastaruosiuose amatininkai asmenvardžio nepaliko. Koklyje portretuojamojo vaizdavimo maniera, kompozicijos, elementų išraiška artimiausia Hanso Brosamerio (apie 1500–1552) medžio raižiniui, kurtam 1535 m. (251 pav.)[495] To paties kūrėjo rankomis 1546 m. buvo sukurtas ir Philippo žmonos Christine portretas, tapęs sektinu pavyzdžiu Klaipėdos koklių kūrėjams. Visiškai išlikęs egzempliorius (Didžioji Vandens g. 18)[496] yra kol kas vienintelis Klaipėdos kokliuose identifikuotas moters portretas (257 pav.), praplečiąs šių koklių skaidos iš Vidurio Europos į Baltijos regiono pietryčius ribas. Pagal jį identifikuotas nedidelis tapataus koklio fragmentėlis iš Mažosios g. 2 (259 pav.), tačiau pastarojo datavimas pagal archeologinį kontekstą išlieka komplikuotas[497]. Labai panašus Klaipėdos kokliui buvo aptiktas analogas Greifsvaldo apylinkėse (258 pav.)[498]. Vilniaus Žemutinės pilies (XVI a. 4–5-asis dešimtmečiai)[499], Liuneburgo kokliuose galima atsekti ir kitų variantų, Hesseno landgrafų porą vaizduojant vienoje plokštėje greta vienas kito. Klaipėdos piliavietės medžiagoje pavyko aptikti du medaliono formos koklius, kuriuose vyras ir moteris vaizduoti atsisukę vienas į kitą (260, 261 pav.)[500]. Tačiau dėl ne itin kokybiško jų atlikimo ir dėl glazūros padengimo unifikuotų asmenų bruožų jų susieti su šiais veikėjais iki galo nepavyko.

Apie Šmalkaldeno sąjungos atstovą, sietiną su Saksonijos elektoriumi Moritzu (1521–1553) leistų kalbėti iš dalies išlikęs koklis (Turgaus g. 20[501]) (263 pav.) su jame pavaizduotu kariu[502]. Skirtingų menininkų darbuose jo įvaizdis kuriamas panašiai: kario apranga, juosta perrišta krūtinė ir rankoje laikoma lazda. Jam būdingą nusmailintą barzdą perteikė ir koklio matricos kūrėjai. Pažymėtina, kad tokia atributų seka nebuvo būdinga vien tik jam. Vienalaikė ikonografija rodytų, jog kario su lazda rankoje įvaizdis buvo kuriamas ir Šventosios Romos kaizeriui Karlui V. Ją neblogai atskleidžia XVI a. menininko Tiziano kūryba[503] (264 pav.). Visgi bendraeuropiniuose koklių pavyzdžiuose pastarasis nėra būdingas[504]: imperatorius Karlas V kokliuose portretuojamas prašmatniais to meto rūbais, pasuktas profiliu[505] ir asmenvardžiu jo apačioje[506]. Dėl tos priežasties

[494] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 253; 9.172, 9.174 pav.
[495] ŽEGKLITZ, Jaromír. Grafické a další..., s. 281, obr. 21:b.
[496] BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos senojo..., *BRIAI*.
[497] PALECKIS, Eugenijus. XVIII a. architektūros paminklas Klaipėdoje, Mažoji 2 (rūsiuose). Archeologinių tyrimų ir žemės drabų archeologinės priežiūros ataskaita. Klaipėda, 1983. *MLIM*, AS 22, Pg. m. 7910, radinio Nr. 6.
[498] Christine von Hessen vaizdavimas XVI a. vidurio koklyje, Wolgast, Greifsvaldo apylinkės; Ostsee-zeitung.de: http://www.ostsee-zeitung.de/Vorpommern/Usedom/Landgraefin-schlummerte-unter-der-Schifferstrasse [žiūrėta 2016 08 01].
[499] KATALYNAS, Kęstutis. Vilniaus koklių ornamentų..., p. 104; 22 pav.
[500] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, Archeologinių tyrimo darbų 1974–1975 m. ataskaita. Vilnius, 1976. *MLIM*, AS 35, Pg. m. 7923, radinio Nr. 784; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, 1979–1980 m. archeologinių tyrimų ataskaita. T. I: Tekstas. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 271, Pg. m. 8262, radinio Nr. 874.
[501] GENYS, Jonas. Gyv. namas..., *MLIM*, AS 238, Pg. m. 8159, radinio Nr. 212.
[502] Vokietijos, Čekijos krosnies keramikoje esama skirtingų elektoriaus Moritzo vaizdavimo pavyzdžių, jį portretuojant visu ūgiu. Jis atsekamas Hans Berman koklių serijoje su įspausta 155x metų data.
[503] Imperatoriaus Karlo V vaizdavimas Tiziano Vecellio kūryboje, 1548 m.; reproArte. Die Kunstdruckmanufaktur:https://reproarte.com/de/themenauswahl/stilrichtungen/portraetmalerei/kaiser-karl-v-bei-muehlberg-detail [žiūrėta 2016 06 10].
[504] ŽEGKLITZ, Jaromír. Grafické a další..., s. 279, obr. 18a; Hoffmann, C. Ceramic stove tiles, S. 152, fig. 7; ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne..., s. 245, ryc. 3:2.
[505] EISMANN, Stefan. Religionsfrieden auf der Sparrenburg? Ein Kachelofen mit Motiven beider Konfessionen. Kreisfreie Stadt Bielefeld, Regierungsbezirk Detmold. *Archäologie in Westfalen-Lippe 2013*. Langenweißbach, 2014, S. 149, Abb. 3; ŽEGKLITZ, Jaromír. Grafické a další..., s. 274, obr. 12.
[506] HOFFMANN, Claudia. Kaakelit hansakaupunki Stralsundin alueella = Ceramic Stove Tiles in the Area of the Hansa Town Stralsund. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes:*

šiame tyrime linkstama manyti, jog koklio portretuojamasis turi daugiau Saksonijos elektoriui Moritzui būdingų vaizdavimo bruožų. Palyginkime pateiktą Lucaso Cranacho (jaun.) kūrybos pavyzdį (262 pav.)[507] Daugiau Šmalkaldeno lygai priklausiusių narių Klaipėdos kokliuose aptikti nepavyko, tačiau Baltijos jūros regiono miestuose (Štralzundas, Greifsvaldas)[508] šio elito gretas papildė kokliai su hercogo Ulricho Viurtembergiečio (1487–1550) portretu.

Protestantiškosios Reformacijos portretų grupei atstovauja ne tik politinės sąjungos lyderiai. Šalia jų – protestantiškų dainų kūrėjas ir dramaturgas Hieronymusas Linckas (apie 1506–1565) (Kurpių g. 3)[509] (284 pav.). Vokiečių kilmės literatas profesinės meistrystės mokėsi Cvikau mieste, toliau veikė Niurnberge, Augsburge, Vienoje. Kūrė tiek religinio, tiek politinio pobūdžio dainas. Nors pats prijautė anabaptistų pažiūroms[510], tačiau kūriniais atliepė liuteroniškojo tikėjimo idėjas. Žvelgiant į bendrą Europos kontekstą, pažymėtina, kad šios asmenybės portretas kokliuose aptinkamas retai. Klaipėdos kokliui analogai žinomi iš Vokietijos Francburgo pilies, Štralzundo miesto[511] (285 pav.), pagal kuriuos ir buvo identikuotas dramaturgas. Sugretinus turimų pavyzdžius, pastebima akivaizdžių centrinės figūros tapatumų, tik Klaipėdos koklis gamintas be reljefinio įrašo, kurio pagal minėtus pavyzdžius būta dviejų skirtingų variantų: GIERONI·SLIGKE ir „VF“ arba tiesiog HIERONI·SL·IGKE.

2.1.2. Martino Lutherio literatūrinio palikimo ženklai

Be politinių asmenybių, kokliuose pavyko identifikuoti Martino Lutherio literatūrinio palikimo vizualizavimo pavyzdžių. Protestantiškosios Reformacijos iniciatorius, spręsdamas žmogaus ir Dievo susvetimėjimo problemas, daug dėmesio skyrė katechetiniam visuomenės parengimui. Tai liudija jo raštų gausa ir Didžiojo bei Mažojo katekizmų parengimas, jų iliustravimas ir leidyba. Reformatorius Didžiojo Katekizmo pratarmėje jo naudą prilygina vaikų mokslui, kurį kiekvienas krikščionis privalo išmanyti, idant būtų laikomas krikščioniu ir prileidžiamas prie sakramento[512]. Ši informacijos sklaidos prieiga buvo ypač svarbi, veikiant beraštę plačiąją to meto visuomenę. Žodis ir vaizdas turėjo būti vienas kitą papildantys. Nors M. Lutheris pirmenybę teikė žodžiui, tačiau įžvelgė ir vaizdų kalbos privalumą. Jis manė, kad idealiausia po šventa istorija įterpti žodžius, idant nebūtų iškreipta reikšmė ir tuo biblijinės scenos būtų perteikiamos žmonėms[513]. M. Lutherio rengiamus raštus dažnai iliustruodavo Lucasas Cranachas (vyr.) – viena ryškiausių menininkų

Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700 (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 152, Fig. 7; KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 250, 9.165 pav.; ŽEGKLITZ, Jaromír. Grafické a další..., s. 274, obr. 11 a.

[507] Saksonijos elektorius Moritzas von Sachsenas (1521–1553) Lucaso Cranacho Jaunesniojo kūryboje, 1578 m.; Google Art& Culture: https://www.google.com/culturalinstitute/beta/asset/IQFUErXb9_WCgw [žiūrėta 2016 10 23].

[508] HOFFMANN, Claudia. Auswahl-Katalog..., S. 146; KONZE, Marlies. Archäologische Untersuchungen..., S. 231, Abb. 13.

[509] MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3..., 2009, p. 345–353.

[510] *Literarisches Leben in Zwickau im Mittelalter und in der Frühen Neuzeit: Vorträge eines Symposiums anlässlich des 500jährigen Jubiläums der Ratsschulbibliothek Zwickau am 17. und 18. Februar 1998* (Göppinger Arbeiten zur Germanistik, Bd. 686). Hrsg. von Margarethe HUBRATH und Rüdiger KROHN. Göppingen, 2001, S. 81.

[511] WEGNER, Martina. Ein renaissancezeitlicher Kachelkomplex..., S. 213; HOFFMANN, Claudia. Auswahl-Katalog..., S. 127, 147, Abb. 2:9.

[512] LIUTERIS, Martynas. *Didysis katekizmas*. Vertė Tomas KIAUKA. [Tauragė], 200, Pratarmė, 1 eilutė.

[513] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, S. 213.

sluoksniui priklausiusių asmenybių. Menininko ikonografinis palikimas reformatoriaus raštų rengimo metu yra ryškus judviejų bičiulystės ženklas. Būtent jo sukurtais medžio raižiniais buvo iliustruotas Didžiojo katekizmo (1529) dekalogas, tikėjimo išpažinimo straipsniai, kurių mokymai perėjo ir į Klaipėdos koklinių krosnių programą (skveras prie Mėsininkų g. ir Didžiosios Vandens g. 14A) (266, 268, 369 pav.)[514]. To iškalbingas pavyzdys yra buitinį moters ir vyro santykių paveikslą perteikiantis koklis, kurio ikonografinė paralelė paimta iš Dešimties Dievo įsakymų programos (267 pav.). Pastaroji sudaryta iš skirtingų, kiekvienam įsakymui parinktų pasakojimų. Tokia dekalogo vaizdinė praktika buvo taikoma ir vėlyvaisiais viduramžiais, tačiau šiuokart turinio ir siužetų prasmė iš esmės skyrėsi. Julia Hallenkamp-Lumpe, palyginusi iliustruotus dekalogus, pažymi, kad viduramžiškame variante buvo parenkamos scenos iš kasdienio gyvenimo, o liuteriškajame – perteiktos biblinės istorijos iš Senojo Testamento, kurių prasmė žmonėms turėjo būti žinoma iš skaitinių[515] (palyginkime 270, 271 pav.). Minėto koklio ikonografija perteikia Senojo Testamento Penkiaknygėje aprašytą Potifaro žmonos, gundančios Juozapą, istoriją[516], kuria iliustruotas paskutinis, 10-asis, Dievo įsakymas. Koklio vizualizacijoje parinkta Šventojo Rašto pasakojimo kulminacija, kurioje paskutiniu bandymu įsitempti Juozapą į lovą Potifaro žmona čiumpa jį už apsiausto. Jaunuolio pozicija atskleidžia jo bandymą nepasiduoti moters užmačioms, kartu sukuriant konfliktinę dviejų žmonių situaciją, deklaruojančią tiek prigimtinį žmogaus polinkį į nuodėmę bei silpnybes, tiek principinių žmogaus vertybių ir pabrėžtinai doro krikščionio įvaizdį.

Garsaus menininko sukurtas medžio raižinys katekizme ir jo replika koklyje neapsiribojo vien tik biblinio pasakojimo vizualizacija. Ikonografijos prasmė išryškėja analizuojant Martino Lutherio Dešimties Dievo įsakymų aiškinimus, kuriuose nupiešiamas susirūpinimą keliantis to meto krikščionio kasdienis gyvenimas, elgesio normos. Aiškindamas dešimtojo Dievo įsakymo „Negeisk savo artimo žmonos (vyro), tarno, tarnaitės, gyvulio ar bet ko, kas jam priklauso“ prasmę, M. Lutheris sujungė ją su devintuoju įsakymu „Negeisk savo artimo namų“[517]. Anot M. Lutherio, abu įsakymai buvo sukurti, siekiant pažaboti ir uždrausti nuodėmę ko nors geisti. Ankstesnieji įsakymai draudė ką nors pasisavinti, o šių dviejų funkcija – drausti pačią mintį, kad galima pasikėsinti į kito nuosavybę ar pavilioti tai, kas priklauso kitam, nesvarbu, ar tai būtų žmona, samdinys, namai, pievos, galvijai ir pan. Kalbėdamas apie šiuos įsakymus, M. Lutheris skyrė dėmesį kasdienybėje praktikuotam sukčiavimui, apgaudinėjimui, kurį paremdavo netgi teisininkai, įstatymus pakreipdami taip, kaip reikia bylai. Jis kritikavo teismuose spręstus ginčus dėl didelio turto, pabrėždamas papirkinėjimo atvejus. M. Lutheris taip pat palietė įprastines prekybos sutartis, kurios sudaromos klastingai apgaunant vienas kitą. Aiškindamas šiuos įsakymus, skirtingai nei norėtųsi manyti žvelgiant į koklį, vyro ir moters santykiams M. Lutheris ypatingo dėmesio neskyrė. Jis vylėsi, kad tokių gudrybių, kurių apsčiai būta senovėje, nepasitaikys, nes Naujajame Testamente sutuoktiniams skirtis buvo uždrausta. Potifaro žmonos ir Juozapo ikonografiniu siužetu bandyta

[514] ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 38, Pg. m. 7926, radinio Nr. 33; GENYS, Jonas. Skveras prie Darbo gatvės..., *MLIM*, AS 92, Pg. m. 7980, radinio Nr. 85.
[515] Išskyrus 3-jį Dievo įsakymą, kurio vizualizacijai pasirinkta pamokslavimą perteikianti scena, be nuorodos į Šventąjį Raštą.
[516] *Šventasis Raštas—Senasis ir Naujasis Testamentas*. [Vertė ir parengė] Antanas RUBŠYS, Česlovas KAVALIAUSKAS, Vaclovas ALIULIS, Ramūnas BLAŽYS. Vilnius, 1998, p. 58.
[517] LIUTERIS, Martynas. *Didysis Katekizmas*..., p. 49.

perteikti dešimtojo įsakymo pamatinę reikšmę, draudžiančią geisti kito nuosavybės[518]. Lucaso Cranacho (vyr.) kurtomis Dešimt Dievo įsakymų iliustracijomis sekė skirtinguose Europos regionuose veikę ir koklių gamybos matricos projektus kūrę meistrai[519]. Klaipėdos atveju siužetinė paralelė žinoma iš Grafenego pilies krosnies (Austrija), sugriautos per Antrąjį pasaulinį karą[520]. Katechetinės auklėjamosios vaizdinės priemonės nebuvo M. Lutherio išradimas, tačiau su spaudos revoliucija jas reformatorius kaipmat suaktualinęs ir išplatinęs po plačius visuomenės sluoksnius. Analizuojant viduramžišką 1495 m. nežinomo autoriaus iliustruotą Dešimties Dievo įsakymų variantą[521], pavyko aptikti Vilniaus kokliui[522] (272 pav.) iki šiol laisvai interpretuotą atitikmenį. Koklyje susiglaudusi pora atskleidžia 7-ąjį Dievo įsakymą, draudžiantį svetimauti, kuriuo atveriamos tolesnės materialinės kultūros interpretavimo ir pažinimo prieigos.

Klaipėdos katechetinių koklių grupę praplečia dar viena Didžiojo Katekizmo iliustracija dekoruotas koklis, kurio mažuose fragmentuose (Turgaus g. 37)[523] matyti žmonių veidai ir dalis įrašo ICH GLAUBE AN DEN HEILIGEN GEIST (273, 274 pav.). Sugretinus su turimu XVI a. vidurio – antrosios pusės koklio analogu (Herfordo miestas, Vokietija)[524], pavyksta atkurti visą jo vaizdą, kuriame perteikiamas šventosios dvasios pasirodymas prie stalo sėdintiems apaštalams (275 pav.). Parinktas motyvas atliepia Tikėjimo išpažinimo trečiąjį artikulą, kurio ikonografiją katekizmui kūrė tas pats menininkas Lucas Cranacas (vyr.)[525] (276 pav.). Martinas Lutheris, permąstydamas naujų reformų reikiamybę šviečiant, auklėjant visuomenę, ėmėsi supaprastinti tikėjimo išpažinimą. Iki tol buvusius 12 Tikėjimo išpažinimo artikulų performavo į tris, manydamas, kad taip būtų paprasčiau juos suprasti. Tikėjimo išpažinimui parinko trejybės pavidalą, per tai išskaidydamas į tris artikulus. Pirmasis – tikėjimas į Dievą Tėvą kaip kūrimą, antrasis – į Sūnų kaip išganymą, o trečiasis – į Šventąją Dvasią kaip pašventinimą. Tarsi tikėjimas trumpiausiu būdu būtų sutalpintas į tiek žodžių: „Tikiu į Dievą Tėvą, kuris mane sukūrė; tikiu į Dievą Sūnų, kuris mane išganė; tikiu į Šventąją Dvasią, kuri mane padaro šventą.“[526] Tikėjimo išpažinimo artikulų reikmę suvokė ir koklių gamintojai, krosnių savininkai. Vokietijos miestuose, be šio artikulo, yra žinomi kiti du jų variantai bei Katekizme[527] esančios jų iliustracijos.

[518]Atkreiptinas dėmesys, kuo šis įsakymas skiriasi nuo šeštojo – liepiančio nesvetimauti. Martinas Lutheris rašo, kad šis įsakymas turi būti nukreiptas į sutuoktinių dvasinį skaistumą ir fizinę ištikimybę. Atrodytų, kad M. Lutheris Santuokos sakramentą laiko ištikimybės tarp vyro ir moters pagrindu. Santuokos būtinumą jis aiškino žydų tautos pavyzdžiu, kai kiekvienas turėjo būti susituokęs. Siekiant pažaboti paleistuvystę, netgi jaunimas būdavo apvesdinamas kuo anksčiau. Pabrėždamas santuokos reikšmę, M. Lutheris tikino, kad vyras ir moteris yra sukurti ne žaidimams ir ne smalsumui tenkinti, o šeimyniniams santykiams. Ir čia pat M. Lutheris rado reikalą paberti kritikos kunigams, kad be santuokos neįmanoma išlikti skaisčiam: esą pastarieji, vengdami santuokos, viešai ir nesigėdydami skendi paleistuvystėje arba užsiima dar šlykštesniais dalykais, apie kuriuos M. Lutheriui nedrąsu kalbėti, nors visiems tai gerai žinoma.
[519] HENKEL, Matthias. *Der Kachelofen...,* Kat. Nr. 124–125, 140, 144; HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, S. 164.
[520] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...,* S. 214.
[521] Ibid., Taf. 169:1.
[522] KATALYNAS, Kęstutis. Vilniaus koklių ornamentų..., p. 103; pav. 7
[523] NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio..., T. 4, *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5) Na-02, radinio Nr. 3541.
[524] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 18: 268.
[525] Ibid., Taf. 170:2.
[526] LIUTERIS, Martynas. *Didysis Katekizmas...*, p. 49, 67–69 eilutes.
[527] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 170: 1, 2.

2.1.3. Radikalioji Reformacijos pusė – anabaptistų portretai

Reformacijos judėjimui imli visuomenė nebuvo nuosekli vien tik M. Lutherio tikėjimo mokymui, kurio pagrindu laikomas Augsburgo išpažinimas. Jo viduje radosi skirtingų teologinių sampratų, kuriomis buvo suvokiamas naujas reformuotos Bažnyčios vidinis veidas. Šią situaciją Klaipėdoje atliepia Jano Kalvino idėjas palaikanti reformatų bendruomenė, kuri istoriniuose šaltiniuose fiksuojama XVII a. pirmuoju – antruoju ketvirčiais[528].

Radikaliomis pažiūromis Europoje išryškėjo XVI a. pradžioje atsiskyrę anabaptistai, kurių centrai formavosi Šveicarijoje, Pietų Vokietijoje, Austrijoje. Anabaptistai pasisakė už sąmoningą suaugusiųjų krikštą, dėl to sulaukė priešiškumo tiek iš evangelikų liuteronų, tiek ir iš katalikų. Jų pagrindinis vadas T. Miuncelis, pasisakęs už lygybės ir teisybės principus, kaip ir jo sekėjai, palaikė ir skleidė valstiečių karo idėją[529]. Anabaptistai radikalumo viršūnę pasiekė Miunsteryje, ten įgavę visišką valdžią. Miunsteris tapo prieglobsčiu daugeliui šių idėjų šalininkų iš kitų Europos miestų. XVI a. 4-ojo dešimtmečio pirmojoje pusėje lemiamų impulsų Miunsterio konfesinei kulminacijai turėjo čia atvykusių imigrantų Jano Matiso ir Jano von Leideno veiksmai. Miestas buvo paskelbtas Biblijoje minima Naująja Jeruzale, kurią netruko apsupti priešiškai šioms idėjoms nusiteikusi imperatoriškoji armija. 1534 m. buvo nužudytas Janas Matisas, kitais metais po miesto apsiausties atėjo eilė Janui van Leidenui ir dar dviem anabaptistų lyderiams, tarp jų Bernhardui Knipperdollingui. Juos nukankinus, kūnai buvo sukišti į narvus ir pakabinti ant Šv. Lamberto bažnyčios bokšto[530]. Nors šis susidorojimas lėmė Miunsterio, kaip anabaptistų valdos, baigtį, tačiau jų persekiojimas Europoje dar nesibaigė bent kelerius metus, taip pat paskatinęs religinę migraciją. Istoriniuose šaltiniuose paminėtas anabaptistų pažiūroms artimų menonitų[531] prieglobstis Prūsijoje rodo kunigaikštytėje buvus protakų migracijų srautui į Baltijos regiono rytus. Ar jie pasiekė Klaipėdą, apie tai istorinių duomenų neturima, tačiau koklių su anabaptistų vedlių portretais identifikavimas atveria naujas prieigas šios bendruomenės nariams pažinti Klaipėdoje.

Tokio pobūdžio radinių rasta trijose senamiesčio vietose (Didžioji Vandens g. 18, Didžioji Vandens g. 14A)[532]. Vieno svarbiausių anabaptistų judėjimo lyderio Jano von Leideno asmenybei identifikuoti pasitarnavo du apysveikiai kokliai (277, 280 pav.), kuriuose vaizduojama figūra ir kitos detalės, identiškos Heinricho Aldegreverio (1502–1555/1556) kurtai graviūrai[533] (278 pav.). Vadinamųjų mažųjų meistrų aplinkai priklausęs vokiečių kilmės menininkas, užsakymų gaudavęs net iš paties katalikų vyskupo Franzo von Waldecko, šią graviūrą kūrė praėjus vieneriems metams po Leideno mirties – 1536 m. Raižinyje, kuriame anabaptistų vedlys pažymėtas kaip Miunsterio karalius, jis vaizduojamas su to laikotarpio apranga, vienoje rankoje laikantis skeptrą, kitoje – popieriaus ritinį. Heraldinėje kairėje įspaustas rutulys perkryžiuotas dviem kalavijais, virš kurių matyti karališkasis simbolis – karūna. Vario raižinio ir koklio detalių sugretinamai nekelia abejonių,

[528] ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos istorija...*, p. 141–142.
[529] LUKŠAITĖ, Ingė. *Radikalioji reformacijos kryptis Lietuvoje*. Vilnius, 1980, p. 6.
[530] LINDBERG, Carter. *The European Reformations.* Oxford, Cambridge, MA, 1996, p. 220–225.
[531] LUKŠAITĖ, Ingė. *Radikalioji reformacijos ...*, p. 8.
[532] BRAZAUSKAS, Mindaugas. Tyrinėjimai Klaipėdos..., 342; ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 38, Pg. m. 7926.
[533] *A Century of Giants, A.D. 1500 to 1600: In an age of spiritual genius, western Christendom shatters* (The Christians. Their First Two Thousand Years, vol. 9). Ed. Ted BYFIELD. Edmonton, 2010, p. 81.

kad būtent šio kūrinio pavyzdžiu buvo gaminti matricų projektai. Juose dar buvo įspaustos reljefinės raidės, galbūt trumpiniai apie portretuojamąjį. Jiems iššifruoti reikia papildomos analizės. Tais pačiais metais menininkas sukūrė taip pat Šv. Lamberto bažnyčios bokšto narvo neišvengusio Bernhardo Knipperdollingo (1495–1536) portretą[534] su tapatybę nusakančiu įrašu viršuje (281, 282 pav.). Vertikaliai dryžuotas viršutinis rūbas, kepurė, lygiai nurėžta barzda yra tapatūs Klaipėdoje rastiems dviem tokių koklių egzemplioriams (Didžioji Vandens g. 18 ir 14A) (557 pav.). Pagal turimą medžiagą identiškų analogų Klaipėdos variantams rasti nepavyko, neskaitant artimos paralelės portretiniam Jano von Leideno kokliui iš Vokietijos Paderborno miesto (279 pav.)[535]. Jį tyrinėjusios koklių specialistės manymu, tai yra aiškus krosnies savininko nusiteikimo prieš Katalikų bažnyčią įrodymas[536]. Slovakijos archeologinės medžiagos tyrimai rodo buvus ir kitų dėl religinės migracijos 1535–1620 m. į kraštą atsikėlusių anabaptistų (vadinamųjų Habani)[537] identifikavimo požymių materialinėje kultūroje, šiuokart žinomi jų gaminti buities indai.

Galimybę pažinti kultūrinę krosnies su anabaptistų atvaizdais naudojimo aplinką Klaipėdoje apsunkina koklių radimo kontekstas. Bernhardo Knipperdollingo atvaizdu dekoruotas koklis iš Odų gatvelės priemiesčio buvo rastas XVII a. pirmojoje pusėje statytame name, kuris šildytas krosnimi, statyta ne pirmo naudojimo kokliais. Šiuo atveju radinio kontekstas atskleidžia žmogaus pragmatizmą, o pirminė koklių kultūrinė priklausomybė lieka neaiški. Fonduose rasto dar vieno koklio su Jano von Leideno portretu radavietės nustatyti ir su ataskaita susieti nepavyko. Iš to kyla objektyvių sunkumų medžiagą tinkamai interpretuoti, išryškinti konfesines skirtybes to meto bendruomenėje. Didžiojoje Vandens gatvėje (Nr. 18) abu anabaptistų lyderių portretai kokliuose buvo rasti ne užstatymo aplinkoje, o XVII a. viduryje – antrojoje pusėje suformuotame sluoksnyje, kuriame buvo surinkti ir kokliai su landgrafo Philippo von Hesseno žmonos Christine portretu ir apaštalo Pauliaus biustu. Gretinant abiejų radavietes su žinomu XVII a. vidurio miesto užstatymą žyminčiu planu (283 pav.), jos atitiktų priemiesčio ribas, kuris kaip žinoma buvo atviras ir Klaipėdoje panorusiems gyventi svetimšaliams.

Papildomų tyrimų ateityje reikalaus Klaipėdoje vienas puošybinę funkciją atlikęs koklis (Didžioji Vandens g. 2)[538], kuriame portretuojamojo bruožai bent pirminiais vertinimais atitiktų Jano Huso vaizdavimą (286 pav.). Ikonografinėse paralelėse Vokietijos[539], Čekijos koklių pavyzdžiuose[540] jis paprastai vaizduojamas užsmailintais ir pariestais ūsais bei pakumpusia nosimi (287, 288 pav.). Skirtingai nei Klaipėdos variante, pastaruosiuose reformatoriaus galvą dengia kepurė, lygiai tokia pat kaip su Erazmo Roterdamiečio portrete (Praha)[541]. Norint išsiaiškinti, ar

---

[534] *Contemporaries of Erasmus: A Biographical Register of the Renaissance and Reformation*. Eds. Peter G. BIETENHOLZ and Thomas B. DEUTSCHER. Vols. 1–3. Toronto, 2003, p. 266.
[535] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 75:1205.
[536] Ibid., S. 234.
[537] KALESNY, Franciszek. Habanowie i habańska ceramika na Słowacji w XVI–XVIII wieku. In *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji – Rzeszów, 21–23.IX.1993*. Red. Aleksandra GRUSZCZYŃSKA, Anna TARGOŃSKA. Rzeszów, 1994, s. 33–44.
[538] SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto..., *MLIM*, AS 433, Pg. m. 10527, radinio Nr. 495.
[539] RING, Edgar. Confessionalization in the domestic Sphere during the 16th Century: Archaeology and Reformation. In *Historical Archaeology in Central Europe* (The Society for Historical Archaeology, Special Publication no. 10). Ed. Natascha MEHLER. Rockville, MD, 2013, p. 174, fig. 13.
[540] ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 50, fig. 57.
[541] ŽEGKLITZ, Jaromír; VITANOVSKÝ, Michal; ZAVŘEL, Jan. Soubor kachlových forem z pražské hrnčířské dílny Adama Špačka a její kachlová produkce v letech 1531–1572. *Archeologické rozhledy*, 2009, roč. 61, č. 3, s. 451.

galima Klaipėdos dirbinį sieti su Jano Huso asmeniu, būtina platesnė ikonografinių pavyzdžių paieška.

2.1.4. Valstiečių karų atgarsiai?

Netiesiogines užuominas į Reformacijos sukeltus įtampos laukus visuomenėje indikuoja kokliai su medžioklės scenomis. Jose vaizduojami gyvūnai, kovojantys su medžiotojais ir varovais. Susipažinus su skirtingų užsienio šalių koklių tematikos publikacijomis, susidaro vaizdas, kad Vilniaus Žemutinės pilies archeologinė medžiaga pranoksta tiek šios teminės koklių grupės gausa, tiek skirtingomis jų kompozicijomis (pagal publikuotus pavyzdžius jų būta net šešių) (291 pav.)[542]. Skirtingi siužetai sudaro ištisą programą, kurią vainikuoja medžiotojo su skalikais baigtis. Su pastaraisiais susidoroja jų medžiojami gyvūnai, juos iškepdami bei išvirdami ant laužo. Klaipėdoje (Turgaus g. 37, Jono g.)[543] rasti trys nedideli koklių fragmentėliai priklausytų dviem skirtingų kompozicijų variantams. Du koklių fragmentai su šuns galva ir ta pačia kryptimi lekiančio šuns koja priklauso vienai kompozicijai. Pagal mastelį gyvūnų proporcijos skiriasi, dėl to būtų galima manyti juos priklausius skirtingiems vienas už kito buvusiems individams. Kompozicijos prasme jie artimiausi Vilniaus koklių pavyzdžiams, kuriuose pavaizduoti du skalikai, vejami trimitą pučiančio medžiotojo arba jų kova su ginklus įsitvėrusiais zuikiais (292–294 pav.)[544]. Antroje koklio, taip pat išlikusio tik iš dalies, kompozicijoje galima įžvelgti vienas šalia kito bėgančius skalikus, tačiau šiuokart besivejančius kanopinį gyvūną (290 pav.). Sprendžiant iš Vilniaus koklinės medžiagos, koklyje galėjo būti pavaizduotas ir briedis. Vilniaus koklių tyrinėtojai, aiškindamiesi, kokiu kūriniu sekant buvo gamintos jų turimų koklių kompozicijos, įžvelgia L. Cranacho (jaun.), G. Penczo kūrinių, P. Flotnerio[545] darbų įtaką. G. Rackevičiaus studijoje pateikiama nauja versija, juos siejant su Virgilio Solio XVI a. graviūra (289 pav.)[546]. Lietuvių istoriografijoje šių siužetinių pasakojimų atsiradimą bandoma aiškinti siejant su valstiečių karais. Anot R. Gibavičiaus, ši ikonografija ideologiškai geriausiai išplėtota Saksonijos Augustusburge. Kiškių epopėja siejama su moraline alegorija, Biblijos įstatymų interpretacija: žvėrys turi klausyti žmogaus, žmogus – Dievo[547]. Zuikių ir medžioklės scenoms paaiškinti remdamasis įvairia gretutine medžiaga, K. Katalynas įžvelgia to meto socialinės įtampos laukus ir valstiečių karų atgarsius[548]. Remiantis šia ideologine koklių aiškinimo samprata ir koklių kultūrine aplinka, ji buvo aktuali, neatsižvelgiant į tai, kokiai konfesijai priklausė krosnių savininkai. Klaipėdoje pirmasis aptartas kompozicijos variantas buvo rastas šalia Johanno Friedricho portretu dekoruoto koklio, leidžiančio kalbėti apie protestantiškąją orientaciją. Vilniuje jie aptikti Žemutinės pilies rūmuose ir siejami su katalikybei lojalių valdovų krosnių programa. Naujausioje G. Rackevičiaus studijoje krosnį su medžioklės scenomis linkstama datuoti

[542] KUNCEVIČIUS, Albinas. Renesanso epocho..., p. 65–67.
[543] NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio..., T. 1, *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5) Na-02, radinio Nr. 2383; Jono g, 1970 m., Nr. 6470; 6485.
[544] Palyginimui žr. RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės*..., p. 44; 28:1, 3 pav.
[545] KATALYNAS, Kęstutis. Vilniaus koklių ornamentų..., p. 105; ZAKRAUSKAS, Sigitas. Ikireformacinio meno..., p. 155.
[546] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos* Didžiosios..., p. 44; 27 pav.
[547] GIBAVIČIUS, Rimantas. Ne tik apie kiškius..., p. 59.
[548] KATALYNAS, Kęstutis. Vilniaus koklių ornamentų..., p. 105–106.

XVI a. viduriu[549], kas atitiktų ir pirminę Klaipėdos koklių naudojimo chronologiją. Gdansko XV a. pabaigos – XVI a. pradžios[550] koklis su medžioklės scena nukelia į vėlyvųjų viduramžių kontekstą. Panašių siužetų aptinkama ir vėlesnėje šio miesto (XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios[551]) ir kitų Lenkijos vietovių (XVII a. pirmosios pusės)[552] archeologinėje medžiagoje. Kaip ši kultūrinė tradicija keitė reikšmių pavidalus skirtinguose laiko pjūviuose, reikalinga detalesnė analizė.

2.2. Universalesnės koklių dekoro reikšmės

2.2.1. Pasaulietinės valdžios išraiška: imperatorių portretai ir landsknechtai

Reformacijos sujudintoje visuomenėje koklių gamintojų akiratin pateko ne tik protestantiškų pažiūrų šalininkai, bet ir katalikiškoms vertybėms ištikimi ir protestantams priešiškai nusiteikę Šventosios Romos imperijos vedliai. Imperatorius Karlas V, imperijai vadovavęs pusšimtį metų, buvo ypač populiari figūra įvairiose vaizdinėse medijose. Jo portretai dėl plačiai vykdomos užsienio politikos, diplomatinės veiklos, įtakos, ryšių su menininkais išplito daugelyje Europos valdančiojo elito namų. Išanalizavus skirtingus XVI a. antrosios pusės koklių variantus, pavyko atsekti galimas jo sąsajas su Klaipėdos archeologine medžiaga, tiksliau, vienintele šio laikotarpio turima matrica (Tiltų g. 6A)[553] (359 pav.). Modelinu atspaudus vaizduojamojo pozityvą, išryškėjo brandaus amžiaus vyro portretas su plačia, sege puošta skrybėle (295 pav.). Analizuojant turimus ikonografinius šaltinius, pastebėta, kad šis vaizdavimas yra būdingas ir imperatoriaus Maximiliano portretui (296 pav.)[554]. Tęsiant analizę, atkreiptas dėmesys į svarbų dalyką, kad po jo mirties tokią manierą, galvos apdangalo atributą portretuose atkartojo jo sūnus Karlas V (297–298)[555]. Šios įžvalgos leistų modelyje portretuojamąjį susieti būtent su Karlu V, kurio vaizdavimo tradicija ir laikotarpis yra artimesni tiek Klaipėdos, tiek bendraeuoropinės koklininkystės patirčiai. Su jo asmenvardžiu (Karl) ir statusu (Kaizer) veikiausiai reikėtų sieti dar vieną nedidelį koklio fragmentą (Didžioji Vandens g. 2)[556] su išlikusiomis KK raidėmis (265 pav.).

Lyginamoji koklių analizė rodytų, kad po jo Šventąją Romos imperiją valdęs Ferdinandas I taip pat pateko į Reformacijos laikotarpiu Klaipėdoje statytų krosnių programą. Imperatorius, kurio neatpažintas prototipas iki šiol buvo vadinamas senuoju karaliumi (skveras prie Mėsininkų g. ir Kurpių g. 2)[557] (299 pav.), buvo identifikuotas pasitelkiant Kauno archeologinę medžiagą[558].

---

[549] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės*..., p. 47; 31 pav.
[550] *Ruukkuja ja Ruhtinaita*..., p. 211, fig. 158.
[551] Ibid., p. 211, fig. 164.
[552] SZCZEPANOWSKA, Karolina. Sceny polowań na nowożytnych kaflach z Gdańska. Charakterystyka przedstawień na podstawie kafli z wybranych stanowisk. *Gdańskie Studia Archeologiczne*, 2014, nr. 4, s. 154.
[553] ŽULKUS, Vladas. Pergalės g-vė 6A Klaipėdoje. Papildomų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1982. *MLIM*, AS 75, Pg. m. 7963, radinio Nr. 133.
[554] WARNKE, Martin. *Cranachs Luther. Entwurf für ein Image*. Frankfurt am Main, 1984, S. 13, Abb. 6.
[555] BURKHARDT, Johannes. *Das Reformationsjahrhundert...,* S. 154., Abb. 11.
[556] SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (27077), Aukštoji g./Didžioji vandens g. 2. archeologinių tyrinėjimų 2011 m. ataskaita. Klaipėda, 2011. *MLIM*, AS 433, Pg. m. 10527, Nr. 190.
[557] GENYS, Jonas. Skveras prie Darbo gatvės..., *MLIM*, AS 92, Pg. m. 7980, radinio Nr. 86; Kurpių g. 2, 1985 m., radinio Nr. 36430.
[558] Keraminės langų detalės su Annos Jagiellos ir Ferdinando I portretais; Kaunas, Muitinės g. 2, 1992 m.; Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus: http://www.ciurlionis.lt/uploads/images/EKSPOZICIJOS/keramikos%20muziejus/senoji%20Kauno%20keramika/Lan

Kompozicijos ir stilistikos atžvilgiu tapatus imperatoriaus portretas buvo komponuotas XVI a. keraminiuose langų apvaduose, kaip ir jo žmonos – Vengrijos ir Bohemijos princesės Annos Jagiellos (302 pav.). Jie dirbiniuose vaizduojami jau garbaus amžiaus. Atlikus lyginamąją analizę, Ferdinando I portretas veikiausiai buvo kuriamas pagal Hanso Bocksbergerio vyresniojo darbą (300 pav.). Juos tarpusavyje sugretinus, matyti daug panašumų. Identiškas imperatoriaus žmonos portretas žinomas Lenkijos Malborko miesto XVI a. pirmosios pusės koklyje[559]. Analogai žinomi Vilniuje, tačiau jų portretai identifikuoti klaidingai[560]. Čekijos medžiagoje[561] aptiktas kitas variantas, imperatoriškosios poros atvaizdus atkartojantis pagal Erhardo Schoeno 1523 m. medžio raižinį[562] (303 pav.), tačiau pastaroji kompozicija iš esmės skiriasi. Sisteminė koklių analizė leidžia teigti, kad Klaipėdoje Šventosios Romos imperijos valdovų portretų yra randama greta Reformacijos idėjoms šališkų lyderių. Tai suponuoja nuomonę, kad jie buvo viename krosnies ansamblyje. Vokiečių koklių specialistė Claudia Hoffmann, tyrinėdama tokius derinius pagal Štralzundo medžiagą, laikosi nuomonės, kad protestantiškų pažiūrų šeimininkų krosnyse imperatoriaus atvaizdas buvo suvokiamas kaip visų vokiečių politinė figūra, neišskiriant konfesinės priklausomybės[563]. Šias įžvalgas papildytų gretutinė iš Martino Lutherio namo archeologinių tyrimų metu surinkta medžiaga, tarp kurios rastas koklis yra siejamas su Ferdinando I asmenybe[564]. Panašiai turėtų būti suvokiamos ir Klaipėdos koklių reikšmės, derančios prie valstybės prižiūrimos konfesiškai vienalytės visuomenės sanklodos. Atsižvelgiant į imperatoriaus katalikišką laikyseną ir tapačias LDK valdančiojo elito religines pažiūras, visai kitaip nei Klaipėdos atveju Ferdinando I atvaizdas atsiskleidžia XVI a. Vilniaus Valdovų rūmų medžiagoje. Katalikiškos krypties išraišką liudytų ir ten statomų renesansinių krosnių vaizdinis turinys[565], vis dar tęsiant šventųjų vaizdavimą, kuris Klaipėdoje jau buvo išblėsęs.

Lietuvos archeologinėje medžiagoje kol kas neturima materialinės kultūros pavyzdžių, išreiškiančių atvirą konfesinę priešpriešą bei vykusią polemiką tarp M. Lutherio ir katalikų. XVI a. antrojoje pusėje antikatalikiškų siužetų aptinkama ne tik kokliuose[566], bet ir buities induose, kuriuos gamino Siegburgo keramikai[567]. Prūsijoje katalikų propagandą prieš kunigaikštystėje vykdomas Bažnyčios reformas atskleidžia domininkono Simono Grunau patirtys, užrašytos jo rengtoje kronikoje, kurioje sąmoningai siekiama sukurti protestantų dvasinių lyderių neigiamus įvaizdžius,

go%20apvadas,%20Onos%20Jogailaites%20portretinis%20atvaizdas,%20XVI%20a.,%2012,5X25X54,%20rasta%20 1992%20m.%20Kauno%20senamiestyje,%20Muitines%20g.%202.JPG [žiūrėta 2016 09 21].

[559] *Kafle gotyckie i renesansowe na ziemiach polskich*. [Red.] Czesław STRZYŻEWSKI. Gniezno, 1993, fot. 8.

[560] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...,* p. 252, 254, pav. 9.171, 9.176.

[561] ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 47, fig. 50 a–e.

[562] ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 47, fig. 47 a–c.

[563] HOFFMANN, Claudia. Religiöses Bildgut..., S. 356.

[564] GUTJAHR, Mirko. Wie protestantisch ist Luthers Müll? Die Konfessionalisierung und ihre Auswirkungen auf die materielle Alltagskultur des 16. Jahrhunderts. In *Religiosität in Mittelalter und Neuzeit* (Mitteilungen der deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit, 23). Hrsg. von Matthias UNTERMANN. Paderborn, 2011, S. 45–46, Abb. 3.

[565] RACKEVIČIUS, Gintautas*. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės...*, p. 95; 81 pav.

[566] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 171:3; RING, Edgar. Confessionalization in the domestic…, S. 167–183; RING, Edgar. Konfessionalisierung am Beispiel archäologischer Funde aus Lüneburg. In *Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit*, 2007, Bd. 18: *Archäologie der frühen Neuzeit*, S. 91–92.

[567] RING, Edgar. Confessionalization in the domestic…, S. 168.

diskredituojant jų mokymą ir pažiūras[568]. Kaip šie dalykai veikė materialiąją kasdienybę, kol kas iš archeologinės pusės duomenų neturima.

Dviprasmiškai galima vertinti ir imperatoriškajai armijai priklausiusių laisvai samdomų pėstininkų, dar kitaip vadinamų landsknechtais, įvaizdžio naudojimą krosnių programoje. Nors dauguma jų buvo kilę iš Reformacijos paveiktų Vokietijos, Šveicarijos, Austrijos žemių, tačiau religinės pažiūros netrukdė jiems priklausyti imperijos kariuomenei, į kurią vedė pragmatiškos paskatos – geras atlygis bei prestižas. Išaugusį jų populiarumą ir didelį visuomenės domėjimąsi jais liudija XVI a. grafikos kūrinių gausa ir įvairovė, kurią atskleidžia šiuo klausimu parengta Birgit von Seegern disertacija. Landsknechtus grafiškai vaizdavo artimas M. Lutherio draugas Lucas Cranachas vyresnysis (1472–1553), pastarojo mokytojas Albrechtas Düreris (1471–1528), antikatalikiškai polemikai iliustracijas kūrę Hansas Holbeinas jaunesnysis (1497–1543), Hansas Burgmairis (1473–1531). Ypač produktyvūs buvo minėtų anabaptistų lyderių portretų autorius Heinrichas Aldegreveris (1502–1555/1561)[569] ir Danielis Hopferis (1470–1536)[570]. Klaipėdoje rasti keturi skirtingi landsknechtų variantai. Vienas visiškai išlikęs koklis (Didžioji Vandens g. 14A)[571] reprezentuoja ištaigingais, tik landsknechtams būdingais apdarais apsivilkusį būgnininką (305 pav.)[572]. Vienalaikių pavyzdžių galima rasti Štralzundo, Greifsvaldo archeologinėje medžiagoje[573] (308 pav.). Lenkijos pavyzdys[574] (310 pav.) yra išlaikęs vieną vėlyviesiems viduramžiams būdingą segmentą – plokštę, dekoruotą lancetinių brūkšnelių fonu. Toks variantas žinomas ir Klaipėdoje (Kepėjų g. 10(?))[575], tik šiuokart prie vaizduojamo landsknechto kelio yra pririštas maišelis (306 pav.). Ieškant sąsajų su to meto grafikų darbais, labiausiai artima atrodo Danielio Hopferio 1526 m. kurta graviūra[576], kurioje vaizduojami penki landsknechtai: būgnininkas, iš abiejų jo šonų fleitininkas, vėliavnešys ir pėstininkai su kardu ir ietimi (304 pav.). Žvelgiant į centrinę būgnininko figūrą, krenta į akis labai artima Klaipėdos kokliui kompozicinė dėlionė: vaizduojamojo rūsti veido išraiška, tiesiai nurėžta barzda, o be jo pagrindinių atributų (būgno ir lazdelių), dešinėje pavaizduota kalavijo makštis. Panašiai vaizduojamą būgnininką galima rasti Hanso Sebaldo Behamo1520/1530 m. kurtoje graviūroje[577] (309 pav.). Sprendžiant iš mažos Liepų gatvėje[578] rastos šukės su joje išlikusiu būgnu, panašiai turėjo būti perteikta visa šio koklio kompozicija (307 pav.). Kituose grafikų darbuose būgnininkas dažnai vaizduojamas poroje su fleitininku, o abiejų kompozicinis pavyzdys su gamintojo ženklu WL (Wolfgan Leupold) išryškintas

[568] MILTAKIS, Egidijus. Antiliuteroniška propaganda..., p. 77.
[569] SEGGERN, Birgit von. *Der Landsknecht im Spiegel der Renaissancegraphik um 1500–1540*. Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Philosophischen Fakultät der Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität zu Bonn. Bonn, 2003, S, 296–517, Abb 1–177.
[570] METZGER, Christof. *Daniel Hopfer*..., S. 180–187.
[571] ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 38, Pg. m. 7926, radinio Nr. 32.
[572] PARROTT, David. *The Business of War: Military Enterprise and Military Revolution in Early Modern Europe.* Cambridge, 2012, p. 67.
[573] WEGNER, Martina. Ein renaissancezeitlicher Kachelkomplex..., S. 231, Abb. 15:1.
[574] KILARSKA, Elżbieta; KILARSKI, Maciej. *Kafle z terenu*..., s. 47, ryc. 30.
[575] Kadangi ant radinio nėra metrikos, susieti jo su ataskaita nepavyko. Sprendžiant iš panašių koklio detalių aptarimo ankstesnėje publikacijoje, jis veikiausiai rastas Kepėjų g. 10 (žr. GENYS, Jonas. Klaipėdos dekoratyvinės plokštės..., p. 55).
[576] METZGER, Christof. *Daniel Hopfer*…, S. 83, Abb. 76.
[577] SEGGERN, Birgit von. *Der Landsknecht...,* S. 36, Abb. 62.
[578] Liepų g. 4, 2013 m., MLIM.

Niurnbergo keraminėje patricoje, kurtoje pagal 1540 m. H. Aldegreverio graviūrą[579]. Čekijoje, Hrad Lukovo vietovėje, koklis su panašiu deriniu datuojamas XVI a. pirmąja puse[580]. Pagal landsknechtų kariavimo taktiką abiejų muzikantų suderintų garsų ritmas žymėdavo mūšio pradžią. Kautynių vietos centre, kai vėliavnešys pastatydavo vėliavą, kuri abiem kovojančioms pusėms ženklino kovos ribą, su būgnininko šeštuoju lazdelės trenksmu ir fleitininko signalu būdavo duodamas ženklas pulti. Vokietijos, Danijos, Švedijos XVI–XVII a. pradžios kokliuose, be būgnininko, fleitininko, yra žinomos vėliavnešio, pėstininkų su ietimi, kirviu figūros[581] (312 pav.). Vienas nedidelis fragmentas su kovotoju, laikančiu ietį arba vėliavos kotą, buvo rastas Klaipėdoje XVIII a. supiltiniame sluoksnyje (Sukilėlių g. 11)[582] (311 pav.).

Klaipėdos medžiagoje (Turgaus g. 33–35[583]) pavyko išskirti dar vieną landsknechto variantą, jį vaizduojant su šaunamuoju ginklu. Kokia buvo visa koklio kompozicija, neaišku, nes likusi tik šautuvo dalis su gaiduku (313 pav.). Peržiūrint užsienio kokliuose panašias temines grupes, pastebėta, kad toks landsknechtų vaizdavimas nėra dažnas. Jų ženkliai mažiau esama ir grafikų darbuose [584] (315 pav.). Pagal Lundo muziejaus koklio pavyzdį, tokia vaizdavimo tradicija žinoma XVII a. pradžios koklių gamybos srityje[585] (314 pav.). Klaipėdos atveju koklis rastas XVII a. pabaigos/XVIII a. pradžios – XIX a. užstatymo aplinkoje, jis yra chronologiškai nutolęs nuo pirminio tokių koklių naudojimo konteksto. Dėl pernelyg didelio atotrūkio sunku objektyviai įvertinti jo pasirodymo laiką.

Klaipėdoje žinomas dar vienas koklio fragmentas, kuriame vaizduojama daugiaplanė scena. Iš jos išlikęs pėstininkas, iškėlęs ginklą į priešininko pusę (Sukilėlių g.) (316 pav.). Nors daugiaplanių scenų grafikų darbuose esama ne viena, tačiau atsekti, kokio kūrinio pagrindu kurtas koklis, nepavyko. XVII a. pradžia yra apibrėžiami Vilniaus kokliai, kurių ikonografijos prototipai siejami su Jacobo Sulono 1612 m. fechtavimo vadovėlio iliustracija (319 pav.)[586]. Sprendžiant iš archeologinio konteksto, Klaipėdos koklis pateko tarp XVII a. antrajai pusei – XVIII a. pradžiai būdingų radinių[587], tarpusavyje neturinčių nei stilistinio, nei ikonografinio ryšio. Ataskaitos autoriaus teiginys, kad kokliai priklausė vienai krosniai, atrodo nepagrįstas (588 pav.). Dirbant Muziejaus fonduose, pavyko aptikti modelinu nuo matricos atspaustą reljefinį vaizdą (317 pav.), kuriame pavaizduoti vienas su kitu kovojantys landsknechtai. Deja, peržiūrėtoje fondų medžiagoje užtikti dirbinio originalo, kaip ir jį susieti su ataskaitomis, kol kas nepavyko. Stilistiškai jis panašus į Vilniaus medžiagą, datuojamą XVII a. pirmąja puse[588] (318 pav.).

Daugelis ikonografinių pavyzdžių rodo, kad menininkai, kurdami pėstininkų įvaizdžius, nebuvo suinteresuoti juos suasmeninti ir išreikšti konkrečius asmenis, atvirkščiai – per tokius kūrinius buvo aktualinamas jų įvaizdis bei pabrėžiamas jų priklausymas elitinei militaristinei

[579] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1983, S. 125, Taf. 85.
[580] KOHOUTEK, Jiří; PAVLÍK Čeněk. Soubor kachlů..., s. 510, 527, Tab. V 3–4.
[581] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1983, Taf. 59: 1,3; 71: 1–4; 74–75.
[582] PALECKIS, Eugenijus. Sukilėlių g. 11 Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 41, Pg. m. 7929, radinio nr. 44, p. 19.
[583] ŽULKUS, Vladas. P. Cvirkos g. 33–35..., *MLIM*, AS 59, Pg. m. 7947, radinio Nr. 96.
[584] SEGGERN, Birgit von. *Der Landsknecht...,* S. 253.
[585] STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...,* 1983, S. 123, Taf. 77: 4.
[586] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 36; 28 a–b pav.
[587] SPRAINAITIS, Raimondas. LMTI Klaipėdos filialas..., *MLIM*, AS 43, Pg. m. 7931, p. 7.
[588] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...,* p. 187;7:39. pav.

organizacijai. Kaip rašo B. von Seergern, nors landsknechtai nepasižymėjo švaria reputacija, tačiau tamsioji jų pusė niekada nebuvo sureikšminama vokiečių menininkų darbuose[589]. Nors landsknechtai simbolizavo imperijos karinę jėgą, tačiau jų įvaizdžiu buvo pasinaudota ir evangelikų publicistų darbuose, išskirtinai pabrėžiant antikatalikišką polemiką. Landsknechtai, kovojantys su popiežiumi ir jo abatais, buvo perteikti rašytojo, humanisto Ulricho von Hutteno rengtos knygos viršelyje[590]. Londono koklių pavyzdžiai rodo, jog krosnių programoje kokliai su landsknechtais buvo komponuojami šalia kitų protestantiško turinio koklių[591]. To nenuginčijamas įrodymas – viena architektūrine stilistika aprėminti kokliai su landgrafo Philippo von Hesseno ir jo žmonos portretais, Ievos gundymo scena bei fleita grojančiu landsknechtu. Klaipėdos atveju visas išlikęs koklis su būgnininku buvo rastas jau ne kartą minėtoje krosnyje, statytoje iš ne pirmo naudojimo koklių, tarp kurių būta dekoruotų jų Johanno Friedricho, Bernhardo Knipperdollingo portretais.

2.2.2. Bendrakrikščioniškos tradicijos raiška

Klaipėdoje, kaip ir kituose Reformacijos paliestuose kraštuose, be aiškų konfesinį tapatumą turinčių koklių, esama bendrakrikščioniškai – tiek katalikiškai, tiek protestantiškai – tradicijai priimtinų pavyzdžių. Vienas jų – karūninis koklis su Jėzaus Kristaus atvaizdu ir įrašu aplink jį (Kurpių g. 3, Skveras prie Mėsininkų g., Žvejų g. 4)[592] (320, 321, 323 pav.). Kurpių g. 3 tyrinėtame sklype analogiškas XVI a. viduriui – antrajai pusei būdingas koklis[593] buvo aptiktas kartu su minėtu Hieronymuso Lincko portretiniu kokliu. Manoma, kad toks Jėzaus Kristaus vaizdavimas kokliuose atsirado neatsitiktinai. Tam įtakos turėjo XV a. pabaigoje išplitęs Lentulijaus laiškas, kuriame tiksliai aprašoma, kaip atrodė Kristaus atvaizdas. Skirtingose laiško išleidimo versijoje (1511 ir 1515 m.) žinomi du grafiniai kūriniai su panašiu Jėzaus Kristaus portretu, kurių autorius – Hansas Burgmairas[594] (326 pav.). Panaši komponavimo maniera atsikartoja Danielio Hopferio kūryboje[595] (322 pav.). Dėl prototipo autorystės esama ir kitų svarstymų, įžvelgiant menininko A. Dürerio įtaką (Vokietija, Hoksterio miestas)[596]. Klaipėdos kokliui analogas žinomas Stokholmo medžiagoje[597], Štralzunde[598], Lenkijoje[599] (324–325 pav.). Šio motyvo kokliuose datavimui yra svarbus Latvijos Bauskės karūninis koklis[600] su 1588 m. data.

---

[589] SEGGERN, Birgit von. *Der Landsknecht...,* S. 253.
[590] Ibid., S. 253.
[591] GAIMSTER, David. Pots, prints and Protestantism: changing mentalities in the urban domestic sphere, c. 1480–1580. In *The Archaeology of Reformation 1480–1580* (Society for Post-Medieval Archaeology Monograph, 1). Eds. David GAIMSTER and Roberta GILCHRIST. Leeds, 2003, p. 133.
[592] MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3…, 2009, p. 345–353; GENYS, Jonas. Skveras prie Darbo gatvės..., *MLIM*, AS 92, Pg. m. 7980, radinio Nr. 91; Žvejų g. 4, 2006 m., radinio Nr. 1956, MLIM, AS-.
[593] MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3…, p. 349.
[594] MAJEWSKI, Marcin. Alegoria – religija – władza. Renesansowe kafle starogardzkie i ich wzory ikonograficzne. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 73, fig. 5–7.
[595] METZGER, Christof. *Daniel Hopfer*..., S. 293, fig. 21.
[596] STEPHAN, Hans-Georg. *Keramik der Renaissance*..., S. 75, Abb. 105.
[597] ÅRHEM, Barbro. Tukholman kaakelit..., p. 109, kuv. 5.
[598] HOFFMANN, Claudia. Religiöses Bildgut ..., S. 368, Abb. 7b.
[599] MAJEWSKI, Marcin. Alegoria – religija..., s. 74, ryc. 5.
[600] STRAUSS, Konrad. *Die Geschichte der Töpferzunft...,* S. 254, Taf. 57:3.

Gretinant šiuos koklius su Didžiojoje Vandens gatvėje (Nr. 18 ir 2)[601] rastais karūniniais kokliais, dekoruotais Apaštalo Pauliaus atvaizdu, galima teigti, kad jie kurti vienai krosnies programai. Tai patvirtina XVI a. vidurio identiškų koklių viena radavietė Štralzundo mieste[602]. Remiantis Klaipėdos tyrimų medžiaga, galima spręsti, kad kokliai pateko į kultūrinius sluoksnius jau praradę savo pirminį chronologinį ir kultūrinį kontekstą. Vienas jų aptiktas XVII a. vidurio – antrosios pusės sluoksnyje[603], kitas – supiltiniame grunte su XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios radiniais[604] (327 pav.). Gretinant abu egzempliorius, panašu, kad kokliai buvo gaminami ta pačia matrica, nes, be įrašo „APOSTEL PAULUS“, apačioje yra sunkiai įskaitomas, nekokybiškai atliktas įrašas, gamintas brokuota matrica. Joje pastarasis buvo formuotas įprastu būdu, o atspaudus molio masėje užrašas išėjo veidrodiniu principu. Neskaitant šio defekto, kompozicijos ir stilistikos prasme karūninis koklis atitinka Šiaurės Vokietijos Štralzundo (XVI a. antroji pusė)[605], Rygos (XVI a.)[606], Turaidos pilies (XVI a. antrasis trečdalis)[607] pavyzdžius. Plokštinis koklio variantas su identiška centrine figūra žinomas iš Vilniaus archeologinės medžiagos[608], panašus modelio pozityvas saugomas Leipcigo muziejuje[609] (328–330 pav.).

Bendrakrikščioniškai dekoro reikšmei priskirtinas biblinis aukos atpirkimo motyvas – Dievo avinėlis (333 pav.), kuris Klaipėdoje žinomas iš kartušo formos kampinio žaliai glazūruoto koklio. Jo išskirtinumą žymi papildomas užrašas „LAM GOTT“ ir viršuje esanti reljefinė 1572 metų data, kurią meistrai galėjo palikti kaip koklio pagaminimo arba proginės iškilmės datą (331 pav.). Tai patvirtintų kiti iš Rygos žinomi kokliai su 1591, 1602 m. datomis[610] (332 pav.). Dar vienas koklis su Dievo avinėliu ir iš dalies išlikusia „...72“ metų data žinomas ir iš ankstesnių Tomo gatvės XVII a. antrosios pusės kultūrino sluoksnio tyrimų. Tuo metu neturint lyginamosios medžiagos, manyta, kad prieš skaitmenį 7 esanti lenkta linija galėjo žymėti skaitmenį 6, t. y. 1672 metus[611]. Visgi gretinant su anksčiau aptartu kokliu, tikėtina, kad jis gamintas 1572 m. data paženklintos matricos pagrindu. Kitas identiško koklio fragmentas rastas XVII a. sluoksnyje tyrinėjant TOM–DV sklypą[612]. Kokliai su datomis ir sluoksnių chronologija yra svarbus krosnių naudojimo laiko indikatorius. Pagal jį galima spręsti, kad Klaipėdoje krosnys galėjusios tarnauti kiek ilgiau nei pusšimtį metų. Šiam vertinimui svarbi gretutinė Ievos Ose dvarų turto aprašų analizė, nurodanti

[601] BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos senojo..., *BRIAI*.; SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto..., *MLIM*, AS 433, Pg. m. 10527, radinio Nr. 193.
[602]HOFFMANN, Claudia. Eine warme Stube ohne Rauch – Ofenkacheln aus Mecklenburg-Vorpommern. In *Archäologie unter dem Straßenpflaster. 15 Jahre Stadtkernarchäologie in Mecklenburg-Vorpommern* (Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte der Bezirke Rostock, Schwerin und Neubrandenburg, Bd. 39). Hrsg. von Hauke JÖNS, Friedrich LÜTH und Heiko SCHÄFER. Schwerin, 2005, S. 322.
[603] BRAZAUSKAS, Mindaugas. Tyrinėjimai Klaipėdos..., p. 342.
[604] *Turaidas pils...,* p. 70, fig. 74.
[605] HOFFMANN, Claudia. Religiöses Bildgut..., S. 368, Abb. 7a.
[606] STRAUSS, Konrad. *Die Geschichte der Töpferzunft...,* S. 256, Taf. 65:1.
[607] *Turaidas pils...,* p. 70, fig. 74.
[608] KATALYNAS, Kęstutis. Vilniaus koklių ornamentų..., p. 103; 9 pav.
[609] EISMANN, Stefan. Religionsfrieden..., S. 150, Abb. 4.
[610] STRAUSS, Konrad. *Die Geschichte der Töpferzunft...,* S. 256, Taf. 64:2, 3.
[611] ŽULKUS, Vladas. Gyvenamųjų namų kompleksas Kastyčio g. 8, 10, 10 A Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų darbų ataskaita. Klaipėda, 1977. *MLIM*, AS 368, Pg. m. 9650, p. 71.
[612] ŽULKUS, Vladas. Sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje 1989 metais, Archeologinių tyrinėjimų ataskaita. I dalis: Tekstas. Klaipėda, 1990. *MLIM*, AS 10, Pg. m. 7898, radinio Nr. 1736.

Bauskės pilies kambarius reguliariai apšildžiusių krosnių 50 metų funkcionavimo laikotarpį[613]. Šiai pozicijai neprieštarautų ir kitų tyrinėtojų[614] svarstymai.

2.2.3. Sąsajos su apolitiškojo Hanso Bermano veikla

XVI a. antrosios pusės tarptautinėje koklių produkcijoje ryškų pėdsaką paliko Hanso Bermano asmenybės veikla. Jo sumanymu dekoruotų koklių su „HANS BERMAN“ įrašu ir datomis „155x“ ir „1562“ paplitimo geografija aprėpia Šveicarijos, Vokietijos, Lenkijos, Švedijos (pietuose), Danijos salynų, Latvijos, Čekijos miestus[615]. Be asmenvardžio ir datos, išskirtinis kūrėjo ženklas – viena kompozicine schema atliktas architektūrinis koklių rėmelis, kurį sudaro daugiaelementes kolonas jungianti arka, dekoruota savitu smulkių rombelių raštu. Šie architektūrinio rėmelio požymiai buvo atpažinti dviejuose Klaipėdoje rastuose koklių fragmentėliuose (Didžioji Vandens g. 14A, TOM–DV sklypas)[616] (334, 336 pav.), kurie yra akivaizdus toli pasklidusios (339a. pav.)[617] Hanso Bermano veiklos įrodymas. Gretinant juose esamas detales, dar vienas nedidelis fragmentas rastas Tiltų g. 26[618] (337 pav.). Kaip atrodė pilnos šių koklių kompozicijos, vien pagal turimus jų dydžius atkurti nėra galimybių. Remiantis svetur rastais koklių pavyzdžiais matyti, kad tuo pačiu rėmeliu kurti kokliai pasižymėjo įvairuojančiu siužetų pasažu. Jo akiratin pateko Senojo ir Naujojo Testamentų pasakojimai, protestantiška polemika, individualūs Reformacijos šalininkų atvaizdai[619] (339 pav.), kartu rodantys Hansą Bermaną buvus sumanų verslininką, puikiai supratusį to meto aktualijas ir rinkos poreikius. Nors iki šiol jo dirbtuvių vieta nėra tiksliai lokalizuota, tačiau linkstama manyti jas buvus Vokietijos Heseno žemėje, išskiriant tris miestus: Frankfurtą prie Maino, Gyseną, Marburgą[620]. Dėl tolimų prekybos nuotolių transportuoti baigtinius koklius buvo perdėm rizikinga. Dėl šios priežasties yra manoma Hanso Bermano dirbtuvės kokliais galėjo aprūpinti vietinę rinką, o eksportui buvo kuriami jų gamybai naudojami modeliai, kurių prekyba buvo paklausi tarptautinėje Hanzos miestų rinkoje[621]. Meistro veiklos sėkmę paskatino intensyvi jų prekyba, lėmusi visuotinį išplitimą Europoje. Dideli jų kiekiai žinomi Liubeko, Špajerio, Miltenbergo, Greifsvaldo, Burgholchauseno, Baselio, Altentreptovo[622] miestuose. Klaipėdoje atrasti radiniai leidžia praplėsti jų paplitimo ribas į Baltijos regiono pietryčius.

---

[613] OSE, Ieva. XVI–XVII a. koklinės krosnys Žiemgalos pilyse. In *XVI–XVII a. koklinės krosnys šiauriniame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paribyje: konferencijos medžiaga.* Sud. Deimantė PRUNSKIENĖ. Kaunas, 2006, p. 8.
[614] BERTAŠIUS, Mindaugas. Kauno koklių..., p. 38; STEPHAN, Hans-Georg. *Keramik der Renaissance...*, S. 73; TAUTAVIČIUS, Adolfas. *Vilniaus pilies...*, p. 5.
[615] SOUKUP, Michal B.; SOUKUPOVÁ, Markéta; ŠREJBER, Adam. Bohemian finds of stove tiles with the signature "HANS BERMAN". In *Written and iconographic sources in post-medieval archaeology* (Studies in Post-Medieval Archaeology, 4). Ed. Jaromír ŽEGKLITZ. Praha, 2012, p. 145.
[616] ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 38, Pg. m. 7926, radinio Nr 36.; SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo..., *MLIM*, AS 18, Pg. m. 7906, radinio Nr. 3514.
[617] Planas iš: HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*,Taf. 162.
[618] ŽULKUS, Vladas. Pergalės g-vė 26 Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų darbų ataskaita. Vilnius, 1974. *MLIM*, AS 278, Pg. m. 8269.
[619] SCHÄFER, Heiko. Ein Kachelmodelmund des 16. Jahrhunderts aus der Oberbaustraße in Altentreptow, Lkr. Demmin. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2011, Bd. 18, S. 169–173*;* HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, S. 158–161.
[620] SOUKUP, Michal B.; SOUKUPOVÁ, Markéta; ŠREJBER, Adam. Bohemian finds..., 2012, p. 146.
[621] Ibid.
[622] HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, S. 158; SCHÄFER, Heiko. Ein Kachelmodelmund..., S. 162–174.

2.2.4. Komforto aktualinimas

Įvairiais aspektais yra įdomūs du skirtingose Klaipėdos vietose rasti, tačiau vienam siužetui priklausantys, koklių fragmentai su moters, besišildančios prie krosnies, figūrine kompozicija (340–341 pav.)[623]. Nors koklis artimas XVI a. viduriui, Vilniaus archeologo K. Katalyno publikacijoje jo datavimas nepagrįstai paankstinamas XVI a. 3-iuoju dešimtmečiu[624]. Siūloma ankstyvesnė chronologija neatitinka bendrosios portretinių ir figūrinių kompozicijų Klaipėdoje plitimo krypties ir prieštarautų ikireformaciniam laikotarpiui būdingai koklių dekoravimo tendencijai.

Ieškant ikonografinių paralelių ir prieigų paaiškinti šio motyvo reikšmę, buvo peržiūrėta įvairi tiek ikonografinė, tiek archeologinė publikuota medžiaga. Seniausią idėjos prasme perteiktą vaizdą pavyko aptikti 1510 m. piešinyje, kuriame besišildanti prie krosnies moteris įkomponuota raitelio žirgo apsiauste (343 pav.)[625], bei XVI a. pradžios graviūroje (344 pav.)[626]. Iš Šveicarijos 1540 m. krosnies programos žinomas koklis išlaiko tapačią mintį, tik šiuokart, skirtingai nei Klaipėdos atveju, fonas išpuoštas papildomais zoomorfiniais ir antropomorfiniais elementais (342 pav.)[627]. Medžiagą publikavę užsienio tyrinėtojai nepateikia aiškinamųjų šio motyvo prasmių. Siekiant geriau jas suprasti, vertas dėmesio Šiaurės Vokietijoje, Rostoko apylinkėse, Giustrove rastas koklis. Tyrinėjant šioje vietovėje buvusios katedros mokyklos vietą, buvo surinkta koklinė keramika, kurioje pasitaikė koklis, vaizduojantis krosnį su 1553 m. data. Remiantis atliktais tyrimais, pastaroji atitinka istoriniuose šaltiniuose fiksuotą mokyklos atnaujinimą[628]. Tai yra vienas iš materialinės kultūros pavyzdžių, kai dirbinyje esančią datą galima sieti su konkrečiu to meto įvykiu. Pagal jau anksčiau aptartą heraldikos su krosnių vaizdavimu tradiciją, šiame tyrime manoma, kad tokiais kokliais norėta pažymėti šildymo koklinėmis krosnimis teikiamą naudą ir komfortą.

Šalia portretais, figūrinėmis kompozicijomis dekoruotų koklių esama keletas fragmentų (345–356 pav.), kuriems išanalizuoti nepakanka turimos lyginamosios medžiagos arba fragmentai yra pernelyg maži. Iš jų atskirai paminėtinos nedidelės koklių su saulės motyvu[629] (349 pav.), portretu su raidėmis RV dalys (347 pav.)[630]. Kaip ir plokštinio stačiakampio koklio fragmentas su portretu, kurio išlikusi charakteringa, su pailgintais kutais ar plunksna kepurė (346 pav.)[631]; liko neidentifikuotas moters portretas[632] ir nedidelė šukė su moters prie kolonos kompozicija (348 pav.)[633].

[623] Jungtinis dviejų koklių fragmentų vaizdas pateiktas pagal radinius Tiltų g. 3, 1981 m., Nr. 36432; Tomo g., 2015 m., Nr. P–10432/20, *MLIM.*
[624] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 23; 13:a pav.
[625] FRANZ, Rosemarie. *Der Kachelofen...,* S. 21, fig. 8.
[626] HENKEL, Matthias. *Der Kachelofen....,* Band 2/3, S. 10, A21.
[627] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 160, Abb, 267.
[628] BRÜGGEMANN, Stefanie. Archäologische Baubegleitung im Erdgeschoss der Domschule von Güstrow. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2015, Bd. 22, S. 173, Abb. 10a.
[629] PALECKIS, Eugenijus. P. Cvirkos g. 22..., *MLIM*, AS 60, Pg. m. 7948, radinio Nr. 90.
[630] Radinys su ataskaita nesusietas, MLIM.
[631] Kurpių g. 2; radinys su ataskaita nesusietas, MLIM.
[632] ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 38, Pg. m. 7926, radinio Nr. 31.
[633] MASIULIENĖ, I. Kurpių g. 3..., Nr. 1181.

2.3. XVI a. antrosios pusės koklių dekoro derinių problematika

Siekiant plačiau pažinti tokių krosnių programos sudėtį, buvo peržiūrėti įvairūs Europos XVI a. vidurio – antrosios pusės koklinių krosnių, jų rekonstrukcijų vaizdai, senosios ikonografijos, miniatiūrinių krosnių modelių pavyzdžiai. Sprendžiant iš Austrijos Grafenego pilyje iki Antrojo pasaulinio karo stovėjusios vadinamosios Reformacijos krosnies (vok. *Reformationofen*) dokumentacijos, ji buvo statyta beveik vien iš portretinių (apatinė dalis) ir figūrinių kompozicijų koklių (viršutinė dalis)[634]. Geometriniais motyvais dekoruotas apatinis cokolis, akantais – karnizas. Panašų krosnies programos išdėstymą atskleidžia Heidėje (Šlezvigo-Holšteino žemėje) rekonstruotos krosnies projektas[635]. Atkurtame apie 1559 m. krosnies vaizde deriniai lieka panašūs, skiriasi tik jų pozicijos programoje. Kiek kitokį vaizdą siūlo 1558 m. Vokietijos miesto Halberštato katedros krosnis[636]. Pastarosios pereinamieji skirsniai išlieka tie patys, tačiau šiuokart viršutinis aukštas sudarytas iš portretinių koklių, apatinis – iš geometriniais motyvais dekoruotųjų. Gdanske esančios 1545–1546 m. Georgo Stelznerio krosnies atkurtame tūryje, be portretinių koklių, jos ansamblį sudarė augaliniu motyvu ornamentuoti kampiniai, grotesku – friziniai ir heraldiniais motyvais puošti karūniniai kokliai[637]. Vertingos informacijos suteikia skirtinguose Europos muziejuose saugomi XVI–XIX a. autentiški 20–30 cm dydžio krosnių modeliai, galėję būti žaislai mažamečiams arba parodomieji modeliai krosnių statytojams[638]. Atkreiptinas dėmesys, kad XVI a. vidurio – antrosios pusės krosnių modelių pavyzdžiuose (357 pav.) figūrinių kompozicijų kokliais užpildoma beveik visa krosnies programa arba jie komponuojami su geometrinių motyvų, pvz., dumbančiu apskritimu, kokliais. Visų miniatiūrinių krosnių modelių pasikartojantis akcentas – krosnių dalis skaidantis karnizas, kurio dekorui būdingi akantų lapai[639]. Pažymėtina, kad XVI a. antrosios pusės ikonografijoje krosnių dekoratyvumas nėra detalizuojamas, labiau siekiama išryškinti krosnies formą[640]. Atskiro dėmesio vertas XVI a. pabaigos mokyklos kasdienybę nusakantis raižinys[641]. Jame krosnies viršus komponuotas figūromis dekoruotais kokliais, o apačia – masyviomis, veikiausiai ketaus, plokštėmis. Iš pateiktų duomenų dėliojasi vaizdas, kad portretinius, figūrinius vaizdulius krosnyse lydėjo aiškūs, dėmesio į kitus dalykus neatitraukiantys geometriniai ir augaliniai motyvai. Iškalbingas pavyzdys – 1550 m. data ženklintas krosnies modelis[642] (357 pav. (M7)), sudarytas iš hiperbolizuotai pavaizduotų portretų, heraldinės ir geometrinės ornamentikos koklių.

---

634 HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur...,* Taf. 157:1.
635 ARNOLD, Volker; WESTPHALEN, Thomas; ZUBEK, Paul. *Kachelöfen in Schleswig-Holstein: Irdenware, Gußeisen, Fayence.* Heide, 1990, S. 40, Abb. 25.
636 HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur...,* Taf. 157:2.
637 KILARSKA, Elżbieta. Gdańskin kaakelit..., p. 131–136, kuv. 6.
638 ROSMANITZ, Harald. Zur Frage der Aussagekraft von Ofenmodellen für die Rekonstruktion neuzeitlicher Kachelöfen. In ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen. Typologie, Terminologie und Rekonstruktion* (Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters, Bd. 39). Bern, 2012, S. 168–178.
639 HENKEL, Matthias. *Der Kachelofen...,*Bd. 2, *Abbildungen*, S. 4, M. 3–12.
640 Įvairialaikės koklinės krosnys ikonografijoje; Galerie: Kachelöfen auf zeitgenössischen Abbildungen.Furnologia.de. Das Online-Magazin zur historischen Ofenkeramik: http://furnologia.de/galerie/galerie-kacheloefen-auf-zeitgenoessischen-abbildungen/ [žiūrėta 2016 08 03].
641 Medžio raižinys, vaizduojantis Lotyniškos mokyklos klasę, Niurnbergas, XVI a. pabaiga; Furnologia.de. Das Online-Magazin zur historischen Ofenkeramik: http://furnologia.de/galerie/galerie-kacheloefen-auf-zeitgenoessischen-abbildungen/ [žiūrėta 2016 08 03].
642 HENKEL, Matthias. *Der Kachelofen...,*Bd. 2, *Abbildungen*, S. 4, M. 7.

Nors Klaipėdoje XVI a. viduriui – antrajai pusei būdingų portretinių ir figūrinių koklių rasta per 20 skirtingų tyrinėtų vietų (240 pav.), tačiau jų radimo kontekstas ne visada leidžia prieiti prie vienareikšmių vertinimų, kalbant tiek apie jų naudojimo pradžią, tiek apie jiems vienalaikius kitų koklių dekoro variantus. Atlikus kultūrinių sluoksnių analizę paaiškėjo, kad dažniausiai dėl skurdžios, o kartais sunkiai suprantamos kontekstinės aplinkos, antrinio panaudojimo atvejų, jų radavietės nėra informatyvios, sprendžiant iškeltą klausimą. Surinktoje medžiagoje iš objekto Turgaus g. 20[643] matyti, kad portretinius lydėjo kokliai geometriniais ir augaliniais ornamentais (vienas arba keturi dumbantys kvadratai, akantų lapų eilė), heraldiniais motyvais (grifono kova su liūtu). Kokliuose pastarojo motyvo kilmė Vidurio Europoje žinoma jau nuo XIV a. pirmosios pusės[644]. Klaipėdoje panašių vienalaikių koklių derinių variantų aptinkama kultūriškai ir geografiškai artimoje Latvijos archeologinėje medžiagoje[645]. Kaune plokštiniai kokliai su dumbančiomis geometrinėmis figūromis datuojami XVI a. antrąja puse[646]. Visgi minėtoje Klaipėdos radavietėje rasti stilizuotu simetriniu augaliniu (maureska) ornamentu kokliai (plačiau žr. 3 skyrių) leistų įžvelgti ir XVI a. paskutiniam ketvirčiui artimas portretinių koklių pirminio naudojimo versijas. Panašią situaciją diktuoja skvero prie Mėsininkų g.[647] medžiaga. Šalia figūromis dekoruotų koklių buvo aptikta šiam laikotarpiui būdingų frizinių koklių su skydą laikančiu liūtuku, žirgeliais priešais vazą. Sklype Kurpių g. 3 1542–1678 m. sukauptame kultūrinio sluoksnio horizonte, be portretinių koklių, buvo rasta dekoruotų treliažu, stilizuotu augaliniu ornamentu, dumbančiu kvadratu[648]. Kadangi sluoksnio chronologija plati, jų tarpusavio ryšys lieka hipotetiniame svarstymo lygmenyje. Papildomų duomenų suteikia radiniai iš 2016 m. vykdytų tyrimų Lietuvių bažnyčios (pagal dendrochronologinę medienos datą statytos po 1568 m.) aplinkoje (Turgaus g. 37)[649]. Tyrinėjant jos statybos metu pamatų užpylimui ir teritorijos iškėlimui supiltą gruntą, jame buvo rastas mažas portretinio koklio su raidėmis VH fragmentas ir koklio stilizuotu augaliniu ornamentu fragmentas (361 pav.). Atsižvelgiant į galimai net ne vienerius metus trukusio monumentalaus pastato statybą, sluoksnis susiformavo ne anksčiau kaip XVI a. trečiojo ketvirčio pačioje pabaigoje. Iš aptartų atvejų ryškėja vaizdas, kad portretiniai kokliai Klaipėdos krosnyse buvo naudojami ne tik nuo XVI a. vidurio, 1540 m. gaisro. Tai išties patvirtintų Turgaus g. 20 atvejis su koklyje esančia 1572 m. data. Vėlyvesnė šių koklių naudojimo tradicija yra žinoma iš Suomijoje atliktų tyrimų, kurių atvejis aptartas jau anksčiau. Remiantis chronologiškai vėlesne Didžiosios Vandens g. 18[650] portretinių koklių radaviete, jų glazūrų tapatumu, vienoje krosnies programoje pastaruosius lydėjo karūniniai kokliai, dekoruoti širdimi su karūna ir ąžuolo lapais (388–389 pav.). Analogiškų ir panašių variantų yra žinoma ir iš kitų senamiesčio vietų (368–387, 390–391 pav.). Ąžuolo lapų

[643] GENYS, Jonas. Gyv. namas..., *MLIM*, AS 238, Pg. m. 8159, radinių. Nr. 214–230.
[644] MENOUŠKOVÁ, Dana. Motiv bájného gryfa na reliéfech moravských a slezských středověkých komorových kachlů. *Archaeologia historica,* 2009, roč. 40: *sborník příspěvků přednesených na 40. mezinárodní konferenci archeologie středověku s hlavním zaměřením Hmotná kultura každodenního života ve středověku a raném novověku. Plzeň, 15.-19. září 2008*, s. 240, obr. 13.
[645] OSE, Ieva. *Podiņu krāsnis...,* p. 29–44.
[646] ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5 sklypo radiniai..., p. 564; 14 pav.
[647] GENYS, Jonas. Skveras prie Darbo gatvės..., *MLIM*, AS 92, Pg. m. 7980, radinio Nr. 70, 80.
[648] MASIULIENĖ, I. Kurpių g. 3..., radinių Nr. 221 (1–2), 116, 160.
[649] Įtraukti naujausių disertacijos autorės vykdytų 2016 m. archeologinių tyrimų duomenys.
[650] BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos senojo..., *BRIAI.*

motyvas Klaipėdoje buvo perimtas iš vėlyvųjų viduramžių koklininkystės tradicijos (palyginkime 194 pav.).

XVI a. antrojoje pusėje vien įmantriais siužetais statytos krosnys neatskleidžia to meto bendrosios situacijos. Sprendžiant iš to laikotarpio patikimiau datuojamų gausesnių dubeninių koklių sankaupų (TOM–DV sklypo [651] ir Turgaus g. 31[652]) ir pavienių radaviečių iš kitų miesto vietų (Tiltų gatvės sklypo tarp Kalvių ir Vežėjų gatvių, Turgaus gatvės)[653], namams šildyti XVI a. antrojoje pusėje paraleliai statomos dubeninių koklių krosnys. Nors pirmosiose radavietėse krosnies pado liekanų nebuvo rasta, tačiau koncentruotos koklių sankaupos (74 pav.) leistų jas sieti su ten stovėjusiomis krosnimis. Archeologinis kontekstas ir tarpusavio medžiagos panašumas neprieštarautų juos sujungti į XVI a. antrosios pusės – XVII a. pradžios tarpsnį. Kaip rodo technologinių ir morfologinių savybių analizė, šių koklių gamybos tradicijos, lyginant su XVI a. pirmąja puse, beveik nepakito. Toliau naudoti keturkampių angų glazūruoti ir nusklembta briauna beglazūriai dubeniniai kokliai. Neglazūruotų koklių formos turi nedidelių skirtybių: vieniems būdingi nuosekliai nuo dugno angų link kylantys šonai, kituose jie kiek išgaubti arba ties apačia vos sugniaužti[654]. Pirmoji forma yra vyraujanti. Išanalizavus koklius buvo įžvelgtas paaiškinamasis ryšys tarp parametrų: formos, aukščio, dugno ir angos. Formuojant aukštesnius koklius, jų dugnas būdavo kiek mažesnis, bet angos daug platesnės[655]. Sprendžiant iš cheminės žalios spalvos glazūros atspalvių analizės (705 lent.), rusvai žalsvą koklių toną nulėmė skirtingi Mg (?), Pb ir S kiekių deriniai (718 pav.). Tuo tarpu žalią spalvą – Cu kiekis. Ar skirtumus tarp atspalvių galėjo nulemti ir medžiagų taupymas[656], bent šiam aspektui išnagrinėti reikia papildų tyrimų. Glazūruotųjų koklių molio masės paruošimas reikalavo didesnio preciziškumo. Beje, pastarųjų dugnai buvo dekoruojami kur kas dažniau. Juose pirštais įspaustos rozetės varijuoja. Jos buvo formuojamos iš 6–8 lapelių, o viduriukas suplokštintas, iškeltas arba įspaustas. Koncentriniams ratams būdingas centre iškilęs kūgelis. Pagal geriau išlikusius apysveikius pavyzdžius glazūruotieji buvo mažesni[657] nei neglazūruotieji. Šie parametrai lėmė statoką, gerai matomu vidumi koklių išvaizdą. Glazūruotų ir neglazūruotų koklių dydžių skirtumą galėjo nulemti jų padėtis krosnies sąrangoje. Kaip minėta, aukštesni ir platesnių angų kokliai (neglazūruoti) turėjo mažesnius dugnelius ir nuosekliai kylančias angų link sieneles. Tokiais kokliais mūrijant apatines krosnies eiles ir užpildant tarp jų susidariusius tarpus rišamąja medžiaga, buvo sudaromas stabilus krosnies pagrindas, o koklių padėtis (arčiau

[651] SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo..., *MLIM*, AS 15, Pg. m. 7903, p. 20–22. SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo..., *MLIM*, AS 18, Pg. m. 7906.
[652] SPRAINAITIS, Raimondas. Turgaus gatvė Nr. 31..., *MLIM*, AS 64, Pg. m. 7952, p. 7.
[653] ŽULKUS, Vladas. Pergalės g-vė 6A Klaipėdoje. Papildomų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1982. *MLIM*, AS 76, Pg. m. 7964, p. 17; GENYS, Jonas. Skveras tarp Kalvių..., *MLIM*, AS 91, Pg. m. 7979, p. 13–14; GENYS, Jonas. Gyv. namas..., *MLIM*, AS 238, Pg. m. 8159, p. 45.
[654] TOM–DV sklypo neglazūruotų koklių matmenys: nuo 9,5 iki 11,5 cm aukščio; dugnų skersmenys: 7,5–9,5 cm skersmens; kvadratinės angos: 13–15x13–15 cm dydžio arba vos stačiakampėmis 12,8x13,5 ar 13,5x13;13,5x14 cm dydžio.
[655] Kaip pavyzdį galima pateikti 11,5 cm aukščio koklį su 7,8 cm skersmens dugneliu ir 15x15 cm dydžio anga.
[656] Kiek XVI a. pabaigoje galėjusios kainuoti krosnys, leidžia pažinti Šiaurės Vokietijos Štralzundo miesto išlikęs dokumentas – 1599 m. sąskaita, kurioje miesto puodžius už naujai krosniai reikalingus 70 koklių, vamzdį ir molį prašo atseikėti 9 markes ir 15 šilingų, į sumą įskaitydamas krosnies statytojo atlyginimą ir kelionės išlaidas (HOFFMANN, Claudia. „…leth ick den nigen Kachelauen maken…“ Renaissancezeitliche Ofenkacheln aus der Hansestadt Stralsund– Eine Auswahl. In *Bemerkungen zur Renaissance in Stralsund* (Schriftenreihe Stralsunder Denkmale, Hf. 2). Hrsg. von Gunnar MÖLLER. Stralsund, 2005, S. 59–60).
[657] 7,3–8,5 cm aukščio, kvadratinėmis 11x11, 12,5x12,5, 12,6x12,x6 cm dydžio angomis ir 8–9 cm skersmens dugnais.

pakuros) ir fiziniai parametrai užtikrindavo spartesnį šilumos perdavimą gyvenamajai aplinkai. Sprendžiant iš glazūruotų koklių savybių, jais buvo mūrijama viršutinė krosnies dalis. Minėtoje Turgaus g. radavietėje dubeniniai kokliai tarpusavyje buvo rišti molio tinku, į kurį buvo įmaišyta augalinių intarpų, kurie naudoti ir ankstesnių krosnių statybai. Be kita ko, krosnyje jungiamasis molio tinkas iš fasadinės pusės buvo profiliuojamas. Tokių Klaipėdoje randama retai (79, 80 pav.). Panašiomis keraminėmis detalėmis buvo papuošta vienalaikė Einbeko (Žemutinė Saksonija)[658] koklinė krosnis. Apžvelgus įvairialaikę Europoje išlikusią ikonografiją, galima matyti, kad dubeniniais kokliais statytos krosnys buvo ilgą laiką populiarios[659], o sprendžiant iš gyventojų buitį nusakančių bendrųjų vaizdų, jos nebuvo skirtos ūkinėms patalpoms. Itin realistiškai žalia dubeninių koklių su rozetėmis krosnis pavaizduota XIX a. tapybos darbe (69 pav.), kuris yra įtaigus vaizdinis kelis šimtmečius puoselėtos kultūrinės tradicijos įrodymas.

[658] ROTH HEEGE, Eva. Ofenlehm: Baustoff oder Zierde? Der Kachelofen aus der Hohen Münsterstraße 24 in Einbeck.Niedersachsen. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit. Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER.Stralsund, 2001, S. 20–21, Abb. 6–8.

[659] Įvairialaikės koklinės krosnys ikonografijoje; Galerie: Kachelöfen auf zeitgenössischen Abbildungen.Furnologia.de. Das Online-Magazin zur historischen Ofenkeramik: http://furnologia.de/galerie/galerie-kacheloefen-auf-zeitgenoessischen-abbildungen/ [žiūrėta 2016 08 03].

3. XVI A. PABAIGOS – XVII A. PIRMOSIOS PUSĖS KERAMIKOS DIRBTUVIŲ PRODUKCIJA

Klausimas, kur po pilies modernizavimo ir miesto perkėlimo buvo įkurtos naujosios keramikų dirbtuvės, iki šiol nebuvo nagrinėtas. J. Genys, remdamasis cheminių tyrimų rezultatais, buvo priėjęs išvadą, kad XVI a. kokliai buvo gaminami vietoje[660]. Tai liudytų ir dvi iš ankstesnių tyrimų (Turgaus ir Tiltų g.[661]) turimos matricos, deja, pagal radimo kontekstą nieko bendra neturinčios su amatininkystės vietomis (359 pav.). Tai veikiau atsitiktinai sluoksnio formavimosi metu patekę į jį dirbiniai.

3.1. Keramikos dirbtuvių atliekos ir lokalizavimo perspektyvos

Išsamiau pažinti koklių gamybą naujų ir vertingų duomenų suteikė 2010, 2012–2013, 2016 m.[662] archeologiniai tyrinėjimai Turgaus g. 37, vietovėje, atitinkančioje miesto salos rytinį pakraštį. XVI a. trečiame ketvirtyje – XVIII a. pradžioje čia stovėjo dvi minėtos bažnyčios, kurios, statant bastionus, skirtingu metu buvo nugriautos[663]. Tyrinėjant apie XVII a. antrąjį ketvirtį suformuotus miesto pylimų sampilus, buvo aptiktas gausus koklių ir buitinės keramikos masyvas su brokuotais, nebaigtais, deformuotais dirbinių fragmentais[664] ir koklių gamybai naudotų modelių liekanomis. Iš viso areale surinkta 6 450 vnt. keraminių dirbinių fragmentų (380 lent.). Kitos paskirties dirbiniai, šiuo atveju stiklo, titnago, gintaro gabalėliai, keli pypkučių koteliai, odinio apavo dalys, yra tik pavieniai, nekeičiantys šaltinio homogeniškumo. Situacinis kontekstas leidžia manyti, kad apie XVII a. antrąjį ketvirtį, įgyvendinant 1627–1629 m. olandiškų bastionų statybos projektą[665], gruntas į sampilus pateko iš aplinkinės vietovės, kurioje veikė keramikų dirbtuvės ir buvo šalinami brokuoti, nepavykę dirbiniai. Kasant žemes, formuojant pylimą, tokie dirbiniai subyrėjo nedideliais fragmentais, kuriuos liudija dabartinė jų būklė (362–378 pav.). Prielaidą, kad už miesto salos buvo įkurtos keramikų dirbtuvės, pagrįstų gretutinės aplinkybės: gamtinė aplinka, priešgaisriniai reikalavimai ir kitur praktikuotas dirbtuvių steigimas miesto pakraščiuose[666]. Atsižvelgiant į bendrą Klaipėdos topografinę ir apgyvendinimo situaciją, archeologinius duomenis, buvusių dirbtuvių lokalizavimo perspektyvos atitiktų teritoriją kitapus Senosios Dangės upės. Šiai diskusijai pagrindą suteikia šaltinių koreliacija: 1) šiuo atveju nagrinėti 1630–1683 m. parengti

[660] GENYS, Jonas. Klaipėdos kokliai..., p. 53.
[661] ŽULKUS, Vladas. P. Cvirkos g. 33–35..., *MLIM*, AS 59, Pg. m. 7947, radinio Nr. 408; ŽULKUS, Vladas. Pergalės g-vė 6A..., *MLIM*, AS 75, Pg. m. 7963, radinio Nr. 113.
[662] NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio..., *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5) Na–02; NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais teritorijos (27077) Turgaus ir Pakalnės gatvių 2010 m. žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 2011. *MLIM*, AS 420, Pg. m. 10179; įtraukti tik daliniai 2016 m. duomenys, žr. 361 pav.
[663] Lietuvių bažnyčia – apie XVII a. vidurį.
[664] NABAŽAITĖ, Raimonda. Tyrimai Klaipėdos senųjų bažnyčių teritorijoje. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2013 metais*. Vilnius, 2014, p. 269–270.
[665] TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda: urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų*. Vilnius, 1994, p. 162.
[666] RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės...,* p. 61; BERTAŠIUS, Mindaugas. *Dingęs miestas*..., p. 167.

bastionų projektai[667] su juose vaizduojama miesto, gynybinių įtvirtinimų, iš dalies gamtine situacija, 2) archeologinių tyrimų duomenys (nustatytos bažnyčių vietos, apčiuopti upės reliktai, pylimų vidinės struktūros)[668] ir 3) šių dienų situaciją apibrėžiantys orientyrai (pastatai, upės kranto linija)[669]. Kaip skirtingų duomenų sąsają pasirinkus archeologinių tyrimų metu nustatytus abiejų bažnyčių kontūrus, vienas kitą dengiančiuose klasteriuose matyti, kad kitapus Dangės senvagės ir miesto salos esančios teritorijos krantas, buvęs kur kas arčiau miesto teritorijos, pasikeitė pylimų statybos, griovių formavimo metu (381–383 pav.). Kad gruntas pylimams būdavo imamas pirmiausia iš aplinkinės teritorijos, iliustruoja ne kartą fortifikuotos Klaipėdos pilies atvejis ir sampilo sluoksniuose cirkuliuojantys, kontekstą praradę įvairialaikiai tos vietos radiniai. Atsižvelgiant į pylimo sluoksniuose vyraujančius vien keraminius dirbinius, šiame tyrime laikomasi nuomonės, kad jie pateko deformuojant kitapus senvagės buvusį kraštovaizdį, kartu paliečiant XVI a. pabaigoje – XVII a. pirmojoje pusėje veikusių vietos keramikų aplinką. Gamybinei veiklai tinkamą teritoriją liudija 1666 m. dokumentas[670], nurodantis netoliese, Baltikalnėje, iškasinėtus molynus. Sprendžiant iš šaltinio turinio ir įvardyto poreikio užpilti duobes, galima spręsti, kad teritorija kurį laiką jau buvo apleista ir norima keisti jos paskirtį. Molio trūkumą rodytų kiek ankstesnis, 1643 m., dokumentas, įspėjantis puodžius baigti kasti molį miestiečių laukuose[671]. Atsižvelgiant į istorinį kontekstą ir archeologinės medžiagos visumą, dirbtuvės, bent šioje dalyje, veikė iki miesto pylimų čia statybos.

Atlikus jų sampile surinktos medžiagos kiekybinę analizę (379 pav., 380 lent.) nustatyta, kad didžiąją jų dalį (5442 vnt.) sudaro buitinei keramikai: puodams, puodynėms, lėkštėms, keptuvėms, žvakidėms ir kt. priklausę fragmentai (378 pav.). Tarp jų būta tik vos kelios importinių akmens masės bokalo ir fajanso šukės. Dalis dirbinių perdegę, deformuoti, su įtrūkiais, atsitiktiniais glazūros nutekėjimais. Kiti (655 vnt.) yra dubeninių koklių priklausiniai (377 pav.). Jų didžioji dalis neglazūruoti, nusklembta į vidų briauna. Žaliai ir rudai glazūruotiems kokliams, kaip ir įprasta, yra būdingas horizontaliai nupjautas angokraščio viršus. Perpus mažiau (320 vnt.) aptikta sudėtiniams kokliams (plokštiniams, karniziniams, friziniams, karūniniams) priskirtinų fragmentų (363–376 pav.). Daliai jų, kaip ir buitinei keramikai, būdingi įtrūkiai molio masėje, angobuotas, tačiau glazūra nepadengtas paviršius. Esama nuo karščio atsiradusių deformacijų. Kad kokliai buvo išmesti jų nepanaudojus krosnyje, liudija švari, be suodžių nugarinė pusė. Svarbus keramikos dirbtuvių veiklos įrodymas yra trys matricų negatyvai ir viena nedidelė patricos šukė (362 pav.)[672]. Jomis buvo gaminami simetriško iš centro į kraštus komponuoto augalinio ornamento (maureska) kokliai. Pagal turimus modelių variantus, jie tarpusavyje skyrėsi, o koklių sankaupoje šio ornamento variacijų buvo ir dar daugiau. Ateityje jų detalizavimas reikalaus atskiro tyrimo.

Atsižvelgiant į koklių dekorą ir sluoksnio datavimą, keramikos dirbtuvėse rasta produkcija būdinga XVI a. pabaigai (paskutiniam ketvirčiui) – XVII a. pradžiai / pirmajai pusei. Jie dekoruoti

[667] Analizuoti 1630, 1631, 1660, 1665, 1660–1670, 1683 m. brėžiniai. Vizualiam parodymui pasirinktas 1630 m. planas (publikuotas: *Lietuvos XVII–XX a. pradžios ikonografijos ir kartografijos šaltiniai Švedijoje*. Sud. Ernestas VASILIAUSKAS, Gintautas ZABIELA. Klaipėda, 2013, XXIX, KrA Handritade, 0414:0012:0014 (l.21–22).
[668] NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio .., T. 6, *MLIM*, AS-; *BRIAI,* 904 (475.5) Na–02, Nr. 23. Suvestinis planas: Bažnyčios, jų aplinka ir XVI–XVII a. sutvirtinimai.
[669] Kultūros vertybių registras: http://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-search [žiūrėta 2016 09 10].
[670] ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos istorija*. T. 1..., p. 118.
[671] Ibid., p. 135.
[672] Neįtraukus 2016 m. rastų radinių.

grotesku, augaliniais, geometriniais, heraldiniais motyvais, atliepiančiais manierizmo stilistiką. Koklių gamyboje atsisakoma plačių rėmelių, jie susiaurėja. Dirbtuvėse buvo kuriami visi pagrindiniai koklių tipai, išskyrus plokštinius stačiakampius[673]. Jų gamyba nunyko kartu su išblėsusia portretinių, figūrinių kompozicijų koklių dekoravimo mada. Klaipėdos koklių produkcijos ryšį su bendromis Europos tendencijomis įtaigiai atskleidžia Šveicarijoje žinomi XVI a. pabaigos miniatiūriniai krosnių modeliai (384 pav.)[674] su Klaipėdos kokliams būdingu stilizuotu ornamentu. Pagal LDK Valdovų rūmų archeologinę medžiagą krosnyse stilistiniai pakitimai atsekami jau XVI a. trečiajame ketvirtyje[675], kaimyninėje Latvijoje – nuo XVI a. pabaigos[676]. Remiantis Lietuvos senosios dailės tyrimais, šio stiliaus sąveikoje kurti dailės objektai į Lietuvą pradėjo plisti XVI a. pabaigoje, tačiau manierizmas skulptūros srityje atsiskleidė tik XVII a. antrojoje pusėje[677]. Remiantis Klaipėdos archeologine medžiaga, ryškiausiai šios stilistinės idėjos kokliuose pasireiškia augaliniu ornamentu, grotesku, treliažu. Tuo tarpu geometrinio motyvo naudojimo (369 pav.) tradicija, jį kiek modifikuojant ir pritaikant vėlesnei rinkai, kokliuose buvo perimta iš vėlyvųjų viduramžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų (palyginkime 80, 432 pav. su 425–431 pav.). Pagal archeologiškai periodizuotus skirtingų Klaipėdos vietų kultūrinius sluoksnius, jie aptinkami tiek XVII a. pirmosios, tiek antrosios pusės sluoksniuose[678]. Kai kuriais atvejais naudoti dar po 1678 m. gaisro[679]. Apie įvairialaikį šio motyvo pritaikymą liudija Lenkijos, Latvijos, Kauno pavyzdžiai (433–435 pav.)[680]. Neskaitant pavienių labiau atsitiktinio pobūdžio atvejų[681], Klaipėdos bendroji kultūrinių sluoksnių situacija jų naudojimo tęstinumo XVII a. pabaigoje – XVIII a. nepatvirtintų.

Apie akantų lapais dekoruotų karnizinių koklių vietinėse dirbtuvėse gamybą byloja ne tik tarp minėtų atliekų rasti pastarųjų fragmentai (373 pav.), bet ir Lietuvių bažnyčios statybos metu supiltame niveliaciniame grunte rasta patrica (361 pav.). Tomis pačiomis aplinkybėmis 2016 m. buvo rasta patrica dumbančiu kvadratu matricos gamybai. Sprendžiant iš atliekose rastų išlenktos formos koklių, dirbtuvėse buvo ruošiami gaminiai, skirti ir cilindro formos krosnių statybai. Jų reliktų žinoma ir iš kitų senamiesčio vietų (412–418 pav.). Lenkijoje tokie datuojami XVI a. (419 pav.)[682], Vidurio Vokietijoje (Han. Miundenas)[683] žinomas egzempliorius su 1615 m. data. Keramikos dirbtuvių atliekose pasitaikė vienas išgaubtas karnizinio koklio fragmentas (375 pav.) artimas Teatro g. 7 rastam kokliui, kuriame daktiloskopinių tyrimų metodu buvo aptiktas meistro paliktas piršto įspaudas su išlikusiu centriniu papiliariniu raštu. Jis yra lankinis (tai grupinis požymis) ir turintis savybių individualumui tyrinėti (701 lent. (Nr. 128)).

---

673 Visame radinių masyve pasitaikė vos viena tokio dirbinio šukė.
674 ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 172, Abb. 280–281.
675 RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės...,* p. 56; 46 pav.
676 OSE, Ieva. *Podiņu krāsnis...,* p. 100.
677 MATUŠAKAITĖ, Marija. *Lietuvos skulptūra iki XVII a. vidurio.* Vilnius, 2007, p. 115.
678 SPRAINAITIS, Raimondas. Senkapio ribų nustatymas..., *MLIM*, AS 150, Pg. m. 8041, radinių Nr. 370; Nr. 356, 393 SPRAINAITIS, Raimondas. Buvusi Šv. Jono bažnyčia tarp Turgaus ir Pylimo (buv. Pakalnės) gatvių Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų II etapo ataskaita. Klaipėda, 1996. *MLIM*, AS 165, Pg. m. 8086; GENYS, Jonas. Gyv. namas..., *MLIM*, AS 238, Pg. m. 8159, radinio Nr. 214.
679 GENYS, Jonas. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Klaipėdos senamiestyje, pastato Turgaus gt. Nr. 13 II-jo etapo ataskaita. Klaipėda, 2003. *MLIM,* AS-, Pg. m. 1036, radinio Nr. 43.
680 ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5..., p. 564, pav. 14; DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe...,* Tab. II: 187; *Turaidas pils 16.–18....*, p. 52, fig. 39.
681 ŽULKUS, Vladas. P. Cvirkos g. 33–35..., *MLIM*, AS 59, Pg. m. 7947, radinio Nr. 641.
682 DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe...,*Tab. II: 187.
683 STEPHAN, Hans-Georg. *Kacheln aus dem Werraland...,*S. 88, Abb. 124.

Dirbtuvių koklių serijai priklauso palmete dekoruotas karūninis koklis (372 pav.), turintis analogą Latvijoje (XVI a. antrasis trečdalis)[684]. Su jais stilistinio panašumo turi karūniniai kokliai, aptikti ir kitose Klaipėdos senamiesčio vietose (404–409 pav.), tarp jų Kurpių g. 3 užstatymo 1542–1678 m. horizonte[685]. Pagal karūnėlės formą vienas jų buvo komponuojamas kartu su kokliais, dekoruotais Jėzaus Kristaus biustu. Dėl to juos būtų galima datuoti ir nuo XVI a. vidurio.

Keramikų dirbtuvėse įvestus naujus XVI a. viduriui dar nebūdingus motyvus liudija minėtasis stilizuotas simetrinis augalinis ornamentas (363 pav.), kurio būta skirtingų variacijų. Vilniuje tokie kokliai datuojami XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia[686]. Kaimyninėje Lenkijoje jų žinoma ir iš XVII a. pradžios[687], XVII a. pirmosios pusės (454 pav.)[688] laikotarpio. Jų gamybą XVII a. pirmojoje pusėje patvirtina Rygoje rasta matrica[689], taip datuojami ir kiti stilistiškai artimi Latvijoje rasti kokliai (455 pav.)[690]. Koklių simetriniu augaliniu ornamentu randama įvairiose Klaipėdos miesto ir priemiesčių vietose (447–453 pav.). Vieno kampinio koklio pavyzdys (Turgaus g. 33, 35) rodytų galimas ir kitas ornamento kombinacijas, kai šalia tvirtinama plokštė, dekoruota vyro figūra, laikančia kapitelį (412 pav.). Pastarojo koklio dalių rasta ir Kurpių g. 3, Tiltų g. 6A (410–411 pav.). Atskiro paminėjimo vertas dar vienas maureska dekoruotas koklio fragmentas su nugarinėje kaklelio tvirtinimo srityje išraižytomis įkartomis, skirtomis geresniam elementų sukibimui (456 pav.). Taip pat paskiruose elementuose atkreiptas dėmesys į dar vieną savitumą – kitoniškai formuojamą reljefą. Šie požymiai leistų įžvelgti keramikos dirbtuvių meistrams nebūdingą ir likusiai daliai neįprastą koklių gamybos braižą. Dėl retai sutinkamos formos atskirai paminėtinas apysveikis plokštinis stačiakampis koklis, dekoruotas stilizuotų lapų su apkaustais ornamentu (457 pav.), kurio mažyčių dalių buvo rasta dar dviejose vietose: miesto bei piliavietės prieigose (459–460 pav.). Panašų variantą galima aptikti ir latviškoje medžiagoje, kartu pateikiant stilistiškai artimą Georgo Penzo 1620 m. graviūrą (458 pav.). Remiantis ankstesnėmis įžvalgomis, Klaipėdos koklio morfologija artimesnė XVI a. viduriui – antrajai pusei arba šio amžiaus paskutiniam ketvirčiui.

Tarp sampile buvusių koklių gausiai rasta dekoruotų treliažu, kurio rombeliai puošti žvaigždutėmis arba gėlytėmis (368 pav.). Iki šiol atliktuose koklių tyrimuose buvo manyta, kad žvaigždutės kokliuose atsirado tik XVII a. pirmojoje pusėje[691], tačiau šios sankaupos visuma to patvirtinti negali. Treliažu dekoruotų koklių pasirodymo laikas įvairuoja (443–446 pav.). Vilniuje jie datuojami net XVI a. antrąja puse[692], Kaune – XVI a. paskutiniu ketvirčiu[693]. Lenkijoje, Čekijoje

[684] *Turaidas pils 16.–18. gadsimta...,* p. 50, Abb. 35.
[685] MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3..., p. 347; 2 pav.
[686] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 320–323.
[687] KILARSKA, Elżbieta. Gdańskin kaakelit..., p. 140, fig. 5.
[688] DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe...*, Tabel, II: 194–195; DĄBROWSKA, Maria. O siedemnastowiecznych kaflach i piecach z terenu ziem polskich. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 154, ryc. 24–26; *Ruukkuja ja ruhtinaita...*, p. 208, fig. 150.
[689] OSE, Ieva. Kaakeliuunit Latviassa 1500-ja 1600-luvuilla = Ceramic Tile Stoves in Latvia in the 16th and 17th centuries. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 129, fig. 6.
[690] *Turaidas pils 16.–18....*, p. 84, fig. 111–112.
[691] GENYS, Jonas. Klaipėdos dekoratyvinės plokštės..., p. 44.
[692] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...,* p. 336.
[693] ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5 sklypo radiniai..., p. 557–576.

jie apibrėžiami XVI a.[694] Vienoje iš Čekijos pilių (Hrad Lukov) rastas treliažinis koklis, priskiriamas vėlyvajam renesansui[695]. Klaipėdos atvejo chronologijai išryškinti svarbių duomenų suteikė jau minėti Lietuvių bažnyčios ir jos statybų aplinkos tyrimai, kurių metu už bažnyčios galinės sienos į išlyginamąjį teritorijos horizontą pateko treliažinių koklių dalių (436–437 pav.)[696]. Vertas paminėjimo Kurpių g. 3 atvejis, čia juos 1542–1678 m. horizonte randant (438 pav.)[697] kartu su portretiniais, figūriniais ir kitais XVI a. antrajai pusei būdingais kokliais.

Keramikos dirbtuvių atliekų masyve galima išskirti frizinius, karnizinius ir karūninius koklius, kurių dekorui būdingi groteskiniai elementai. Jie dekoruojami dviejų žirgelių prieš vazą (365 pav.), gulinčių delfinų kompozicijomis (364 pav.). Pirmoji ypač dažnai aptinkama įvairiose Klaipėdos vietose rastuose kokliuose (461–462, 465–469 pav.)[698]. Friziniai kokliai su žirgeliais buvo labai populiarūs ir kituose miestuose. Stilistiškai ir kompoziciškai labai panašūs Klaipėdos medžiagai kokliai Kaune datuojami XVI a. pabaiga – XVII a. pirmąja puse[699] (471 pav.), Vilniuje – vienalaikiai (470 pav.). Šiai chronologijai antrintų žirgeliais priešais vazą, treliažu dekoruoti kokliai Štralzunde, rasti 1620–1630 m. sluoksnyje su puodžiaus dirbtuvių atliekomis[700]. Kaimyninės Lenkijos archeologinėje medžiagoje esama pavyzdžių iš XVII a. pirmosios pusės laikotarpio[701] (472 pav.).

Karūniniuose kokliuose pavaizduota moteris, laikanti delfinų uodegas, sietina su mitologine būtybe sirena[702], kurios motyvas Vidurio Europoje skirtingomis variacijomis buvo plačiai paplitęs ir viduramžių koklių gamybos srityje[703]. Klaipėdoje ankstesnių šio motyvo variacijų nebūta. Ankstyviausia radaviečių chronologija siekia XVI a. pabaigą[704]. Tarp keramikos dirbtuvių

---

694 KOHOUTEK, Jiří; PAVLÍK, Čeněk. Soubor kachlů z hradu Lukova. *Archaeologia historica*, 2008, roč. 33: *sborník příspěvků přednesených na 39. konferencii archeológie stredoveku s hlavným zameraním Sídliská v stredovekom rurálnom prostredí. Teplý Vrch, okr. Rimavská Sobota, 24.-28. septembra 2007*, s. 515, Tab. VII:5.

695 PAVLÍK, Čeněk. Soubor kachlů z hradu Lukova objevený během záchranných prací (do roku 2009). *Archaeologia historica*, 2011, roč. 36, č. 2, s. 565, 571, obr. 7:1.

696 Duomenys nepublikuoti.

697 MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3..., p. 345–353, radinio Nr. 168.

698 ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos senamiesčio..., *MLIM*, AS 408, Pg. m. 10238, radinio Nr. 3313; GENYS, Jonas. Skveras tarp Kalvių *MLIM*, AS 91, Pg. m. 7979, radinio Nr. 136.; SPRAINAITIS, Raimondas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 53, Pg. m. 7941, radinio Nr. 696; ŽULKUS, Vladas. Sklypas tarp Kastyčio..., *MLIM*, AS 9, Pg. m. 7987, radinio Nr. 108; ŽULKUS, Vladas. Sklypas tarp Tomo..., *MLIM*, AS 10, Pg. m. 7898, radinio Nr. 766; SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo..., *MLIM*, AS 13, Pg. m. 7901, radinio Nr. 1419; SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje 1992 metais. Archeologinių tyrinėjimų ataskaita. IV etapas. Klaipėda, 1993. *MLIM*, AS 17, Pg. m. 7905, radinio Nr. 3515; ŽULKUS, Vladas. Gyvenamųjų namų..., *MLIM*, AS 368, Pg. m. 9650; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, 1979–1980 m. archeologinių tyrimų ataskaita. T. I: Tekstas. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 271, Pg. m. 8262, radinio Nr. 839.

699 ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5 sklypo radiniai..., p. 571, 33–34 pav.

700 SCHÄFER, Heiko. Kacheln von den Grundstücken..., S. 177, Abb. 14.

701 DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe* ..., Tab. II: 158.

702 DŁUGOSZEWSKA, Wiktoria; PIETRZAK, Janusz; SPYRA, Piotr. Motyw półkobiecej hybrydy na późnośredniowiecznych i wczesnonowożytnych kaflach. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 61–70.

703 GRUIA, Anna Maria. Images to Influence the Supernatural: Apotropaic Representations on Medieval Stove Tiles. In *Angels, Devils. The Supernatural and Its Visual Representation* (CEU medievalia, 15). Ed. Gerhard JARITZ. Budapest, 2011, p.170–178.

704 SPRAINAITIS, Raimondas. Buvusi Šv. Jono bažnyčia..., *MLIM*, AS 165, Pg. m. 8086, radinio Nr. 219; SPRAINAITIS, Raimondas. Gyvenamasis namas Klaipėdoje Teatro g. 7. Sklypo archeologinė priežiūra. Klaipėda, 1986. *MLIM*, AS 148, Pg. m. 8039, radinio Nr. 695; SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo..., *MLIM*, AS 13, Pg. m. 7901, radinio Nr. 1897; ŽULKUS, Vladas. Gyvenamųjų namų..., *MLIM*, AS 368, Pg. m. 9650.

produkcijos koklių sirenos vizuali išraiška nesiskiria nuo kitų senamiesčio koklių (palyginkime 367, 463–464 pav.).

Dirbtuvėse koklių dekorui proteguotus heraldinius motyvus liudytų friziniai kokliai su juose įkomponuotu liūtuku prie skydo (366 pav.). Sprendžiant iš Turgaus g. 20 medžiagos, friziniuose kokliuose vaizduojama liūto ir grifono akistata (392 pav.), šiuos koklius krosnies sudėtyje naudojant kartu su portretiniais kokliais. Vienas jų buvo rastas ne pirmo naudojimo koklių krosnies radavietėje (557 pav.), keletas mažų fragmentų – supiltiniuose miesto rytinio pakraščio XVII–XVIII a. sluoksniuose, piliavietės prieigose (393–394 pav.). Čia rastame kitame kartušo formos koklyje grifonas komponuojamas su ereliais. Vieno iš jų (centrinėje koklio dalyje) krūtinės srityje buvo pažymėta raidė S (Sygizmund), tuo pažymint Prūsijos kunigaikštystės vasalinę priklausomybę Lenkijos karalystei (401 pav.). Ataskaitos duomenimis šalia koklio rasta keramika yra būdinga XVI a. paskutiniams – XVII a. pirmiesiems dešimtmečiams. Tai patvirtintų ir 1628 m. moneta[705]. Viengalvio erelio, tačiau be raidės S, motyvas buvo naudojamas nedideliame kartušo formos (395 pav.) ir kampiniame koklyje kartu su vienaragiais (402–403 pav.). Svetur šie kokliai buvo populiarūs tiek gotikinėse, tiek renesansinėse krosnyse[706]. 2016 m. tyrinėjant Lietuvių bažnyčios statybos metu supiltą gruntą, rasta į jį patekusi kartušo formos koklio dalis su dvigalviu ereliu po karūna (361 pav.), pagal istorinį kontekstą atliepianti Šventosios Romos imperijos simboliką. Vienalaikio analogiško koklio dalis buvo rasta tyrinėto sklypo išlyginamajame sluoksnyje arčiau Šv. Jono bažnyčios (396 pav.). Analogiškų pavyzdžių turima Vokietijos, Latvijos, Lenkijos medžiagoje (397–400 pav.)[707]. Dviejų pastarųjų XVI a. pabaigos koklių chronologija yra labiausiai artima Klaipėdos situacijai, tuo tarpu XVI a. vidurys (Liubeko atveju) galimas tik atsižvelgiant į kontekstinę aplinką, bendrą radinių visumą.

Sprendžiant iš keramikos dirbtuvių koklių visumos, žalia glazūros spalva sudėtinių koklių gamyboje buvo vyraujanti. Trumpo aptarimo vertos dirbtuvių atliekose rastos kelios mėlynai, baltai glazūruotos koklių šukės. Sprendžiant iš šio laikotarpio bendros Klaipėdos koklių visumos, minėti technologiniai bandymai bylotų apie išimtį, galbūt individualius užsakymus ar net amatininko savarankiškus bandymus, o ne taisyklę. Perdegusi koklių glazūra ir menka jų kiekybinė išraiška rodytų, kad Klaipėdoje dirbę meistrai nebuvo įvaldę šios glazūravimo technologijos, ir jos gaminių rinkai beveik nesiūlė. Pažymėtina, kad šiuo laikotarpiu ir kituose miestuose toks glazūrų derinys taip pat nebuvo visuotinai išplitęs. Štai Rygos miesto sąskaitose, minint XVI a. gamintus žaliai, juodai glazūruotus koklius, nurodoma, kad balta ir mėlyna glazūros buvo retesnės. Čia pat tyrinėtojų atkreipiamas dėmesys, kad šis derinys būdingesnis XVIII a.[708]

Išskirti koklių variantai ir chronologiškai apibrėžtos dirbtuvių veiklos arealo ribos leidžia šiuo pagrindu išryškinti produkcijos ryšį bendrame Klaipėdos kultūrinių sluoksnių kontekste. Atlikus

[705] ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, 1979–1980 m. archeologinių tyrimų ataskaita. T. I: Tekstas. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 271, Pg. m. 8262, p. 50.
[706] PAVLÍK, Čeněk; VITANOVSKÝ, Michal. Magický jednorožec a jeho ztvárnění na kachlích gotiky a renesance. *Archaeologia historica*, 2008, roč. 33: *sborník příspěvků přednesených na 39. konferencii archeológie stredoveku s hlavným zameraním Sídliská v stredovekom rurálnom prostredí. Teplý Vrch, okr. Rimavská Sobota, 24.-28. septembra 2007*, s. 539–558.
[707] *Ruukkuja ja ruhtinaita...,* p. 195, fig. 70; KILARSKA, Elżbieta; KILARSKI, Maciej. *Kafle z terenu dawnych Prus...*, s. 59, ryc. 39; OSE, Ieva. *Podiņu krāsnis...* p. 54, att. 42.
[708] STRAUSS, Konrad. *Die Geschichte der Töpferzunft...*, S. 84.

sisteminę analizę, iš viso pavyko išskirti per 60 vietų, turinčių bent kelis tapačius dirbtuvių produkcijai būdingus variantus. Sudarytame radaviečių plane jų paplitimas apima tiek miesto, tiek Odų gatvelės priemiesčio prieigas, jų rasta ir Krūmamiestyje (473 pav.). Visgi daugelyje objektų medžiaga nevienalytė, susipynusi su chronologiškai vėlesne medžiaga, liudijančia ilgalaikes tokių krosnių naudojimo, koklių gamybos tradicijas arba sluoksnio suformavimo ypatybes. Atlikus kultūrinių sluoksnių iš minėtų radaviečių atranką, pavyko išgryninti bent 8 objektus su dekoro prasme tapačiais (ne vėlesnio ar ankstesnio laikotarpio) dirbtuvių produkcijai koklių dekoro variantais. Vaizdiniam palyginimui pateikti Didžiojoje Vandens gatvėje surinkti tapatūs kokliai (385 pav.). Nors ataskaitose visi jie apima bendrą XVI a. antrosios pusės – XVII a. pirmosios pusės/vidurio laikotarpį, visgi šių tyrimų metu siūloma koklių, analogiškų keramikos dirbtuvių medžiagai, pasirodymą sieti su XVI a. paskutiniu ketvirčiu. Geocheminių tyrimų duomenys atveria naujas tyrimų perspektyvas, analizuojant, kokie cheminiai elementai lemia keramikos dirbtuvių dirbinių molio masės panašumą su XIX a. vietinės gamybos plytomis ir kodėl jie klasterių sistemoje nutolsta nuo XV a. pabaigoje gamintų koklių (719 pav.)

Pagal keramikos dirbtuvių atliekas išskirti to laikotarpio koklių dekoro variantai neturėtų būti suvokiami kaip baigtiniai. Tuo metu Klaipėdos krosnyse būta ir įvairesnių koklių. Atskiro aptarimo reikalautų figūromis dekoruoti plokštiniai kokliai, kurie nuo XVII a. pradžios Klaipėdoje tampa tikra retenybe. Viename jų vaizduojamas evangelistas šv. Jonas, kurį nusako tik jam būdingi individualūs atributai: atversta knyga, dešinėje rankoje laikoma rašymui skirta plunksna ir erelis, stovintis šalia jo kojų (474 pav.). Jis įkomponuotas po spirale susuktų kolonų arka. Analizuojant įvairius su krosnies keramika susijusius darbus, pavyko nustatyti, kad ši kompozicija priklauso 4 evangelistų koklių serijai, kopijuojant ispanų dailininko Crispijno de Passe'o vyresniojo (1579–1637) graviūras (475, 479 pav.). Latvijos Turaidos pilies koklius pristatančiame koklių kataloge prie graviūrų nurodoma patikslinta apie 1600 m. jų sukūrimo data[709]. Klaipėdos koklio analogų ir kitų evangelistų (Morkus, Matas, Lukas) atvaizdais koklių variantai buvo plačiai paplitę Baltijos regiono Vokietijos, Danijos, Lenkijos, Švedijos, Suomijos miestuose[710]. Pagal tarptautinės konferencijos medžiagą ir jos pagrindu sudarytą katalogą, juos siūloma datuoti XVI a. pabaiga arba XVII a. pradžia[711]. Tačiau esama ir kitokių svarstymų, chronologiją paankstinant net XVI a. viduriu[712]. Visgi atsižvelgiant į kokliuose lengvai atpažįstamą ispanų menininko darbų įtaką, toks datavimas atrodo nepagrįstas, nes kokliai datuojami laikotarpiu, kai menininkas dar nebuvo gimęs. Analogiškas klaipėdietiškajam koklis buvo rastas Štralzunde tarp 1680 m. miesto gaisro nuolaužų, jį siūlant datuoti XVII a. pradžia[713], Latvijoje – XVII a. pirmuoju ketvirčiu[714], Stokholme – XVII a. pirmąja puse[715] (476–478). Atsižvelgiant į Klaipėdos koklio radavietėje šalia aptiktus koklius, dekoruotus simetriniu

[709] *Turaidas pils 16.–18. gadsimta krāsns keramika. Katalogs*. Sastād. Ieva OSE. [Rīga], 2013, p. 81.
[710] SCHÄFER, Heiko. Kacheln von den Grundstücken..., S. 180, Abb. 5:h,i; *Ruukkuja ja ruhtinaita*...,p. 183, fig. 1–4.
[711] Ibid. p. 183, fig. 4, 5.
[712] AUST, Günter. Funde von Ofenkacheln aus den Burgen Rehberg und Hinrichshagen. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, Bd. 2, 1995, S. 124, 131, Abb. 6.
[713] SCHÄFER, Heiko. Kacheln von den Grundstücken...,S. 177, Abb. 5:g.
[714] *Turaidas pils 16.–18. gadsimta...,*p. 82, att. 107.
[715] MAJANTIE, Kirsi. *Muotia, mukavuutta...,* p. 335.

augaliniu ornamentu, paukšteliais ovale[716] bei XVII a. užstatymo chronologiją (TOM–DV sklypas)[717], jis datuotinas ne anksčiau kaip XVI a. antrojo ketvirčio pačia pradžia.

Crispijno de Passe'o kūrybos įkvėpti Klaipėdos koklių gamintojai taip pat mėgdžiojo vieną iš jo 9 graikų mūzoms kurtų graviūrų (480, 482 pav.). Apie tai byloja turimas reljefinis koklis su Euterpės atvaizdu, rastas vietovėje tarp Aukštosios g. 15 ir Daržų g. 9[718] (481 pav.). Menininkas fleita grojančią mūzą pavaizdavo su ispaniškai madai būdinga gofruota kaklo apykakle, kuri XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje neretai naudota ir vaizduojant atitinkamus asmenis portretiniuose kokliuose (pvz., Hann. Miundenas[719], Štralzundas[720]). Mūzą identifikuoti leidžia graviūrai identiška koklio kompozicija ir reljefinis įrašas „EUTERPE" po ja. Iš archeologinio konteksto nėra įmanoma pasakyti, kuriai kultūrinei aplinkai priklausė tokiais kokliais statyta krosnis. Ataskaitos duomenimis, jis rastas supiltinuose sluoksniuose su XVI–XVIII a. laikotarpio radiniais[721]. Klaipėdos kokliui analogą pavyko aptikti Gdansko miesto XVI a. archeologinėje medžiagoje[722]. Stilistiškai artimi Vilniaus plokštiniai kokliai su figūrinėmis kompozicijomis yra datuojami ankstesniu laikotarpiu – XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia[723]. Klaipėdos koklį, atsižvelgiant į jo stilistinę išraišką, ikonografinį palyginimo pagrindą, bendrą lig tol situaciją ir rėmelių pobūdį siūloma datuoti ne anksčiau kaip XVII a. antrojo ketvirčio pradžia. Atskiro aptarimo reikalauja šio koklio technologinės savybės. Jas analizuojant buvo pastebėtas kitoniškas angobo padengimo sluoksnis, sudaręs beveik pusę iškilusio koklio reljefo. Paskirų koklių fragmentų su šiomis technologinėmis savybėmis buvo aptikta dar keliose radavietėse (483 pav.). Jų savybės dar charakteringesnės – angobo sluoksniu suformuojamas ištisas plokštės reljefas, kuris nėra būdingas likusiai Klaipėdos radinių visumai. Angobo mišiniu buvo pripildomas matricos negatyvas, o jam stingstant prispaudžiamas plokštės gamybai paruoštas molio masės ruošinys. Praktikuojant tokį gamybos būdą buvo užtikrinama geresnė koklio reljefo kokybė. Atsižvelgiant į labai mažą tokių radinių kiekį, juos galima vertinti kaip savitą amatininko braižą, naujos technologijos bandymus ar net importinę prekę. Šios technologijos pritaikymo ir tęstinumo pavyzdžių XX a. medžiagoje[724] pavyko atsekti analizuojant paskirus Klaipėdos apylinkėse rastus fabrikinius koklius (483 pav.).

[716] Apie pastarojo datavimą žr. 4.1 skyrius.
[717] ŽULKUS, Vladas. Sklypas tarp Kastyčio..., *MLIM*, AS 9, Pg. m. 7987, p. 22.
[718] BRAZAUSKAS, Mindaugas. Aukštoji 15/ Daržų g. 9, Archeologijos žvalgomųjų tyrimų 2005 m. ataskaita. Klaipėda, 2006. *MLIM*, AS 358, Pg. m. 9274, radinio Nr. 588.
[719] STEPHAN, Hans-Georg. *Kacheln aus dem Werraland...,* S. 85, Abb. 119.
[720] SCHÄFER, Heiko. Kacheln von den Grundstücken..., S. 137, Abb. 15:d, e; HOFFMANN, Claudia. Kaakelit hansakaupunki Stralsundin alueella = Ceramic Stove Tiles in the Area of the Hansa Town Stralsund. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 154, fig. 11–12.
[721] BRAZAUSKAS, Mindaugas. Aukštoji 15 / Daržų g. 9..., *MLIM*, AS 358, Pg. m. 9274, p. 8.
[722] *Kafle gotyckie i renesansowe na ziemiach polskich*. [Red.] Czesław STRZYŻEWSKI. Gniezno, 1993, fot. 53.
[723] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai* ..., p. 284–286; 9.285–9.289 pav.
[724] Iš Armino Štuopio asmeninio rinkinio.

4. XVII A. ANTRASIS KETVIRTIS – XVIII A. ANTROJI PUSĖ: KOKLININKŲ DĖMESYS FLORISTIKAI IR PRŪSIJOS ELITUI

Kaip miesto bastionų statyba palietė Klaipėdos keramikų dirbtuvių veiklą ir kur ji toliau buvo tęsiama, archeologinių duomenų neturima. Viena stilizuotu moters veidu dekoruotos matricos radavietė neturi nieko bendra su amatininkystės vieta (608 pav.)[725]. Jos dekorui kompozicinį analogą pavyko aptikti kur kas ankstyvesniame Lenkijos XVI a. koklio pavyzdyje (607 pav.). Nors pastebimas akivaizdus dekoro elementų tarpusavio panašumas, tačiau Klaipėdos koklio radimo aplinkybės ir XVII a. pabaigai būdinga dirbinio forma (609–613 pav.) šiam datavimui negalėtų antrinti.

4.1. XVII a. antroji pusė – floristinės tematikos įsivyravimas krosnių puošyboje

Nors XVII a. pirmojoje pusėje dar buvo jaučiama anksčiau aptartų keramikos dirbtuvių produkcijos įtaka, tačiau į ją įsiterpiantys nauji dekoro elementai rodytų nedidelius pokyčius ir išorinių veiksnių įtaką. Vienas iš pavyzdžių – floristinės tematikos eskalavimas, XVII a. antrojoje pusėje tapęs pagrindine koklių dekoro skiriamąja žyme. Klaipėdos kokliuose pirmuosius šiuos pakitimus leidžia atpažinti gėlių puokštės po arka kompozicija (503 pav.), kurios paralelę latvių archeologė Ieva Ose sietų su gyvybės medžio leitmotyvu[726]. Panašių įžvalgų galima pastebėti ir vokiečių tyrinėtojų darbuose, jų išplitimą Šiaurės Vokietijos miestuose įžvelgiant XVII a. pirmojoje pusėje[727], kaip ir Lenkijoje[728]. Kirsi Majantie, tyrinėdama Suomijos Turku miesto medžiagą, botaninių motyvų plitimą sieja su baroko tendencijomis, o koklių gamybai skirtus modelius datuoja XVII a. pradžia[729] (601, 602, 604 pav.). Naujausiame Vilniaus miesto koklių pristatymui skirtame kataloge taip dekoruotus koklius linkstama datuoti net XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia[730]. Tarp analogiškų koklių būta ir su įspaustomis 1635, 1663 m. datomis[731], jie artimesni Klaipėdos medžiagai chronologiniu kontekstu[732], t. y. ne anksčiau kaip XVII a. antrojo ketvirčio pradžios[733]. Sprendžiant iš XVII a. antrosios pusės/pabaigos – XVIII a. sluoksnių, jų naudojimo pakilimas įvyko

[725] SPRAINAITIS, Raimondas. Didžioji Vandens g-vė 20A Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1997. *MLIM*, AS 163, Pg. m. 8084, Nr. 1.
[726] OSE, Ieva. Ähnliche Verzierungsmotive der Ofenkeramik in Lettland und Litauen im 17. Jahrhundert. *Archaeologia Lituana*, 2008, t. 9, p. 145.
[727] SCHÄFER, Heiko. Kacheln von den Grundstücken ...., S. 188, Abb. 10:a–c; 11 a–c.
[728] DĄBROWSKA, Maria. O siedemnastowiecznych kaflach..., s. 154, ryc. 24–26.
[729] MAJANTIE, Kirsi. Kaakelit ja niiden ..., p. 95.
[730] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai* ..., p. 305; 9.353–9.354 pav.
[731] Ibid..., p. 305; 9.376, 9.380 pav.
[732] Koklių XVI a. pabaigos chronologija pagal radavietes yra diskutuotina: ŽULKUS, Vladas. P. Cvirkos g. 33–35..., *MLIM*, AS 59, Pg. m. 7947, radinio Nr. 118; GENYS, Jonas. Gyv. namas..., *MLIM*, AS 238, Pg. m. 8159, radinio Nr. 195.
[733] XVII a. pirmosios pusės radavietės: ŽULKUS, Vladas. Gyv. namai Tomo 8, 10 A-B..., *MLIM*, AS 83, Pg. m. 7971, radinio Nr. 32; ŽULKUS, Vladas. Gyvenamųjų namų kompleksas Kastyčio g. 8, 10, 10 A Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų darbų ataskaita. Klaipėda, 1977. *MLIM*, AS 368, Pg. m. 9650; PALECKIS, Eugenijus. Klaipėdos senamiesčio kvartalas Nr. 173. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 90, Pg. m. 7978, radinio Nr. 720.

XVII a. viduryje – antrojoje pusėje[734]. Visuotinį šių koklių paplitimą liudytų skirtingos dekoro variacijos (505–507 pav.) ir įvairios radavietės tiek miesto (Turgaus g., Tiltų, Teatro, Jono, Sukilėlių, Žvejų g., TOM–DV sklypas, Tomo, Didžioji Vandens g.), tiek priemiesčio vietovėse (Šaltkalvių, Skerdėjų, Daržų g.) (495–498 pav.). Šio motyvo ilgalaikiškumą ir skirtingas variacijas liudija gretutiniai pavyzdžiai – XVI–XVIII a. juo dekoruoti keraminiai indai (Slovakijos pavyzdys) (500 pav.)[735]

Sprendžiant iš archeologinės medžiagos visumos, šiuos koklius krosnies programoje dažnai lydėjo Klaipėdoje plačiai paplitę kokliai stilizuotu heraldiniu dekoru: ovale komponuojant paukštelius, o kampuose – dvigalvius erelius ir liūtukus (488–491, 494 pav.). Jie gaminti naudojant dvi skirtingas matricas. Vienoje ovalas aprėmintas taškučiais, kitoje – pusapskritimiais. Sprendžiant iš skirtingos užsienio literatūros ir kartu antrinant ankstesnėms J. Genio įžvalgoms, šis dekoro variantas nebuvo populiarus Vidurio Europoje. Pavyzdžių pavyko aptikti tik latviškoje (XVI a. paskutinis ketvirtis – 1610 m.)[736], lenkiškoje (XVI a. pabaiga) medžiagoje[737]. Jų žinoma ir Vilniuje (nuo XVI a. pabaigos)[738] (492–493 pav.). Nors tyrėjai pateikia skirtingus datavimo variantus, tačiau Klaipėdos atveju šie kokliai XVI a. pabaigos nesiekia, o motyvas populiarumą išlaikė ištisą XVII a. ir net naudotas XVII a. pabaigos koklių dekoravimui (661 pav.). Pastarieji motyvai krosnyse naudoti tiek su išskirta keramikos dirbtuvių produkcija, tiek su XVII a. antrojoje pusėje įsivyravusiais floristiniais elementais.

Juos kokliuose geriausiai perteikia gėlių puokštės, jas komponuojant su tulpėmis, gvazdikais, rožėmis, granatų vaisiumi, turinčiais panašumo ir kitų miestų medžiagoje (509–540 pav.). Remiantis šiais motyvais ir analizuojant to laikotarpio menininkų kūrybą, pažymėtina, kad floristinius elementus itin mėgo ir įvairiuose darbuose plėtojo olandų meistrai (511–513, 521 pav.). Dėl XVII a. Nyderlandų ekonominio ir kultūrinio pakilimo jie turėjo itin geras veikimo sąlygas. Menininkų darbuose buvo perteiktos tiek realistinės buities scenos[739], tiek natiurmortai su gėlių puokštėmis ir žiedų girliandomis[740]. Atskiro paminėjimo vertas jų darbuose išplėtotas tulpių motyvas, atliepęs Nyderlanduose paplitusią tulpių auginimo, veisimo, grožėjimosi ir prekybos jomis

[734] SPRAINAITIS, Raimondas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 148, Pg. m. 8039, radinio Nr. 36; SPRAINAITIS, Raimondas. Senkapio ribų nustatymas..., *MLIM*, AS 150, Pg. m. 8041, radinio Nr. 133; SPRAINAITIS, Raimondas. Simonaitytės viešoji biblioteka D. Vandens gatvėje Klaipėdoje. Archeologinių tyrinėjimų (I etapas) ataskaita. Klaipėda, 1985. *MLIM*, AS 166, Pg. m. 8087, radinio Nr. 73; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos senamiesčio 1970–1974 archeologinės priežiūros ataskaita. Klaipėda, 1985. *MLIM*, AS 111, Pg. m. 7999, radinio Nr. 564; Raimondas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 53, Pg. m. 7941, radinio Nr. 564; SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo..., *MLIM*, AS 17, Pg. m. 7905, Nr. 2851; GENYS, Jonas. Gyvenamo namo..., *MLIM*, AS 25, Pg. m. 7913, radinių Nr. 872; 683.

[735] KALESNY, Franciszek. Habanowie i habańska ceramika..., s. 38, ryc. 4.

[736] OSE, Ieva. *Podiņu krāsnis Kurzemes*..., p. 53; 40. att.

[737] KOBRZENIECKA-SIKORSKA, Grażyna. Kafle XVI–XVII wieku z Lidzbarka Warmińskiego w zbiorach Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. In *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji – Rzeszów, 21–23.IX.1993*. Red. Aleksandra GRUSZCZYŃSKA, Anna TARGOŃSKA. Rzeszów, 1994, s. 268, ryc. 2.

[738]KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai* ..., p. 311; 9.377 pav.

[739] KLESSMANN, Rüdiger. Wirklichkeit und Phantasie. Bemerkungen zur holländischen Interiermalerei des 17 Jahrhunderts. In *Schein oder Wirklichkeit? Realismus in der Niederländischen Malerei des 17. Jahrhunderts*. Hrsg. von Carsten JÖHNK. Bremen, 2010, S. 20–29 ; *Niederländische Malerei 1430–1800: Museum der bildenden Künste Leipzig* [der Bestandskatalog erscheint zu den Ausstellungen *Die Schönsten Holländer in Leipzig* und *Die Alte Pinakothek München zu Gast. Holländische Malerei des 17. Jahrhunderts* aus dem Magazin der Alten Pinakothek, 26. Februar – 17. Juni 2012]. Hrsg. von Jan NICOLAISEN. Leipzig, 2012.

[740] MERRIAM, Susan. *Seventeenth-century Flemish Garland Paintings: Still Life, Vision, and the Devotional Image* (Visual Culture in Early Modernity Series). Farnham, Burlington, VT, 2012, p. 45–80.

kultūrą. Apie šio reiškinio poveikį ir mastą byloja net jam apibūdinti vartojamas specifinis terminas *tulpomanija*[741]. Nors tulpės Europą pasiekė kaizerio Ferdinando I valdymo laikais, tačiau fenomenalus jų išplitimas ir besaikio vartojimo pikas siejamas su slenkstiniais 1630 metais, kai itin išaugo jų paklausa ir prekyba[742]. Tulpių auginimo vajus sudarė atskirą nišą menininkams savo darbuose atspindėti su šiuo reiškiniu susijusią laikmečio realybę, kurti gėlių pardavimo katalogus[743], net satyriškai pašiepti kilusią psichozę. Floristinių elementų, gėlių puokščių vaizdavimo meistrystę savo darbuose išplėtojo Ambrosius Bosschaertas (1573–1621)[744], Janas Brueghelis jaunesnysis (1568–1625) (vadinamas gėlių Briugeliu)[745], Johannesas Bosschaertas (apie 1605–1629)[746], Jacobas Marrelis (1614–681)[747], Balthasaras van der Astas (1593/4–1657)[748] ir kiti to meto dailininkai. Tulpė neretai buvo komponuojama ir vadinamajame *Vanitas* natiurmorto žanre, kuriuo siekiama priminti žmogaus mirtingumą, menkumą ir trapumą[749]. Klaipėdos koklių dekorui naudotų prototipų aptikti nepavyko. Gretinant su bendrosiomis komponavimo tendencijomis, pažymėtina, kad Klaipėdos koklių gamintojai Nyderlandų madą imitavo kiek supaprastintai, atsisakydami daugiasluoksnių detalių. Puokštėje buvo paliekama nuo 3 iki 5 gėlės žiedų, o ją rėminanti girlianda sudaroma iš vienos rūšies ritmiškai pasikartojančių tulpių žiedelių. Latvių archeologė I. Ose, tyrinėjusi šio laikotarpio koklius ir gretinusi juos su lietuviška medžiaga, taip pat pabrėžia, kad surasti konkrečių koklių dekoro vaizdinių šaltinių nėra lengva. Tyrinėtoja mano, kad tuo metu meistrai koklius gamindavę jau ne tik importuotomis matricomis, o patys jas projektuodavo, taip sukurdami kiek liaudiškas ornamento variacijas. Juos archeologė siūlo datuoti XVII a. 7–9-uoju dešimtmečiais[750]. Tuo tarpu Vokietijos Štralzundo mieste kokliai su gvazdikais ir tulpėmis, apjuostais vainiku-girlianda, yra datuojami XVII a. viduriu – trečiuoju ketvirčiu[751]. Šiai chronologijai antrina šiame mieste po 1678/1680 m. gaisro išmesti koklių gamybai naudoti modeliai su gėlių puokštėmis[752]. Lenkiškoje medžiagoje kokliai be atkraštėlių, su rugiagėlėmis ir vainiku yra datuojami XVII a. antrąja puse[753], Rygoje, Revelyje – XVII a. antrąja puse – XVIII a.[754] Klaipėdos kokliams dekoro prasme nemažai panašumo galima rasti Stokholmo 1670 m. dekoruotų krosnių kojose[755](508, 510,

[741] GOLDGAR, Anna. *Tulipmania: Money, Honor, and Knowledge in the Dutch Golden Age*. Chicago, IL, 2008.
[742] KÖSTER, Constanze. *Kartuschenbilder mit Blumenkränzen und Fruchtgirlanden: zur Entwicklung und Deutung einer Gattung des Stillebens im 17. Jahrhundert* (Schriften aus dem Kunsthistorischen Institut der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel, 3). Münster, 2012, p. 33.
[743] Ibid., p. 27.
[744] WESTERMANN, Mariët. *The Art of the Dutch Republic, 1585–1718*. London, 1996, p. 90.
[745] SILVER, Larry. *Peasant Scenes and Landscapes: The Rise of Pictorial Genres in the Antwerp Art Market*. Philadelphia, PA, 2006, p. 209.
[746] LEONHARD, Karin. *Bildfelder: Stilleben und Naturstücke des 17. Jahrhunderts*. München, 2013, S. 135.
[747] GOLDGAR, Anna. *Tulipmania* ..., p. 100.
[748] LIEDTKE, Walter; PLOMP, Michiel C.; RÜGER, Axel. *Vermeer and the Delft School*: [catalogue]. New York, NY, 2001, p. 216.
[749] GAL, Ofer; CHEN-MORRIS, Raz. *Baroque Science*. Chicago, IL and London, 2013, p. 270. KÖSTER, Constanze. *Kartuschenbilder mit Blumenkränzen*..., p. 33.
[750] OSE, Ieva. Ähnliche Verzierungsmotive der Ofenkeramik in Lettland und Litauen im 17. Jahrhundert. *Archaeologia Lituana*, 2008, t. 9, p. 147.
[751] SCHÄFER, Heiko. Kacheln von den Grundstücken..., S. 180, Abb. 5j–l, 6c–g, 6d, f.
[752] SCHÄFER, Heiko. Kachelmodel..., S. 306–307, Abb. 10.
[753] MIRKOWSKA, Izabela. Wybrane kafle z zamku i miasta w Reszlu, woj. olsztyńskie. In *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji – Rzeszów, 21–23.IX.1993*. Red. Aleksandra GRUSZCZYŃSKA, Anna TARGOŃSKA. Rzeszów, 1994, s. 260, ryc. 11:1.
[754] STRAUSS, Konrad. *Die Geschichte der Töpferzunft...*,S. 257, Taf., 69: 1,4,8.
[755] ÅRHEM, Barbro. Tukholman kaakelit..., p. 110, kuv. 6.

528–532, 610 pav.). Išskirtiniu ir datavimui labai svarbiu ikonografiniu šaltiniu reikėtų laikyti unikalų XVII a. vidurio Radvilų rūmams projektuotos krosnies brėžinį su aprašais ir gvazdikų ornamento štrichais (543 pav.)[756]. Kauno medžiagoje atsikartojantis gvazdikų segmentas ir kiti Klaipėdos kokliuose atpažįstami elementai taip pat būdingi XVII a. antrajai pusei[757]. Klaipėdos kultūrinių sluoksnių analizė leidžia teigti, kad šiais motyvais krosnys buvo dekoruojamos gana ilgai. Jų randama net XVIII a., kartais ir XIX a sluoksniuose (žr. 4.4 skyrius).

Aptartąją XVII a. antrosios pusės medžiagą tyrinėjant daktiloskopiniu metodu, iš atrinktų bandinių pavyko nustatyti du įspaudus su išreikštais meistrų individualumo požymiais. Atskiro aptarimo vertas frizinis koklis, dekoruotas angelo galvute (701 lent. (Nr. 216)). Ištyrus jo vidinį paviršių, nustatyta, kad kaklelio išorinėje pusėje prie skylės yra užsifiksavęs silpnai išreikštas piršto pėdsakas su kairio periferinio ir centrinio papiliarinio rašto linijų fragmentu. Išanalizavus papiliarinių linijų srautus, galima teigti, kad piršto pėdsakas yra kilpinis, labai geros būklės. Jame net matomos plonosios linijos. Koklyje užsifiksavusių individualių požymių visuma yra tinkama asmeniui identifikuoti. Metodo taikymo prasme tinkamas bandinys buvo ir kitas frizinis (pusinis) koklis, dekoruotas rugiagėlės žiedu (701 lent. (Nr. 218)). Jį ištyrus nustatyta, kad koklio kaklelyje 23 mm atstumu nuo krašto yra netaisyklingas įspaustinis piršto pėdsakas su viršutiniu periferiniu papiliarinių linijų srautu, taip pat tinkamu asmeniui identifikuoti. Nors kokliai vienalaikiai, tačiau juose likusius įspaudus sugretinus tarpusavyje, tapatumo neįžvelgta. Reikia toliau vykdyti pėdsakų registravimą, naudoti gausesnį bandinių skaičių ir atlikti lyginamąją analizę. Ji perspektyvi ir siekiant subtiliau išnagrinėti individualius meistro požymius. Štai analizuojant pavienius to laikotarpio buitinės keramikos pavyzdžius (701 lent. (Nr. 14)), daktiloskopinių tyrimų būdu viename iš meistro paliktų įspaudų buvo nustatytas nelygus grublėtas paviršius, kuriame pastebimi atskiri iškilimai galėtų būti ir piršto gūbrelių atspaudai.

4.2. Lojalumo Prūsijos valdančiajam elitui ženklai

Nuo XVII a. vidurio koklininkystėje įsivyravus floristiniams motyvams, tarp jų radosi išskirtinės produkcijos variantų su lojalumo Prūsijos valdančiajam elitui išraiškomis. Tai liudytų Teatro g. 7 tyrinėtas objektas, kuriame rasta neglazūruotų ir viena stilistika atliktų koklių – buvusių vienos krosnies priklausinių (541–544 pav.). Šioje sankaupoje išsiskyrė vyro ir moters portretai[758] (541 pav.), kurie ligšioliniuose tyrimuose nebuvo identifikuoti, o aptakiai įvardyti karaliais, turinčiais liaudiškų bruožų[759]. Vertinant prieš tai nagrinėtus heraldinius motyvus, jungtis su Prūsijos valdovais, galima būtų įžvelgti bendrąjį pasaulietinės valstybės simbolį – prūsiškąjį erelį. Koklių gamintojai savo gaminiuose nepaliko identifikacinių ženklų nei apie hercogą Albrechtą Brandenburgietį (valdė 1525–1598), nei apie kurfiurtus Joachimą Friedrichą (1598–1608), Johanną Sigismundą (1608–1619). Siekiant identifikuoti koklius, pirmiausia buvo svarstytinos Georgo Wilhelmo (1619–1640), Friedricho Wilhelmo (1640–1688) bei jų žmonų atvaizdų atitikmenų perspektyvos (561 pav.). Chronologine tvarka gretinant archeologinę medžiagą su žinomu

[756] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai* ..., p. 26; 16 pav.
[757] ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5 sklypo radiniai..., p. 572–574; 35–37 pav.
[758] SPRAINAITIS, Raimondas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 53, Pg. m. 7941, Nr. 185–190.
[759] GENYS, Jonas. Klaipėdos kokliai..., p. 46.

Matthiaso Czwiczeko (apie 1600–1652) tapybos darbu (546 pav.), pirmiausia pastebėtas portretuojamojo panašumas Georgo Wilhelmo asmeniui. Abiejuose vyro apranga atliepia nyderlandiškojo kostiumo kirpimą, kuris sekant dailės tyrimais, Lietuvą pasiekė XVII a. 4–5-uoju dešimtmečiais, o svarbiu kostiumo elementu laikoma didelė plokščia apykaklė ir rankogaliai iš ažūrinių olandiškų nėrinių[760]. Pastarieji atsikartoja abiejose aptariamose medijose. Jose vienodai akcentuojami vos banguoti plaukai iki pečių, kirpčiukai virš kaktos. Svarbiu identifikavimo akcentu reikėtų laikyti užriestus ūsus, nusmailintą barzdą, kurie buvo išreikšti dalyje Georgo Wilhelmo valdymo laikotarpiu leistų monetų (545 pav.). Visgi gretinant Matthiaso Czwiczeko tapybos darbe pavaizduotą pastarojo žmoną Elizabethą Charlotte von Platz (1597–1660) su portretuojamąja koklyje, išryškėja kontekstiniai neatitikimai. Tarp jų pastebimas amžiaus skirtumas, galvos atributų neatitikimas. Koklyje moteris daug jaunesnė, pavaizduota su pasvirusia ant šono karūna. Analizuojant papildomą medžiagą, šiuokart Franso van Beusekomo 1647 m. vario raižinį (550 pav.), pastebėtas beveik identiškas kompozicijos ryšys su jame pavaizduota Georgo sūnaus kurfiursto Friedricho Wilhelmo pirmąja žmona Luise Henriette von Nassau-Oranien. Šiek tiek skiriasi tik rankų pozicija. Nors Luise kituose menininkų darbuose (547, 548 pav.)[761] ne visada vaizduota su karūna, tačiau šiuokart pastaroji sietųsi su paveldėtu Nyderlandų princesės titulu. Be kita ko, pažymėtina, kad minėtame vario raižinyje jos vyras Friedrichas Wilhelmas buvo perteiktas labai panašia į savo tėvo Georgo Wilhelmo vaizdavimo pozicija, nyderlandiško kirpimo kostiumo akcentais, pusilgiais plaukais, tik be nusmailintos barzdos, ūsų bei kirpčiukų. Jo vaizdavimo manieros panašumų galima rasti ir kituose menininkų darbuose (549 pav.)[762]. Dėl šių savybių ir tiksliai identifikuoto moters portreto šiame tyrime laikomasi nuomonės, kad kokliuose yra pavaizduotas didysis Prūsijos kurfiustas Friedrichas Wilhelmas ir jo žmona Nyderlandų princesė Luise Henriette.

Šie kokliai krosnies ansamblyje buvo komponuojami su tęstinio rašto kokliais[763]. Dėl to plokštiniuose kokliuose (išskyrus portretinius) atsisakyta arba pereita prie labai siaurų rėmelių. Juose derinami tulpių, gvazdikų žiedai, o laužtinių linijų kartuše – angelai, laikantys iškeltą karūną (542 pav.). Krosnies pereinamieji tarpsniai dekoruoti gėlių girliandomis, stilizuotomis galvutėmis (544 pav.). Nors krosnis portretinių koklių komponavimo atžvilgiu yra išskirtinė, tačiau stebėtina, kad ji neglazūruota. Pagal kitus Klaipėdos senamiesčio pavyzdžius (Tiltų g. 6A[764], Liepų g. 4, 6, Daržų g. 1) vienalaikės tęstinio rašto krosnys buvo dengiamos žalia, juoda glazūra ir geltonos, mėlynos, baltos spalvų polichromija (552–555 pav.). Pastarosios atsiradimą, anot J. Genio, lėmė fajansinių dirbinių išplitimas[765]. Tam antrintų Šiaurės Vokietijoje nuo XVII a. statomos fajansinės

[760] SABALIAUSKAITĖ, Kristina. Kostiumas. In *Lietuvos dailės istorija*: [vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams]. Sud. Alfonsas ANDRIUŠKEVIČIUS, Adomas BUTRIMAS, Rasa BUTVILAITĖ et al. Vilnius, 2002, p. 162.
[761] *Preussen. Versuch einer Bilanz: eine Ausstellung der Berliner Festspiele GmbH, 15. August – 15. November 1981, Gropius-Bau Berlin*. Bd. 1: *Ausstellungsführer*. Hrsg. von Gottfried KORFF. Berlin, 1981, S. 101, Abb. 5/14; SCHMIDT, Werner. *Friedrich I.: Kurfüst von Brandenburg, König in Preußen*. 2. Aufl. München, 1998, S. 17.
[762] *Preussen. Versuch einer Bilanz...,* S. 102, Abb. 5/15.
[763] SPRAINAITIS, Raimondas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 53, Pg. m. 7941, radinių Nr. 185–262.
[764] Ataskaitoje nurodomas XVI a. datavimas neatitinka radinių chronologijos.
[765] GENYS, Jonas. Klaipėdos kokliai..., p. 52.

krosnys[766]. Archeologiškai išskirtą spalvinę krosnių gamą patvirtina ir 1681 m. Klaipėdos nuostatai, minintys puodžių gamintus juodus, mėlynus, žalius koklius[767]. Vertingų duomenų apie XVII a. antrojoje pusėje naudotus polichrominius koklius suteikia iš XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios supiltinių pylimo sluoksnių (Turgaus g. 37) surinkta medžiaga. Tapatus koklius jungiantis glazūros derinys leidžia kalbėti apie vienai chronologinei grupei priskirtinus dirbinius. Juose komponuojamos angeliukų galvutės, maskaronas, iki tol nematytas grotesko variantas – jūros žirgelį laikanti antropomorfinė figūra (556 pav.). Jų analogų, tiesa, dengtų žalia glazūra, žinoma ir iš kitų Klaipėdos vietų. Stilistiškai jiems yra artimi friziniai, karniziniai kokliai, dekoruoti puti, serafimų galvutėmis, apnuogintos moters grotesku (484–487 pav.). Nagrinėjant polichrominių koklių glazūrą, pažymėtinas ne itin preciziškas jų padengimas ir šios technologijos taikymas. Atskiro paminėjimo vertas meistro improvizacijos atvejis, koklių reljefe su serafimu pastarajam išpiešiant ūsus (487 pav.).

Koklių, dekoruotų tęstiniu raštu, datavimas nėra vienareikšmis. Vilniuje juos siūloma datuoti net XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia[768]. Klaipėdos koklio su angelais, laikančiais karūną, analogas Latvijoje datuojamas pusamžiu anksčiau – XVII a. pirmąja puse[769], lygiai kaip ir Kaune[770]. Kokliai su ženklinti datomis iš Vidurio Vokietijos[771] siekia XVII a. pradžią, Šiaurės Vokietijoje – XVII a. vidurį[772]. Atsižvelgiant į tokių koklių, rastų kartu su jau aptartais identifikuotais portretais radimo kontekstą, Klaipėdoje juos siūloma datuoti ne anksčiau kaip 1640 m. arba nuo XVII a. vidurio. Atkreiptinas dėmesys, kad vėlesniu laikotarpiu koklių tęstiniu ornamentu krosnyse atsisakoma veikiausiai dėl praktinių sumetimų. Tvarkant seną krosnį keistinoms jos dalims sunku buvo pritaikyti kitus rinkoje buvusius koklių variantus. Kita vertus, pokyčiams įtakos galėjo turėti Europoje didėjantis sieninių popierinių apmušalų – tapetų pasiekiamumas, kuris Anglijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje XVII a. pabaigoje išgyveno pakilimo laikotarpį[773].

Religinį šio laikotarpio krosnių dekoro segmentą atliepia viso labo vienas koklio variantas, vaizduojantis Arkangelo Gabrieliaus apsireiškimą Švč. Mergelei Marijai (577 pav.). Juodai, žaliai glazūruotų nedidelių jų fragmentų rasta įvairiose miesto, priemiesčio vietose (579–587 pav.). Nors Europoje „Apreiškimo scena“ kokliuose atsekama nuo XV a. pabaigos – XVI a. (Danijos pavyzdys)[774], o tęstinės tradicijos variantų žinoma XVI a. antrojoje pusėje (Rešelio pilis, Olštyno apylinkės) (578 pav.)[775], tačiau Klaipėdos rinkoje tokie kokliai paplito kur kas vėliau. Turgaus g. 33, 35 apysveikis koklis buvo rastas virš krosnies pado (577, 589 pav.), kuris priklausė XVII a. pabaigoje – XVIII a. pradžioje statyto pastato, nunykusio XIX a. viduryje – antrojoje pusėje,

[766] HOFFMANN, Claudia. Überlegungen zu renaissancezeitlichen Kachelöfen im südlichen Ostseeraum am Beispiel Stralsunds. In *Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit*, 2007, Bd. 18, S. 88.
[767] Das Handwerkerleben in Memel 1500–1750. Grenzgarten, Memel, 1937, Nr. 6–8.
[768] KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai* ..., p. 341–343; 9.488–9.499 pav.
[769] STRAUSS, Konrad. *Die Geschichte der Töpferzunft...*,S. 256, Taf. 62:2.
[770] ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5 sklypo radiniai..., p. 570; 31 pav.
[771] STEPHAN, Hans-Georg. *Kacheln aus dem Werraland* …, S. 87, Abb. 120.
[772] SCHÄFER, Heiko. Kacheln von den Grundstücken…, S. 172.
[773] KLAJUMIENĖ, Dalia. Popierinių apmušalų gamybos ištakos ir raida Vakarų Europoje bei jų naudojimas Lietuvoje XVII–XX a. pradžios interjeruose. *Kultūros paminklai*, 2010, kn. 15, p. 104–105.
[774] *Ruukkuja ja ruhtinaita*..., p. 210, fig. 151.
[775] MIRKOWSKA, Izabela. Wybrane kafle s. 254, ryc. 4:2.

horizontui[776]. Vėliau publikavus koklį jis buvo datuotas XVII a.[777], tikriausiai manant, kad jis turėjo būti ankstesnis nei jo radimo chronologinis kontekstas. Visgi Šaltkalvių g., S. Šimkaus g., Teatro g. 2 aplinkoje pastarųjų radavietės su XVIII a. kokliais rodytų ir vėlesnį jų naudojimo laikotarpį. Nedidelis fragmentas buvo aptiktas XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios pylimo sampile[778]. Gana vėlyva sluoksnių chronologija leistų šių koklių pasirodymą datuoti ne anksčiau kaip XVII a. antrąja puse ar netgi šio amžiaus pabaiga.

4.3. Pragmatizmo atvejai

Neskaitant XVII a. vidurio – antrosios pusės naujų impulsų koklininkystės srityje, archajiškiausia koklių gamybos tradicija žiedžiamuoju ratu visai nepakito. Aptariamuoju laikotarpiu geriau datuotini pavyzdžiai[779] patvirtina išlikusias tapačias koklių morfologines ir technologines[780] savybes. Tai vienas iš materialinėje kultūroje apčiuopiamų racionalaus mąstymo atvejų. Juos tyrinėjant, pastebėta, kad neglazūruotųjų rasta kur kas daugiau nei dengtų glazūra. Tarp pastarųjų beveik neberandama rusvai žalios glazūros atspalvių, kurį nulemdavo medžiagų taupymas. Kitą su konkrečiu žmogaus elgesiu susijusį pragmatizmo atvejį charakterizuoja krosnių statyba ne pirmo naudojimo kokliais. Bene vienintelis archeologiškai fiksuotas toks pavyzdys yra iš Didžiojoje Vandens g. 14A tyrinėto objekto. Pagal archeologinės ataskaitos duomenis, XVII a. statyto pastato viduje buvo aptiktas plytomis išgrįstas virtuvės židinio ir krosnies padas su koklių duženomis (557 pav.). Vykdant tyrimus, buvo atkreiptas dėmesys, kad kokliai yra skirtingų laikotarpių, ne pirmo naudojimo[781]. Šio tyrimo metu atlikus papildomą analizę, nustatyta, kad krosnies sudėtyje buvo komponuojami XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai būdingi vėlyvosios gotikos ir viduramžių pasaulėžiūrą atliepiantys kokliai. Juos reprezentuoja nedidelis fragmentas su šv. Jurgio kompozicija, du sveiki kokliai, dekoruoti pumpuru, vienas – stilizuotu ananaso vaisiumi. Visiems jiems analogų žinoma iš vėlyvųjų viduramžių keramikos dirbtuvių atliekų sankaupos. Šioje krosnyje buvo naudoti XVI a. antrojoje pusėje kurti kokliai su Saksonijos kurfiursto Johanno Friedricho bei anabaptisto Bernhardo Knipperdollingo portretais. Tarp jų rastas koklis, dekoruotas M. Lutherio Didžiojo katekizmo dekalogo iliustracija. Tam pačiam laikotarpiui priskirtina koklio dalis iš Hanso Bermanno produkcijos ir kokliai, dekoruoti būgnininku, skydą laikančia moterimi, dumbančia plokštuma, liūto ir grifono kova, akantų lapais. Iš šio radinių komplekso išsiskiria XVII a. viduriui – antrajai pusei būdingas polichromine glazūra dengtas koklis su puti ir serafimų galvutėmis ir juodai glazūruotas karūninis koklis su gėlių puokšte, kurio forma būdinga net XVII a. pabaigai. Radavietėje taip pat

[776] ŽULKUS, Vladas. P. Cvirkos g. 33–35..., *MLIM*, AS 59, Pg. m. 7947, p. 13, 21, radinio Nr. 250.
[777] ŽULKUS, Vladas. Bažnyčios Klaipėdos XIII–XVII a. urbanistinėje struktūroje. In *Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis*. Ats. red. Ingė LUKŠAITĖ. Vilnius, 1994, p. 114; 10 pav.
[778] NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio..., T. 2, *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5), Nr. 1601.
[779] SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo..., *MLIM*, AS 15, Pg. m. 7903, p. 23; SPRAINAITIS, Raimondas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 53, Pg. m. 7941, p. 9; PALECKIS, Eugenijus. P. Cvirkos g. 22..., *MLIM*, AS 60, Pg. m. 7948, p. 13, 19.
[780] Šiuo laikotarpiu toliau glazūruojami tik horizontaliai nupjautu viršumi dubeniniai kokliai. Jų forma nepakito; angos kvadratinės, 13,5x13,5 cm dydžio. Jų aukštis siekia nuo 10,5 iki 12 cm, išskyrus koklį su 12,5x12,5 cm dydžio anga, kuris buvęs 9 cm aukščio. Atskirų dugnelių skersmuo įvairuoja nuo 6 iki 10 cm. Išanalizuota XVII a. medžiaga taip pat rodo nusistovėjusią formą ir tarp neglazūruotų dubeninių koklių.
[781] ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas..., *MLIM*, AS 38, Pg. m. 7926, p. 10, 14.

rastas sveikas dubeninis koklis, tačiau jo morfologija nėra charakteringa datavimui. Radinių visuma rodytų, kad XVII a. datuojamame pastate krosnis galėjusi būti pastatyta dar XVII a. pirmojoje pusėje, naudojant kažkurios senos išardytos krosnies koklius. Sprendžiant iš vėlesnių radinių, XVII a. antrojoje pusėje ji ne kartą tvarkyta. Tai unikalus koklių ilgaamžiškumą ir tradicijų pynimąsi charakterizuojantis pavyzdys, kurio paralelė žinoma Vilniuje[782], esama ir istoriškai dokumentuotų pavyzdžių[783]. Atsižvelgiant į tyrinėto objekto priklausomybę buvusiam Odų gatvelės rajonui, XVII a. pabaigoje pervadintam Friedricho miestu, krosnies rekonstravimą galėjo lemti menkas šios vietovės gyventojų finansinis pajėgumas. Objektas įdomus dar ir šildymo įrenginių išsidėstymu patalpų atžvilgiu. Tarp židinio ir koklinės krosnies pado buvo fiksuota sienutė, rodanti, kad židinys ir koklinės krosnies padas buvo įrengti atskirose patalpose. Tokia projekcija grindžiama krosnies kūrenimu iš virtuvės ir dūmų pašalinimu tuo pačiu dūmtraukiu, kaminu. Kaip rodytų lyginamieji pavyzdžiai, ši projekcija buvo įprasta ir kitur[784]. Pagal Šveicarijos archeologinę medžiagą (Trimbach SO, Frohburg) ji atsekama nuo XII a. pirmosios pusės[785]. Šiaurės Vokietijos kaimuose, Vakarų Europoje, Skandinavijoje išsilaikė iki XIX a.[786] Klaipėdoje analogiškas atvejis žinomas Kurpių g. 3 (1542–1678 m.) pastate[787] (75 pav.). Tuo tarpu 1670 m.[788] ant Klaipėdos pilies bastiono statytame Komendanto name fiksuotų dviejų židinių ir krosnies pado[789] tarpusavio ryšiui nustatyti reikia atskiro situacinio tyrimo.

4.4. XVII a. pabaiga – XVIII a. antroji pusė: tarp pokyčių ir tradicijų tęstinumo

XVII a. pabaigoje Klaipėdos miesto materialinę gerovę palietė 1678 m. gaisras. Jo žymės archeologiškai išskirtos Kurpių g. 3, 4[790], Turgaus g. 20[791] tyrinėtuose objektuose. Pagal pastarojo archeologinę medžiagą po 1678 m. gaisro susidariusiame horizonte atsiranda iki tol nebūdingų plokštinių ir kampinių koklių puošyboje, dekoruotų dvigalviu ereliu po karūna. Nors motyvas žinomas ir ankstesnio laikotarpio koklių, tačiau tuokart juo buvo dekoruojami tik krosnies kampai. Įžvelgiama ir stilistinių pakitimų. Dvigalvio erelio po karūna motyvas žinomas ir Baltarusijos

[782] MISIUKAITĖ-LUCHTANIENĖ, Daiva. XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios..., p. 13–16.
[783] SAMALAVIČIUS, Stasys. Krosnys ir židiniai XVII–XVIII a. Vilniaus miestiečių namuose. *Architektūros paminklai*, 1984, t. IX, p. 32.
[784]Krosnies kūrenimas iš kitos patalpos vokiškoje literatūroje turi net atskirą terminą – *der Typ des Hinterladerofen*. PFROMMER, Jochem. Raumstruktur und Raumfunktion…, S. 183; ROTH HEEGE, Eva. Ofenlehm: Baustoff oder Zierde? Der Kachelofen aus der Hohen Münsterstraße 24 in Einbeck, Niedersachsen. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit. Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 14; GEBHARDT, Torsten. *Kachelöfen: Mittelpunkt häuslichen Lebens, Entwicklung, Form, Technik*. München, 1983, p. 12.
[785]ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*...,S. 148, Abb. 238.
[786] ARNOLD, Volker; WESTPHALEN, Thomas; ZUBEK, Paul. *Kachelöfen in Schleswig-Holstein: Irdenware, Gußeisen, Fayence.* Heide, 1990, S. 10; GEBHARDT, Torsten. *Kachelöfen*..., S. 11.
[787] MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3..., p. 347; 2 pav.
[788] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda...,* p. 44.
[789] ŽULKUS, Vladas; BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos piliavietė..., *MLIM* AS 298, Pg. m. 8524, p. 7.
[790] AS 73, MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3..., p. 345–353.
[791] GENYS, Jonas. Gyv. namas..., *MLIM*, AS 238, Pg. m. 8159.

XVII a. pirmosios pusės kokliuose (568 pav.)[792], tačiau skirtingoms jų naudojimo reikšmėms atskleisti reikia atskiro tyrimo.

Koklius dvigalviu ereliu laikant vienu iš pokyčių indikatorių, matyti, kad XVIII a. pradžios sluoksniuose tokių koklių esama dar pavienių[793]. Ženkliai gausiau jų išmetama į XVIII a. viduriu – antrąja puse datuojamus sluoksnius[794] (565–567 pav.). Jų vis dar aptinkama ir XIX a. horizontuose[795]. Klaipėdos krosnyse šiuos koklius papildė jau žinomi dekoro variantai su gėlių (rugiagėlių) puokštėmis, granatų vaisiumi, gėlių vainikais (564 pav.). Šios tradicijos tęstinumą liudija ir Šiaurės Vokietijos Štralzundo koklininkystės patirtis, mat XVIII a. viduryje išmestuose kokliuose dar vyrauja tulpių, rožių, vainikų dekoro motyvai; jie glazūruojami juodai, baltai bei mėlynos ir baltos spalvų deriniu[796]. Įtaigų ilgalaikį matricų naudojimą, o kartu ir kultūrinių tradicijų tęstinumo atvejį apibūdina šiame mieste per 1678 m. gaisrą sudegusių puodžiaus Christoffo Jahno keramikos dirbtuvių turinys. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad aptiktoje 181 modelių sankaupoje vis dar pasitaikė XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai būdingų pavyzdžių. Kiek gausiau jų būta iš XVI a. antrosios pusės laikotarpio. Didžiausią modelių dalį sudarė XVII a. pirmosios pusės dirbiniai, tuo tarpu XVII a. paskutiniam ketvirčiui būdingų būta vos vienas kitas pavyzdys[797]. Šis palyginamasis atvejis papildomai patvirtina koklininkystės plėtojimui svarbų žmogiškąjį pragmatiškumą ir paneigia aklą madų vaikymąsi.

4.4.1. Pakitęs amatininkų braižas

Analizuojant Klaipėdos XVII a. pabaigos – XVIII a. koklinę keramiką, pavyko atsekti naujų, iki tol nebūdingų technologinių pakitimų, kuriuos charakterizuoja individualus meistrų koklių gamybos braižas. Dalį jų galima atsekti plokštės nugarinėje pusėje, kai tvirtinant kaklelį molio glaistas paskirstomas per visą koklio plokštę. Dėl tos priežasties šio laikotarpio koklių plokštės yra kiek storesnės nei ankstesniųjų, o naudoto audeklo įspaudai ne visada matomi. Atliktų trasologinių pėdsakų analizė leido išskirti bent tris šiame koklių gamybos etape dalyvavusius individus. Vienas arba du amatininkai koklių gamybai naudojo specialius muštukus, jais priplakdami molio glaistą prie plokštės. Neretai paliktų muštukų vietoje atsiverdavo ir minėto audinio įspaudas. Pagal įspaudų požymius keramikų dirbtuvėse muštukų buvo net kelių skirtingų variantų: stačiakampės formos suapvalintais (661 pav.) bei stačiais (662 pav.) kampais, stačiakampis muštukas su ovalu viduje (663 pav.), taip pat apskritų (664 pav.) bei grotelių (665 pav.) pavidalo. Dar vieną jo formą

[792] БУБЕНЬКО, Татьяна. Типология и хронология изразцов Витебского замка XVI–XVIII веков. In *Średniowieczne i nowożytne kafle: regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 261, Рис. 6:1–7.
[793] ŽULKUS, Vladas. Aukštoji 13 b..., *MLIM*, AS 263, Pg. m. 8254; NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio..., T. 1, *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5) Na-02.
[794] GENYS, Jonas. Gyv. namas Mažoji g. 2 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita, 1980. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 19, Pg. m. 7907; PALECKIS, Eugenijus. Gyvenamųjų namų kompleksas Klaipėdoje, Daržų g. 5, 6, 14. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 267, Pg. m. 8258; PALECKIS, Eugenijus. Klaipėdos senamiesčio..., *MLIM*, AS 90, Pg. m. 7978; PALECKIS, Eugenijus. Turgaus a. 3, Biliūno 6 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1983. *MLIM*, AS 70, Pg. m. 7958.
[795] SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto..., *MLIM*, AS 356, Pg. m.-, radinių Nr. 1115–1117; XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia. ŽULKUS, Vladas. Gyvenamųjų namų..., *MLIM*, AS 368, Pg. m. 9650.
[796] SCHÄFER, Heiko. Kacheln von den Grundstücken..., S. 197–199, Abb. 14a–d, 15a–c.
[797] SCHÄFER, Heiko. Kachelmodel..., S. 132.

charakterizuoja koklyje paliktas apskritas dantytais šonais įspaudas (666 pav.). Pažymėtina, kad grotelių formos muštukas buvo dažnai naudojamas Klaipėdos buitinės keramikos gamybai: jais dekoruojant dangčius (žinomus net XVI a. antrojoje pusėje)[798], o XV–XVI a. pradžioje – ir žvakidžių šonus[799]. Liubeko medžiagoje[800] dekoratyvaus muštuko įspaudas likęs matricoje, skirtoje Hanso Bermanno ženklintų koklių gamybai, tačiau pastarojo naudojimas su konstrukciniais sprendimais nieko bendra neturi. Analizuojant Klaipėdos muštukų ritmiškumą, galima būtų išskirti bent du jų naudojimo būdus: 1) vienu atveju muštuku plakama per visą jo galvutės plokštumą; 2) kitu – tik muštuko kampu, ir kur kas tankiau. Pastarosios savybės leidžia juos priskirti galimai dviem koklius gaminusiems individams, kurie rinką aprūpino kokliais, dekoruotais dvigalviu ereliu po karūna, FWC raidėmis, kartušo formos rėmeliais. Atsektos muštukų žymės kokliuose su gėlių vaza po arka, paukšteliais ovale yra nenuginčijamas senesnių matricų naudojimo įrodymas (661, 662 pav.).

Atskirą meistro braižą apibūdina kokliai (vienas jų dekoruotas dvigalviu ereliu), kurių nugarinėje dalyje yra ritmiški paspaudimai pirštų pagalvėlėmis (667 pav.). Vienu atveju friziniame koklyje, dekoruotame angelo galvute, buvo likę meistro ataugusių nagų žymių (668 pav.), tačiau jo datavimas gali siekti ir XVII a. antrąją pusę.

Trasologinė analizė leido įžvelgti dar vieno meistro išskirtinį molio glaisto išskirstymo būdą, kai koklio nugarėlės paviršius perbraukiamas pirštais, suformuojant kryžmas braukas[801]. Ekspresyvi jo išraiška neleidžia abejoti apie vieno amatininko gamintus koklius su karaliaus Friedricho II (valdė nuo 1740 m.) heraldine simbolika, laužtinių linijų kartušu, rokailiniu ornamentu, palmete, daugiakampe žvaigžde (670 pav.). Ryškios ir gilios pirštų braukos buvo paliktos ir karniziniuose, friziniuose kokliuose, tačiau dėl jų pailgos formos jos yra horizontalaus, o ne kryžmo pavidalo (671 pav.). Atlikus sisteminę analizę, šio amatininko gamintų koklių aptikta mažiausiai ne mažiaus 20-yje miesto ir jo aplinkinių rajonų vietų (683 pav.).

Sisteminė koklių analizė leidžia teigti, kad aptartų koklių gamintojų krosnys Klaipėdoje miestiečių namuose stovėjo vienu metu. Tai paliudyti gali atsektos skirtingos meistrų žymės gausioje šio laikotarpio koklių radavietėje, suformuotoje XVIII a. paskutiniame ketvirtyje užpilant gynybinį griovį (Sukilėlių g. 12)[802] (672–675 pav.). Jame sumestų radinių visuma leidžia sudėlioti gana platų vaizdą apie tuo metu stovėjusias krosnis Klaipėdoje. Šioje radavietėje surinktas itin didelis kiekis juostinių koklių (677 a pav.) įgalino pratęsti trasologinę analizę ir praplėsti žinias apie tuo metu Klaipėdoje veikusias keramikos dirbtuves bei jų pajėgumą. Pagal kakluose suformuotas įkartas, jų tarpusavio panašumus ir skirtumus pavyko išskirti penkis skirtingus meistrų braižus, kurių produkcijos pavyzdžių rasta 24-iose miesto ir priemiesčių vietose (683 pav.). Išanalizavus juostinius koklius, galima teigti, kad vienose dirbtuvėse veikla užsiėmė meistras (I), įkartas formavęs per visą kaklo plokštumą pasvirais į šoną brūkšniais. Jas raižant buvo naudojamas ne peiliukas, o platokas iki 3 mm pločio įnagis (677 pav.). Jo gamintų juostinių koklių kaklelių šonai buvo apipjauti puslankiu, o ilgąjį kraštą pirštų paspaudimais padarydavo vos banguotą. Pagal įvardytas savybes,

[798] *Klaipėdos pilies ir senamiesčio buitinė keramika...*, p. 35; 80 pav.
[799] Ibid., p. 120–121, 403–404.
[800] *Ruukkuja ja ruhtinaita...,* p. 203, fig. 116–117.
[801] Kokliuose fiksuotos kitos neišraiškingos pirštų braukos (669 pav.) šiam meistrui nepriskiriamos.
[802] BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje..., p. 342.

šiam meistrui priskirti tapatūs, tačiau be įkartų juostiniai kokliai (678 pav.). Kitas meistras (II) juostinių kaklų įkartų raštą kūrė kur kas vertikalesniais ir tankesniais brūkšneliais (679 pav.). Išskirtinis ir su kitu sunkiai sumaišomas braižas priklauso meistrui (III), kurio įkartoms būdingi į šoną pasvirę lenktos formos kryželiai, sujungti į vieną eilę. Kryželių viršuje yra nežymus užraitas. Šio meistro gamybos produkcijos pavyko aptikti tik Sukilėlių g. 12 radinių sankaupoje (680 pav.). Dar vienam individui (IV) būdingą braižą nusako taisyklingi, per visą kaklo plokštumą išraižyti rombeliai (681pav.). Panašūs, tik daug smulkesni (pav.) ir apimantys dalį kaklelio plokštumos rombeliai leidžia svarstyti dar vieno meistro (V) dalyvavimo šių koklių gamyboje galimybę.

Dėl skirtingu būdu paliktų gamybos pėdsakų nėra įmanoma nustatyti tikslaus minimalaus amatininkų skaičiaus. Galima apibrėžti tik intervalą, nes meistrai, gaminę pirmiau aprašytus koklius, galėjo gaminti ir juostinius. Kita vertus, visi išskirtieji pėdsakai galėjo priklausyti atskiriems individams. Dėl šios priežasties dirbtuvių minimalus meistrų skaičius apibrėžiamas nuo 5 iki 9. Apie gausų meistrų ir pameistrių buvimą liudytų XVIII a. pradžios Johano Zembrickio aprašyta bendroji Klaipėdos amatų būklė. Pasak jo, 1722 m. senamiestyje gyveno 70, o Friedricho mieste – 77 įvairia veikla užsiimantys amatininkai. Visiems jiems teko 93 pameistriai ir 50 mokinių. Nors prie kai kurių amatų įvardyti konkretūs skaičiai[803], puodžių veikla atskirai neišskirta. Tačiau jie paminėti 1752 07 25 Klaipėdos cechams išduotų Gildijų nuostatuose[804], kuriais turėjo būti reguliuojami puodžių darbo santykiai.

Papildomų duomenų apie meistrų individualumą suteikė daktiloskopinio metodo taikymas. Šiems tyrimams ypač perspektyvūs pasirodė kampiniai kokliai, kurių kaklelio vienas kraštas būdavo pritvirtinamas pirštų paspaudimais (701 lent. (Nr. 1–6)). Nors juose tokių įspaudų būta net iki šešių, tačiau tikslinių judesių atlikimo metu papiliariniai raštai būdavo suardyti. Panaši situacija išryškėja analizuotuose buities indų bandiniuose, prie kurių kojelės arba rankenos buvo prispaudžiamos tokiu pat principu. Meistro individualumo požymių pavyko išskirti viename iš juostinių balta glazūra dengtų koklių (701 lent. (Nr. 105)). Silpnai įspaustų papiliarinių linijų fragmentų išliko abiejose kaklelio pusėse. Vienoje pusėje pėdsake užsifiksavę: bazinio papiliarinių linijų srauto fragmentas, centrinio papiliarinio rašto (kuris yra apvalusis – tai bendrasis požymis) apatinė dalis, delta ir dešinioji lateralinė papiliarinių linijų srauto apatinė dalis. Kitoje juostelės pusėje, ištyrus pėdsaką, nustatyta, kad jame užsifiksavo centrinio papiliarinio rašto, kuris yra apvalusis, dešinysis apatinis fragmentas ir delta. Ištyrus abiejų pėdsakų išsidėstymą ant juostelės ir jų padėtį vienas kito atžvilgiu, galima teigti, kad jie palikti dešinės arba kairės rankos nykščiu ir smiliumi. Abu jie yra tinkami asmeniui identifikuoti. Dar vienas atrinktas tinkamas pavyzdys užfiksuotas vienalaikiame juodai glazūruotame kampiniame koklyje (701 lent. (Nr. 226)). Nors vidinėje pusėje prie krašto užsifiksavę du nedideli pirštų pėdsakų papiliarinio rašto fragmentai, tačiau tik vienas jų buvo tinkamas asmeniui identifikuoti. Jį išnagrinėjus buvo išskirtas viršutinis periferinis papiliarinių linijų srautas, kuriame yra du linijų įdubimo formos nuotrūkiai. Ar tai yra individualūs požymiai, rando ar karpos atspaudai, galima nustatyti tik lyginamojo tyrimo metu. Iki tol trasologiniu metodu sėkmingai išskirti vieno meistro gaminti kokliai, kuriuos nusako kryžmos braukos nugarinėje pusėje, buvo tyrinėjami ir daktiloskopiniu metodu. Šio meistro gamintame plokštiniame juodai glazūruotame koklyje su

[803] ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos istorija*. T. 1..., p. 167.
[804] Ibid..., p. 171.

palmete (701 lent. (Nr. 221)) kaklelio išorinėje pusėje prie skylės buvo užfiksuotas silpnai išreikštas 11x12 mm dydžio piršto pėdsakas su centrinio papiliarinio rašto dalimi ir periferinių papiliarinių linijų srautu. Šis piršto pėdsakas pagal rūšį yra apvalusis, o tai yra grupinis identifikavimo požymis. Pėdsake išryškėjo pats centrinio papiliarinio rašto centras, kurį sudaro specifiškai išsidėsčiusios papiliarinės linijos. Periferiniame jų sraute yra užsifiksavę keletas individualių požymių, tinkamų asmeniui identifikuoti. Tarp bandinių buvo atrinktas koklis (701 lent. (Nr. 116)) su išlikusia karaliaus Friedricho II laikų heraldine simbolika. Nors jame buvo įžvelgtas daktiloskopiniam tyrimui galimas pėdsakas, tačiau jį ištyrus tikslinių duomenų negauta.

Analizuojant šio laikotarpio koklius, daugelyje jų galima įžvelgti pakitusią molio masės spalvą. Pagal atvirus koklių lūžius ji kur kas raudonesnė nei ankstesniųjų. Molio žaliavos vietų kaitą liudija jau minėtas 1666 m. dokumentas, nurodantis būtinybę užversti iškasinėtus molynus Baltikalnės teritorijoje[805]. Jų galimus šaltinius leistų įsivaizduoti Klaipėdos plytinių veikla už miesto ribų. Nuo XVII a. dvi iš jų veikusios Joniškės, Sendvario apylinkėse, dar viena – šiaurinėje miesto dalyje, nuo XIX a. – Gedminuose ir Tauralaukyje[806]. Tyrinėjant XVII a. pabaigos – XVIII a. Klaipėdos archeologinę medžiagą, pastebėtas menkas žaliai glazūruotų koklių skaičius ir ženkliai glazūruotų juodai, baltai išaugęs. Dėl žemesnio koklių reljefo ir ne itin tobulos glazūravimo technologijos, šio laikotarpio koklių reljefas ne visada buvo neišraiškingas. Šie trūkumai labiausiai matyti kokliuose, dengtuose balta glazūra, kurios tiršta konsistencija užgoždavo dekorą, o degimo proceso metu ji neretai sutrūkinėdavo. Geresne kokybe pasižymi XVIII a. viduryje gaminti kokliai su balkšvo melsvo pustonio glazūra (705 lent. (Nr. 24)). Atliekant koklių mikroskopinę analizę, pavyko įžvelgti ir dvisluoksnių glazūrų dengimo atvejų, kai ant baltos buvo tepama tamsiai ruda arba juoda glazūra (703 lent. (Nr. 22)). Glazūros klasterių dendrograma (705 lent. (Nr. 17), 717 pav.) parodė, kad tokia glazūrų kombinacija cheminėmis savybėmis yra artima baltai glazūruotiems, sudarantiems atskirą klasterį. Skirtingus juodos spalvos atspalvius nulemdavo nevienodai naudojamų Fe (?), Cu, Pb, S, Sn ir Zn elementų kiekiai (718 lent.). Glazūrų geocheminių tyrimų klasterių dendrograma atskleidė glaudų bandinių matinės juodos glazūrų tarpusavio ryšį (705 lent. Nr. 15, 16) ir besiskiriantį nuo juodos glazūros su blizgiu paviršiumi bandinio savybių.

Pažymėtina, kad šio laikotarpio medžiagoje atrandama įvairesnių krosnies konstrukcinių elementų, tarp kurių paminėti krosnies kanalų valymo angos kamščiai (684–693 pav.). Jie buvo su išilgintu kaklu ir disko formos plokšte, prie kurios pritvirtinta rankena. Tarp jų taip pat buvo trumpesniu kaklu ir be rankenos. Archeologinėje medžiagoje pavyko aptikti lenktos formos keraminių vamzdžių su aprūkusiu arba suodinu vidumi, tačiau norint paaiškinti jų paskirtį, reikia papildomai atlikti analizę (694 pav.). Turima medžiaga rodytų, kad XVII a. pabaigos – XVIII a. krosnyse buvo komponuojami specialūs keraminiai indai skysčiams šildyti. Sprendžiant iš Europoje išlikusios ikonografijos, indai krosnyse buvo integruojami jau ir XV a. (43 pav.). Indai skysčiams šildyti minimi ir XVII–XVIII a. Vilniaus namų inventorinėse knygose[807], jie buvo integruoti į miniatiūrinius krosnių modelius (697 pav.). Su šia funkcija sietinų dirbinių pavyko aptikti dviejose tyrinėtose Klaipėdos vietose. Sprendžiant iš baltos glazūros spalvos, indai turėjo priklausyti jiems spalviškai artimoms krosnims (695, 696 pav.).

[805] ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos istorija*. T. 1..., p. 118.
[806] ŽULKUS, Vladas. XV–XIX amžių Klaipėdos statybinė keramika. *Architektūros paminklai*, 1979, t. V, p. 41.
[807] Ibid.

4.4.2. Fajansinių krosnių imitavimas

Be minėtų glazūrų spalvų, XVII a. pabaigos – XVIII a. kokliuose buvo populiarus dvispalvis mėlynos (reljefui) ir baltos (fonui) derinys. Pastarojo išplitimas ir taikymas krosnių puošybai, o kartu ir interjere, sietinas su Nyderlanduose išplėtota indaujos ir namų interjero keramine produkcija ir jos populiarumu. Jos įsivyravimą inspiravo jau XVII a. pradžioje iš tolimosios Azijos į Europą importuotas kiniškas porcelianas. Norėdami sukurti konkurencingą produktą, šį egzotišką spalvų derinį imitavę Nyderlandų meistrai sukūrė ištisas manufaktūras, iš kurių garsiausios veikė Delfto mieste[808]. Šis spalvų derinys išpopuliarėjo XVIII a. vidurio porceliano gamybos srityje Anglijoje[809], su kuria XVIII a. ir ypač šio amžiaus antrojoje pusėje – XIX a. pirmojoje pusėje Klaipėda palaikė aktyvius prekybinius ryšius[810]. Publikuotame Klaipėdos senamiesčio ir pilies buitinės keramikos kataloge galima rasti ne vieną XVIII a. Klaipėdos miestiečių indaujos dvispalvio dirbinio pavyzdį[811]. Apie Klaipėdos palaikomus prekybinius ryšius su Nyderlandais byloja atlikti importuotų keramikos dirbinių tyrimai[812]. Aktyvius XVIII a. ryšius tarp uostų, neblogai atskleidžia gretutinė svaigiųjų gėrimų importo į Klaipėdą analizė[813]. Klaipėdos Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus fonduose yra saugomos bent trys ranka išpieštos Delfto manufaktūrų produkcijai būdingos plytelės[814] (590 pav.), kurių gelsva molio masė neleidžia abejoti jų importine kilme. Charakteringas imitavimo pavyzdys yra Rygoje rastas vaizdinis atitikmuo Delfto produkcijos plytelei – XVIII a. antrosios pusės baltai, mėlynai glazūruotam kokliui su angeliuko galva[815]. Šio miesto manufaktūrų XVII ir XVIII a. produkcijos pasiekiamumą Rytų Europos kraštuose[816] nurodo ir lenkų tyrinėtojai. Fajansinių krosnių išplitimui įtaigus atrodo 1728 m. data paženklintas miniatiūrinis fajansinės krosnies modelis[817] (Šveicarija) (595 pav.) ir panašaus laikotarpio realūs XVIII a. krosnių pavyzdžiai (594 pav.)[818]. Klaipėdos gyventojų namuose turėtus balta ir mėlyna spalvomis dekoruotus skirtingos rūšies dirbinius liudija Turgaus g. 37 tyrinėta radavietė. Viename horizonte virš apie XIX a. pradžioje nugriauto mūrinio pastato[819], buvo rasta kiniškam porcelianui, Nyderlandų fajansui būdingų puodelių (593 pav.) ir vietinės gamybos dvispalvių koklių pavyzdžių (596 pav.). Pastarųjų savybės dar kartą parodo, kad juos gaminę meistrai nebuvo įvaldę šių glazūrų

---

[808] SUN, Jing. Exotic Imitation and Local Cultivation: A Study on Art Form of Dutch Delfware Between 1640 and 1720. In *The Transformation of Vernacular Expression in Early Modern Arts*. Eds. Joost KEIZER and Todd M. RICHARDSON. Leiden, Boston, MA, 2012, p. 376.

[809] *Eighteenth-century English Porcelain in the Collection of the Indianapolis Museum of Art*. Catherine BETH LIPPERT. Bloomington, 1987, p. 13–15.

[810] TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda...,* p. 198.

[811] *Klaipėdos pilies ir senamiesčio buitinė keramika*..., p. 45–85.

[812] ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda...,* p. 111–117; ŠAKINYTĖ, Ieva. *Klaipėdos buitinė keramika XV–XVIII a.* Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2001.

[813] ŠIMKUTĖ Indrė. XVI–XIX A. stikliniai buteliai Klaipėdoje: tipologija, chronologija, reikšmė. *Lietuvos archeologija,* t. 39, p. 172.

[814] SPRAINAITIS, Raimondas. D. Vandens g. Nr. 20 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1996. *MLIM*, AS 161, Pg. m. 8082; GENYS, Jonas. Gyv. namas..., *MLIM*, AS 238, Pg. m. 8159, radinio Nr. 261; ŽULKUS, Vladas. Sklypas tarp Tomo..., *MLIM*, AS 10, Pg. m. 7898.

[815] STRAUSS, Konrad. *Die Geschichte der Töpferzunft...,* S. 85.

[816] Ibid. S. 95.

[817] ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 28, Abb. 13.

[818] Ibid. S. 86, Abb. 107:1.

[819] NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio..., T. 1, *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5) Na–02.

dengimo ir paruošimo technologijos. Ji užlieta storai, užgožiant reljefą. Neretai mėlyna glazūra ištekėdavo iš jo kraštų, susiliedavo. Panašių atitikmenų galima rasti ir kituose Klaipėdoje tyrinėtuose objektuose (597–604 pav.). Muziejaus fonduose pavyko aptikti vos keletą pieštinių (nereljefinių) koklių pavyzdžių, kuriuose vaizdai ištapyti mėlyna arba violetine glazūra. Keletas turimų XVIII a. antrajai pusei būdingų koklių fragmentų rodytų buvus bandymų taikyti ir kombinuotus dekoravimo būdus: koklių su reljefiniu kartušu plokštumoje išpiešiant stilizuotus, tiesa, labai primityvius vaizdus (591 pav.). Visgi vertinant Klaipėdą bendrame Europos koklininkystės kontekste, čia fajansinės arba išpieštos koklinės krosnys neišsirutuliojo. Tuo tarpu Gdanske koklių gamybos amatas pereina į naują lygmenį: įsigali įvairios pieštos kompozicijos, kurios dažniausiai derintos apskritame ir kartušo formos ornamente[820]. Koklininkystės srityje naują specializaciją liudija vienas iš XVIII a. antrosios pusės koklio pavyzdžių, kuriame pavaizduotas koklio dekorą piešiantis meistras (Lenkija)[821]. Tam antrina istorinės Rygos situaciją nušviečiančios 1742 m. žinios, nurodant šalia puodžių buvus koklių piešėją, dailininką[822] (692 pav.). Vertinant Klaipėdoje kiekybiškai menką išpieštų koklių išraišką ir esamo dekoro atlikimo primityvumą, matyti, kad Klaipėda tokio meistro neturėjo. Europines tendencijas vietos meistrai imitavo mėlynos ir baltos glazūros deriniais, jais išryškindami sau įprastu būdu pagamintų reljefinių koklių dekorą. Geocheminiais tyrimais buvo nustatyti mėlynos glazūros spalvas lemiantys šie cheminių elementų deriniai: (As, Co, (K?), (Mg?), Ni, Zn), baltos – (Ca, Na, Sn) (718 lent.). Jų analizė leidžia manyti, kad kenksmingiausios darbo sąlygos buvo meistrams, gaminusiems mėlynus, baltus koklius. Juose išryškėja daugiausia sveikatai kenksmingų cheminių elementų, veikiausiai turėjusių šalutinį poveikį ir tokių krosnių savininkams.

4.4.3. XVII a. pabaigos kurfiursto Friedricho Wilhelmo statusu ženklinti kokliai

Pagal atliktą trasologinę analizę nustatyta, kad meistrai, naudoję skirtingus muštukus, buvo atsakingi už baltai ir juodai glazūruotų koklių su Prūsijos didžiojo kurfiursto heraldine simbolika gamybą. Jų išskirtinį dekorą sudaro gėlių vainike įkomponuotos reljefinės FWC raidės, sietinos su to paties Friedricho Wilhelmo, valdžiusio Prūsiją (1640–1688), asmeniu (558 pav.). Atlikta vienalaikės numizmatinės medžiagos peržiūra[823] leido aptikti identiškas raidžių kombinacijas jo valdymo laikotarpiu išleistose monetose. Analogiškas FWC raidžių derinys žinomas 1657 m. monetoje. Vėlesniuose jų variantuose raidžių seka išliko ta pati, tačiau jos komponuojamos jau kitaip (559 pav.). Tokių koklių rasta Klaipėdos piliavietės sluoksniuose (560, 562 pav.) ir tik vienas – miesto dalyje (561 pav.)[824]. Atkreiptinas dėmesys, kad nors juodai ir baltai glazūruotų koklių raidės yra identiškos, tačiau skiriasi jų aprėminimas. Vienu atveju jos komponuojamos į tulpių žiedelių, kitu – į išilgintų stilizuotų lapų vainiką. Atsižvelgiant į anksčiau aptartos trasologinės analizės

[820] KILARSKA, Elżbieta. Gdańskin kaakelit..., p. 141.
[821] BIMLER-MACKIEWICZ, Elżbieta. Znaki cechów garncarskich od średniowiecza do XX wieku. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 238, ryc. 17.
[822] STRAUSS, Konrad. *Die Geschichte der Töpferzunft...,* S. 84.
[823] Standard Catalog of World Coins, 1601-1700. Ed. George S. CUHAJ. New York, 2014, p. 319.
[824] Pastarasis atvejis rodo archeologiniuose tyrimuose įsiveliančias klaidas, kai sluoksnio chronologija yra nurodoma ankstyvesnė, nei leistų radinio datavimas.

visumą, šių koklių gamybą reikėtų sieti su Friedricho Wilhelmo valdymo laikotarpio pabaiga (t. y. iki 1688 m.) – XVII a. paskutiniu ketvirčiu.

4.4.4. Prūsijos karalystės ženklai kokliuose

Po kurfiursto Friedricho Wilhelmo mirties kunigaikštystės valdymą paveldėjo jo sūnus Friedrichas I (valdė 1688–1713), 1701 m. tapęs pirmuoju Prūsijos karaliumi. Sprendžiant iš pavienių koklių, į pasikeitusį politinį valstybės statusą sureagavo ir koklių meistrai. Tai liudija Daržų g. 4 rastas nedidelis koklio fragmentas su išlikusia trumpinio Rex pirmąja raide (R) (570 pav.)[825]. Kokia buvo pilna koklio kompozicija nėra žinoma, tačiau kiek didesnė analogiško koklio šukė iš Herkaus Manto g. 11[826] buvo su raide W, žyminčia Wilhelmo vardo monogramą (571 pav.). Pastarųjų raidžių kombinacija atitiktų antrojo karaliaus Friedricho Wilhelmo I, valdžiusio 1713–1740 m., asmenvardį ir statusą, koklius datuojant XVIII a. pirmuoju ketvirčiu. Numizmatinė analizė rodo, kad šio laikotarpio krosnims buvo gaminami juodai glazūruoti kokliai su abiejų karalių monetose komponuotu kalaviju, kuris aprėmintas lapų vainiku. Koklio apačioje raides S ir P tektų sieti su žodžių „Solid Pruss“ trumpiniais (553 pav.). Vainikui artimą kompozicinį vaizdavimą pavyko aptikti ir tarp Baltarusijos XVII a. pirmosios pusės bei 1749 m. data ženklintų koklių pavyzdžių (Grodno muziejus)[827]. Gretutiniam elementų palyginimui kaip pavyzdį galima pateikti žinomą Johanno Georgo Wolfgango graviūrą, kurioje vaizduojamas pirmasis Prūsijos karalius Friedrichą I su visais kokliuose atpažįstamais atributais: stilizuotu lapų vainiku, abiejuose šonuose įrašas FRIDERICUS LL. ir REX. PRUSSIAE BR ir karūna (569 pav.)[828]. Materialinėje kultūroje atsiradusį poreikį sureikšminti karališkuosius simbolius liudija gretutinė palyginamoji medžiaga iš Berlyno – fajansinis dubuo su Prūsijos karaliaus Friedricho I monograma (Gerhardo Wolberio manufaktūra, 1701)[829] (572 pav.). Reljefiniuose Klaipėdos kokliuose kol kas nėra aiškių bruožų, rodančių ryšį su pirmuoju karaliumi. Turima nedidelė koklio dalis su išlikusia Prūsijos karūna (573–574 pav.) galėjo priklausyti ir antrojo karaliaus valdymo metu stovėjusioms mieste krosnims, juolab kad pastarojo valdžios perėmimas įvyko vos po 12 metų Prūsijai tapus karalyste.

4.4.5. Prūsijos karaliaus Friedricho II valdymo laikotarpio (1740–1786) kokliai

Koklinių krosnių ženklinimas Prūsijos karalių monogramomis ar kitais jų statusą žyminčiais simboliais Klaipėdos koklininkystės tradicijoje toliau tęsiamas trečiojo Prūsijos karaliaus Friedricho II valdymo (1740–1786) laikotarpiu. Apie krosnių turėtojų lojalumo karaliui ženklus byloja herbiniai kokliai. Jų dekorą sudaro viengalvio erelio tarp vėliavų, iečių, karo trimitų kompozicija (616, 617, 619–624 pav.). Pagal ataskaitos duomenis viename iš tokių fragmentų buvo

[825] Daržų g. 4, Nr. 111, *MLIM fondai.*
[826] SONGAILAITĖ, Roma. H. Manto g. 11 Klaipėdoje, žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2009 m. ataskaita. Klaipėda, 2009. *MLIM*, AS 387, Pg. m. 9669, radinio Nr. 41.
[827] БУБЕНЬКО, Татьяна. Типология и хронология...,s. 261, рис. 6:10–11.
[828] S CHMIDT, Werner. *Friedrich I...,* p. 2.
[829] *Preussen. Versuch einer Bilanz...,* S. 133, Abb. 7/14.

išlikusios dvi raidės FR[830], kurios atitiktų Friedricho II asmenvardį (F) ir jo, kaip karaliaus, statusą (R). Gretinant koklius su skirtingų leidimo metų monetomis, pastebimas kompozicijų panašumas, erelį vaizduojant pasuktą šonu į dešinę ir su karūna. Tapatūs ir kiti minėti atributai, tik kokliuose jie kiek supaprastinti. Tarp koklių pavyzdžių esama dar vienos kompozicijos, kai panašiai vaizduojamas erelis yra be karūnos, tačiau šiam variantui paaiškinti reikia papildomos ikonografinės analizės. Pagal monetas ankstyviausią Klaipėdos kokliams kompoziciją pavyko atsekti 1748 m. nominale, ji atsikartoja ir 1750, 1786 m. monetų pavyzdžiuose (614, 615 pav.). Panašių pavyzdžių esama ir kitose vaizdinėse medijose iš kurių paminėtini šaulių gildijos naudoti dekoruoti taikiniai[831]. Kada šie kokliai pradėti gaminti Klaipėdoje, situaciją neblogai charakterizuotų Sukilėlių g. 12 tyrinėto objekto archeologinis kontekstas. Pagal jį kokliai pateko į XVIII a. paskutiniame dešimtmetyje užpilamą gynybinį griovį, kuris įrengtas XVII a. pabaigoje – XVIII a. pradžioje[832]. Šiomis aplinkybėmis čia patekusius koklius galima pagrįstai datuoti XVIII a. viduriu, kas atitiktų karaliaus Friedricho II valdymo pradžią, jo monetų leidybą. Remiantis nugarinės pusės trasologine analize, šių koklių gamyba rūpinosi meistras, palikęs kryžmas pirštų braukas. Sprendžiant iš jų, meistras taip pat gamino rokailiniu ornamentu dekoruotus koklius, turinčius stilistinio panašumo XVIII a. Lietuvos sakralinės sienų tapybos elementams[833]. Panašūs kokliai Kaune datuojami taip pat XVIII a.[834], Lenkijoje (Bialystoke) – XVIII a. viduriu[835] (637 pav.). Pagal archeologinę medžiagą Klaipėdoje ši tendencija labiausiai pasireiškė XVIII a. viduryje, Prūsijos karaliaus Friedricho II valdymo metu. Tokių koklių vienalaikiškumą liudytų Berlyne saugoma krosnies plokštė, dekoruota rokailiniu kartušu, į kurį įkomponuotas raitas Friedrichas II ir 1764 m data[836] (625 pav.). Tas pats meistras gamino koklius, dekoruotus palmete, daugiakampe žvaigžde, kartušo formos dekoro rėmeliais (626–650, 653–658, 660 pav.). Paskutinysis yra vienas iš dažnai naudotų XVIII a. koklių dekoro segmentų, plačiai paplitusių ir svetur. Jų atsekama įvairių modifikacijų[837] (651, 652 pav.). Latvijoje laužtiniu kartušu dekoruoti kokliai priskiriami ankstyvojo baroko krosnims[838], Turaidos pilies kokliai datuojami XVII a. pabaiga – XVIII a.[839] (659 pav.). Vienalaikių variantų žinoma lenkiškoje medžiagoje (Rešlio pilis, Olštynas) (657 pav.)[840]. Klaipėdoje jų būta taip pat skirtingų variantų: vidus užpildytas gėlių žiedais, daugiakampe žvaigžde arba paliekamas tuščias. Jie glazūruoti įprastomis to laikotarpio spalvomis, tuo tarpu žaliai dengtų pavyzdžių turimos vos keli vienetai.

[830] ŽULKUS, Vladas. Gyvenamųjų namų..., *MLIM*, AS 368, Pg. m. 9650.
[831] *Preussen. Versuch einer Bilanz...,* S. 191, Abb. 10/61.
[832] BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12..., p. 342.
[833] KLAJUMIENĖ, Dalia. *XVIII a. sienų tapyba Lietuvos bažnyčių architektūroje*. Vilnius, 2004, p. 106, 124; 104, 129 pav.
[834] ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5 sklypo radiniai..., p. 575, 43. pav
[835] KARWOWSKA, Halina; STANKIEWICZ, Urzula. Kafle w zbiorach Działu..., s. 124, ryc. 24.
[836] *Preussen. Versuch einer Bilanz*...., S. 222, Abb. 12/40.
[837] POSPIESZNA, Barbara. Piece i kafle gdańskie w XVIII wieku. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 168, ryc. 16.
[838] OSE, Ieva. *Podiņu krāsnis...,* p. 83, att. 72.
[839] *Turaidas pils 16.–18. Gadsimta...,* p. 98–99, att. 55–56, 58.
[840] MIRKOWSKA, Izabela. Wybrane kafle..., s. 261, ryc. 12:2.

5. IKIINDUSTRINĖS KOKLIŲ GAMYBOS NYKIMO TENDENCIJA

Rankų gamybos koklių nykimo tendenciją pirmiausia išryškina dubeninių koklių situacija. XVII a. pabaigą – XVIII a. pirmąją pusę apimantys Klaipėdos senamiesčio kultūriniai sluoksniai rodo ženkliai mažėjantį jų skaičių. Prieš tai kompleksiškai tyrinėtame TOM–DV sklype įvairiais periodais šių koklių rasta gausiomis sankaupomis, o XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios užstatymo aplinkoje[841] jų rasta vos pora, kaip ir kituose XVII a. pabaiga – XVIII a. viduriu datuojamuose šio sklypo sluoksniuose[842]. Keletas apysveikių dubeninių koklių aptikta atidengus mūrinius pastatus Turgaus gatvėje[843], nedaug – Tomo gatvėje[844]. Skurdoka medžiaga ir Friedricho miesto tyrinėtuose sklypuose[845,]. Daržų gatvėje aptiktas vos vienas fragmentas iš XVIII a. pradžia datuojamo sluoksnio, tarp kitų radinių aptiktas ir šiam laikotarpiui būdingas koklis su dvigalviu ereliu[846]. Pastaroji situacija rodytų sudėtinių koklių krosnių visuotinį įsivyravimą. Visgi sprendžiant iš Skerdėjų g. aptiktos buvusios krosnies radavietės[847] reliktų[848], dubeninių koklių neatsisakyta XVIII a. pradžios krosnių statybai (76 pav.). Paskutinės patikimesnės archeologinės žinios apie dubeninių koklių naudojimą Klaipėdoje sietinos su 1854 m. gaisru, kurio pėdsakai identifikuoti tyrinėjant Didžiąją Vandens gatvę[849]. Neglazūruotas dubeninis koklis buvo išlaikęs bazinę formą, o esantis juodos glazūros nutekėjimas liudija pastarojo gamybą kartu su sudėtiniais juodais glazūruotais kokliais (63 pav.).

Sudėtinių koklių ženkliai sumažėja XIX a. sluoksniuose. Pagal Tiltų g. 14 tyrimų duomenis, Friedricho II laikų koklinė krosnis stovėjo iki didžiojo miesto gaisro[850]. Vienalaikių koklių pavyzdžių turima ir iš XIX a. vidurio – pabaigos sluoksnio[851]. Tiltų g. 6 veikusioje ir per minėtą gaisrą sudegusioje vaistinėje šalia gausaus su šia veikla susijusio inventoriaus rastos vos dvi sudėtinių koklių šukės (696 pav.). Prasta jų išlikimo būklė neleidžia imtis plačiau vertinti, tačiau jose nesunku įžvelgti molio masės spalvos pokyčius, nebūdingus anksčiau aptartiems kokliams.

Vėlyviausių kultūrinių sluoksnių radinių gausoje esama ir įvairialaikių, net XVII a. antrąją pusę[852] siekiančių koklių pavyzdžių. Jų buvimą galima paaiškinti ne tik ilgalaike šių koklių naudojimo tradicija – jų charakteringas XX a. pavyzdys aprašytas J. Genio publikacijoje[853], bet ir įvairiomis viršutinių sluoksnių susiformavimo aplinkybėmis: mūrinių pastatų su pusrūsiais ir rūsiais statyba, perkasimais ir kt. Ribotą koklių radaviečių kiekį galima būtų paaiškinti 1854 m. gaisro, po

---

841 SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo..., *MLIM*, AS 17, Pg. m. 7905, p. 6, 8.
842 SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo..., *MLIM*, AS 18, Pg. m. 7906, p. 21.
843 ŽULKUS, Vladas. P. Cvirkos g. 33–35..., *MLIM*, AS 59, Pg. m. 7947, p. 21.
844 ŽULKUS, Vladas. Gyvenamųjų namų..., *MLIM*, AS 368, Pg. m. 9650, p. 77.
845 PALECKIS, E. Klaipėdos senamiesčio kvartalas Nr. 173. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita, AS 90, Pg.m. 7978, Klaipėda, 1981, p. 31.
846 PALECKIS, Eugenijus. Gyvenamųjų namų..., *MLIM*, AS 267, Pg. m. 8258, p. 16.
847 Pagal ataskaitą nurodytas puodyninių koklių krosnis.
848 SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto..., *MLIM*, AS 356, Pg. m.-, p. 38.
849 BRAČIULIENĖ, Ramunė. Naujojo Uosto g. Nr. 11, 13, 15, Klaipėda, archeologiniai tyrimai. 2005 metų ataskaita. Klaipėda, 2006. *MLIM*, AS 334, Pg. m.-, p. 6.
850 ŽULKUS, Vladas. Pergalės g-vė Nr. 14 Klaipėdoje. Archeologinė priežiūra ir fiksacija. Klaipėda, 1983. *MLIM*, AS 77, Pg. m. 7965.
851 PALECKIS, Eugenijus. Turgaus a. Nr. 24 priestatas Klaipėdoje. Archeologinė priežiūra ir fiksacija. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 67, Pg. m. 7955.
852 SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto..., *MLIM*, AS 356, Pg. m.-; ŽULKUS, Vladas. P. Cvirkos g. 33–35..., *MLIM*, AS 59, Pg. m. 7947; GENYS, Jonas. Skveras prie Darbo gatvės..., *MLIM*, AS 92, Pg. m. 7980;
853 1974 m. Klaipėdoje dar stovėjo krosnis, kurioje išmūryta eilė koklių, dekoruotų gėlių vaza po arka (GENYS, Jonas. Klaipėdos kokliai..., p. 45).

kurio miestiečiams teko likviduoti jo pasekmes, padarytais nuostoliais. Buities atnaujinimo poreikį liudytų istoriniuose šaltiniuose fiksuoti didžiuliai iš Karpuvos, Harlingeno (Anglija), Antverpeno 1857 m. atplukdyti čerpių kiekiai[854]. Kita vertus, XIX a. žemės sluoksniai, į kuriuos kokliai galėjo nugulti, archeologiniu požiūriu retai kada laikomi vertingais ir tiriami. Paradoksalu, tačiau chronologiškai sąlyginai netolimos praeities krosnių raidos etapas kol kas lieka mažiausiai pažintas.

Kada Klaipėdos rinka buvo užpildyta fabrikinės gamybos krosnies produktais, ateityje pareikalaus papildomos, pirmiausia istorinių duomenų, analizės. Šiuo metu iš Klaipėdos Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus archeologijos fonduose esamų pavienių fabrikinės gamybos radinių sunku atsekti patikimesnę ankstyvojo industrinio laikotarpio chronologiją. Žvelgiant į kultūriškai artimą aplinką, Rytų ir Vakarų Prūsijoje, Pomeranijoje XIX a. viduryje krosnių rinkoje jau dominavo vokiška Meiseno, Berlyno, Drezdeno, Hamburgo, Velteno industrinė produkcija[855]. Kaimyninėje Latvijoje, vien tik Rygoje, XIX a. pradžioje pradėjo veikti du koklių fabrikai[856]. Kiek tolėliau, Austrijoje, fabrikiniai kokliai įsivyrauja taip pat XIX a.[857] Šiame kontekste atskiro tyrimo reikalautų netoli Klaipėdos, Priekulės miestelyje, mažai tyrinėtos ir istoriografijoje aptartos fabrikinės koklių gamybos ištakos (699 pav.)[858]. Klaipėdos kultūrinių sluoksnių analizė ir bendrosios XIX a. industrializuotos koklių gamybos tendencijos leistų jos ryškiausiu atskaitos tašku Klaipėdoje įvardyti laikotarpį po 1854 m. gaisro, po kurio ne vienam gyventojui teko atsinaujinti buitį.

[854] ŽULKUS, Vladas. XV–XIX amžių Klaipėdos statybinė keramika..., p. 42.
[855] SEMKÓW, Jagoda; WOJNOWSKA, Weronika. Piece kaflowe z XIX i XX w. z terenu dawnych Prus i Pomorza. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 203.
[856] STRAUSS, Konrad. *Die Geschichte der Töpferzunft...*, S. 88.
[857] LEIB, Sarah. Ofenkeramiken aus dem vorarlberg museum. Eckpunkte der Kachelentwicklung dargelegt anhand ausgewählter Ofenkacheln der Studiensammlung. *Museumsverein-Jahrbuch / Vorarlberger Landesmuseumsverein*, 2013, S. 132–133.
[858] Priekulės ženklintuose kokliuose yra įrašas su nuoroda į gamintoją Albertą Baumgardą (radinys iš Armino Štuopio asmeninio rinkinio).

IŠVADOS

Išanalizuotas tiriamasis objektas bendrąją Europos koklininkystės patirtį Klaipėdoje leido atskleisti skirtingais chronologijos ir reikšmių pjūviais:

1. Turima ankstyviausia archeologinė medžiaga ir vis dar menkai pažinta XIII a. vidurio kultūrinių sluoksnių situacija kol kas neleidžia koklinių krosnių atsiradimo sieti su Vokiečių ordino pilies įkūrimu (1252 m). Nors Vidurio Europos ir pietinio Baltijos regiono miestuose šis inovatyvus būsto šildymas tuo metu jau buvo praktikuojamas, Klaipėdoje, pagal skirtingų duomenų analizę, jis adaptuotas ne anksčiau kaip XIV a. viduryje – antrojoje pusėje. Sprendžiant iš šio laikotarpio riboto puodyninių koklių kiekio, galima teigti, kad anuomet koklinės krosnys dar nebuvo visuotinai išplitusios. Tiek pilyje, tiek miesto gyventojų namuose buvo naudojamos kitos Europoje įprastos patalpų šildymo formos. Atsižvelgiant į silpną ekonominį, kultūrinį to meto Klaipėdos miesto potencialą ir neišvystytą amatininkystės lygį, daroma išvada, kad pirmosios koklinės krosnys buvo prieinamos tik pilies elitui. Šiai išvadai neprieštarautų Europoje išlikę heraldinės tematikos kūrinių pavyzdžiai su juose pavaizduotomis ir būsto šildymo išskirtinumą pabrėžiančiomis XIV–XV a. koklinėmis krosnimis.

2. Sprendžiant iš koklių morfologinių savybių, pirmosios koklinės krosnys buvo storomis sienomis, dar ilgai įšylančios. Klaipėdoje efektyvesnis patalpų šildymo sprendimas buvo įdiegtas XV a. antrojoje pusėje, pradėjus naudoti fiziniais parametrais tobulesnius dirbinius: perpus trumpesnius, platėjančiomis angomis dubeninius koklius. Dėl greitesnio šilumos perdavimo aplinkai jos tapo kur kas ekonomiškesnės, efektyvesnės nei jų pirmtakės. Bendroji XV–XVIII a. dubeninių koklių morfologija rodo, kad vėlyvaisiais viduramžiais sumanyta pamatinė jų forma išsilaikė ištisus šimtmečius. Šiek tiek keitėsi ir jų angokraščių užbaigimas. XV a. antrojoje pusėje daliai jų būdinga profiliuota briauna nuo XVI a. pradžios nunyksta, įsivyrauja įprastas į vidų nusklembtas arba horizontaliai nupjautas koklių angokraštis. Vėlyvaisiais viduramžiais indo pavidalo kokliai buvo degami tiek oksidacinėje, tiek redukcinėje aplinkoje. Nors buities dirbinių gamybai redukcinis degimas vis dar naudotas ir naujaisias laikais, koklininkystės srityje jis visiškai nunyko. Mikroskopinės analizės būdu nustatyta, kad naujaisiais laikais koklių molio masei paruošti buvo naudojamos kur kas smulkesnės priemaišos ir mažesnis jų kiekis nei XIV a. antrojoje pusėje – XV a. Precizišku molio masės paruošimu išsiskiria XV a. pabaigoje – XVII a. naudoti dubeniniai horizontaliai nupjauta anga kokliai, kurie vieninteliai iš šios rūšies koklių buvo glazūruojami ir kur kas dažniau dekoruojami jų dugnai. Naujas koklių technologines savybes lėmė plintanti glazūravimo mada, kurią nuo XV a. pabaigos meistrai pritaikė visų tipų sudėtiniams kokliams. Jie koklius glazūravo žalios, rudos, polichrominės spalvų glazūromis, kurių skirtingus atspalvius lėmė nevienodas cheminių elementų kiekis ir jų deriniai.

3. Klaipėdos bendruomenės gyvenimo kokybiniai pokyčiai įvyko koklių gamybai pritaikius viduramžių technologinę inovaciją – matricas. Koklių uždaromis plokštėmis gamyba lėmė ne tik fizikinius krosnies parametrų pakitimus, bet ir vaizdinės, su konkretaus laikotarpio aktualijomis susipynusios medijos atsiradimą privačioje erdvėje. Nors bendroje Europos koklininkystės praktikoje ši gamybos technologija žinoma nuo XIV a., Klaipėdą minėta naujovė pasiekė ne anksčiau kaip XV a. pabaigoje – XVI a. pradžioje. Kiek vėlesnį nei Vidurio Europoje jos pasirodymą

galima paaiškinti palankesnėmis miesto augimo sąlygomis, nuo XVI a. pradžios gyventojų perkėlimu į miesto salą ir jų pagausėjimu. Šios aplinkybės ir chronologinis kontekstas siejasi su Baltijos regione aktyviai plėtota Hanzos pirklių veikla, Šiaurės Vokietijos amatininkų profesine migracija ir koklinių krosnių produkcijos internacionalizacijos procesu. Šio reiškinio raišką Klaipėdoje liudytų čia įkurtos keramikos dirbtuvės.

4. Vėlyvaisiais viduramžiais veikusių dirbtuvių buvimą patvirtina brokuotų keramikos dirbinių, koklių gamybai skirtų patricų, matricų radavietė dabartinės Teatro aikštės pakraštyje prie Sukilėlių gatvės. Pagal kokybišką dirbinių reljefo atlikimą, koklių konstrukciją, dekoro pobūdį ir jų analogus iš kitų Europos miestų, Klaipėdoje tuo metu veikė aukšto profesinio lygio amatininkai, kurių produkcija atitiko visus to meto gamybos technologinius ir dekoravimo standartus. Išanalizavus koklių konstrukciją ir pritaikius unifikuotą tipologinę sistemą, nustatyta, kad Klaipėdoje vietoj nišinių ir pusiaucilindrių koklių įsitvirtino plokštinių stačiakampių koklių (su pusiaucilindriu arba trumpu kaklu) gamyba. Ši koklių forma taip pat buvo tinkama figūrinėms kompozicijoms vaizduoti, tačiau konstrukciniu požiūriu buvo tobulesnė minėtųjų atmaina. Klaipėdoje ji naudota dar ir XVI a. antrojoje pusėje. Išanalizavus koklių visumą, daroma išvada, kad likusių viduramžiais gamintų koklių tipų pamatinė konstrukcija išsilaikė ištisus šimtmečius, buvo perimta industrinės koklių gamybos. Įvertinus keramikos dirbtuvių atliekų visumą (3 610 vnt.), galima teigti, jog čia veikę meistrai, be koklių, gamino plataus asortimento buityje naudotus dirbinius. Taikant trasologinį tyrimų metodą ir analizuojant individualų gamybos braižą, buvo išskirtas minimalus 4-ių koklius gaminusių meistrų skaičius. Daktiloskopijos būdu nustatytas vienas asmeniui identifikuoti tinkamas piršto įspaudas. Duomenų analizė leidžia teigti, kad nepavykę meistrų dirbiniai buvo šalinami į konventinės pilies gynybinį griovį, kurio reikšmė pasikeitė XVI a. pradžioje, modernizuojant pilį ir jos išorinius įtvirtinimus. Atsižvelgiant į šio objekto vietą, topografinę situaciją, priešgaisrinę saugą ir palankią šiai veiklai gamtinę aplinką, manytina, jog dirbtuvės buvo įkurtos kažkur už viduramžių pilies ir miesto ribų, arčiau vėliau apgyvendintos miesto salos V pakraščio. Meistrų supiltose atliekose vyraujantys XV a. antrajai pusei – XVI a. pradžiai būdingi kokliai leistų šiuo laikotarpiu apibrėžti ir dirbtuvių veiklos laikotarpį. Sprendžiant iš dalyje koklių fiksuotų jų naudojimo krosnyje požymių, tikėtina, kad čia galėjo būti pilamos ir nebefunkcionalių koklinių krosnių liekanos.

5. Išanalizavus dirbtuvių atliekose ir likusioje miesto teritorijoje rastų reljefinių koklių dekorą, nustatyta, kad vėlyvųjų viduramžių krosnių puošybą labiausiai veikė religinis pasaulėžiūros segmentas. Tai pagrindžia kokliuose identifikuotos Naujojo Testamento scenos (Madona su Kūdikiu, trinarė kompozicija „Šv. Ona pati trečia“ ir Kristaus nukryžiavimas) ir šventųjų kankinių-globėjų (Sebastijono, Jurgio, Margaritos, Dorotėjos, Veronikos, galimai Barboros ir Kotrynos) figūros. Sprendžiant iš identifikuotų koklių visumos, daug rečiau šiose krosnyse buvo įterpiami didaktiniai siužetai, apie kuriuos bylotų atskleistos „Sūnaus palaidūno“, „Filis ir Aristotelis“ istorijos. Kituose kokliuose pagal visas heraldikos taisykles perteikti herbiniai elementai, skydininkų, laukinio žmogaus atvaizdai reprezentuoja aukštą amatininkų žinių lygį ir tokių krosnių savinininkų kultūrinį potencialą. Konkretaus laikotarpio aktualijoms paveikią koklininkystės sritį ir to meto Klaipėdos bendruomenės narių nuovokumą atskleidžia į krosnių programą įvesti egzotiškų vaisių motyvai, europiečių pasaulio suvokimą pakeitę tolimųjų kraštų atradimų atgarsiai. Vėlyvųjų

viduramžių sudėtinių koklių kiekybiniai ir kokybiniai parametrai rodo tokių krosnių pasirodymą XV a. pabaigoje. Jų išplitimas XVI a. pradžioje sutampa su miesto perkėlimu į salą tarp naujosios ir senosios Dangės upės vagų. Kultūrinių sluoksnių bendroji raiška ir su gaisro pėdsakais identifikuoti objektai gotikinių krosnių tarnavimo pabaigą leistų sieti su 1540 m. gaisru. Po jo buitis ir krosnys atnaujinamos naujo dekoro sudėtiniais arba tęstinės tradicijos – dubeniniais kokliais. Gotikinių koklinių krosnių naudojimas praėjus daugiau nei dviem dešimtmečiams po oficialaus liuteronybės įdiegimo (1525) Prūsijoje rodo, kad nauja teologinė samprata, kritikuojanti šventųjų-globėjų kultą, į Klaipėdos gyventojų kasdienybę skverbėsi palyginti lėtai.

6. Atlikus skirtingų šaltinių koreliaciją, teigtina, kad Klaipėdos koklininkystės srityje naujus reikšminius pokyčius inspiravo Reformacijos veikmė, Klaipėdą palietusi XVI a. viduryje – paskutiniame ketvirtyje. Chronologiškai šios tendencijos Klaipėdoje sutapo su statyba dviejų – krašto lietuviams ir miesto vokiečių bendruomenei skirtų – bažnyčių, kuriomis realizuota reformuotos Bažnyčios samprata – parapijiečius šviesti jų gimtąja kalba. Klaipėdos bendruomenės narių pasaulėžiūros transformaciją ir konfesinį tapatumą atskleidžia kokliuose identifikuoti M. Lutherio idėjoms šališkų konfesinės-politinės Šmalkaldeno sąjungos atstovų portretai, tarp jų didysis Saksonijos kurfiurstas Johannas Friedrichas, Heseno landgrafas Philippas ir jo žmona Christine, Saksonijos hercogas Moritzas. Šias gretas kokliuose papildo liuteroniškų dainų kūrėjo Hieronymuso Lincko atvaizdas. Apie radikaliosios Reformacijos idėjoms atvirus bendruomenės narius arba atvykėlius iš svetur byloja kokliuose atpažinti anabaptistų lyderių Jano von Leideno ir Bernhardo Knipperdollingo portretai. M. Lutherio bendrąjį susirūpinimą ugdyti ir šviesti beraštę krikščionių bendruomenę atliepia jo parengtas ir garsaus menininko Luco Cranacho (vyr.) iliustruotas Didysis Katekizmas (1529), tapęs parankiniu kūriniu koklių gamintojams. Pastarojo įtaką Klaipėdos materialinei kultūrai leidžia pagrįsti kokliuose atsektos 10-ojo Dievo įsakymo, 3-iojo Tikėjimo išpažinimo artikulo iliustracijos. Ši koklių ikonografija, kaip ir kokliuose vaizduojami Jėzaus Kristaus, Apaštalo Pauliaus, Dievo avinėlio religiniai motyvai, konfesiniu požiūriu atliepia bendras krikščioniškąsias vertybes. Sprendžiant iš platesnio kultūrinio konteksto, koklių ir vienos jiems gaminti turimos matricos, tuo laikotarpiu Klaipėdos koklių rinka nebuvo vien konfesiškai angažuota. Ji atsivėrė pasaulietinę galią reprezentuojantiems Šventosios Romos imperijos kaizerių: Ferdinando I, Karlo V, portretams ir Europoje gerai žinomiems samdomiems pėstininkams – landsknechtams vaizduoti. Koklininkystės internacionalumą patvirtina kelių Klaipėdos koklių ryšys su veikla verslaus koklių gamintojo ir modelių prekeivio Hanso Bermanno, kurio produkcija plačiai žinoma Europoje. Keliolika skirtingomis figūromis dekoruotų koklių radaviečių rodo Klaipėdos bendruomenės narių kultūrinio potencialo augimą ir orientavimąsi politiniuose-kultūriniuose įvykiuose. Jų namuose krosnys buvo statomos iš koklių, kurtų pagal garsių to meto Europos menininkų Lucaso Cranacho (vyr.), Henricho Aldegreverio, Hanso Brosamerio, Hanso Bocksbergerio, Danielio Hopferio, o XVII a. pradžioje – Chrispino de Passo darbų prototipus.

7. Nuo XVI a. paskutinio ketvirčio ir XVII a. pirmojoje pusėje koklių produkciją veikė manierizmo stilistika, kurios pavyzdžių kokliuose esama kituose Europos miestuose. Pakitusias dekoravimo tendencijas vietinei rinkai pritaikė Klaipėdoje dirbę meistrai. Jų veiklos įrodymas – į apie XVII a. antrajame ketvirtyje supilto miesto bastiono sluoksnius patekusios keramikos dirbtuvių atliekos (matricos, patricos, sudėtiniai, dubeniniai kokliai, buitinė keramika, brokuoti, neužbaigti

dirbiniai). Atlikus įvairialypę archeologinių duomenų, kartografijos ir situacinio konteksto analizę, prieita prie siūlymo jų veiklos arealą lokalizuoti kitapus miesto salos rytinio kranto už Senosios Dangės upės. Šiam amatui palankias veiklos sąlygas liudija gretimai buvę vandens telkiniai ir istoriniuose šaltiniuose (1666) minimi iškasinėti molynai. Šių dirbtuvių veikla minimoje vietovėje buvo nutraukta formuojant miesto pylimus ir deformuojant buvusį kraštovaizdį. Trumpą dirbtuvių veiklos laikotarpį nusako atliekose rasti vienos stilistikos sudėtiniai kokliai, kuriems būdingas augalinis (stilizuotas, akantų lapai) groteskinis (žirgeliai priešais vazą, slibinų kompozicija, sirena), geometrinis (treliažas, vienas arba keturi dumbantys kvadratai, apskrita įduba) ir heraldinis (liūtukas su skydu, dvigalvis erelis po karūna) ornamentai. Dumbančių geometrinių figūrų idėjinis sumanymas buvo žinomas iš vėlyvųjų viduramžių koklių gamybos tradicijos, kuri toliau adaptuota XVI a. antrojoje pusėje – XVII a. pirmojoje pusėje. Kitose Klaipėdos vietose pavyko išskirti per 60 radaviečių su keramikos dirbtuvių produkcijos pavyzdžiais. Chronologiškai skirtinga medžiaga rodytų šių koklių ilgalaikę (per visą XVII a.) pasiūlą, naudojimo tradiciją. Ryškesnės nykimo tendencijos įžvelgiamos artėjant XVII a. viduriui. Šiuo laikotarpiu beveik visiškai nunyksta figūromis dekoruotų koklių gamybos poreikis. Iš XVII a. pradžios žinomi plokštiniai kokliai su graikų mūzos Euterpės ir evangelisto šv. Jono kompozicijomis; XVII a. antrojoje pusėje arba pabaigoje „Apreiškimo scena“.

8. XVII a. antrojoje pusėje (pavieniais atvejais antrame ketvirtyje) Klaipėdos koklininkystės sritį veikė Nyderlanduose išplėtota floristinė tematika, tulpomanijos kultūra. Šiuos segmentus koklių matricų projektuotojai mėgdžiojo kurdami gėlių puokštes su gvazdikų, rožių, tulpių žiedais, granatų vaisiumi. Kai kurie šio laikotarpio puošybiniai elementai nepakito ir buvo pritaikyti XVII a. pabaigos – XVIII a. vidurio kokliams, kurių gretutinį dekorą nusako dvigalvis erelis po karūna, palmetė, kartušo aprėminimai, kiek vėliau – rokailinis ornamentas. Ilgalaikį tam tikrų dekoro elementų naudojimą kokliuose nulėmė ir pragmatiški gyventojų sumetimai. Tyrimo metu atskleistas atvejis, kai XVII a. pirmojoje pusėje statytoje krosnyje buvo panaudoti gotikiniai, renesansiniai kokliai. Vėliau krosnis ne kartą rekonstruota ir papildyta naujais XVII a. antrosios pusės – paskutinio ketvirčio kokliais. XVII a. viduryje Klaipėdoje statytos jungtinio ornamento krosnys ne itin išpopuliarėjo. Jų koklių randama palyginti mažai. Tuo metu, be įprastos žalios glazūros, kokliams naudota mėlynos, geltonos, baltos spalvų polichromija ir juoda, balta glazūrų spalvos. Pastarosios dvi XVII a. pabaigoje – XVIII a. galutinai įsivyrauja koklių puošybos srityje.

9. Pagal negausią, tačiau identifikuoti tinkamą medžiagą, nustatytas retas atvejis, kai XVII a. viduryje Klaipėdos bendruomenėje radosi norinčiųjų krosnyje turėti Prūsijos valdančiojo elito portretų. Gretinant ikonografinę ir numizmatinę medžiagą, koklių portretai siejami su didžiuoju kurfiurstu Friedrichu Wilhelmu (valdė nuo 1640) ir jo pirmąja žmona Luise Henriette. Sprendžiant iš vėlesnių XVII a. paskutiniu ketvirčiu datuojamų ir FWC inicialais ženklintų koklių, dėmesys kurfiurstui neišblėso ir jo valdymo pabaigoje (iki 1688). Prūsijos kunigaikštystei nuo 1701 m. tapus karalyste, koklininkai kūrė heraldinius koklius su karaliaus Friedricho Wilhelmo (valdė nuo 1713) bei Friedricho II (nuo 1740) simbolika.

10. Analizuojant koklių gamybos procese naudotų skirtingų muštukų ritmą, pirštų braukas ir kaklų įkartų raštą, nustatyta, kad XVII a. pabaigoje – XVIII a. viduryje koklius gamino ne mažiau kaip 5–8 amatininkai. Jų gamintuose kokliuose daktiloskopijos būdu pavyko aptikti tris pirštų

įspaudus, tinkamus asmeniui identifikuoti. Trasologinė analizė leido identifikuoti bent du nuo XVII a. antrojo ketvirčio žinomus koklių dekoro variantus, kurie buvo adaptuoti XVII a. pabaigos koklių gamybai. Cheminių tyrimų būdu baltai ir mėlynai glazūruotuose kokliuose išskirti kenksmingų elementų kiekiai, rodo sveikatai kenksmingas darbo sąlygas ir šios medžiagos galimai neigiamą poveikį tokių krosnių savininkams. Tokios spalvinės apdailos krosnių poreikį lėmė Nyderlanduose išplėtota mėlynos ir baltos spalvų derinių fajansinių gaminių mada. Europoje XVII–XVIII a. išplitusi fajansinių krosnių gamybos praktika nebuvo adaptuota Klaipėdoje. Vos keli XVIII a. antrosios pusės piešti koklių fragmentai rodo primityvias vietinių meistrų improvizacijas. Naujoves jie perteikė kombinuodami sau įprastą reljefinių koklių gamybos būdą ir taikydami tuo metu madingą fajansinių krosnių mėlynos ir baltos spalvų glazūrų derinį (nuo XVII a. pabaigos). Netinkama glazūrų konsistencija, išsiliejęs dekoras patvirtina vietinėms dirbtuvėms nebūdingas ir neįsisavintas šios technologijos taikymo subtilybes.

11. Apibendrinant galima teigti, kad Klaipėdoje XIV–XVIII a. naudoti kokliai daugeliu atvejų yra analogiški Europoje paplitusiai produkcijai. Sprendžiant iš Klaipėdos vėliausių kultūrinių sluoksnių būklės ir juose rastų radinių, rankų gamybos koklių nykimą lėmė 1854 m. miesto gaisras ir XIX a. koklių industrializacijos pradžia, kuriai atskleisti reikia atskiro tyrimo.

12. Koklių tyrimams pritaikius cheminį, trasologinį, daktiloskopinį tyrimų metodus buvo gauta vertingų duomenų ir įžvalgų apie metodologines koklininkytės pažinimo kryptis, kurias tikslinga plėtoti ateityje.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Archeologinių tyrinėjimų ataskaitos

1. BALSAS, Darius. Archeologiniai žvalgomieji tyrimai Klaipėdos piliavietėje (10303) ir Klaipėdos senojo miesto vietoje su priemiesčiais (27077) Pilies, Žvejų, Danės g. 2011 m. ataskaita. Klaipėda, 2012. *MLIM*, AS 429, Pg. m. 10243.
2. BALSAS, Darius. Archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai Klaipėdos senojo miesto vieta su priemiesčiais (27007) ir Klaipėdos malūno bei kitų pastatų komplekso (33710) teritorijoje Joniškės g. 3, Klaipėdos m., Klaipėdos m., sav. Ataskaita. Klaipėda, 2012. *MLIM*, AS 442, Pg. m. 10245.
3. BANYTĖ, Rasa. Archeologinė priežiūra 1994 09 23 Klaipėdoje sklype tarp Vytauto gatvės namų 13 ir 15 ataskaita. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 58, Pg. m. 7945.
4. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Archeologinių tyrimų Klaipėdoje, Jono, Kepėjų, Tiltų g. nr. 3/16/5 (1990-2000 m) ataskaita. Klaipėda, 2000. *MLIM*, AS 254, Pg. m. 8245.
5. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Liepų g. 5 Klaipėdoje žvalgomieji archeologijos tyrimai 2001 metais ataskaita. Klaipėda, 2002. *MLIM*, AS 309, Pg. m. 8583.
6. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Naujojo Uosto g. Nr. 11, 13, 15, Klaipėda, archeologiniai tyrimai. 2005 metų ataskaita. Klaipėda, 2006. *MLIM*, AS 334, Pg. m.-.
7. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Šaltkalvių g. /Daržų g. 3/1 Klaipėdoje. Archeologijos tyrimų 2003 metais ataskaita. Klaipėda, 2003. *MLIM*, AS 322, Pg. m. 9906.
8. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Klaipėdoje Naujojo Uosto gatvėje Nr. 16 (II etapas) ataskaita. Klaipėda, 1999. *MLIM*, AS 246, Pg. m. 8147.
9. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų Klaipėdoje, D. Vandens gatvėje nr. 23–25 ataskaita. Klaipėda, 1999. *MLIM*, AS 245, Pg. m. 8166.
10. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Žvejų g. 10 Klaipėdoje archeologiniai tyrimai 2006 metais. Ataskaita. Klaipėda, 2006. *MLIM*, AS 347, Pg. m. 9263.
11. BRAČIULIS, Virgilijus. 1992 m. archeologinių tyrinėjimų Klaipėdoje Plytų g. 10 ataskaita. Klaipėda, 1992. *MLIM*, AS 97, Pg. m. 7985.
12. BRAČIULIS, Virgilijus. 1993 m. archeologinių tyrinėjimų Klaipėdoje, sklype tarp 5 ir 14 namų Vytauto gatvėje ataskaita. Klaipėda, 1993. *MLIM*, AS 57, Pg. m. 7945.
13. BRAČIULIS, Virgilijus. Archeologiniai žvalgymai Tomo g. 22, Klaipėdos mieste 2008 metais. Mokslinė ataskaita. Klaipėda, 2008. *MLIM*, AS 360, Pg. m. 9292.
14. BRAČIULIS, Virgilijus. Jūros g. 8 Klaipėdoje žvalgomieji archeologiniai tyrimai 2007 metais. Klaipėda, 2007. *MLIM*, AS 295, Pg. m. 9271.
15. BRAČIULIS, Virgilijus. K. Donelaičio 5B Klaipėdoje žvalgomieji archeologiniai tyrimai. 2007 metais ataskaita. Klaipėda, 2007. *MLIM*, AS 392, Pg. m. 9272.
16. BRAČIULIS, Virgilijus. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (27077) teritorijos, Vaistinės pastatų komplekso, Klaipėdos m., sav., Tiltų g. 6 žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 2012. *MLIM*, AS 443, Pg. m. 10301.

17. BRAČIULIS, Virgilijus. Naujoji Uosto g. 15b ir 15 c, Klaipėdoje žvalgomieji archeologiniai tyrimai. 2007 metais ataskaita. Klaipėda, 2007. *MLIM*, AS 393, Pg. m. 9270.
18. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Aukštoji 15/ Daržų g. 9, Archeologijos žvalgomųjų tyrimų 2005 m. ataskaita. Klaipėda, 2006. *MLIM*, AS 358, Pg. m. 9274.
19. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Liepų g. 10, Klaipėda archeologijos tyrimų pastato rūsiuose ir teritorijoje. 2001 m. ataskaita. Klaipėda, 2002. *MLIM*, AS 318, Pg. m. 8589.
20. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Liepų g. 17, Klaipėda archeologinių žvalgomųjų tyrimų 2001 m. ataskaita. Klaipėda, 2001. *MLIM*, AS 316, Pg. m. 8588.
21. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Žvejų g. 4A, Klaipėda. Archeologinių žvalgomųjų 2001 m. ataskaita. Klaipėda, 2002. *MLIM*, AS 317, Pg. m. 8587.
22. GENYS, Jonas. Archeologinių tyrinėjimų Klaipėdoje, Sukilėlių gatvėje Nr. 12, ataskaita. Klaipėda, 1997. *MLIM*, AS 220, Pg. m. 8141.
23. GENYS, Jonas. Aukštoji g. 3–3a (D. Vandens g. 8) Klaipėdoje rūsiai. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1982. *MLIM*, AS 87, Pg. m. 7975.
24. GENYS, Jonas. Gyv. namas Klaipėdoje, P. Cvirkos g. 20. Archeologinių tyrimų ataskaita Klaipėdos m. Butų valdyba. Vilnius, 1983. *MLIM*, AS 238, Pg. m. 8159.
25. GENYS, Jonas. Gyv. namas Mažoji g. 2 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita, 1980. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 19, Pg. m. 7907.
26. GENYS, Jonas. Gyvenamasis namas Mažoji g. 2, Klaipėdoje. Inžinerinių-geologinių tyrimų, archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 20, Pg. m. 20.
27. GENYS, Jonas. Gyvenamo namo Klaipėdoje, Daržų g. 3 archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 25, Pg. m. 7913.
28. GENYS, Jonas. Liaudies meno muziejus Klaipėdoje, Žvejų g. 4, 4A. Ataskaita. Klaipėda, 1984. *MLIM*, AS 382, Pg. m. 9665.
29. GENYS, Jonas. Miesto raidos muziejus Klaipėdoje, Daržų g. 14. Archeologinių kasinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1988. *MLIM*, AS 27, Pg. m. 7915.
30. GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje Kurpių g. 4 rūsiai. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 73, Pg. m. 7961.
31. GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje, Turgaus g. 33. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 216, Pg. m. 8137.
32. GENYS, Jonas. Skveras prie Darbo gatvės. Archeologiniai tyrimai. Klaipėda, 1987. *MLIM*, AS 92, Pg. m. 7980.
33. GENYS, Jonas. Skveras tarp Kalvių ir Žaibo gatvių Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 91, Pg. m. 7979.
34. GENYS, Jonas. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Klaipėdos senamiestyje, pastato Turgaus g. 13 I-jo etapo ataskaita. Klaipėda, 2001. *MLIM*, AS 302, Pg. m. 8525.
35. GENYS, Jonas. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Klaipėdos senamiestyje, pastato Turgaus gt. Nr. 13 II-jo etapo ataskaita. Klaipėda, 2003. *MLIM,* AS-, Pg. m. 1036.
36. GEŠTAUTAITĖ, Karolina. Klaipėdoje S. Neries g. 16 ir Priestočio g. 14, 20 2011 m. vykdytų archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita, Klaipėda, 2012. *MLIM*, AS 431, Pg. m. 10234,

37. IVANAUSKAS, Tomas. Puodžių g. 11/ Bokštų g. 6, Klaipėdoje archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ir archeologinių žvalgymų ataskaita. Klaipėda, 2012. *MLIM*, AS 446, Pg. m. 10247.
38. JAROCKIS, Romas. Klaipėda, Taikos g. 5 2004 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda. *MLIM*, AS 331/07, Pg. m.-.
39. JAROCKIS, Romas. Klaipėdos senojo miesto vietos (A1704K1), Aukštoji g. 15/Daržų g. 9. 2006 m. archeologinių tyrimų ataskaita. Vilnius, 2007. *MLIM*, AS 362, Pg. m. 9643.
40. JAROCKIS, Romas. Klaipėdos senojo miesto vietos (A1704K1), Žvejų g. 6–8a, Klaipėdos m. 2006 m. archeologiniai tyrimai, Vilnius 2009. *MLIM*, AS 390 Pg. m. 9914.
41. MASIULIENĖ, Ieva. Klaipėdos miesto teritorijos greta pastato Nr. 13 Šimkaus g., archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų 2002 m. ataskaita. Klaipėda, 2006. *MLIM*, AS 349, Pg. m.-.
42. MASIULIENĖ, Ieva. Klaipėdos senojo miesto vietos (A1704) vandentiekio trasos šalia Pilies g., Klaipėdos m. archeologinių tyrinėjimų 2006 m. ataskaita. Klaipėda, 2007. *MLIM*, AS 341, Pg. m. 9220.
43. MASIULIENĖ, Ieva. Žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai, 2001 m. Klaipėdoje, Grįžgatvio g. lietaus nuotekų tinklų trasos vietoje. Klaipėda, 2002. *MLIM*, AS 312, Pg. m.-
44. NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio Turgaus g. 37 2012–2013 m. archeologinių tyrinėjimų (unikalus kodas: 27077) ataskaita. T. 1: Tekstinė dalis. Klaipėda, 2016. *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904(475.5) Na–02.
45. NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio Turgaus g. 37 2012–2013 m. archeologinių tyrinėjimų (unikalus kodas: 27077) ataskaita. T. 2: Inventorinti radiniai, Plotai 19–21. Klaipėda, 2016. *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5) Na–02.
46. NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio Turgaus g. 37 2012–2013 m. archeologinių tyrinėjimų (unikalus kodas: 27077) ataskaita. T.3. Inventorinti radiniai, Plotai 22–29. Klaipėda, 2016. *MLIM*, AS-, *BRIAI,*904 (475.5) Na–02.
47. NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio Turgaus g. 37 2012–2013 m. archeologinių tyrinėjimų (unikalus kodas: 27077) ataskaita. T. 4: Inventorinti radiniai, Plotas 30–32, Šurfai, Sektoriai. Klaipėda, 2016. *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5) Na–02.
48. NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio Turgaus g. 37 2012–2013 m. archeologinių tyrinėjimų (unikalus kodas: 27077) ataskaita. T. 5: Neinventorinti radiniai, Klaipėda, 2016. *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5) Na–02.
49. NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio Turgaus g. 37 2012–2013 m. archeologinių tyrinėjimų (unikalus kodas: 27077) ataskaita. T. 6: Grafinė dalis. Klaipėda, 2016. *MLIM*, AS-, *BRIAI,* 904 (475.5) Na–02.
50. NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais teritorijos (27077) Turgaus ir Pakalnės gatvių 2010 m. žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 2011. *MLIM*, AS 420, Pg. m. 10179.
51. PALECKIS, Eugenijus. Aukštoji g. 5/13. Trasos archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1979. *MLIM*, AS 264, Pg. m. 8255.

52. PALECKIS, Eugenijus. Bružės g. 2 ir Dobilų g. 12 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1985. *MLIM*, AS 102, Pg. m. 7990.
53. PALECKIS, Eugenijus. Daržų g. 1 Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 23. Pg. m. 7911.
54. PALECKIS, Eugenijus. Daržų g. 8, Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių darbų ataskaita. Klaipėda, 1985. *MLIM*, AS 26, Pg. m. 7914.
55. PALECKIS, Eugenijus. Gyv. namas. Galinės g. 16, D. Vandens g. 13 Klaipėdoje. Žemės darbų archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1985. *MLIM*, AS 103, Pg. m. 7991.
56. PALECKIS, Eugenijus. Gyvenamųjų namų kompleksas Klaipėdoje Aukštoji g. 15, 17, 19. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 86, Pg. m. 7974.
57. PALECKIS, Eugenijus. Gyvenamųjų namų kompleksas Klaipėdoje, Daržų g. 5, 6, 14. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 267, Pg. m. 8258.
58. PALECKIS, Eugenijus. Klaipėdos dramos teatras. Žemės darbų archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1984. *MLIM*, AS 54, Pg. m. 7942.
59. PALECKIS, Eugenijus. Klaipėdos senamiesčio kvartalas Nr. 173. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 90, Pg. m. 7978.
60. PALECKIS, Eugenijus. LMTI Klaipėdos filialas Sukilėlių g. 11 Žemės darbų, kasant duobę pamatams, archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1984. *MLIM*, AS 45, Pg. m. 7933.
61. PALECKIS, Eugenijus. P. Cvirkos g. 22 Klaipėdoje. Žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Klaipėda, 1986. *MLIM*, AS 60, Pg. m. 7948.
62. PALECKIS, Eugenijus. Sukilėlių g. 11 Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 41, Pg. m. 7929.
63. PALECKIS, Eugenijus. Sukilėlių g. 17 Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1982. *MLIM*, AS 44, Pg. m. 7932.
64. PALECKIS, Eugenijus. Šaltkalvių g. 2 Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 101, Pg. m. 7989.
65. PALECKIS, Eugenijus. Turgaus a. 3, Biliūno 6 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1983. *MLIM*, AS 70, Pg. m. 7958.
66. PALECKIS, Eugenijus. Turgaus a. 7 Klaipėdoje. Šiluminės trasos tranšėjos archeologinė priežiūra ir fiksacija.1981 m. ataskaita. Klaipėda, 1982. *MLIM*, AS 69, Pg. m. 7957.
67. PALECKIS, Eugenijus. Turgaus a. Nr. 24 priestatas Klaipėdoje. Archeologinė priežiūra ir fiksacija. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 67, Pg. m. 7955.
68. PALECKIS, Eugenijus. XVIII a. architektūros paminklas Klaipėdoje, Mažoji 2 (rūsiuose). Archeologinių tyrimų ir žemės drabų archeologinės priežiūros ataskaita. Klaipėda, 1983. *MLIM*, AS 22, Pg. m. 7910.
69. PATKAUSKAS, Stasys. Archeologinių tyrimų Klaipėdoje, Aukštoji g. 6, 8 ataskaita. Vilnius, 1980. *MLIM*, AS 262, Pg. m. 8253.
70. PATKAUSKAS, Stasys. Komisinių prekių parduotuvių komplekso Klaipėdoje, Šaltkalvių 3. Archeologinių tyrimų ataskaita. Vilnius, 1980. *MLIM*, AS 280, Pg. m. 8271.

71. PATKAUSKAS, Stasys. Parodų paviljono Klaipėdoje, Aukštoji 3–3a archeologinių tyrimų ataskaita. Vilnius, 1976. *MLIM*, AS 384, Pg. m. 9667.
72. PILIČIAUSKIENĖ, Giedrė. Klaipėdos m., sklype H. Manto g. 19 2007 m. vykdytų archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. Vilnius, 2007. *MLIM*, AS 355, Pg. m. 9758.
73. SONGAILAITĖ, Roma. Daržų g. 9A. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2008 m. ataskaita. I dalis. Klaipėda, 2008. *MLIM*, AS 388, Pg. m. 9289.
74. SONGAILAITĖ, Roma. H. Manto g. 11 Klaipėdoje, žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2009 m. ataskaita. Klaipėda, 2009. *MLIM*, AS 387, Pg. m. 9669.
75. SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos miesto istorinės dalies (22012) teritorijos, Gintaro g. 14 žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2012 m. ataskaita. Klaipėda, 2012. *MLIM*, AS 449, Pg. m. 10303.
76. SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto vietos (27078), Teatro g. 2/Žvejų g. 23 žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2010 m. ataskaita. Klaipėda, 2010. *MLIM*, AS 425, Pg. m. 10181.
77. SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto vietos (A1704) (Tomo, Mėsininkų, Didžiosios Vandens, Bažnyčių g., Žvalgomųjų archeologijos tyrimų 2009 m. ataskaita. Klaipėda, 2009. *MLIM*, AS 400, Pg. m. 10043.
78. SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto vietos (A1704), Skerdėjų g. 2,6,8 2007 m. archeologinių tyrimų ataskaita. I dalis. Klaipėda, 2008. *MLIM*, AS 356, Pg. m.-
79. SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto vietos priemiesčiai (27077) Aukštoji g. 5, 9. Žvalgomųjų archeologijos tyrimų 2010 m. ataskaita, Klaipėda, 2010. *MLIM*, AS 403, Pg. m. 10163.
80. SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (27077), Aukštoji g./Didžioji vandens g. 2. archeologinių tyrinėjimų 2010 m. ataskaita. I dalis: tekstas, brėžiniai, nuotraukos. Klaipėda, 2010. *MLIM*, AS 422, Pg. m. 10182.
81. SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (27077), Aukštoji g./Didžioji vandens g. 2. archeologinių tyrinėjimų 2011 m. ataskaita. Klaipėda, 2011. *MLIM*, AS 433, Pg. m. 10527.
82. SPRAINAITIS, Raimondas. Bružės g. 2 Skerdėjų g. 10, 12 Klaipėdoje žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1993. *MLIM*, AS 108, Pg. m. 7996.
83. SPRAINAITIS, Raimondas. Buvusi Šv. Jono bažnyčia tarp Turgaus ir Pakalnės gatvių Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų I etapo ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 147, Pg. m. 8038.
84. SPRAINAITIS, Raimondas. Buvusi Šv. Jono bažnyčia tarp Turgaus ir Pylimo (buv. Pakalnės) gatvių Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų II etapo ataskaita. Klaipėda, 1996. *MLIM*, AS 165, Pg. m. 8086.
85. SPRAINAITIS, Raimondas. D. Vandens g. Nr. 20 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1996. *MLIM*, AS 161, Pg. m. 8082.
86. SPRAINAITIS, Raimondas. D. Vandens g-vė nr. 23, Klaipėdoje. Žvalgomųjų priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1992. *MLIM*, AS 40, Pg. m. 7928.

87. SPRAINAITIS, Raimondas. Daržų g-vės 10 Klaipėdoje žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda 1995. *MLIM*, AS 149, Pg. m. 8040.
88. SPRAINAITIS, Raimondas. Didžiojo Vandens g. 14 Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1983. *MLIM*, AS 36, Pg. m. 7924.
89. SPRAINAITIS, Raimondas. Didžiojo Vandens g-vė 20A Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1997. *MLIM*, AS 163, Pg. m. 8084.
90. SPRAINAITIS, Raimondas. Galinio Pylimo g-vė, Nr. 16, Klaipėdoje archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 88, Pg. m. 7976.
91. SPRAINAITIS, Raimondas. Gyvenamasis namas Klaipėdoje Teatro g. 7. Sklypo archeologinė priežiūra. Klaipėda, 1986. *MLIM*, AS 148, Pg. m. 8039.
92. SPRAINAITIS, Raimondas. Gyvenamasis namas Klaipėdoje Teatro g. 7. Archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1983. *MLIM*, AS 53, Pg. m. 7941.
93. SPRAINAITIS, Raimondas. Kastyčio g. 20, 22 ir D. Vandens 21 Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1988. *MLIM*, AS 84, Pg. m. 7929.
94. SPRAINAITIS, Raimondas. Kavinės „Nida“ prijungimas prie miesto šiluminių tinklų Sukilėlių 4,6,8 g. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita III etapas. Klaipėda, 1990. *MLIM*, AS 48, Pg. m. 7936.
95. SPRAINAITIS, Raimondas. Kavinės „Nida“ prijungimas prie miesto šiluminių tinklų archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita, I etapas, Sukilėlių g. Klaipėda, 1989. *MLIM*, AS 46, Pg. m. 7934.
96. SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos senamiesčio pastatai Žvejų g. 3 ir Pergalės g. 6. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1989. *MLIM*, AS 279, Pg. m. 8270.
97. SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės sutvarkymas. Archeologinių žvalgomųjų kasinėjimų ataskaita, II etapas. Klaipėda, 1986. *MLIM*, AS 269, Pg. m. 8260.
98. SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos Teatro aikštės sutvarkymas. Archeologinių žvalgomųjų kasinėjimų ataskaita I etapas. Klaipėda, 1985. *MLIM,* AS 56, Pg. m. 7944.
99. SPRAINAITIS, Raimondas. Kurpių g. 1 Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 72, Pg. m. 7960.
100. SPRAINAITIS, Raimondas. LMTI Klaipėdos filialas Sukilėlių g. 11 Magistralinių šiluminių tinklų trasos archeologinės priežiūros ir fiksacijos 1981–1982 m. Klaipėda, 1982. *MLIM*, AS 43, Pg. m. 7931.
101. SPRAINAITIS, Raimondas. Pastatai Klaipėdoje Puodžių gt. Nr. 13, 15, 17 žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1990. *MLIM*, AS 50, Pg. m. 7938.
102. SPRAINAITIS, Raimondas. Pergalės g. 6, P. Cvirkos g. 3, 5, 7, 9, 11, 13 Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 113, Pg. m. 8001.
103. SPRAINAITIS, Raimondas. Puodžių g-vė Nr. 3 Klaipėdoje žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 371, Pg. m. 9653.

104. SPRAINAITIS, Raimondas. Senkapio ribų nustatymas prie buv. Šv. Jono bažnyčios teritorijoje Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 150, Pg. m. 8041.
105. SPRAINAITIS, Raimondas. Simonaitytės viešoji biblioteka D. Vandens gatvėje Klaipėdoje. Archeologinių tyrinėjimų (I etapas) ataskaita. Klaipėda, 1985. *MLIM*, AS 166, Pg. m. 8087.
106. SPRAINAITIS, Raimondas. Simonaitytės viešoji biblioteka D. Vandens gatvėje Klaipėdoje. Archeologinių tyrinėjimų (II etapas) ataskaita. Klaipėda, 1986. *MLIM*, AS 37, Pg. m. 7925.
107. SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas Naujojo uosto g. 16 Klaipėda. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų 1997 m. ataskaita. Klaipėda 1998. *MLIM*, AS 248, Pg. m. 8187.
108. SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje 1990 metais. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1991. *MLIM*, AS 13, Pg. m. 7901.
109. SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje 1991 metais archeologinių tyrinėjimų ataskaita. III etapas. Klaipėda, 1992. *MLIM*, AS 15, Pg. m. 7903.
110. SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje 1992 metais. Archeologinių tyrinėjimų ataskaita. IV etapas. Klaipėda, 1993. *MLIM*, AS 17, Pg. m. 7905.
111. SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje 1993 metais. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. IV etapas. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 18, Pg. m. 7906.
112. SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypo tarp N. Uosto, Gegužės ir M. Šeiniaus g-vių Klaipėdoje žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1997. *MLIM*, AS 162, Pg. m. 8083,
113. SPRAINAITIS, Raimondas. Šaulių g-vė Nr. 7 Klaipėdoje archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 152, Pg. m. 8043.
114. SPRAINAITIS, Raimondas. Tarp Dangės ir Turgaus gatvių Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 153, Pg. m. 8044.
115. SPRAINAITIS, Raimondas. Titnago g-vė 10 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita Klaipėda, 1991. *MLIM*, AS 28, Pg. m. 7916.
116. SPRAINAITIS, Raimondas. Tomo g-vė 22 Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir žvalgomųjų tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1993. *MLIM*, AS 85, Pg. m. 7973.
117. SPRAINAITIS, Raimondas. Turgaus g. Nr. 23 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 146, Pg. m. 8034.
118. SPRAINAITIS, Raimondas. Turgaus gatvė Nr. 31 Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 64, Pg. m. 7952.
119. SPRAINAITIS, Raimondas. XIX a. pab. – XX a. pr. gyvenamieji pastatai Klaipėdoje Naujoji Uosto g-vė 13 archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1991. *MLIM*, AS 110, Pg. m. 7998.
120. SPRAINAITIS, Raimondas. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Šimkaus g-vė Nr. 6 Klaipėdoje ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 154, Pg. m. 8054.

121. SPRAINAITIS, Raimondas. Žvejų g. 12 Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ir geologinių tyrimų archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 80, Pg. m. 7968.
122. SPRAINAITIS, Raimondas; ELERTAS, Dainius. Kurpių g. 3 Klaipėdoje archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1991. *MLIM*, AS 74, Pg. m. 7962.
123. ŠIAULINSKAS, Rytis. Klaipėdos senojo miesto vietos (27077), Tomo g. (atkarpa tarp Tiltų ir Pylimo g.) ir Pylimo g., Klaipėdos m. Klaipėdos m. sav., žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2015 m ataskaita. Vilnius, 2016. *MLIM*, P10437.
124. ŠIMKUTĖ, Indrė. Grįžgatvio g. 4 Klaipėdoje, tiesiamų požeminių komunikacijų trasos vietos archeologinių tyrinėjimų 2010 m. ataskaita. Klaipėda, 2011. *MLIM*, AS 426, Pg. m. 10177.
125. TAUTAVIČIUS, Adolfas. Ataskaita už bandomuosius archeologinius tyrinėjimus Klaipėdos pilies teritorijoje 1968 metais. Vilnius, 1970. *MLIM*, AS 30, Pg. m. 7918.
126. UBIS, Edvinas. Klaipėdos miesto istorinėje dalyje (UK22012) sklypo adresu S. Daukanto 6B aplinkoje 2010 m. vykdytų archeologinių žvalgomųjų tyrimų ir žvalgymų ataskaita. Klaipėda, 2011. *MLIM*, AS 427, Pg. m. 10226.
127. VASILIAUSKAS, Ernestas. Klaipėdos miesto (A1704K), Herkaus Manto g. 22, 2007 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. Šiauliai, 2008. *MLIM*, AS 396, Pg. m. 9278.
128. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies (10303) 2014 m. detaliųjų archeologinių tyrimų ataskaita. T. 1: Tyrimų aprašymas. Klaipėda, 2016. *MLIM*, AS-, Pg. m.-, *BRIAI* 904 (475.5) Za–08.
129. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies (10303) 2014 m. detaliųjų archeologinių tyrimų ataskaita. T. 3: Metalinių ypačiųjų radinių sąrašas. Klaipėda, 2016. *MLIM*, AS-, Pg. m.-, *BRIAI* 904 (475.5) Za–08.
130. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies (10303) 2014 m. detaliųjų archeologinių tyrimų ataskaita. T. 4: Masinių radinių sąrašas. Klaipėda, 2016. *MLIM*, AS-, Pg. m.-, *BRIAI* 904 (475.5) Za–08.
131. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies 2010 m. archeologinių tyrimų ataskaita, T. 1: Tyrimų aprašymas. Vilnius 2010. *MLIM*, AS 453.
132. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies 2010 m. archeologinių tyrimų ataskaita, T. 2: Masinių radinių sąrašas. Vilnius 2013. *MLIM*, AS 454.
133. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies pietinės dalies 2009 m. archeologinių tyrimų ataskaita. Vilnius, 2013. *MLIM*, AS 452.
134. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies rytinio griovio 2008–2009 m. archeologinių tyrimų ataskaita. Vilnius, 2013. *MLIM*, AS-, Pg.m.-.
135. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos senamiesčio sklypo Naujosios Uosto g. 5 2006 m. žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Vilnius, 2006. *MLIM*, AS 350.
136. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos senamiesčio sklypo Turgaus g. 37 2006 metais archeologinių tyrimų ataskaita, T. 1: Kultūriniai sluoksniai. Vilnius 2008. *MLIM*, AS 408, Pg. m. 10238.

137. ŽULKUS, Vladas. 400 vietų viešbučio statyba Klaipėdoje, M. Melnikaitės 3. Archeologinių tyrimo darbų ataskaita. Klaipėda 1978. *MLIM*, AS 365, Pg. m. 9647.
138. ŽULKUS, Vladas. Aukštoji 13 b Klaipėdoje. Archeologinių tyrimo darbų ataskaita. Klaipėda, 1973. *MLIM*, AS 263, Pg. m. 8254.
139. ŽULKUS, Vladas. BLRĮ Civilinės gynybos objektas (Klaipėdos piliavietė). Archeologinių kasinėjimų 1986 ataskaita. Klaipėda, 1987. *MLIM*, AS 34, Pg. m. 7922.
140. ŽULKUS, Vladas. BLRĮ Civilinės gynybos objektas (Klaipėdos piliavietė), archeologinių kasinėjimų ataskaita, 1987. *MLIM*, AS 226, Pg. m. 8147.
141. ŽULKUS, Vladas. Cvirkos g-vė nr. 35. Vaikų darželis Nr. 1 (perkasa), 1972 m. tyrimai. Klaipėda, 1972. *MLIM*, AS 206A, Pg. m. 6127.
142. ŽULKUS, Vladas. Dangės g. 15 Klaipėdoje archeologinių tyrimų darbų ataskaita. Klaipėda, 1974. *MLIM*, AS 261, Pg. m. 8232.
143. ŽULKUS, Vladas. Gyv. namai Tomo 8, 10 A-B. Archeologinė priežiūra. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 83, Pg. m. 7971.
144. ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas D. Vandens g. 14 A Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1988. *MLIM*, AS 38, Pg. m. 7926.
145. ŽULKUS, Vladas. Gyvenamųjų namų kompleksas Kastyčio g. 8, 10, 10 A Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų darbų ataskaita. Klaipėda, 1977. *MLIM*, AS 368, Pg. m. 9650.
146. ŽULKUS, Vladas. Kanalizacijos perpumpavimo stoties Nr. 2 aikštelė Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 79, Pg. m. 7967.
147. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos gyv. namas Kurpių g. 4. Archeologinių tyrimų darbų ataskaita. Klaipėda, 1974. *MLIM*, AS 240, Pg. m. 8161.
148. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė 1977 m. Zona B. Archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1979. *MLIM*, AS 33, Pg. m. 7921.
149. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė 1998 m. kasinėjimo ataskaita. Klaipėda, 1999. *MLIM*, AS 231, Pg. m. 8152.
150. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, 1975 m. archeologinių tyrimo darbų ataskaita. T. I. Vilnius, 1976. *MLIM*, AS 379, Pg. m. 9661.
151. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, 1979–1980 m. archeologinių tyrimų ataskaita. T. I: Tekstas. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 271, Pg. m. 8262.
152. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, 1995 kasinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1996. *MLIM*, AS 229, Pg. m. 8150.
153. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, 1997 m. kasinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1998. *MLIM*, AS 215, Pg. m. 8136.
154. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, 1999 kasinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1999. *MLIM*, AS 281, Pg. m. 8272
155. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, Archeologinių tyrimo darbų 1974–1975 m. ataskaita. Vilnius, 1976. *MLIM*, AS 35, Pg. m. 7923.
156. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, archeologinių tyrimų 1977–1978 m. ataskaita. T. I: Tekstas. Klaipėda, 1979. *MLIM*, AS 32, Pg. m. 7920.

157. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, Princo Fridricho bastiono poternų 1994 kasinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 228, Pg. m. 8149.
158. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė. 1976 m. archeologiniai tyrinėjimai, perkasų ir radinių aprašymas. T. I. Klaipėda, 1978. *MLIM*, AS 31, Pg. m. 7919.
159. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė. Archeologinių tyrimų 1977–1978 m. ataskaita. T. I: Tekstas. Klaipėda, 1979. *MLIM*, AS 32, Pg. m. 7920.
160. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietės (Princo Frydricho bastiono poternų) 1993 m. archeologinių kasinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 227, Pg. m. 8148.
161. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietės 1981 m. archeologinių tyrimų trumpa ataskaita. Klaipėda 1981. *MLIM*, AS 270, Pg. m. 8261.
162. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos senamiesčio 1970–1974 archeologinės priežiūros ataskaita. Klaipėda, 1985. *MLIM*, AS 111, Pg. m. 7999.
163. ŽULKUS, Vladas. P. Cvirkos g. 33–35, Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda 1981. *MLIM*, AS 59, Pg. m. 7947.
164. ŽULKUS, Vladas. Pastatai Žvejų g. 8, 8 A Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda 1989. *MLIM*, AS 82, Pg. m. 7970.
165. ŽULKUS, Vladas. Pergalės g-vė 26 Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų darbų ataskaita. Vilnius, 1974. *MLIM*, AS 278, Pg. m. 8269.
166. ŽULKUS, Vladas. Pergalės g-vė 6A Klaipėdoje. Papildomų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1982. *MLIM*, AS 75, Pg. m. 7963.
167. ŽULKUS, Vladas. Pergalės g-vė 6A Klaipėdoje. Papildomų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1982. *MLIM*, AS 76, Pg. m. 7964.
168. ŽULKUS, Vladas. Pergalės g-vė Nr. 14 Klaipėdoje. Archeologinė priežiūra ir fiksacija. Klaipėda, 1983. *MLIM*, AS 77, Pg. m. 7965.
169. ŽULKUS, Vladas. Sklypas tarp Kastyčio, Mažosios, Galinės, Žaibo gatvių Klaipėdoje. Žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Klaipėda, 1988. *MLIM*, AS 9, Pg. m. 7987.
170. ŽULKUS, Vladas. Sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje 1989 metais, Archeologinių tyrinėjimų ataskaita. I dalis: Tekstas. Klaipėda, 1990. *MLIM*, AS 10, Pg. m. 7898.
171. ŽULKUS, Vladas. Skveras prie Žvejų g.-vės Klaipėdoje 1975 m. archeologinių tyrimų darbų ataskaita. Vilnius, 1976. *MLIM*, AS 78, Pg. m. 7966.
172. ŽULKUS, Vladas. Šiluminė trasa Pergalės 3 (Kurpių) gatvėje Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1977. *MLIM*, AS 383, Pg. m. 9666.
173. ŽULKUS, Vladas. Tualeto Turgaus a. Klaipėdoje statyba. Archeologinių 1979 m. tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1979. *MLIM*, AS 66, Pg. 7954.
174. ŽULKUS, Vladas; BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos piliavietė, 2000 archeologijos kasinėjimų ant Princo Karlo bastiono ataskaita. Klaipėda, 2000. *MLIM* AS 298, Pg. m. 8524.
175. ŽULKUS, Vladas; PALECKIS, Eugenijus. Klaipėdos m. kolūkinė turgavietė. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1979. *MLIM*, AS 65, Pg. m. 7953.

Archeologinių tyrinėjimų, kurių pagrindu ataskaitos neparengtos, medžiaga

1. BRAZAITIS, Džiugas. Klaipėdos senamiestis, Sukilėlių g. 12. 2010 06 09, leid. Nr. 85.
2. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos miesto istorinės dalies (U16), Daukanto g. 40b žvalgomieji archeologiniai tyrimai. 2008 07 02, leid. Nr. 124.
3. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos istorinės miesto dalies (U16), K. Donelaičio g. 6a žvalgomieji archeologiniai tyrimai. 2008 04 04, leid. Nr. 25.
4. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos istorinės miesto dalies (U16), Gegužės g. archeologiniai žvalgymai. 2008 08 06, leid. Nr. 159.
5. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos senojo miesto vietos (A1704), Daržų g. 7 detalieji archeologiniai tyrimai. 2008 08 29, leid. Nr. 184.
6. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos senojo miesto vietos (A1704K1), Didžioji Vandens g. 18 detalieji archeologiniai tyrimai. 2008 04 16, leid. Nr. 35.
7. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos senojo miesto vietos, Bastionų g. 8 detalieji archeologiniai tyrimai. 2008 05 22, leid. Nr. 65.
8. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (A1704K), Bastionų g. 8 žvalgomieji archeologiniai tyrimai. 2008 04 04, leid. Nr. 24.
9. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (A1704K), Šaltkalvių g. 3 detalieji archeologiniai tyrimai. 2008 03 20, leid. Nr. 14.
10. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Žemės sklypo Klaipėdos r. (unikalus Nr. 4400–0873–9720) žvalgomieji archeologiniai tyrimai. 2008 10 08, leid. Nr. 220.
11. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Pramonės g. 48 (Klaipėda) žvalgomieji archeologiniai tyrimai. 2008 03 20, leid. Nr. 13.
12. ČĖSNA, Žilvinas. Klaipėdos senojo miesto vieta. 2009 06 03, leid. Nr. 73.
13. JAROCKIS, Romas. Klaipėdos senojo miesto vietos, Žvejų g. 4, 6 detalieji archeologiniai tyrimai. 2006 08 01, leid. Nr. 149.
14. MASIULIENĖ, Ieva. Klaipėdos senojo miesto vietos (A1704), Kurpių g. 3 detalieji archeologiniai tyrimai. 2008 04 23, leid. Nr. 43.
15. MASIULIENĖ, Ieva. Klaipėdos senojo miesto vietos, Kurpių g. 3 detalieji archeologiniai tyrimai. 2007 11 26, leid. Nr. 265.
16. MASIULIENĖ, Ieva. Klaipėdos senojo miesto vietos, Kurpių g. 3 žvalgomieji archeologiniai tyrimai, 2007 10 31, leid. Nr. 232.
17. SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos senamiesčio kultūrinio sluoksnio, Turgaus g. 12 žvalgomieji tyrinėjimai. 1997 05 27, leid. Nr. 73.
18. SPRAINAITIS, Raimondas. Klaipėdos senamiesčio kultūrinio sluoksnio, D. Vandens g. 20A žvalgomieji tyrinėjimai. 1997 05 27, leid. Nr. 74.

Sąrašas parengtas pagal publikuotas suvestines:

1. BAUBONIS, Zenonas; ZABIELA, Gintautas; ŽILINSKAITĖ, Agnė. Trūkstamos archeologinių tyrimų ataskaitos (1996–2005). *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2010 metais*, Vilnius, 2011, p.553–556.
2. BAUBONIS, Zenonas; ZABIELA, Gintautas; ŽILINSKAITĖ, Agnė. Trūkstamos archeologinių tyrimų ataskaitos (2006–2007). *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2011 metais*, Vilnius, 2012, p.647–649.
3. BAUBONIS, Zenonas; LUCUNAS, Valdas; ZABIELA, Gintautas ir kt. A. Trūkstamos 2008 m. archeologinių tyrimų ataskaitos. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012 metais*, Vilnius, 2013, p.698–701.
4. BAUBONIS, Zenonas; ZABIELA, Gintautas., ŽILINSKAITĖ, Agnė. Trūkstamos archeologinių tyrimų ataskaitos už 2010 m. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2013 metais*, Vilnius, 2014, p. 548–549.
5. JANKAUSKIENĖ, Dovilė, ZABIELA, Gintautas; ŽILINSKAITĖ, Agnė. Trūkstamos 2010 m. archeologinių tyrimų ataskaitos. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2014 metais*, Vilnius, 2015, p. 666–667.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Publikuoti šaltiniai

1. LIUTERIS, Martynas. *Didysis Katekizmas*. Vertė Tomas KIAUKA. [Tauragė], 2003.
2. *Šventasis Raštas: Senasis ir Naujasis Testamentas*. [Vertė ir parengė] Antanas RUBŠYS, Česlovas KAVALIAUSKAS, Vaclovas ALIULIS, Ramūnas BLAŽYS. Vilnius, 1998.

Tyrimai

1. *A Century of Giants, A.D. 1500 to 1600: In an age of spiritual genius, western Christendom shatters* (The Christians. Their First Two Thousand Years, vol. 9). Ed. Ted BYFIELD. Edmonton, 2010.
2. ALELIŪNAS, Giedrius. Veliuonos kokliai. *Kultūros paminklai*, 1996, kn. 3, p. 19–22.
3. AMBROSIANI, Sune. *Zur Typologie der älteren Kacheln*. Akademische Abhandlung zur Erlangung der philosophischen Doktorwürde an der Universität Uppsala. Stockholm, 1910.
4. ANSORGE, Jörg. Langestraße 17 – ein Stralsunder Töpfergrundstück. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2007, Bd. 14, S. 198–211.
5. ANSORGE, Jörg; SCHÄFER, Heiko. Die Ausgrabungen im Stralsunder Johanniskloster in den Jahren 2006 und 2007 unter besonderer Berücksichtigung der spätgotischen und renaissancezeitlichen Ofenkacheln. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2009, Bd. 16, S. 136–176.
6. ANUŽYTĖ, Edita. *Kokliai su erelio atvaizdu Klaipėdos archeologinėje medžiagoje*. Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2013.
7. *Archäologie der Reformation. Studien zu den Auswirkungen des Konfessionswechsels auf die materielle Kultur* (Arbeiten zur Kirchengeschichte, Bd. 104). Hrsg. von Carola JÄGGI, Jörn STAECKER. Berlin, New York, 2007.
8. ÅRHEM, Barbro. Tukholman kaakelit – löydöistä ja valmistuksesta = Ceramic Stove Tiles in Stockholm – On Finds and Production = Stockholmskakel – om kakelfynd och tillverkning. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, pp. 97–111.
9. ARNOLD, Volker; WESTPHALEN, Thomas; ZUBEK, Paul. *Kachelöfen in Schleswig-Holstein: Irdenware, Gußeisen, Fayence.* Heide, 1990.
10. AUST, Günter. Funde von Ofenkacheln aus den Burgen Rehberg und Hinrichshagen. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, Bd. 2, 1995, S. 119–134.
11. BALČIŪNAS, Dainius. Keramikos degimo krosnys Kaune XV–XVI a. *Lietuvos archeologija*, 1999, t. 18, p. 205–218.
12. BERTAŠIUS, Mindaugas. *Dingęs miestas*. *Viduramžių Kaunas archeologinių tyrimų duomenimis.* Kaunas, 2013.

13. BERTAŠIUS, Mindaugas. Kauno koklių dekoras. *Darbai ir dienos*, 2001, t. 26, p. 37–46.
14. *Bestandskataloge der weltlichen Ortsstiftungen der Stadt Freiburg i. Br.* Bd. VI*: Die Ofenkeramik. Spätmittelalter – 19. Jahrhundert*. Hrsg. von Sebastian BOCK, Lothar A. BÖHLER. Rostock, 2004.
15. *Daktiloskopavimas*. Vilnius, 2009.
16. BIELICH, Mário. Religious figural motifs on stove tiles from Slovakia. In *Written and iconographic sources in post-medieval archaeology* (Studies in Post-Medieval Archaeology, 4). Ed. Jaromír ŽEGKLITZ. Praha, 2012, pp. 477–509.
17. BIERMANN, Felix (Mit Beiträgen von Joachim KRÜGER und Thomas TERBERGER). Archäologische Untersuchungen am Zisterzienserkloster Hiddensee. *Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern*, *Jahrbuch*, 2009, Bd. 57, S. 265–357.
18. BIERMANN, Felix; FREY, Katrin, MEYER, Cornelius. Erste Einsichten zur Baugestalt des uckermärkischen Zisterzienserinnenklosters Seehausen. In *Stadt – Land – Burg*. *Festschrift für Sabine Felgenhauer-Schmiedt zum 70. Geburtstag* (Internationale Archäologie. Studia honoraria, Bd. 34). Hrsg. von Claudia THEUNE, Gabriele SCHARRER-LIŠKA, Elfriede Hannelore HUBER und Thomas KÜHLTREIBER. Rahden/Westf., 2013, S. 295–308.
19. BIMLER-MACKIEWICZ, Elżbieta. Znaki cechów garncarskich od średniowiecza do XX wieku. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 227–240.
20. BINGENHEIMER, Klaus. *Die Luftheizungen des Mittelalters. Zur Typologie und Entwicklung eines technikgeschichtlichen Phänomens* (Schriftenreihe Antiquitates: archäologische Forschungsergebnisse, Bd. 17), Hamburg 1998.
21. BLAŽEVIČIUS, Povilas. *Seniausieji Lietuvos žaislai* (Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmų studijos, t. XI). Vilnius, 2011.
22. BLÖCKER, Susanne. *Studien zur Ikonographie der Sieben Todsünden in der niederländischen und deutschen Malerei und Graphik: von 1450–1560* (Bonner Studien zur Kunstgeschichte, Bd. 8). Münster, 1993.
23. BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių gatvėje 12. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2010 metais*. Vilnius, 2011, p. 339–343.
24. BRAZAUSKAS, Mindaugas. *Kultūriniai sluoksniai kaip šaltinis Klaipėdos XVI–XVIII a. infrastruktūros ir urbanistikos raidos tyrimams*. Daktaro disertacija. Klaipėda, 2011.
25. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Tyrinėjimai Klaipėdos senamiestyje. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2008 metais.* Vilnius, 2009, p. 340–345.
26. BRAZAUSKAS, Mindaugas. XVI–XVII a. Klaipėdos senamiesčio kultūrinių sluoksnių stratigrafija: nauji miesto suplanavimo bei pirminio užstatymo tyrimų duomenys. *Istorija*, 2008, t. 69, p. 8–21.
27. BRÜGGEMANN, Stefanie. Archäologische Baubegleitung im Erdgeschoss der Domschule von Güstrow. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2015, Bd. 22, S. 163–179.
28. BUKANTAITĖ, Vita. *Mažosios ir Didžiosios Vitės ir Krūmamiesčio priemiesčių kokliai (XVI–XIX a.)*. Bakalauro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2009.

29. BURKHARDT, Johannes. *Das Reformationsjahrhundert. Deutsche Geschichte zwischen Medienrevolution und Institutionenbildung 1517–1617*. Stuttgart, 2002.
30. BURROWS, Jonathan; GAIMSTER, David. Ofenkachelmodeln des Spätmittelalters aus der Pläterstraße, Hansestadt Rostock. *Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern, Jahrbuch*, 2000, Bd. 47, S. 279–304.
31. *Contemporaries of Erasmus: A Biographical Register of the Renaissance and Reformation*. Eds. Peter G. BIETENHOLZ and Thomas B. DEUTSCHER. Vols. 1–3. Toronto, 2003.
32. CZAJA, Roman. Klaipėdos vieta Baltijos jūros prekyboje viduramžiais. In *Klaipėda Europos istorijos kontekstuose.* Sud. Vasilijus SAFRONOVAS. Klaipėda, 2013, p. 26–33.
33. DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe w Polsce do końca XVIII wieku* (Studia i materiały z historii kultury materialnej, t. LVIII). Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź, 1987.
34. DĄBROWSKA, Maria. O siedemnastowiecznych kaflach i piecach z terenu ziem polskich. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 143–160.
35. DĄBROWSKA, Maria. Starość ośmieszona, czyli Filis na Arystotelesie. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, 2010, rocznik 58, nr. 1, s. 143–152.
36. DEMUTH, Volker. Spätgotische Nischenkacheln aus Güstrow. In *Kacheln über Kacheln* (Archäologische Berichte aus Mecklenburg und Vorpommern, Beiheft 10). Hrsg. von Ulrich SCHOKNECHT. Neustrelitz, 2006, S. 6–9.
37. DIVILEKOVÁ, Denisa; GREGOR. Miloš. Mineralogicko-technologická charakteristika gotických a renesančných neglazovaných kachlíc z hradu Devín. *Archaeologia historica,* 2009, roč. 40: *sborník příspěvků přednesených na 40. mezinárodní konferenci archeologie středověku s hlavním zaměřením Hmotná kultura každodenního života ve středověku a raném novověku. Plzeň, 15.-19. září 2008*, s. 301–317.
38. DŁUGOSZEWSKA, Wiktoria; PIETRZAK, Janusz; SPYRA, Piotr. Motyw półkobiecej hybrydy na późnośredniowiecznych i wczesnonowożytnych kaflach. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 61–70.
39. DRAGOUN, Zdeněk. Kachle z Karlova mostu. *Archaeologia historica*, 2009, roč. 34: *sborník příspěvků přednesených na 40. medzinárodní konferenci archeologie středověku s hlavným zaměřením Hmotná kultura každodenního života ve středověku a raném novověku Plzen, 15.-19. září 2008*, s. 255–268.
40. DZIEDZIC, Piotr. Późnośredniowieczny piec z kafli garnkowych z Sulechowa, pow. Zielonogórski. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 51–60.
41. DZIKAS, Liudas. Vilniaus universiteto teritorijos archeologiniai radiniai. *Muziejai ir paminklai*, 1984, kn. 6, p. 49–56.
42. EDWARDS, Mark U. *Printing, Propaganda, and Martin Luther.* Minneapolis, MN, 2005.
43. *Eighteenth-century English Porcelain in the Collection of the Indianapolis Museum of Art*. Catherine BETH LIPPERT. Bloomington, 1987.

44. EISMANN, Stefan. Religionsfrieden auf der Sparrenburg? Ein Kachelofen mit Motiven beider Konfessionen. Kreisfreie Stadt Bielefeld, Regierungsbezirk Detmold. *Archäologie in Westfalen-Lippe 2013*. Langenweißbach, 2014, S. 148–151.
45. FALK, Alfred. Hoch- und spätmittelalterliche Ofenkeramik in Lübeck. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit. Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 64–79.
46. FRANZ, Rosemarie. *Der Kachelofen. Entstehung und kunstgeschichtliche Entwicklung vom Mittelalter bis zum Ausgang des Klassizismus* (Forschungen und Berichte des Kunsthistorischen Institutes der Universität Graz, Bd. 1). 2. verb. und verm. Aufl. Graz, 1981.
47. FRYŚ-PIETRASZKOWA, Ewa. Rozkwit i zmierzch ceramiki siwej. In *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji – Rzeszów, 21–23.IX.1993*. Red. Aleksandra GRUSZCZYŃSKA, Anna TARGOŃSKA. Rzeszów, 1994, s. 15–20.
48. GAIER, Arno. *Herrschaftssymbole und Fahnen im hoch- und spätmittelalterlichen Imperium: die Herausbildung unserer heutigen Staatssymbolik im Mittelalter*. Hamburg, 2013.
49. GAIMSTER, David R. M. Der Keramikmarkt im Ostseeraum 1200 bis 1600: Exportkeramik als Indikator für Fernhandelsbeziehungen und die Wanderung des hansischen Handwerks und der Wohnkultur. In *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum*, Bd. II: *Der Handel.* Hrsg. von Manfred GLÄSER. Lübeck, 1999, S. 99–110.
50. GAIMSTER, David. Handel und Produktion von Ofenkacheln im Ostseegebiet von 1450 bis 1600: ein kurzer Überblick. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit. Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 165–178.
51. GAIMSTER, David. Pots, prints and Protestantism: changing mentalities in the urban domestic sphere, c. 1480–1580. In *The Archaeology of Reformation 1480–1580* (Society for Post-Medieval Archaeology Monograph, 1). Eds. David GAIMSTER and Roberta GILCHRIST. Leeds, 2003, pp. 122–154.
52. GAIMSTER, David. Punasaviastiat ja kaakeliuunit Hansakulttuurin tunnusmerkkeinä Itämeren alueella = Redware Vessels and Tile Stoves: Signatures of the Hanseatic Lifestyle in the Baltic. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, pp. 18–25.

53. GAIMSTER, David. Tile-stove production in the Baltic c. 1400–1600: an index of Hanseatic cultural and technological exchange. In *Medieval Europe Basel 2002. Centre – Region – Periphery. 3rd International Conference of Medieval and Later Archaeology*. Preprinted papers, vol. I. Eds. Guido HELMIG, Barbara SCHOLKMANN, Matthias UNTERMANN. Hertingen, 2002, pp. 110–117.
54. GAL, Ofer; CHEN-MORRIS, Raz. *Baroque Science*. Chicago, IL and London, 2013.
55. GEBHARDT, Torsten. *Kachelöfen: Mittelpunkt häuslichen Lebens, Entwicklung, Form, Technik*. München, 1983.
56. GENYS, Jonas. Herbiniai Biržų kokliai. *Kultūros paminklai*, 1994, kn. 1, p. 96–101.
57. GENYS, Jonas. Klaipėdos dekoratyvinės plokštės. *Muziejai ir paminklai*, 1983, kn. 5, p. 53–58.
58. GENYS, Jonas. Klaipėdos kokliai ir jų gamyba XVI–XVII amžiuje. *Architektūros paminklai*, 1984, t. IX, p. 43–53.
59. GENYS, Jonas. Klaipėdos krosnys. In *Klaipėdos pilies ir senamiesčio kokliai XIV a. – XIX a. vidurys*. Sud. Jonas GENYS, Liolė RUTKAITIENĖ, Roma SONGAILAITĖ. Klaipėda, 2015, p. 8–9.
60. GENYS, Jonas. Senieji Klaipėdos kokliai. *Mokslas ir gyvenimas*, 1989, nr. 1, p. 23–24.
61. GENYS, Jonas; ŽULKUS, Vladas. Fachverkinių XVI a. pastatų liekanos Klaipėdoje, Kurpių gatvėje. *Architektūros paminklai*, 1982, t. VII, p. 51–57.
62. GIBAVIČIUS, Rimantas. Ne tik apie kiškius Vilniaus Žemutinėje pilyje. *Kultūros barai*, 1991, nr. 6, p. 59–60.
63. GOLDGAR, Anna. *Tulipmania: Money, Honor, and Knowledge in the Dutch Golden Age*. Chicago, IL, 2008.
64. GRUIA, Anna Maria. Images to Influence the Supernatural: Apotropaic Representations on Medieval Stove Tiles. In *Angels, Devils. The Supernatural and Its Visual Representation* (CEU medievalia, 15). Ed. Gerhard JARITZ. Budapest, 2011, pp. 153–197.
65. GRUIA, Anna Maria. Saint George on Medieval Stove Tiles from Transylvania, Moldavia and Wallachia. An Iconographical Approach. *Studia Patzinaka*, 2006, no. 3, pp. 7–48.
66. GRUIA, Anna Maria. Sex on the Stove. A Fifteen-century Tile from Banská Bystrica. *Studia Patzinaka*, 2007, no. 4, p. 85–122.
67. GRUINIŪTĖ, Edita. *Koklinių krosnių rekonstrukcijos Lietuvos muziejų ekspozicijose*. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas, 2008.
68. GUTJAHR, Mirko. Wie protestantisch ist Luthers Müll? Die Konfessionalisierung und ihre Auswirkungen auf die materielle Alltagskultur des 16. Jahrhunderts. In *Religiosität in Mittelalter und Neuzeit* (Mitteilungen der deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit, 23). Hrsg. von Matthias UNTERMANN. Paderborn, 2011, S. 43–50.
69. HACKENBROCH, Yvonne. Stove Tiles from Austria. *The Metropolitan Museum of Art Bulletin New Series*, 1964, vol. 22, no. 9, pp. 309–316.
70. HALLENKAMP-LUMPE, Julia. Das Bekenntnis am Kachelofen? Überlegungen zu den zu den sogenanten ‚Reformationskacheln'. In *Archäologie der Reformation. Studien zu den*

Auswirkungen des Konfessionswechsels auf die materielle Kultur (Arbeiten zur Kirchengeschichte, Bd. 104). Hrsg. von Carola JÄGGI, Jörn STAECKER. Berlin, New York, 2007, S. 323–343.

71. HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik des 12. bis 17. Jahrhunderts anhand von Bodenfunden aus Westfalen-Lippe* (Denkmalpflege und Forschung in Westfalen, Bd. 42). Mainz, 2006.
72. HAMMEL-KIESOW, Rolf. Bevölkerungsentwicklung und städtische Topographie. In *Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos: Textband zur Hamburger Hanse-Ausstellung von 1989*. Hrsg. von Jörgen BRACKER, Volker HENN und Rainer POSTEL. 2., verb. Aufl. Lübeck, 1998, S. 242–248.
73. HENKEL, Matthias. *Der Kachelofen. Ein Gegenstand der Wohnkultur im Wandel: eine volkskundlich-archäologische Studie auf der Basis der Hildesheimer Quellen*. Dissertation zur Erlangung des philosophischen Doktorgrades am Fachbereich historisch-philologische Wissenschaften der Georg-August-Universität zu Göttingen. Göttingen, 1996.
74. HOFFMANN, Claudia. „…leth ick den nigen Kachelauen maken…“ Renaissancezeitliche Ofenkacheln aus der Hansestadt Stralsund – Eine Auswahl. In *Bemerkungen zur Renaissance in Stralsund* (Schriftenreihe Stralsunder Denkmale, Hf. 2). Hrsg. von Gunnar MÖLLER. Stralsund, 2005, S. 59–66.
75. HOFFMANN, Claudia. Auswahl-Katalog der Renaissance-Ofenkacheln im Bestand des Kulturhistorischen Museums der Hansestadt Stralsund. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit. Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 124–164.
76. HOFFMANN, Claudia. Eine warme Stube ohne Rauch – Ofenkacheln aus Mecklenburg-Vorpommern. In *Archäologie unter dem Straßenpflaster. 15 Jahre Stadtkernarchäologie in Mecklenburg-Vorpommern* (Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte der Bezirke Rostock, Schwerin und Neubrandenburg, Bd. 39). Hrsg. von Hauke JÖNS, Friedrich LÜTH und Heiko SCHÄFER. Schwerin, 2005, S. 321–324.
77. HOFFMANN, Claudia. Kaakelit hansakaupunki Stralsundin alueella = Ceramic Stove Tiles in the Area of the Hansa Town Stralsund. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, pp. 146–155.
78. HOFFMANN, Claudia. Lutherzeitliche Ofenkacheln aus dem Bestand des Kulturhistorischen Museums der Hansestadt Stralsund. In *Luthers Lebenswelten* (Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle, Bd. 1). Hrsg. von Harald MELLER, Stefan RHEIN, Hans-Georg STEPHAN. Halle (Salle), 2008, S. 201–208.
79. HOFFMANN, Claudia. Religiöses Bildgut im Stralsunder Ofenkachelmaterial – Hinweise auf Protestantismus? In *Archäologie der Reformation. Studien zu den Auswirkungen des*

Konfessionswechsels auf die materielle Kultur (Arbeiten zur Kirchengeschichte, Bd. 104). Hrsg. von Carola JÄGGI, Jörn STAECKER. Berlin, New York, 2007, S. 344–368.
80. HOFFMANN, Claudia. Überlegungen zu renaissancezeitlichen Kachelöfen im südlichen Ostseeraum am Beispiel Stralsunds. In *Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit*, 2007, Bd. 18: *Archäologie der frühen Neuzeit*, S. 81–90.
81. JABLONSKIS, Ignas. Puodyninių koklių paplitimo beieškant. *Kraštotyra*, 1989, Kn. 23, p. 47–49.
82. JÄHNIG, Bernhart. Sakralinės topografijos vystymasis Klaipėdoje viduramžiais ir naujųjų amžių pradžioje. In *Klaipėdos miesto ir regiono archeologijos ir istorijos problemos* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, t. II). Sud. Alvydas NIKŽENTAITIS, Vladas ŽULKUS. Klaipėda, 1994, p. 17–30.
83. JANONIENĖ, Rūta. XVI a. pradžios sienų tapybos idėjinės programos Vilniaus Bernardinų bažnyčioje. In *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gotika: sakralinė architektūra ir dailė* (Acta Academiae Artium Vilnensis, t. 26). Sud. Algė JANKEVIČIENĖ. Vilnius, 2002, p. 209–223.
84. JUŠKEVIČIŪTĖ, Janina. Įgimtų papiliarinio rašto sandaros anomalijų atsispindėjimas pėdsakuose. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 2010, t. 4, p. 41–50.
85. *Kafle gotyckie i renesansowe na ziemiach polskich*. [Red.] Czesław STRZYŻEWSKI. Gniezno, 1993.
86. KAJZER, Leszek. „Główne momenty“ raz jeszcze. Uwagi o przemianach garncarstwa późnośredniowiecznego i nowożytnego w Polsce. In *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji – Rzeszów, 21–23.IX.1993*. Red. Aleksandra GRUSZCZYŃSKA, Anna TARGOŃSKA. Rzeszów, 1994, s. 9–14.
87. KALESNY, Franciszek. Habanowie i habańska ceramika na Słowacji w XVI–XVIII wieku. In *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji – Rzeszów, 21–23.IX.1993*. Red. Aleksandra GRUSZCZYŃSKA, Anna TARGOŃSKA. Rzeszów, 1994, s. 33–44.
88. KARPAVIČIENĖ, Jolanta. Liubeko ir Magdeburgo teisių raiška Europoje viduramžiais ir ankstyvaisiais laikais. In *Nauji požiūriai į Klaipėdos miesto ir krašto praeitį* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, t. XVII). Sud. Silva POCYTĖ, Vasilijus SAFRONOVAS. Klaipėda, 2008, p. 29–50.
89. KARVELIS, Deimantas. Antrosios Biržų pilies (1659–1695) rūmų statyba ir interjero bei eksterjero kūrimas. In *XVI–XVII a. koklinės krosnys šiauriniame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paribyje: konferencijos medžiaga.* Sud. Deimantė PRUNSKIENĖ. Kaunas, 2006, p. 17–35.
90. KARWOWSKA, Halina; STANKIEWICZ, Urzula. Kafle w zbiorach Działu Archeologii Muzeum Podlaskiego w Białymstoku. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 119–130.

91. KATALYNAS, Kęstutis. „Išvirkščias pasaulis“ arba „Kuo baigiasi bandymai kinkyti vežimą prieš arklį“ [Rec. kn.: RACKEVIČIUS, G. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai Vilniuje. XVI a. koklinių krosnių rekonstrukcija. XVI a. koklių katalogas. Vilnius, 2012]. *Lietuvos archeologija*, 2013, t. 39, p. 349–354.
92. KATALYNAS, Kęstutis. Dar apie krosnis su kiškiais, *Kultūros barai*, 1992, nr. 1, p. 61–64.
93. KATALYNAS, Kęstutis. Gotikos epochos krosnys Vilniaus Žemutinėje pilyje. *Kultūros barai,* 1989, nr. 1, p. 56–59.
94. KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai XV–XVII amžiuje*. Vilnius, 2015.
95. KATALYNAS, Kęstutis. Vilniaus koklių ornamentų prototipai. *Mokslas ir gyvenimas*, 1991, nr. 4, p. 101–108.
96. KATALYNAS, Kęstutis. XV–XVI a. plokštiniai kokliai iš Siaurosios gatvės Vilniuje. *Muziejai ir paminklai*, 1991, kn. 9, p. 50–60.
97. KIAUPA, Zigmantas. Apie XV–XVIII a. Kauno miestiečių bendruomenės kultūrinį pajėgumą. *Kauno istorijos metraštis*, 2009, t. 10, p. 7–22.
98. KILARSKA, Elżbieta. Gdańskin kaakelit ja kaakeliuunit ennen 1600-luvun loppua = Ceramic Stove Tiles and Tile Stoves in Gdańsk Before 1700 = Kakel och ungar från Grańsk fram till 1600-talets slut. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, pp. 131–145.
99. KILARSKA, Elżbieta; KILARSKI, Maciej. *Kafle z terenu dawnych Prus Królewskich*. Malbork, 2009
100. KIVIJÄRVI, Riina. Kaakeliuunisanasto = Terminologz of ceramic tile stoves. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, p. 156–162.
101. *Klaipėdos pilies ir senamiesčio buitinė keramika XIV a. vid. – XIX a. Iš Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus rinkinių*. Sud. Roma SONGAILAITĖ, Liolė RUTKAITIENĖ. Klaipėda, 2010.
102. *Klaipėdos pilies ir senamiesčio kokliai XIV a. – XIX a. vidurys*. Sud. Jonas GENYS, Liolė RUTKAITIENĖ, Roma SONGAILAITĖ. Klaipėda, 2015.
103. KLAJUMIENĖ, Dalia. Popierinių apmušalų gamybos ištakos ir raida Vakarų Europoje bei jų naudojimas Lietuvoje XVII–XX a. pradžios interjeruose. *Kultūros paminklai*, 2010, kn. 15, p. 102–128.
104. KLAJUMIENĖ, Dalia. *XVIII a. sienų tapyba Lietuvos bažnyčių architektūroje*. Vilnius, 2004.
105. KLESSMANN, Rüdiger. Wirklichkeit und Phantasie. Bemerkungen zur holländischen Interiermalerei des 17 Jahrhunderts. In *Schein oder Wirklichkeit? Realismus in der Niederländischen Malerei des 17. Jahrhunderts*. Hrsg. von Carsten JÖHNK. Bremen, 2010, S. 20–29

106. KLUTTIG-ALTMANN, Ralf. Lutherkacheln aus Bad Schmiedeberg. *Forschungsberichte des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle*, 2015, Bd. 7: *Fokus: Wittenberg. Die Stadt und ihr Lutherhaus. Multidisziplinäre Forschungen über und unter Tage*, S. 13–18.
107. KOBRZENIECKA-SIKORSKA, Grażyna. Kafle XVI–XVII wieku z Lidzbarka Warmińskiego w zbiorach Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. In *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji – Rzeszów, 21–23.IX.1993*. Red. Aleksandra GRUSZCZYŃSKA, Anna TARGOŃSKA. Rzeszów, 1994, s. 263–275.
108. KOHOUTEK, Jiří; PAVLÍK Čeněk. Soubor kachlů z hradu Lukova. *Archaeologia historica*, 2008, roč. 33: *sborník příspěvků přednesených na 39. konferencii archeológie stredoveku s hlavným zameraním Sídliská v stredovekom rurálnom prostredí. Teplý Vrch, okr. Rimavská Sobota, 24.-28. septembra 2007*, s. 499-527.
109. KONZE, Marlies. Archäologische Untersuchungen im Schweriner Schlossgarten. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2007, Bd. 14, S. 225–241.
110. KÖSTER, Constanze. *Kartuschenbilder mit Blumenkränzen und Fruchtgirlanden: zur Entwicklung und Deutung einer Gattung des Stillebens im 17. Jahrhundert* (Schriften aus dem Kunsthistorischen Institut der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel, 3). Münster, 2012.
111. *Krikščioniškosios ikonografijos žodynas*. Sud. Dalia RAMONIENĖ. 2-oji laida. Vilnius, 1997.
112. KUNCEVIČIUS, Albinas. [Rec. kn.: RACKEVIČIUS, G. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai Vilniuje. XVI a. koklinių krosnių rekonstrukcija. XVI a. koklių katalogas. Vilnius, 2012]. *Lietuvos archeologija*, 2013, t. 39, p. 343–348.
113. KUNCEVIČIUS, Albinas. Die Kacheln aus dem Palast der Großfürsten in Vilnius. In *Archäologische Schätze aus Litauen. Begleitband zur gleichnamigen Ausstellung. Kultur- und Stadthistorisches Museum Duisburg, 11. September 1992 bis 10. Januar 1993.* Duisburg, 1993, S. 79–134.
114. KUNCEVIČIUS, Albinas. Kokliai su herbais ir figūrinėmis kompozicijomis. *Kultūros barai*, 1991, nr. 10, p. 71–74.
115. KUNCEVIČIUS, Albinas. *Lietuvos viduramžių archeologija.* Vilnius, 2005.
116. KUNCEVIČIUS, Albinas. Renesanso epochos krosnys Vilniaus Žemutinėje pilyje. *Kultūros barai*, 1991, nr. 2, p. 65–67.
117. KUNCEVIČIUS, Albinas. *Vilniaus žemutinės pilies rūmų kokliai XV – XVII a.* Daktaro disertacija. Vilnius, 1993.
118. KUNCEVIČIUS, Albinas; LAUŽIKAS, Rimvydas; STANKEVIČIŪTĖ, Daina; ŠMIGELSKAS, Ramūnas. Radvilų rūmai Dubingiuose. *Archaeologia Lituana*, 2009, t. 11, p. 169–187.
119. KUNCEVIČIUS, Albinas; ZAKRAUSKAS, Sigitas. Loviniai kokliai. *Kultūros barai*, 1991, nr. 11, p. 74–76.
120. KUNCEVIČIUS, Albinas; ZAKRAUSKAS, Sigitas. Stačiakampiai plokštiniai kokliai. *Kultūros barai*, 1991, nr. 12, p. 58–59.

121. Kurze Fundberichte 2011. *Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern*, *Jahrbuch*, 2011, Bd. 59, S. 304–534.
122. Kurze Fundberichte 2011. *Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern*, *Jahrbuch*, 2011, Bd. 59, S. 305–535.
123. LEIB, Sarah. Ofenkeramiken aus dem vorarlberg museum. Eckpunkte der Kachelentwicklung dargelegt anhand ausgewählter Ofenkacheln der Studiensammlung. *Museumsverein-Jahrbuch / Vorarlberger Landesmuseumsverein*, 2013, S. 120–137.
124. LEONHARD, Karin. *Bildfelder: Stilleben und Naturstücke des 17. Jahrhunderts*. München, 2013.
125. LIEDTKE, Walter; PLOMP, Michiel C.; RÜGER, Axel. *Vermeer and the Delft School*: [catalogue]. New York, NY, 2001.
126. LINDBERG, Carter. *The European Reformations*. Oxford, Cambridge, MA, 1996.
127. *Literarisches Leben in Zwickau im Mittelalter und in der Frühen Neuzeit: Vorträge eines Symposiums anlässlich des 500jährigen Jubiläums der Ratsschulbibliothek Zwickau am 17. und 18. Februar 1998* (Göppinger Arbeiten zur Germanistik, Bd. 686). Hrsg. von Margarethe HUBRATH und Rüdiger KROHN. Göppingen, 2001.
128. LUKŠAITĖ, Ingė. *Radikalioji reformacijos kryptis Lietuvoje*. Vilnius, 1980.
129. LUKŠAITĖ, Ingė. *Reformacija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Mažojoje Lietuvoje: XVI a. trečias dešimtmetis – XVII a. pirmas dešimtmetis.* Vilnius, 1999.
130. MAJANTIE, Kirsi. Kaakelit ja niiden paikallisen valmistuksen alkaminen Turussa = Ceramic Stove Tiles and Start of Local Production in Turku. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, pp. 88–96.
131. MAJANTIE, Kirsi. Kaakeliuunin käyttöönotto - savutonta lämpöä ja kantaaottavia kuvia = The Introduction of the Ceramic Stove Tiles: Smokeless Heating and Politico-Religious Imagery. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, pp. 36–45.
132. MAJANTIE, Kirsi. *Muotia, mukavuutta ja mielipiteitä. Kaakeliuuni yhteiskunnallisten muutosten ilmentäjänä keskiajan ja uuden ajan alun Suomessa* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XVII). Turku, 2010.
133. MAJANTIE, Kirsi. Showing conviction and support for the Reformation? A 16th-century stove tile from Turku bearing the electoral coat of arms of Saxony. *Estonian Journal of Archaeology*, 2015, vol. 19, no. 2, pp. 138–163.
134. MAJEWSKI, Marcin. Alegoria – religija – władza. Renesansowe kafle starogardzkie i ich wzory ikonograficzne. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 71–78.

135. MAROSZEK, Józef. Knyszyński ośrodek garncarski XVI–XVIII w. na tle innych cechów garncarskich Podlasia. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 219–226.
136. MASIULIENĖ, Ieva. 16th–17th Cen. Klaipėda Town Residents' Lifestyle (by archaeological, palaeobotanical, and zooarchaeological data of Kurpių street plots). *Archaeologia Baltica*, vol. 12. Klaipėda, 2009, pp. 95–111.
137. MASIULIENĖ, Ieva. Klaipėdos senamiesčio šiaurės vakarinės dalies raida XVI–XVII amžiais. *Lietuvos archeologija*, 2009, t. 35, p. 241–258.
138. MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2008 metais*. Vilnius, 2009, p. 345–353.
139. MASIULIENĖ, Ieva. Tyrinėjimai Kurpių g. 3. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2007 metais*. Vilnius, 2008, p. 341–354.
140. MATUŠAKAITĖ, Marija. Lietuvos gotikinė skulptūra. In *LDK sakralinė dailė: atodangos ir naujieji kontekstai* (Acta Academiae Artium Vilnensis, t. 51). Sud. Rūta JANONIENĖ. Vilnius, 2008, p. 33–42.
141. MATUŠAKAITĖ, Marija. *Lietuvos skulptūra iki XVII a. vidurio.* Vilnius, 2007.
142. MEYER, Diethard. Warmluftheizungen in Norddeutschland im 13. bis 16. Jahrhundert. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit*. *Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 2–3.
143. MEILŪNIENĖ, Jūratė. Būdingesni LDM rinkiniuose saugomų XV a. –XVII a. pirmosios pusės koklių tipai, dekoro motyvai, stilistika. *Lietuvos dailės muziejaus metraštis*, 2005, t. VI, p. 104–114.
144. MEILŪNIENĖ, Jūratė. Keramika. In *Lietuvos dailės istorija*: [vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams]. Sud. Alfonsas ANDRIUŠKEVIČIUS, Adomas BUTRIMAS, Rasa BUTVILAITĖ et al. Vilnius, 2002, p. 80–81.
145. MEILŪNIENĖ, Jūratė. Lietuvos koklinės krosnys ir koklių gamyba XVI a. – XVII a. I pusėje. In *Nuo gotikos iki romantizmo. Senoji Lietuvos dailė.* Sud. Irena VAIŠVILAITĖ. Vilnius, 1992, p. 44–54.
146. MEILŪNIENĖ, Jūratė. Renesansinės krosnys ir kokliai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. In *Lietuvos dailės istorija*: [vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams]. Sud. Alfonsas ANDRIUŠKEVIČIUS, Adomas BUTRIMAS, Rasa BUTVILAITĖ et al. Vilnius, 2002, p. 112–113.
147. MENOUŠKOVÁ, Dana. Motiv bájného gryfa na reliéfech moravských a slezských středověkých komorových kachlů. *Archaeologia historica,* 2009, roč. 40: *sborník příspěvků přednesených na 40. mezinárodní konferenci archeologie středověku s hlavním zaměřením Hmotná kultura každodenního života ve středověku a raném novověku. Plzeň, 15.-19. září 2008*, s. 242–243.

148. MERRIAM, Susan. *Seventeenth-century Flemish Garland Paintings: Still Life, Vision, and the Devotional Image* (Visual Culture in Early Modernity Series). Farnham, Burlington, VT, 2012.
149. METZGER, Christof. *Daniel Hopfer. Ein Augsburger Meister der Renaissance*. München, 2010.
150. MILLIKEN, Roberta. *Ambiguous Locks: An Iconology of Hair in Medieval Art and Literature*. Jefferson, NC, 2012.
151. MILTAKIS, Egidijus. Antiliuteroniška propaganda Simono Grunau kronikoje. In *Krikščioniškosios tradicijos raiška viduramžių – naujausiųjų laikų kasdienybės kultūroje: europietiški ir lietuviški puslapiai* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, t. XXVII). Sud. Vacys VAIVADA. Klaipėda, 2013, p. 61–86.
152. MIRKOWSKA, Izabela. Wybrane kafle z zamku i miasta w Reszlu, woj. olsztyńskie. In *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji – Rzeszów, 21–23.IX.1993*. Red. Aleksandra GRUSZCZYŃSKA, Anna TARGOŃSKA. Rzeszów, 1994, s. 249–262.
153. MISIUKAITĖ-LUCHTANIENĖ, Daiva. XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios ūkinės paskirties krosnis Vilniuje. *Kultūros paminklai*, 1994, kn. 1, p. 13–16.
154. NABAŽAITĖ, Raimonda. 1542–1678 m. gyvenamojo namo dubeninių koklių krosnis prie Kurpių gatvės Klaipėdoje. *Kultūros paminklai*, 2010, kn. 15, p. 28–37.
155. NABAŽAITĖ, Raimonda. Ikireformacinio laikotarpio religiniai siužetai Klaipėdoje reljefiniuose kokliuose. *Lietuvos archeologija*, 2013, t. 39, p. 121–144.
156. NABAŽAITĖ, Raimonda. The Late Medieval Vessel Stove Tiles in the Topographical Context of Klaipėda, *Estonian Journal of Archaeology*, 2014, vol. 18, no. 2, pp. 102–115.
157. NABAŽAITĖ, Raimonda. Tyrimai Klaipėdos senųjų bažnyčių teritorijoje. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2013 metais*. Vilnius, 2014, p. 265–274.
158. NABAŽAITĖ, Raimonda. Tyrimai Šv. Jono bažnyčios aplinkoje Klaipėdoje. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012 metais*, Vilnius, 2013, p. 335–340.
159. NABAŽAITĖ, Raimonda. *Vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų Klaipėdos puodyninių ir dubeninių koklių raida*. Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2011.
160. NABAŽAITĖ, Raimonda. Viduramžių ir naujųjų laikų Klaipėdos kokliai. In *Klaipėdos pilies ir senamiesčio kokliai XIV a. – XIX a. vidurys*. Sud. Jonas GENYS, Liolė RUTKAITIENĖ, Roma SONGAILAITĖ. Klaipėda, 2015, p. 15–17.
161. NABAŽAITĖ, Raimonda. *XV a. pab. – XVIII a. Klaipėdos koklių stilistinė raida*. Bakalauro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2008.
162. NABAŽAITĖ, Raimonda. XVI amžiaus Klaipėdos koklio intymioji scena ir jos užkulisiai. In *Klaipėda Europos istorijos kontekstuose*. Sud. Vasilijus SAFRONOVAS. Klaipėda, 2013, p. 66–83.
163. *Niederländische Malerei 1430–1800: Museum der bildenden Künste Leipzig* [der Bestandskatalog erscheint zu den Ausstellungen *Die Schönsten Holländer in Leipzig* und *Die Alte Pinakothek München zu Gast. Holländische Malerei des 17. Jahrhunderts* aus dem

Magazin der Alten Pinakothek, 26. Februar – 17. Juni 2012]. Hrsg. von Jan NICOLAISEN. Leipzig, 2012.
164. OKSAS, Jurgis. XVI–XVII a. miestiečių pastatų šalia Kauno turgavietės suplanavimas ir interjerai. *Architektūros paminklai*, 1987, t. X, p. 3–5.
165. OSE, Ieva. Ähnliche Verzierungsmotive der Ofenkeramik in Lettland und Litauen im 17. Jahrhundert. *Archaeologia Lituana*, 2008, t. 9, p. 141–149.
166. OSE, Ieva. Kaakeliuunit Latviassa 1500- ja 1600-luvuilla = Ceramic Tile Stoves in Latvia in the 16th and 17th centuries. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, pp. 122–130.\OSE, Ieva. *Podiņu krāsnis Kurzemes un Zemgales pilīs: 15. gs. beigas – 18. gs. sākums.* Rīga, 1996.
167. OSE, Ieva. Podiņu krāšņu pirmsākumi Latvija. *Latvijas PSR Zinātņu akademijas vēstis*, 1990, nr. 3 (512), p. 15–26.
168. OSE, Ieva. XVI–XVII a. koklinės krosnys Žiemgalos pilyse. In *XVI–XVII a. koklinės krosnys šiauriniame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paribyje: konferencijos medžiaga.* Sud. Deimantė PRUNSKIENĖ. Kaunas, 2006, p. 7–16.
169. PARROTT, David. *The Business of War: Military Enterprise and Military Revolution in Early Modern Europe.* Cambridge, 2012.
170. PAVLÍK, Čeněk. Soubor kachlů z hradu Lukova objevený během záchranných prací (do roku 2009). *Archaeologia historica*, 2011, roč. 36, č. 2, s. 557–571.
171. PAVLÍK, Čeněk; VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlass reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha, 2004.
172. PAVLÍK, Čeněk; VITANOVSKÝ, Michal. Magický jednorožec a jeho ztvárnění na kachlích gotiky a renesance. *Archaeologia historica*, 2008, roč. 33: *sborník příspěvků přednesených na 39. konferencii archeológie stredoveku s hlavným zameraním Sídliská v stredovekom rurálnom prostredí. Teplý Vrch, okr. Rimavská Sobota, 24.-28. septembra 2007*, s. 539–558.
173. PFROMMER, Jochem. Raumstruktur und Raumfunktion: Feuerungseinrichtungen in einer spätmittelaterichen Häuserzeile in der Stadt Laufen (Schweiz). In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit*. *Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 179–193.
174. POSPIESZNA, Barbara. Piece i kafle gdańskie w XVIII wieku. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 161–174.
175. *Preussen. Versuch einer Bilanz: eine Ausstellung der Berliner Festspiele GmbH, 15. August – 15. November 1981, Gropius-Bau Berlin*. Bd. 1: *Ausstellungsführer*. Hrsg. von Gottfried KORFF. Berlin, 1981.

176. PURLYS, Evaldas. Biržų pilies rūmų restauracija 1978–1987 m. In *XVI–XVII a. koklinės krosnys šiauriniame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paribyje: konferencijos medžiaga.* Sud. Deimantė PRUNSKIENĖ. Kaunas, 2006, p. 120–126.
177. PURLYS, Evaldas. Šildymo įrenginių išdėstymas Biržų pilies rūmuose. In *XVI–XVII a. koklinės krosnys šiauriniame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paribyje: konferencijos medžiaga.* Sud. Deimantė PRUNSKIENĖ. Kaunas, 2006, p. 58–66.
178. RACKEVIČIUS, Gintautas. Diskusija su K. Katalynu arba „zuikis iš „pasaulio atvirkščiai“, kuriam viskas atrodo priešingai“. *Lietuvos archeologija*, 2015, t. 40, p. 261–272.
179. RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai Vilniuje. XVI a. koklinių krosnių rekonstrukcija. XVI a. koklių katalogas.* Vilnius, 2012.
180. RADEMACHER, Dorothee-Ade; MÜCK, Susanne. *„Mach Krueg, Haeffen, Kachel und Scherbe“: Funde aus einer Ravensburger Hafnerwerkstatt vom 16. bis 19. Jahrhundert* (Archäologische Informationen aus Baden-Württemberg, Nr. 11). Stuttgart, 1989.
181. RAPKEVIČIŪTĖ, Monika. *Koklininkystė Biržų Valdos Radvilų dvarų aplinkoje*. Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2016.
182. RAPKEVIČIŪTĖ, Monika. *Protestantizmo kultūros ženklai Biržų XVI–XVII amžių kokliuose*. Bakalauro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2014.
183. RAUDONYTĖ, Donata. *Klaipėdos miesto XIV–XVI a. pabaigos kokliai*. Bakalauro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2005.
184. RAUDONYTĖ, Donata. *Klaipėdos XV–XVIII a. kokliai Baltijos šalių kontekste*. Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2007.
185. REINITZER, Heimo. *Gesetz und Evangelium: über ein reformatorisches Bildthema, seine Tradition, Funktion und Wirkungsgeschichte*. Bd. 2: *Abbildungen*. Hamburg, 2006.
186. RICHTEROVÁ, Julie. *Středověké kachle*. *Katalog kachlů ze sbírek Muzea hlavního města Prahy*. Praha, 1982.
187. RIMŠA, Edmundas. *Heraldika: iš praeities į dabartį*. Vilnius, 2004.
188. RING, Edgar. Confessionalization in the domestic Sphere during the 16th Century: Archaeology and Reformation. In *Historical Archaeology in Central Europe* (The Society for Historical Archaeology, Special Publication no. 10). Ed. Natascha MEHLER. Rockville, MD, 2013, pp. 167–183.
189. RING, Edgar. Herdstelle, Heißluftheizung, Kachelofen, Kamin. Wärmequellen in Lüneburger Häusern. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit*. *Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 28–42.
190. RING, Edgar. Konfessionalisierung am Beispiel archäologischer Funde aus Lüneburg. In *Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit*, 2007, Bd. 18: *Archäologie der frühen Neuzeit*, S. 91–92.

191. RING, Edgar. Von der Grafik zum Kachelofen. Beispiele aus der Hansestadt Lüneburg. In *Heiß diskutiert: Kachelöfen. Geschichte, Technologie, Restaurierung. Beiträge der internationalen Tagung der Fachgruppe Kunsthandwerk im Verband der Restauratoren e.V. vom 10. bis 12. Januar 2008 im Germanishen Nationalmuseum*. Hrsg. von G. Ulrich GROSSMANN. Nürnberg, 2011, S. 57–64.
192. RITTERS, Volker. *Der verlorene Sohn von Hieronymus Bosch 1510, gedeutet nach der verborgenen Geometrie* (Geometrische Strukturen der Kunst, Nr. 22). Norderstedt, 2014.
193. ROSMANITZ, Harald. Zur Frage der Aussagekraft von Ofenmodellen für die Rekonstruktion neuzeitlicher Kachelöfen. In ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen. Typologie, Terminologie und Rekonstruktion* (Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters, Bd. 39). Bern, 2012, S. 168–178.
194. ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen. Typologie, Terminologie und Rekonstruktion* (Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters, Bd. 39). Bern, 2012.
195. ROTH HEEGE, Eva. Ofenlehm: Baustoff oder Zierde? Der Kachelofen aus der Hohen Münsterstraße 24 in Einbeck, Niedersachsen. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit*. *Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 14–21.
196. ROTH KAUFMANN, Eva; BUSCHOR, René; GUTSCHER, Daniel. *Spätmittelalterliche reliefierte Ofenkeramik in Bern: Herstellung und Motive* (Schriftenreihe der Erziehungsdirektion des Kantons Bern). Bern, 1994.
197. RUSSOW, Erki. Joitakin huomioita punasavikeramiikasta keskiajan ja uuden ajan Tallinnassa = Some Remarks on Medieval and Post-Medieval Redware Vessels in Tallinn. In *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. Turku, 2007, pp. 69–80.
198. *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE:[katalogas] Turku, 2007, pp. 182–222.
199. *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400–1700 = Pots and Princes: Ceramic vessels and stove tiles from 1400–1700 = Fat och furstar. Lerkärl och ugnskakel från 1400–1700* (Archaeologia Medii Aevi Finlandiae, XII). Ed. Kirsi MAJANTIE. [katalogas]. Turku, 2007, p.8–23.
200. SABALIAUSKAITĖ, Kristina. Kostiumas. In *Lietuvos dailės istorija*: [vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams]. Sud. Alfonsas ANDRIUŠKEVIČIUS, Adomas BUTRIMAS, Rasa BUTVILAITĖ et al. Vilnius, 2002, p. 162–164.

201. SAMALAVIČIUS, Stasys. Krosnys ir židiniai XVII–XVIII a. Vilniaus miestiečių namuose. *Architektūros paminklai*, 1984, t. IX, p. 31–36.
202. SARCEVIČIUS Saulius; TARAŠKEVIČIUS Ričardas. Vilniaus Šv. Mikalojaus bažnyčios plytos – nuo jų ženklinimų iki geocheminių sąsajų. *Archaeologia Lituana*, 2015, t. 16, p. 141–149.
203. SARCEVIČIUS, Saulius; SUBAČIUS, Rokas; BLOŽĖ, Artūras. Daktiloskopijos taikymas archeologinėje medžiagoje. *Lietuvos archeologija*, 1999, t. 18, p. 221–226.
204. SCHÄFER, Heiko. Ein frühneuzeitlicher Kachelfund aus Dankwartstraße 39 in der Hansestadt Wismar. In *Kacheln über Kacheln* (Archäologische Berichte aus Mecklenburg und Vorpommern, Beiheft 10). Hrsg. von Ulrich SCHOKNECHT. Neustrelitz, 2006, S. 103–118.
205. SCHÄFER, Heiko. Ein Kachelmodelmund des 16. Jahrhunderts aus der Oberbaustraße in Altentreptow, Lkr. Demmin. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2011, Bd. 18, S. 162–174.
206. SCHÄFER, Heiko. Eine Kachelgruppe aus der Mitte des 16. Jahrhunderts aus Anklam. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2014, Bd. 21, S. 159–170.
207. SCHÄFER, Heiko. Kachelmodel aus dem späten 15.–17. Jahrhundert von den Grundstücken Langenstraße 16 und 17 in der Hansestadt Stralsund. *Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern*, *Jahrbuch*, 2008, Bd. 56, S. 285–322.
208. SCHÄFER, Heiko. Vorreformatorische Kacheln und weitere Funde aus dem Ziegelschacht in der Ossenreyerstraße 21 in Stralsund. *Archäologische Berichte aus Mecklenburg-Vorpommern*, 2002, Bd. 9, S. 229–238.
209. SCHMIDT, Werner. *Friedrich I.: Kurfüst von Brandenburg, König in Preußen*. 2. Aufl. München, 1998.
210. SCHNIEK, Rüdiger. Feuerstellen und Heizanlagen in mittelalterlichen Gebäuden Norddeutschlands und Dänemarks. In *Von der Feuerstelle zum Kachelofen: Heizanlagen und Ofenkeramik vom Mittelalter bis zur Neuzeit*. *Beiträge des 3. wissenschaftlichen Kolloquiums Stralsund 9.-11. Dezember 1999* (Stralsunder Beiträge zur Archäologie, Geschichte, Kunst und Volkskunde in Vorpommern, Bd. III). Hrsg. von Claudia HOFFMANN, Manfred SCHNEIDER. Stralsund, 2001, S. 4–13.
211. SCHOLKMANN, Barbara. Forschungsfragestellungen, Möglichkeiten und Grenzen einer Archäologie der Reformation in Mitteleuropa. In *Archäologie der Reformation. Studien zu den Auswirkungen des Konfessionswechsels auf die materielle Kultur* (Arbeiten zur Kirchengeschichte, Bd. 104). Hrsg. von Carola JÄGGI, Jörn STAECKER. Berlin, New York, 2007, S. 3–25.
212. SEGGERN, Birgit von. *Der Landsknecht im Spiegel der Renaissancegraphik um 1500–1540*. Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Philosophischen Fakultät der Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität zu Bonn. Bonn, 2003.
213. SEIFERT, Manfred. *Technik-Kultur: das Beispiel Wohnraumheizung*. Dresden, 2012.
214. SEMKÓW, Jagoda; WOJNOWSKA, Weronika. Piece kaflowe z XIX i XX w. z terenu dawnych Prus i Pomorza. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy –*

podobieństwa – różnice. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 193–204.
215. SILVER, Larry. *Peasant Scenes and Landscapes: The Rise of Pictorial Genres in the Antwerp Art Market*. Philadelphia, PA, 2006.
216. SIMEK, Rudolf. *Monster im Mittelalter: Die phantastische Welt der Wundervölker und Fabelwesen*. Köln, Weimar, Wien, 2015.
217. ŚLAWSCY, Gabriela i Tadeusz. Garncarstwo i kaflarstwo w Bieczu od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. In *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji, Rzeszów, 21–23.IX.1993*. Red. Aleksandra GRUSZCZYŃSKA, Anna TARGOŃSKA. Rzeszów, 1994, s. 211–232.
218. SOUKUP, Michal B.; SOUKUPOVÁ, Markéta; ŠREJBER, Adam. Bohemian finds of stove tiles with the signature "HANS BERMAN". In *Written and iconographic sources in post-medieval archaeology* (Studies in Post-Medieval Archaeology, 4). Ed. Jaromír ŽEGKLITZ. Praha, 2012, pp. 145–164.
219. Standard Catalog of World Coins, 1601-1700. Ed. George S. CUHAJ. New York, 2014.
220. STARSKI, Michał. *Rynek miasta lokacyjnego w Pucku w świetle badań archeologicznych*. Warszawa, 2015.
221. STEPHAN, Hans-Georg. *Kacheln aus dem Werraland: die Entwicklung der Ofenkacheln vom 13. bis 17. Jahrhundert im unteren Werra-Raum* (Schriften des Werratalvereins Witzenhausen, Hf. 23). Witzenhausen, 1991.
222. STEPHAN, Hans-Georg. *Keramik der Renaissance im Oberweserraum und an der unteren Werra: Beiträge der Archäologie zur Erforschung der Sachkultur der frühen Neuzeit* (Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters, Beiheft 7). Köln, 1992.
223. STEPONAVIČIENĖ, Daiva. *Lietuvos valdovo dvaro prabanga XIII a. viduryje – XVI a. pradžioje.* Vilnius, 2007.
224. STEPONAVIČIENĖ, Daiva. Metalinės aprangos detalės ir papuošalai Vilniaus Žemutinės pilies tyrinėjimų duomenimis. *Lietuvos archeologija*, 2003, t. 24, p. 107–126.
225. STRAUSS, Konrad. *Die Geschichte der Töpferzunft vom Mittelalter bis zur Neuzeit und die Kunsttöpfereien in Alt-Livland (Estland und Lettland)*. Basel, 1969.
226. STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst des 15. bis 17. Jahrhunderts in europäischen Ländern*. Teil III. Strassburg, 1983.
227. STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst des 15. und 16. Jahrhunderts in Deutschland, Österreich und der Schweiz*. Strassburg, 1966.
228. STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst des 15. und 16. Jahrhunderts in Deutschland, Österreich, Schweiz und Skandinavien*. Teil II: neue Folge. Strassburg, 1972.
229. STRAZDAS, Dainius. Akmenų krosnys Vilniuje. *Miestų praeitis*, 2004, t. 1, p. 311–378.
230. STRAZDAS, Dainius. Antrosios Biržų pilies rūmų koklinės krosnies tyrimai ir rekonstrukcija. In *XVI–XVII a. koklinės krosnys šiauriniame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paribyje: konferencijos medžiaga.* Sud. Deimantė PRUNSKIENĖ. Kaunas, 2006, p. 67–101.

231. SUN, Jing. Exotic Imitation and Local Cultivation: A Study on Art Form of Dutch Delfware Between 1640 and 1720. In *The Transformation of Vernacular Expression in Early Modern Arts*. Eds. Joost KEIZER and Todd M. RICHARDSON. Leiden, Boston, MA, 2012, pp. 373–398.
232. SZCZEPANOWSKA, Karolina. Sceny polowań na nowożytnych kaflach z Gdańska. Charakterystyka przedstawień na podstawie kafli z wybranych stanowisk. *Gdańskie Studia Archeologiczne*, 2014, nr. 4, s. 135–156.
233. ŠAKINYTĖ, Ieva. *Klaipėdos buitinė keramika XV–XVIII a.* Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2001.
234. ŠIMKUTĖ Indrė. XVI–XIX A. stikliniai buteliai Klaipėdoje: tipologija, chronologija, reikšmė. *Lietuvos archeologija, t.* 39, p. 145–176.
235. ŠLIOŽEVIČIŪTĖ, Eglė. *XV–XVII a. kokliai su figūriniais ornamentais Klaipėdos istorijos kontekste*. Bakalauro baigiamasis darbas. Vilnius, 2000.
236. TACKE, Andreas. *Der katholische Cranach: zu zwei Großaufträgen von Lucas Cranach d.Ä., Simon Franck und der Cranach-Werkstatt (1520–1540)* (Berliner Schriften zur Kunst, Bd. 2). Mainz, 1992.
237. TAMÁSI, Judit. *Verwandte Typen im schweizerischen und ungarischen Kachelfundmaterial in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts: Vergleichsuntersuchungen zu den Werkstattbeziehungen zwischen dem Oberrheinischen Raum und Ungarn* (Művészettörténet, műemlékvédelem, 8). Budapest, 1995.
238. TARAŠKEVIČIUS, Ričardas; BLIUJIENĖ, Audronė; KARMAZA, Bronislavas; MERKEVIČIUS, Algimantas; NEMICKIENĖ, Rėda; RACKEVIČIUS, Gintautas; SARCEVIČIUS, Saulius; STAKĖNIENĖ, Rimutė; STRAZDAS, Dainius; ŠIRVYDAITĖ, Simona; VAITKEVIČIUS, Gediminas; ZINKUTĖ, Rimantė. Geocheminiai tyrimų metodai archeologijoje – taikymo galimybės. In *Metodai Lietuvos archeologijoje*. Sud. Algimantas MERKEVIČIUS. Vilnius, 2013, p. 249–304.
239. TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda: urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų*. Vilnius, 1994.
240. TAUBER, Jürg. *Herd und Ofen im Mittelalter. Untersuchungen zur Kulturgeschichte am archäologischen Material vornehmlich der Nordwestschweiz (9.–14. Jahrhundert*) (Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters, Bd. 7). Olten, 1980.
241. TAUTAVIČIUS, Adolfas. *Vilniaus pilies kokliai (XVI–XVII)* (Acta historica Lituanica, kn. 4). Vilnius, 1969.
242. *The Archaeology of Reformation 1480–1580* (Society for Post-Medieval Archaeology Monograph, 1). Eds. David GAIMSTER and Roberta GILCHRIST. Leeds, 2003.
243. *Turaidas pils 16.–18. gadsimta krāsns keramika. Katalogs*. Sastād. Ieva OSE. [Rīga], 2013.
244. UBIS, Edvinas. *Klaipėdos pilies XIII–XVII amžių keraminiai indai*. Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2012.

245. VAIŠVILAITĖ, Irena. Šventųjų kultas XVI a. antroje pusėje – XVII a. pirmoje pusėje. In *Šventieji vyrai, šventosios moterys: šventųjų gerbimas LDK XV–XVII a.* Sud. Mindaugas PAKNYS. Vilnius, 2005, p. 103–146.
246. VITANOVSKÝ, Michal; MENOUŠKOVÁ, Dana. Kachlové formy z Prostějova – Kostelecké ulice: k technologickým a tvůrčím otázkám vzniku renesančních kachlových reliéfů. *Archeologické rozhledy*, 2010, roč. 62, č. 4, s. 680–695.
247. VITKAUSKIENĖ, Birutė Rūta. Kiškio simbolika ir Renesansas. *Kultūros barai*, 1992, nr. 1, p. 65.
248. WARNKE, Martin. *Cranachs Luther. Entwurf für ein Image*. Frankfurt am Main, 1984.
249. WEGNER, Martina. Ein renaissancezeitlicher Kachelkomplex aus Stralsund – Rekonstruktionsansatz der Kachelserien. *Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern*, *Jahrbuch*, 2011, Bd. 59, S. 199–249.
250. WESTERMANN, Mariët. *The Art of the Dutch Republic, 1585–1718*. London, 1996.
251. WILCKENS, Leonie von. *Geschichte der deutschen Textilkunst: vom späten Mittelalter bis in die Gegenwart*. München, 1997.
252. WILLOWEIT, Gerhard. *Die Wirtschaftsgeschichte des Memelgebiets*. Bd. 1. Marburg an der Lahn, 1969.
253. *Written and iconographic sources in post-medieval archaeology* (Studies in Post-Medieval Archaeology, 4). Ed. Jaromír ŽEGKLITZ. Praha, 2012.
254. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos Šv. Jono XVII a. bažnyčia. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2006 metais*. Vilnius, 2007, p. 258–265.
255. ZABIELA, Gintautas; ABROMAVIČIUS, Egidijus; KRANIAUSKAS, Rokas; URBONAITĖ-UBĖ, Miglė; UBIS, Edvinas. Klaipėdos pilies rytinės kurtinos vietos tyrimai. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2014 metais*. Vilnius, 2015, p. 210–217.
256. ZABIELA, Gintautas; BUKANTAITĖ, Vita; ČĖSNA, Žilvinas; KRANIAUSKAS, Rokas; UBIS, Edvinas. Klaipėdos pilies pietinė dalis ir kurtinos. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2010 metais*. Vilnius, 2011, p. 199–210.
257. ZACHAR, Ján. Archeologický výskum na Hornej ul. č. 2 v Banskej Bystrici. (K významu vnútrodvorov pre poznanie stredovekej a novovekej materiálnej kultúry mesta). *Archaeologia historica*, 2009, roč. 34: *sborník příspěvků přednesených na 40. medzinárodní konferenci archeologie středověku s hlavným zaměřením Hmotná kultura každodenního života ve středověku a raném novověku Plzen, 15.-19. září 2008*, s. 285–300.
258. ZAKRAUSKAS, Sigitas. Ikireformacinio meno atspindžiai Vilniaus Žemutinės pilies XVI a. pradžios kokliuose. In *Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis*. Ats. red. Ingė LUKŠAITĖ. Vilnius, 1994, p. 149–158.
259. ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos istorija*. T. 1: *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija*. Klaipėda, 2002.
260. ŻEMIGAŁA, Maria. *Ogrzewanie piecowe na zamku w Bolesławcu nad Prosną XIV–XVII w.* (Acta archaeologica Lodziensia, nr. 33). Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Lódź, 1987.

261. ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5 sklypo radiniai (2012–2013 m. tyrimai). *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2014 metais*. Vilnius, 2015, p. 557–576.
262. ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne z Kowna. In *Średniowieczne i nowożytne kafle. Regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 241–252.
263. ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Radiniai iš 2008 m. tyrinėjimų sklype A. Jakšto gatvėje 6. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2009 metais*, Vilnius, 2010, p. 328–344.
264. ŽEGKLITZ, Jaromír. Grafické a další předlohy motivů na kachlích z českého prostředí: renesanční kachle jako prostředek šíření idejí a kultury doby reformace. *Archeologické rozhledy*, 2012, roč. 64, č. 2, s. 265–319.
265. ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork models for motifs on stove tiles from the Czech lands. Renaissance stove tiles as a means for disseminating ideas and culture during the age of Reformation. In *Written and iconographic sources in post-medieval archaeology* (Studies in Post-Medieval Archaeology, 4). Ed. Jaromír ŽEGKLITZ. Praha, 2012, pp. 25–111.
266. ŽEGKLITZ, Jaromír; VITANOVSKÝ, Michal; ZAVŘEL, Jan. Soubor kachlových forem z pražské hrnčířské dílny Adama Špačka a její kachlová produkce v letech 1531–1572. *Archeologické rozhledy*, 2009, roč. 61, č. 3, s. 427–466.
267. ŽUKAS, Julius. *Klaipėdos miesto ir regiono ekonominė istorija XIII–XVI amžiais*. Klaipėda, 2015.
268. ŽULKUS, Vladas. Bažnyčios Klaipėdos XIII–XVII a. urbanistinėje struktūroje. In *Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis*. Ats. red. Ingė LUKŠAITĖ. Vilnius, 1994, p. 99–116.
269. ŽULKUS, Vladas. Entwicklungslinien der Stadt Memel von der Gründung bis zur Mitte des 17. Jahrhunderts. In *Memel als Brücke zu den Baltischen Ländern: Kulturgeschichte Klaipėdas vom Mittelalter bis ins 20. Jahrhundert* (Tagungsberichte der Historischen Kommission für Ost- und Westpreussische Landesforschung, Bd. 26). Hrsg. von Bernhart JÄHNIG. Osnabrück, 2011, S. 13–34.
270. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos istorijos ir topografijos bruožai XIII–XVII a. (Archeologijos duomenimis). In *Klaipėdos miesto ir regiono archeologijos ir istorijos problemos* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, t. II). Sud. Alvydas NIKŽENTAITIS, Vladas ŽULKUS. Klaipėda, 1994, p. 5–16.
271. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos kultūriniai sluoksniai. *Architektūros paminklai*, 1982, t. VII, p. 6–12.
272. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos senamiesčio kultūriniai sluoksniai. *Mokslas ir gyvenimas*, 1982, nr. 1, p. 24–26.
273. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos senamiesčio raidos XIII–XVII amžiuje problemos. *Lietuvos TSR architektūros klausimai*, t. 5, sąs. 4: *Lietuvos miestų genezė ir raida*. Vilnius, 1977, p. 31–37.
274. ŽULKUS, Vladas. *Klaipėdos senojo miesto raidos modelis*. Vilnius, 1991.

275. ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda, Miestas ir pilis, Archeologija ir istorija.* Vilnius, 2002.
276. ŽULKUS, Vladas. XV–XIX amžių Klaipėdos statybinė keramika. *Architektūros paminklai*, 1979, t. V, p. 37–43.
277. ŽULKUS, Vladas; GENYS, Jonas. Klaipėdos XV–XVII a. krosnys (archeologiniai duomenys). *Muziejai ir paminklai*, 1984, kn. 6, p. 56–63.
278. БУБЕНЬКО, Татьяна. Типология и хронология изразцов Витебского замка XVI-XVIII веков. In *Średniowieczne i nowożytne kafle: regionalizmy – podobieństwa – różnice*. Red. Maria DĄBROWSKA, Halina KARWOWSKA. Białystok, 2007, s. 253–272.

Internetiniai šaltiniai

1. Christine von Hessen vaizdavimas XVI a. vidurio koklyje, Wolgast, Greifsvaldo apylinkės; Ostsee-zeitung.de: http://www.ostsee-zeitung.de/Vorpommern/Usedom/Landgraefin-schlummerte-unter-der-Schifferstrasse [žiūrėta 2016 08 01].
2. Dubeninių koklių krosnis, dekoruota rozetėmis, XIX a. tapyba; dr. Fischer Kunstauktionen: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paar_in_Tracht_auf_der_Ofenbank.jpg [žiūrėta 2016 07 09].
3. Evangelistai Lukas ir Morkus Crispijno de Passes Vyr. (1579–1637) graviūrose http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=1337250&partId=1&searchText=crispijn+de+passe+evangelists&page=1; http://www.harvardartmuseums.org/collections/object/316032?position=6ulture [žiūrėta 2016 08 10].
4. Imperatoriaus Karlo V vaizdavimas Tiziano Vecellio kūryboje, 1548 m.; reproArte. Die Kunstdruckmanufaktur:https://reproarte.com/de/themenauswahl/stilrichtungen/portraetmalerei/kaiser-karl-v-bei-muehlberg-detail [žiūrėta 2016 06 10].
5. Įvairialaikės koklinės krosnys ikonografijoje; Galerie: Kachelöfen auf zeitgenössischen Abbildungen.Furnologia.de. Das Online-Magazin zur historischen Ofenkeramik: http://furnologia.de/galerie/galerie-kacheloefen-auf-zeitgenoessischen-abbildungen/ [žiūrėta 2016 08 03].
6. Jano Brueghelio Jaunesniojo (1601–1678) tapybos darbas; artnet: http://www.artnet.com/artists/jan-brueghel-the-younger-and-frans-francken-the-younger/past-auction-results [žiūrėta 2016 08 28].
7. Johanno Friedricho iš Saksonijos portretas 1543 m Georgo Penczo graviūroje; drawingsandprints.com:http://www.drawingsandprints.com/CurrentExhibition/detail.cfm?ExhibitionID=14&Exhibition=10 [žiūrėta 2016 08 15].
8. Keraminės langų detalės su Annos Jagiellos ir Ferdinando I portretais; Kaunas, Muitinės g. 2, 1992 m.; Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus: http://www.ciurlionis.lt/uploads/images/EKSPOZICIJOS/keramikos%20muziejus/senoji%20Kauno%20keramika/Lango%20apvadas,%20Onos%20Jogailaites%20portretinis%20

atvaizdas,%20XVI%20a.,%2012,5X25X54,%20rasta%201992%20m.%20Kauno%20sen amiestyje,%20Muitines%20g.%202.JPG [žiūrėta 2016 09 21]
9. Medžio raižinys, vaizduojantis Lotyniškos mokyklos klasę, Niurnbergas, XVI a. pabaiga; Furnologia.de. Das Online-Magazin zur historischen Ofenkeramik: http://furnologia.de/galerie/galerie-kacheloefen-auf-zeitgenoessischen-abbildungen/ [žiūrėta 2016 08 03].
10. Muzikos mūza Euterpė Crispijno de Passes Vyr. (1579–1637) graviūroje; R.E. Lewis& Daughter. Original Prints: http://www.relewis.com/depasse-euterpe.html [žiūrėta 2016 05 18].
11. Prūsijos didysis kurfiurstas Friedrichas Wilhelmas (1620–1688) ir jo pirmoji žmona Luise Henriette von Oranien (1627–1667) Gerrito van Honthorsto tapybos darbe (1647); Grand Ladies: http://www.gogmsite.net/casual_dress_-_1641_to_1683/1647-louise-henriette-van-n.html [žiūrėta 2016 06 22].
12. Prūsijos didysis kurfiurstas Friedrichas Wilhelmas ir jo pirmoji žmona Luise Henriette von Oranien (1627–1667) Franso van Beusekomo vario raižinyje (1647); Preussen. Chronik eines deutschen Staates: https://www.preussenchronik.de/bild_jsp/key=bild_505.html [žiūrėta 2016 06 22].
13. Prūsijos karaliaus Friedricho II 1746 m. moneta; Künker. Müznauktionen und Goldhandel: https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/114195 [žiūrėta 2016 05 01].
14. Prūsijos karaliaus Friedricho II 1756 m. moneta: Breuer. Münzen und Medaillen e.K. https://www.breuer-muenzen.de/silber-billon-kupfermuenzen/deutschland/altdeutschland-bis-1871/brandenburg-preussen/friedrich-ii.-der-grosse-1740-1786/1169/1/2-taler-1750 [žiūrėta 2016 05 01].
15. Prūsijos karaliaus Friedricho II 1774 m. moneta; Künker. Müznauktionen und Goldhandel: https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/114428 [žiūrėta 2016 05 01].
16. Prūsijos karaliaus Friedricho II 1778 m. moneta; Künker. Müznauktionen und Goldhandel: https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/114428 [žiūrėta 2016 05 01].
17. Prūsijos karaliaus Friedricho Wilhelmo I 1715 m. moneta; NGC. World Coin Price Guide: https://www.ngccoin.com/price-guide/world/german-states-prussia-112-thaler-doppelgroschen-km-124-1714-1718-cuid-59352-duid-160210 [žiūrėta 2016 05 01].
18. Prūsijos karaliaus Friedricho Wilhelmo I 1735 m. moneta; Künker. Müznauktionen und Goldhandel: https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/54201 [žiūrėta 2016 05 01].
19. Prūsijos kurfiurstas Georgas Wilhelmas (1595–1640) ir jo žmona Elizabeth Charlotte (1597–1660) menininko Matthiaso Czwiczeko (apie 1600–1652) kūryboje; Art 900: http://www.art9000.com/poster/en/artist/image/matthias-czwiczek/18708/1/117285/georg-wilhelm-von-brandenburg-u-gemahlin/index.htm [žiūrėta 2016 06 22].
20. Prūsijos kurfiursto Georgo Wilhelmo 1620 m. moneta; Künker. Müznauktionen und Goldhandel https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/65998 [žiūrėta 2016 05 01].
21. Prūsijos kurfiursto Georgo Wilhelmo 1627 m. moneta; Künker. Müznauktionen und Goldhandel: https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/54184 [žiūrėta 2016 05 01].

22. Prūsijos kurfiursto Georgo Wilhelmo 1637 m. moneta; Künker. Müznauktionen und Goldhandel: https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/80199 [žiūrėta 2016 05 01].
23. Saksonijos elektorius Moritzas von Sachsenas (1521–1553) Lucaso Cranacho Jaunesniojo kūryboje, 1578 m.; Google Art& Culture: https://www.google.com/culturalinstitute/beta/asset/IQFUErXb9_WCgw [žiūrėta 2016 10 23].
24. Sieninio apmušalo fragementas, vaizduojantis „Filis ir Aristotetlis“, apie 1470 m.; Bazelio istorinis muziejus: https://www.flickr.com/photos/28433765@N07/6635815715/in/album-72157628717819423/ [žiūrėta 2016 06 01].
25. Sūnus palaidūnas Albrechto Dürerio kūryboje; http://www.kunstkopie.de/a/albrecht-duerer/duerer_albrecht_der_verlo.html [žiūrėta 2016 07 26].
26. Šv. Dorotėja, Soesto miesto Valsburgo bažnyčia, apie 1410/20 m.; LWL-Museum für Kunst und Kultur: https://www.lwl.org/LWL/Kultur/museumkunstkultur/sammlung/highlights/highlight-auswahl/conrad-von-soest [žiūrėta 2016 09 02].
27. Šv. Veronikos vaizdavimas Martino Schongauerio kūryboje, apie 1480 m: Usembeta.org: http://useum.org/artwork/Saint-Veronica-Martin-Schongauer-1480 (žiūrėta 2016 06 07)
28. Šventosios Romos imperijos imperatorius Ferdinandas I, Hanso Bocksbergerio Vyr. tapyboje; Renaissance Italy: http://www.lisakaborycha.com/14-the-imperial-renaissance/ [žiūrėta 2016 08 01].
29. Terakotinis Šv. Kotrynos reljefas, apie 1480 m., nežinomas autorius, Olandija; V&A Search the Collections: http://collections.vam.ac.uk/item/O71863/st-catherine-of-alexandria-relief-unknown [žiūrėta 2016 06 01].

PRIEDAI

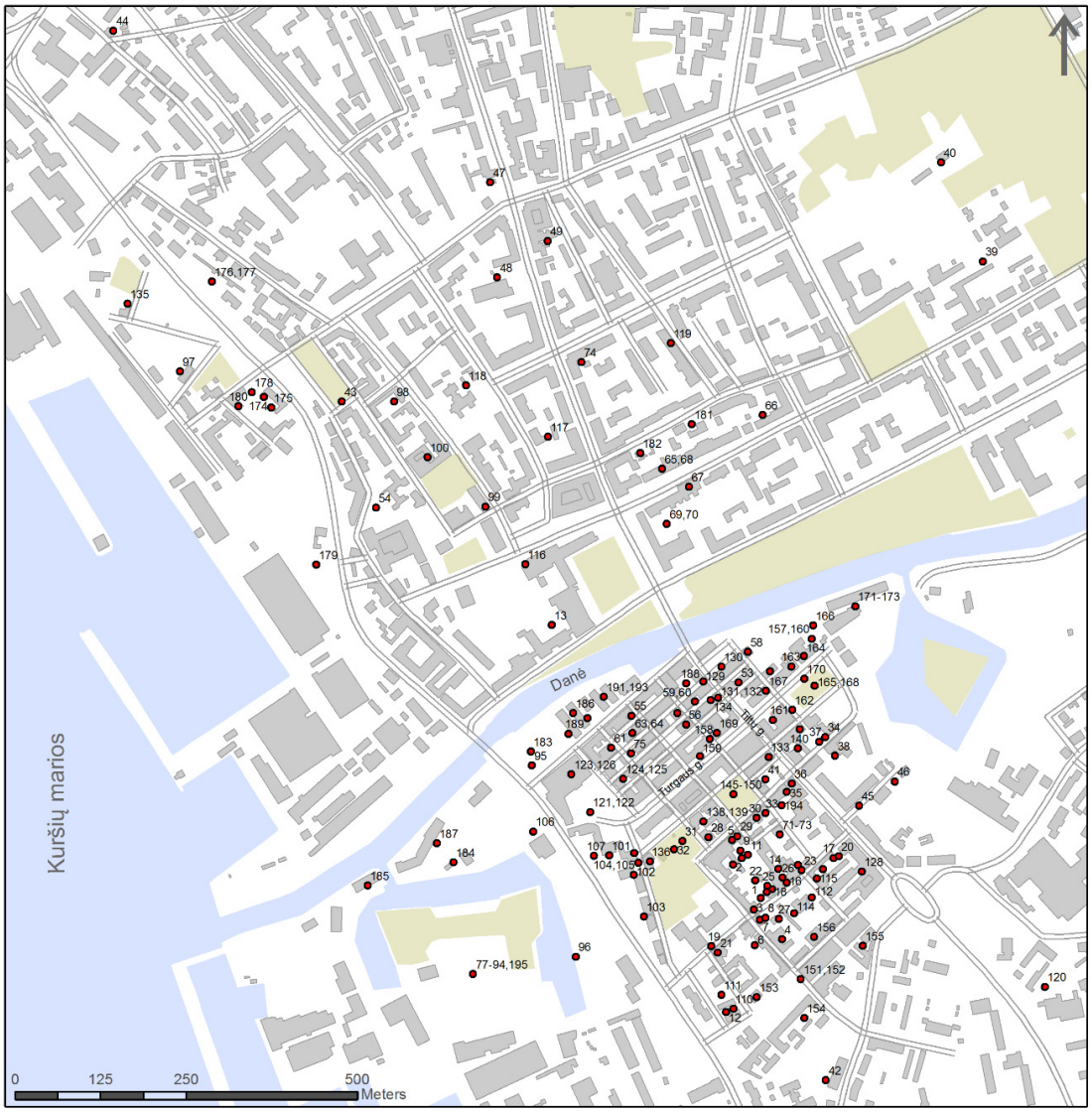

1 pav. Bendras koklių radaviečių suvestinis planas ir koklių kiekybinė išraiška

(detalesnė informacija žr. 2 pav.)

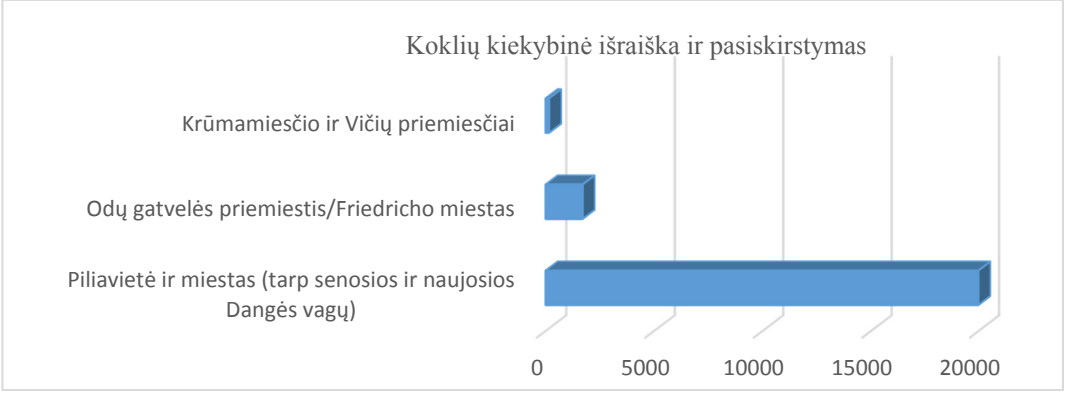

2 lent. Klaipėdos koklių radaviečių suvestinė						
Eilės Nr. plane	Vykdytų kasinėjimų metai	Ataskaitos parengimo metai	Ataskaitos numeriai		Tyrėjas Kita informacija	Gatvė/objektas
			AS	Pg. m.		
						Aukštoji g.
1	1974	1974	263	8254	ŽULKUS, V.	Aukštoji g. 13b
2	1976	1976	384	9667	PATKAUSKAS, S.	Aukštoji g. 3-3a
3	1978	1979	264	8255	PALECKIS, E.	Aukštoji g. 5/13
4	1980	1980	86	7974	PALECKIS, E.	Aukštoji g. 15, 17, 19
5	1980	1982	87	7975	GENYS, J.	Aukštoji g. 3-3a/Didžioji Vandens g. 8
6	1980	1980	262	8253	PATKAUSKAS, S.	Aukštoji g. 6, 8
7	2005	2006	358	9274	BRAZAUSKAS, M.	Aukštoji g. 15/Daržų g. 9
8	2006	2007	362	9643	JAROCKIS, R.	Aukštoji g. 15/Daržų g. 9
9	2009	2010	403	10163	SONGAILAITĖ, R.	Aukštoji g. 5, 9
10	2010	2010	422	10183	SONGAILAITĖ, R.	Aukštoji g./Didžioji Vandens g. 2
11	2011	2011	433	10527	SONGAILAITĖ, R.	Aukštoji g./Didžioji Vandens g. 2
						Bružės g.
12	1984	1985	102	7990	PALECKIS, E.	Bružės g. 2/Skerdėjų g.
						Dangės g.
13	1974	1974	261	8232	ŽULKUS, V.	Dangės g. 15
						Daržų g.
14	1970–74	1985	111	7999	ŽULKUS, V.	Daržų g. 10
15	1970–74	1985	111	7999	ŽULKUS, V.	Daržų g. 6, 8
16	1970–74	1985	111	7999	ŽULKUS, V.	Daržų g. 10
17	1970–74	1985	111	7999	ŽULKUS, V.	Daržų g. 1
18	1970–74	1985	111	7999	ŽULKUS, V.	Daržų g. 12-14
19	1970–74	1985	111	7999	ŽULKUS, V.	Daržų g. (tarp Sukilėlių ir Aukštosios g.)
20	1979	1980	23	7911	PALECKIS, E.	Daržų g. 1
21	1980	1981	25	7913	GENYS, J.	Daržų g. 13
22	1980	1981	267	8258	PALECKIS, E.	Daržų g. 5, 6, (14)
23	1985	1985	26	7914	PALECKIS, E.	Daržų g. 8
24	1987	1988	27	7915b	GENYS, J.	Daržų g. 14
25	1988	1988	27	7915	GENYS, J.	Daržų g. 14
26	1994	1995	149	8040	SPRAINAITIS, R.	Daržų g. 10
27	2008	2008	388	9289	SONGAILAITĖ, R.	Daržų g. 9A
						Didžioji Vandens g.
28	1972	1985	111	7999	ŽULKUS, V.	Didžioji Vandens g. 5
29	1981	–	–	–	MLIM fondai	Didžioji Vandens g. 8
30	1982	1983	36	7924	SPRAINAITIS, R.	Didžioji Vandens g. 14
31	1985	1985	166	8087	SPRAINAITIS, R.	Didžioji Vandens g. (I. Simonaitytės bibliotekos vietoje)
32	1986	1986	37	7925	SPRAINAITIS, R.	Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje)
33	1988	1988	38	7926	ŽULKUS, V.	Didžioji Vandens g. 14A
34	1992	1992	40	7928	SPRAINAITIS, R.	Didžioji Vandens g. 23
35	1995	1996	161	8082	SPRAINAITIS, R.	Didžioji Vandens g. 20
36	1996	1997	163	8084	SPRAINAITIS, R.	Didžioji Vandens g. 20A
37	1998	1999	245	8166	BRAČIULIENĖ, R.	Didžioji Vandens g. 23-25
38	2011				MLIM fondai	Didžioji Vandens g. 24-26
						Donelaičio g.
39	2007	2007	392	9272	BRAČIULIS, V.	K. Donelaičio g. 5B
40	2010	2011	427	10226	UBIS, E.	K. Donelaičio g. 6B
						Galinė g.; Galinio Pylimo g.
41	1984	1985	103	7991	PALECKIS, E.	Galinė g. 16/Didžioji Vandens g. 13
42	1994	1994	88	7976	SPRAINAITIS, R.	Galinio Pylimo g. 16
						Gegužės g.
43	1990				MLIM fondai	Gegužės g./Krovėjų g.
						Gintaro g.
44	2012	2012	449	10303	SONGAILAITĖ, R.	Gintaro g. 14 (vien tik fabrikiniai)
						Grįžgatvio g.
45	2001	2002	312	–	MASIULIENĖ, I.	Grįžgatvio g.
46	2010	2011	426	10177	ŠIMKUTĖ, I.	Grįžgatvio g. 4

						Herkaus Manto g.
47	2007	2007	355	9758	PILIČIAUSKIENĖ, G.	H. Manto g. 19
48	2009	2009	387	9669	SONGAILAITĖ, R.	H. Manto g. 11
49	2007	2008	396	9278	VASILIAUSKAS, E.	H. Manto g. 22 (fabrikiniai)
						Joniškės g.
50	2011	2012	442	10245	BALSAS, D.	Joniškės g. 3 (plane nepažymėta)
						Jono g.
51	1970		111 (?)		MLIM fondai	Jono g. (10?)*
52	1970–74	1985	111	7999	ŽULKUS, V.	Jono g. 10
53	1999	2000	254	8245	BRAČIULIENĖ, R.	Jono, Kepėjų, Tiltų g. 3/16/5
						Jūros g.
54	2007	2007	395	9271	BRAČIULIS, V.	Jūros g. 8
						Kalvių g. ir kt.
55	1980	1980	91	7979	GENYS, J.	Kalvių, Pasiuntinių g. (skveras)
						Kepėjų g.
56	1970–74	1985	111	7999	ŽULKUS, V.	Kepėjų g. 10
						Kurpių g.
57	1970–74	1985	111	7999	ŽULKUS, V.	Kurpių g. 2
58	–	–	–	–	MLIM fondai	Kurpių g. 8
59	1974	1974	240	8161	ŽULKUS, V.	Kurpių g. 4
60	1980	1981	73	7961	GENYS, J.	Kurpių g. 4
61	1981	1981	72	7960	SPRAINAITIS, R.	Kurpių g. 1
62	1985	–	–	–	pagal MLIM katalogą	Kurpių g. 2
63	1990	1991	74	7962	SPRAINAITIS, R.; ELERTAS, D.	Kurpių g. 3
64	2007–08	–	–	–	MASIULIENĖ, I.	Kurpių g. 3
						Liepų g.
65	1984	–	–	–	MLIM fondai	Liepų g. 5
66	2001	2001	316	8588	BRAZAUSKAS, M.	Liepų g. 17
67	2001	2002	318	8589	BRAZAUSKAS, M.	Liepų g. 10
68	2001	2002	309	8583	BRAČIULIENĖ, R.	Liepų g. 5
69	2012	–	–	–	MLIM fondai	Liepų g. 4
70	2013	–	–	–	MLIM fondai	Liepų g. 4, 6
						Mažoji g.
71	1980	1980	19	7907	GENYS, J.	Mažoji g. 2
72	1980	1980	20	7908	GENYS, J.	Mažoji g. 2
73	1982	1983	22	7910	PALECKIS, E.	Mažoji g. 2
74	1994 (?)	–	380 (?)	–	SPRAINAITIS, R	Mažvydo alėja* (abejojama)
						Mėsininkų g.
75	1980	1987	92	7980	GENYS, J.	Skveras prie Mėsininkų g.
						S. Nėries g.
76	2011	2012	431	10234	GEŠTAUTAITĖ, K.	S. Neries g. 16 ir Priestočio g. 14
						Piliavietė (tyrimų vietos pažymėtos vienu tašku)
77	1968	1970	30	7918	TAUTAVIČIUS, A.	Klaipėdos piliavietė
78	1974–75	1976	379=35	9661	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
79	1976	1978	31	7919	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
80	1977–78	1979	32	7920	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
81	1977	1979	33	7921	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
82	1979–80	1981	221	8262	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
83	1981	1981	270	8261	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
84	1986	1987	226	8147	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
85	1986	1987	34	7922	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
86	1994	1995	228	8149	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
87	1995	1996	229	8150	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
88	1998	1999	231	8152	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
89	1997	1998	215	8136	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
90	1999	1999	281	8272	ŽULKUS, V.	Klaipėdos piliavietė
91	2007–08	2008	391	9679	ZABIELA, G.	Klaipėdos piliavietė
92	2009	2013	452	–	ZABIELA, G.	Klaipėdos piliavietė
93	2010	2013	454 /453	–	ZABIELA, G.	Klaipėdos piliavietė
94	2014	2016	904 (475.5) Za–08*		ZABIELA, G.	Klaipėdos piliavietė

						Pilies g.
95	2006	2007	341	9220	MASIULIENĖ, I.	Pilies g.
96	2011	2012	429	10243	BALSAS, D.	Pilies, Žvejų, Danės g.
						Plytų g.
97	1992	1992	97	7985	BRAČIULIS, V.	Plytų g. 10
						Puodžių g.
98	1990	1990	50	7938	SPRAINAITIS, R.	Puodžių g. (13, 15), 17
99	1995	1995	371	9653	SPRAINAITIS, R.	Puodžių g. 3
100	2011	2012	446	10247	IVANAUSKAS, T.	Puodžių g. 11/Bokštų g. 6 (fabrikiniai)
						Sukilėlių g.
101	–	–	–	–	MLIM fondai	Sukilėlių g. 5
102	1979	1980	41	7929	PALECKIS, E.	Sukilėlių g. 11
103	1980	1982	44	7932	PALECKIS, E.	Sukilėlių g. 17
104	1981–82	1982	43	7931	SPRAINAITIS, R.	Sukilėlių g. 11 (LMTI)
105	1984	1984	45	7933	PALECKIS, E.	Sukilėlių g. 11 (LMTI)
106	1989	1989	46	7934	SPRAINAITIS, R.	Sukilėlių g. (kavinės „Nida“ prijungimas)
107	1990	1990	48	7936	SPRAINAITIS, R.	Sukilėlių g. 4, 6, 8
108	1996	1997	220	8141	GENYS, J.	Sukilėlių g. 12
109	2010	–	–	–	BRAZAITIS, DŽ.	Sukilėlių g. 12
						Skerdėjų g.
110	1992	1993	108	7996	SPRAINAITIS, R.	Skerdėjų g. 10, 12/Bružės g. 2
111	2007	2008	356	–	SONGAILAITĖ, R.	Skerdėjų g. 2, 6, 8
						Šaltkalvių g.
112	1979	1980	101	7989	PALECKIS, E.	Šaltkalvių g. 2
113	1980	1980	280	8271	PATKAUSKAS, S.	Šaltkalvių g. 3
114	1980	1981	90	7978	PALECKIS, E.	Kvartalas 173
115	2003	2003	322	9906	BRAČIULIENĖ, R.	Šaltkalvių g./Daržų g. 3/1
						S. Šimkaus g.
116	1977	1978	365	9647	ŽULKUS, V.	S. Šimkaus g. 3
117	1995	1995	154	8054	SPRAINAITIS, R.	S. Šimkaus g. 6
118	2002	2006	349	–	MASIULIENĖ, I.	S. Šimkaus g. 13
						Šaulių g.
119	1995	1995	152	8043	SPRAINAITIS, R.	Šaulių g. 7
						Taikos pr.
120	2004	2004	331	–	JAROCKIS, R.	Taikos pr. 5
						Teatro a.
121	1985	1985	56	7944	SPRAINAITIS, R.	Teatro a.
122	1986	1987	269	8260	SPRAINAITIS, R.	Teatro a.
						Teatro g.
123	–	–	–	–	MLIM fondai	Teatro g. 2
124	1982	1983	53	7940	SPRAINAITIS, R.	Teatro g. 7
125	1986	1986	148	8039	SPRAINAITIS, R.	Teatro g. 7.
126	1983	1984	54	7942	PALECKIS, E.	Teatro g. 2 (dramos teatras)
127	2010	2010	425	10181	SONGAILAITĖ, R.	Teatro g. 2/Žvejų g. 23 (plane nepažymėta)
						Tiltų g.
128	1974	1974	278	8269	ŽULKUS, V.	Tiltų g. 26
129	1976	1977	383	9666	ŽULKUS, V.	Tiltų g. 3/Kurpių g.
130	1981	–	–		pagal MLIM katalogą	Tiltų g. 3
131	1982	1982	76	7964	ŽULKUS, V.	Tiltų g. 6A
132	1981	1982	75	7963	ŽULKUS, V.	Tiltų g. 6A
133	1982	1983	77	7965	ŽULKUS, V.	Tiltų g. 14
134	2012	2012	443	10301	BRAČIULIS, V.	Tiltų g. 6
						Titnago g.
135	1991	1991	28	7916	SPRAINAITIS, S.	Titnago g. 10
						Tomo g.
136	–	–	–	–	MLIM fondai	Tomo g. 2
137	1970–74	1985	111	7999	ŽULKUS, V.	Tomo g. (plane nepažymėta)
138	1977	1977	368	9650	ŽULKUS, V.	Tomo g. 8, 10, 10A
139	1978–80	1980	83	7971	ŽULKUS, V.	Tomo g. 8, 10A, 10B
140	1985	1988	84	7972	SPRAINAITIS, R.	Tomo g. 20, 22/Didžioji Vandens g. 21
141	1992	1993	85	7973	SPRAINAITIS, R.	Tomo g. 22
142	2008	2008	360	9292	BRAČIULIS, V.	Tomo g. 22
143	2009	2009	400	10043	SONGAILAITĖ, R.	Tomo, (Mėsininkų, Didžioji Vandens, Bažnyčių g.)
144	2015	2016	–	10437	ŠIAULINSKAS, R.	Tomo g. (plane nepažymėta)

						TOM–DV sklypas (tyrimų vietos pažymėtos vienu tašku)
145	1987	1988	9	7987	ŽULKUS, V.	TOM–DV sklypas
146	1989	1990	10	7898	ŽULKUS, V.	TOM–DV sklypas
147	1990	1991	13	7901	SPRAINAITIS, R.	TOM–DV sklypas
148	1991	1992	15	7903	SPRAINAITIS, R.	TOM–DV sklypas
149	1992	1993	17	7905	SPRAINAITIS, R.	TOM–DV sklypas
150	1993	1994	18	7906	SPRAINAITIS, R.	TOM–DV sklypas
						Turgaus a.
151	1979	1979	65	7953	ŽULKUS, V.; PALECKIS, E.	Turgaus a.
152	1979	1979	66	7954	ŽULKUS, V.	Turgaus a.
153	1979	1980	67	7955	PALECKIS, E.	Turgaus a. 24
154	1981	1982	69	7957	PALECKIS, E.	Turgaus a. 7
155	1983	1983	70	7958	PALECKIS, E.	Turgaus a. 3/Galinio Pylimo g. 6
156	1997	–	–	–	MLIM fondai	Turgaus a. 12
						Turgaus g.
157	1972	1972	206A	8127	ŽULKUS, V.	Turgaus g. 35
158	1973		111 (?)		MLIM fondai	Turgaus g. 9–11A/Jono g.
159	1979	1981	113	8001	SPRAINAITIS, R.	Turgaus g. 3, (5, 7, 9, 11, 13/ Tiltų g. 6)
160	1980	1981	59	7947	ŽULKUS, V.	Turgaus g. 33, 35
161	1982	1983	238	8159	GENYS, J.	Turgaus g. 20
162	1984	1986	60	7948	PALECKIS, E.	Turgaus g. 22
163	1994	1994	64	7952	SPRAINAITIS, R.	Turgaus g. 31
164	1993	1994	216	8137	GENYS, J.	Turgaus g. 33
165	1994	1995	147	8038	SPRAINAITIS, R.	Turgaus g. 24 (buv. Šv. Jono bažnyčios vietoje)
166	1994	1995	150	8041	SPRAINAITIS, R.	Turgaus g. (aplink buvusį konditerijos fabriką)
167	1994	1994	146	8034	SPRAINAITIS, R.	Turgaus g. 23
168	1995	1996	165	8086	SPRAINAITIS, R.	Turgaus g. 24 (buv. Šv. Jono bažnyčios vietoje)
169	2000	2001	302	8525	GENYS, J.	Turgaus g. 13
170	195	195	153	8044	SPRAINAITIS, R.	Turgaus g. 24
171	2006	2008	408	10238	ZABIELA, G.	Turgaus g. 37/2006
172	2010	2011	420	10179	NABAŽAITĖ, R.	Turgaus g. 37, (Pakalnės, Bastionų g.)
173	2012–13	2016	904 (475.5) Na–02*		NABAŽAITĖ, R.	Turgaus g. 37 (dalinai ir 2016 m.)
						Naujoji Uosto g.
174	1991	1991	110	7998	SPRAINAITIS, R.	Uosto g. 11, 13
175	1996	1997	162	8083	SPRAINAITIS, R.	Kvartalas tarp Uosto, Gegužės ir M. Šeiniaus g.
176	1997	1998	248	8187	SPRAINAITIS, R.	Naujoji Uosto g. 16
177	1998	1999	246	8147	BRAČIULIENĖ, R.	Naujoji Uosto g. 16
178	2004	2005	334	–	BRAČIULIENĖ, R.	Naujoji Uosto g. 11, 13, 15
179	2006	2006	350	–	ZABIELA, G.	Naujoji Uosto g. 5
180	2007	2007	393	9270	BRAČIULIS, V.	Naujoji Uosto g. 15b, 15c
						Vytauto g.
181	1993	1993	57	7945	BRAČIULIS, V.	Vytauto g. (tarp namų 5 ir 14)
182	1994	1994	58	7945	BANYTĖ, R.	Vytauto g. 13, 15
						Žvejų g.
183	1974	1976	78	7966	ŽULKUS, V.	Žvejų g. (skveras)
184	1978	1980	79	7967	ŽULKUS, V.	Žvejų g. 2
185	1980	1981	80	7968	SPRAINAITIS, R.	Žvejų g. 12
186	1984	1984	382	9665	GENYS, J.	Žvejų g. 4, 4A
187	1986	1989	82	7970	ŽULKUS, V.	Žvejų g. 8, 8A
188	1980	1981	279	8270	SPRAINAITIS, R.	Žvejų g. 3 ir Turgaus g. 6
189	2001	2002	317	8587	BRAZAUSKAS, M.	Žvejų g. 4A
190	2006	2006	347	9263	BRAČIULIENĖ, R.	Žvejų g. 10
191	2006	–	–	–	MLIM fondai	Žvejų g. 4, 6
192	2006	–	–	–	MLIM fondai	Žvejų g. 8
193	2006	2009	390	9914	JAROCKIS, R.	Žvejų g. 6, 8a
194	2008	–	–	–	BRAZAUSKAS, M.	Didžioji Vandens g. 18
195	2000	2000	298	8524	ŽULKUS, V.	Piliavietė
196	–	–	–	–	MLIM fondai	Daržų g. 4

* Klaipėdos universiteto bibliotekos suteiktas autorinis ataskaitos numeris, jos saugomos BRIAI

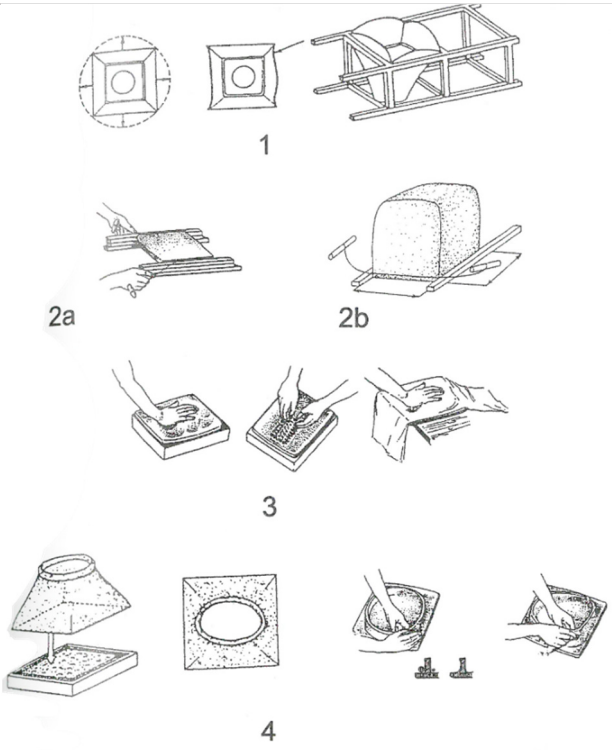

1. Dubeninių koklių gamyba
2. Molio masės paruošimas plokštės ruošiniui
3. Plokštės reljefo spaudimas į matricą
4. Kaklelio ir plokštės sujungimas

Koklių gamybos schema pagal Krajic–Volf, 1997 m.(publikuota DIVILEKOVÁ, Denisa; GREGOR. Miloš. Mineralogicko-technologická..., s. 303, obr. 1)

↑ Bendroji koklių gamybos schema

Gotikiniame koklyje pavaizduota indų gamyba žiedžiamuoju ratu, Čekija (PAVLÍK, Čeněk; VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů*..., s. 262, obr. 781)

a. b.

a. Lėtojo rato žymės žiestojo koklio dugnelyje (ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 43, Abb. 24)
b. Nupjautas koklio dugnelis, žiedžiant greituoju ratu (Klaipėda, MLIM)

↑ Koklių gamyba žiedžiamuoju ratu

Koklių gamybos matrica pavyzdys. 1–3. Molio ruošinio prispaudimas prie matricos. 4. Plokštė apipjaustoma. 5–8. Pridedamas kaklelis.
9. Nuo matricos nuimamas suformuotas koklis.
(ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 45, Abb. 27)

3 pav. Koklių gamybos technologijos

4 pav. Puodžius, gaminantis indus žiedžiamuoju ratu; 1589 m., Ravensburgo miestas, Vokietija (RADEMACHER, Dorothee-Ade; MÜCK, Susanne. *„Mach Krueg, Haeffen...*, 1989, knygos viršelis)

5 pav. Puodžiaus amatą įgijusi moteris (BERTAŠIUS, Mindaugas. *Dingęs miestas...*, p. 63)

6 pav. 1561 m. reljefiniame dirbinyje vaizduojami puodžiai (Vienos muziejus) (FRANZ, Rosemarie. *Der Kachelofen...*, Taf. 11: 11b)

Keramikos dirbtuvių vaizdai XVI a. ikonografijoje

7 pav. Pagrindiniai keramikos dirbtuvių produkcijos sudedamieji elementai pagal 1664 m. ikonografiją: 1) puodžius, 2) žiedimo ratas, 3) molis, 4) puodas, 5) ąsotis, 6) trikojis puodas, 7) dubuo, 8) molinis indas (su rankenomis), 9) matrica (koklių gamybai), 10) dangčiai, 11) keramikos degimo krosnis, 12) sudužusio indo liekanos
(KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 13, pav. 3)

8 pav. Plokštinis koklis, vaizduojantis meistrą, piešiantį koklio ikonografiją pagal knygos iliustraciją; Ludwigo I Pfaus dirbtuvės, apie 1575 m. (ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen...*, S. 84, Abb. 105)

Meistrų veikla

I – kertantis, skaldantis

II – pakuriantis keramikos degimo krosnį

III – kasantis molį

IV – gaminantis keramikos dirbinius

žiedžiamasis ratas

matricos (koklių gamybai)

9 pav. Keramiko dirbtuvės, XVI a. II pusės Josto Ammano raižinys (papildomai išryškinta autorės)
(STEPHAN, Hans-Georg. *Kacheln aus dem Werraland...*, S. 19, Abb. 1)

Daugiaplaniai keramikos dirbtuvių vaizdai XVI a. ikonografijoje

↓ **10 lent.** Krosnies keramika: tipai ir terminai
(atitikmenys Klaipėdos archeologinei medžiagai pagal Eva Roth Heege tipologiją)

	kategorija
	bazinis tipas
	atitikmuo Klaipėdos **(Kl.)** medžiagai (R. Nabažaitės)
	papildymas pagal Klaipėdos medžiagą (R. Nabažaitės)

Vertimas			***Originalo kalba***
PAPRASTIEJI (INDO PAVIDALO) KOKLIAI	***Kl.***	***Kodas***	***EINFACHE KACHEL (GEFÄSSKACHEL)***
Puodyninis koklis		***1***	***Becherkachel***
Puodyninis koklis apvalia anga		*1.1*	*Becherkachel mit runder Mündung*
Puodyninis koklis siaurėjančia anga		*1.2*	*Becherkachel mit enger Mündung*
Ilgasis puodyninis koklis (vamzdinis)		*1.3*	*Röhrenkachel*
Puodyninis koklis trikampe anga		*1.4*	*Becherkachel mit dreieckiger Mündung*
Puodyninis koklis trilape anga			*Becherkachel mit dreipassförmiger Mündung*
Puodyninis koklis išgaubtu (lęšio formos) dugnu		*1.6*	*Becherkachel mit Linsenboden*
Paprastasis išgaubtas koklis (konvekcinis)		***2***	***Einfache Pilzkachel***
Išgaubtas puodyninis koklis užapvalinta priekine dalimi		*2.1*	*Einfache Pilzkachel mit gerundeter Schauseite*
Išgaubtas puodyninis koklis nusmailinta priekine dalimi		*2.2*	*Einfache Pilzkachel mit spitzer Schauseite*
Išgaubtas puodyninis koklis plokščiu priekiu		*2.3*	*Einfache Pilzkachel mit flacher Schauseite*
Smailėjantis puodyninis koklis		***3***	***Spitzkachel***
Puodyninis koklis		***4***	***Topfkachel***
Puodyninis koklis užapvalintu dugnu, apvalia anga		*4.1*	*Topfkachel mit Rundboden, runde Mündung*
Puodyninis koklis užapvalintu dugnu, kvadratine anga		*4.2*	*Topfkachel mit Rundboden, quadratische Mündung*
Puodyninis koklis plokščiu dugnu, apvalia anga		*4.3*	*Topfkachel mit Standboden, runde Mündung*
			4.3.1; 4.3.2
Puodyninis koklis plokščiu dugnu, kvadratine anga		*4.4*	*Topfkachel mit Standboden, quadratische Mündung*
Puodyninis specialios formos koklis		*4.5*	*Topfkachel Sonderform*
Puodyninis/dubeninis koklis (tarpinis)		***5***	***Napfkachel***
Puodyninis/dubeninis koklis plokščiu dugnu, apvalia anga		*5.1*	*Napfkachel mit Standboden, runde Mündung*
Puodyninis/dubeninis koklis plokščiu dugnu, kvadratine anga		*5.2*	*Napfkachel mit Standboden, quadratische Mündung*
Puodyninis/dubeninis koklis plokščiu dugnu, keturlape anga		*5.3*	*Napfkachel mit Standboden, vierpassförmige Mündung*
Puodyninis/dubeninis koklis užapvalintu dugnu, apvalia anga		*5.4*	*Napfkachel mit Rundboden, runde Mündung*
Dubeninis koklis		***6***	***Schüsselkachel***
Dubeninis koklis plokščiu dugnu, apvalia anga		*6.1*	*Schüsselkachel mit Standboden, runde Mündung*
Dubeninis koklis plokščiu dugnu, kvadratine anga		*6.2*	*Schüsselkachel mit Standboden, quadratische Mündung*
Dubeninis koklis plokščiu dugnu, kvadratine nupjauta anga		*6.3*	*Schüsselkachel mit Standboden, quadratisch geschnittene Mündung*
Dubeninis specialios formos koklis		*6.4*	*Schüsselkachel Sonderformen*
Paprastieji nišiniai kokliai		***7***	***Einfache Nischenkachel***
Nedekoruotas nišinis koklis		*7.1*	*Einfache Nischenkachel mit unverziertem Masseblatt*
Dekoruotas nišinis koklis		*7.2*	*Einfache Nischenkachel mit gemodeltem Masseblatt*
Pusiaucilindris koklis		*7.3*	*Einfache Halbzylinderkachel*

SUDĖTINIAI KOKLIAI			ZUSAMMENGESETZTE KACHEL
Sudėtinis indo pavidalo koklis		**8**	**Zusammengesetzte Gefässkachel**
Indo pavidalo koklis, uždengtas plokšte		8.1	Gefässkachel mit eingesetztem Blatt
Sudėtinis dubeninis koklis		8.2	Zusammengesetzte Schüsselkachel
Dvigubas dubeninis koklis		8.3	Doppelte Schüsselkachel
Sudėtinis nišinis koklis		**9**	**Zusammengesetzte Nischenkachel**
Sudėtinis nedekoruotas nišinis koklis su atspaustais atkraščiais		9.1	Zusammengesetzte Nischenkachel, unverziertes Masseblatt mit vorgesetztem Rahmen
Sudėtinis nišinis koklis su atspausta dekoruota plokšte ir ažūrine plokšte priekyje		9.2	Zusammengesetzte Nischenkachel, gemodeltes Masseblatt mit vorgesetztem, durchbrochenem Blatt
Pusiaucilindris koklis		9.3	Halbzylinderkachel
Pusiaucilindris koklis (vertikalusis)		9.3.1	Halbzylinderkachel mit vertikalem Halbzylinder
Pusiaucilindris koklis (horizontalusis)		9.3.2	Halbzylinderkachel mit horizontalem Halbzylinder
Dvigubas pusiaucilindris koklis		9.3.3	Doppelte Halbzylinderkachel
Pusiaucilindris koklis su karnizu		9.3.4	Halbzylinderkachel mit Gesims
Sudėtinis nišinis koklis su dubens formos kaklu		9.4	Zusammengesetzte Nischenkachel mit napf oder schüsselförmigem Rumpf
Plokščiasis-dubeninis koklis (dubens formos koklis, pakraščiuose kombinuotas su atspausta plokšte)		9.5	Blattnapfkachel
Plokštinis koklis		**10**	**Blattkachel**
Plokščios formos koklis		10.1	Blattformen
Plokštinis koklis su keturkampe plokšte		10.1.1	Blattkachel mit viereckigem Kachelblatt
Lėkštės formos koklis		10.1.2	Tellerkachel (Blattkachel mit rundem, konkavem Kachelblatt)
Plokštinis koklis su išgaubta plokšte (konvekcinis)		10.1.3	Zusammengesetzte Pilzkachel (Blattkachel mit rundem, konvexem Kachelblatt)
Plokštinis specialios formos koklis		10.1.4	Blattkachel mit Sonderform bzw. Sonderfunktion
Kaklų konstrukcija		10.2.	Rumpfkonstruktion
Plokštinis koklis su išilgintu iššiestu kaklu		10.2.1	Blattkachel mit langer gedrehter Zarge/Tubus
Plokštinis koklis su trumpu kaklu		10.2.2	Blattkachel mit kurzer Zarge
Plokštinis koklis su anga dubens formos kakle		10.2.3	Blattkachel mit aufgeschnittener Schüssel oder Napf
Plokštinis koklis pusiaucilindriu kaklu išpjauta anga		10.2.4	Blattkachel mit aufgeschnittenem Halbzylinder
Kampinis koklis		**11**	**Eckkachel**
Kampinis koklis su iššiestu kaklu		11.1	Eckkachel mit gedrehter Zarge/Tubus
Kampinis karnizinis koklis		11.2	Gesims-Eckkachel
?		11.3	Diagonale Eckkachel
Kampinis pusiaucilindris koklis		11.4	Halbzylinder-Eckkachel
Kampinis plokščiasis-dubeninis koklis		11.5	Blattnapf-Eckkachel
Kampinis koklis, įvairių formų		11.6	Eckkachel Sonderform
Karnizinis koklis		**12**	**Gesimskachel**
Karnizinis koklis su iššiestu kaklu		12.1	Gesimskachel mit gedrehter Zarge /Tubus
Karnizinis koklis su pusiaucilindriu kaklu		12.2	Gesimskachel mit halbzylindrischem Rumpf
Frizinis koklis		**13**	**Kranzkachel**
Frizinis koklis su iššiestu kaklu		13.1	Kranzkachel mit gedrehter Zarge/Tubus
Frizinis koklis su pusiaucilindriu kaklu		13.2	Kranzkachel mit halbzylindrischem Rumpf (Halbzylinder–Kranzkachel)
Karūninis koklis		**14**	**Bekrönungskachel**
Karūninis koklis su uždara plokšte		14.1	Bekrönungskachel mit geschlossenem Blatt
Karūninis koklis su uždara plokšte ir išilgintu iššiestu kaklu		14.1.1	Bekrönungskachel mit geschlossenem Blatt, lange gedrehte Zarge/Tubus
Karūninis koklis su uždara plokšte, pusiaucilindriu kaklu		14.1.2	Bekrönungskachel mit geschlossenem Blatt, halbzylindrischer Rumpf

Karūninis koklis su atvira/ažūrine plokšte		*14.2*	*Bekrönungskachel mit aufgeschnittenem Blatt*
Karūninis koklis su atvira/ažūrine plokšte ir dubens ar nišos formos kaklu		*14.2.1*	*Bekrönungskachel mit aufgeschnittenem Blatt, gedrehter Napf oder Schüssel als Rumpf (Nischen-Bekrönungskachel)*
Karūninis-nišinis koklis (karūninis su uždara plokšte ir pusiaucilindriu kaklu)		*14.2.2*	*Bekrönungskachel aufgeschnittenem Blatt, halbzylindrischer Rumpf (Nischen-Bekrönungskachel)*
Karūninis koklis su atspausta plokšte		*14.3*	*Bekrönungskachel mit gemodeltem Masseblatt*
Karūninis kampinis koklis su atspausta plokšte		*14.4*	*Bekrönungs-Eckkachel mit gemodeltem Masseblatt*
KROSNIES SUDĖTINĖS DALYS			***OFENBAUTEIL***
KERAMINĖS DALYS			***KERAMISCHES OFENBAUTEIL***
Karūninis koklis su juostelės formos kaklu		*14.5*	*Bekrönungskachel mit Leistenzarge*
Karūninis koklis su juostelės formos kaklu ir uždara plokšte		*14.5.1*	*Bekrönungskachel mit Leistenzarge, geschlossenes Blatt*
Karūninis koklis su juostelės formos kaklu ir atvira/kiaurarašte plokšte		*14.5.2*	*Bekrönungskachel mit Leistenzarge, aufgeschnittenes Blatt (durchbrochene Bekrönungskachel)*
Juostinis koklis		***15***	***Leistenkachel***
Juostinis horizontalus koklis		*15.1*	*Horizontale Leistenkachel*
Juostinis kampinis koklis		*15.2*	*Leisten-Eckkachel*
Juostinis kabantis koklis		*15.3*	*Hängende Leistenkachel (Hängeleiste)*
Juostinis vertikalus koklis		*15.4*	*Vertikale Leistenkachel*
Dekoratyvinis kištukas		***16***	***Steckpfropfen/keramischer Ziernagel***
Atskiri dekoro elementai			*Freies Dekorelement*
Krosnies plastika		***17***	***Ofenplastik***
Krosnies užbaigiamosios dalys		***18***	***Ofenaufsatz***
Žiestas dubuo		*18.1*	*Ofenaufsatz: Gedrehte Topfform*
Smailė		*18.2*	*Ofenaufsatz: Pinienzapfenform*
Kitos formos		*18.3*	*Ofenaufsatz: Andere Formen*
Krosnies kolona		***19***	***Frei stehende Ofensäule***
Krosnies koja	***?***	***20***	***Keramischer Ofenfuss***
KONSTRUKCINIAI ELEMENTAI			***KONSTRUKTIONELEMENT***
Krosnies uždengiamoji plokštė		***21***	***Abdeckplatte (Ofenfliese)***
Vamzdis		***22***	***Rauchrohr***
Koklis su valymo anga		***23***	***Kachel mit Arbeitsöffnung (Reinigungskachel)***
Valymo angos kamštis		***23.1***	
Šildymo kamera su dangčiu		***24***	***Backrohr mit Einschiebedeckel***
Talpa vandens šildymui		***25***	***Warmwasserbehälter***
KITI NEKERAMINIAI KROSNIES ELEMENTAI			***NICHTKERAMISCHES OFENBAUTEIL***
Krosnies molis		***26***	***Ofenlehm***
Plastiškai dekoruotas krosnies jungiamasis molis		*26.1*	*Plastisch verzierter Ofenlehm*
Krosnies jungiamasis molis su koklių įspaudais		*26.2*	*Konstruktionslehm mit Abdrücken*
Krosnies stiprinamojo pagrindo dalys		***27***	***Ziegelbruch/ Stopfstein***
Metalinė arba akmeninė krosnies koja		***28***	***Ofenfuss aus Stein oder Eisen***
Ketinė krosnies plokštė		***29***	***Gusseiserne Ofenplatte***
Akmeniniai arba metaliniai konstrukciniai elementai		***30***	***Konstruktionsteil aus Stein oder Metall***

↓ Klaipėdos indo pavidalo koklių pavyzdžiai

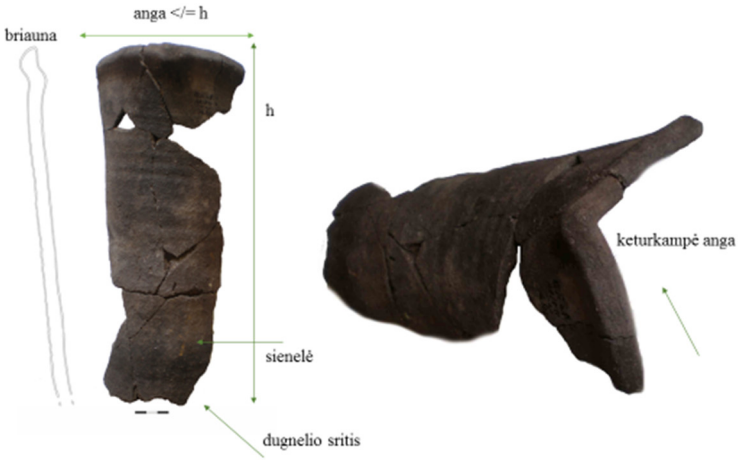

11 pav. Puodyninis koklis

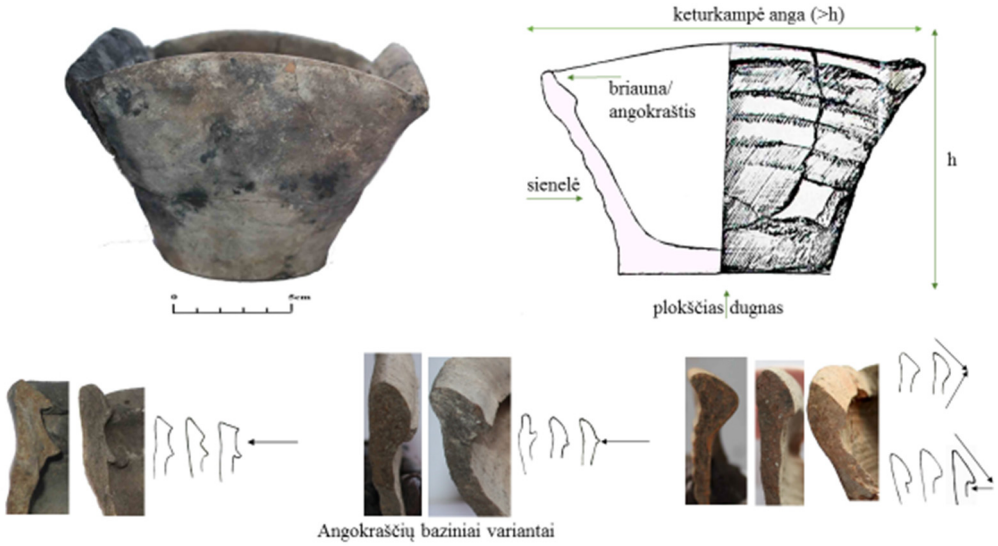

12 pav. Dubeninis koklis plokščiu dugnu, keturkampe anga, nusklembta į vidų briauna

13 pav. Dubeninis koklis plokščiu dugnu, keturkampe horizontaliai nupjauta anga

↓ Sudėtinių koklių tipai ir jų konstrukcijos

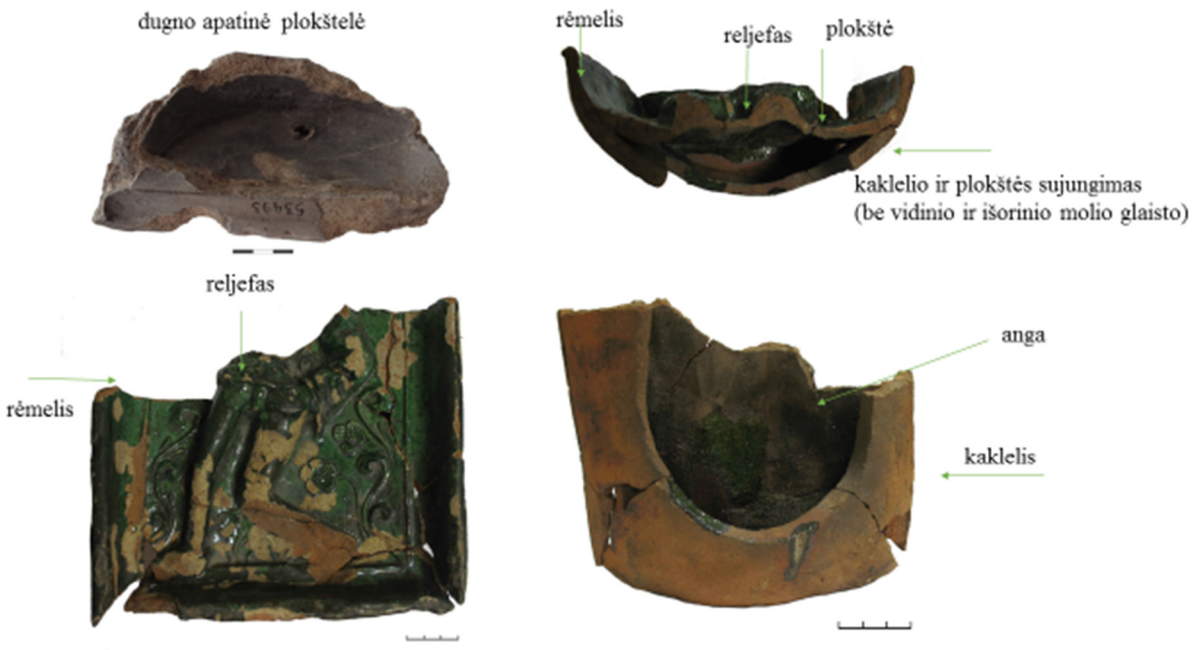

14 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (pusiaucilindriu kaklu išpjauta anga)

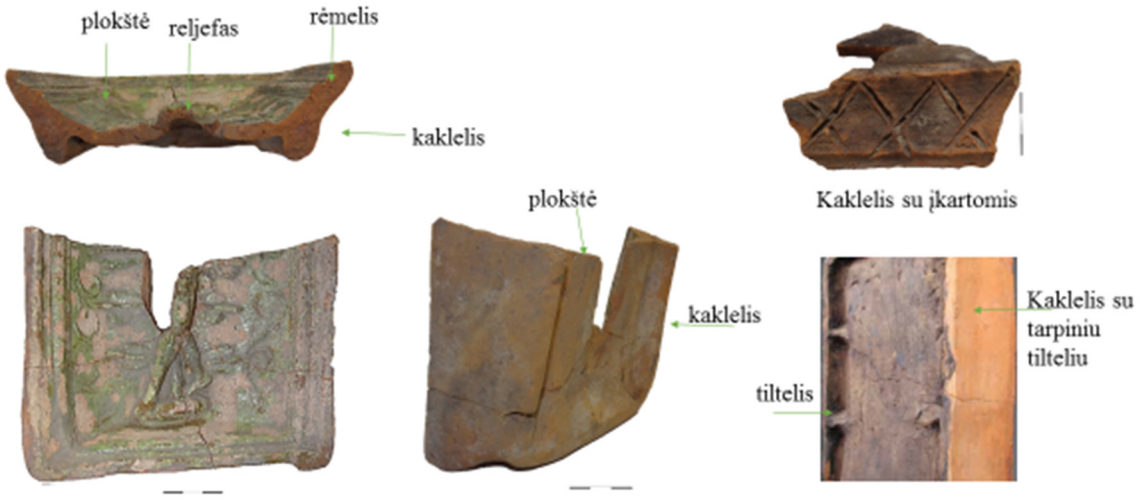

15 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (trumpu kaklu)

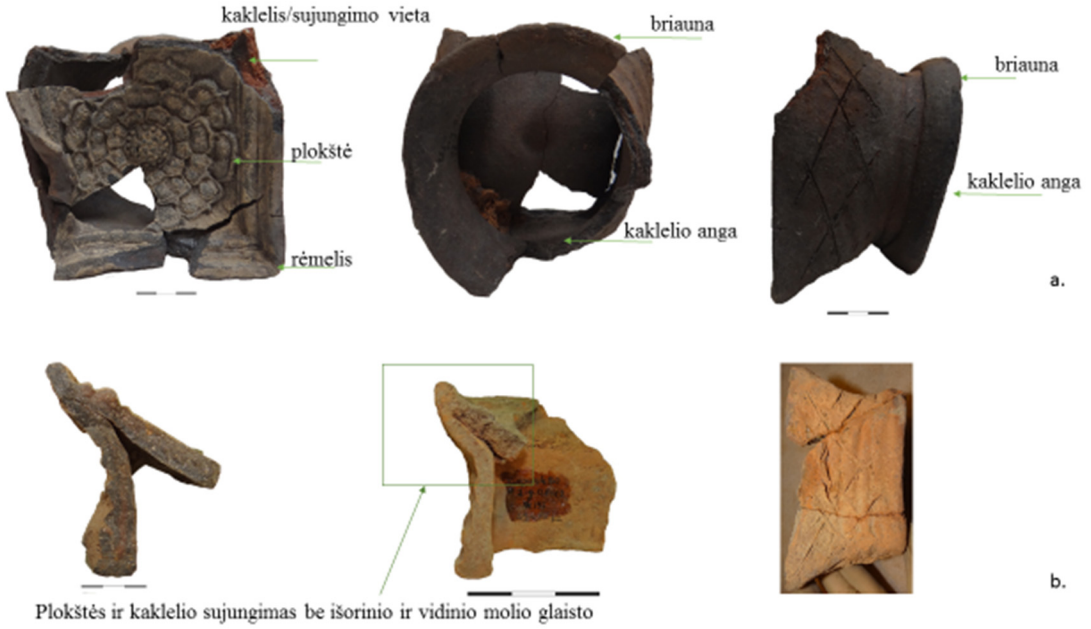

16 pav. Plokštinis koklis (konstrukcija būdinga XV a. pabaigai/XVI a. I ketvirčiui)

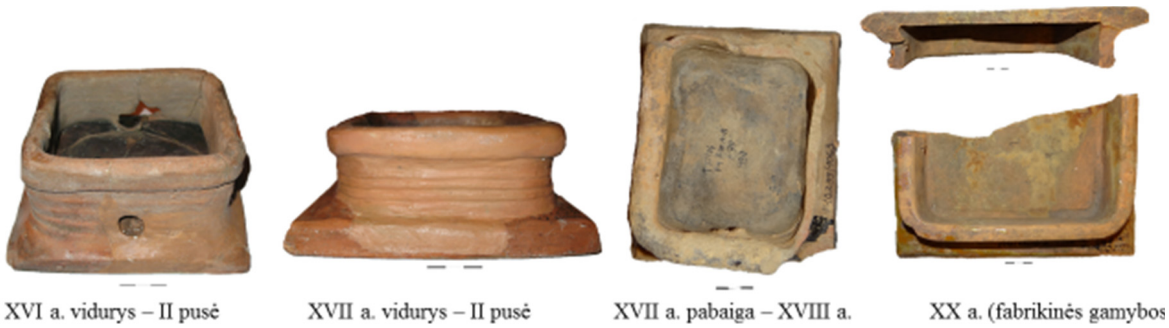

17 pav. Įvairialaikiai plokštiniai kokliai

18 pav. Įvairialaikiai karniziniai (viršutinė eilė) ir friziniai (apatinė eilė) kokliai

19 pav. Kampiniai (viršutinė eilė) ir karūniniai (apatinė eilė) kokliai

20 pav. XVII a. pabaigos – XVIII a. juostiniai kokliai

21 pav. Kiti krosnies sudedamieji elementai

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Piliavietės teritorija	XIII a. (?)	Lauko židiniai

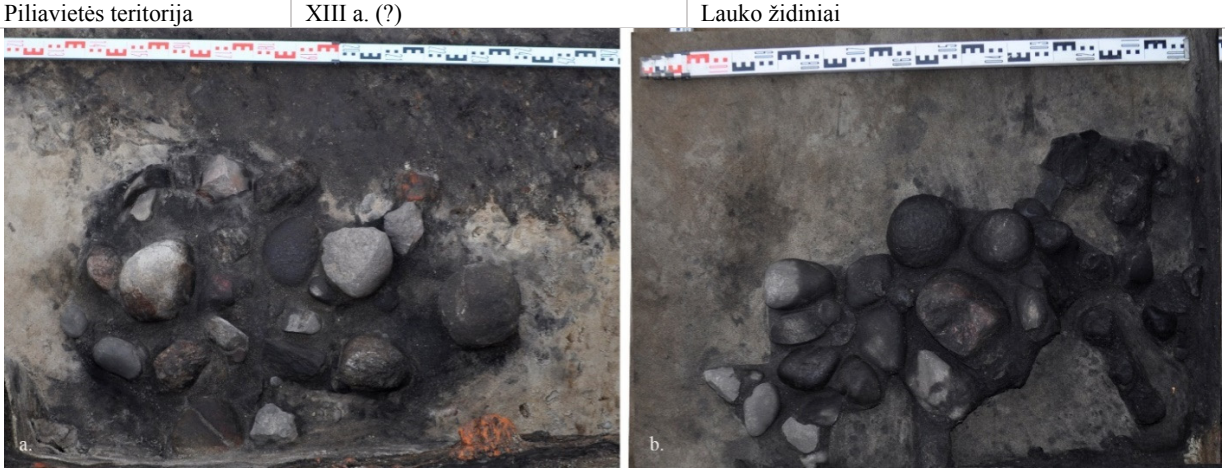

a. 2010 m. b. 2014 m. *(E. Ubio nuotr.)*

(ZABIELA, Gintautas; BUKANTAITĖ, Vita; ČĖSNA, Žilvinas; KRANIAUSKAS, Rokas; UBIS, Edvinas. Klaipėdos pilies pietinė..., p. 206; ZABIELA, Gintautas; ABROMAVIČIUS, Egidijus; KRANIAUSKAS, Rokas; URBONAITĖ-UBĖ, Miglė; UBIS, Edvinas. Klaipėdos pilies rytinės..., p. 216)

22 pav. Klaipėdos piliavietės teritorijoje ant įžemio fiksuotos lauko ugniavietės–židiniai

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Piliavietė, senojo miesto aplinka, pastato vidus	Iki XVI a. pradžios	Virtuvės židinys

(E. Ubio nuotr.)

(ZABIELA, Gintautas; BUKANTAITĖ, Vita; ČĖSNA, Žilvinas; KRANIAUSKAS, Rokas; UBIS, Edvinas. Klaipėdos pilies pietinė..., p. 206)

23 pav. Iki XVI a. pradžios datuojamo medinio pastato ir židinio liekanos prie pilies įsikūrusio miesto teritorijoje

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Piliavietė, pilies (virtuvės) patalpa	XVI a.	Virtuvės židinys

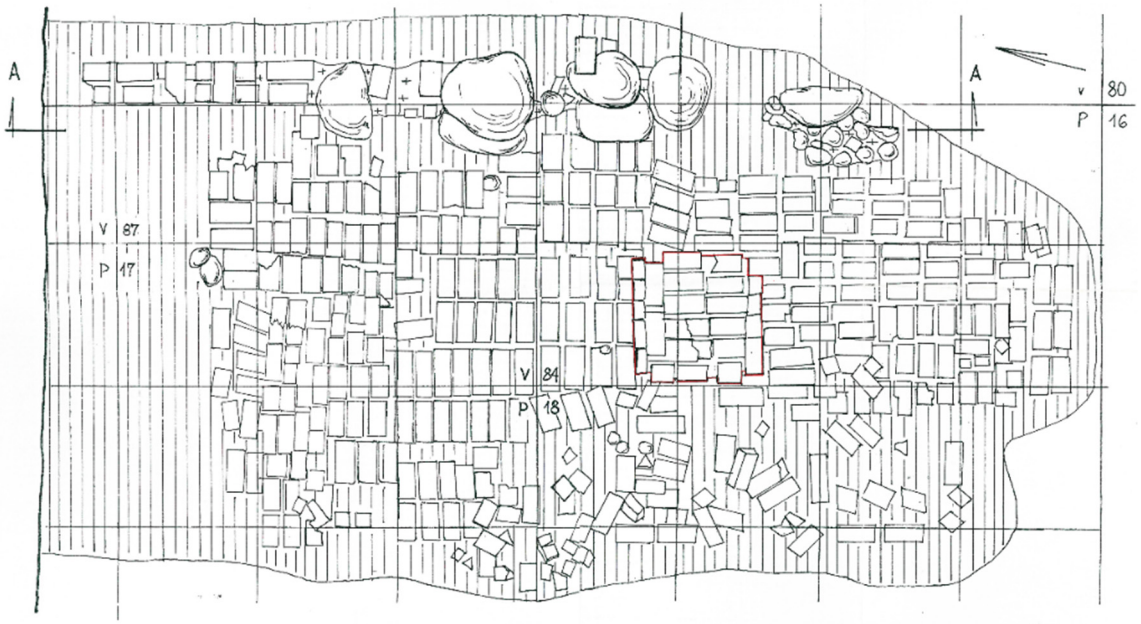

Brėžinio Nr. 5 ištrauka: Pilies virtuvės patalpa ir židinio padas
(ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė 1998 m...., brėž. Nr. 5, MLIM, AS 231)

(R. Nabažaitės nuotr.)

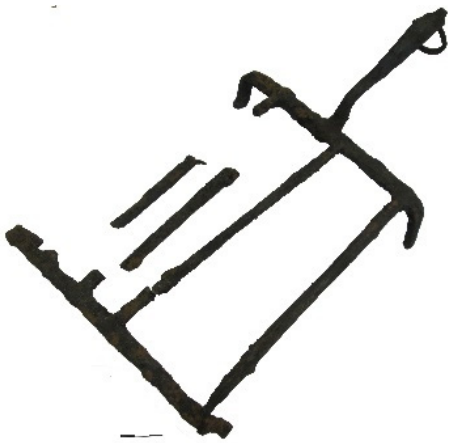

(R. Bračiulienės nuotr.)

a. Gretutinė palyginamoji medžiaga: Naujųjų laikų židinio reikmenys V. Šekspyro šeimos namo muziejaus ekspozicijoje, Stratford upon Avon, Anglija; b. Geležinės židinio grotelės, rastos supiltiniame pilies pylimo sluoksnyje (ZABIELA Gintautas. Klaipėdos pilies (10303) 2014 m..., T. 3., Nr. 1101, MLIM, AS-; BRIAI, 904 (475.5) Za–08)

24 pav. XVI a. židinio padas pilies patalpoje ir židinio inventoriaus pavyzdžiai

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Tomo gatvė	1550 m.	Virtuvės židinys

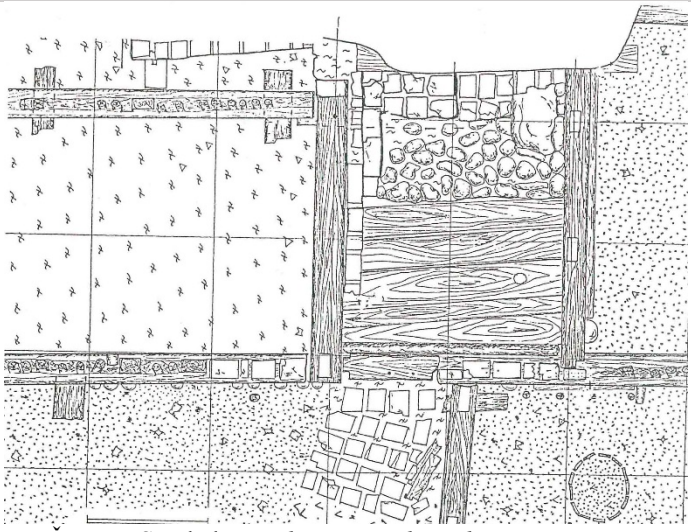

(ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 80, pav. 42)

25 pav. Virtuvės židinio patalpa prie Tomo g. 1550 m. statytame name

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Jono, Kepėjų, Tiltų g. 3/16/5	XVIII a. pradžia – XIX a. vidurys	Juodoji virtuvė

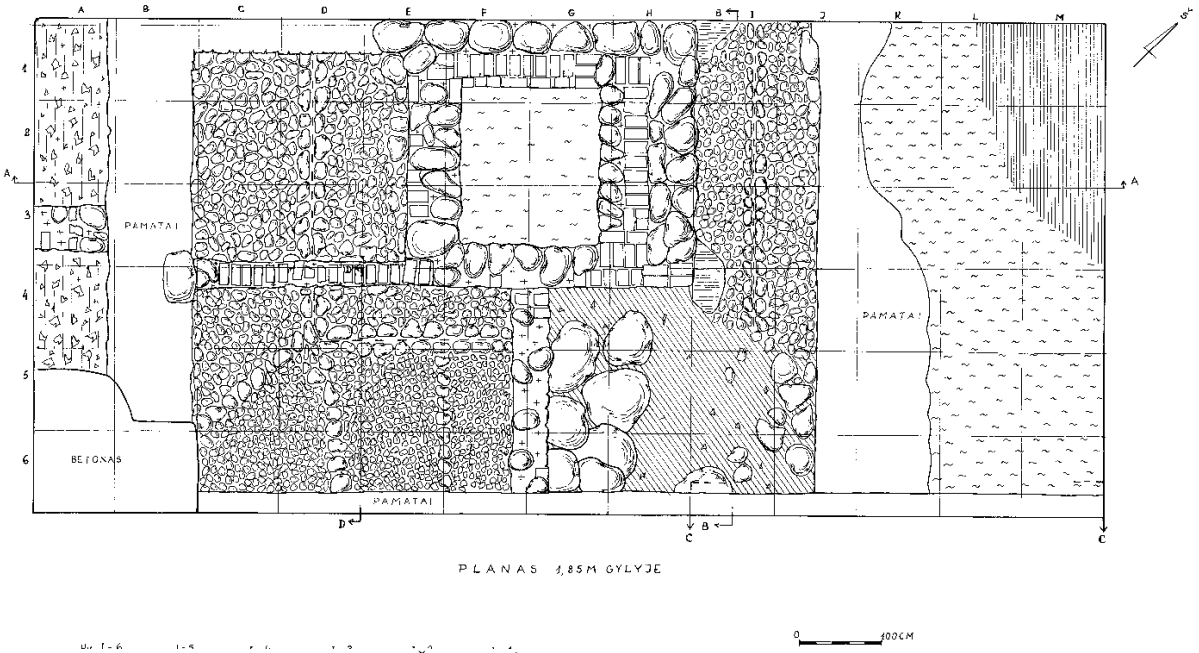

Brėžinio Nr. 3 ištrauka: Juodoji virtuvė (BRAČIULIENĖ, Ramunė. Archeologinių tyrimų..., brėž. Nr. 3, MLIM, AS 254)

26 pav. XVIII a. pradžios – XIX a. vidurio taip vadinamos juodosios virtuvės pavyzdys

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Piliavietė	Iki XVI a. pradžios	Tiesioginio šildymo įkaitintu oru krosnis

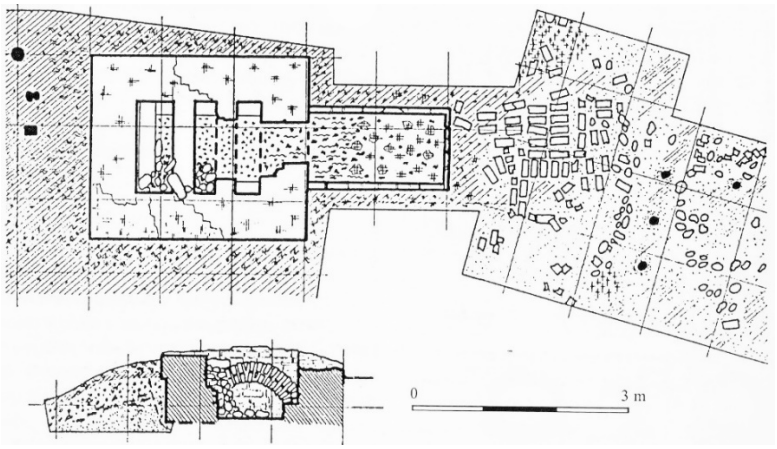

Krosnies brėžinys (ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 84, pav. 46)

(Plačiau apie objektą: ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė..., MLIM, AS 35; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė..., MLIM, AS 31; ŽULKUS, Vladas; GENYS, Jonas. Klaipėdos XV–XVII a. krosnys..., p. 57)

27 pav. Tiesioginio šildymo įkaitintu oru krosnis Klaipėdos pilies gretimoje teritorijoje

a. Pavyzdys iš Ebstorfo vienuolyno (RING, Edgar. Herdstelle, Heißluftheizung…, S. 40, Abb. 11)

Panašus elementas, rastas buvusioje Šv. Jono bažnyčios teritorijoje (Klaipėda, Turgaus g. 24, 1995 m., Nr. 289, MLIM, AS 165)

28 pav. Šilumos kanalų angų pavyzdžiai

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Piliavietė, pilies vidinė patalpa	XIV a. paskutinis ketvirtis	Neaiškaus funkcionavimo principo krosnis

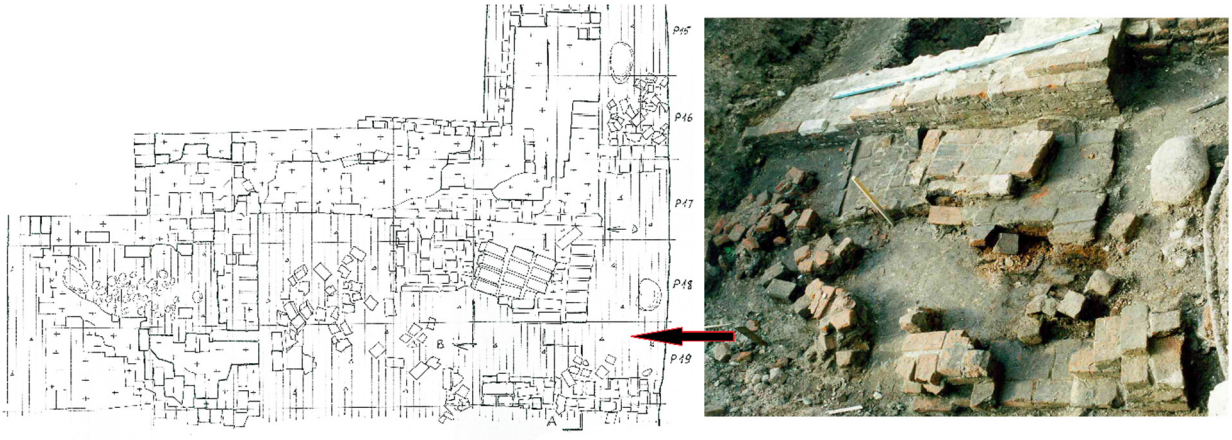

Krosnies brėžinio Nr. 10 ištrauka ir fotonuotrauka Nr. 109 (ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė..., brėž. Nr. 10, nuotr. 109, MLIM, AS 281)

29 pav. XIV a. paskutinio ketvirčio neaiškaus funkcionavimo principo krosnies liekanos pilies viduje

30 pav. Seniausias žinomas krosnies vaizdas iš kalendoriaus miniatiūros, apie 1250/59 m., Miunchenas
(HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 153:1)

31 pav. Sienos freska, XIV a. pradžia, Konstancos miestas (perpieštas vaizdas)
(HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 153:3)

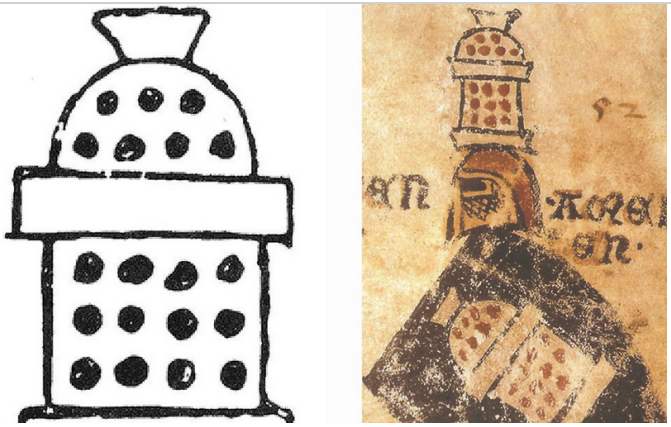

32 pav. Koklinė krosnis iš herbinio ritinio su šeimos herbu, apie 1340 m., Ciurichas, Šveicarija
(perpiešto krosnies vaizdo ištrauka iš: HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 153:2;
krosnies vaizdo iš herbinio ritinio ištrauka iš: ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen...*, S. 153, Abb. 247)

Ankstyviausių koklinių krosnių ikonografiniai vaizdai,
XIII a. II pusė – XIV a. pradžia/I pusė

33 pav. Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 505 (MLIM, AS 56)

34 pav. Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1866 (MLIM, AS 269)

35 pav. Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1865 (MLIM, AS 269)

36 pav. Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr.- (MLIM, AS 269)

Puodyninių koklių fragmentai, rasti su keramikos dirbtuvių
XV a. II pusės – XVI a. pradžios dirbiniais, būdingi XIV a. viduriui – II pusei

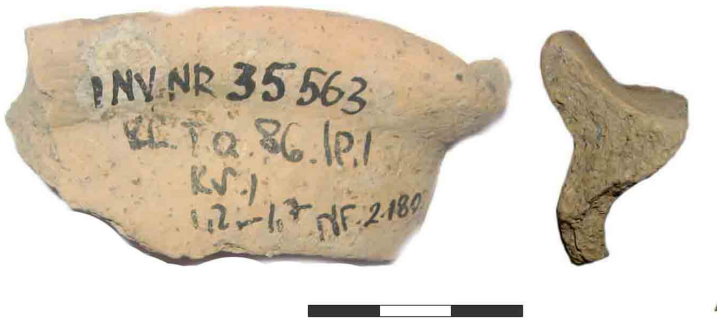

37 pav. Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 2180 (MLIM, AS 269); rastas su keramikos dirbtuvių XV a. II pusės – XVI a. pradžios dirbiniais; būdingas XIV a. viduriui – II pusei

38 pav. Klaipėdos piliavietė, 2014 m., Nr. 25 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Za–08); rastas pylimų sluoksnyje, supiltame XVI a. pradžioje viduramžių pilies griovių vietoje; būdingas XIV a. II pusei

XIV a. II pusės puodyninių koklių fragmentai

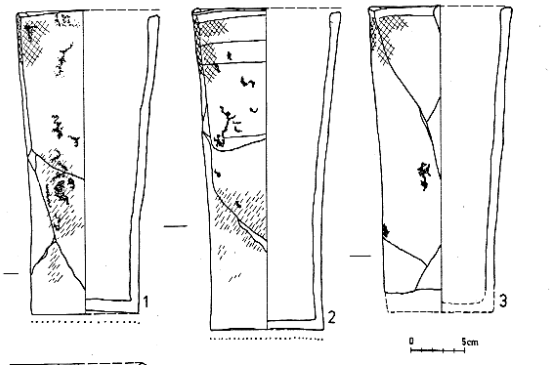

39 pav. Puodyniniai kokliai, XIV a. vidurys, Varšuva, Lenkija (DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe*..., Tab. II 2: 1–3)

41 pav. XIII/XIV a. puodyninių koklių krosnis *in situ*, Ingelheimas, Vokietija (ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen...*, *S.* 28, Abb. 14)

40 pav. Puodyninių koklių krosnies, sugriuvusios per 1557 m. gaisrą, liekanos, Lenkija **(**DZIEDZIC, Piotr. Późnośredniowieczny piec z kafli..., s. 58, ryc. 10)

Gretutiniai palyginamieji pavyzdžiai

42 pav. Koklinė krosnis ant riterio Erhardo Dosso antspaudo, 1440 m., Viena, Austrija
(ištrauka iš: HENKEL, Matthias. *Der Kachelofen...*, Bd. 2, S. 7, Abb. A5)

43 pav. Herbas su krosnies vaizdu Albrechto Dürerio kūryboje (tarp 1490–1494 m.)
(FRANZ, Rosemarie. *Der Kachelofen...*, S. 65, Fig. 24)

44 pav. Koklinės krosnies vaizdas, 1513 m. (ištrauka)
(ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen...*, S. 155, Abb. 254)

XV a. – XVI a. pradžios koklinių krosnių ikonografijos pavyzdžiai

45 pav. Klaipėdos piliavietė, 1976 m., 1986 m., Nr. 389, 47254 (XV a. II pusė – XVI a. pradžia) ir Sukilėlių g. 4, 6, 8, 1990 m., Nr. 2449 (XV–XVI a. sankirta) (MLIM, AS 34, 48)

46 pav. Klaipėda, Žvejų g. 2 (arčiau piliavietės), 1978 m., Nr.- (MLIM, AS 79); rastas supiltiniame iki XVII a. pradžios suformuoto pylimo sluoksnyje

Nr. 27, Nr. 29

Nr. 28

Nr. 56

47 pav. Klaipėdos piliavietė, 2014 m., Nr. 27–29, 56 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Za–08); rasti pylimų sluoksnyje, supiltame XVI a. pradžioje viduramžių pilies griovių vietoje

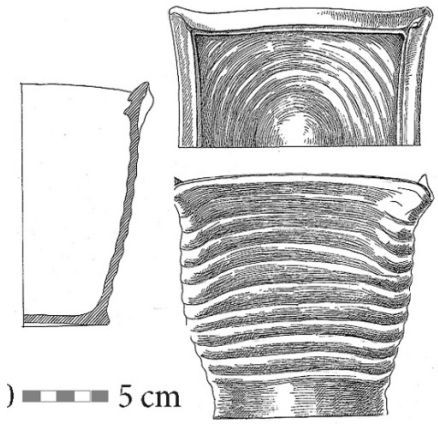

48 pav. Palyginimui XVI a. I pusės Kauno puodyninis koklis (ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Radiniai iš 2008 m..., p. 332, pav. 5)

49 pav. Klaipėda, Teatro a., 1985–1986 m., Nr. 551, 1054 (MLIM, AS 56, 269); rasti su keramikos dirbtuvių XV a. II pusės – XVI a. pradžios dirbiniais

Dubeninių koklių profiliuotais angokraščiais variantai, būdingi XV a. II pusei – XVI a. pradžiai

a. b.

Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. D535, D392, D467 (MLIM, AS-)

50 pav. Dubeninių koklių profiliuotais angokraščiais variantai, rasti XVI a. I puse preliminariai datuojamo pastato aplinkoje
(labiau būdingi XV a. II pusei – XVI a. pradžiai)

XV a. pabaiga – XVI a. I ketvirtis, Lenkija (STARSKI, Michał. *Rynek miasta...*, s. 133, ryc. 119: 4–6)

XV a. pabaiga – XVI a. I ketvirtis (STARSKI, Michał. *Rynek miasta...*, s.133, ryc. 123)

51 pav. Palyginamieji dubeninių koklių profiliuotais angokraščiais pavyzdžiai

52 pav. Dubeninių koklių bangelėmis profiliuotų angokraščių pavyzdžiai

Klaipėdos piliavietė, 2010 m., Nr. 13 ir 1999 m., Nr.- (MLIM, AS 454, 281); būdingi XV a. II pusei – XVI a. pradžiai

53 pav. Dubeninių koklių, būdingų XV a. II pusei – XVI a. pradžiai, pavyzdžiai iš Klaipėdos piliavietės: (kairėje) 1978 m., Nr. 2; rastas paviršiniuose sluoksniuose; (dešinėje) 1975 m., Nr.-; rastas XV a. II pusės – XVI a. pradžios sluoksnyje (MLIM, AS 32, 379)

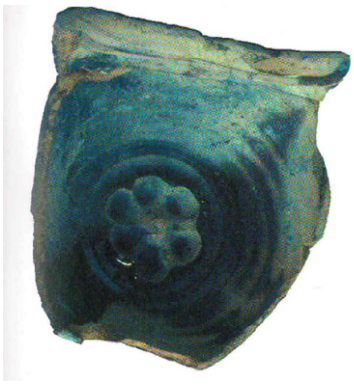

54 pav. Palyginimui chronologiškai vėlesnis pavyzdys, XVII a. I pusė, Stokholmas, Švedija (ÅRHEM, Barbro. Tukholman kaakelit..., p. 100, fig. 2)

55 pav. Klaipėda, Kurpių g. 4, 1980 m., Nr. 23 (MLIM, AS 73); rastas sluoksnyje, susiformavusiame laikotarpiu tarp 1520–1540 m. miesto gaisrų

56 pav. Klaipėda, Kurpių g. 4, 1980 m., Nr. 53 (MLIM, AS 73); rastas sluoksnyje iki 1520 m. gaisro

57 pav. Klaipėda, Sukilėlių g. 4, 6, 8, 1990 m., Nr. 2856 (MLIM, AS 48); rastas tarp XV a. II pusės – XVI a. pradžios keramikos dirbtuvių atliekų

Dubeninių koklių profiliuotais angokraščiais pavyzdžiai

a.

Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1060 (MLIM, AS 269); rastas tarp XV a. II pusės – XVI a. pradžios keramikos dirbtuvių atliekų

b.

Klaipėda, Sukilėlių g.12, 2010 m., Nr. D (?) (MLIM, AS-); rastas XVI a. I puse preliminariai datuojamo pastato aplinkoje

58 pav. Dubeniniai kokliai nusklembta briauna

Klaipėda, Sukilėlių g. 4, 6, 8, 1990 m., Nr. 2894 (MLIM, AS 48)

Klaipėda, Sukilėlių g. 4, 6, 8, 1990 m., Nr. 2895 (MLIM, AS 48)

59 pav. Dubeninių koklių nusklembta ir sulieta briauna pavyzdžiai, gaminti iki XVI a. pradžios, rasti tarp XV a. II pusės – XVI a. pradžios keramikos dirbtuvių atliekų

60 pav. Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1991 m., Nr. 2435, 2450, 2448 (MLIM, AS 15); XVII a. I pusė – vidurys

61 pav. Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1990 m., Nr. 1955 (MLIM, AS 13); XVII a. I pusė – vidurys

62 pav. Klaipėda, Turgaus g. 33, 35, 1980 m., Nr. 615 (MLIM, AS 59); XVII a. pabaiga – XVIII a. pradžia

63 pav. Klaipėda, Didžioji Vandens g. 23–25, 1998 m., Nr. 112 (MLIM, AS 245); XVIII a. pabaiga – 1854 m. (iki gaisro)

↑ Chronologiškai vėlesni neglazūruotų dubeninių koklių nusklembta briauna pavyzdžiai

a. Klaipėdos piliavietė, 2014 m., Nr. 35, 64, 67, 68, 70, 71, 78, 82 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Za–08); rasti pylimų sluoksnyje, supiltame XVI a. pradžioje viduramžių pilies griovių vietoje; Pavyzdžiai palyginimui: b. Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. D1225, D2570 (MLIM, AS-); c. Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 2189 (MLIM, AS 269)

↑ **64 pav**. Dubeninių koklių su horizontalia briaunos plokštuma fragmentai

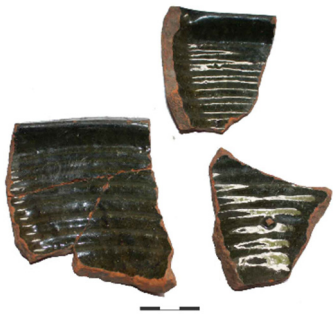

65 pav. Klaipėda, skveras tarp Kalvių ir Mėsininkų gatvių, 1980 m., Nr. 9a–b (MLIM, AS 91); XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia

66 pav. Klaipėda, Turgaus g. 31, 1994 m., Nr. 57 (MLIM, AS 64); XVI a. II pusė – XVII a. pradžia

67 pav. Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1990 m., Nr. 1919 (MLIM, AS 13); XVII a. I pusė – vidurys

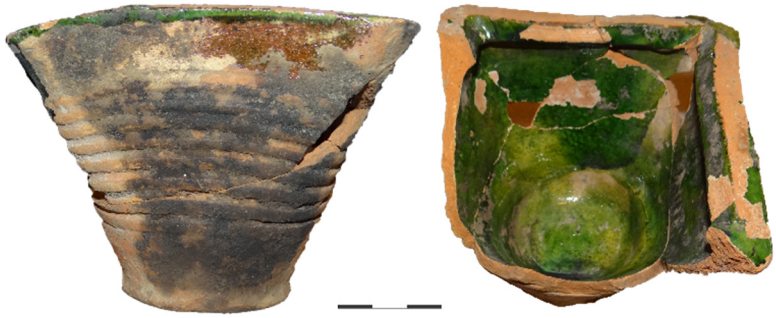

68 pav. Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr.- (MLIM, AS 10)

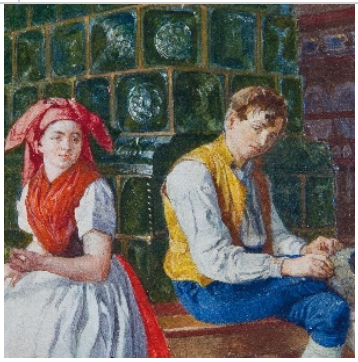

69 pav. Dubeninių koklių krosnis, dekoruota rozetėmis, XIX a. tapyboje[1].

Nr. 2069

Nr. 2065

Nr. 2072, 2090, 2089

↑ **70 pav.** Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m. (MLIM, AS-); XVII a.

71 pav. Klaipėda, Turgaus g. 27 (buvusi Šv. Jono bažnyčios vieta), 1995 m., kokliai iš Nr. 331–355 (MLIM, AS 165); XVII a. vidurys – II pusė

72 pav. XV a. pabaiga – XVI a. pradžia, Gdanskas, Lenkija (*Ruukkuja ja ruhtinaita*...., p. 190, fig. 39)

Dubeninių koklių su horizontalia briaunos plokštuma pavyzdžiai

[1] dr. Fischer Kunstauktionen: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paar_in_Tracht_auf_der_Ofenbank.jpg

Teatro a., 1986 m.;
iki XVI a. pradžios

Teatro a., 1986 m.;
iki XVI a. pradžios

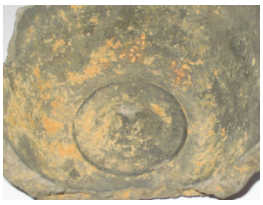

Teatro a., 1986 m.;
iki XVI a. pradžios

Teatro a., 1986 m.;
iki XVI a. pradžios

Teatro a., 1986 m.;
iki XVI a. pradžios

Kurpių g. 4, 1980 m.;
iki 1520 m.

Turgaus g. 31, 1994 m.;
XVI a. II pusė – XVII a. pradžia

Teatro a., 1986 m.;
iki XVI a. pradžios

Turgaus g. 31, 1994 m.;
XVI a. II pusė – XVII a. pradžia

Turgaus g. 31, 1994 m.;
XVI a. II pusė – XVII a. pradžia

Turgaus g. 31,1994 m.;
XVI a. II pusė – XVII a. pradžia

Turgaus g. 31,1994 m.;
XVI a. II pusė – XVII a. pradžia

Sukilėlių g. 4, 6, 8, 1990 m.;
iki XVI a. pradžios

Sukilėlių g. 4, 6, 8, 1990 m.;
iki XVI a. pradžios

Sukilėlių g. 4, 6, 8, 1990 m.; iki XVI a. pradžios

73 pav. Klaipėdos dubeninių koklių dekoruotų dugnelių pavyzdžiai

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Turgaus g. 31, karkasinis pastatas	XVI a. II pusė – XVII a.	Koklių sankaupa su molio tinko juostelėmis

Kokliai horizontalia nupjauta anga

Neglazūruotų koklių dugnai

Neglazūruotų koklių angokraščiai nusklembta briauna

Krosnies profiliuotos molio tinko juostelės

Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1993 m., radinių dalis iš Nr.7–177 (MLIM, AS 64)

74 pav. XVI a. II pusės – XVII a. vienos dubeninių koklių krosnies liekanos

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Kurpių g. 3	1542–1678 m. užstatymo horizontas	Krosnies padas, koklių sankaupa, virtuvės židinys

Skirtingi dubeninių koklių pavyzdžiai (MLIM, AS-nuotraukos iš: NABAŽAITĖ, Raimonda. 1542–1678 m. gyvenamojo..., p. 30–32, pav. 2, 3, 5)

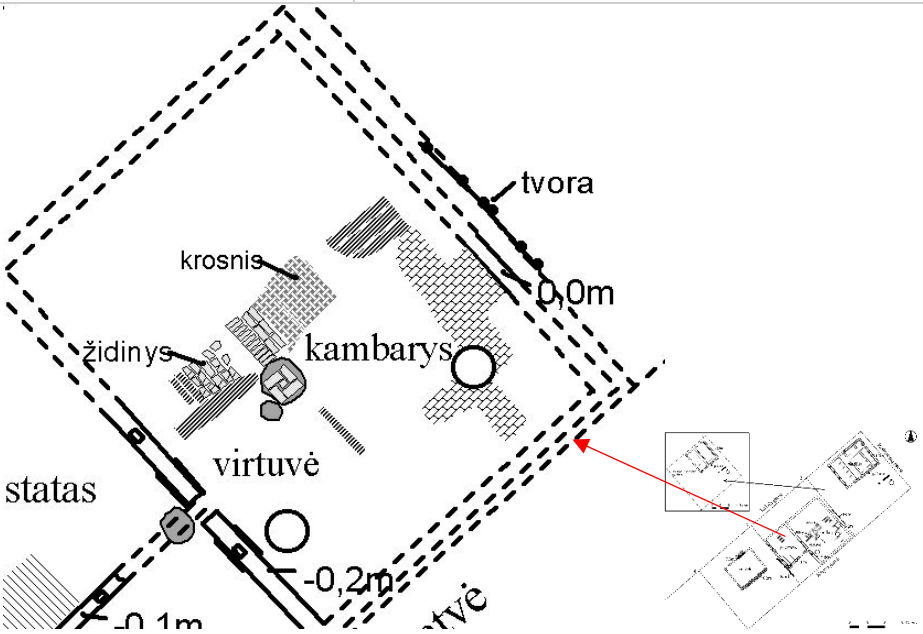

Brėžinio Nr. 2 ištrauka, paryškinta disertacijos autorės (MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3..., p. 347, pav. 2)

75 pav. Krosnies ir virtuvės židinio radavietės 1542–1678 m. stovėjusiame name prie Kurpių g. 3

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Skerdėjų g. 2, 6, 8	XVIII a. pradžia – vidurys	Krosnies padas (2,4x2,0 m), kokliai

Klaipėda, Skerdėjų g. 2, 6, 8, 2007 m., dalis radinių iš Nr. 793–799 (MLIM, AS 356)

76 pav. XVIII a. pradžios – vidurio krosnies dubeniniai kokliai

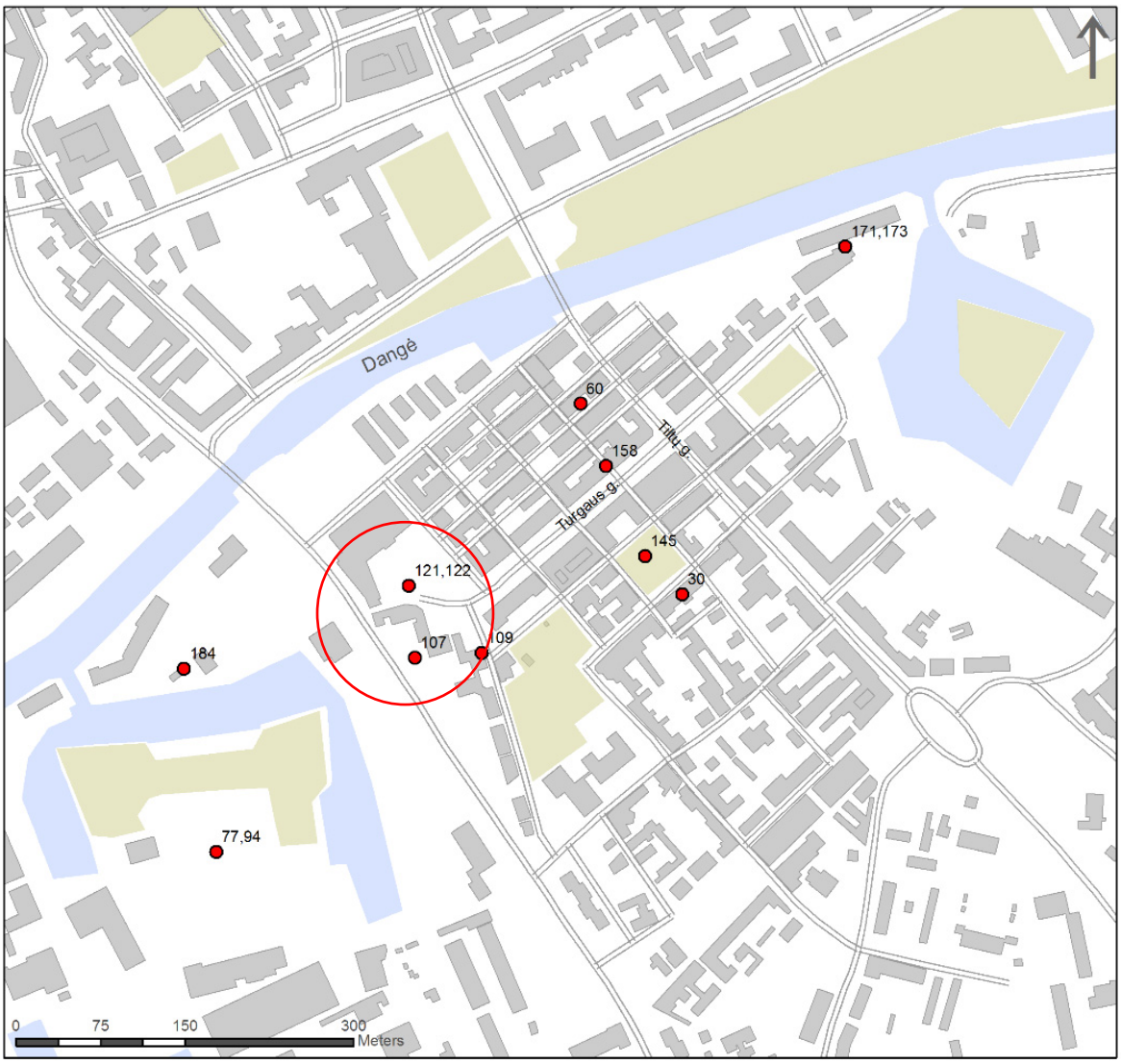

77 pav. Vėlyvosios gotikos koklių radavietės

Nr.	T. metai	A. metai	AS	Pg. m.	Tyrėjas	Radavietė
33	1988	1988	38	7926	ŽULKUS V.	Didžioji Vandens g. 14A
60	1980	1981	73	7961	GENYS, J.	Kurpių g. 4
77	1968	1970	30	7918	TAUTAVIČIUS, A.	Klaipėdos piliavietė
94	2014	2016	904 (475.5) Za–08*		ZABIELA, G.	Klaipėdos piliavietė
107	1990	1990	48	7936	SPRAINAITIS, R.	Sukilėlių g. 4, 6, 8
109	2010	–	–	–	BRAZAITIS, D.	Sukilėlių g. 12
121	1985	1985	56	7944	SPRAINAITIS, R.	Teatro a.
122	1986	1987	269	8260	SPRAINAITIS, R.	Teatro a.
145	1987	1988	9	7987	ŽULKUS, V.	TOM–DV sklypas
158	1973	–	111 (?)	–	MLIM fondai	Turgaus g. 9–11A/Jono g.
171	2006	2008	408	10238	ZABIELA, G.	Turgaus g. 37
173	2016	2016	904 (475.5) Na–02*		NABAŽAITĖ, R.	Turgaus g. 37
184	1978	1980	79	7967	ŽULKUS, V.	Žvejų g. 2

* Klaipėdos universiteto bibliotekos suteiktas autorinis ataskaitos numeris, jos saugomos BRIAI; paaiškinimai: **T**. – tyrimų; A. – ataskaitos

78 pav. Gotikinė koklinė krosnis, Zalcburgas, 1501 m.
(ROTH HEEGE, Eva. Ofenkeramik..., S. 136, Abb. 230)

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Turgaus g. 9–11a/Jono g. (?)	XVI a. I ketvirtis	Koklių sankaupa, sietina su pastate stovėjusia krosnimi

Plokštinis stačiakampis koklis (trumpu kaklu), dekoruotas Madonos su kūdikėliu Jėzumi figūra

Plokštinis koklis, dekoruotas dumbančiu kvadratu

Karnizinis koklis, dekoruotas ąžuolo lapais

Reljefinio koklio dalis

Dubeniniai kokliai horizontalia nupjauta anga

Jungiamasis (profiliuotas) krosnies molio tinkas

Jungiamasis krosnies molio tinkas su organinės kilmės priemaišomis

(radiniai iš MLIM fondų, sietini su 1970–1974 m. tyrimais (?) (ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos senamiesčio 1970–1974..., MLIM, AS 111) ir anksčiau aptartos krosnies liekanos (ŽULKUS, Vladas; GENYS, Jonas. Klaipėdos XV–XVII a. krosnys..., p 57))

79 pav. Koklių sankaupa, sietina su pastate stovėjusia krosnimi, XVI a. I ketvirtis

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Kurpių g. 4	1520–1540 m. (užstatymo aplinkoje tarp dviejų miesto gaisrų)	Koklių sankaupa, sietina su pastate stovėjusia krosnimi

Krosnies koklių smulkios dalys

Koklių dumbančiu kvadratu dalys

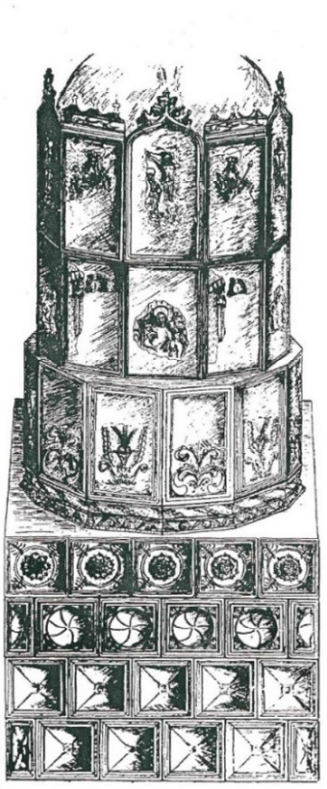

Krosnies vizualinė rekonstrukcija

(ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda...*, p. 48, pav. 85; ŽULKUS, Vladas; GENYS, Jonas. Klaipėdos XV–XVII a. krosnys..., p. 58, pav. 1)

Krosnies molio tinkas; jungiamoji juostelė
(Klaipėda, Kurpių g. 4, 1980 m., radinių dalis iš Nr. 55–271, MLIM, AS 73)

80 pav. 1520–1540 m. stovėjusios krosnies koklių pavyzdžiai

81 pav. Plokštinio stačiakampio koklio fragmentas; Klaipėda, Kurpių g. 4, 1980 m., Nr. 129 (MLIM, AS 73); rastas 1520–1540 m. užstatymo vietoje, gyvavusio laikotarpiu tarp dviejų miesto gaisrų; dešinėje – koklio piešinys (*L. Dačkauskytės pieš.*)

82 pav. Albrechto Dürerio kūryba apie 1498/1500 m. (HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik* ..., Taf. 166:3)

83 pav. Koklių fragmentai, dekoruoti pagal Madonos su Kūdikėliu kompoziciją; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1271 ir kt. (MLIM, AS 269); rasti kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingi XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

84 pav. Madona su Kūdikėliu pagal Johanno Otmaro kūrybą (ištrauka), 1502 m. (METZGER, Christof. *Daniel Hopfer*..., S. 283, Abb. 168)

85 pav. Plokštinio stačiakampio koklio fragmentas su pusmėnuliu po Madonos kojomis; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1990 m., Nr. 2179 (MLIM, AS 13); rastas XVII a. I pusės – vidurio sluoksnyje; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai – I pusei

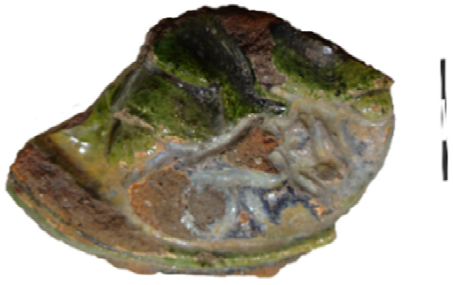

86 pav. Koklio fragmentas su pusmėnuliu po Madonos kojomis; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 406 (MLIM, AS 56); rastas kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingas XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Madoną su Kūdikėliu Jėzumi

87 pav. Plokštinis stačiakampis koklis ir jo piešinys su Madonos ir Kūdikėlio kompozicija; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1987 m., Nr. 66 (MLIM, AS 9); rastas XVI a. vidurio – II pusės sluoksnyje; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai – I pusei

88 pav. Koklio pavyzdys iš Čekijos ir grafikos kūrinių paralelės iš 1482 m. knygos „Postila super epistolas et evangelia“ ir apie 1500 m. monogramisto „PW“ iš Kelno (ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork models..., p. 30, fig. 11a–c)

89 pav. XVI a. pradžia, Gdanskas, Lenkija (KILARSKA, Elžbieta. Gdańskin kaakelit..., p. 133, fig. 2)

90 pav. XVI a., Dubingiai (KUNCEVIČIUS, Albinas; LAUŽIKAS, Rimvydas; STANKEVIČIŪTĖ, Daina ir kt. Radvilų rūmai ...., p. 175, pav. 7)

91 pav. Vėlyvosios gotikos koklis, Vokietija (STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst des 15*..., 1966, Taf. 7)

92 pav. Gotikinis koklis, Čekija (PAVLÍK, Čeněk; VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů*..., s. 201, obr. 135)

Palyginimui koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Madoną su Kūdikėliu Jėzumi

93 pav. Plokštinis stačiakampis koklis; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1257 (MLIM, AS 269); rastas kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingas XVI a. pabaigai – XVI a. pradžiai; dešinėje – koklio piešinys (*L. Dačkauskytės pieš.*)

94 pav. XV a. pabaiga – XVI a. pradžia, Štralzundas, Vokietija (SCHÄFER, Heiko. Vorreformatorische Kacheln..., S. 221, Abb. 4b)

95 pav. Plokštinio stačiakampio koklio (pusiaucilindriu kaklu ir išpjauta anga) fragmentas su kompozicija „Šv. Ona pati trečia“; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 407 (MLIM, AS 56); rastas kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingas XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

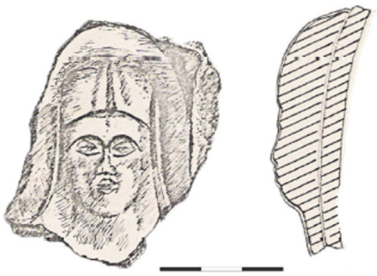

96 pav. Koklio fragmentas, dekoruotas Šv. Onos figūra; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1993 m., Nr. 3303 (MLIM, AS 18); rastas XVI a. II pusės sluoksnyje; būdingas XVI a. pradžiai

97 pav. Koklio fragmentas, dekoruotas kompozicija „Šv. Ona pati trečia“; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 2195 (MLIM, AS 299); rastas kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingas XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

Koklių, dekoruotų kompozicija
„Šv. Ona pati trečia“, pavyzdžiai

98 pav. Karūninio (polichrominio) koklio fragmentas; Klaipėda, Kurpių g. 4, 1981 m., Nr. 127 (MLIM, AS 73); rastas 1520–1540 m. užstatymo vietoje, gyvavusio laikotarpiu tarp dviejų miesto gaisrų

99 pav. Nukryžiavimo scena XV a. pabaigos kūrinyje (ištrauka), Šiaurės Vokietija (REINITZER, Heimo. *Gesetz und Evangelium*..., Abb. 19)

100 pav. Koklio fragmentas su kaukolių motyvais iš Krucifikso scenos; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1269 (MLIM, AS 269); rastas kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingas XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

101 pav. Patricos fragmentas, dekoruotas Švč. Mergelės Marijos atvaizdu iš Krucifikso scenos; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1890 (MLIM, AS 269); rastas kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingas XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai; dešinėje – koklio piešinys (*L. Dačkauskytės pieš.*)

Krucifikso scena kokliuose ir ikonografijoje

102 pav. Deformuotas koklio fragmentas, dekoruotas Švč. Mergelės Marijos atvaizdu iš Krucifikso scenos; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1268 (MLIM, AS 269); rastas kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingas XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

104 pav. XVI a. pirmas ketvirtis, Turaidos pilis, Latvija (*Turaidas pils...*, p. 43, 55 fig. 18, 50)

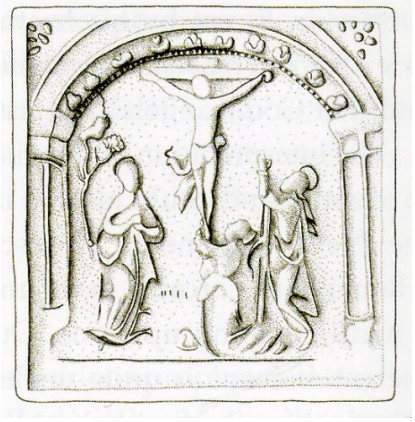

103 pav. XVI a. vidurio pati pradžia, Slovakijos koklio pavyzdys (BIELICH, Mário. Religious figural..., p. 484, fig. 2)

105 pav. Metalinis kryželis su Nukryžiuotuoju; Klaipėdos piliavietė, 2014 m., L. Nr. 1359 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Za–08); rastas pylimų sluoksnyje, supiltame XVI a. pradžioje viduramžių pilies griovių vietoje

106 pav. Modelio pozityvas, skirtas matricos gamybai, XVII a. I pusė, Suomijos nacionalinis muziejus (*Ruukkuja ja ruhtinaita...*, p. 208, fig. 145)

107 pav. Čekijos koklių pavyzdžiai (PAVLÍK, Čeněk; VITANOVSKÝ, Michal. *Encyklopedie kachlů*..., s. 205, obr. 175, 176)

Palyginamieji koklių ir kitų dirbinių pavyzdžiai su Krucifikso scena

108 pav. Dalis plokštinio stačiakampio koklio (trumpu kaklu); Klaipėda, Teatro a., 1986 m., L. Nr. 1259 (MLIM, AS 269); dešinėje – perpieštas pilnesnis vaizdas pagal ataskaitos piešinį (*L. Dačkauskytės pieš.)*

110 pav. Koklio fragmentas su žirgo galva ir pakelta Šv. Jurgio ranka; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr.- (MLIM, AS 56)

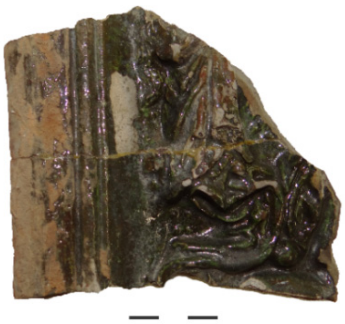

109 pav. Koklio fragmentas, dekoruotas klūpinčios karalaitės figūra; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 640 (MLIM, AS 56)

111 pav. Koklio fragmentas su išlikusia žirgo koja; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1250 (MLIM, AS 269)

112 pav. Koklio fragmentas, dekoruotas Šv. Jurgio veidu; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 538 (MLIM, AS 56)

Kokliai, vaizduojantys Šv. Jurgį; rasti kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingi XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

113 pav. Koklio fragmentas su išlikusia Šv. Jurgio ranka, laikančia kalaviją; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 14A, 1988 m., Nr. 38 (MLIM, AS 38); rastas XVII a. I pusės krosniavietėje, statytoje iš ne pirmo panaudojimo koklių; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai – I pusei

114 pav. Koklio fragmentas su išlikusiu slibinu; Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. C48 (MLIM, AS-); rastas XVI a. I puse preliminariai datuojamo pastato aplinkoje; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai – I pusei

115 pav. XV a. pabaiga, Hamburgas, Vokietija (STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...*, 1983, Taf. III)

116 pav. Vėlyvosios gotikos koklis, Štralsundas, Vokietija (WEGNER, Martina. Ein renaissancezeitlicher Kachelkomplex..., S. 206, Abb. 1, 2)

117 pav. Čekijos koklis, dekoruotas pagal nežinomo vokiečių menininko prieš 1500 m. sukurtą darbą (ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 28, fig. 6 a, b)

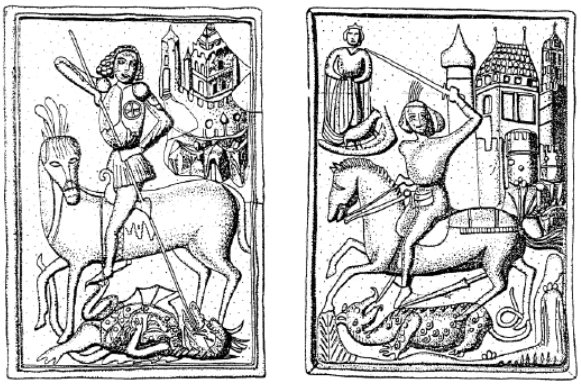

118 pav. XV a. pabaiga, Sučvos miestas, Šiaurės Rumunija (GRUIA, Anna Maria. Saint George..., p. 37, fig. 13–14)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Šv. Jurgį

Plokštinis stačiakampis koklis (trumpu kaklu); Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1254 (MLIM, Nr. 269); dešinėje – koklio piešinys (*L. Dačkauskytės pieš.*)

Klaipėda, Sukilėlių g. 4, 6, 8, 1990 m., Nr. 3009 (MLIM, AS 48)

Plokštinis stačiakampis koklis (trumpu kaklu); Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 407 (MLIM, AS 56)

Koklio, dekoruoto Šv. Sebastijono figūra, fragmentas; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1255 (MLIM, AS 269)

↑ **119 pav.** Kokliai ir jų fragmentai; rasti kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingi XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

.

120 pav. Šv. Sebastijonas sieninėje tapyboje iš Šv. Jurgio bažnyčios Mariendorfe, Vokietija *(A. Dick nuotr.*[1])

121 pav. Koklių fragmentai (perdegę), dekoruoti Šv. Sebastijono figūra; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2006 m., Nr. 3183 (MLIM, AS 408); rasti supiltiniame sluoksnyje ant pirminio miesto salos reljefo; būdingi XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai – I pusei

↑ Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, dekoruoti Šv. Sebastijono kompozicija

[1] Evangelisch reformierte Kirchen Gemeinden: Immenhausen und Mariendorf. http://www.evkim.de/publikationen/wandbilder.html

122 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (trumpu kaklu) (*L. Dačkauskytės pieš.*); Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1253 (MLIM, AS 269); rastas kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingas XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

123 pav. Šv. Margarita, XV a. II pusės nežinomo vokiečių dailininko B. R. kūrinys (*Krikščioniškosios ikonografijos...*, p. 183)

124 pav. Vėlyvosios gotikos koklis, Štralsundas, Vokietija (WEGNER, Martina. Ein renaissancezeitlicher..., S. 207, Abb. 2:1)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Šv. Margaritą

.

125 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (pusiaucilindriu kaklu ir išpjauta anga), dekoruotas Šv. Veronikos figūrine kompozicija; Klaipėdos piliavietė, 1968 m., Nr. 5683 (MLIM, AS 30); būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai – I pusei; dešinėje – koklio piešinys (*L. Dačkauskytės pieš.*)

126 pav. Koklio fragmentas; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2006 m., Nr.- (MLIM, AS 408); rastas supiltiniame sluoksnyje ant pirminio miesto salos reljefo; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai – I pusei

Kokliai, dekoruoti Šv. Veronikos figūra

127 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (pusiaucilindriu kaklu ir išpjauta anga); Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. C2, C3 (MLIM, AS-); rastas XVI a. I puse preliminariai datuojamo pastato aplinkoje; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai – I pusei; dešinėje – koklio piešinys (*L. Dačkauskytės pieš.*)

128 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (pusiaucilindriu kaklu ir išpjauta anga); Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. C1 (MLIM, AS-); rastas XVI a. I puse preliminariai datuojamo pastato aplinkoje; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai – I pusei; dešinėje – koklio piešinys (*L. Dačkauskytės pieš.*)

129 pav. Koklių fragmentai; Klaipėda, Teatro a., 1985/86 m., Nr. 521, 1273, 162 (MLIM, AS 56, 269); rasti kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingi XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

Kokliai, dekoruoti Šv. Veronikos figūra

130 pav. Koklio fragmentas su išlikusia Šv. Veronikos galva; Klaipėda, radavietė nenustatyta (MLIM, AS-); būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

131 pav. Koklio fragmentas su išlikusiu drobės kraštu; Klaipėdos piliavietė, 2014 m., Nr. 100 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Za–08); rastas pylimų sluoksnyje, supiltame XVI a. pradžioje viduramžių pilies griovių vietoje

132 pav. XVI a. 4–5 dešimtmečiai, Kaunas (ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, D ainius. Kafle pólcylindryczne..., p. 243, ryc. 1:3)

133 pav. Šv. Veronikos vaizdavimas Martino Schongauerio kūryboje, apie 1480 m.[2]

134 pav. XVI a. pradžia, Vilnius (KUNCEVIČIUS, Albinas. Die Kacheln aus dem Palast..., S. 109, Abb. 58)

←
135 pav. XV a. pabaiga, Štralsundas, Vokietija (SCHÄFER, Heiko. Vorreformatorische Kacheln..., S. 235, Abb. 5:c)

Palyginimui koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Šv. Veroniką

[2] Usembeta.org: http://useum.org/artwork/Saint-Veronica-Martin-Schongauer-1480 (žiūrėta 2016 06 07)

136 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (trumpu kaklu); Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., L. Nr. C39 (MLIM, AS-); rastas XVI a. I puse preliminariai datuojamo pastato aplinkoje; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai; dešinėje – koklio piešinys (*L. Dačkauskytės pieš.*)

137 pav. Ikonografinis pavyzdys iš Soesto miesto Valsburgo bažnyčios, apie 1410/20 m., Vokietija (© LWL-Museum für Kunst und Kultur)[3]

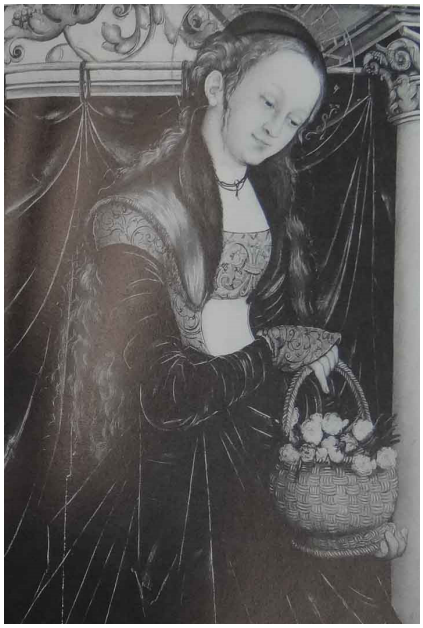

138 pav. Lucaso Cranacho Vyr. kūryba (1520–1540) (TACKE, Andreas. *Der katholische Cranach*..., S. 107, Abb. 51)

139 pav. XVI a. I pusė, Krušvicos miestas, Lenkija (DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe*..., Tab. II: 102b)

140 pav. XV a. pabaiga arba XVI a. pradžia, Gdansko muziejus, Lenkija (*Ruukkuja ja ruhtinaita*..., p. 210, fig. 152)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Šv. Dorotėją

[3] LWL-Museum für Kunst und Kultur: https://www.lwl.org/LWL/Kultur/museumkunstkultur/sammlung/highlights/highlight-auswahl/conrad-von-soest

141 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (pusiaucilindriu kaklu ir išpjauta anga), dekoruotas Šv. Barboros (?) figūra; Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. C6 (MLIM, AS-); rastas XVI a. I puse preliminariai datuojamo pastato aplinkoje; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

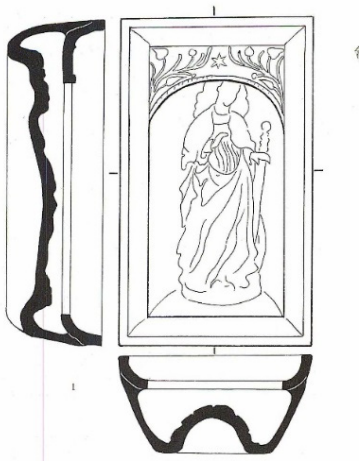

142 pav. XVI a. 4–5 dešimtmečiai, Kaunas
(ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne..., p. 244, ryc. 2.1)

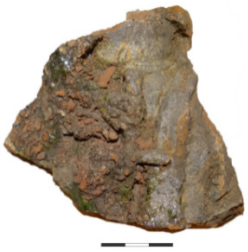

143 pav. Koklio fragmentas su šventosios figūra, laikančia kalaviją; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2006 m., Nr.-(MLIM, AS 408); rastas supiltiniame sluoksnyje ant pirminio miesto salos reljefo; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

144 pav. Koklio fragmentas, dekoruotas iškeltą ratą laikančios Šv. Kotrynos figūra; Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. C42 (MLIM, AS-); rastas XVI a. I puse preliminariai datuojamo pastato aplinkoje; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

145 pav. Čekijos koklių pavyzdžiai, vaizduojantys Šv. Kotryną (Pavlík, Č., Vitanovský, M. 2004, p. 216, fig. 291, 288)

146 pav. Terakotinis Šv. Kotrynos reljefas, apie 1480 m., nežinomas autorius, Olandija[4]

pav. Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Šv. Barborą ir Šv. Kotryną

[4] V&A Search the Collections: http://collections.vam.ac.uk/item/O71863/st-catherine-of-alexandria-relief-unknown

147 pav. Koklio fragmentas; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 299a, b (MLIM, AS 56); rastas kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingas XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

148 pav. XV a., Lenkija (DĄBROWSKA, Maria. Starość ośmieszona..., p. 150, ryc. 7)

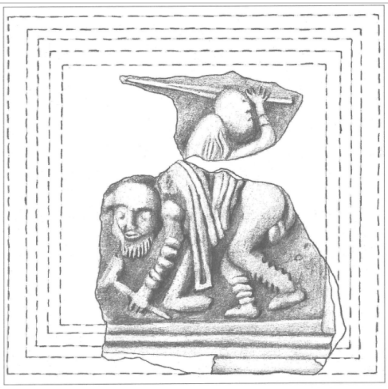

149 pav. XVI a. I pusė, Lenkija (DĄBROWSKA, Maria. Starość ośmieszona..., p. 149, ryc. 6)

150 pav. XV a., Bernas, Šveicarija (ROTH KAUFMANN, Eva; BUSCHOR, René; GUTSCHER, Daniel. *Spätmittelalterliche reliefierte...*, *S.* 107, Abb. 104)

151 pav. Apie 1500 m., Austrija (GRUIA, Anna Maria. Sex on the Stove..., p. 111, fig. 22)

152 pav. Sieninio apmušalo fragmentas, apie 1470 m. (® Bazelio istorinis muziejus)[5]

153 pav. Lucaso van Leideno kūrinys (MILLIKEN, Roberta. *Ambiguous Locks*...., p. 20, fig. 1)

154 pav. Presbiterijos skulptūrinis elementas iš Šv. Marijos katedros Krokuvoje (DĄBROWSKA, Maria. Starość ośmieszona..., s. 146, ryc. 3)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys kompoziciją „Aristotelis ir Filis“

[5] https://www.flickr.com/photos/28433765@N07/6635815715/in/album-72157628717819423/

155 pav. Koklio fragmentas, dekoruotas apnuogintos moters figūra; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1277 (MLIM, AS 269)

156 pav. Koklio fragmentas; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1280 (MLIM, AS 269)

157 pav. Modelinu atspaustas matricos Nr. 1899 vaizdas (MLIM)

158 pav. Matricos fragmentas, artimas plakimo scenos dekorui; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1899 (MLIM, AS 269)

↑ Neidentifikuotų figūrinių kompozicijų koklių fragmentai; rasti kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingi XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

159 pav. Koklio dalis su joje išlikusia ranka; Klaipėdos piliavietė, 2000 m., Nr. 152 (MLIM, AS 298); rastas supiltiniuose iki XVII a. suformuoto pylimo sluoksniuose

160 pav. Koklio dalis su išlikusiu Jėzaus Kristaus (?) atvaizdu; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1896 (MLIM, AS 269); rastas kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

↑ Neidentifikuotų figūrinių kompozicijų koklių fragmentai

161 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (pusiaucilindriu kaklu ir išpjauta anga), dekoruotas Sūnaus palaidūno alegorijos motyvu; Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. C49 (MLIM, AS-); rastas XVI a. I puse preliminariai datuojamo pastato aplinkoje; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

162 pav. Ikonografinė paralelė pagal Hieronymuso Boscho kūrybą, 1510 m. (RITTERS, Volker. *Der verlorene Sohn...*, S. 8, Abb. 1/3)

163 pav. Koklio ištrauka iš pav. 161: nuogas tarpukojis

164 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (pusiaucilindriu kaklu ir išpjauta anga), dekoruotas Sūnaus palaidūno alegorijos motyvu; Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. C8 (MLIM, AS-); rastas XVI a. I puse preliminariai datuojamo pastato aplinkoje; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai *(Dž. Brazaičio nuotr.)*

165 pav. Skirtinga Sūnaus palaidūno alegorijos vaizdinė išraiška Heidės miesto renesansiniame koklyje, Vokietija (ARNOLD, Volker; WESTPHALEN, Thomas; ZUBEK, Paul. *Kachelöfen in Schleswig-Holstein...*, S. 39, Abb. 24)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, perteikiantys Sūnaus palaidūno alegoriją

166 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (trumpu kaklu), dekoruotas neidentifikuotu herbu; Klaipėda, Teatro a., 1985 m, Nr. 296a (MLIM, AS 56); rastas kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingas XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

167 pav. XV a. pabaiga, Vokietijos nacionalinis muziejus Niurnberge (STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst*…, 1972, S. 129, Taf. 70:1)

168 pav. XV a. pabaiga, Hranicos pilis, Čekija (KOHOUTEK, Jiří; PAVLÍK Čeněk. Soubor kachlů..., S. 532, obr. 2:1)

Koklių su herbais pavyzdžiai

169 pav. Nišinio koklio fragmentas, vaizduojantis dvigalvį erelį herbiniame skyde; Klaipėdos piliavietė, 2014 m., Nr. 80a (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Za–08); rastas pylimų sluoksnyje, supiltame XVI a. pradžioje viduramžių pilies griovių vietoje; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

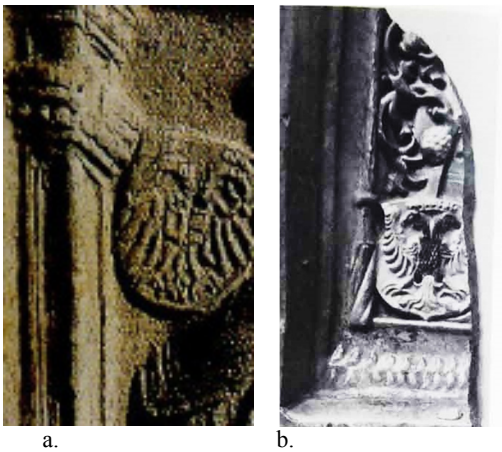

a. b.

170 pav. a. Renesansinio koklio pavyzdys, vaizduojantis Šventosios Romos imperijos herbą su imperatoriumi Karlu V, sukurtas pagal Christopho Ambergerio apie 1530 m. medžio raižinį; Praha, Čekija (Zeklitz, 2012, p. 41, fig. 43); b. XVI a. I pusės koklio pavyzdys iš Liubeko, Vokietija (STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst*…, 1972, Taf. 80:2)

Kokliai su dvigalviais ereliais

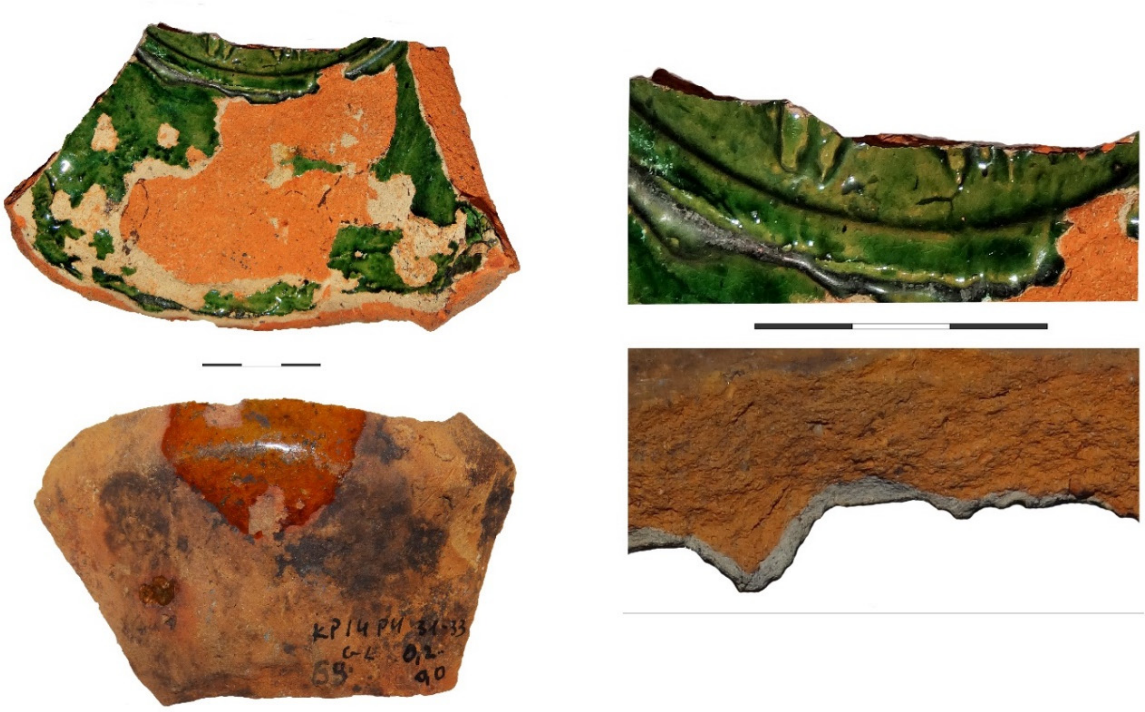

171 pav. Plokštinio (apvalia įdubusia plokšte) koklio fragmentas su erelio (?) nagais ovale; Klaipėdos piliavietė, 2014 m., Nr. 69 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Za–08); rastas pylimų sluoksnyje, supiltame XVI a. pradžioje viduramžių pilies griovių vietoje; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

Koklis su išlikusiais paukščio (erelio?) nagais

Nr. 1231 (koklio nuotrauka iš: *Klaipėdos pilies ir senamiesčio kokliai...*, p. 37, pav. 36)

Nr. 1275

Nr. 2197

Nr. 1232

Nr. 1233

Nr. 1238

Klaipėda, Teatro a., 1986 m. (MLIM, AS 269); rasti kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingi XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

↑ **172 pav.** Kokliai ir jų fragmentai, dekoruoti skydininkais

Modelių pozityvai, Vokietija (STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...*, 1966, Taf. 19:2–4)

173 pav. Palyginimui modeliai (koklių matricų gamybai), dekoruoti vaikų figūromis

Padidintos koklio dalių iškarpos

174 pav. Karūninis koklis, vaizduojantis laukinį žmogų; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1263 (MLIM, AS 269); rastas kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

175 pav. Laukinis žmogus Albrechto Dürerio kūryboje (1499 m. tapyto kūrinio ištrauka)[6]

176 pav. XV a. pabaiga, koklis su Berno miesto herbu, Šveicarija (STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...*, 1972, S. 117, Taf. 25:4)

177 pav. XV a. pabaiga, Bazelis, Šveicarija (FRANZ, Rosemarie. *Der Kachelofen...*, Abb. 146)

178 pav. Laukinis žmogus, rankoje laikantis skydą, Martino Schongauerio 1480–1490 m. kūrinys[7]

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys laukinius žmones

[6] Haus der Bayerischen Geschichte: http://www.hdbg.de/portraitgalerie/gemaelde-WAF230-zoom.php
[7] Metmuseum: http://images.metmuseum.org/CRDImages/dp/original/DP820020.jpg

Nr. 595

Nr. 598

↑ **179 pav**. Plokštiniai kokliai, dekoruoti rozete; Klaipėda, Teatro a., 1985 m. (MLIM, AS 56); rasti kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingi XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

180 pav. Plokštinis koklis; Klaipėda, Kurpių g. 4, 1980 m., Nr. P–10432/3 (MLIM, AS 73); rastas sluoksnyje, susiformavusiame laikotarpiu tarp 1520–1540 m. miesto gaisrų (nuotrauka iš: *Klaipėdos pilies ir senamiesčio kokliai...*, p. 42, pav. 47)

181 pav. XV a. vidurys – II pusė, Bernas, Šveicarija (ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik* ..., S. 53, Abb. 43)

182 pav. XV a. II pusė, Ciurichas, Šveicarija (TAMÁSI, Judit. *Verwandte Typen...*, Abb. 15)

↑ Plokštiniai kokliai, dekoruoti rozete

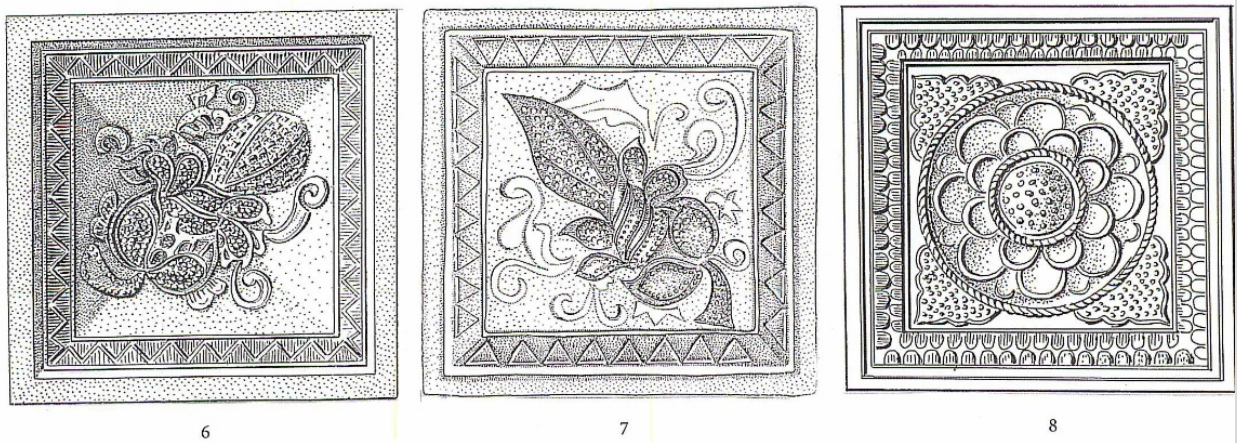

183 pav. Klaipėdos kokliams artimi pavyzdžiai, XVI a. 4–5 dešimtmečiai, Kaunas (ŽALNIERIUS, Algirdas; BALČIŪNAS, Dainius. Kafle pólcylindryczne..., s. 243, ryc. 1:6, 7)

Nr. 1164

Nr. 1198

↑ **184 pav.** Plokštiniai kokliai, dekoruoti pumpuru; Klaipėda, Teatro a., 1986 m. (MLIM, AS 269); rasti kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingi XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

185 pav. Klaipėda, Didžioji Vandens g. 14A, 1988 m., Nr. 27 (MLIM, AS 38); rastas XVII a. I pusės krosniavietėje, statytoje iš ne pirmo naudojimo koklių; būdingas XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

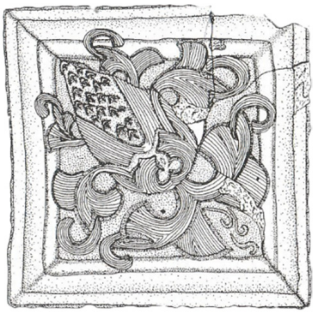

186 pav. XV a. pabaiga – XVI a. pradžia, Štralsundas, Vokietija (SCHÄFER, Heiko. Vorreformatorische Kacheln..., S. 236, Abb. 6a)

187 pav. XVI a. vidurys, Haapsula Estija (*Ruukkuja ja ruhtinaita...*, p. 196, fig. 74)

←
188 pav. Gotikinis koklis; Malborkas, Lenkija (Kilarska, 2009, s. 31, Fig. 17)

↑ Plokštiniai kokliai, dekoruoti pumpuru

Nr. 1172

Nr. 1171

Nr. 34535 (nuotrauka iš: *Klaipėdos pilies ir senamiesčio kokliai...*, p. 39, pav. 41)

189 pav. Plokštiniai kokliai, dekoruoti saulėgrąžos žiedu
Klaipėda, Teatro a., 1986 m. (MLIM, AS 269); rasti kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingi XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

Nr. 1287

1501 m. koklinės krosnies dalinis vaizdas, ištrauka iš 78 pav.

Nr. 153

↑ **190 pav.** Karūniniai kokliai; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., 1986 m. (MLIM, AS 56, 269); rasti kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingi XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

191 pav. Klaipėda, Turgaus g. 37, 2006 m., Nr. 3019 (MLIM, AS 408); rastas supiltiniame sluoksnyje ant pirminio miesto salos reljefo; būdingas XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

192 pav. Klaipėda, Didžioji Vandens g. 14A, 1988 m., Nr. 35 (MLIM, AS 38); rastas XVII a. I pusės krosniavietėje, statytoje iš ne pirmo naudojimo koklių; būdingas XV a. pabaigai/XVI a. pradžiai

Karūniniai kokliai, dekoruoti stilizuotu ananaso vaisiumi

Nr. 1286

Nr. 159a ir 250

Nr.-

194 pav. Karnizinis koklis (pusiaucilindriu kaklu ir išpjauta anga); Klaipėda, Kurpių g. 4, 1980 m., L. Nr. 83 (MLIM, AS 73); rastas 1520–1540 m. užstatymo vietoje, gyvavusio laikotarpiu tarp dviejų miesto gaisrų

Nr.-

193 pav. Koklių fragmentai; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., 1986 m. (MLIM, AS 56, 269); rasti keramikos dirbtuvių atliekų sampile, suformuotame iki XVI a. pradžios; būdingi XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

Vienalaikiai kokliai, dekoruoti augaliniais motyvais

Nr. 509 (1985 m.)

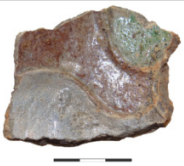

Nr. 398

Nr. 1193

195 pav. Klaipėda, Teatro a., 1985 m., 1986 m. (MLIM, AS 56, 269); rasti kartu su keramikos dirbtuvių atliekomis, supiltomis iki XVI a. pradžios; būdingi XV a. pabaigai – XVI a. pradžiai

196 pav. XVI a. pradžia, Vilnius (KUNCEVIČIUS, Albinas. Die Kacheln aus dem Palast..., S. 105, Abb. 45)

←
197 pav. XVI a. vidurys, Tartu (*Ruukkuja ja ruhtinaita...*, p. 211, fig. 162)

198 pav. Po 1500 m., Hidensee vienuolynas, Vokietija (BIERMANN, Felix. Archäologische Untersuchungen..., S. 306 Abb. 20:1)

Plokštiniai kokliai, dekoruoti dumbančiu apskritimu

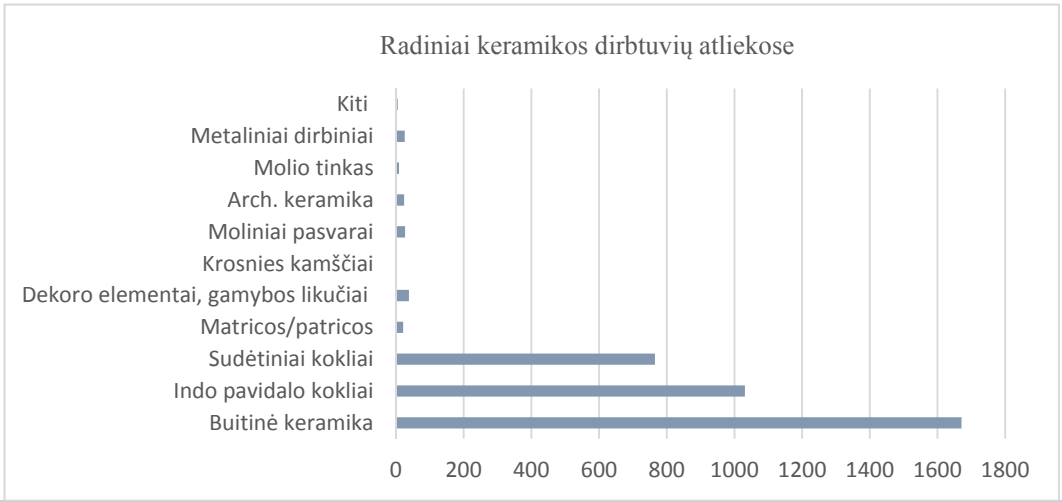

199 pav. Radinių su keramikos dirbtuvių atliekomis visuma ir pasiskirstymas

Radinių pobūdis	**Sukilėlių g. 4, 6, 8, 1990 m.** MLIM, AS 48	**Teatro a., 1985 m.** MLIM, AS 56	**Teatro a., 1986 m.** MLIM, AS 269
Buitinė keramika (puodai, puodynės, lėkštės, dubenys, bokalai, keptuvės, dangčiai, taupyklės ir kt.) **Viso – 1671**	2280–2356; 2396 2501–2820 3034–3037 3158–3199 3242–3249 **446**	10–58; 85–108 182–234; 258–260 313–342; 591 414–456; 626–678 **250**	1–686; 688–707 1427–1475; 1546–1763 1881–1882 **975**
Indo pavidalo kokliai **Viso – 1031**	2367–2387 2821–2963; 3003 3203–3230 3250–3253 **197**	59; 68–84; 109–151 235–257; 344–376 357–507; 550–590 679–719 **270**	708–1146; 1476–1484 1764–1880 **564**
Sudėtiniai kokliai **Viso – 756**	2388–2393 3004–3026 3028–3231 3254–3255 **235**	61; 152–175 260–308; 377–413 720-741; 508–539 592–625; 720–741 **308**	1147–1348; 1365 1886–1895 **213**
Gamybos formos (matrica, patrica) **Viso – 21**	2394; 3027 **2**	67; 176–179; 309 540–547; 743 **14**	1350–1353; 1358 1898=1349 1899 **5**
Dekoratyviniai dirbiniai **Viso – 12**	3031–3033 3038–3039 **5**	542–544; 742 **4**	1354–1357 **3**
Kamštis (krosnies) **Viso – 2**	3030 **1**		687 **1**
Architektūrinė keramika (čerpės, plytelės) **Viso – 24**	2399; 3045; 3234 **3**	63–64; 180 **3**	1390–1408 **18**
Žvejybos pasvarai **Viso – 27**	3040–3044; 3233 **6**	–	1377–1389 1903–1906 1914–1916 **21**
Neaiškios paskirties keramikos dirbiniai **Viso – 26**	2395; 3029 3200–3201 3232 **5**	60; 62; 310 **3**	1359–1364; 1366–1376 1883–1885 1896–1897 **21**
Geležiniai dirbiniai **Viso – 26**	2400–2404 3236–3237 3256; 3257 **9**	311; 549 **2**	1417–1425 1426 – pasaga 1909–1910 – ietigaliai 1911–1912 – vinys 1913 – švino gabalas **15**
Kiti dirbiniai (kaulinis dirbinys, odinis apavas, galąstuvas, karoliukas, plūdė) **Viso – 5**	3235; 3237 **2**		1917; 1485; 1486 (plūdė) **3**
Molio tinkas **Viso – 9**	–	65–66; 181; 343 **4**	1412–1416 **5**

200 lent. Radinių keramikos dirbtuvių atliekose suvestinė

201 pav. Patrica (modelio pozityvas); Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1353 (MLIM, AS 269)

202 pav. Patrica (modelio pozityvas); Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1890 (MLIM, AS 269)

203 pav. Matricos dalis, skirta koklio plokštės fonui ir rėmeliui formuoti, dekoruota lancetiniais brūkšneliais; Klaipėda, Sukilėlių g. 4, 6, 8, 1990 m., Nr. 3026 (MLIM, AS 48)

204 pav. Matricos fragmentas; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr.1899 (MLIM, AS 269)

205 pav. Modelių fragmentai, dekoruoti lancetiniais brūkšneliais; Klaipėda, Sukilėlių g. 4, 6, 8, 1990 m., Nr. 2196 (MLIM, AS 48)

Keramikos dirbtuvių atliekos: koklių gamybos modeliai

206 pav. Matrica su augaliniu ornamentu; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 564 (MLIM, AS 56)

207 pav. Palyginimui koklis; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 518 (MLIM, AS 56)

208 pav. Matrica su stilizuotais kryžiais; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1349 (MLIM, AS 269)

209 pav. Palyginimui koklis; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1322 (MLIM, AS 269)

210 pav. Matrica su trilapiais dobilėliais; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 176 (MLIM, AS 56)

211 pav. Matrica su barzdoto žmogaus veidu; Klaipėda, Sukilėlių g. 4, 6, 8, Nr. 2394 (MLIM, AS 48)

Keramikos dirbtuvių atliekos: koklių gamybos modeliai (matricos)

212 pav. Patrica; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1890 (MLIM, AS 269)

213 pav. Matrica; Klaipėda, Teatro a., 1986 m. Nr.- (MLIM, AS 269)

214 pav. Palyginimui fiala; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 540 (MLIM, AS 56)

215 pav. Palyginimui fiala; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1325 (MLIM, AS 269)

216 pav. Palyginimui fiala; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 394 (MLIM, AS 56)

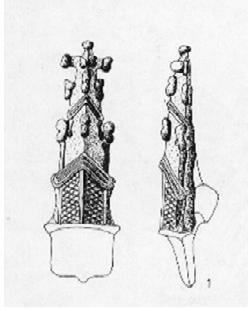

217 pav. XVI a. pradžia, Vavelis, Lenkija (DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe*..., Tab. II. 19:1)

218 pav. Palyginimui Vilniaus pavyzdys (TAUTAVIČIUS, Adolfas. *Vilniaus pilies kokliai*..., p. 4)

Keramikos dirbtuvių atliekos: modeliai fialoms gaminti ir jų pavyzdžiai

219 pav. Gamybos procesui skirtas presas; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1357 (MLIM, AS 269)

220 pav. Dekoratyvinis skydelis; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 542 (MLIM, AS 56)

221 pav. Dekoratyvinis skydelis; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 544 (MLIM, AS 56)

222 pav. Dekoratyvinis skydelis; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 543 (MLIM, AS 56)

223 pav. Nuskilusi reljefo dalis – ranka; Klaipėda, Teatro a., 1985 m., Nr. 742 (MLIM, AS 56)

224 pav. Nuskilusi reljefo dalis – Nukryžiuotojo ranka; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1355 (MLIM, AS 269)

225 pav. Nuskilusi reljefo dalis – žirgas (?); Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1350 (MLIM, AS 269)

Įvairūs keramikos dirbtuvių veiklą atspindintys dirbiniai

226 pav. Reljefo elementai – kojos; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1356 (MLIM, AS 269)

227 pav. Trimito formos elementas; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 2171 (MLIM, AS 269)

228 pav. Trimito formos elementas; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1354 (MLIM, AS 269)

229 pav. Keraminė liūto koja; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1357 (MLIM, AS 269)

230 pav. Neaiškios paskirties juostos/atraižos; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1363 (MLIM, AS 269)

231 pav. Neaiškios paskirties juostos/atraižos; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1362 (MLIM, AS 269)

232 pav. Tuščiaviduriai vamzdeliai; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1544 (MLIM, AS 269)

233 pav. Tuščiaviduris vamzdelis; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 34726 (MLIM, AS 269)

233a pav. Tuščiaviduris išlenktas elementas; Klaipėda, Teatro a., 1986 m., Nr. 1359 (MLIM, AS 269)

↑ Įvairūs keramikos dirbtuvių veiklą atspindintys dirbiniai

234 pav. Palyginamieji pavyzdžiai: degimo kapsulės sudedamieji elementai ir pagalbinės priemonės (RADEMACHER, Dorothee-Ade; MÜCK, Susanne. *„Mach Krueg, Haeffen*..., S. 30–31, Abb. 43–45)

INDIVIDUALAUS MEISTRŲ GAMYBOS BRAIŽO
TRASOLOGINIS TYRIMAS

XV a. pabaigos – XVI a. pradžios sudėtinių koklių kaklų įkartos ir jų charakteristikos pagal keramikos dirbtuvių atliekas
(Klaipėda, Teatro a., 1985 m., 1986 m.; Sukilėlių g. 4, 6, 1990 m. (MLIM, AS 56, 269, 48)

235 pav. Meistras–1
Rombeliai

Teatro a., 1985 m., Nr. 261

Teatro a., 1985 m., Nr. 1186

Teatro a., 1985 m., Nr. 403

Teatro a., 1985 m., Nr. 377a

Teatro a., 1985 m., Nr. 395b

Teatro a., 1985 m., Nr. 171a

236 pav. Netvarkingi „išslydę“ rombeliai

Teatro a., 1986 m., Nr. 1199

Teatro a., 1985 m., Nr. 514

Teatro a., 1985 m., Nr. 302

Teatro a., 1986 m., Nr. 1190

Teatro a., 1985 m., Nr. 490

Teatro a., 1985 m., Nr.-

237 pav. Meistras–2
Tankūs rombeliai

Teatro a., 1985 m., Nr. 308

238 pav. Meistras–3
X formos įkartų eilė

Teatro a., 1985 m., Nr. 304

Teatro a., 1985 m., Nr. 296

239 pav. Meistras–4
Tankūs kryžmi brūkšneliai

Teatro a., 1985 m., Nr. 269

Teatro a., 1985 m., Nr. 276

Sukilėlių g. 4, 6, 1990 m., Nr. 3016

Palyginimui tapatus įkartų braižas:
Klaipėdos piliavietė, 1978 m., Nr.- (MLIM)

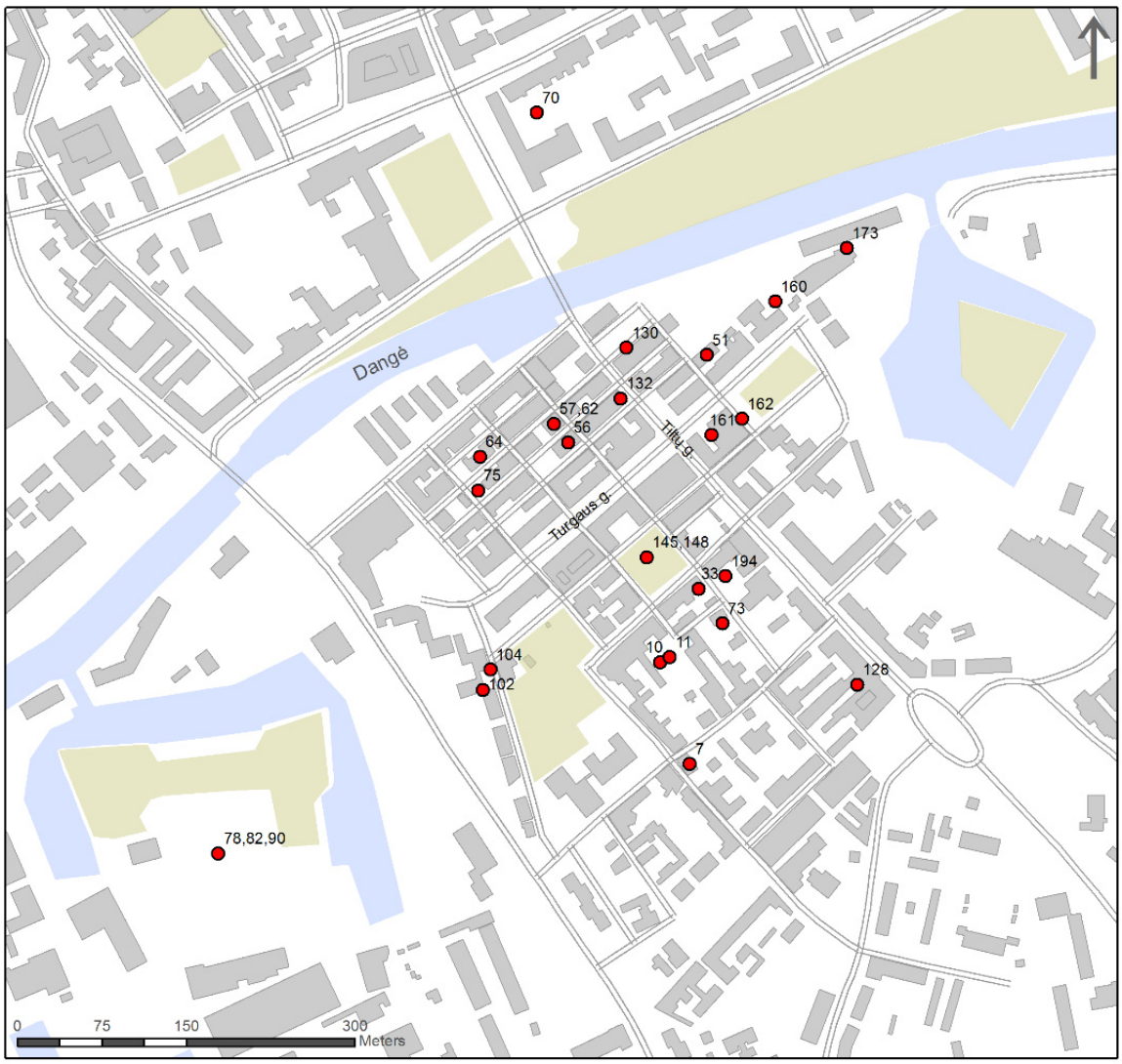

240 pav. XVI a. II pusės ir XVII a. pradžios portretais, figūrinėmis kompozicijomis dekoruotų koklių radavietės

(detalesnė informacija apie radavietes žr. pav. 2)

241 pav. Saksonijos kurfiurstas Johannas Friedrichas apie 1533 m. Lucaso Cranacho Vyr. kūryboje (ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 45, fig. 46:a)

242 pav. Plokštinis stačiakampis koklis, dekoruotas Johanno Friedricho iš Saksonijos portretu; Klaipėda, Jono g., 1970 m., Nr. 6543 (MLIM, AS-); būdingas XVI a. viduriui – II pusei

243 pav. Koklio dalis, sietina su kiurfiursto portretu; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2016 m., Nr.- (BRIAI); rastas perkastame grunte virš XVI a. paskutiniu ketvirčiu – XVII a. viduriu datuojamų Lietuvių bažnyčios liekanų; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

Graviūros iš 241 pav. ištrauka

Koklio iš 243 pav. ištrauka

Graviūros iš 250 pav. ištrauka

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Saksonijos kurfiurstą Johanną Friedrichą

244 pav. Identiško koklio, kaip ir pav. 246, fragmentai; Klaipėda, skveras prie Mėsininkų g., 1987 m.., Nr.- (MLIM, AS 92); radimo konteksto susieti su ataskaita nepavyko; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

245 pav. Panašaus dekoro koklio fragmentas; Klaipėda, Turgaus g 22, 1984 m., Nr. 9 (MLIM, AS 60); sluoksnis nedatuotas; koklis būdingas XVI a. viduriui – II pusei

246 pav. XVI a. 4–5 dešimtmečiai, Vilnius (KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 251, pav. 9.169)

247 pav. Čekija, Radečo vietovė (ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 48, fig. 53)

248 pav. Johannas Friedrichas iš Saksonijos, vaizduojamas laikantis rankoje knygą, 1553 m. (HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, 178:3)

249 pav. Plokštinis koklis, dekoruotas Johanno Friedricho iš Saksonijos, laikančio rankoje knygą (?), portretu; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 14A, 1988 m., Nr. 29 (MLIM, AS 38); rastas XVII a. I pusės krosniavietėje, statytoje iš ne pirmo naudojimo koklių; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

250 pav. Johanno Friedricho iš Saksonijos portretas 1543 m. Georgo Penczo graviūroje[1]

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Saksonijos kurfiurstą Johanną Friedrichą

[1] drawingsandprints.com: http://www.drawingsandprints.com/CurrentExhibition/detail.cfm?ExhibitionID=14&Exhibition=10

251 pav. Philippo von Hesseno portretas 1535 m. Hanso Brosamerio medžio raižinyje (ŽEGKLITZ, Jaromír. Grafické a další..., s. 281, Obr. 21:b)

252 pav. Plokštinio stačiakampio koklio dalis, dekoruota landgrafo Philippo von Hesseno portretu; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1991 m., Nr. 2466, 2467 (MLIM, AS 15); rastas XVI a. I pusės užstatymo horizonte

253 pav. Plokštinio stačiakampio koklio dalis, dekoruota landgrafo Philippo von Hesseno portretu; Klaipėda, skveras prie Mėsininkų g., 1987 m., Nr. 84 (1–2) (MLIM, AS 92); rastas supiltiniame gatvės sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

256 pav. Koklio analogas, XVI a. vidurys, Vilnius (KUNCEVIČIUS, Albinas. Die Kacheln aus dem Palast..., S. 124, Abb. 116)

254 pav. Medaliono formos koklio dalis, dekoruota landgrafo Philippo von Hesseno (?) portretu; Klaipėda, skveras prie Mėsininkų g., 1987 m., Nr. 92 (MLIM, AS 92); rastas supiltiniame gatvės sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

←
255 pav. Koklio, dekoruoto landgrafo Philippo von Hesseno portretu, fragmentas; Klaipėda, Turgaus g. 20, Nr. 213 (MLIM, AS 238); rastas 1540 m. – XVI a. pabaigos sluoksnyje

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys landgrafą Philippą von Hesseną

257 pav. Plokštinis koklis, dekoruotas Christine von Hessen portretu; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 18, 2008 m., Nr.- (BRIAI, AS-); rastas XVII a. vidurio – II pusės sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei; dešinėje – Christine portretas 1546 m. Hanso Brosamer medžio raižinyje (ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p 44, fig. 45:b)

258 pav. Christine von Hessen vaizdavimas XVI a. vidurio koklyje, Wolgast, Greifswaldo apylinkės (iškarpa) (ANSORGE Jörg, 2016 m.[2])

259 pav. Koklio fragmentas, dekoruotas Christine von Hessen portretu; Klaipėda, Mažoji g. 2, 1982 m., Nr. 6 (MLIM, AS 22); sluoksnis sunkiai datuojamas; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

260 pav. Medaliono formos koklio dalis, dekoruota Philippo von Hesseno (?) portretu; Klaipėdos piliavietė, 1975 m., Nr. 784 (MLIM, AS-); būdingas XVI a. viduriui – II pusei

261 pav. Medaliono formos koklio dalis, dekoruota Christine von Hessen (?) portretu; Klaipėdos piliavietė, 1979 m., Nr. 874 (MLIM, AS 221); rastas XVI a. paskutiniojo – XVII a. pirmųjų dešimtmečių sluoksnyje kartu su 1628 m. moneta; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys landgrafo Philippo von Hesseno žmoną Christine

[2] Landgräfin schlummerte unter der Schifferstraße. Ostsee-zeitung.de: http://www.ostsee-zeitung.de/Vorpommern/Usedom/Landgraefin-schlummerte-unter-der-Schifferstrasse

262 pav. Saksonijos elektorius Moritzas von Sachsenas (1521–1553) 1578 m. Lucaso Cranacho J. kūryboje[3]

263 pav. Koklio portretuojamasis, sietinas su Šmalkaldeno lygos atstovu Moritzu von Sachsenu; Klaipėda, Turgaus g. 20, Nr. 212 (MLIM, AS 238); rastas 1540 m. – XVI a. pabaigos sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

264 pav. Imperatoriaus Karlo V vaizdavimas Tiziano Vecellio kūryboje, 1548 m.[4]

265 pav. Koklio fragmentas su raidėmis KK, sietinomis su kaizerio Karlo V inicialais; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 2, Nr. 190 (MLIM, AS 433); rastas supiltiniame sluoksnyje su XVI a. pabaigos – XVIII a. radiniais; būdingas XVI a. II pusei

Portretinių koklių sąsajos su istorinėmis asmenybėmis

[3] https://www.google.com/culturalinstitute/beta/asset/IQFUErXb9_WCgw
[4] https://reproarte.com/de/themenauswahl/stilrichtungen/portraetmalerei/kaiser-karl-v-bei-muehlberg-detail;

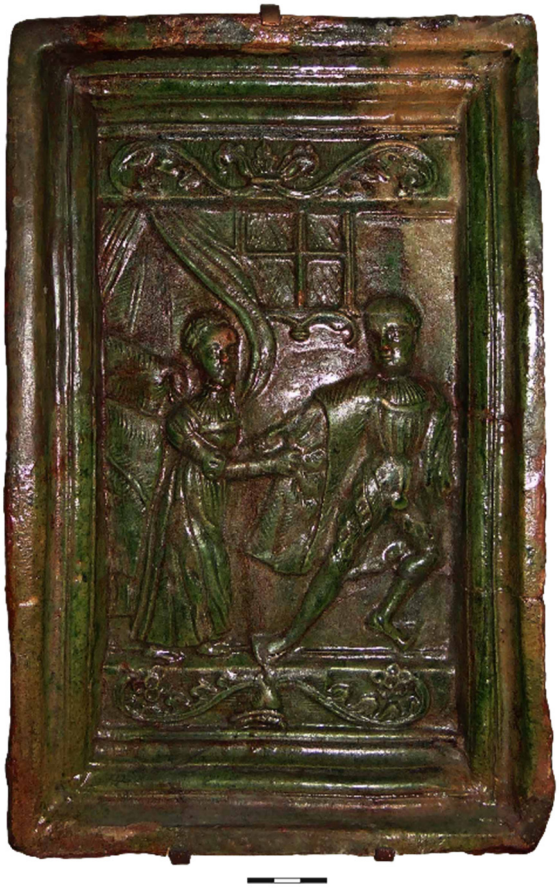

266 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (trumpu kaklu), dekoruotas pagal Lucaso Cranacho Vyr. medžio raižinį, skirtą 10-tajam Dievo įsakymui, perteikiančiam biblijinę Potifaro žmonos ir Juozapo istoriją; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 14A, 1988 m., Nr. 33 (MLIM, AS 38); rastas XVII a. I pusės krosniavietėje, statytoje iš ne pirmo naudojimo koklių; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

267 pav. Lucaso Cranacho Vyr. 1527 m. medžio raižinio „Dešimt Dievo įsakymų“ ištrauka iš Martino Lutherio Didžiojo Katekizmo (1529) (HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 169:2, ištrauka)

268 pav. Koklio iš 271 pav. piešinys (*L. Dačkauskytės nuotr.)*

269 pav. Koklio analogas; Klaipėda, skveras prie Mėsininkų g., 1987 m., Nr. 85 (MLIM, AS 92); rastas supiltiniame gatvės sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai,
vaizduojantys biblijinį siužetą apie Potifaro žmoną ir Juozapą

270 pav. 1527 m. Lucaso Cranacho Vyr. medžio raižinys „Dešimt Dievo įsakymų“ Martino Lutherio Didžiajame katekizme (1529) (HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 169:2)

271 pav. Viduramžiška „Dešimt Dievo įsakymų“ versija; medžio raižinys, apie 1495 m., (HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 169:1)

271 pav. ištrauka, vaizduojanti 7-ąjį Dievo įsakymą

272 pav. Vilniaus koklio fragmentas (KATALYNAS, Kęstutis. Vilniaus koklių..., p. 103, pav. 7)

Viduramžių laikotarpio ir ankstyvųjų naujųjų laikų iliustruotų dekalogų sugretinimas

273 pav. Plokštinio stačiakampio koklio fragmentas, dekoruotas siužetu „Paskutinė vakarienė“; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 3541 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02); rastas XVII a. II ketvirtyje supilto pylimo grunte su keramikos dirbtuvių atliekomis; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

274 pav. Plokštinio stačiakampio koklio fragmentas, dekoruotas veikėjų figūromis iš siužeto „Paskutinė vakarienė“; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 3466 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02); rastas XVII a. II ketvirtyje supilto pylimo grunte su keramikos dirbtuvių atliekomis; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

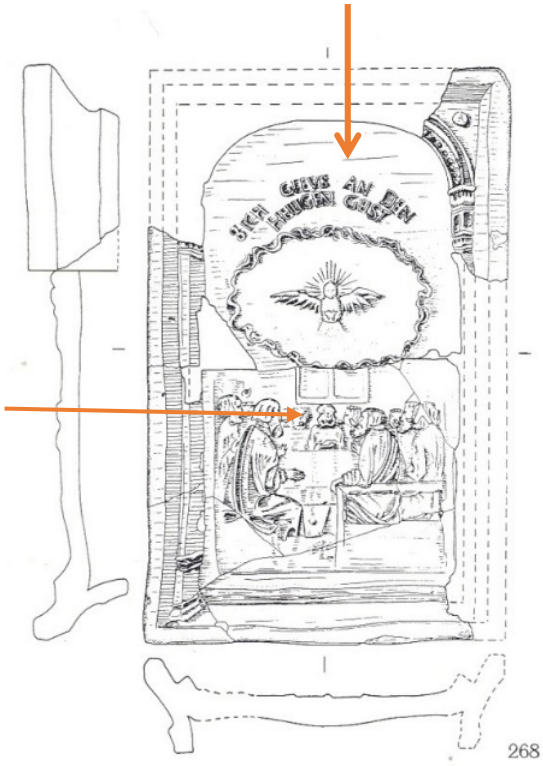

275 pav. Analogiškas XVI a. vidurio – II pusės koklis; Herfrodo miestas, Vokietija (HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 18:268)

276 pav. Iliustruotas 1529 m. Martino Lutherio Didžiojo Katekizmo Tikėjimo išpažinimo 3 artikulas (pagal L. Cranacho Vyr. raižinį) (HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 170:2)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, perteikiantys „Paskutinės vakarienės“ siužetą

277 pav. Plokštinis kvadratinis koklis, dekoruotas anabaptistų lyderio Jano von Leideno portretu; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 18, 2008 m., Nr.- (BRIAI, AS-); rastas XVII a. vidurio – II pusės sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

278 pav. Jano von Leideno portretas 1536 m. Heinricho Aldegreverio graviūroje (*A Century of Giants*...., p. 81)

Kokliuose esančių simbolių ir inicialių padidintos ištraukos iš 277, 280 pav.

279 pav. Koklis, vaizduojantis Janą von Leideną su karūna; Paderborno miestas, Vokietija (HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik*..., S. 234, Taf. 75:1205)

280 pav. Plokštinis koklis, dekoruotas Jano von Leideno portretu; Klaipėda, neaiškus objektas (?), 1978 m., Nr. 3 (MLIM, AS 111 (?)); būdingas XVI a. viduriui – II pusei

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai su anabaptistų lyderio Jano von Leideno portretu

281 pav. Plokštinis koklis, dekoruotas anabaptisto Bernhardo Knipperdollingo portretu; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 18, 2008 m., Nr.- (BRIAI, AS-); rastas XVII a. vidurio – II pusės sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

282 pav. Bernhardas Knipperdollingas 1536 m. Heinricho Aldegreverio raižinyje (*Contemporaries of Erasmus...*, p. 266)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai su anabaptisto Bernhardo Knipperdollingo portretu

Gatvių ašys ir jų atitikmenys pagal šių dienų pavadinimus
Didžioji Vandens g., atitinkanti buvusios Senosios Dangės upės vagos ašį
Koklių radaviečių atitikmenys

283 pav. Koklių su anabaptistų portretais radaviečių sugretinimas, naudojant XVII a. vidurio Klaipėdos miesto plano ištrauką
(originalo kopija saugoma BRIAI)

284 pav. Plokštinis koklis; Klaipėda, Kurpių g. 3, 2007 m., Nr. 1473 (MLIM, AS-); rastas užstatymo, gyvavusio tarp 1542–1678 m., horizonte; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

285 pav. XVI a. vidurys, Štralzundas, Vokietija (HOFFMANN, Claudia. Auswahl-Katalog..., S.147, Abb. 2:9)

Kokliai su dainų kūrėjo Hieronymuso Lincko portretu

286 pav. Kampinis medaliono formos koklis, dekoruotas Jano Huso (?) portretu; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 2, Nr. 495 (MLIM, AS 433); rastas supiltiniame sluoksnyje su XVI a. pabaigos – XVIII a. radiniais; būdingas XVI a. II pusei

a.

b.

287 pav. Janas Husas Niurnbergo muziejaus koklyje (RING, Edgar. Confessionalization in the domestic Sphere…, S. 174, fig. 13)

288 pav. Janas Husas apie 1530 m. Hieronymuso Dietricho graviūroje (a.) ir jo portretai Prahos kokliuose (b.) (ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 50, fig. 57 a–c)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Janą Husą

289 pav. Virgilis Solis, XVI a. vario raižinys (RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos* Didžiosios..., p. 44, pav. 27)

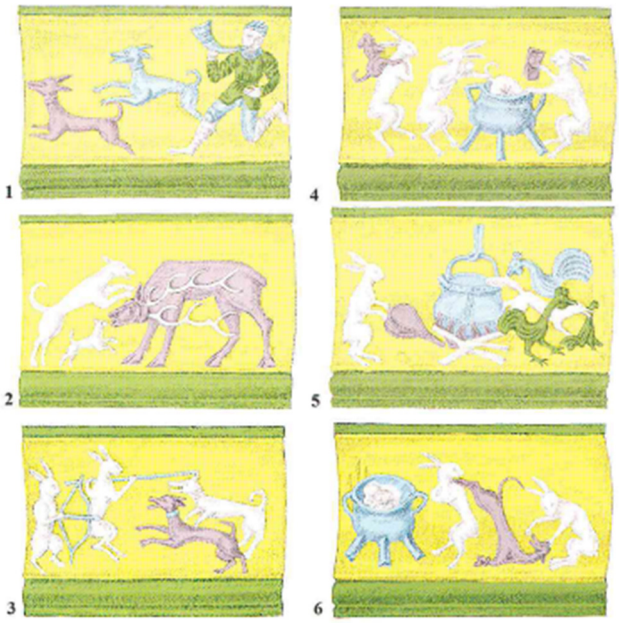

291 pav. Karnizinių koklių su medžioklės scenomis programos rekonstrukcija (pagal L. Kurilą; pieš. A. Mizgirienė: RACKEVIČIUS, Gintautas. *Lietuvos Didžiosios*..., p. 44, pav. 28)

290 pav. Karnizinio koklio fragmentas, dekoruotas motyvais iš medžioklės scenos; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 2383 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02); rastas XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios pylimo sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei (?)

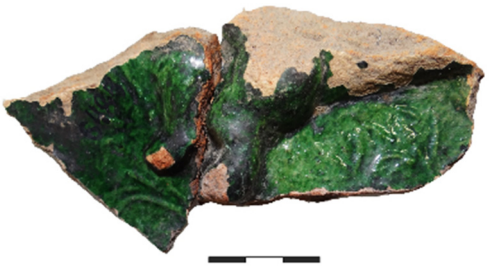

292 pav. Koklio fragmentas, dekoruotas motyvais iš medžioklės scenos; Klaipėda, Jono g., 1970 m., Nr. 6485 (MLIM, AS- (?)); būdingas XVI a. viduriui – II pusei

293 pav. Klaipėdos koklių fragmentų vaizdinis sugretinimas, naudojant Vilniaus koklio pavyzdį (iš: KUNCEVIČIUS, Albinas. Die Kacheln aus dem Palast..., S. 118, pav. 87)

294 pav. Koklio fragmentas, dekoruotas motyvais iš medžioklės scenos; Klaipėda, Jono g., 1970 m., Nr. 6470 (MLIM, AS 111 (?)); būdingas XVI a. viduriui – II pusei

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai su medžioklės scenomis

295 pav. Modelinu atspaustas matricos (negatyvo) reljefas; portretas sietinas su Šventosios Romos imperijos imperatoriumi Karlu V; matricos originalas (žr. 459 pav.); Klaipėda, Tiltų g. 6A, Nr. 133 (MLIM, AS 75); originalas rastas XVI a. sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

296 pav. Maximiliano I (Karlo V tėvo) vaizdavimas Albrechto Dūrerio tapyboje, 1519 m. (WARNKE, Martin. *Cranachs Luther*…, S. 13, Abb. 6)

297 pav. Imperatorius Karlas V jaunystėje pagal Bernardo van Orley (1487–1541) tapybos darbą[5]

298 pav. Imperatorius Karlas V 1519 m. Hanso Weiditzio grafikoje (BURKHARDT, Johannes. *Das Reformationsjahrhundert* ..., S. 154., Abb. 11)

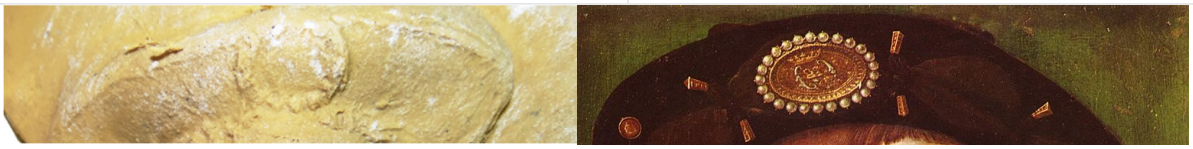

Matomų skrybėlių segių sugretinimas iš 295, 297 pav.

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Šventosios Romos imperijos valdovus

[5] http://www.malerei-meisterwerke.de/bilder_gross/bernaerd-van-orley-portraet-des-karl-v.-07212.html)

299 pav. Plokštinis koklis, dekoruotas imperatoriaus Ferdinando I portretu; Klaipėda, Kurpių g. 2, 1985 m., Nr. 36430 (MLIM, AS-); būdingas XVI a. viduriui – II pusei

300 pav. Šventosios Romos imperijos imperatorius Ferdinandas I, ištrauka iš Hanso Bocksbergerio Vyr. tapybos darbo[6]

301 pav. Annos Jagiello ir Ferdinando I portretai Vilniaus kokliuose (fotonuotraukos iš K. Katalyno; autoriaus radiniai publikuoti, tačiau identifikuojami kitaip: KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 252, 254, pav. 9.171, 9.176)

302 pav. Keraminės langų detalės su analogiškais Annos Jagiello ir Ferdinando I portretais; Kaunas, Muitinės g. 2, 1992 m. (Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus)[7]

303 pav. Ferdinandas I ir jo žmona Anna Čekijos kokliuose, kurtuose pagal Erhardo Schoeno apie 1523 m. sukurtą medžio raižinį; dešinėje – Wolfo Miriczo medaliai, vaizduojantys imperatoriškąją porą (ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 47, fig. 50a–e)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys
Šventosios Romos imperijos imperatorių Ferdinandą I ir jo žmoną Anną Jagiello

[6] Renaissance Italy: http://www.lisakaborycha.com/14-the-imperial-renaissance/

[7] http://www.ciurlionis.lt/uploads/images/EKSPOZICIJOS/keramikos%20muziejus/senoji%20Kauno%20keramika/Langо%20apvadas,%20Onos%20Jogailaites%20portretinis%20atvaizdas,%20XVI%20a.,%2012,5X25X54,%20rasta%201992%20m.%20Kauno%20senamiestyje,%20Muitines%20g.%202.JPG

304 pav. Muzikuojantys landsknechtai Danielio Hopferio graviūroje, apie 1526–1536 m. (SEGGERN, Birgit von. *Der Landsknecht im Spiegel...*, S. 36, Abb. 62)

305 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (trumpu kaklu), dekoruotas landsknechto būgnininko figūra; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 14A, 1988 m., Nr. 32 (MLIM, AS 38); rastas XVII a. I pusės krosniavietėje, statytoje iš ne pirmo naudojimo koklių; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

306 pav. Plokštinis stačiakampis koklis (trumpu kaklu), dekoruotas landsknechto figūra; Klaipėda, Kepėjų g. 10* (?), Nr. 207 (MLIM, AS-); būdingas XVI a. viduriui – II pusei (*radavietė susieta remiantis panašių dekoro savybių koklio apibūdinimu J. Genio publikacijoje)

←
307 pav. Būgno dalis koklio fragmente; Klaipėda, Liepų g. 4, 2013 m., Nr.- (MLIM, AS-)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys landsknechtus

308 pav. Būgnininkas Štralzundo renesansiniame koklyje, Vokietija (WEGNER, Martina. Ein renaissancezeitlicher Kachelkomplex..., S. 231, Abb. 15)

309 pav. Būgnininkas Hanso Sebaldo Behamo 1520/30 m. graviūroje (SEGGERN, Birgit von. *Der Landsknecht im Spiegel...*, S. 36, Abb. 62)

310 pav. Būgnininkas renesansiniame koklyje iš Malborko, Lenkija (KILARSKA, Elžbieta; KILARSKI, Maciej. *Kafle z terenu...*, s. 47, ryc. 30)

311 pav. Koklio fragmentas; Klaipėda, Sukilėlių g. 11, 1979 m., Nr. 44. (MLIM, AS 41); rastas supiltiniuose XVIII a. sluoksniuose

312 pav. XVII a. pradžios koklių pavyzdžiai iš Kopenhagos (Danija) ir Heseno (Vokietija) (STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...*, 1983, Taf. 75:3, 4)

313 pav. Koklis, dekoruotas landsknechto figūra, iš kurios išlikusi šaunamojo ginklo apačia su gaiduku; Klaipėda, Turgaus g. 33, 35, 1980 m., Nr. 96 (MLIM, AS 59); rastas šalia XVII a. pabaigos/XVIII a. pradžios – XIX a. užstatymo horizonto; artimas XVII a. pradžiai

314 pav. XVII a. pradžia, Lundo muziejus, Švedija (STRAUSS, Konrad. *Die Kachelkunst...*, Taf. 77:4)

315 pav. Landsknechtas Hanso Burgkmairio graviūroje, 1520/1530 m. (SEGGERN, Birgit von. *Der Landsknecht im Spiegel...*, Abb. 27, 324)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys landsknechtus

316 pav. Frizinis (?) koklis, dekoruotas kovojančiu landsknechtu iš daugiaplanės scenos; Klaipėda, Sukilėlių g. 11, 1981–1982 m., Nr. 260 (MLIM, AS 43); rastas XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios sluoksnyje

317 pav. Modelinu atspaustas matricos (negatyvo) reljefas, kuriame pavaizduotas kovojantis landsknechtas daugiaplanėje scenoje; Klaipėda, neaiškus objektas (?), (MLIM, AS-)

318 pav. Ištrauka iš XVII a. I pusės frizinio koklio, Vilnius (KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 187, pav. 7:39)

319 pav. Jacobo Sutoro fechtavimo vadovėlio iliustracija, 1612 m. (KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 36, pav. 28)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys landsknechtus

320 pav. Karūninis koklis su Jėzaus Kristaus atvaizdu; Klaipėda, Kurpių g. 3, 2007 m., Nr.10330/9 (MLIM, AS-); rastas 1542–1678 m užstatymo aplinkoje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

321 pav. Analogiško koklio dalis; Klaipėda, skveras prie Mėsininkų gatvės, 1987 m., Nr. 91 (MLIM, AS 92); rastas supiltiniame gatvės sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

322 pav. Jėzaus Kristaus vaizdavimas Danielio Hopferio kūryboje (METZGER, Christof. *Daniel* Hopfer..., S. 293, fig. 21)

323 pav. Analogiško koklio dalis; Klaipėda, Žvejų g. 4, 2006 m., Nr. 1956 (MLIM, AS-); būdingas XVI a. viduriui – II pusei

324 pav. XVI a. vidurys, Lenkija (MAJEWSKI, Marcin. Alegoria – religija..., s. 74, ryc. 5)

325 pav. XVI a. II pusė, Štralzundas, Vokietija (HOFFMANN, Claudia. Religiöses Bildgut ..., S. 368, 7b)

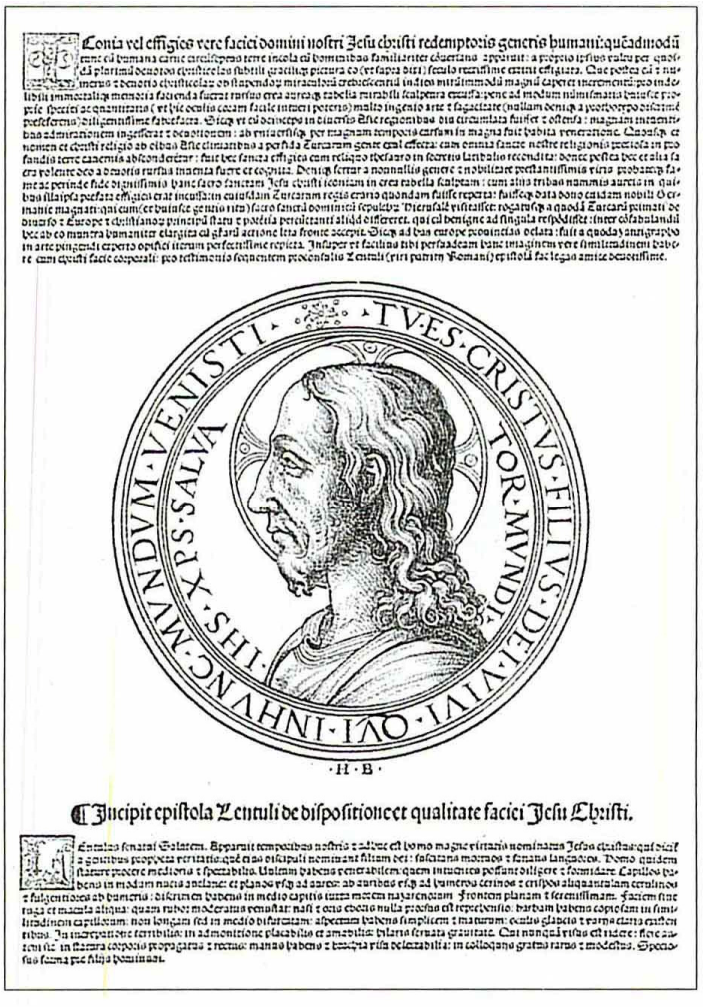

326 pav. Jėzaus Kristaus portretas „Lentulo laiško“ reprodukcijoje pagal Hansą Burgkmairą, apie 1515 m. (MAJEWSKI, Marcin. Alegoria – religija..., s. 74, ryc. 7)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Jėzaus Kristaus portretą

327 pav. Karūninis koklis su apaštalo Pauliaus atvaizdu; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 2, 2011 m., Nr. 193 (MLIM, AS 433); rastas supiltiniame sluoksnyje su XVI a. pabaigos –XVIII a. radiniais; būdingas XVI a. II pusei

328 pav. XVI a. II trečdalis, Turaidos pilis, Latvija, (*Turaidas pils...*, p. 70, fig. 74)

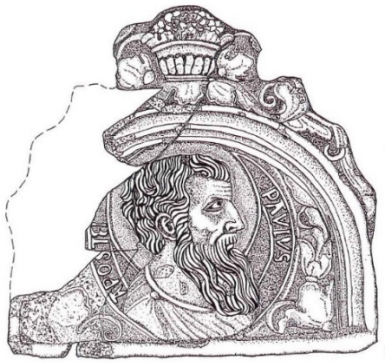

329 pav. Renesansinio koklio analogas, Štralzundas, Vokietija
(WEGNER, Martina. Ein renaissancezeitlicher Kachelkomplex..., S. 216, Abb. 6:3)

330 pav. Modelio pozityvas, Leipcigo muziejus
(EISMANN, Stefan. Religionsfrieden..., S. 150, Abb. 4)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys apaštalo Pauliaus portretą

331 pav. Kampinis kartušo formos koklis, dekoruotas Dievo avinėliu ir reljefine 1572 m. data; Klaipėda, Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 211 (MLIM, AS 238); rastas 1540 m. – XVI a. pabaigos sluoksnyje

←
332 pav. Koklis su 1591 m. data, Ryga, Latvija
(STRAUSS, Konrad. *Die Geschichte der Töpferzunft* ..., Taf. 64:2)

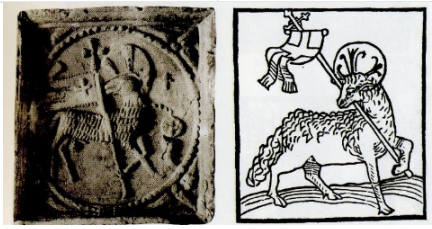

333 pav. Dievo avinėlis gotikiniame koklyje, Kutna Hora miestas, Čekija; dešinėje – 1485 m. medžio raižinys (ŽEGKLITZ, Jaromír. Prints and other artwork..., p. 27, fig. 4)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, vaizduojantys Dievo avinėlį

334 pav. Gamintojo Hanso Bermano koklio fragmentas; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 14A, 1988 m., Nr. 36 (MLIM, AS 38); rastas XVII a. I pusės krosniavietėje, statytoje iš ne pirmo naudojimo koklių; būdingas kokliams su 1562 m. arba 155X m. data

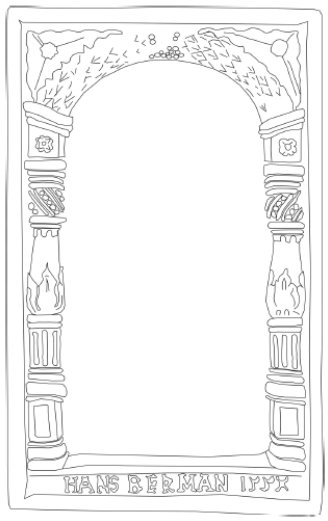

335 pav. Gamintojo Hanso Bermano koklio rėmelio pavyzdys pagal Čekijos medžiagą (SOUKUP, Michal B.; SOUKUPOVÁ, Markéta; ŠREJBER, Adam. Bohemian finds..., p. 153, fig. 8)

336 pav. Gamintojo Hanso Bermano koklio fragmentas; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1993 m., Nr. 3514 (MLIM, AS 18); rastas XVI a. pradžios* šlyno ir pilkos žemės su degėsiais sluoksnyje; būdingas kokliams su 1562 m. arba 155X m. data
*pernelyg ankstyvas datavimas

337 pav. Gamintojo Hanso Bermano koklio fragmentas; Klaipėda, Tiltų g. 26, 1974 m., Nr.- (MLIM, AS 278); būdingas kokliams su 1562 m. arba 155X m. data

338 pav. Manomas Hanso Bermano autoportretas ant jo paties gaminto koklio; Štralzundas, Vokietija (ANSORGE, Jörg; SCHÄFER, Heiko. Die Ausgrabungen im Stralsunder..., S. 154, Abb. 13)

339 pav. Hanso Bermano produkcijos skirtingi koklių variantai, Lenkijos pavyzdžiai (KAMIŃSKI, Roman. Grafika renesansowa..., s. 82–85, ryc.7–18)

Hanso Bermano koklių produkcijos pavyzdžiai

339a pav. Hanso Bermano koklių radimviečių planas

(iš HALLENKAMP-LUMPE, Julia. *Studien zur Ofenkeramik...*, Taf. 162)
● Klaipėda (autorės papildymas)

340 pav. Viršutinė koklio dalis, dekoruoto prie krosnies besišildančios moters figūra; Klaipėda, Tiltų g. 3, 1981 m., Nr. 36432 (MLIM, AS-);būdingas XVI a. viduriui – II pusei

341 pav. Jungtinis dviejų koklių fragmentų vaizdas (Klaipėda, Tiltų g. 3, 1981 m., Nr. 36432; Tomo g., 2015 m., Nr. P–10432/20, MLIM)

342 pav. Koklis iš 1540 m. datuotos krosnies; Veste Coburgo miestas, Vokietija (ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S160, Abb. 267)

343 pav. Koklinė krosnis, pavaizduota ant Marxo Waltherio žirgo aprangos, 1510 m., Augsburgas (FRANZ, Rosemarie. *Der Kachelofen...*, S. 21, fig. 8)

344 pav. XVI a. pradžios ikonografijos pavyzdys (HENKEL, Matthias. *Der Kachelofen....*, Band 2/3, S. 10, A21)

Koklių ir ikonografijos pavyzdžiai, reprezentuojantys koklinių krosnių kuriamą komfortą

345 pav. Klaipėda, Kurpių g. 2, Nr.- (MLIM, AS-)

346 pav. Klaipėda, Kurpių g. 2, Nr. 432 (MLIM, AS-)

347 pav. Klaipėda, objektas neaiškus (?) (fonduose ant dėžės yra užrašas, kad radiniai gali būti surinkti 1974 m., Nr.-) (MLIM, AS-)

348 pav. Koklyje pavaizduota moters figūra; Klaipėda, Kurpių g. 3, 2007–2008 m., Nr. 1181 (MLIM, AS-); rastas užstatymo, gyvavusio tarp 1542–1678 m., horizonte

349 pav. Koklio fragmentas, dekoruotas saulės motyvu; Klaipėda, Turgaus g. 22, 1984 m., Nr. 90 (MLIM, AS 60); stilistiškai artimas XVI a. I pusei

350 pav. Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1993 m., Nr. 3264 (MLIM, AS 18); rastas XVI a. I pusės sluoksnyje

351 pav. Koklyje pavaizduotas skydas; Klaipėda, Turgaus g. 33, 35, 1980 m., Nr.- (MLIM, AS 59)

352 pav. Klaipėdos piliavietė, 1975 arba 1976 m., Nr. 597 (MLIM, AS-)

353 pav. Klaipėdos piliavietė, 2009 m., Nr. 23 (MLIM, AS 452)

354 pav. Klaipėda, Turgaus g. 22, 1984 m., Nr.- (MLIM, AS 60)

355 pav. Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1993 m., Nr. 3019 (MLIM, AS 18)

356 pav. Klaipėda, skveras tarp Kalvių ir Mėsininkų g., 1980 m., Nr. 122 (MLIM, AS 91)

Neidentifikuoti koklių su buvusiomis figūrinėmis kompozicijomis, portretais fragmentai, būdingi XVI a. viduriui – II puse

M3

M4

M5

M6

M7 M8

M9

M10 M12 M13

M3 – XVI a. vidurys, kilmės vieta – Niurnbergas, saugojamas Hanoveryje; M4 – XVI a. vidurys, kilmės vieta – Nordlingenas; M5 – XVI a. vidurys, kilmės vieta – Niurnbergas; M6 – XVI a. vidurys, kilmės vieta – Niurnbergas; M7 – 1550 m., kilmės vieta – Šveicarija; M8 – 1559 m., kilmės vieta – Pietvakarių Vokietija, Austrija arba Šveicarija; M9–10 – 1550-60 m., kilmės vieta – Niurnbergas; M12 – 1558/84 m., kilmės vieta – Cvikau; M13 – XVI a. II pusė, kilmės vieta – Pietvakarių Vokietija (HENKEL, Matthias. *Der Kachelofen*...., Abbildungen, Teil V, S. 4–7, M. 3–12)

357 pav. XVI a. II pusės originalių koklinių krosnių, dekoruotų figūrinėmis kompozicijomis, miniatiūriniai modeliai

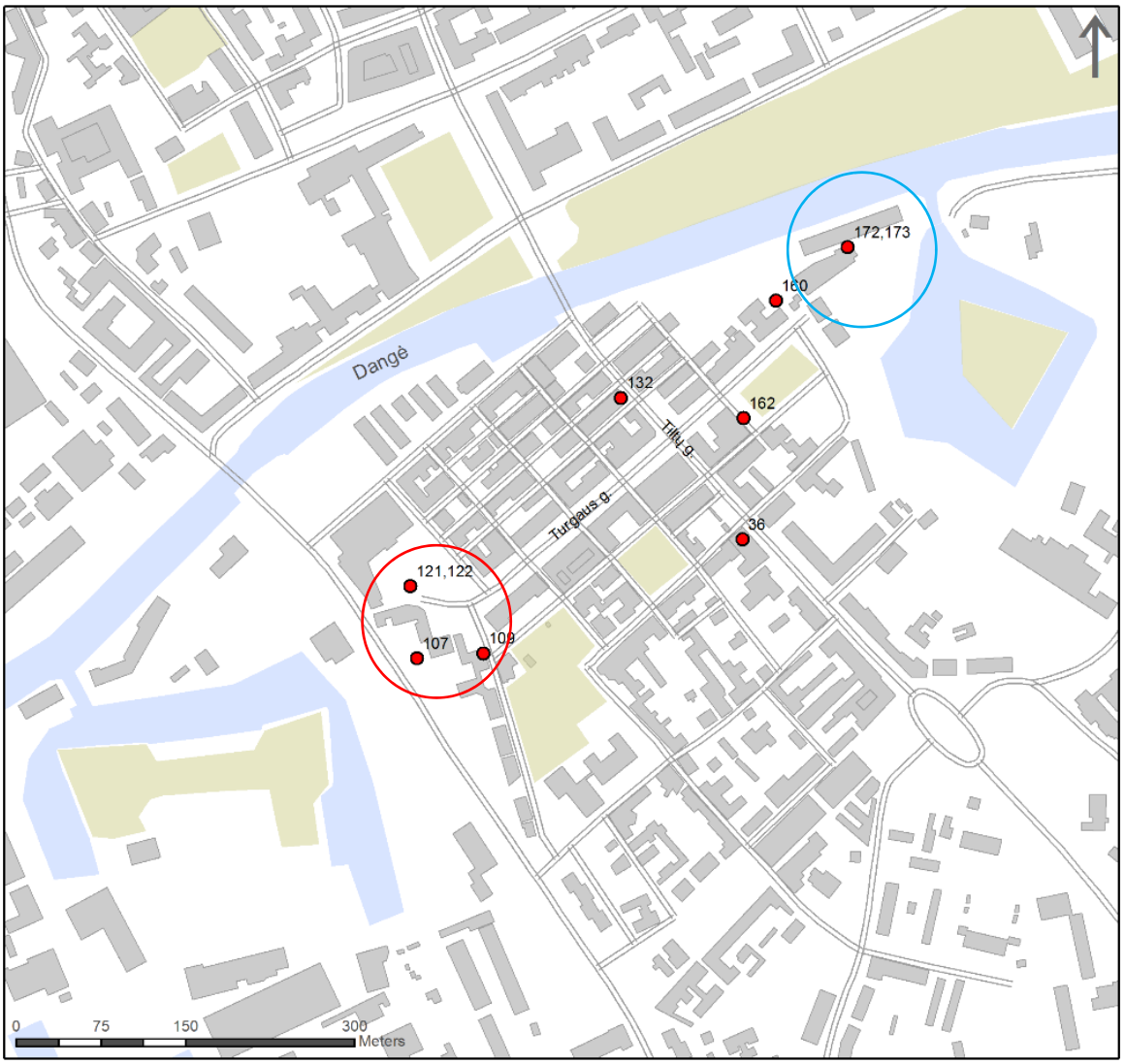

358 pav. Įvairialaikių keramikos dirbtuvių atliekų radavietės

Koncentracijos:	
XV a. II pusė/pabaiga – XVI a. pradžia	XVI a. pabaiga – XVII a. I pusė

Matrica, XVI a. vidurys – II pusė; Klaipėda, Tiltų g. 6A, 1981 m., Nr. 133 (MLIM, AS 75)

↑ **359 pav.** XVI a. vidurio – II pusės vietinės dirbtuvių veiklos Klaipėdoje įrodymas

Supiltinis pylimų sluoksnis su keramikos dirbtuvių atliekomis (2013 m. archeologinių tyrimų duomenys, Turgaus g. 37 (NABAŽAITĖ, Raimonda. Klaipėdos senamiesčio..., T. 8, nuotr. 372, MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02))

↑ **360 pav.** Dirbtuvių atliekos, patekusios į supiltinį gruntą1627–1629 m./XVII a. II ketvirčio miesto pylimų formavimo metu

Patrica (dumbantis kvadratas)

Patrica (akantų lapai)

Kampinis kartušo formos koklis (dvigalvis erelis po karūna)

Plokštinis koklis (simetrinis augalinis)

Plokštinis koklis (simetrinis augalinis)

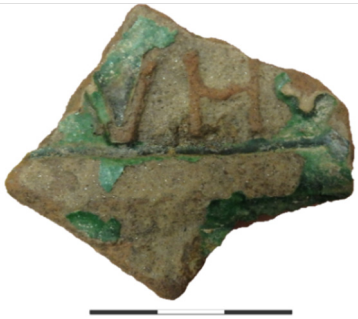

Plokštinis koklis (figūrinis, išlikusios dvi raidės VH)

Lietuvių bažnyčios supiltinio grunto horizontas (*R. Nabažaitės nuotr.*, 2016 m.)

↑ **361 pav.** Lietuvių bažnyčios statybos metu supiltame pamatų horizonte surinktos keramikos dirbtuvių atliekos ir kokliai (2016 m. archeologinių tyrimų duomenys, Turgaus g. 37)

KERAMIKOS DIRBTUVIŲ ATLIEKOS BASTIONŲ SAMPILE
XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia/I pusė
(Turgaus g. 37 archeologinių tyrimų duomenimis, 2010, 2012–2013 m.
(MLIM, AS 420; BRIAI 904 (475.5) Na–02*))

Nr. 339 (matrica)

Nr. 3025 (matrica)

Nr. 1351 (patrica)

Nr. 1349 (matrica)

↑ **362 pav.** Modelių negatyvai ir pozityvai

Nr. 1366

Nr. 1367

Nr. 2681

Nr. 2730

Nr. 1284

Nr. 1341

Nr. 1357

Nr. 1537

Nr. 3760

Nr. 3683

↑ **363 pav.** Plokštiniai kokliai (simetriškas, stilizuotas augalinis)

Nr. 3031

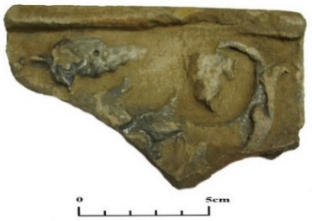

Nr. 432

Nr. 1352

Nr. 3682

↑ **364 pav.** Karniziniai kokliai (du delfinai vienas prieš kitą)

Nr. 1280

Nr. 3030

Nr. 1281

Nr. 431 (2010 m.)

Nr. 1348

Nr. 3469

Nr. 1283

Nr. 3437

↑ **365 pav.** Friziniai kokliai (du žirgeliai priešais gėlių vazą)

Nr. 1531

Nr. 229 (2010 m.)

Nr. 230

Nr. 3493

↑ **366 pav.** Friziniai kokliai (liūtukai priešais skydą)

↑ **367 pav.** Karūniniai kokliai (moters figūra, laikanti delfinus už uodegų (sirena))

Nr. 1279

Nr. 1340

Nr. 1363

Nr. 1363

Nr. 1542

Nr. 1542 (1)

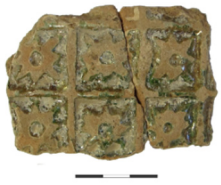

Nr. 2683

Nr. 3438

↑ **368 pav.** Plokštiniai kokliai (treliažas)

Nr. 1360

Nr. 1361

Nr. 1362

Nr. 1534

↑ **369 pav.** Plokštiniai kokliai (dumbantys kvadratai)

Nr. 433 (2010 m)

Nr. 3434

Nr. 1354

Nr. 3033

Nr. 3729

↑ **470 pav.** Plokštiniai kokliai (dumbantys kvadratai)

↑ Mišrūs

Nr. 1538

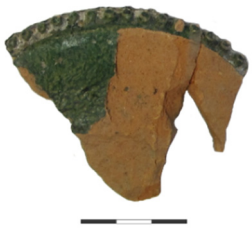

Nr. 2758

Nr. 1350

Nr. 1505

↑ **371 pav.** Plokštiniai kokliai (dumbantis apskritimas)

↑ **372 pav.** Karūniniai kokliai (palmetė)

Nr. 1371

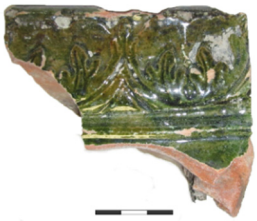

Nr. 1543

Nr. 3709

Nr. 3035

↑ **373 pav.** Karniziniai kokliai (akantų lapai)

Nr. 3119

Nr. 3541

Nr. 3728

Nr. 1393

↑ **374 pav.** Karnizinis koklis (augalinis)

↑ **375 pav.** Plokštiniai stačiakampiai (figūriniai)

↑ **376 pav.** Deformuotas koklio kaklelis

↑

Sudėtiniai kokliai ir jų dekoro variantai

Nr. 1288

Nr. 1288

Nr. 1290

Nr. 1377

Nr. 2708

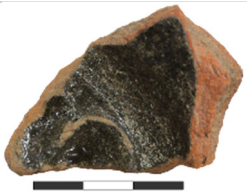

Nr. 3505

Nr. 1387

↑ **377 pav.** Dubeninių koklių pavyzdžiai

↑ **378 pav**. Buities indai, kiti dirbiniai

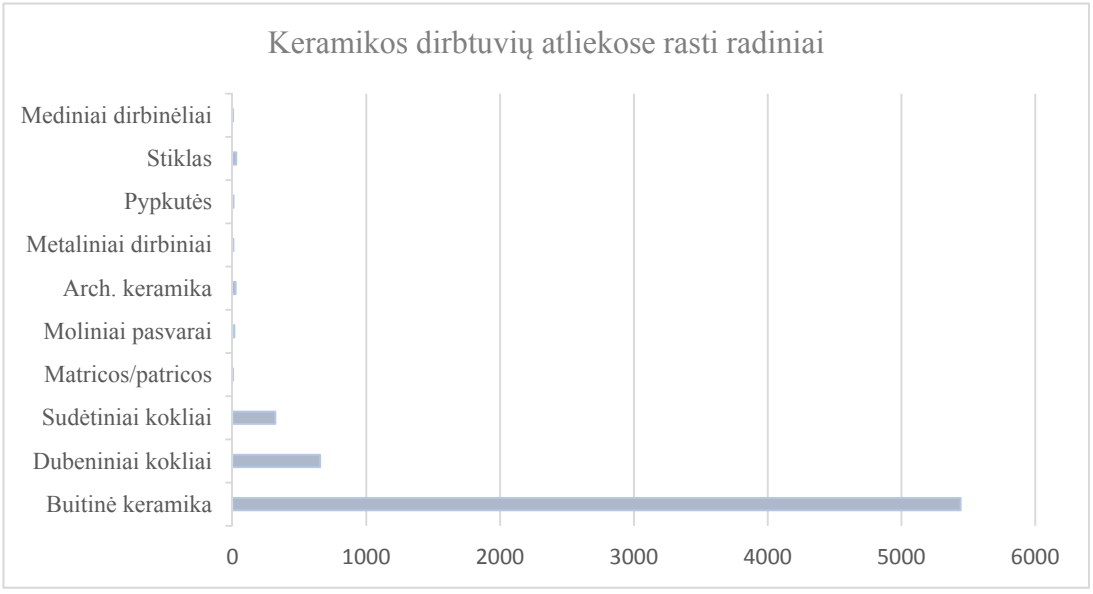

379 pav. Keramikos dirbtuvių atliekose rasti radiniai ir jų pasiskirstymas diagramoje

Turgaus g. 37, Klaipėda										
Šurfas 7	Plotas 22	Plotas 23	Plotas 24	Plotas 30	Plotas 32	Šurfas 1	Šurfas 9	Sektoriai		
								3	4	7
2010 m.	2012 m.			2013 m.						
Buitinė keramika Viso 5442 vnt. (puodai, puodynės, lėkštės, dubenys, bokalai, keptuvės, dangčiai, žvakidės ir kt.)										
173	1552	556	26	1325	412	29	88	215	1044	22
Dubeniniai kokliai Viso 655 vnt.										
26	234	40	24	75	40	1	7	9	147	52
Sudėtiniai kokliai Viso 320 vnt.										
25	39	41	1	23	14	4	8	11	140	10
Koklių gamybos modeliai Viso 4 vnt. (matrica, patrica)										
	3				1					
Žvejybos pasvarai Viso 14 vnt.										
3	3				1	2		1	2	2
Architektūrinė keramika Viso 50 vnt. (čerpės, plytos)										
1	7	20		2	8	1	3	2	5	1
Stiklas Viso 28 vnt.										
2	3		1		4		2	1	13	2
Oda Viso 7 vnt.										
3		4								
Mediniai dirbiniai Viso 5 vnt.										
1	1	3								
Geležiniai dirbiniai Viso 17 vnt.										
	5	6						1	5	
Pypkės Viso 8 vnt.										
	1	1		1	1			1	3	
Kiti dirbiniai Viso 9 vnt.										
					1				6	2

380 lent. Keramikos dirbtuvių atliekose rastų dirbinių visumos suvestinė

	Dabartinė sklypo riba, esami pastatai		Numanomas buvusių dirbtuvių veikimo arealas		Keramikos dirbtuvių atliekų vietos
	Dabartinis upės ir griovio krantas				

↑ **381 pav.** Archeologinių objektų (Šv. Jono bažnyčios, Lietuvių bažnyčios, gynybinių įtvirtinimų bei jų išvestinių kontūrų) sugretinimas (perdengimas) su gynybinių įtvirtinimų projekto planu (apie 1630 m.) (pagal 2012–2013 m. ir 2016 m. tyrimų Turgaus g. 37 duomenis). Autorės sudaryta schema.

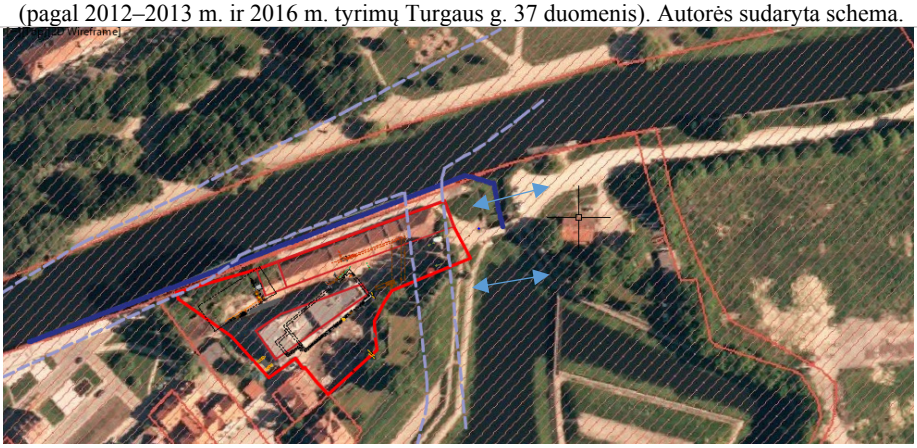

	Dabartinė sklypo riba, esami pastatai		Dabartinė Dangės upės kranto riba		Dangės upės vagų kontūrai pagal (apie) 1630 m. planą

↑ **382 pav.** Lygiagretus duomenų sugretinimas su dabartine situacija. Autorės sudaryta schema.

↑ **383 pav.** Pylimų sampilai, kuriuose rastos keramikos dirbtuvių atliekos (J. Naronowicz-Naronski apie 1670 m. piešinys (orginalo kopija BRIAI))

Buvusių keramikos dirbtuvių veiklos arealo lokalizavimo perspektyvos

XVI a. pabaigos koklinių krosnių miniatiūriniai modeliai iš Šveicarijos (ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen...*, S. 172, Abb. 280, 281)

Kokliai iš 463 pav. Nr. 2681, Nr. 376

384 pav. Stilistinis Klaipėdos koklių iš keramikos dirbtuvių ir miniatiūrinių koklinių krosnių dekoro palyginimas

Nr. 19

Nr. 44

Nr. 48

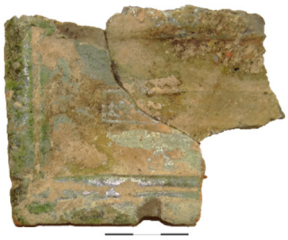

Nr. 28

Nr. 37

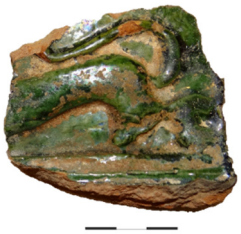

Nr. 38

Nr. 34

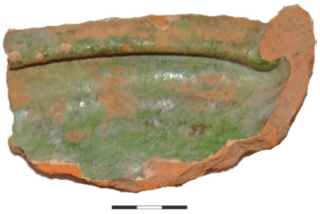

Nr. 36

385 pav. Keramikos dirbtuvių produkcijos pavyzdžiai iš Didžiosios Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1986 m.; rasti XVII a. pradžios molio sluoksnyje (MLIM, AS 37)

386 pav. Karūninis koklis (pusiaucilindriu kaklu išpjauta anga), dekoruotas širdimi ir karūna virš jos; Klaipėda, Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 294 (MLIM, AS 238); rastas XVI–XVII a. sandūros sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

388 pav. Frizinis koklis (pusiaucilindriu kaklu išpjauta anga), dekoruotas širdimi ir karūna virš jos; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 18, 2008 m., Nr.- (BRIAI, AS-); rastas XVII a. vidurio – II pusės sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

387 pav. Karūninio koklio dalis (pusiaucilindriu kaklu išpjauta anga), dekoruota širdimi ir karūna virš jos; Klaipėda, Daržų g. 4, nuo 1970 m., Nr. 76 (MLIM, AS 111); būdingas XVI a. viduriui – II pusei

→

389 pav. Karūninio koklio dalis (pusiaucilindriu kaklu išpjauta anga), dekoruota širdimi ir karūna virš jos; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 18, 2008 m., Nr.- (BRIAI, AS-); rastas XVII a. vidurio – II pusės sluoksnyje; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

390 pav. Koklio dalis; Klaipėdos piliavietė, 1979 m., Nr. 718 (MLIM, AS 221); rastas išpjovoje į pietus nuo Didžiojo pilies bokšto; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

391 pav. Koklio dalis; Klaipėda, Daržų g. (MLIM, AS-); būdingas XVI a. viduriui – II pusei

XVI a. viduriui – II pusei būdingi koklių variantai

392 pav. Frizinis koklis, dekoruotas liūto ir grifono kova; Klaipėda, Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 232 (MLIM, AS 238); rastas 1540 m. – XVI a. pabaigos sluoksnyje

393 pav. Koklio dalis su išlikusia liūto figūra; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2006 m., Nr. 2899 (MLIM, AS 408); rastas supiltiniuose XVII–XVIII a. sluoksniuose; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

394 pav. Koklio dalis su išlikusia liūto figūra; Klaipėdos piliavietė (komendanto namas), 2000 m., Nr. 111 (MLIM, AS 298); rastas griuvenose su įvairialaikiais radiniais; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

395 pav. Kartušo formos koklis, dekoruotas prūsiškuoju ereliu; Klaipėda, Turgaus g. 33, 35, 1980 m., Nr. 125 (MLIM, AS 59); rastas XVI a. pabaigos – XVII a. vidurio sluoksnyje

396 pav. Kampinis kartušinis koklis, dekoruotas dvigalviu ereliu po karūna (Šventosios Romos imperijos simbolika); Klaipėda, 2013 m.,Turgaus g. 37, Nr. 3313 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02); rastas supiltiniame XVI a. III ketvirčio pabaigos niveliaciniame molio sluoksnyje

397 pav. XVI a. vidurys, Liubekas, Vokietija (*Ruukkuja ja ruhtinaita...*, p. 195, fig. 70)

XVI a. viduriui – II pusei būdingi kokliai, dekoruoti heraldiniais motyvais

398 pav. XVI a. pabaiga, Elbingas, Lenkija (KILARSKA, Elżbieta; KILARSKI, Maciej. *Kafle z terenu dawnych Prus...*, s. 59, ryc. 39)

399 pav. Manierizmo laikotarpis (XVI paskutinis ketvirtis – 1610 m.), Latvija (OSE, Ieva. *Podiņu krāsnis...*, p. 54, 42 att.)

400 pav. Koklio dalis su joje pavaizduotu dvigalviu ereliu; Klaipėda, Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1985 m., Nr. 40 (MLIM, AS 37); rastas XVII a. pradžios sluoksnyje

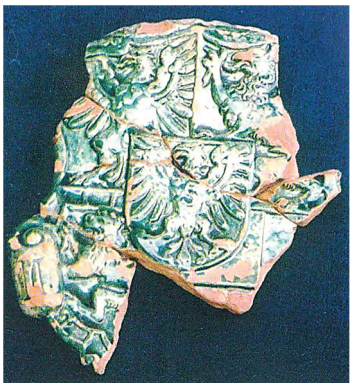

←
401 pav. Kampinis kartušo formos koklis, dekoruotas grifonu, liūtu ir ereliu, ženklintu S raide (sietinu su Prūsijos kunigaikštystės vasaline priklausomybe Lenkijos karalystei); Klaipėdos piliavietė, 1979 m., Nr. 806 arba 808 (MLIM, AS 221); rastas sluoksnyje su XVI a. paskutiniesiems – XVII a. pirmiesiems dešimtmečiams būdingais radiniais, tarp jų 1628 m. moneta (nuotrauka iš: ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda...*, p. 126, pav. 105)

402 pav. Kampinio kartušo formos koklio dalis, dekoruota vienaragiais; Klaipėda, Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 35956 (MLIM, AS 53); rastas XVII a. sluoksnyje

403 pav. Kartušinis koklis, dekoruotas Prūsijos karalystės herbu su vienaragiais; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 2, 2011 m., Nr. 187 (MLIM, AS 433); rastas supiltiniame sluoksnyje su XVI a. pabaigos – XVIII a. radiniais, būdingas XVI a. paskutiniam ketvirčiui – XVII a. pradžiai

XVI a. viduriui – II pusei/XVII a. pradžiai būdingi kokliai, dekoruoti heraldiniais motyvais

404 pav. Karūninio koklio dalis; Klaipėda, skveras prie Mėsininkų g., 1980 m., Nr. 6545 (MLIM, AS 92 (?)); būdingas XVI a. viduriui – II pusei

405 pav. Karūninio koklio dalis; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr.- (MLIM, AS 10); būdingas XVI a. viduriui – II pusei

406 pav. Karūninio koklio dalis; Klaipėdos piliavietė, 1978 m., Nr.- (MLIM); būdingas XVI a. viduriui – II pusei

407 pav. Karūninio koklio dalis; Klaipėda, Turgaus g. 33, 35, 1980 m., Nr. 418 (MLIM, AS 59); sluoksnis sunkiai datuojamas; būdingas XVI a. viduriui – II pusei

408 pav. Karūninio koklio dalis; Klaipėda, Kurpių g. 3, 2007/2008 m., Nr. 1476 (MLIM, AS-); rastas 1542–1678 m. susidariusiame sluoksnyje; būdingas XVI a. II pusei

409 pav. Karūninis koklis; Klaipėda, Kurpių g. 3, 2007/2008 m., Nr. P–1033/1738 (MLIM, AS-); rastas 1542–1678 m. susidariusiame sluoksnyje; būdingas XVI a. II pusei

XVI a. II pusei būdingi karūniniai kokliai, dekoruoti palmete

410 pav. Klaipėda, Kurpių g. 3, 2007/2008 m., Nr. 249 (MLIM, AS-); rastas 1542–1678 m. susidariusiame sluoksnyje; būdingas XVI a. II pusei/paskutiniam ketvirčiui

411 pav. Klaipėda, Tiltų g. 6A, 1982 m., Nr. 79 (MLIM, AS 75); rastas XVI a. griuvenų sluoksnyje; būdingas XVI a. II pusei/paskutiniam ketvirčiui

412 pav. Klaipėda, Turgaus g. 33, 35, 1980 m., Nr. 132 (MLIM, AS 59); rastas XVI a. pabaigos – XVII a. vidurio sluoksnyje (nuotrauka iš: ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda...*, p. 126, pav. 103)

Kampiniai kokliai, dekoruoti kapiteliu virš žmogaus figūros,
būdingi XVI a. II pusei/paskutiniam ketvirčiui

413 pav. Karnizinis koklis, dekoruotas akantų lapų eile; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1991 m., Nr. 2470 (MLIM, AS 15/16); rastas XVI a. (?) pusės sluoksnyje; būdingas XVI a. II pusei

413a pav. Karnizinis koklis, dekoruotas akantų lapų eile; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1991 m., Nr. 2472 (MLIM, AS 15/16); rastas XVI a. I pirmos pusės sluoksnyje*; būdingas XVI a. II pusei
* sluoksnis atrodo pernelyg paankstintas

414 pav. Karnizinis koklis, dekoruotas akantų lapų eile; Klaipėda, Turgaus g. 13, 1982 m., Nr. 54 (MLIM, AS 302); rastas sluoksnyje po 1678 m. gaisro

415 pav. Karnizinis koklis, dekoruotas akantų lapų eile; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1987 m., Nr. 116 (MLIM, AS 9); rastas XVII a. sluoksnyje

416 pav. Klaipėda, Didžioji Vandens g. 5, 1972 m. Nr.- (MLIM, AS 111 (?))

417 pav. Karnizinis koklis, dekoruotas akantų lapų eile; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 20, 1995 m., Nr. 20 (MLIM, AS 161); rastas paviršiniame sluoksnyje

418 pav. Karnizinis koklis, dekoruotas akantų lapų eile; Klaipėda, atkarpa tarp Turgaus, Pakalnės, Didžiosios Vandens g., 1970–1974 m., Nr. 597 (MLIM, AS 111); rastas degėsių sluoksnyje ant įžemio

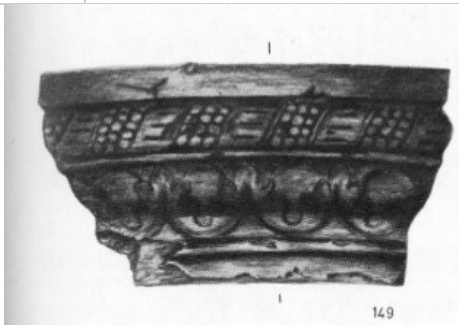

419 pav. Koklių analogas; XVI a., Fromborkas, Lenkija (DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe...*, Tab. II:149)

Koklių, dekoruotų akantų lapų eile, pavyzdžiai

420 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, radavietė nėra tiksliai žinoma, fonduose ant dėžės esančiame užraše spėjama, kad radiniai iš 1974 m. tyrimų

421 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Mažoji g. 2, 1980 m., Nr. 97 (MLIM, AS 19); rastas XVII a. sluoksnyje

422 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Daržų g. 8, 1985 m., Nr. 87 (MLIM, AS 26); sluoksnis nedatuotas

423 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Daržų g. 5, 6, 14, 1980 m., Nr. 440 (MLIM, AS 267); sluoksnis nedatuotas

Nr. 186

Nr.

424 pav. Kampinio ir plokštinio koklių dalys; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 2, 2011 m., Nr. 186 (MLIM, AS 433); rasti supiltiniame sluoksnyje su XVI a. pabaigos – XVIII a. radiniais; būdingi XVI a. II pusei/paskutiniam ketvirčiui – XVII a. pradžiai

Koklių, dekoruotų dumbančiu apskritimu, pavyzdžiai, būdingi XVI a. II pusei – XVII a. pradžiai

425 pav. Plokštinis koklis; Klaipėda, Kurpių g. 3, 2007/2008 m., Nr. 197 (MLIM, AS-); rastas 1542–1678 m. susidariusiame sluoksnyje; būdingas XVI a. II pusei/paskutiniam ketvirčiui – XVII a. pradžiai

426 pav. Karnizinio koklio dalis; Klaipėda, Turgaus g./Pylimo g. (buv. Šv. Jono bažnyčios aplinkoje), 1995 m., Nr. 136 (MLIM, AS 150); rastas XVII a. II pusės – XVIII a. I pusės sluoksnyje; būdingas XVI a. II pusei/paskutiniam ketvirčiui – XVII a. pradžiai

427 pav. Karnizinio koklio dalis; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1990 m., Nr. 1892 (MLIM, AS 13); rastas XVII a. I pusės sluoksnyje

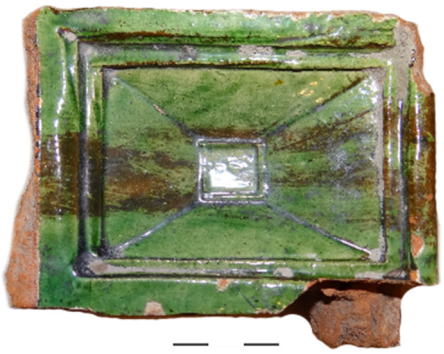

428 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Galinė g. 16/Didžioji Vandens g. 13, 1984 m., Nr. 44 (MLIM, AS 103); rastas XVII a. sluoksnyje; būdingas XVI a. II pusei/paskutiniam ketvirčiui – XVII a. pradžiai

429 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Tiltų g. 6A, 1982 m., Nr. 48 (1) (MLIM, AS 75); rastas XVII a. sluoksnyje

430 pav. Plokštinis koklis; Klaipėda, Galinė g. 16/Didžioji Vandens g. 13, 1984 m., Nr. 7 (MLIM, AS 103); rastas XVII a. sluoksnyje

431 pav. Plokštinis koklis; Klaipėda, Kurpių g. 3, 2007/2008 m., Nr. 160 (MLIM, AS-); rastas 1542–1678 m. susidariusiame sluoksnyje

432 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, skveras prie Mėsininkų g., 1987 m., Nr. 87 (MLIM, AS 92); rastas XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios sluoksnyje; artimesnis XVI a. I pusei

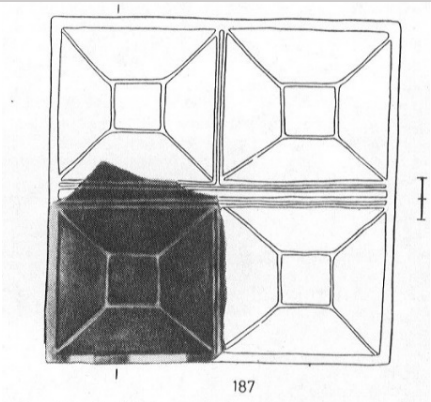

433 pav. XVII a. I pusė, Biežuń, Lenkija (DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe...*, Tab. II:187)

434 pav. XVI a. 4–7 dešimtmečiai, Turaidos pilis, Latvija (*Turaidas pils 16.–18....*, p. 52, fig. 39)

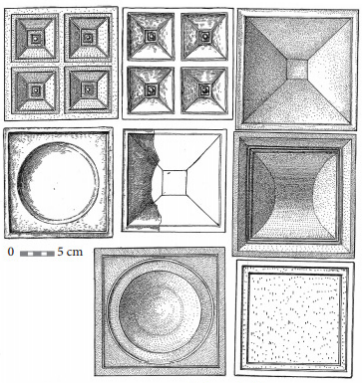

435 pav. XVI a. II pusė, Kaunas (ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5..., p. 564, pav. 14)

Koklių, dekoruotų dumbančiais kvadratais, pavyzdžiai

436 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 3295 (MLIM, AS-); rastas molio sluoksnyje, kuris supiltas teritorijos iškėlimui, XVI a. III ketvirčio pabaigoje statant bažnyčias

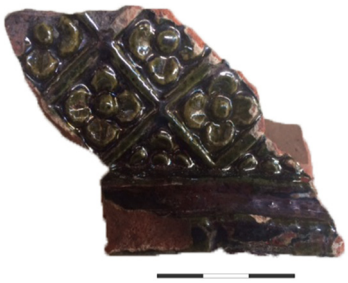

437 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2016 m, Nr.-(BRIAI); rastas Lietuvių bažnyčios (dendr. data – 1568 m.) statybos metu susidariusiame sluoksnyje

438 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Kurpių g. 3, 2007/2008 m., Nr. 168 (MLIM, AS-); rastas 1542–1678 m. susidariusiame sluoksnyje

439 pav. Frizinis koklis; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1990 m., Nr. 1888 (MLIM, AS 13); rastas XVII a. I pusės sluoksnyje

440 pav. Kampinio koklio dalis; Klaipėda, kvartalas 173 (istorinio priemiesčio dalis), 1980 m., Nr. 878 (MLIM, AS 90); rastas XVIII a. I pusės sluoksnyje

441 pav. Frizinis koklis; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1990 m., Nr. 1886 (MLIM, AS 13); rastas XVII a. I pusės sluoksnyje

442 pav. Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1604 (MLIM, AS-)

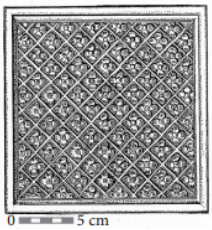

443 pav. XVI a. IV ketvirtis, Kaunas (ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5..., p. 564, pav. 15)

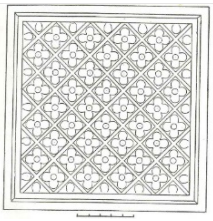

444 pav. XVI a. paskutinis ketvirtis – 1610 m., Ryga, Latvija (OSE, Ieva. *Podiņu krāsnis*..., p. 53, att. 40)

445 pav. XVII a. I pusė, Olštynas, Lenkija (KOBRZENIECKA-SIKORSKA, Gražyna. Kafle XVI–XVII wieku..., s. 268, ryc. 7)

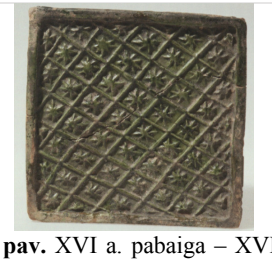

446 pav. XVI a. pabaiga – XVII a. vidurys, Vilnius (KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai*..., p. 336, pav. 9.490)

Koklių, dekoruotų treliažu, pavyzdžiai,
būdingi XVI a. paskutinio ketvirčio – XVII a. I pusės laikotarpiui

447 pav. Klaipėda, Teatro g. 7, 1985 m., Nr. 29 (MLIM, AS 148); rastas XVII a. sluoksnyje

Nr. 121

Nr. 21

448 pav. Klaipėda, skveras tarp Kalvių ir Pasiuntinių g., 1980 m., Nr. 21, 121 (MLIM, AS 91); rasti XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios sluoksnyje

449 pav. Klaipėda, Turgaus g./Pylimo g. (buv. Šv. Jono bažnyčios aplinkoje), 1995 m., Nr. 372 (MLIM, AS 165); rastas XVII a. vidurio – II pusės sluoksnyje

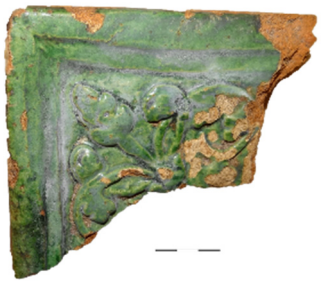

450 pav. Klaipėda, Vytauto g. 5 ir 13, 1993 m., Nr. 45 (MLIM, AS 57)

451 pav. Klaipėda, Galinė g. 16/Didžioji Vandens g. 13, 1984 m., Nr. 39 (MLIM, AS 103); rastas XVII a. sluoksnyje

452 pav. Klaipėda, Teatro g. 7, 1985 m., Nr. 26a (MLIM, AS 148); rastas XVII a. sluoksnyje

453 pav. Klaipėda, Žvejų g. 10, 2006 m., Nr. 367 (MLIM, AS-), rastas XVII a. II pusės – XVIII a. pradžios horizonte

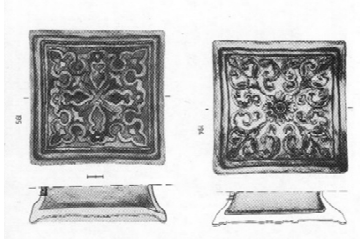

454 pav. XVII a. I pusė, Fromborkas, Lenkija (DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe,..*, Tab.II:194–195)

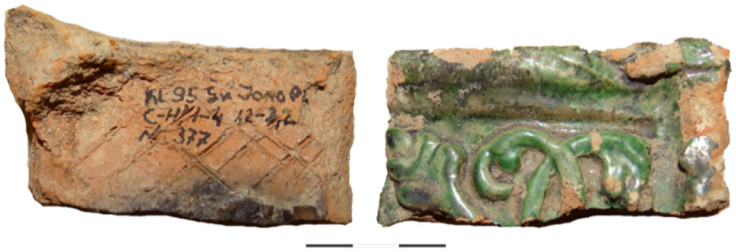

456 pav. Klaipėda, Turgaus g./Pylimo g. (buv. Šv. Jono bažnyčios aplinkoje), 1995 m., Nr. 377 (MLIM, AS 165); rastas XVII a. vidurio – II pusės sluoksnyje

455 pav. XVII a. I pusė, Turaidos pilis, Latvija (*Turaidas pils 16.–18.*..., p. 84, fig. 111–112)

Kokliai, dekoruoti simetrišku augaliniu ornamentu

457 pav. Plokštinio stačiakampio koklio dalis; Klaipėda, Galinė g. 16/Didžioji Vandens g. 13, 1984 m., Nr. 4 (MLIM, AS 103); rastas XVII a. sluoksnyje

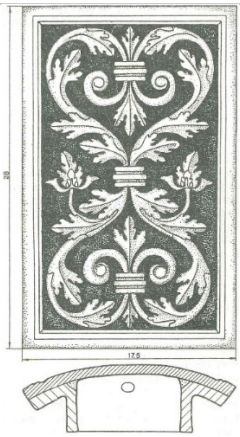

458 pav. Georgo Penczo (apie 1500–1550) XVI a. 3 dešimtmečio graviūra ir Bauskės pilies renesansinio koklio rekonstrukcija (OSE, Ieva. *Podiņu krāsnis*..., p.42–43, att. 26–27)

459 pav. Koklio fragmentas; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2006 m., Nr.- (MLIM, AS 408); rastas supiltiniuose sluoksniuose

460 pav. Klaipėdos piliavietė, 1976 m., Nr. 598 (MLIM, AS 31)

Plokštinių stačiakampių koklių, dekoruotų stilizuotu ornamentu, pavyzdžiai, būdingi XVI a. paskutiniam ketvirčiui – XVII a. pradžiai/I pusei

461 pav. Karnizinis koklis; Klaipėda, Kurpių g. 3, 2008 m., Nr. 10330/167 (MLIM, AS-); rastas 1542–1678 m. susidariusiame sluoksnyje

463 pav. Karūninis koklis; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1990 m., Nr. 1897 (MLIM, AS 13); rastas XVII a. I pusės degėsių ir griuvenų sluoksnyje

462 pav. Karnizinio koklio dalis; Klaipėda, skveras tarp Kalvių ir Pasiuntinių g., 1980 m., Nr. 133 (MLIM, AS 91); rastas XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios sluoksnyje

464 pav. Karūninio koklio dalis; Klaipėda, Teatro g. 7, 1986 m., Nr. 133 (MLIM, AS 148); sluoksnis nedatuotas

Karniziniai kokliai, dekoruoti delfinais

Karūniniai kokliai, dekoruoti sirena

465 pav. Frizinis koklis; Klaipėda, Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1985 m., Nr. 34 (MLIM, AS 37); rastas XVII a. pradžios molio sluoksnyje

466 pav. Frizinio koklio dalis; Klaipėdos piliavietė, 1979 m., Nr. 19 (MLIM, AS 221)

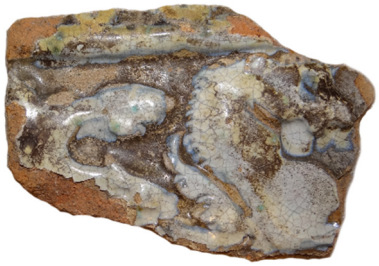

468 pav. Frizinis koklis, dekoruotas jūros žirgeliais priešais gėlių vazą; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 24–26, 2011 m., Nr. 192, (MLIM, AS-)

467 pav. Frizinis koklis; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1987 m., Nr. 108 (MLIM, AS 9); rastas XVII a. sluoksnyje

469 pav. Frizinio koklio dalis; Klaipėda, skveras tarp Kalvių ir Pasiuntinių g., 1980 m., Nr. 136 (MLIM, AS 91); rastas XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios sluoksnyje

←
470 pav. XVI a. pabaiga – XVII a. vidurys, Vilnius (KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 164, pav. 6.218)

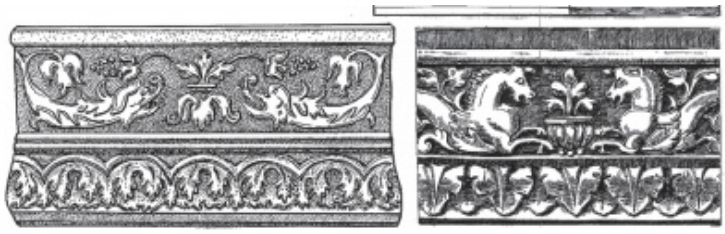

471 pav. XVI a. pabaiga – XVII a. I pusė, Kaunas (ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5..., p. 571, pav. 34)

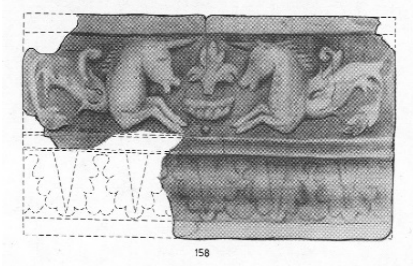

472 pav. XVII a. I pusė, Varšuva, Lenkija (DĄBROWSKA, Maria. *Kafle i piece kaflowe...*, Tab. II:158)

Friziniai kokliai, dekoruoti žirgeliais priešais vazą

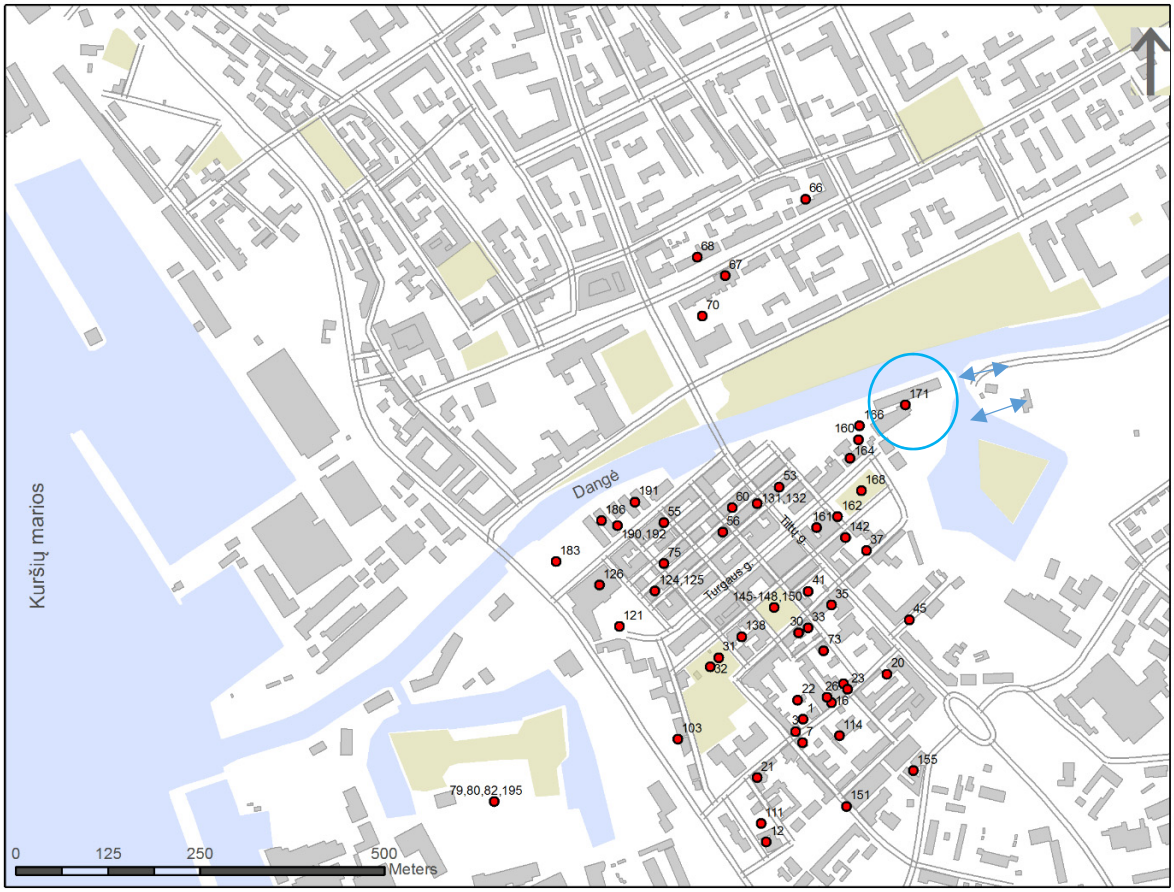

473 pav. XVI a. pabaigos – XVII a. I pusės keramikos dirbtuvių produkcijai artimos radavietės

XVI a. pabaigos – XVII a. I pusės dirbtuvių atliekų koncentracija

Numanomas buvusių dirbtuvių veiklos arealas

Artimiausios dirbtuvių produkcijai radavietės

Nr. 32 – Didžioji Vandens g. (tarp Mėsininkų, Aukštosios, Sukilėlių g. planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1986 (AS 37)
Nr. 41 – Galinė g. 16/Didžioji Vandens g. 13 (AS 41)
Nr. 60 – Kurpių g. 4, 1980 (AS 73)
Nr. 75 – Skveras prie Mėsininkų g., 1980 (AS 92)
Nr. 138 – Tomo g. 8, 10, 10A, AS 1977 (AS 368)
Nr. 145 – TOM–DV sklypas, 1987 (AS 9)
Nr. 147 – TOM–DV sklypas, 1990 (AS 13)
Nr. 148 – TOM–DV sklypas, 1991 (AS 15)

474 pav. Plokštinis koklis, dekoruotas evangelisto šv. Jono figūra; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1987 m., Nr. 131 (MLIM, AS 9); rastas XVII a. sluoksnyje; būdingas XVII a. pradžiai

475 pav. Evangelistas šv. Jonas ispanų dailininko Crispijno de Passes Vyr. (1579–1637) graviūroje[1], apie 1600 m.

476 pav. XVII a. I ketvirtis, Turaidos pilis, Latvija (*Turaidas pils 16.–18...*, p. 82, fig. 107)

477 pav. XVI a. II pusė, Rehbergo pilis, Vokietija (manoma, kad galėjo būti naudojami po 1550 metų) (AUST, Günter. Funde von Ofenkacheln..., p. 124, 131, Fig. 6)

478 pav. XVI a. pabaiga arba XVII a. pradžia; kokliuose evangelistai Lukas (Gdansko archeologijos muziejus) ir Morkus (Stokholmo muziejus) (*Ruukkuja ja ruhtinaita...*, p. 183, fig. 4, 5)

479 pav. Evangelistai Lukas ir Morkus Crispijno de Passes Vyr. (1579–1637) graviūrose[2], apie 1600 m.

Keturi evangelistai kokliuose

[1] http://www.harvardartmuseums.org/collections/object/316033?position=8

[2]http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=1337250&partId=1&searchText=crispijn+de+passe+evangelists&page=1; http://www.harvardartmuseums.org/collections/object/316032?position=6

480 pav. Muzikos mūza Euterpė Crispijno de Passes Vyr. (1579–1637) graviūroje[3], apie 1600 m.

481 pav. Plokštinis koklis (restauruotas), dekoruotas Euterpės figūra; Klaipėda, Daržų g. 9/Aukštoji g. 15, 2005 m., Nr. 588 (MLIM, AS 358); rastas supiltiniame sluoksnyje su XVI–XVIII a. radiniais; būdingas XVII a. pradžiai

Klio – istorijos mūza, Polymnija – lyrinės poezijos mūza, Erata – elegijos mūza, Terpsichorė – šokio ir chorinių himnų mūza, Kaliopė – epinės poezijos mūza, Talija – komedijos ir idilijos mūza; Melpomenė – tragedijos mūza

482 pav. Mūzų vaizdavimas Crispijno de Passe Vyr. (1579–1637) graviūrose

Koklio, dekoruoto Euterpe, angobo padengimo pjūvis; Klaipėda, Daržų g. 9/Aukštoji g. 15, 2005 m. (MLIM, AS 358)

Koklio, dekoruoto treliažu, angobo padengimo pjūvis; Klaipėda, Skerdėjų g. 4, 6, 8, 2007 m., Nr. 466 (MLIM, AS 356)

Koklio, dekoruoto simetriniu augaliniu ornamentu, angobo padengimo pjūvis; Klaipėda, Teatro g. 7, 1985 m., Nr. 33a (MLIM, AS 148)

Koklio, dekoruoto simetriniu augaliniu ornamentu, angobo padengimo pjūvis; Klaipėda, Turgaus g. 3, 1980 m., Nr. 1 (MLIM, AS 113)

Angobo dengimo technnologijos palyginimui XX a. fabrikinis koklis, rastas Klaipėdos apylinkėse (iš Armino Štuopio asmeninio rinkinio)

483 pav. Technologiniai koklių reljefo formavimo savitumai naudojant storą angobo sluoksnį

[3] http://www.relewis.com/depasse-euterpe.html

Karnizinis koklis; Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1828 (MLIM, AS-)

Klaipėda, Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 695 (MLIM, AS 53); rastas XVII a. sluoksnyje

Klaipėda, Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 2378 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02); rastas XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios pylimo sluoksnyje, supiltame virš nugriautos Lietuvių bažnyčios

↑ **484 pav.** Karniziniai kokliai, dekoruoti stilizuota apnuogintos moters figūra, būdingi XVII a. II pusei

Klaipėda, Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 697 (MLIM, AS 53); rastas XVII a. sluoksnyje

Klaipėda, Daržų g. 13, 1981 m., Nr. 1070 (MLIM, AS 25); sluoksnis nedatuotas

Klaipėda, Didžioji Vandens g. 5, nuo 1970 m., Nr. 481 (MLIM, AS 111); rastas supiltiniame Dangės upės sluoksnyje

Klaipėda, Daržų g. 13, 1981 m., Nr. 708 (MLIM, AS 25); rastas XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios sluoksnyje

↑ **485 pav.** Friziniai kokliai, dekoruoti žirgeliu ir apnuoginto vyro figūra, būdingi XVII a. II pusei

Klaipėda, Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 703 (MLIM, AS 53); rastas XVII a. sluoksnyje

Klaipėda, Skerdėjų g. 2, 4, 6, 2007 m., Nr. 804 (MLIM, AS 356); rastas XVII a. II pusės sluoksnyje

↑ **486 pav.** Karniziniai kokliai, dekoruoti stilizuotomis galvutėmis, būdingi XVII a. II pusei

Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1992 m., Nr. 2893 (MLIM, AS 17); rastas XVII a. II pusės sluoksnyje

Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 2033 (MLIM, AS-)

Klaipėda, Daržų g. 13, 1980 m., Nr. 10432/24 (MLIM, AS-), rastas XVII a. vidurio – II pusės sluoksnyje

↑ **487 pav.** Friziniai kokliai, dekoruoti cherubinais ir serafimais, būdingi XVII a. II pusei

488 pav. Klaipėda, Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 2016 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02); rastas paskleistame XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios pylimo sluoksnyje; būdingas XVII a. II pusei

489 pav. Klaipėda, Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 2372 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02); rastas XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios pylimo sluoksnyje virš nugriautos Lietuvių bažnyčios; būdingas XVII a. II pusei

490 pav. Klaipėda, Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 2017 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02); rastas paskleistame XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios pylimo sluoksnyje; būdingas XVII a. II pusei

491pav. Klaipėda, Turgaus g. 3, 1983 m., Nr. 1007 (MLIM, AS 77); rastas XVIII a. vidurio sluoksnyje

492 pav. Manierizmo laikotarpio (XVI a. paskutinis ketvirtis – 1610 m.) koklio rekonstrukcija pagal Bauskės, Kuldingos, Alsungos pilių radinius (OSE, Ieva. *Podiņu krāsnis...*, p. 59, att. 52)

493 pav. XVI a. pabaiga – XVII a. vidurys, Vilnius (KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 305, pav. 9.353)

Plokštiniai kokliai, dekoruoti paukšteliais ovale

Kampinis koklis; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2006 m., Nr. 119 (MLIM, AS 408); rastas supiltiniuose XVII–XVIII a. sluoksniuose

Kampinis koklis; Klaipėda, Daržų g. 13, 1981 m., Nr. 72 (MLIM, AS 25); sluoksnis nedatuotas

494 pav. Kokliai, dekoruoti paukšteliais ovale

495 pav. Klaipėda, Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 2364 (MLIM, AS-); rastas XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios pylimo sluoksnyje virš nugriautos Lietuvių bažnyčios

496 pav. Klaipėda, Aukštoji g. 6, 8, 1980 m., Nr.- (MLIM, AS 262); rastas XVII–XVIII a. sluoksnyje

497 pav. Klaipėda, Tiltų g. 6A, 1982 m., Nr. 13 (1) (MLIM, AS 75); sluoksnis nedatuotas

498 pav. Klaipėda, Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1985 m., Nr. 107 (MLIM, AS 166); rastas XVII a. sluoksnyje

502 pav. XVII a. 7 dešimtmetis, Bauskės pilis, Latvija (OSE, Ieva. Ähnliche Verzierungsmotive der Ofenkeramik …, p. 146, pav. 3)

503 pav. Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1987 m., Nr. 97 (MLIM, AS 9); rastas XVII a. sluoksnyje kartu su kokliais, dekoruotais Madona ir Kūdikėliu, simetriniu augaliniu ornamentu , treliažu, grotesku (žirgeliai priešais vazą))

500 pav. Palyginimui motyvo variacijos XVI–XVIII a. keraminiuose induose, Slovakija (KALESNY, Franciszek. Habanowie i habańska ceramika..., s. 38, ryc. 4)

499 pav. Klaipėda, Skerdėjų g. 2, 6, 8, 2007 m., Nr. 1087 (MLIM, AS 356); rastas XIX a. II pusės horizonte

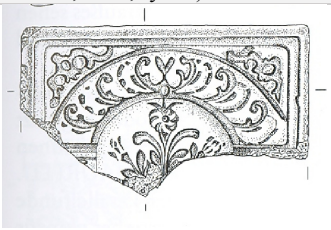

501 pav. XVII a. I pusė, Štralzundas, Vokietija (SCHÄFER, Heiko. Kachelmodel..., S. 297, Abb. 4:6)

504 pav. XVII a. I pusė, Fromborkas, Lenkija (DĄBROWSKA, Maria. O siedemnastowiecznych kaflach..., s. 154, ryc. 24-26)

Plokštiniai kokliai, dekoruoti gėlių vaza po arka

505 pav. XVII a. I pusė, Malborkas, Lenkija (KILARSKA, Elžbieta; KILARSKI, Maciej. *Kafle z terenu...*, s. 84, ryc. 51)

506 pav. Plokštinis koklis, dekoruotas gėlių vaza po arka; Klaipėda, Skerdėjų g. 4, 6, 8, 2007 m., Nr. 76124 (MLIM, AS 356); datuotas XVII a. viduriu

507 pav. Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1765 (MLIM, AS-)

508 pav. Štralzundas, Vokietija: Nr. 7, 9, 10 – iš 1596 m. serijos;
Nr. 8 – XVII a. trečias ketvirtis (*Kurze Fundberichte 2011...*, S. 508, Abb. 283:1–4)

509 pav. Karnizinis koklis; Klaipėda, Kurpių g. 3, 1972 m., Nr. 317 (MLIM, AS 111); rastas pastato kieme iš Kalvių g. pusės, XVII a. II pusės – XVIII a. pradžios horizonte

510 pav. XVII a. II pusė, Löknitz, Ucker–Randow apylinkės, Vokietija (*Kurze Fundberichte 2011...*, S. 452–453, Abb. 209: 4, 6)

Kokliai augaliniais motyvais, būdingi XVII a. II pusei

511 pav. Ambrosiuso Bosschaerto (1573–1621) kūryba, 1618 m. (WESTERMANN, Mariët. *The Art of the Dutch Republic...*, p. 91)

512 pav. Jano Brughelio Jaunesniojo (1601–1678) tapyba[4]

513 pav. Jano Davidsz. de Heemo (1606–1684) kūryba, 1675 m. (*Niederländische Malerei ...*, S. 12)

514 pav. Plokštinis koklis; Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1892, 1687 (MLIM, AS-)

515 pav. Plokštinis koklis; Klaipėda, Jono g. 3, 1999–2000 m., Nr. 362 (MLIM, AS 254); rastas XVIII a. II pusės – XIX a. pradžios horizonte

516 pav. Karnizinis koklis; Klaipėda, Šaltkalvių g./Sukilėlių g., nuo 1970 m., Nr. 590 (MLIM, AS-); sluoksnis nedatuotas

517 pav. Karnizinis koklis; Klaipėdos piliavietė, 1995 m., Nr. 8 (MLIM, AS 229); rastas permaišytuose sluoksniuose

Nyderlandų menininkų kūrybos darbų ir koklių, dekoruotų floristine tematika, pavyzdžiai

[4] http://www.artnet.com/artists/jan-brueghel-the-younger/past-auction-results/3

518 pav. Frizinis koklis; Klaipėda, Teatro g. 7, 1985 m., Nr. 30 (MLIM, AS 148); rastas XVII a. sluoksnyje

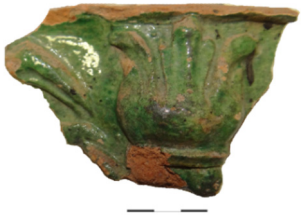

519 pav. Koklio dalis; Klaipėda, Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 695 (MLIM, AS 53); rastas XVII a. sluoksnyje

520 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 209 (MLIM, AS 53); XVII a. II pusė

521 pav. Jano Brueghelio Jaunesniojo (1601–1678) kūryba[5]

522 pav. Klaipėda, Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 220 (MLIM, AS 53); XVII a. II pusė

523 pav. Klaipėda, Daržų g. 5, 6, 14, 1980 m., Nr. 495 (MLIM, AS 267); rastas XVIII a. pabaigos horizonte

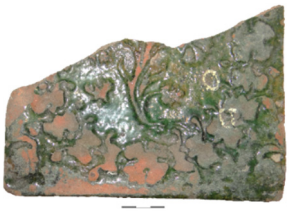

524 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, kvartalas 173 (istorinė priemiesčio dalis), 1980 m., Nr. 628 (MLIM, AS 90); rastas XVIII a. vidurio sluoksnyje

525 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 2374 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02); rastas XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios pylimo sluoksnyje virš nugriautos Lietuvių bažnyčios

526 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Turgaus g./Pylimo g. (buv. Šv. Jono bažnyčios aplinkoje), 1994 m., Nr. 138 (MLIM, AS 150); rastas XVII a. II pusės – XVIII a. I pusės sluoksnyje

527 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 133 (MLIM, AS 53)

XVII a. II pusei būdingų koklių, dekoruotų gėlių puokšte vainikėlyje, variantai

[5] http://www.artnet.com/artists/jan-brueghel-the-younger-and-frans-francken-the-younger/past-auction-results

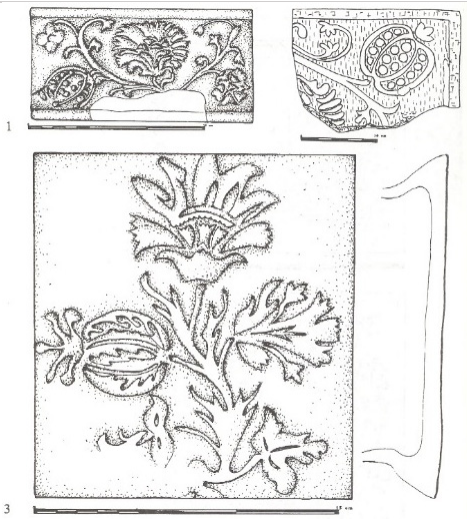

528 pav. Pereinamasis laikotarpis iš XVI a. į XVII a., Reszel pilis, Olštyno apylinkės (MIRKOWSKA, Izabela. Wybrane kafle z zamku..., s. 256, ryc. 6)

530 pav. XVII a. paskutinis trečdalis, Turaidos pilis, Latvija (*Turaidas pils 16.–18...*, p. 95, fig 142, 143)

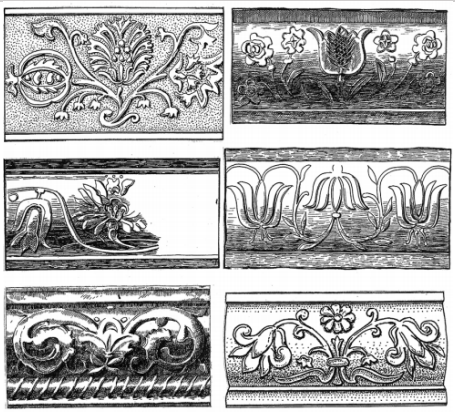

531 pav. XVII a. II pusė, Kaunas (ŽALNIERIUS, Algirdas. Jakšto gatvės 5..., p. 574, pav. 39)

529 pav. Štralzundas, Vokietija: Nr. 1, 3 – išmesti 1678/80 m.; Nr. 2 – išmestas XVIII a. viduryje, datuojamas XVII a. II puse (SCHÄFER, Heiko. Kachelmodel aus..., S. 308, Abb. 11:1–4)

532 pav. XVII a. paskutinis trečdalis, Turaidos pilis, Latvija (*Turaidas pils 16.–18...*, p. 90, 93, fig. 131, 138–139)

Palyginimui koklių augaliniu ornamentu pavyzdžiai iš kitų miestų

533 pav. Karnizinis koklis, dekoruotas rugiagėlių ir granato vaisiaus puokšte; Klaipėda, Daržų g. 5, 6, 14, 1980 m. (MLIM, AS 267); rastas XVIII a. I pusės sluoksnyje

534 pav. Karnizinis koklis; Klaipėda, Kurpių g. 3, 2007/2008 m., Nr.748 (MLIM, AS-); rastas 1542–1678 m. susidariusiame sluoksnyje; būdingas XVII a. II pusei

535 pav. Karnizinis koklis; Klaipėda, Daržų g. 14, 1988 m., Nr. 6 (MLIM, AS 27); sluoksnio chronologija neišskirta

536 pav. Karnizinis koklis; Klaipėda, Mažoji g. 2, 1980 m., Nr. 42 (MLIM, AS 19); rastas XVIII a. vidurio atliekų dėžės turinyje

537 pav. Karnizinis koklis; Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr. 1423 (MLIM, AS 9); rastas supiltiniame XVII a. sluoksnyje; būdingas XVII a. II pusei

538 pav. Karnizinis koklis; Klaipėda, Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1985 m., Nr. 189 (MLIM, AS 166); rastas XVII a. pabaigos – XVIII a. sluoksnyje

539 pav. Karnizinis koklis; Klaipėda, Sukilėlių g. 11, 1981 m. Nr. 211 (MLIM, AS 43); rastas XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios sluoksnyje; būdingas XVII a. II pusei

540 pav. Karnizinis koklis; Klaipėda, Kurpių g. 3, 2007/2008 m., Nr. 1508 (MLIM, AS-); rastas 1542–1678 m. susidariusiame sluoksnyje; būdingas XVII a. II pusei

541 pav. Plokštiniai kokliai, dekoruoti Prūsijos kurfiursto Friedricho Wilhelmo (1620–1688) (valdė nuo 1640 m.) ir jo pirmosios žmonos Nyderlandų princesės Luise Henriette von Oranien (1627–1667) portretais; Klaipėda, Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 188 ir 186 (MLIM, AS 53); rasti XVII a. II pusės sluoksnyje; datuotini XVII a. viduriu

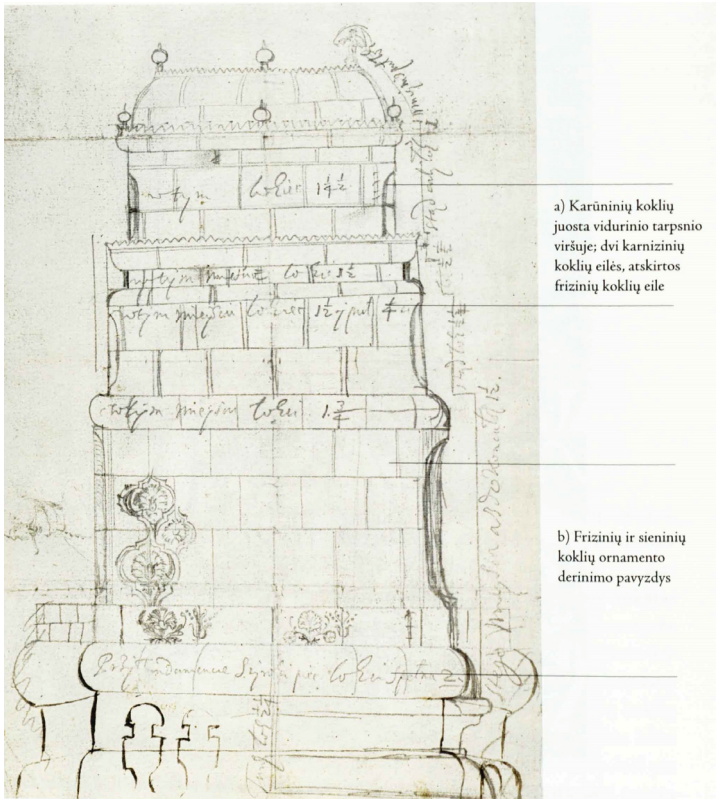

543 pav. Krosnies brėžinys iš Radvilų archyvo, XVII a. vidurys (su K. Katalyno prierašais) (KATALYNAS, Kęstutis. *Vilniaus kokliai...*, p. 26, pav. 16)

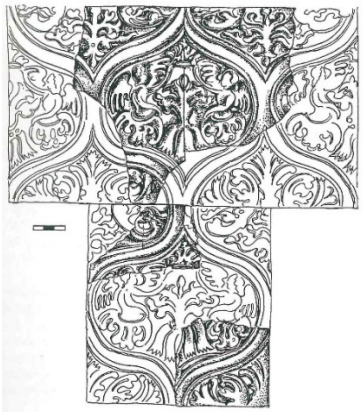

542 pav. Vienoje sankaupoje rasti kokliai su tęstiniu ornamentu ir jų vaizdo rekonstrukcija (ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda*..., p. 125, pav. 102)

544 pav. Vienai krosniai su portretiniais kokliais priklausę kiti koklių variantai; Klaipėda, Teatro g. 7, 1982 m., dalis koklių iš Nr. 191–234 (MLIM, AS 53)

XVII a. vidurio jungtinio ornamento krosnies ir koklių pavyzdžiai

1620 m.[6]

1627 m.[7]

1637m.[8]

↑ **545 pav.** Prūsijos kurfiursto Georgo Wilhelmo (1595–1640) vaizdavimas jo valdymo laikotarpio (1619–1640) monetose

546 pav. Prūsijos kurfiurstas Georgas Wilhelmas (1595–1640) ir jo žmona Elizabeth Charlotte (1597–1660) menininko Matthiaso Czwiczeko (apie 1600–1652) kūryboje[9]

547 pav. Didysis kurfiurstas Friedrichas Wilhelmas (1620–1688) ir jo pirmoji žmona Luise Henriette von Oranien (1627–1667) Gerrito van Honthorsto tapybos darbe (1647)[10]

548 pav. Luise Henriette iš Oranijos pagal Willemo van Honthorsto 1643 m. kūrybą (*Preussen. Versuch einer Bilanz...*, S. 101, Abb. 5/14)

549 pav. Didysis kurfiurstas Friedrichas Wilhelmas, apie 1660 m. sukurtas portretas (*Preussen. Versuch einer Bilanz...*, S. 102, Abb. 5/15)

Georgo Wilhelmo, jo sūnaus Friedricho Wilhelmo ir jų antrųjų pusių atvaizdų sugretinimas

[6] https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/65998
[7] https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/54184
[8] https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/80199
[9] http://www.art9000.com/poster/en/artist/image/matthias-czwiczek/18708/1/117285/georg-wilhelm-von-brandenburg-u-gemahlin/index.htm
[10] http://www.gogmsite.net/casual_dress_-_1641_to_1683/1647-louise-henriette-van-n.html

550 pav. Kurfiursto Friedricho Wilhelmo ir jo pirmosios žmonos Luise Henriette von Oranien vaizdavimas Franso van Beusekomo vario raižinyje (1647)[11]

551 pav. Portretinių koklių ir ikonografijos variantų sugretinimas

Klaipėda, Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 669 (MLIM, AS 53); rastas XVII a. sluoksnyje

Klaipėda, Skerdėjų g. 4, 6, 8, 2007 m., Nr. 1197 (MLIM, AS 356); rastas XIX a. II pusės sluoksnyje

Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1735 (MLIM, AS-)

Klaipėda, Danės g. 15, 1974 m., Nr. P–10432/2 (MLIM, AS 261)

552 pav. Vienalaikiai (XVII a. II pusės) koklių variantai

[11] https://www.preussenchronik.de/bild_jsp/key=bild_505.html

Nr. 146 Nr. 62 Nr. 21

553 pav. Klaipėda, Liepų g. 4, 6, 2012 m. (MLIM, AS-)

Nr. 30546 Nr. 5 Nr. 9 Nr. 2 Nr. 13

↑ **5 pav**. Klaipėda, Tiltų g. 6A, 1982 m. (MLIM, AS 75); sluoksnis sunkiai datuojamas

Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 2005, 1996 (MLIM, AS-)

Klaipėda, Daržų g. 1, 1972 m., Nr. 82 (MLIM, AS 111); sluoksnis nedatuotas

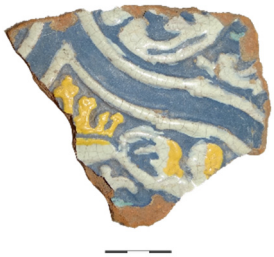

Klaipėda, trasa per Daržų, Kurpių g., 1972 m. (MLIM, AS 111)

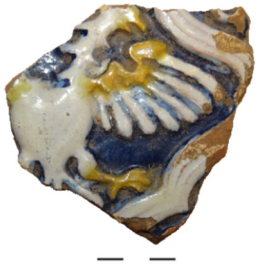

Klaipėda, Daržų g. 13, 1981 m., Nr.- (MLIM, AS 25)

↑ **555 pav.** Kitose Klaipėdos senamiesčio vietose rasti vienalaikiai kokliai

Nr. 2228 Nr. 2531 Nr. 2376 Nr. 2391 Nr. 2389

Nr. 2390 Nr. 2392 Nr. 2217 Nr. 2536 Nr. 2535

↑ **656 pav.** Klaipėda, Turgaus g. 37 (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02); rasti XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios pylimo sluoksnyje virš nugriautos Lietuvių bažnyčios

Vienalaikiai (XVII a. vidurio – II pusės) koklių pavyzdžiai

Objektas	Datavimas	Pobūdis/Būklė
Didžioji Vandens g. 14A	XVII a. užstatymas	Krosnies padas, koklių sankaupa, virtuvės židinys

XV a. pabaiga/XVI a. pradžia – I pusė

XVI a. vidurys – II pusė

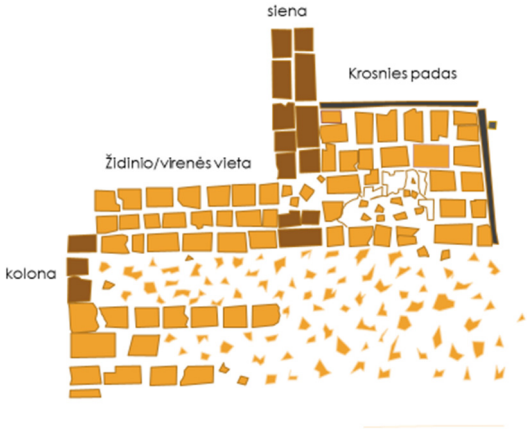

Autorės spalvomis išryškinta brėžinio Nr. 4 (pjūvis A–A) ištrauka (ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas..., brėž. Nr. 4, MLIM, AS 38)

XVI a. vidurys – II pusė

XVI a. vidurys – II pusė arba XVI a. pabaiga – XVII a. I pusė

XVI a. pabaiga – XVII a.

XVI–XVII a.

XVII a. II pusė

XVII a. pabaiga

(Klaipėda, Didžioji Vandens g. 14 A, 1988 m., dalis radinių iš Nr. 13–45 (MLIM, AS 38)

557 pav. XVII a. I pusėje ne pirmo naudojimo kokliais statytos ir ne kartą rekonstruotos krosnies liekanos

FWC raidės 1657 m. monetoje
(CUHAJ, Georg S. Standard Catalog..., p. 319)

FWC raidės 1664 m. monetoje
(CUHAJ, Georg S. Standard Catalog..., p. 319)

FWC raidės 1669 m. monetoje
(CUHAJ, Georg S. Standard Catalog..., p. 319)

Plokštinis koklis, dekoruotas raidėmis FWC – Didžiojo kurfiursto Friedricho Wilhelmo inicialais; Klaipėdos piliavietė, 1979 m., Nr. 285 (MLIM, AS 221); rastas pilies bokšto vietoje; būdingas XVII a. pabaigai

558 pav. Didžiojo kurfiursto Friedricho Wilhelmo monetų ir koklio sugretinimas

1715 m.[12]

1735 m. [13]

559 pav. Raidžių kombinacijų palyginimas karaliaus Friedricho Wilhelmo I monetose

[12] https://www.ngccoin.com/price-guide/world/german-states-prussia-112-thaler-doppelgroschen-km-124-1714-1718-cuid-59352-duid-160210
[13] https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/54201

Nr.- Nr. 285

560 pav. Plokštinių koklių dalys; Klaipėdos piliavietė, 1979 m. (MLIM, AS 221); rasti pilies bokšto vietoje; būdingi XVII a. pabaigai

561 pav. Plokštinio koklio dalis su išlikusiomis raidėmis WC; Klaipėda, Turgaus g./Pylimo g. (buv. Šv. Jono bažnyčios aplinkoje), 1995 m., Nr. 365 (MLIM, AS 150); rastas XVII a. I pusės – vidurio sluoksnyje (sluoksnio datavimas paankstintas)

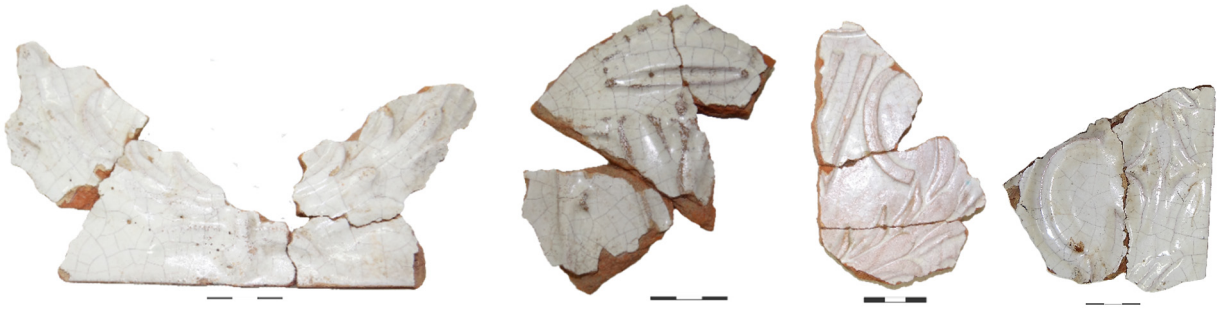

562 pav. Klaipėdos piliavietė, 1977 m., Nr. 12–16 (MLIM, AS 32)

Kiti raidėmis FWC dekoruoti kokliai

Nr.-, Plotas 5 (SP (Solid Pruss)) Nr. 9 Nr. 262

563 pav. Plokštiniai kokliai, dekoruoti heraldiniais simboliais

Klaipėda, Turgaus g. 33–35 (MLIM, AS 59); rasti XVII a. pabaigos/XVIII a. pradžios – XIX a. užstatymo horizonte

Nr. 47 Nr. 49 Nr. 51 Nr. 61

664 pav. Plokštinių koklių iš vienos sankaupos dekoro variantai („Apreiškimo scena“, dvigalvis erelis, rugiagėlių puokštė su granato vaisiumi); Klaipėda, Daržų g. 10, 1983 m. (MLIM, AS-)

565 pav. Klaipėda, Jono g. 3, 1999–2000 m., Nr. 229 (MLIM, AS 254); rastas XVIII a. II pusės – XIX a. pradžios horizonte

666 pav. Klaipėda, Daržų g. 13, 1981 m., Nr. 969 (MLIM, AS 25); datuotinas XVII a. pabaiga

567 pav. Klaipėda, Mažoji g. 2, 1980 m., Nr. 48b (MLIM, AS 19); rastas XVIII a. vidurio atliekų dėžės turinyje

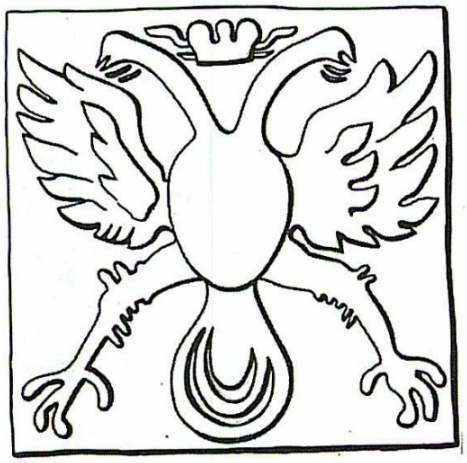

568 pav. XVII a. I pusė, Vitebskas, Baltarusija (БУБЕНЬКО, Татьяна. Типология и хронология..., s. 261, Рис. 6:7)

Plokštiniai kokliai, dekoruoti dvigalviu ereliu, būdingi XVII a. pabaigai – XVIII a.

569 pav. Karaliaus Friedricho I (1657–1713) vaizdavimas Johanno Georgo Wolfgano graviūroje (SCHMIDT, Werner. *Friedrich I*..., p. 2)

570 pav. Koklio dalis, dekoruota raide R (Rex); Klaipėda, Daržų g. 4, m., Nr. 111 (MLIM, AS-); sietinas su karaliaus Friedricho Wilhelmo I inicialais

571 pav. Analogiško koklio fragmentas, dekoruotas raidėmis R (Rex) ir W (Wilhelm); Klaipėda, Herkaus Manto g. 11, 2009 m., Nr. 41 (MLIM, AS 387); rastas degėsių duobėje, XVIII a. datuojamame sluoksnyje (nuotr. iš: *Klaipėdos pilies ir senamiesčio kokliai...*, p. 11, pav. 239)

572 pav. Fajansinis dubuo su Prūsijos karaliaus Friedricho I monograma (Gerhard Wolber manufaktūra, 1701) (Korff, G., Ranke, W. 1981, S. 133, Abb. 7/14)

573 pav. Plokštinio koklio dalis, dekoruota Prūsijos karalystės karūna; Klaipėdos piliavietė, 1976 m., Nr.- (MLIM, AS 31); datuotinas XVIII a. pradžia

574 pav. Plokštinio koklio dalis, dekoruota Prūsijos karalystės karūna; Klaipėda, Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1985 m., Nr.- (MLIM, AS 166)

↑ Karališkosios simbolikos išraiška kokliuose ir kitose medijose

575 pav. Koklio dalis, dekoruota angelu su karūna; Klaipėda, Daržų g. 5, 6, 14, 1980 m., Nr. 355 (MLIM, AS 267); rastas XVIII a. vidurio horizonte

576 pav. Koklio dalis, dekoruota angelo veidu; Klaipėda, Daržų g. 9, 2005 m., Nr. 593 (MLIM, AS 358); rastas supiltiniame sluoksnyje su XVI–XVIII a. radiniais

577 pav. Plokštinis koklis; Klaipėda, Turgaus g. 33, 35, 1980 m., Nr. 250 (MLIM, AS 59); rastas XVII a. pabaigos/XVIII a. pradžios – XIX a. užstatymo vietoje; būdingas XVII a. II pusei arba pabaigai

578 pav. XVI a. II pusė, Olštyno apylinkės, Reszel pilis, Lenkija (MIRKOWSKA, Izabela. Wybrane kafle z zamku..., p. 254, ryc. 4:2)

579 pav. Klaipėda, Daržų g. 5, 6, 1980 m., Nr. 56829 (MLIM, AS 267); rastas XVIII a. I pusės sluoksnyje

580 pav. Klaipėda, 173 kvartalas (istorinė priemiesčio dalis), 1980 m., Nr. 370 (MLIM, AS 90); rastas XVIII a. I pusės sluoksnyje

581 pav. Klaipėda, Daržų g. 10, 1983 m., Nr. 47 (MLIM, AS-)

582 pav. Klaipėda, Teatro g., 1975 m., Nr.- (MLIM, AS-)

583 pav. Klaipėda, Šaltkalvių g. 2, 1979 m., Nr. 392 (MLIM, AS 101); radimo kontekstas sunkiai suprantamas

584 pav. Klaipėda, Turgaus g. 37, 2006 m., Nr. 1108 (MLIM, AS 408); rastas supiltiniuose XVII–XVIII a. sluoksniuose

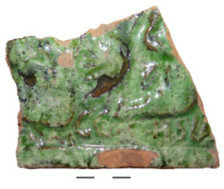

585 pav. Klaipėda, Kurpių g., Nr.- (MLIM, AS-); nesusietas su ataskaita

586 pav. Klaipėda, S. Šimkaus g. 3/4, m., Nr. 208 (MLIM, AS365)

587 pav. Klaipėda, Turgaus g. 37, 2012 m., Nr. 1601 (MLIM, AS-); rastas paskleistame XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios pylimo sluoksnyje

Plokštiniai kokliai, dekoruoti Arkangelo Gabrieliaus apreiškimo Marijai scena

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Sukilėlių g. 11	XVII a. pabaiga – XVIII a. pradžia	Koklių sankaupa, ataskaitos autoriaus sietina su vienos krosnies reliktais

Spalviškai artimi kokliai

Neglazūruotas ir juoda glazūra padengtas kokliai

Kokliai su muštukų įspaudais nugarinėje pusėje

Koklių glazūros pakitimai

(Klaipėda, Sukilėlių g. 11, 1981–1982 m., dalis radinių iš Nr. 133–285, MLIM, AS 43)

588 pav. Nevienalaikiai kokliai, ataskaitos duomenimis buvę vienos krosnies priklausiniais

Objektas	Datavimas	Pobūdis
Turgaus g. 33, 35	XVII a. pabaigoje/XVIII a. pradžioje statytas ir iki XIX a. stovėjęs pastatas	Krosnies padas, kokliai

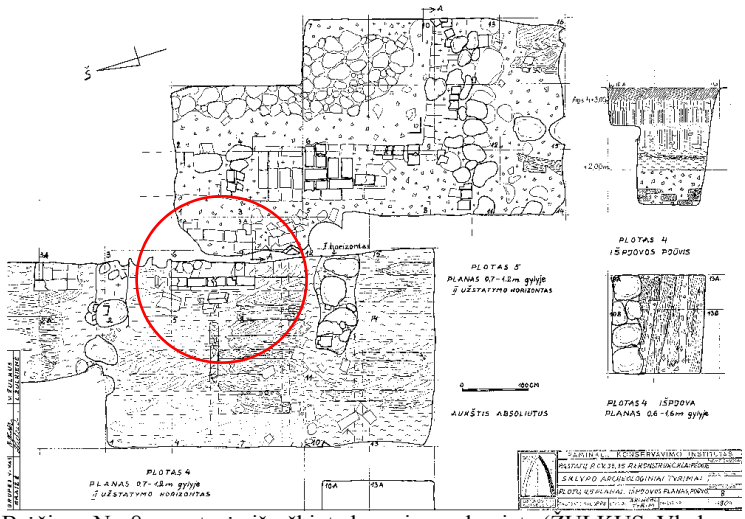

Brėžinys Nr. 8 su autorės išryškinta krosnies pado vieta (ŽULKUS, Vladas. P. Cvirkos g. 33–35...., brėž. Nr. 8, MLIM, AS 59) (paryškinta autorės)

Virš krosnies pado susidariusiame sluoksnyje buvo aptikta įvairialaikių koklių Nr. 250–340, 441–451, 615–641, tarp jų dekoruotieji Apreiškimo scena, rugiagėlėmis vainikėlyje, augaliniu ornamentu su paukščiu (papūga), dvigalviu ereliu su karūna, ovale įrėmintais paukšteliais, skydą laikančiais liūtais, keturiais dumbančiais kvadratėliais ir kt.

589 pav. XVII a. pabaigoje arba XVIII a. pradžioje statyto ir iki XIX a. vidurio stovėjusio pastato krosnies padas

Klaipėda, Didžioji Vandens g. 20, 1995 m., Nr.- (MLIM, AS 161)

Klaipėda, Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 261 (MLIM, AS 238); atsitiktinis

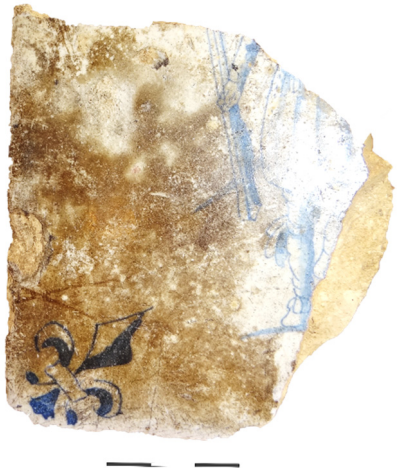

Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr.- (MLIM, AS 10)

590 pav. Nyderlandų keraminės plytelės

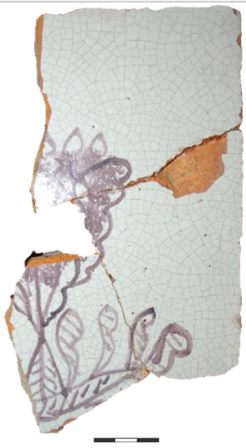

Plokštinio koklio dalis (tapyta); Klaipėda, Skerdėjų g. 4, 6, 8, 2007 m., Nr. 559 (MLIM, AS 356); rastas XVIII a. pabaigos – XIX a. pradžios sluoksnyje

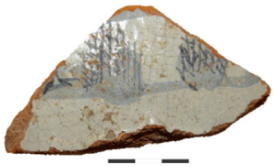

Plokštinių koklių dalys (tapytos); Klaipėda, Sukilėlių g. 5, 1979–1980 m., Nr.- (MLIM, AS 42)

592 pav. Koklius tapančio meistro vaizdavimas XVIII a. II pusės koklyje; Torūnė, Lenkija (BIMLER-MACKIEWICZ, Elžbieta. Znaki cechów garncarskich..., s. 238, obr. 17)

591 pav. Vietinės gamybos tapyti kokliai, būdingi XVIII a. II pusei

Nr. 14. Kiniško porcelianinio puodelio dalys

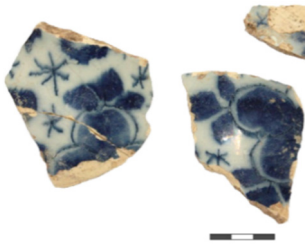

Nr. 3. Delfto produkcijai būdingo (?) fajanso puodelio dalys

593 pav. Buitinės keramikos pavyzdžiai, dekoruoti populiariu mėlyna-balta spalvų deriniu; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2012 m. (MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02); rasti XIX a. pradžios griuvenų sluoksnyje

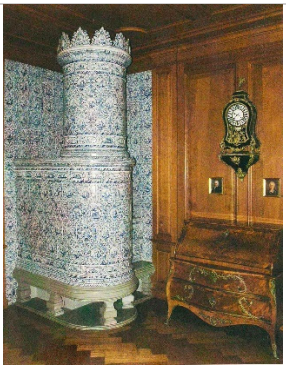

594 pav. 1723 m. fajansinė krosnis (ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen....*, S. 86, Abb. 107:1)

595 pav. Miniatiūrinė žaislinė fajansinė krosnis, 1728 m., Bernas, Šveicarija (ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen...*, S. 28, Abb. 13)

Nr. 19

Nr. 20

Nr. 21

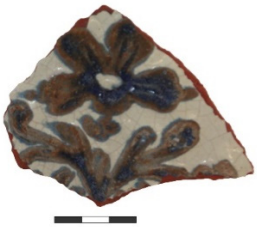

Nr. 27

Nr. 25

Nr. 23 (išsiliejusi glazūra)

Nr. 24 (išsiliejusi glazūra)

Nr. 18 (išsiliejusi glazūra)

Nr. 17

Nr. 26 (išsiliejusi glazūra)

Nr. 22

Nr. 28

Nr. 41

Nr. 66

Nr. 35

Nr. 35a

Nr. 36

596 pav. XVIII a. krosnių kokliai, imituojantys balta-mėlyna spalvų derinį;
Klaipėda, Turgaus g. 37, 2012 m.
(MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02); rasti XIX a. pradžios griuvenų sluoksnyje

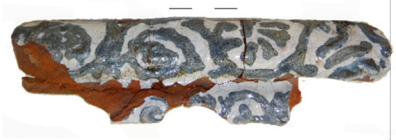

597 pav. Juostinis koklis; Klaipėda, Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1986 m., Nr. 181 (MLIM, AS 37); sluoksnis nedatuotas

598 pav. Koklio dalys; Klaipėda, Žvejų g. 8, 2006 m., Nr. 88 (MLIM, AS-)

599 pav. Koklio fragmentas; Klaipėdos piliavietė, 1978 m., Nr. 3 (MLIM, AS 32); rastas griuvenų sluoksnyje

500 pav. Plokštinis koklis; Klaipėdos piliavietė, 1981 m., Nr. 13 (MLIM, AS 270)

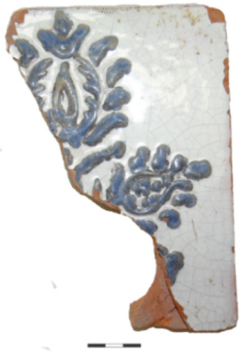

601 pav. Plokštinis koklis; Klaipėdos piliavietė, 1979 m., Nr. 60 (MLIM, AS 221); rastas buvusio pilies bokšto vietoje

602 pav. Kampinis nišinis koklis; Klaipėda, Mažoji g. 2, 1980 m., Nr. 45 (MLIM, AS 19); rastas XVIII a. vidurio atliekų dėžės turinyje

Kampinis nišinis koklis, Nr. 13

Frizinis koklis, Nr. 42

↑ **603 pav.** Klaipėda, Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 13, 42 (MLIM, AS 238); rasti XVIII a. pabaigos – XIX a. sluoksnyje

604 pav. Klaipėdos senamiestis, 1978 m., Nr. 13 (MLIM, AS-)

706 pav. XVII a. trečias ketvirtis, Štralzundas, Vokietija (*Kurze Fundberichte...*, S. 510, Abb. 284:2–7)

Koklių, dekoruotų mėlyna-balta spalvų deriniu, pavyzdžiai iš skirtingų vietų

Nr. 290

Nr. 286 (9264)

Nr. 118

Klaipėda, Žvejų g. 8, 2006 m. (MLIM, AS-)

Nr. 170

Nr. 169

Nr. 206

Klaipėda, Žvejų g. 10, 2006 m. (MLIM, AS 347); rasti akmeninio lietaus latako aplinkoje ir giliau; datuoti XVII a. viduriu – II puse

Klaipėdos piliavietė, 1977 m., Nr. 78 (MLIM, AS 32); rastas virš grindinio, po griuvenų sluoksniu

Klaipėda, Mažoji g. 2, 1982 m., Nr. 199 (MLIM, AS 22); sluoksnis nedatuotas

Klaipėda, Daržų g. 14, 1988 m.; Nr. 116 (MLIM, AS 27); sluoksnis nedatuotas

606 pav. Karūniniai kokliai, būdingi XVII a. trečiam ketvirčiui/pabaigai – XVIII a.

607 pav. Koklio dekoro ištrauka, XVI a. 8 dešimtmetis, Elbingas, Lenkija (KILARSKA, Elżbieta; KILARSKI, Maciej. *Kafle z terenu dawnych...*, s. 71, a. 45)

608 pav. Matricos ir modelinu nuo jos atspausto koklio vaizdas; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 20A, 1996 m., Nr. 1 (MLIM, AS 163); rasta paviršiniame permaišytame sluoksnyje

609 pav. Klaipėda, Sukilėlių g. 17, 1982 m., Nr. 256 (MLIM, AS 44); rastas XVIII a. sluoksnyje

610 pav. Krosnies kojų dekoras, 1670 m., Stokholmo muziejus, Švedija (ÅRHEM, Barbro. Tukholman kaakelit..., p. 110, fig. 6)

611 pav. Klaipėda, Daržų g. 13, 1981 m., Nr. 1054 (MLIM, AS 25); datuotas XVII a. pabaiga

612 pav. Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1745 (MLIM, AS-)

613 pav. XVII a. paskutinis trečdalis, Turaidos pilis, Latvija (*Turaidas pils 16.–18...*, p. 96, fig. 48)

Karūniniai kokliai, būdingi XVII a. pabaigai – XVIII a.

1748 m.[14]

1750 m.[15]

1774 m.[16]

1786 m.[17]

614 pav. Prūsijos karaliaus Friedricho II valdymo laikotarpio (1740–1786) monetų pavyzdžiai

615 pav. 714 pav. pateiktos 1750 m. monetos dekoro iškarpa

616 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T849 (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniame ketvirtyje užpiltame gynybiniame griovyje; datuojamas XVIII a. viduriu – II puse

Nr. T850

Nr. T853

617 pav. Plokštinių koklių dalys; Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m. (MLIM, AS-); rasti XVIII a. paskutiniame ketvirtyje užpiltame gynybiniame griovyje; datuojami XVIII a. viduriu – II puse

618 pav. Prūsiškas erelis ant šaulių gildijos naudoto taikinio, 1764 m. (*Preussen. Versuch einer Bilanz...*, S. 191, Abb. 10/61)

Prūsijos karaliaus Friedricho II valdymo laikotarpio (1740–1788)
heraldinė simbolika monetose ir XVIII a. vidurio – II pusės kokliuose

[14] https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/114195
[15] https://www.breuer-muenzen.de/silber-billon-kupfermuenzen/deutschland/altdeutschland-bis-1871/brandenburg-preussen/friedrich-ii.-der-grosse-1740-1786/1169/1/2-taler-1750
[16] https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/114428
[17] https://www.kuenker.de/de/archiv/stueck/114428

619 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T848 (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniame ketvirtyje užpiltame gynybiniame griovyje; datuojamas XVIII a. viduriu – II puse

620 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Tomo g. 8–10a, 1975 m., Nr.- (MLIM, AS 368); datavimas neišskirtas

621 pav. Frizinio koklio dalis; Klaipėda, Tomo g. 8–10a, 1975 m., Nr.- (MLIM, AS 368); datavimas neišskirtas

622 pav. Koklio dalis; Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1998 (MLIM, AS-)

623 pav. Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Tomo g. 8–10a, 1975 m., Nr.- (MLIM, AS 368)

624 pav. Frizinio koklio dalis; Klaipėda, Žvejų g. 8, 2006 m., Nr. 286 (MLIM, AS-)

Prūsijos karaliaus Friedricho II valdymo laikotarpio (1740–1788) heraldinė simbolika XVIII a. vidurio – II pusės kokliuose

625 pav. Krosnies ketinė plokštė, vaizduojanti Prūsijos karalių Friedrichą II rokoko kartuše, 1764 m. (*Preussen. Versuch einer Bilanz*…, S. 222, Abb. 12/40)

626 pav. Frizinis koklis; Klaipėda, Tiltų g. 14, 1988 m., Nr. 4 (MLIM, AS 77); rastas XVIII a. II pusės – 1854 m. po gaisro susidariusiame sluoksnyje; būdingas XVIII a. II pusei

627 pav. Frizinis koklis; Klaipėda, Tiltų g. 14, 1988 m., Nr. 10 (MLIM, AS 77); rastas XVIII a. II pusės – 1854 m. po gaisro susidariusiame sluoksnyje; būdingas XVIII a. II pusei

628 pav. Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T523 (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniu ketvirčiu datuojamo gynybinio griovio užpylimo horizonte

629 pav. Klaipėda, Jono g. 3, 1999–2000 m. , Nr. 417 (MLIM, AS 254); rastas XVIII a. II pusės – XIX a. pradžios horizonte

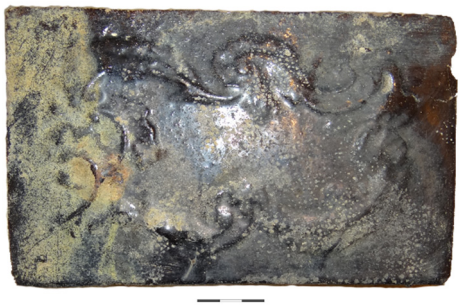

630 pav. Frizinis koklis; Klaipėda, Tiltų g. 14, 1988 m., Nr. 9 (MLIM, AS 77); rastas XVIII a. II pusės – 1854 m. po gaisro susidariusiame sluoksnyje; būdingas XVIII a. II pusei

631 pav. Klaipėda, Didžioji Vandens g. 8, 1981 m., Nr. 88 (MLIM, AS 87)

632 pav. Klaipėda, Šaltkalvių g. 2, 1980 m., Nr. 601 (MLIM, AS-); rastas atliekų duobėje; datavimas neišskirtas

633 pav. Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T544 (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniu ketvirčiu datuojamo gynybinio griovio užpylimo horizonte

XVIII a. II pusės rokailinio ornamento koklių pavyzdžiai

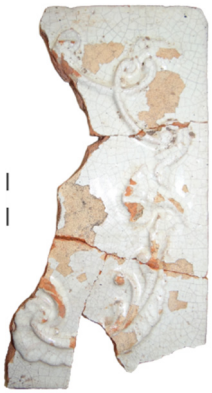

634 pav. Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T942 (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniu ketvirčiu datuojamo gynybinio griovio užpylimo horizonte

635 pav. Klaipėda, Uosto g. 16, 1997 m., Nr. 52 (MLIM, AS 248); rastas sluoksnyje su XVIII a. radiniais

636 pav. Klaipėda, Sukilėlių g. 5, 1979–1980 m., Nr.- (MLIM, AS 42)

637 pav. XVIII a. II pusė, Lenkija (KARWOWSKA, Halina; STANKIEWICZ, Urzula. Kafle w zbiorach Działu..., s. 124, ryc. 24)

XVIII a. II pusės rokailinio ornamento su tapytais akcentais koklių pavyzdžiai

638 pav. Kampinis koklis; Klaipėda, Turgaus g. 37, 2006 m., Nr. 1352 (MLIM, AS-); rastas supiltiniuose XVII–XVIII a. sluoksniuose

639 pav. Kampinio koklio dalis, dekoruota heraldine simbolika; Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T365 (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniu ketvirčiu datuojamo gynybinio griovio užpylimo horizonte

640 pav. Klaipėda, Daržų g. 10, 1983 m., Nr. 102 (MLIM, AS-)

641 pav. Klaipėda, Aukštoji g. 5–13, 1978 m., Nr.- (MLIM, AS 264)

642 pav. Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T634 (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniu ketvirčiu datuojamo gynybinio griovio užpylimo horizonte

XVIII a. II pusės kokliai, dekoruoti palmete

643 pav. Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T593 (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniu ketvirčiu datuojamo gynybinio griovio užpylimo horizonte

644 pav. Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T880 (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniu ketvirčiu datuojamo gynybinio griovio užpylimo horizonte

645 pav. Klaipėdos piliavietė, 1979 m., Nr. 51 (MLIM, AS 221); rastas ant grindinio; datavimas neišskirtas

646 pav. Klaipėda, Grįžgatvio g. 4, 2010 m., Nr. 43 (MLIM, AS 426); rastas sluoksnyje su XVIII–XIX a. radiniais

647 pav. Klaipėda, Mažoji g. 2, 1982 m., Nr. 190 (MLIM, AS 22); sluoksnio chronologija neišskirta

648 pav. Klaipėda, Jono g. 3, 1999 m., Nr. 46 (MLIM, AS 254); rastas XVIII a. pabaigos – XIX a. pradžios pastato horizonte

649 pav. Klaipėda, Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1985 m., Nr.- (MLIM, AS 37)

650 pav. Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 2032, 2033 (MLIM, AS-)

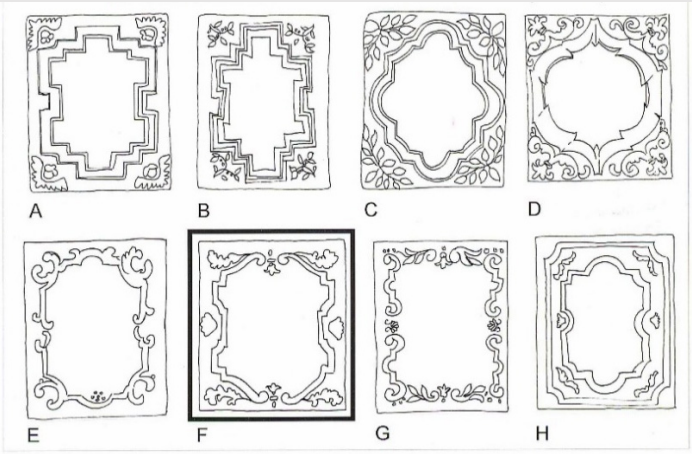

651 pav. XVIII a. aprėminimų pavyzdžiai: Ryc. 16: A – apie 1700 m., B, D – apie 1700–1725 m., C – 1700–1750 m., E – 1750–1780 m., F – 1730–1790 m., G – 1750–1780 m., H – 1760–1780 m. (POSPIESZNA, Barbara. Piece i kafle gdańskie..., s. 168, ryc. 16)

652 pav. 1725 m., Lenkija (KILARSKA, Elžbieta; KILARSKI, Maciej. *Kafle z terenu dawnych...*, s. 115, ryc. 64)

XVIII a. koklių su kartušo formos rėmeliais pavyzdžiai

653 pav. Klaipėda, Mažoji g. 2, 1982 m., Nr. 197 (MLIM, AS 22); sluoksnio chronologija neišskirta

654 pav. Klaipėda, Bružės g. 2, 1984 m., Nr. 200 (MLIM, AS 102); rastas XVIII a. vidurio – II pusės horizonte

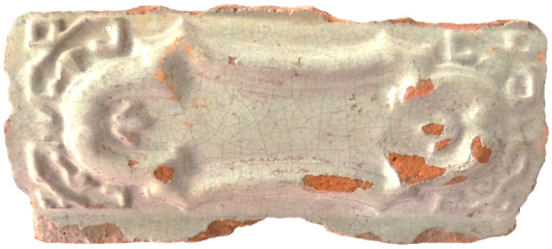

655 pav. Klaipėda, Aukštoji g. 13b, 1974 m., Nr.- (MLIM, AS 264); rastas viršutiniuose sluoksniuose

656 pav. Klaipėdos piliavietė, 1995 m., Nr. 24 (MLIM, AS 229); rastas permaišytuose sluoksniuose

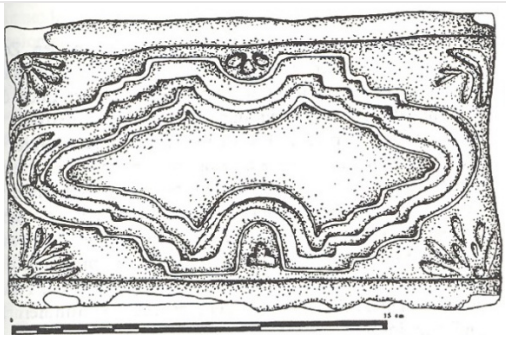

657 pav. XVII a. pabaiga – XVIII a. pradžia, Olštynas, Lenkija (MIRKOWSKA, Izabela. Wybrane kafle z zamku..., s. 261, ryc.12:2)

658 pav. XVIII a. I pusė, Turaidos pilis, Latvija (*Turaidas pils 16.–18...*, p. 99, fig. 58)

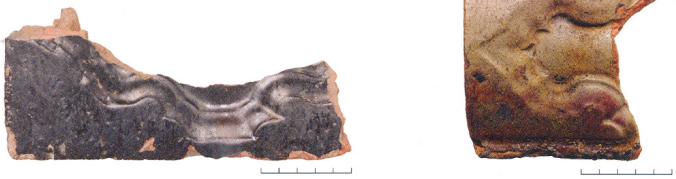

659 pav. XVIII a. I pusė, Turaidos pilis, Latvija (*Turaidas pils 16.–18...*, p. 98, fig. 55–56)

660 pav. Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T274 (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniu ketvirčiu datuojamo gynybinio griovio užpylimo horizonte

Karniziniai kokliai, dekoruoti kartušu

TRASOLOGINIS TYRIMAS
KOKLIŲ GAMYBAI NAUDOTI SKIRTINGŲ FORMŲ MUŠTUKAI

661 pav. Muštuko forma (I)
užapvalintų kampų stačiakampis

Koklio nugarinė pusė↓	Koklio priekinė pusė↓
Klaipėda, Sukilėlių g. 11, 1981 m., Nr. 178 (MLIM, AS 43); rastas XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios sluoksnyje	
Klaipėdos piliavietė, 1977 m., Nr. 15 (MLIM, AS 32); datavimas neišskirtas	
Klaipėda, Didžioji Vandens g. 20, 1995 m., Nr.- (MLIM, AS 161)	

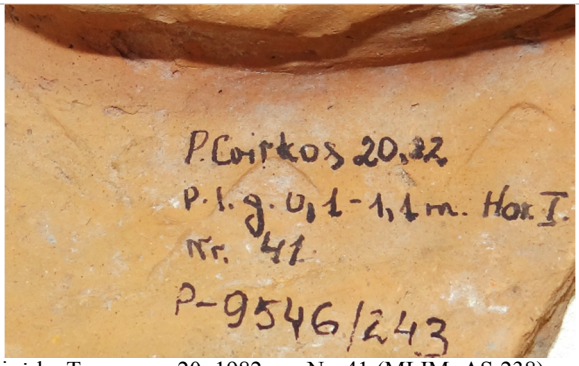

Klaipėda, Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 41 (MLIM, AS 238); rastas XVIII a. pabaigos – XIX a. sluoksnyje

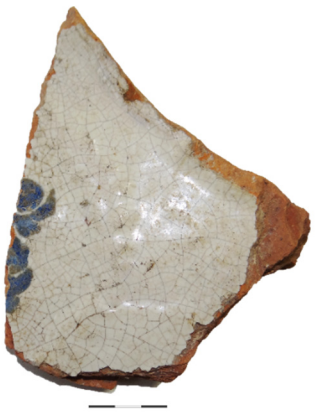

Klaipėda, Turgaus g./Pylimo g. (buv. Šv. Jono bažnyčios aplinkoje), 1994 m., Nr. 484 (MLIM, AS 150); rastas ant grindinio

Klaipėda, Turgaus g./Pylimo g. (buv. Šv. Jono bažnyčios aplinkoje), 1994 m., Nr. 484/Nr. dubliuojasi su kito vienalaikio koklio (MLIM, AS 150); rastas ant grindinio

↓ 662 pav. Muštuko forma (II)
aštrių kampų stačiakampis

Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T814 (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniu ketvirčiu datuojamo gynybinio griovio užpylimo horizonte

Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T815 (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniu ketvirčiu datuojamo gynybinio griovio užpylimo horizonte

Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1553 (MLIM, AS-)

Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1902 (MLIM, AS-)

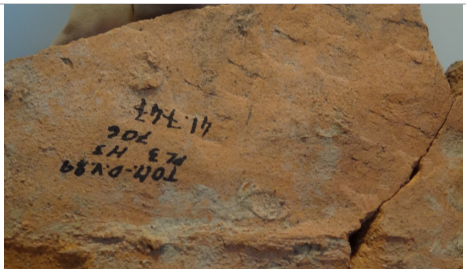

Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr. 706 (MLIM, AS 10); datuojamas XVIII a. (?)

↓ 663 pav. Muštuko forma (III)
stačiakampis su ovalu

Klaipėda, Aukštoji g. 5–13, 1978 m., Nr.- (MLIM, AS 264); būdingas XVIII a. II pusei

↓ 664 pav. Muštuko forma (IV) apskritimas	
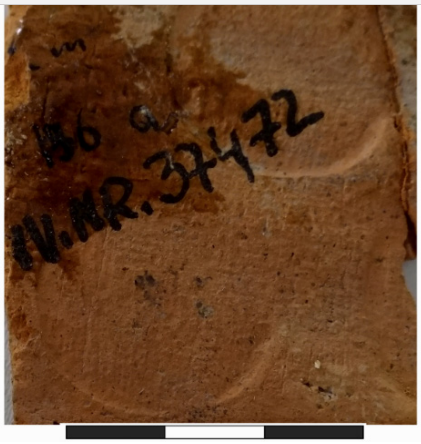 Klaipėda, Sukilėlių g. 11, 1981 m., Nr. 156a (MLIM, AS 43); rastas XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios sluoksnyje	
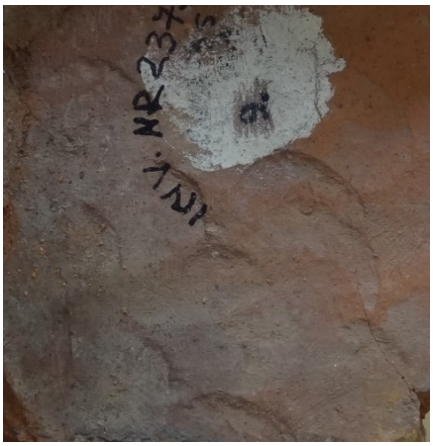 Klaipėda, Turgaus g. 33–35, 1980 m., Nr. 9 (MLIM, AS 59); rastas XVII pabaigoje/XVIII a. pradžioje – XIX a. stovėjusio pastato horizonte	
 Klaipėda, Skerdėjų g. 4, 6, 8, 2007 m., Nr. 127 (MLIM, AS 356); rastas supiltiniame XVIII–XIX a. sluoksnyje	
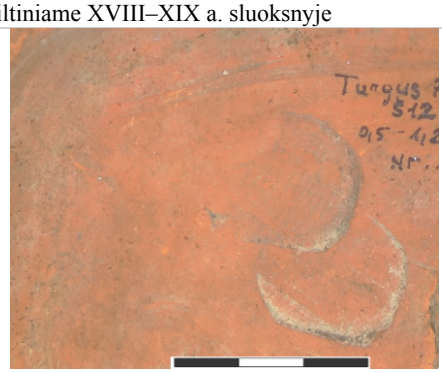 Klaipėda, Turgavietė, 1979 m., Nr. 292 (MLIM, AS 65); sluoksnis nedatuotas	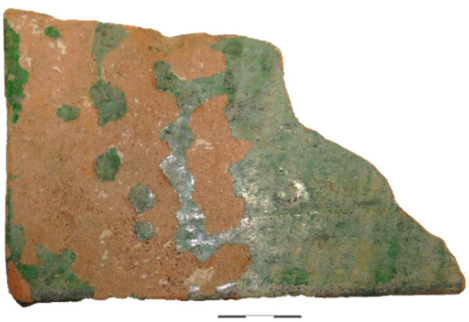

↓ 665 pav. Muštuko forma (V)
apskritimas su grotelėmis

Klaipėda, Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1824 (MLIM, AS-)

↓ 666 pav. Muštuko forma (VI)
apskritimas su dantytais šonais

Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr. 14 (MLIM, AS 10); rastas XVII a. sluoksnyje

↓ 667 pav. Paspaudimai pirštų pagalvėlėmis
(I)

↓ Koklio nugarinė pusė

↓ Koklio priekinė pusė

Plokštinis koklis; Klaipėda, Skerdėjų g. 2, 4, 6, 2007 m., Nr. 1115 (MLIM, AS 356); rastas XIX a. II pusės horizonte; būdingas XVII a. pabaigai – XVIII a.

↓ 668 pav. Paspaudimai viršutine piršto pagalvėlės dalimi arčiau nago srities

Frizinis koklis; Klaipėda, Jono g. 3, 1999–2000 m., Nr. 62 (MLIM, AS 254); rastas XVIII a. pabaigos – XIX a. pradžios pastato horizonte; būdingas XVII a. II pusei

↓ 669 pav. Menkai išreikštos pirštų braukos (II)

Plokštinis koklis; Klaipėda, Didžioji Vandens g. 5, nuo 1970 m., Nr. 471 (MLIM, AS 111); rastas sluoksnyje, susidariusiame XVII a. užpilant Senąją Dangės upės vagą

Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Sukilėlių g. 11, 1979 m., Nr.- (MLIM, AS 41)

↓

Plokštinis koklis; Klaipėda, Sukilėlių g. 11, 1979 m., Nr. 135 (MLIM, AS 41)

↑

↓ 670 pav. Išraiškingos kryžmos pirštų braukos (III)

Klaipėda, Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. (MLIM, AS-); rastas XVIII a. paskutiniu ketvirčiu datuojamo gynybinio griovio užpylimo horizonte

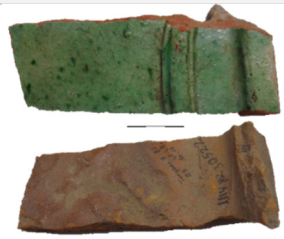

Klaipėda, Turgaus g. 7, 1982 m., Nr. 17 (MLIM, AS-); radinio su ataskaita susieti nepavyko

Plokštinio koklio dalis; Klaipėda, Uosto g. 15b, Nr. 9 (9268) (MLIM, AS 393); rastas XIX a. griuvenų sluoksnyje

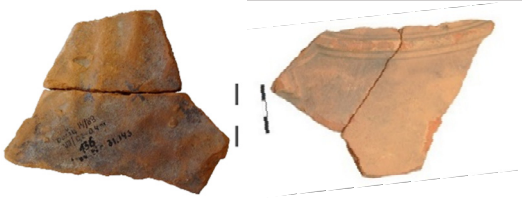

Klaipėda, Daržų g. 14, 1988 m., Nr. 136 (MLIM, AS 27); būdingas XVIII a. viduriui – II pusei

↓ 671 pav. Išilginės pirštų braukos

Klaipėda, Grįžgatvio g. 4, 2010 m., Nr. 122 (MLIM, AS 426)

Klaipėda, Aukštoji g. 5–13, 1978 m., Nr.- (MLIM, AS 264); būdingas XVIII a. II pusei

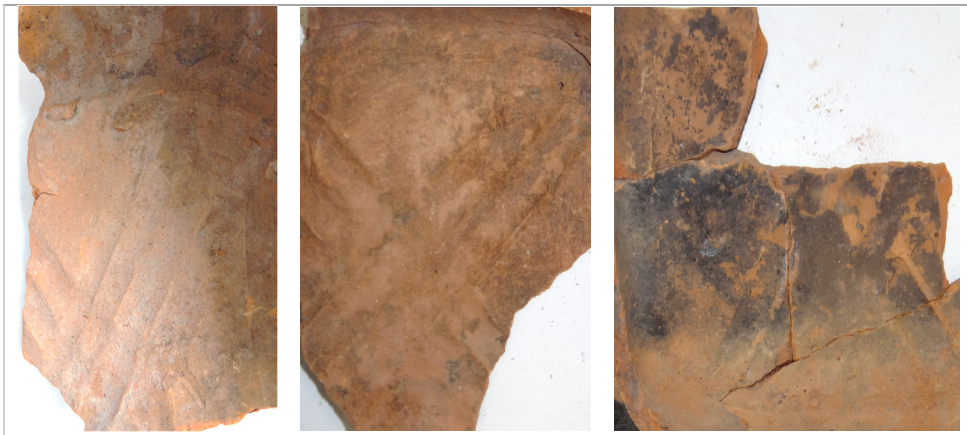

↑ **672 pav.** Meistro žymės: kryžmos pirštų braukos plokštės nugarinėje pusėje

Tipiškas kaklelis

Nr. 849

Nr.-

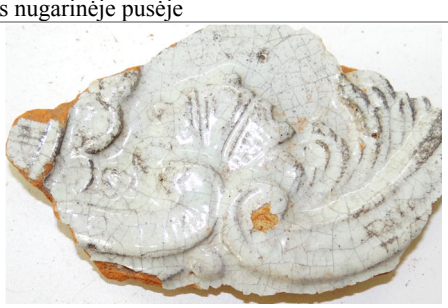

Nr. 908

Nr. 559

Nr.-

Nr. 435

Nr. 535

Nr.-

↑ **673 pav.** Koklių su kryžmomis pirštų braukomis dekoro pavyzdžiai

↑ **674 pav.** Toje pačioje sankaupoje rasti kiti kokliai

Muštukų žymės

Nagų žymės Nr. 355

↑ **675 pav.** Toje pačioje sankaupoje išskirtos kitos koklių gamybos technologinės savybės

Prūsijos karaliaus Friedricho II (1740–1788) valdymo laikotarpio krosnių kokliai
pagal Sukilėlių g. 12, 2010 m. (MLIM, AS-) archeologinę medžiagą (nuotraukų ištraukos)

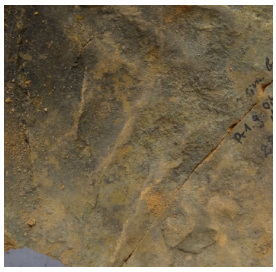

Nr. 50 Nr. 54

Kryžmos pirštų braukos koklių nugarinėje pusėje; Klaipėda, Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1985 m. (MLIM, AS 166); rasti XVII a. pabaigos – XVIII a. sluoksnyje; tačiau datuotini XVIII a. viduriu – II puse

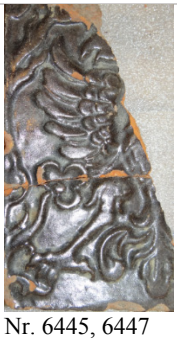

Nr. 6445, 6447 Nr. 6446, 6448

Koklis su kryžmomis pirštų braukomis ir jį lydintis vienalaikis koklis, dekoruotas granato vaisiumi ir rugiagėlėmis; Klaipėda, Jono g., 1970 m. (MLIM, AS-)

Klaipėda, Mažvydo alėja (MLIM, AS-)

Nr. 28

Nr. 29

Koklis su kryžmomis pirštų braukomis ir jį lydintis vienalaikis kampinis koklis; Klaipėdos piliavietė, 1995 m. (MLIM, AS 229)

676 pav. Koklių pavyzdžiai su kryžmomis pirštų braukomis iš kitų Klaipėdos senamiesčio vietų (nuotraukų ištraukos)

INDIVIDUALAUS AMATININKO GAMYBOS BRAIŽO TRASOLOGINIS TYRIMAS
(pagal juostinių koklių kaklų įkartas)

677a pav. Juostinių koklių sankaupos pavyzdys. Sukilėlių g. 12, 2010 m. archeologinė medžiaga (MLIM, AS-)

Tyrimui naudota medžiaga iš šių Klaipėdos senamiesčio objektų: Bružės g. 2, 1984 m. (MLIM, AS 102); Daržų g. 5, 6, 14, 1980 m. (MLIM, AS 267); Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1985 m. (MLIM, AS 166); Jono g. 3, 1999–2000 m. (MLIM, AS 254); Grįžgatvio g. 4, 2010 m. (MLIM, AS 426); Klaipėdos piliavietė, 1977 m. (MLIM, AS 32); Skerdėjų g. 2, 4, 6, 2007 m. (MLIM, AS 356); Sukilėlių g. 5, 1979–1980 m. (MLIM, AS 42); Šaltkalvių g. 2, 1979 m. (MLIM, AS 101); S. Šimkaus g. 6, 1994 m. (MLIM, AS 154); Tiltų g. 14, 1988 m. (MLIM, AS 77); Sukilėlių g. 12, 2010 m. (MLIM, AS-); Tiltų g. 26a, 1975 m. (MLIM, AS 276); Tiltų g. 6A, 1980 m. (MLIM, AS 75); Titnago g. 10, 1991 m. (MLIM, AS 28); TOM–DV sklypas, 1989 m. (MLIM, AS 10); Turgaus a., 1979 m. (MLIM, AS 65); Turgaus a. 21, 1979 m. (MLIM, AS 66); Turgaus g. 33, 35, 1980 m. (MLIM, AS 59); Turgaus g. 37, 2012 m. (MLIM, AS-)

677 pav. Meistras (I)
(pasviri įkartų brūkšneliai, formuoti storu įnagiu; banguotas koklio kraštas)

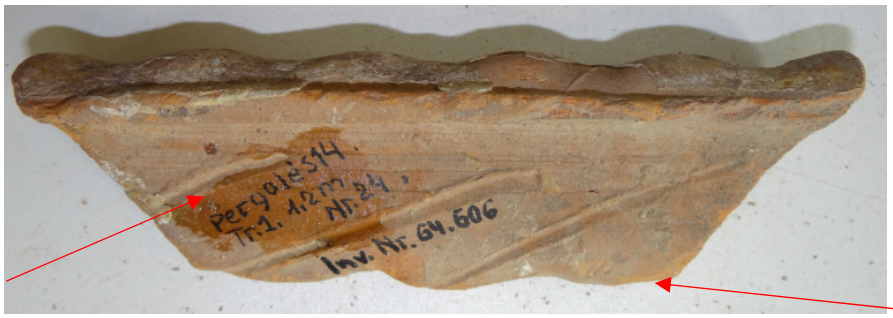

įkartos — banguotas kraštas

Nr. 24 (Tiltų g. 14, 1988 m.)

Nr. T50

Nr. T131

Nr. T241

Nr. 194

Nr. T248 (Sukilėlių g. 12, 2010 m.)

Nr. 81

Nr. 82

Nr. 83 (Bružės g. 2, 1984 m.)

Nr. 306

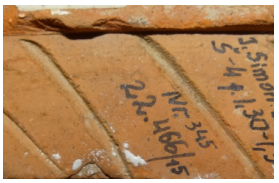

Nr. 345

(Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1985 m.)

Nr.- (Didžioji Vandens g. 1985 m.)

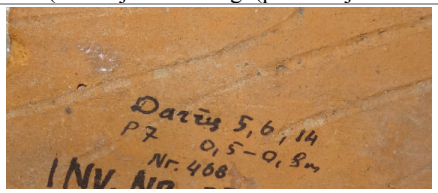

Nr. 68 (Daržų g. 5, 6, 14, 1980 m.) .

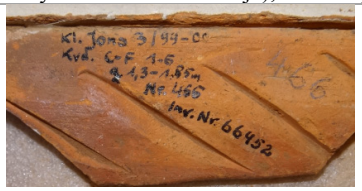

Nr. 466 (Jono g. 3, 1999–2000 m.)

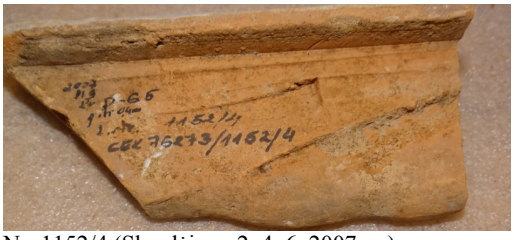
Nr. 1152/4 (Skerdėjų g. 2, 4, 6, 2007 m.)

Nr. 54287 (S. Šimkaus g. 6, 1994 m.)

Nr.- (Sukilėlių g. 5, 1979–1980 m.)

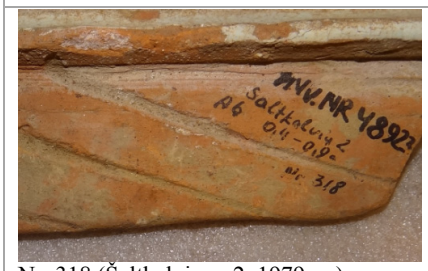
Nr. 318 (Šaltkalvių g. 2, 1979 m.)

Nr. 14 (Tiltų g. 14, 1988 m.)

Nr. 73 (Turgaus g. 33, 35, 1980 m.)

↓ **778 pav.** To paties meistro pagaminti juostiniai kokliai be įkartų, tačiau su banguotu kaklo kraštu

Nr.-

Nr. 120 (Sukilėlių g. 12, 2010 m.)

Nr.- (Tiltų g. 26a, 1975 m.)

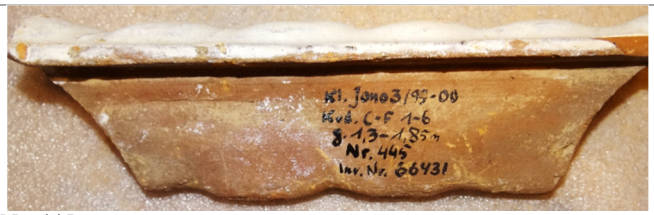
Nr. 445

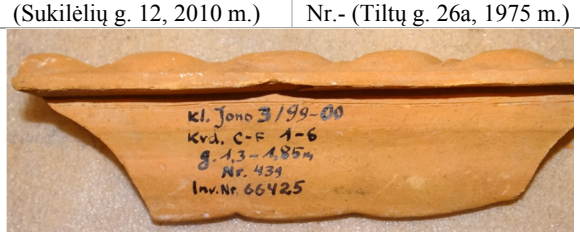
Nr. 431 (Jono g., 1999–2000 m.)

679 pav. Meistras (II)
(tankesni ir vertikalesni įkartų brūkšneliai)

Nr. 31 (Klaipėdos piliavietė, 1977 m.)

Nr. 70 (Turgaus g. 37, 2012 m.)

680 pav. Meistras (III)
(pasvirusių plastiškų kryželių eilė)

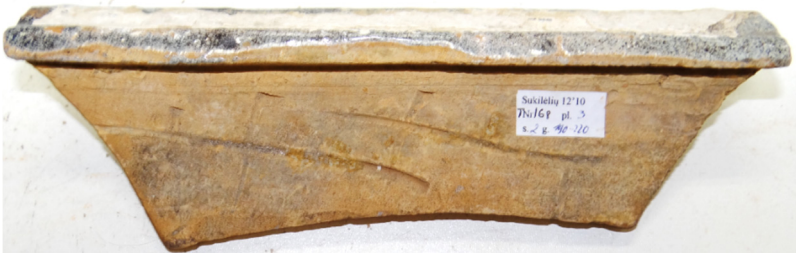

Nr. T168

Nr. T202

Nr. T177

Nr.-

Nr. T197

Nr. T172

Nr. T191 (Sukilėlių g. 12, 2010 m.)

681 pav. Meistras (IV)
(simetriški rombeliai per visą kaklo plokštumą)

Nr. T222

Nr. T273 (Sukilėlių g. 12, 2010 m.)

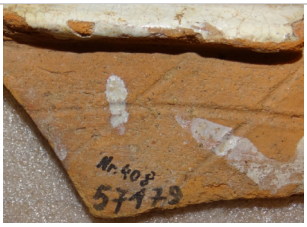

Nr. 408

Nr. 410 (Daržų g. 5, 6, 14, 1980 m.)

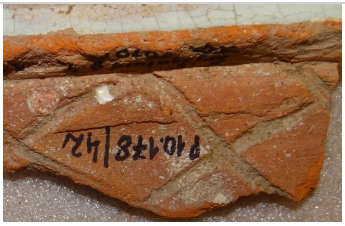

Nr. 42 (Grįžgatvio g. 4, 2010 m.)

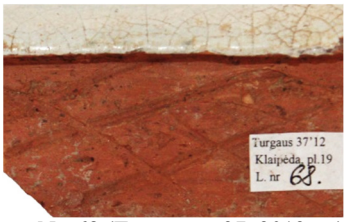

Nr. 68 (Turgaus g. 37, 2012 m.)

Nr. 1789

Nr. 1892

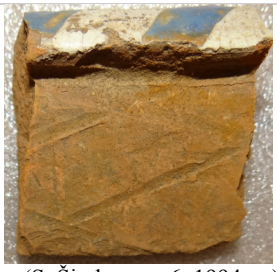
(Skerdėjų g. 2, 6, 8, 2007 m.) Nr.- (S. Šimkaus g. 6, 1994 m.)

Nr. 46537 (Klaipėdos piliavietė, 1976 m.)

Nr. 35

Nr. 253 (Klaipėdos piliavietė, 1977 m.)

Nr. 388 (Šaltkalvių g. 2, 1979 m.)

Nr.- (Titnago g. 10, 1991 m.)

Nr. 185 (Turgaus a. 21, 1979 m.)

Nr.- (Tiltų g. 6A, 1980 m.)

Nr. 52

Nr. 254 (Turgaus a., 1979 m.)

682 pav. Meistras V (?)

(simetriški rombeliai, padaryti neišpildant visos kaklo plokštumos)

Nr. 465

Nr. 467

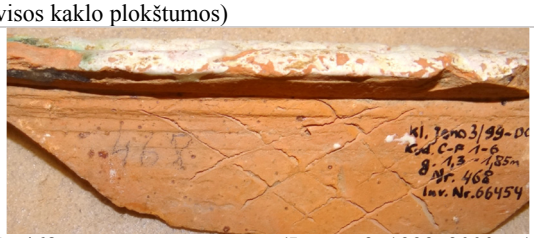

Nr. 468 (Jono g. 3, 1999–2000 m.)

Nr. 772

Nr. 768

Nr. 769 (TOM–DV sklypas, 1989 m.)

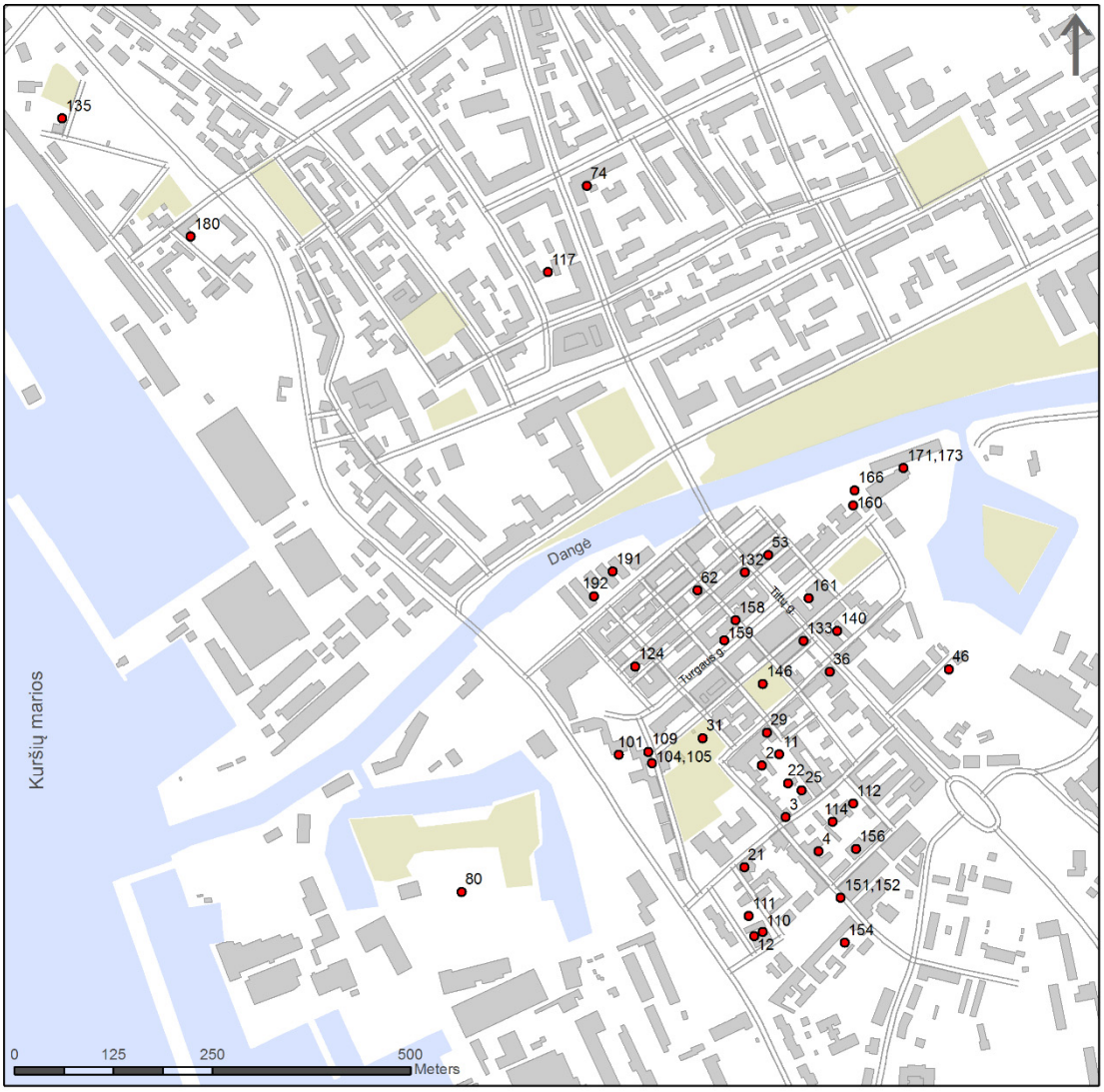

683 pav. XVII a. pabaigos – XVIII a. koklių (trasologiniais požymiais) radavietės

Muštukai	Kryžmos braukos	Įkartos	Pirštų pagalvėlės
3, 21, 22, 25, 36, 80, 104, 105, 109, 114, 146, 151, 159,160, 161, 166, 173, 191, 192	2, 25, 46, 53, 74, 101, 109, 110, 124, 133, 152, 154, 156, 158, 159, 160, 161, 166, 171, 180	4, 12, 21, 22, 25, 29, 31, 53, 62, 80, 104, 109, 111, 112, 117, 127, 132, 133, 135, 140, 159, 161, 171, 173	11, 53

684 pav. Kronies valymo angos kamštis; Klaipėda, Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1985 m., Nr. 114 (MLIM, AS 166); rastas XVII a. horizonte

688 pav. Koklio su valymo anga pavyzdys; paplitimas pietvakarių Vokietijos ir Šveicarijos vietovėse siejamas su laikotarpiu nuo XVIII a. pabaigos iki XX a. (ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen*..., S. 313)

685 pav. Klaipėda, Daržų g., 1972 m., Nr.- (MLIM, AS 111)

686 pav. Klaipėda, Žvejų g. 10, 2006 m., Nr. 374 (9662) (MLIM, AS 374); rastas užversto šulinio viduje su XIX a. I pusės radiniais

687 pav. Klaipėda, S. Šimkaus g. 13, 2002 m. Nr.- (neinventorintas) (MLIM, AS 349); rastas permaišytame paviršiniame grunte

Krosnies valymo angos kamščiai

688 pav. Klaipėda, Aukštoji g. 15, 1980 m., Nr. 18 (MLIM, AS 86); rastas XVIII a. vidurio – XIX a. pradžios sluoksnyje

689 pav. Klaipėda, Liepų g. 4, 2013 m., Nr.- (neinventorintas) (MLIM, AS-)

690 pav. Klaipėdos piliavietė, 1977 m., Nr. 129 (MLIM, AS-); rasti duobėje virš grindinio lygio

791 pav. Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr. 804 (MLIM, AS 10); rastas XVIII a. horizonte

691 pav. Klaipėda, S. Šimkaus g. 3, 1977 m., Nr. 337 (MLIM, AS 365)

692 pav. Klaipėda, kvartalas 173 (istorinė priemiesčio dalis), 1980 m., Nr. 383 (MLIM, AS 90); rastas XVIII a. pradžios sluoksnyje

693 pav. Klaipėda, Skerdėjų g. 2, 6, 8, 2007 m., Nr. 661 (MLIM, AS 356); rastas XVIII a. pradžios – vidurio horizonte.

Krosnies valymo angos kamščiai

Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr. 1363 (MLIM, AS 10); rastas XVIII a. horizonte (ataskaitoje siejamos su didžiųjų keptuvių rankenomis)

Klaipėda, TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr. 805 (MLIM, AS 10); rastas XVIII a. horizonte

694 pav. Keraminių vamzdžių dalys (?)

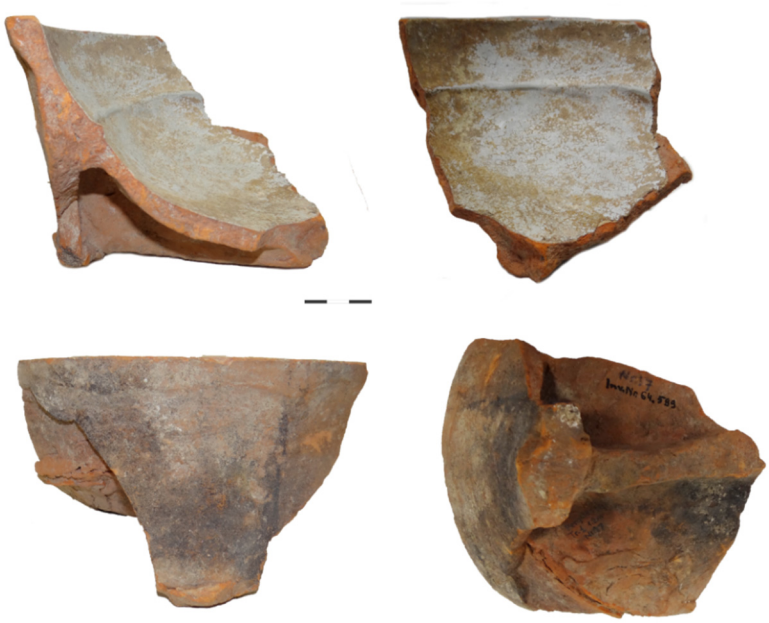

695 pav. Klaipėda, Tiltų g. 14, 1988 m., Nr. 17 (MLIM, AS 77); rastas XVIII a. II pusės – 1854 m. po gaisro susidariusiame sluoksnyje; būdingas XVIII a. II pusei

Krosnies indas skysčių šildymui

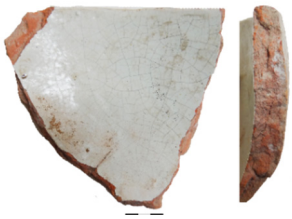

796 pav. Indo skysčiams šildyti dalis; Klaipėda, Turgaus a. 21, 1979 m., Nr. 207 (MLIM, AS 67); XVIII–XIX a. pradžios horizonte

697 pav. Zalcburgo muziejaus koklinės krosnies statytojų parodomasis modelis arba lėlių namo koklinė krosnis su kepimo anga ir vandens šildymo talpa, XVIII a. (ROTH HEEGE, Eva. *Ofenkeramik und Kachelofen...*, S. 24, Abb. 6)

Klaipėda, Tiltų g. 6, 2012 m., Nr. P–10301 (neinventorinti) (MLIM, AS 443)

698 pav. Vaistinės pastate iki 1854 m. gaisro stovėjusios krosnies koklių pavyzdžiai

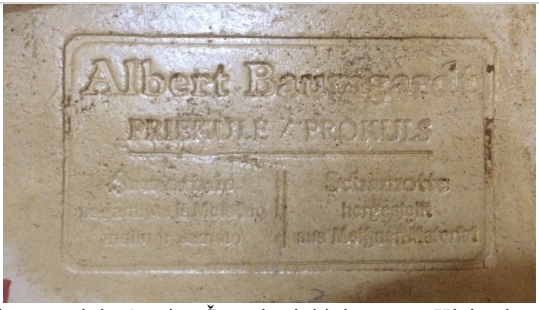

(koklis iš asmeninio Armino Štuopio rinkinio; rastas Klaipėdos apylinkėse)

699 pav. Priekulėje gaminto fabrikinio koklio įspaudas su nuoroda į gamintoją Albertą Baumgardtą

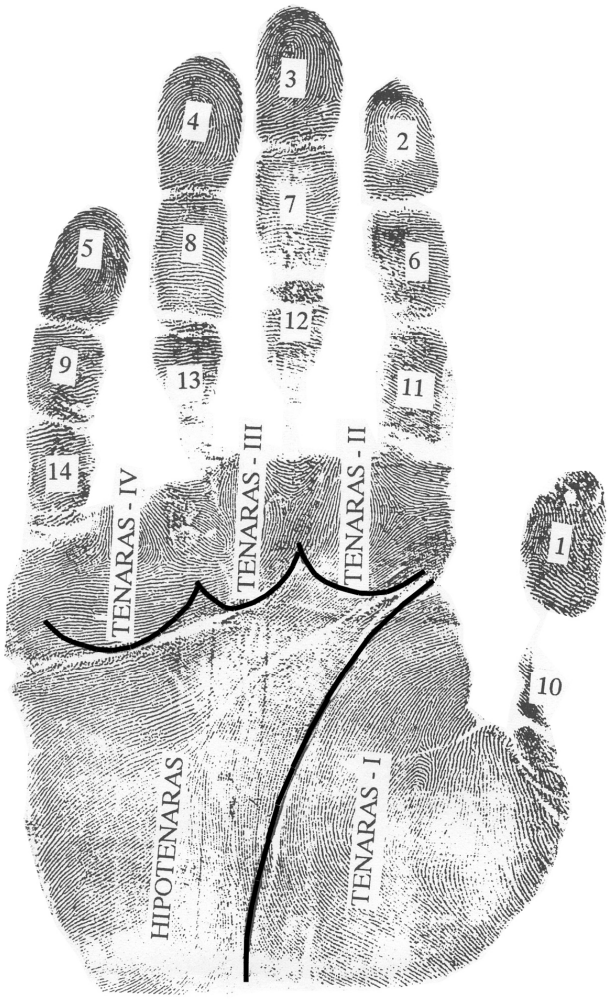

Žmogaus rankos plaštakos papiliariniai raštai. Rankos plaštakos zonos: 1–5 – nago falangos, 6–9 – vidurinės falangos, 10–14 – bazinės falangos, I – hipotenaras, II–IV – tenarai[18].

Lankiniai papiliariniai raštai

Kilpiniai papiliariniai raštai

Apvalieji papiliariniai raštai

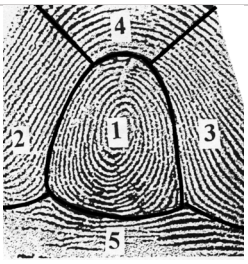

*

*Papiliarinių linijų srautai.

Nago falangos zonos: 1 – centrinė zona, 2 – kairioji lateralinė zona, 3 – dešinioji lateralinė zona, 4 – distalinė zona, 5 – bazinė zona.

700 pav. Rankos plaštakos vidinės dalies papiliarinių raštų pavydžiai

[18]*Daktiloskopavimas*. Vilnius: KTC, 2009.

701 lent. Daktiloskopinių tyrimų duomenys

Bandinio Nr.	Radinio Nr. (Lauko/ inventorinis)	Radavietė, tyrimų metai	Ataskaitos Nr. (AS)	Tipas		Nuotrauka
1.	L/Nr. 29	Turgaus g. 37 2012	AS- BRIAI 904 (475.5) Na–02	Kampinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 1** (L/Nr. 29), kuris yra 95x107x184 mm dydžio kampinio koklio fragmentas. Išorinė pusė padengta baltos spalvos glazūra, vertikaliai koklio eina augalinė dekoracija su pilkai melsvos spalvos glazūra (F. Nr. 1-1), vidinė pusė – neglazūruoto rudos spalvos molio (F. Nr. 1-2). Apžiūrėjus vidinį paviršių, nustatyta, kad ant sienelės krašto yra užsifiksavę vienas šalia kito išsidėstę 6 įspaustiniai pirštų pėdsakai (F. Nr. 1-3), kurie buvo sunumeruoti Nr. 1–6. Įspaustiniai pėdsakai yra netaisyklingos formos, nuo 1x15x30 mm dydžio. Detaliai ištyrus įspaustinių pėdsakų paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, pasišerpetoję (F. Nr. 1-4). Pėdsakų šoniniuose kraštuose užsifiksavę keletas papiliarinių linijų gūbrelių, tačiau juose nėra užsifiksavusių individualių požymių. Pėdsakų centruose paviršius yra nelygus, primena išsišakojusį medį. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

F. Nr. 1-1. Koklio fragmento išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 1-2. Koklio fragmento vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 1-3. Ant sienelės krašto užsifiksavusių įspaustinių pirštų pėdsakų vaizdas

F. Nr. 1-4. Pirštų pėdsakų Nr. 1–3 vaizdas

F. Nr. 1-4. Pėdsako Nr. 1 vaizdas

F. Nr. 1-5. Pėdsako Nr. 2 vaizdas

F. Nr. 1-6. Pėdsako Nr. 3 vaizdas

2.	L/Nr. 31	Turgaus g. 37 2012	AS- BRIAI 904 (475.5) Na–02	Kampinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 2** (L/Nr. 31), kuris yra iki 45x84x165 mm dydžio kampinio koklio fragmentas. Išorinė pusė padengta baltos spalvos glazūra, vertikaliai koklio eina pilkai melsvos spalvos augalinis dekoras (F. Nr. 2-1), vidinė pusė – neglazūruota, rusvos spalvos (F. Nr. 2-2). Apžiūrėjus koklio paviršius, nustatyta, kad vidinėje pusėje ant sienelės vienoje linijoje yra užsifiksavę 6 įspaustiniai pirštų pėdsakai (F. Nr. 2-2). Detaliai ištyrus šių pėdsakų paviršius, nustatyta, kad juose užsifiksavę dinaminiai pėdsakai, kurių susidarymo kryptis eina nuo koklio krašto link centrinės dalies (F. Nr. 2-3, Nr. 2-4). Papiliarinių raštų fragmentai, kuriuos būtų galima panaudoti asmens identifikavimui, pėdsakuose neužsifiksavo.

F. Nr. 2-1. Koklio fragmento išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 2-2. Koklio fragmento vidinės pusės vaizdas

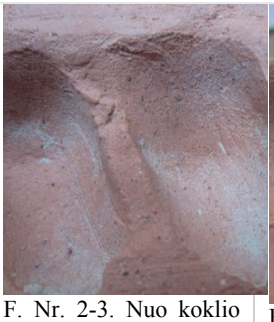
F. Nr. 2-3. Nuo koklio viršaus trečio pėdsako paviršiaus vaizdas

F. Nr. 2-4. Nuo koklio viršaus ketvirto pėdsako paviršiaus vaizdas

3.	L/Nr. 35a	Turgaus g. 37 2012	AS- BRIAI 904 (475.5) Na–02	Karnizinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 3** (L/Nr. 35a) yra iki 70x97x124 mm dydžio karnizinio koklio fragmentas, kurio išorinė pusė padengta baltos spalvos glazūra, su pilkai melsvos spalvos augaliniu dekoru (F. Nr. 3-1), vidinė pusė – neglazūruota, rusvos spalvos (F. Nr. 3-2). Apžiūrėjus paviršius, nustatyta, kad vidinėje pusėje prie apatinio krašto yra iki 3x23x25 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas (F. Nr. 3-3). Detaliai ištyrus pėdsako paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame neišsiskiria atskiri elementai, kurie galėtų sudaryti papiliarinių gūbrelių atspaudus (F. Nr. 3-4).

F. Nr. 3-1. Koklio fragmento išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 3-. 2. Koklio fragmento vidinės pusės vaizdas

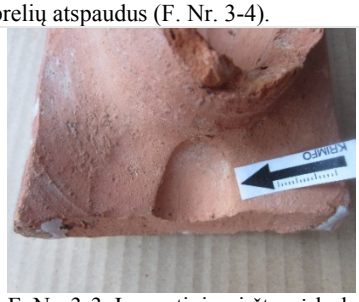

F. Nr. 3-3. Įspaustinio piršto pėdsako vaizdas

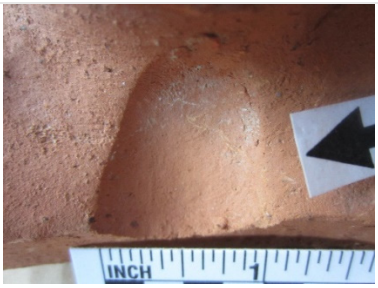

F. Nr. 3-4. Įspaustinio piršto pėdsako paviršiaus vaizdas

4.	L/Nr. 56	Turgaus g. 37 2012	AS- BRIAI 904 (475.5) Na–02	Kampinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 4** (L/Nr. 56) yra 75x120x193 mm dydžio kampinis koklis, kurio centre yra kiauryminė skylė (F. Nr. 4-1). Išorinė pusė glazūruota balta glazūra, vidinė pusė – neglazūruota, rusvos spalvos (F. Nr. 4-2). Apžiūrėjus koklio paviršius, nustatyta, kad vidinėje pusėje ant sienelės yra vienas šalia kito užsifiksavę 5 įspaustiniai pirštų pėdsakai (F. Nr. 4-3). Apžiūrėjus pėdsakų paviršius, nustatyta, kad pėdsakų Nr. 1–2 paviršiai dalinai padengti baltos spalvos medžiaga, galimai glazūra. Detaliai ištyrus pėdsakų paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, pasišiaušę, centre užsifiksavę iškilimai, kurie primena išsišakojusį medį (F. Nr. 4-4). Pėdsakų kraštuose (pagal jų susidarymo eigą) yra užsifiksavę keletas papiliarinių gūbrelių linijų atspaudų, tačiau juose užsifiksavę po 1–2 papiliarinio rašto elementus, kurių neužtenka asmens identifikavimui.

F. Nr. 4-1. Koklio fragmento išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 4-2. Koklio fragmento vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 4-3. Pirštų pėdsakų vaizdas

F. Nr. 4-4. Pėdsako Nr. 3 paviršiaus vaizdas

5.	L/Nr. 57	Turgaus g. 37 2012	AS- BRIAI 904 (475.5) Na–02	Kampinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 5** (L/Nr. 57) yra netaisyklingos formos, 32x90x130mm dydžio kampinio koklio šukė, kurios išorinė pusė padengta baltos spalvos glazūra, su dekoro iškilimais (F. Nr. 5-1), vidinė pusė – neglazūruota, rusvos spalvos (F. Nr. 5-2). Apžiūrėjus paviršius, nustatyta, kad neglazūruotoje šukės pusėje ant sienelės yra užsifiksavę vienoje linijoje išsidėstę 4 įspaustiniai pirštų pėdsakai (F. Nr. 5-3). Detaliai ištyrus šiuos pėdsakus, nustatyta, kad jų paviršiai nelygūs, gūbrėti, vietomis užsifiksavusios pavienės labai silpnai išreikštos papiliarinių gūbrelių linijos (F. Nr. 5-4, Nr. 5-5), kurios nesudaro vientiso papiliarinių linijų fragmento. Pėdsako Nr. 2 dešiniajame krašte užsifiksavęs labai nedidelis papiliarinių linijų fragmentas, tačiau jame išryškėja tik vienas identifikacinis požymis – linijų išsišakojimas (F. Nr. 5-5), todėl šis pėdsakas netinkamas asmens identifikavimui. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

F. Nr. 5-1. Koklio šukės glazūruotos pusės vaizdas

F. Nr. 5-2. Koklio šukės neglazūruotos pusės vaizdas

F. Nr. 5-3. Pirštų pėdsakų vaizdas

F. Nr. 5-3. Pėdsakų Nr. 1–2 vaizdas

F. Nr. 5-4. Pėdsako Nr. 3 paviršiaus vaizdas

F. Nr. 5-5.Pėdsako Nr. 2 dešiniojo krašto vaizdas

6.	L/Nr. 64	Turgaus g. 37 2012	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Kampinis cokolinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 6** (L/Nr. 64) yra 90x98x120 mm dydžio kampinis cokolinis koklis, kurio išorinė pusė glazūruota baltos spalvos glazūra (F. Nr. 6-1), o vidinė – neglazūruota, rusvo molio (F. Nr. 6-2). Apžiūrėjus koklio paviršių, nustatyta, kad vidinėje pusėje užsifiksavo trys įspaustiniai pirštų pėdsakai: du – viename koklio kampe (F. Nr. 6-3) ir vienas – kitame (F. Nr. 6-4). Detaliai ištyrus šių pėdsakų paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti. Juose užsifiksavę pavieniai deformuoti papiliarinių linijų gūbreliai, tačiau jie nesudaro net mažiausio papiliarinių linijų fragmento (F. Nr. 6-3, Nr. 6-4).

F. Nr. 6-1. Koklio išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 6-2. Koklio vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 6-3. Kampe užsifiksavusių dviejų pirštų pėdsakų paviršių vaizdas

F. Nr. 6-4. Kampe užsifiksavusio vieno piršto pėdsako vaizdas

7.	L/Nr. 73	Turgaus g. 37 2012	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Plokštinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 7** (L/Nr. 73) yra iki 77x102x200 mm dydžio plokštinio koklio fragmentas, kurio išorinė pusė glazūruota juodos spalvos glazūra, vidinė – neglazūruota, rusvos spalvos. Detaliai apžiūrėjus vidinės pusės paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Koklio sienelės vidiniame paviršiuje prie kampo užsifiksavę labai nežymūs iškilimai, kurie galėtų būti papiliarinių gūbrelių atspaudai. Detaliai ištyrus šią vietą, nustatyta, kad pagal iškilimų išsidėstymą tai galimai yra deformuotų papiliarinių gūbrelių atspaudai, kurie susiformavo koklio gamybos proceso metu atitraukus pirštą nuo drėgno elastingo molio paviršiaus. Pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

8.	L/Nr. 94	Turgaus g. 37 2012	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Karūninis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 8** (L/Nr. 94) yra netaisyklingos formos, iki 40x100x140 mm dydžio karūninio koklio fragmentas, kurio išorinė pusė padengta juodos spalvos glazūra (F. Nr. 8-1), o vidinė pusė – neglazūruota, tamsios rusvos spalvos (F. Nr. 8-2). Detaliai ištyrus vidinės pusės paviršių, nustatyta, kad jis yra nelygus, grublėtas, vietomis užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Be to, vietomis užsifiksavę iškilimai, kurie primena papiliarinių gūbrelių atspaudus, tačiau pėdsakų, kurie galėtų būti piršto papiliarinio rašto fragmento atspaudai, nėra (F. Nr. 8-3).

F. Nr. 8-1. Koklio fragmento išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 8-2. Koklio fragmento vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 8-3. Koklio fragmento vidinės pusės paviršiaus dalies vaizdas

9.	L/Nr. 239	Turgaus g. 37 2012	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Kaklelis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 9** (L/Nr. 239) yra iki 9x53x71 mm dydžio rusvos spalvos koklio kaklelio fragmentas, kurio vienoje pusėje yra 4 atskiri puslankio formos elementai, kitoje – vientisa konstrukcija. Apžiūrėjus dirbinio paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Puslankio formos elementų paviršiuje yra atskiri iškilimai, kurie galėtų būti papiliarinių gūbrelių atspaudai. Juos ištyrus, nustatyta, kad juose užsifiksavę tik po vieną identifikacinį požymį, todėl jie tolimesniam tyrimui netinkami.

10.	L/Nr. 347	Turgaus g. 37 2012	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Indo kojelė		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 10** (L/Nr. 347) yra 15x40x41 mm dydžio molinio indo dugno su kojele fragmentas (F. Nr. 10-1), kurio vidinė pusė padengta žalsvos spalvos glazūra (F. Nr. 10-2). Apžiūrėjus fragmento išorinės pusės paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Detaliai ištyrus paviršių pasinaudojant padidinamosiomis lupomis, nustatyta, kad jame esantys nelygumai nesudaro vientisų reljefinio rašto fragmentų. Prie vieno fragmento krašto yra užsifiksavęs ovalo formos, 4x12x14 mm dydžio įspaustinis pėdsakas (F. Nr. 10-3). Remiantis pėdsako forma ir dydžiu bei paties dirbinio gamybos proceso technologija, galima teigti, kad tai piršto pėdsakas. Detaliai ištyrus pėdsako paviršių įvairiais kampais krintančioje šviesoje bei pasinaudojant padidinamosiomis lupomis, nustatyta, kad pėdsako paviršius nelygus, grublėtas; viename pėdsako krašte nelygumai sudaro lygiagrečių linijų fragmentą, tačiau pagal jų išsidėstymo plotą ir formą negalima teigti, kad tai papiliarinių linijų fragmentas (F. Nr. 10-4).

F. Nr. 10-1. Kojelės išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 10-2. Kojelės vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 10-3. Kojelės krašte esančio įspaustinio pėdsako vaizdas

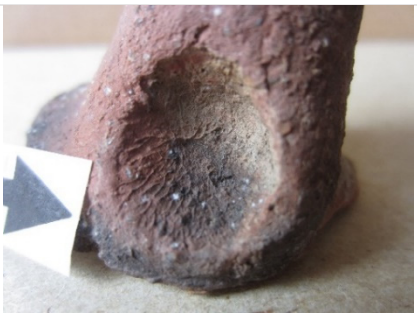

F. Nr. 10-4. Įspaustinio pėdsako paviršiaus vaizdas

11.	L/Nr. 717	Turgaus g. 37 2012	AS-BRIAI 904(475.5) Na–02	Indo šono dalis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 11** (L/Nr. 717) yra nežymiai išgaubtos formos, iki 35x62x68 mm dydžio molinio indo (keptuvės) šono šukė su nulūžusia rankena, kurios išorinė pusė yra neglazūruota, rusvos spalvos (F. Nr. 11-1), o vidinė pusė padengta rusvos spalvos glazūra (F. Nr. 11-2). Apžiūrėjus šukės paviršių, nustatyta, kad neglazūruotoje pusėje prie krašto yra užsifiksavęs ovalo formos, 3x15x16 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas (F. Nr. 11-3). Detaliai ištyrus pėdsako paviršių, nustatyta, kad jis nelygus – kairiajame krašte užsifiksavę labai maži dinaminio pėdsako formos gūbreliai, dešinioji pėdsako pusė – grublėta, tačiau paviršiuje nėra išreikštų atskirų elementų, kurie sudarytų vientisą sistemą.

F. Nr. 11-1. Molinio indo šono šukės išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 11-2. Molinio indo šono šukės vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 11-3. Įspaustinio piršto pėdsako vaizdas

12.	L/Nr. 840	Turgaus g. 37 2012	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Plokštinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 12** (L/Nr. 840) yra iki 48x123x193 mm dydžio plokštinio koklio fragmentas. Jo išorinė pusė padengta žalsvos spalvos glazūra (viename kampe glazūra nutrupėjusi) (F. Nr. 12-1), o vidinė pusė – neglazūruota. Apžiūrėjus bandinio paviršių, nustatyta, kad vidinėje pusėje 78 mm atstumu nuo vieno krašto ir 120 mm atstumu nuo kito krašto yra užsifiksavęs ovalo formos, 8x20x3 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas (F. Nr. 12-2). Detaliai apžiūrėjus pėdsako dugną įvairiais kampais krintančioje šviesoje bei panaudojant padidinamąsias lupas, nustatyta, kad pėdsako paviršius nelygus, grublėtas. 5 mm atstumu nuo pėdsako krašto užsifiksavęs nežymus papiliarinių linijų srautas, kurį sudaro keletas lygiagrečių papiliarinių linijų ir vienas dviejų papiliarinių linijų susijungimas (F. Nr. 12-3).

F. Nr. 12-1. Koklio fragmento išorinės pusės vaizdas iš viršaus

F. Nr. 12-2. Koklio fragmento vidinėje pusėje užsifiksavusio įspaustinio piršto pėdsako vaizdas

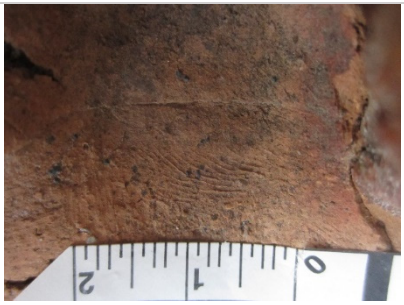

F. Nr. 12-3. Pėdsake užsifiksavusio papiliarinių linijų srauto vaizdas

13.	L/Nr. 982	Turgaus g. 37 2012	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Indo šono dalis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 13** (L/Nr. 982) yra iki 30x55x85 mm dydžio molinio indo (keptuvės) šono šukė, kurios vidinė pusė dalinai glazūruota (F. Nr. 13-1), išorinė pusė – neglazūruota, rusvos spalvos, vietomis pasidengusi tamsios spalvos apnašomis (F. Nr. 13-2). Apžiūrėjus šukės paviršių, nustatyta, kad neglazūruotoje išorinėje pusėje yra užsifiksavęs iki 7x18x21 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas (F. Nr. 13-3). Detaliai ištyrus pėdsako paviršių, nustatyta, kad pėdsakas pagal susidarymo mechanizmą yra kombinuotas: vienoje pusėje jis yra dinaminis, ten užsifiksausios labai nežymios linijos, o pėdsako dugne paviršius nelygus, atsišerpetojęs, jame užsifiksavę keletas nežymių iškilimų, kurie gali būti deformuotų papiliarinių gūbrelių atspaudai, tačiau jie nesudaro papiliarinių linijų fragmento, kuris tiktų asmens identifikavimui (F. Nr. 13-3).

F. Nr. 13-1. Molinio indo šukės vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 13-2. Molinio indo šukės neglazūruotos išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 13-3. Įspaustinio piršto pėdsako vaizdas

14.	L/Nr. 1032	Turgaus g. 37 2012	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Indo šono dalis su rankena		

Charakteristika. Bandinys **Nr. 14** (L/Nr. 1032) yra 45x92x105 mm dydžio molinio indo (keptuvės) šono fragmentas, kurio vidinė pusė truputėlį įgaubta, padengta žalsvos spalvos glazūra (F. Nr. 14-1), o išorinė pusė – natūralios rusvos spalvos molio (F. Nr. 14-2). Apžiūrėjus neglazūruotą išorinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, porėtas bei grublėtas. Paviršiuje užsifiksavę indo gamyboje naudotų įrankių paviršių dinaminiai pėdsakai. Kaip atskiri nelygumai gali būti užsifiksavusios ir pavienės papiliarinės linijos, tačiau jas detaliai ištyrus, nustatyta, kad jos nesudaro net keleto papiliarinių linijų fragmento. Neglazūruotame indo paviršiuje taip pat užsifiksavę 2 įspaustiniai pėdsakai, kurie pagal formą ir išsidėstymo vietą galimai yra pirštų įspaustiniai pėdsakai, kurie buvo sužymėti sąlyginiais numeriais Nr. 1–2 (F. Nr. 14-3). Pėdsakas Nr. 1 indo fragmento krašte užsifiksavęs ovalo formos, iki 1x11x20 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas. Detaliai ištyrus šio pėdsako paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame užsifiksavę menkai išreikšti dinaminių pėdsakų pavidalo nelygumai (F. Nr. 14-4), kurie eina išilgai pėdsako. Pėdsakas Nr. 2 – 30 mm atstumu nuo vieno krašto ir 32 mm atstumu nuo kito krašto užsifiksavęs ovalo formos, iki 7x15x24 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas (F. Nr. 14-5). Detaliai ištyrus šio pėdsako paviršių, nustatyta, kad horizontaliojoje pėdsako sienelėje užsifiksavusios lygiagrečios linijos, kurios primena dinaminį pėdsaką (F. Nr. 14-5). Pėdsako dugno paviršius yra grublėtas, nelygus, jame pastebimi atskiri iškilimai, kurie galėtų būti ir piršto gūbrelių atspaudai, tačiau jie nesudaro net keleto papiliarinių linijų fragmento (F. Nr. 14-6).

F. Nr. 14-1. Molinio indo fragmento glazūruotos vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 14-2. Molinio indo fragmento neglazūruotos išorinės pusės vaizdas

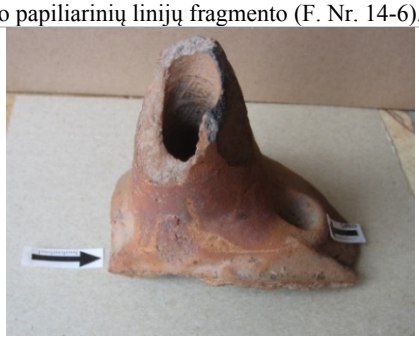

F. Nr. 14-3. Molinio indo fragmento neglazūruotos išorinės pusės vaizdas, kur rodyklėmis parodytos įspaustinių pėdsakų vietos

F. Nr. 14-4. Pėdsako Nr. 1 paviršiaus vaizdas

F. Nr. 14-5. Pėdsako Nr. 2 paviršiaus vaizdas

F. Nr. 14-6. Pėdsako Nr. 2 dugno paviršiaus vaizdas

15.	L/Nr. 1433	Turgaus g. 37 2012	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Indo šono dalis	

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 15** (L/Nr. 1433) yra iki 13x63x93 mm dydžio truputėlį išgaubta rusvos spalvos molinio indo šukė, galimai dubens šono fragmentas. Šukės vidinė pusė yra lygi (F. Nr. 15-1), o išorinėje pusėje 16 mm atstumu nuo krašto per visą šukės ilgį eina 8 mm pločio nelygi pridėtinė molio juostelė. Detaliai apžiūrėjus šukės paviršių, nustatyta, kad vidinės pusės paviršius nelygus, grublėtas, išorinės pusės paviršius taip pat nelygus, per šukės plokštumą eina dinaminiai pėdsakai, galimai palikti indo gamyboje naudoto įrankio. Ištyrus pridėtinės molio juostelės paviršių, nustatyta, kad prie vieno šukės krašto yra 3 labai negilūs iki 5x7 mm dydžio įspaustiniai pėdsakai (F. Nr. 15-2). Detaliai ištyrus įspaustinių pėdsakų paviršius pasinaudojant padidinamosiomis lupomis, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti, juose užsifiksavę nelygumai išsidėstę įvairiomis linijomis, nuo kurių atsišakoja kitos linijos. Ištyrus pėdsakų nelygumus, galima teigti, kad jie nesudaro papiliarinių linijų srauto, pėdsakuose užsifiksavę nelygumai galėjo susiformuoti, kai nuo drėgno plastiško molio paviršiaus buvo atitraukiami drėgni pirštai, prieš tai juos standžiai prispaudus prie pridėtinės molio juostelės paviršiaus (F. Nr. 15-3).

F. Nr. 15-1. Molinio indo šukės vidinės pusės vaizdas

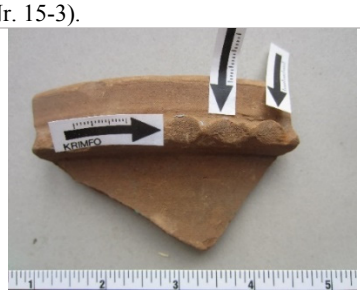

F. Nr. 15-2. Ant molinio indo šukės išorinės pusės esančios pridėtinės molio juostelės vaizdas, kur rodyklėmis pažymėti įspaustiniai pėdsakai

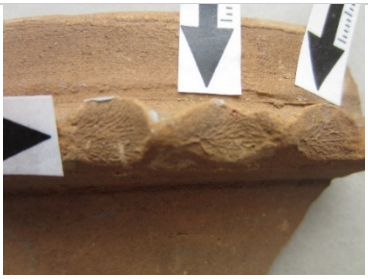

F. Nr. 15-3. Įspaustinių pėdsakų paviršiaus vaizdas

16.	L/Nr. 2018	Turgaus g. 37 2013	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Karnizinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 16** (L/Nr. 2018) yra netaisyklingos formos, 23x113x152 mm dydžio karnizinio koklio fragmentas, kurio išorinė pusė padengta pilkai žalsvos spalvos glazūra (F. Nr. 16-1), o kita – neglazūruota (F. Nr. 16-2). Detaliai ištyrus vidinės pusės paviršių, nustatyta, kad šis yra nelygus, grublėtas, šiurkštus. Prie koklio apatinio krašto ir 25 mm atstumu nuo kito krašto, 5x12 mm dydžio plote užsifiksavę labai nežymūs netaisyklingų linijų iškilimai, kurie galimai yra papiliarinių gūbrelių atspaudai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad jie nesudaro vientiso papiliarinių linijų fragmento. Užsifiksavusios atskiros, galimai deformavusios papiliarinės linijos susiformavo, kai pirštas buvo atitraukiamas nuo drėgno elastingo molio paviršiaus (F. Nr. 16-3). Pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra

F. Nr. 16-1. Koklio fragmento išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 16-2. Koklio fragmento vidinės pusės vaizdas

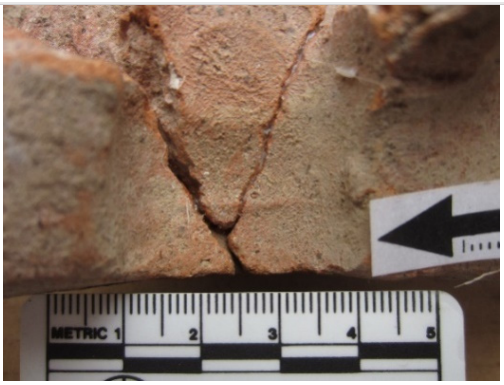

F. Nr. 16-3. Galimai papiliarinių linijų atspaudo vaizdas

17.	L/Nr. 2319	Turgaus g. 37 2013	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Indo dalis su ąsele		

Charakteristika. Bandinys **Nr. 17** (L/Nr. 2319) yra iki 23x55x95 mm dydžio molinio dubens šukė su ąsele, kurios vidinė pusė padengta blizgia glazūra (F. Nr. 17-1), o išorinė – neglazūruota (F. Nr. 17-2). Ištyrus šukės paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, vietomis užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Ant šukės paviršiaus įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Šiuo atveju išlikusi indo ąselė, kuri gamybos proceso metu buvo formuojama rankomis, todėl vietos prie jos buvo ypatingai detaliai ištirtos panaudojant įvairaus didinimo kriminalistines lupas (F. Nr. 17-3). Detaliai ištyrus paviršius prie ąselės, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti, juose užsifiksavę nelygumai nesudaro elementų, kurie būtų panašūs į papiliarinių linijų fragmentus (F. Nr. 17-4, Nr. 17-5).

F. Nr. 17-1. Dubens šukės vienos-vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 17-2. Dubens šukės kitos-išorinės pusės vaizdas

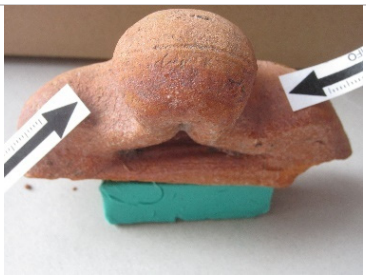

F. Nr. 17-3. Dubens šukės vaizdas iš šono, kur rodyklėmis pažymėtos vietos prie ąselės

F. Nr. 17-4. Kairės pusės paviršiaus prie ąselės vaizdas

F. Nr. 17-5. Dešinės pusės paviršiaus prie ąselės vaizdas

18.	L/Nr. 2397	Turgaus g. 37 2013	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Kampinis nišinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 18** (L/Nr. 2397) yra 60x80x95 mm dydžio kampinio nišinio koklio fragmentas, kurio išorinė pusė dalinai padengta juodos spalvos glazūra (F. Nr. 18-1), o vidinė pusė – neglazūruota, rusvos spalvos molio, koklio sienelės kampas yra tamsios spalvos (F. Nr. 18-2). Apžiūrėjus koklio fragmento paviršius, nustatyta, kad vidinis paviršius yra nelygus, grublėtas, jame vietomis užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Ištyrus vidinį paviršių panaudojant padidinamąsias kriminalistines lupas, nustatyta, kad prie koklio fragmento vidinio krašto yra užsifiksavęs netaisyklingos formos, 5x7 mm dydžio visai negilus, beveik paviršinis papiliarinio rašto fragmentas (F. Nr. 18-3). Detaliai ištyrus šį papiliarinio rašto fragmentą, nustatyta, kad užsifiksavo labai nedidelis srautas lygiagrečiai viena kitai einančių papiliarinių linijų, kurias ištyrus išryškėjo 2 papiliarinio rašto individualieji požymiai: papiliarinės linijos pabaiga ir kelių linijų susijungimas (F. Nr. 18-4).

F. Nr. 18-1. Koklio fragmento išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 18-2. Koklio fragmento vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 18-3. Koklio fragmento vidinio paviršiaus vaizdas, kur rodykle pažymėta vieta, kur užsifiksavęs papiliarinio rašto fragmentas

F. Nr. 18-4. M Papiliarinio rašto fragmento vaizdas

19.	L/Nr. 2491	Turgaus g. 37 2013	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Indo briaunos dalis su ąsele		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 19** (L/Nr. 2491) yra dubens briaunos fragmentas su lenktos formos ąsele, kurio vidinė pusė dalinai padengta žalsvos spalvos glazūra (F. Nr. 19-1), išorinė pusė – neglazūruota, rusvos spalvos molio (F. Nr. 19-2). Apžiūrėjus fragmento paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Ant fragmento šono, abiejose ąselės pusėse yra užsifiksavę po vieną įspaustinį piršto pėdsaką (F. Nr. 19-3). Detaliai ištyrus abiejų pėdsakų paviršius, nustatyta, kad juose užsifiksavę nelygumai, molio pasišiaušimas, kurie nesudaro net menkiausio papiliarinių linijų fragmento (F. Nr. 19-4, Nr. 19-5). Ąselės šoninis paviršius, kuris suformuotas rankomis, taip pat yra nelygus, jame vietomis užsifiksavę pavieniai papiliarinių gūbrelių fragmentai, kurie nesudaro atskiros jų sistemos. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

F. Nr. 19-1. Dubens fragmento glazūruotos vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 19-2. Dubens fragmento neglazūruotos išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 19-3. Dubens fragmento šono vaizdas, kur rodyklėmis pažymėti įspaustiniai pirštų pėdsakai

F. Nr. 19-4. Kairėje ąselės pusėje esančio įspaustinio piršto pėdsako paviršiaus vaizdas

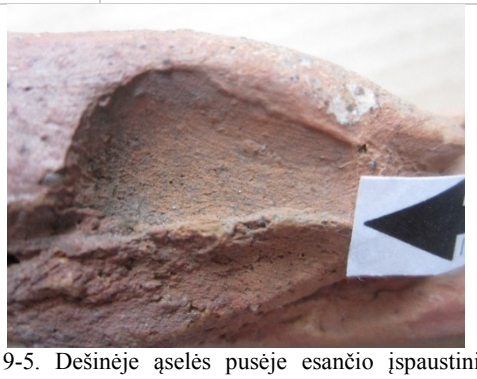

F. Nr. 19-5. Dešinėje ąselės pusėje esančio įspaustinio piršto pėdsako paviršiaus vaizdas

20.	L/Nr. 2498	Turgaus g. 37 2013	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Indo šonas su rankenos dalimi		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 20** (L/Nr. 2498) yra iki 38x42x66 mm dydžio molinio indo šono šukė su nulūžusia rankena, kurios įgaubta vidinė pusė padengta rusvos spalvos glazūra (F. Nr. 20-1), o išorinė pusė yra tamsios rusvos spalvos neglazūruoto molio, kurios centre yra iki 7 mm skersmens kiaurymė – nulūžusios rankenos dalis (F. Nr. 20-2). Apžiūrėjus šukės paviršių, nustatyta, kad jos išorinės pusės kraštuose užsifiksavę du įspaustiniai pėdsakai, kurie tyrimo tikslais buvo sužymėti sąlyginiais numeriais Nr. 1–2 (F. Nr. 20-3). Pėdsakas Nr. 1. – kairiajame šukės krašte užsifiksavęs netaisyklingos formos, 5x13x17 mm dydžio dalinis (nepilnas) piršto nago falangos įspaustinis pėdsakas (F. Nr. 20-4). Ištyrinėjus pėdsako dugną įvairaus didinimo padidinamosiomis lupomis, nustatyta, kad jo paviršius nelygus, grublėtas, kai kuriose vietose nelygumai sudaro lygiagrečias linijas, tačiau detaliau ištyrinėjus, daroma išvada, kad jos nesudaro papiliarinių linijų srauto (F. Nr. 20-4). Pėdsakas Nr. 2 – dešiniajame šukės krašte užsifiksavęs ovalo formos, 6x15x20 mm dydžio įspaustinis pėdsakas (F. Nr. 20-5). Išnagrinėjus pėdsako formą, galima teigti, kad tai piršto nago falangos įspaustinis pėdsakas. Ištyrinėjus šio pėdsako paviršių panaudojant padidinamąsias lupas, nustatyta, kad pėdsako paviršius nelygus, kai kurie nelygumai primena išilgines linijas, tačiau dėl jų labai silpno išreikštumo negalima teigti, kad tai papiliarinių linijų srautas (F. Nr. 20-5).

F. Nr. 20-1. Molinio indo šukės vidinės pusės vaizdas iš viršaus

F. Nr. 20-2. Molinio indo šukės neglazūruotos išorinės pusės vaizdas iš viršaus

F. Nr. 20-3. Rrodyklėmis pažymėti įspaustiniai pėdsakai

F. Nr. 20-4. Pėdsako, sąlyginai pažymėto Nr. 1, paviršiaus vaizdas iš viršaus

F. Nr. 20-5. Pėdsako, sąlyginai pažymėto Nr. 2, paviršiaus vaizdas

25.	L/Nr. 2798	Turgaus g. 37 2013	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Karnizinis		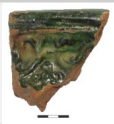

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 25** (L/Nr. 2798) yra netaisyklingos formos, iki 20x78x80 mm dydžio karnizinio koklio šukė, kurios išorinė pusė padengta žalsvos spalvos glazūra (F. Nr. 25-1), kita – neglazūruota, rusvos spalvos (F. Nr. 25-2). Detaliai ištyrus šukės paviršius, nustatyta, kad neglazūruotoje vidinėje pusėje 25 mm atstumu nuo vieno krašto ir 7 mm atstumu nuo kito krašto užsifiksavęs pailgos formos, 6x15x25 mm dydžio piršto pėdsakas (F. Nr. 25-3). Detaliai ištyrus šį pėdsaką, nustatyta, kad jo paviršius nelygus, grublėtas. Pėdsako apačioje užsifiksavę pavieniai linijinės formos gūbreliai, kurie nesudaro papiliarinių linijų fragmento (F. Nr. 25-4).

F. Nr. 25-1. Koklio šukės glazūruotos išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 25-2. Koklio šukės neglazūruotos vidinės pusės vaizdas

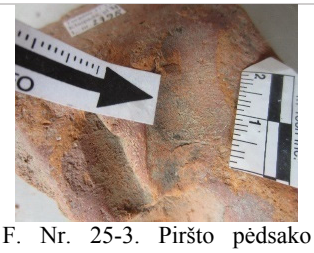

F. Nr. 25-3. Piršto pėdsako vaizdas

F. Nr. 25-4. Pėdsako paviršiaus vaizdas

26.	L/Nr. 3012	Turgaus g. 37 2013	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Indo dugnas		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 26** (L/Nr. 3012) yra 55 mm aukščio, iki 100 mm pločio ir iki 12 mm storio rusvo molio puodo šono šukė (F. Nr. 26-1). Apžiūrėjus jos paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, išorinėje pusėje viename krašte yra patamsėjimų (F. Nr. 26-2). Detaliai ištyrus šukės paviršius, nustatyta, kad vidiniame paviršiuje užsifiksavę gamybos įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai, kurie eina horizontaliai šukės paviršiaus. Išoriniame puodo dugno dalies paviršiuje užsifiksavę daugybiniai nelygumai, kurie vietomis pereina į ryškų gamybos įrankio paviršiaus dinaminį pėdsaką. Išoriniame šukės sienelės paviršiuje matomi nelygūs, vietomis lygiagrečiai indo dugnui atsispaudę horizontalūs gamybos įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Prie viršutinio šukės krašto, 30 mm atstumu nuo kairiojo krašto, 9x10 mm dydžio plote užsifiksavę neryškūs nelygumai (F. Nr. 26-3), kuriuos detaliai ištyrus, nustatyta, kad čia neužsifiksavo papiliarinių linijų srautas. Pėdsake užsifiksavę elementai galėjo susidaryti indo gamybos proceso metu, kai nuo drėgno elastingo molio paviršiaus buvo atitraukiama drėgna ranka (F. Nr. 26-4).

F. Nr. 26-1. Puodo šukės vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 26-2. Puodo šukės išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 26-3. Puodo šukės išorinės sienelės vaizdas, kur rodykle pažymėta vieta, kur užsifiksavę nelygumai

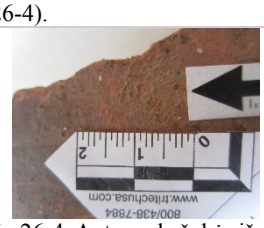
F. Nr. 26-4. Ant puodo šukės išorinės sienelės užsifiksavusių nelygumų vaizdas

27.	L/Nr. 3051	Turgaus g. 37 2013	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Dubeninis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 27** (L/Nr. 3051) yra 15x47x62 mm dydžio dubeninio koklio fragmentas, kurio viena-išorinė pusė vietomis padengta glazūra (F. Nr. 27-1), o vidinė pusė – neglazūruota, rusvo molio, su briauna (F. Nr. 27-2). Apžiūrėjus neglazūruotą vidinį fragmento paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame užsifiksavę darbinio įrankio dinaminiai pėdsakai. Neglazūruotos vidinės pusės paviršiuje užsifiksavusios galimai kelios papiliarinės linijos, tačiau jos yra deformavusios, čia užsifiksavęs tik galimai vienas papiliarinio rašto elementas – papiliarinės linijos pradžia (F. Nr. 27-3).

F. Nr. 27-1. Koklio fragmento dalinai glazūruotos išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 27-2. Koklio fragmento neglazūruotos vidinės pusės vaizdas

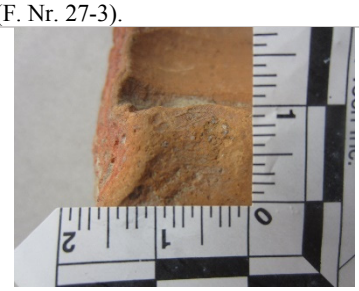
F. Nr. 27-3. Koklio fragmento neglazūruotos vidinės pusės paviršiuje užsifiksavusių kelių deformuotų papiliarinių linijų vaizdas

28.	L/Nr. 3057	Turgaus g. 37 2013	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Dubeninis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 28** (L/Nr. 3057) yra rusvos spalvos dubeninio koklio fragmentas, 65 mm skersmens apačioje (ties dugnu) ir 95 mm skersmens viršuje, iki 12 mm storio sienelėmis. Ištyrus koklio fragmento paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, vietomis padengtas apnašomis. Apžiūrėjus paviršių padidinamosiomis lupomis, nustatyta, kad jame esantys atskiri nelygumai galėtų būti atskirų papiliarinių linijų atspaudai, tačiau jie nesudaro net kelių papiliarinių linijų fragmento. Išvada: pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

29.	L/Nr. 3058	Turgaus g. 37 2013	AS-BRIAI 904 (475.5) Na–02	Dubeninis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 29** (L/Nr. 3058) yra dubeninio koklio fragmentas, kurio skersmuo apačioje (ties dugnu) siekia iki 75 mm, aukštis – 55 mm, sienelių storis – iki 7 mm (F. Nr. 29-1, Nr. 29-2). Detaliai ištyrus fragmento vidinį paviršių, nustatyta, kad jame užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Ištyrus fragmento išorinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame vietomis taip pat užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Apžiūrėjus fragmento išorinį paviršių su padidinamosiomis lupomis, nustatyta, kad jame užsifiksavę labai silpnai matomi iškilimai, kurie galėtų būti pavienių papiliarinių linijų atspaudai. Vietomis jie sudaro neaiškios formos elementus, kurie galėjo susiformuoti koklio gamybos proceso metu, tačiau jie nesudaro papiliarinių linijų fragmento (F. Nr. 29-3).

F. Nr. 29-1. Koklio fragmento vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 29-2. Koklio fragmento išorinės pusės vaizdas iš apačios

F. Nr. 29-3. Ant išorinio paviršiaus esančių nelygumų vaizdas

30.	L/Nr. 1318	Teatro a. 1986	AS 269	Karūninis	

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 30** (L/Nr. 1318) yra iki 60 mm aukščio ir 170 mm ilgio rusvos molio masės krosnies karūnėlė, kurios išorinėje pusėje apačioje eina juostinis ornamentas (F. Nr. 30-1), o vidinė pusė – nelygi, grublėta (F. Nr. 30-2). Apžiūrėjus koklio paviršius, nustatyta, kad vidiniame paviršiuje prie krašto yra užsifiksavęs netaisyklingos formos, iki 11x12 mm dydžio silpnai išreikštas papiliarinių linijų fragmentas, kuris fotonuotraukoje pažymėtas rodykle (F. Nr. 30-2, Nr. 30-3). Detaliai ištyrus papiliarinių linijų fragmentą, nustatyta, kad pėdsake užsifiksavusi piršto nago falangos distalinė zona (F. Nr. 30-4). Pėdsake atsispaudusiose papiliarinėse linijose atsispindi papiliarinio rašto anatominiai požymiai, kurie fotonuotraukoje pažymėti rodyklėmis (F. Nr. 30-5). Išvada: ant tyrimui pateiktos krosnies karūnėlės vidinės pusės užsifiksavęs piršto pėdsakas yra tinkamas asmens identifikavimui.

F. Nr. 30-1. Karūnėlės išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 30-2. Karūnėlės vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 30-3. Papiliarinio rašto fragmento vaizdas

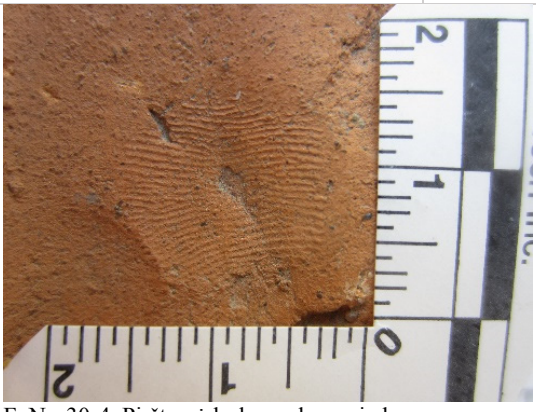

F. Nr. 30-4. Piršto pėdsako makro vaizdas

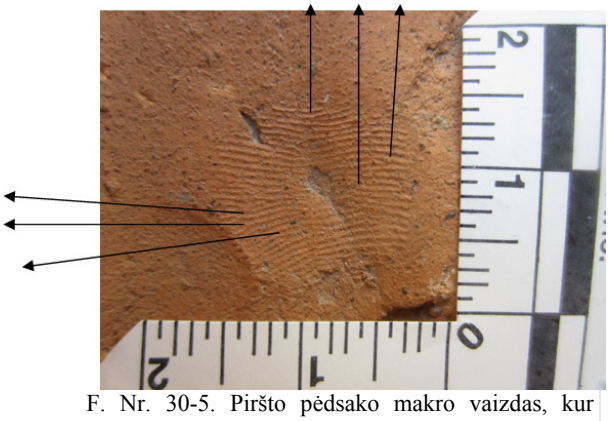

F. Nr. 30-5. Piršto pėdsako makro vaizdas, kur rodyklėmis pažymėti anatominiai požymiai

31.	L/Nr. 2048 P–9646/2048	Žvejų g. 4, 6 2006	AS-	Juostinis	

Charakteristika. Detaliai ištyrus juostinio koklio bandinio **Nr. 31** (L/Nr. 2048) išorinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Ten taip pat yra užsifiksavę labai smulkūs linijinės formos iškilimai, kuriuos detaliai ištyrus, negalima teigti, kad tai papiliarinių gūbrelių atspaudai, nes jų forma neatitinka papiliarinių gūbrelių lenkimosi formos.

33.	L/Nr. 2027	Žvejų g. 4, 6 2006	AS-	Kampinis nišinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus kampinio koklio bandinio **Nr. 33** (L/Nr. 2027) vidinį paviršių, nustatyta, kad jame yra užsifiksavę 4 pailgos formos įspaustiniai pirštų pėdsakai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad jie pajuodiję, su suodžių (?) likučiais. Šie pėdsakai susidarę dinaminio judesio metu. Dalis pėdsakų paviršių yra pasišiaušę, juose išryškėja keletas papiliarinių linijų, tačiau pastarosiose neužsifiksavęs individualių požymių kompleksas.						
34.	L/Nr. 1987	Žvejų g. 4, 6 2006	AS-	Koklio kaklas		
Charakteristika. Detaliai ištyrus koklio kaklo bandinio **Nr. 34** (L/Nr. 1987) išorinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Ten taip pat yra užsifiksavę labai smulkūs linijinės formos iškilimai, kuriuos detaliai ištyrus, nustatyta, kad juose išryškėja keletas papiliarinių linijų. Jas ištyrus, nustatyta, kad jos deformavusios, jose nėra užsifiksavusių individualių požymių. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
35.	L/Nr. 1918	Žvejų g. 4, 6 2006	AS-	Koklio kaklas		
Charakteristika. Apžiūrėjus koklio kaklo bandinio **Nr. 35** (L/Nr. 1918) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Ištyrus paviršius, nustatyta, kad jie labai nelygūs, su molio likučiais, juose užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Dviejose vietose yra užsifiksavę paviršiaus nelygumai, kurie primena išsišakojusį medį. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.						
36.	L/Nr. 1834	Žvejų g. 4, 6 2006	AS-	Frizinis		
Charakteristika. Detaliai ištyrus frizinio koklio bandinio **Nr. 36** (L/Nr. 1834) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Tuo tarpu pėdsakų, kurie galėtų būti papiliarinių gūbrelių atspaudai, ant dirbinio paviršiaus nenustatyta.						
37.	L/Nr. 1833	Žvejų g. 4,6 2006	AS-	Karnizinis		
Charakteristika. Ant karnizinio koklio bandinio **Nr. 37** (L/Nr. 1833) paviršiaus rankų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
38.	L/Nr. 374	Žvejų g. 10 2006	AS 347	Krosnies valymo angos kamštis		
Charakteristika. Detaliai ištyrus krosnies kamščio bandinio **Nr. 38** (L/Nr. 374) išorinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Prie rankenėlės užsifiksavęs 7x16x18 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas. Detaliai ištyrus jo paviršių, nustatyta, kad jis lygus, porėtas. Tačiau elementų, kuriuos būtų galima laikyti papiliarinių gūbrelių atspaudais, jame nėra užsifiksavusių.						
39.	L/Nr. 169	Žvejų g. 10 2006	AS 347	Karūninis		
Charakteristika. Apžiūrėjus karūninio koklio bandinio **Nr. 39** (L/Nr. 169) vidinį paviršių, nustatyta, kad įspaustinių pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus šį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame užsifiksavę daugybiniai paviršiaus nelygumai, tačiau pėdsakų, kurie galėtų sudaryti vientisą papiliarinių gūbrelių atspaudų sistemą, tinkamą asmens identifikavimui, nėra.						
40.	L/Nr. 289 P–2946/289	Žvejų g. 8 2006	AS-	Karūninis		
Charakteristika. Detaliai ištyrus karūninio koklio bandinio **Nr. 40** (L/Nr. 289) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Jame vietomis išryškėja pavieniai smulkūs laužytų linijų formos iškilimai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad jie pagal savo formą ir išsidėstymą nesudaro sistemingos visumos, kuri leistų daryti prielaidą, kad tai galimai yra papiliarinių gūbrelių atspaudai. Rankų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
41.	L/Nr. 284 P–9264	Žvejų g. 8 2006	AS-	Karūninis		
Charakteristika. Ištyrus karūninio koklio bandinio **Nr. 41** (L/Nr. 284) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, vietomis pasidengęs pilkos spalvos medžiaga. Vidinėje pusėje ant sienelės yra užsifiksavę 6 nedideli įspaustiniai pėdsakai, kurie, sprendžiant pagal jų vietą bei formą, yra pirštų įspaustiniai pėdsakai, kurie galėjo susiformuoti koklio gamybos proceso metu, pirštais spaudžiant sienelės paviršių. Ištyrus šiuos pėdsakus, nustatyta, kad juose nėra užsifiksavusių papiliarinių gūbrelių pėdsakų, kurie būtų tinkami asmens identifikavimui.						

42.	L/Nr. 1499 P–9646/1499	Žvejų g. 4, 6 2006	AS-	Kampinis		
Charakteristika. Ištyrus kampinio koklio bandinio **Nr. 42** (L/Nr. 1499) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, vietomis pasidengęs pilkos spalvos medžiaga. Vidinėje pusėje ant sienelės yra užsifiksavę 6 nedideli įspaustiniai pėdsakai, kurie, sprendžiant pagal jų vietą bei formą, yra pirštų įspaustiniai pėdsakai, kurie galėjo susiformuoti koklio gamybos proceso metu, pirštais spaudžiant sienelės paviršių. Ištyrus šiuos pėdsakus, nustatyta, kad juose nėra užsifiksavusių papiliarinių gūbrelių pėdsakų, kurie būtų tinkami asmens identifikavimui.						
43.	L/Nr. 1589/1598/ 1646	Žvejų g. 4, 6 2006	AS-	Plokštinis		
Charakteristika. Detaliai ištyrus plokštinio koklio bandinio **Nr. 43** (L. Nr. 1589/1598/1646) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Vietomis taip pat išryškėja pavieniai smulkūs linijinės formos iškilimai, tačiau jie nesudaro sistemingos visumos, kuri leistų daryti prielaidą, kad tai galimai yra papiliarinių gūbrelių atspaudai. Rankų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
45.	L/Nr. 83 Inv. Nr. 46681	Klaipėdos piliavietė 1977	AS 32	Karnizinis		
Charakteristika. Tyrimo objektą **Nr. 45** (L/Nr. 83) sudaro dvi karnizinio koklio šukės. Detaliai ištyrus jų vidinius paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti, juose išryškėja labai maži atskiri iškilimai, kurie galėtų būti atskirų papiliarinių gūbrelių fragmentų atspaudai, tačiau jie nesudaro nors kiek vieningos sistemos. Pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
47.	L/Nr. 154	Klaipėdos piliavietė 1981	AS 270	Karnizinis		
Charakteristika. Detaliai ištyrus karnizinio koklio bandinio **Nr. 47** (L/Nr. 154) vidinius paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, vietomis padengti tamsia medžiaga. Ištyrus koklio fragmento krašto paviršių, nustatyta, kad jame užsifiksavęs 1x10x11 mm dydžio įspaustinis pėdsakas, kuris pagal susidarymo vietą ir formą galėtų būti piršto naginės falangos atspaudas. Jį detaliai ištyrus, nustatyta, kad jo paviršius nelygus, jame yra užsifiksavę keletas iškilimų, kurie galėtų būti atskirų papiliarinių gūbrelių atspaudai, tačiau jie nesudaro vieningos papiliarinių linijų sistemos. Pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
48.	L/Nr. 159 (2)	Klaipėdos piliavietė 1981	AS 270	Kampinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus kampinio koklio bandinio **Nr. 48** (L/Nr.159 (2)) vidinį paviršių, nustatyta, kad prie krašto yra užsifiksavę 3 įspaustiniai pirštų pėdsakai. Juos ištyrus, nustatyta, kad jie susiformavę dinaminio judesio metu, todėl juose neužsifiksavo papiliarinių gūbrelių statiniai atspaudai. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
49.	L/Nr. 674 (2) Inv. Nr. 57749	Klaipėdos piliavietė 1979	AS 221	Dubeninis		
Charakteristika. Detaliai ištyrus dubeninio koklio bandinio **Nr. 49** (L/Nr. 674 (2)) išorinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Vietomis taip pat užsifiksavę neryškių išsišakojusių linijų fragmentai. Juos detaliai ištyrus, negalima teigti, jog tai yra papiliarinių linijų fragmentų atspaudai, nes jų išsidėstymo forma neatitinka papiliarinių linijų lenkimosi formos. Pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
50.	L/Nr. 652 (1)	Klaipėdos piliavietė 1979	AS 221	Plokštinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 50 (**L/Nr. 652 (1)) vidinius paviršius, nustatyta, kad ant krašto yra užsifiksavęs labai išreikštas įspaustinis piršto pėdsakas. Jį detaliai ištyrus, nustatyta, kad jo paviršius labai nelygus, grublėtas. Pėdsako dešiniajame krašte yra užsifiksavusios keletas papiliarinių linijų, kurias ištyrus, nustatyta, kad jos labai neryškios, jose neužsifiksavo individualių požymių kompleksas, būtinas asmens individualumui nustatyti.						
51.	L/Nr. 690 (2)	(MLIM fondai)	–	Karnizinis		
Charakteristika. Detaliai apžiūrėjus karnizinio koklio bandinį **Nr. 51** (L/Nr. 690 (2)), nustatyta, kad jo vidinėje pusėje prie krašto yra pailgos formos, iki 5x21x22 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas. Jį detaliai ištyrus, nustatyta, kad jo paviršius grublėtas, o gale – pasišiaušęs. Pėdsako dešiniajame krašte 3x5 mm dydžio plote užsifiksavęs ryškus papiliarinių gūbrelių fragmentas. Jį detaliai ištyrus, nustatyta, kad jame užsifiksavę tik 2 papiliarinio rašto požymiai, kurie nesudaro individualios visumos, pakankamos asmens identifikavimui.						
52.	L/Nr. 825 (3) Inv. Nr. 57722	Klaipėdos piliavietė 1979	AS 221	Dubeninis		

Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 52** (L/Nr. 825 (3)) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus paviršius, nustatyta, kad išorinis paviršius vietomis patamsėjęs, padengtas rusvos spalvos medžiaga. Jis nelygus, vietomis pasišerpetojęs, šiurkštus, jame yra užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra

56.	L/Nr. 705 Inv. Nr.46492	Klaipėdos piliavietė 1976	AS 35	Koklio kaklas	

Charakteristika. Detaliai ištyrus koklio kaklo bandinio **Nr. 56** (L/Nr. 705) paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, šiurkštūs, juose užsifiksavę daugybiniai darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

59.	L/Nr.-	Klaipėdos piliavietė 1977		Dubeninis	

Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 59** paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus išorinį paviršių, nustatyta, kad jame yra keletas labai silpnai matomų darinių, kurie primena papiliarinių linijų srautą. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad šie dariniai susidarę koklio gamybos proceso metu, šlapią pirštą atitraukiant nuo drėgno molio paviršiaus. Juose neužsifiksavę papiliarinių linijų požymiai, todėl šie pėdsakai asmens identifikavimui netinkami.

60.	L/Nr.	Klaipėdos piliavietė 1977	AS	Dubeninis	

Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 60** paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus išorinį paviršių, nustatyta, kad jame yra užsifiksavę keletas labai silpnai matomų darinių, kurie primena papiliarinių linijų pėdsakus. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad šie dariniai susidarę koklio gamybos proceso metu, šlapią pirštą atitraukiant nuo drėgno molio paviršiaus. Juose neužsifiksavę papiliarinių linijų požymiai, todėl šie pėdsakai asmens identifikavimui netinkami.

61.	L/Nr. 76 Inv. Nr. 57390	Klaipėdos piliavietė 1979	AS 77	Indo dangtis	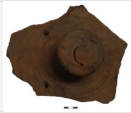

Charakteristika. Detaliai ištyrus molinio indo dangčio bandinio **Nr. 61** (L/Nr. 76) paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti, daugelyje jų vietų užsifiksavę daugybiniai dirbinio gamyboje naudoto įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai.

62.	L/Nr. 9 Inv. Nr. 46555	Klaipėdos piliavietė 1977	AS 32	Kampinis	

Charakteristika. Detaliai ištyrus kampinio koklio bandinio **Nr. 62** (L/Nr. 9) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, vietomis padengtas pašaline medžiaga. Prie krašto yra 2 įspaustiniai pėdsakai, kurie pagal jų formą bei vietą gali būti pirštų nago falangos įspaustiniai pėdsakai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad jų paviršius nelygus, vietomis pasišiaušęs. Viename pėdsake esantys nežymūs iškilimai nesudaro papiliarinių gūbrelių pėdsakams būdingos formos. Rankų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

69.	L/Nr. T1004	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Plokštinis	

Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 69** (L/Nr. T1004) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai apžiūrėjus glazūra nepadengtus vidinius paviršius, nustatyta, kad jie labai nelygūs, grublėti. Pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

71.	L/Nr. 477	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Plokštinis	

Charakteristika. Detaliai ištyrus plokštinio koklio bandinio **Nr. 71** (L/Nr. 477) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis daugelyje vietų padengtas tamsia pašaline medžiaga. Jame užsifiksavę daugybiniai koklio gamyboje naudoto įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Sienelės vidiniame paviršiuje yra užsifiksavę lenktos formos labai nežymių iškilimų pėdsakai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad šie pėdsakai yra palikti koklio gamyboje naudoto įrankio. Pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

72.	L/Nr. T274	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Karnizinis	

Charakteristika. Detaliai ištyrus karnizinio koklio bandinio **Nr. 72** (L/Nr. T274) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Viename krašte 40 mm atstumu nuo kito krašto yra užsifiksavęs 15x20x30 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas, kuris yra po koklio kaklelio kraštu, todėl užfiksuoti visą pėdsako paviršių yra neįmanoma.

73.	L/Nr. T348	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Karnizinis	

Charakteristika. Detaliai ištyrus karnizinio koklio bandinio **Nr. 73** (L/Nr. T348) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Keliose vietose yra užsifiksavę nežymūs iškilimai, kurie turi išsišakojusio medžio formą, kuri neatitinka papiliarinių gūbrelių išsidėstymo nago falangoje formos. Rankų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

74.	L/Nr. T288	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Karnizinis	

Charakteristika. Detaliai ištyrus karnizinio koklio bandinio **Nr. 74** (L/Nr. T288) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Keliose vietose išryškėja nežymūs iškilimai, tačiau jie nesudaro papiliarinių gūbrelių srautui būdingo atspaudo. Rankų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

75.	L/Nr. T313	Sukilėlių g. 10 2010	AS-	Karnizinis	

Charakteristika. Apžiūrėjus karnizinio koklio bandinio **Nr. 75** (L/Nr. T313) vidinį paviršių, nustatyta, kad prie šukės lūžio krašto yra užsifiksavęs 2x7x8 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas. Jį detaliai ištyrus, nustatyta, kad pėdsako krašte išryškėja keletas deformavusių papiliarinių linijų. Jos nesudaro vientiso papiliarinių linijų fragmento, todėl pėdsake neužsifiksavę individualūs požymiai. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

77.	L/Nr. T298	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Karnizinis	

Charakteristika. Detaliai ištyrus karnizinio koklio bandinio **Nr. 77** (L/Nr. T298) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, daugelyje vietų užsifiksavę labai negilūs, neryškūs darbinio įrankio paviršiaus pėdsakai. Pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

78.	L/Nr. T369	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Karnizinis	

Charakteristika. Detaliai ištyrus karnizinio koklio bandinio **Nr. 78** (L/Nr. T369) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Jame išryškėja nežymūs iškilimai, kurie turi išsišakojusio medžio formą, kuri neatitinka papiliarinių gūbrelių išsidėstymo nago falangoje formos. Rankų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

79.	L/Nr. T362	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Plokštinis	

Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 79** (L/Nr. T362) vidinį paviršių, nustatyta, kad jis beveik visas padengtas tamsia pašaline medžiaga. Detaliai ištyrus šį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Keliose vietose yra nežymūs iškilimai, kurie turi išsišakojusio medžio formą, kuri neatitinka papiliarinių gūbrelių srautų išsidėstymo nago falangoje formos. Pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

80.	L/Nr. T364	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Plokštinis	

Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 80** (L/Nr. T364) vidinius paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Ištyrus paviršius, nustatyta, kad dirbinio sienelės vidinėje pusėje 5 mm atstumu nuo krašto yra užsifiksavęs labai silpnai matomas papiliarinių linijų fragmentas. Jį ištyrus, nustatyta, kad šiame pėdsake išryškėja tik pora individualių požymių, kurie nesudaro individualios požymių visumos. Išvada: pėdsakas asmens identifikavimui netinkamas.

83.	L/Nr. 537	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Kampinis	

Charakteristika. Apžiūrėjus kampinio koklio bandinio **Nr. 83** (L/Nr. 537) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai apžiūrėjus paviršius, nustatyta, kad ant koklio kaklelio sienelės yra užsifiksavęs papiliarinių linijų fragmentas, kuris bus toliau tiriamas. Tolesnio tyrimo rezultatai pateikti atskirame aprašyme.

84.	L/Nr. T539	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Kampinis	

Charakteristika. Apžiūrėjus kampinio koklio bandinio **Nr. 84** (L/Nr. T539) vidinį paviršių, nustatyta, kad ant sienelės krašto yra užsifiksavę 6 įspaustiniai pirštų pėdsakai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad jų paviršiai nelygūs, padengti pašaline medžiaga. Kai kur yra užsifiksavusios atskiros deformuotos papiliarinės linijos, nago falangos srityse vieno pėdsako paviršius yra pasišiaušęs. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

90.	L/Nr. D454	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Dubeninis	

Charakteristika. Detaliai ištyrus dubeninio koklio bandinio **Nr. 90** (L/Nr. D454) paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame yra užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Pėdsakų, kurie galėtų būti piršto papiliarinių linijų gūbrelių atspaudai, nėra

93.	L/Nr. T964	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Karūninis		
Charakteristika. Detaliai ištyrus karūninio koklio bandinio **Nr. 93** (L/Nr. T964) paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Pėdsakų, kurie galėtų būti piršto papiliarinių linijų gūbrelių atspaudai, nėra.						
94.	L/Nr. T958	Sukilėlių g. 12 2011	AS-	Karūninis		
Charakteristika. Detaliai ištyrus karūninio koklio bandinio **Nr. 94** (L/Nr. T958) paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, vietomis pasišerpetojęs. Pėdsakų, kurie galėtų būti piršto papiliarinių linijų gūbrelių atspaudai, nėra.						
99.	L/Nr. T57	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Juostinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus juostinio koklio bandinio **Nr. 99** (L/Nr. T57) paviršių, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Vietomis išryškėja galimai papiliarinio gūbrelio fragmentai, kuriuose nėra užsifiksavę papiliarinio rašto individualūs požymiai. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
100.	L/Nr. 107	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Juostinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus juostinio koklio bandinio **Nr. 100** (L/Nr. 107) paviršių, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Vietomis išryškėja galimai papiliarinio gūbrelio fragmentai, kuriuose nėra užsifiksavę papiliarinio rašto individualūs požymiai. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
101.	L/Nr. T153	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Juostinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus juostinio koklio bandinio **Nr. 101** (L/Nr. T153) paviršių, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Ištyrus dirbinio paviršių, nustatyta, kad jis vietomis padengtas balsvos spalvos glazūra, yra nelygus, grublėtas, jame yra užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus pėdsakai. Ant dirbinio paviršiaus taip pat yra išryškėja pavieniai iškilimai, kurie galėtų būti papiliarinių linijų atspaudai, tačiau jie nesudaro nors kiek aiškesnio reljefinio rašto fragmento. Pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
102.	L/Nr. T223	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Juostinis		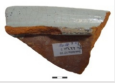
Charakteristika. Ištyrus juostinio koklio bandinio **Nr. 102** (L/Nr. T223) paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti, juose yra keletas labai nežymių iškilimų, kurie galėtų būti atskiros papiliarinės linijos fragmentas. Pėdsakų, tinkamų detalesniam tyrimui, nėra.						
103.	L/Nr. T119	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Juostinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus juostinio koklio bandinio **Nr. 103** (L/Nr. T119) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad vienoje pusėje šalia balsvos spalvos glazūros dėmės yra užsifiksavęs netaisyklingos formos, iki 6x10 mm dydžio papiliarinių linijų fragmentas. Detaliai ištyrus šį pėdsaką, nustatyta, kad jame užsifiksavo tik 2 individualūs požymiai, kurie nesudaro nepakartojamos požymių visumos, pakankamos asmens identifikavimui. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
105.	L/Nr. T215	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Juostinis		
Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 105** (L/Nr. T215) yra iki 26x47x127 mm dydžio juostinis koklis, kurio priekinis kraštas padengtas balsvos spalvos glazūra. Juostelės centre yra iki 8 mm skersmens kiaurymė. Viena juostelės pusė dalinai padengta balsvos spalvos glazūra (F. Nr. 105-1), o kitoje pusėje yra 47 mm ilgio ir iki 5 mm pločio glazūros nutekėjimas (F. Nr. 105-2). Apžiūrėjus juostelės paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus juostelės neglazūruotus paviršius, nustatyta, kad abiejose jos pusėse prie neglazūruoto krašto yra užsifiksavę neryškūs, silpnai įspausti papiliarinių linijų fragmentai, kurie tyrimo tikslais buvo sunumeruoti sąlyginiais numeriais Nr. 1–2. <u>Pėdsakas Nr. 1.</u> Juostelės pusėje, kuri dalinai padengta glazūra, prie apatinio krašto ir 10 mm atstumu nuo kairiojo krašto yra užsifiksavęs neryškus, silpnai išreikštas netaisyklingos formos, 10x20 mm dydžio piršto pėdsakas (F. Nr. 105-3). Detaliai ištyrus pėdsako paviršių, nustatyta, kad jame užsifiksavęs dalinis piršto pėdsakas, kurį sudaro papiliarinių linijų fragmentas. Pėdsake užsifiksavę: bazinio papiliarinių linijų srauto fragmentas, centrinio papiliarinio rašto, kuris yra apvalusis (tai bendrasis požymis), apatinė dalis, delta bei dešinioji lateralinė papiliarinių linijų srauto apatinė dalis (F. Nr. 105- 4, Nr. 105- 5). Išvada: piršto pėdsakas Nr. 1 yra tinkamas asmens identifikavimui.						

F. Nr. 105-1. Juostelės pusės, kuri dalinai padengta glazūra, vaizdas

F. Nr. 105-2. Juostelės pusės, kurioje yra glazūros nutekėjimas, vaizdas

F. Nr. 105-3. Juostelės pusės, kuri dalinai padengta glazūra, vaizdas, kur rodykle pažymėta vieta, kur yra įspaustinis piršto pėdsakas

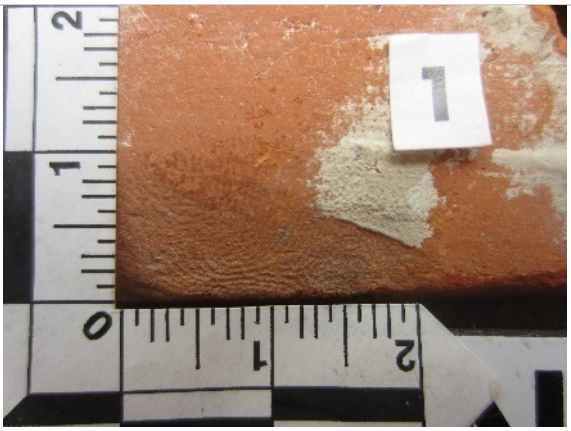

F. Nr. 105-4. Pėdsako Nr. 1 vaizdas

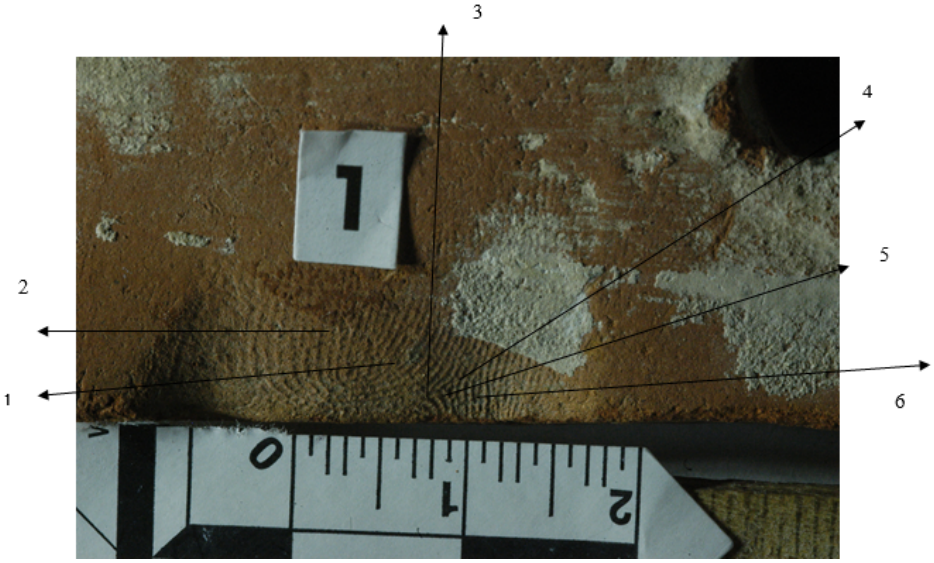

F. Nr. 105-5. Pėdsako Nr. 1 vaizdas, kur rodyklėmis pažymėti papiliarinių linijų individualūs požymiai: 1, 2, 4 – linijų išsišakojimas, 3 – atkarpėlė, 4, 5, 6 – linijų susijungimas

Pėdsakas Nr. 2. Juostinio koklio pusėje, kurioje yra glazūros nutekėjimas, prie apatinio krašto ir 20 mm atstumu nuo dešiniojo krašto, po juostelės formos glazūros nutekėjimu yra neryškus, silpnai išreikštas netaisyklingos formos, iki 10x18 mm dydžio piršto pėdsakas (F. Nr. 105-6). Detaliai ištyrus pėdsaką, nustatyta, kad jame užsifiksavo centrinio papiliarinio rašto, kuris yra apvalusis, dešinysis apatinis fragmentas bei delta (F. Nr. 105-7). Ištyrus pėdsako papiliarines linijas, nustatyta, kad jose užsifiksavo individualių požymių visuma, kuri yra pakankama asmens identifikavimui (F. Nr. 105-8). Išvada: piršto pėdsakas Nr. 2 yra tinkamas asmens identifikavimui.

Tyrimo išvada: ant juostelės abiejų pusių užsifiksavę du piršto pėdsakai yra tinkami asmens identifikavimui. Ištyrus abiejų pėdsakų išsidėstymą ant juostelės ir jų padėtį vienas kito atžvilgiu, galima teigti, kad jie palikti dešinės arba kairės rankos nykščiu ir smiliumi (F. Nr. 105-9).

F. Nr. 105-6. Juostelės pusės, kurioje yra glazūros nutekėjimas, vaizdas, kur rodykle pažymėta vieta, kur yra piršto pėdsakas

F. Nr. 105-7. Pėdsako Nr. 2 makro vaizdas

F. Nr. 105-9. Pėdsakų susidarymo būdas

F. Nr. 105-8. Pėdsako Nr. 2 makro vaizdas, kur rodyklėmis pažymėti papiliarinių linijų individualūs požymiai: 1 – linijos pradžia, 2, 3, 5 – linijos išsišakojimas, 4, 6 – linijų susijungimas, 7 – linijos pabaiga

107.	L/Nr. T205	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Juostinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus juostinio koklio bandinio **Nr. 107** (L/Nr. T205) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti, juose yra užsifiksavę du galimai papiliarinių linijų fragmentai, tačiau juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad jie persidengę, deformuoti, juose neužsifiksavę individualūs požymiai. Išvada: pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
108.	L/Nr. D2337	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Dubeninis		
Charakteristika. Ištyrus dubeninio koklio bandinio **Nr. 108** (L/Nr. D2337) paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Išorinėje šukės pusėje prie krašto, 7x10 mm dydžio plote yra užsifiksavęs ištisinių linijų fragmentas. Jį detaliai ištyrus, nustatyta, kad nuo vienos linijos atsišakoja mažesnės laužytos linijos. Šis pėdsakas nesudaro papiliarinių linijų fragmento. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
109.	L/Nr. D2168	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Dubeninis		
Charakteristika. Ištyrus dubeninio koklio bandinio **Nr. 109** (L/Nr. D2168) paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grūdėtas. Iškilimų, kurie galėtų būti piršto papiliarinių linijų atspaudai, nėra.						
110.	L/Nr. D2503	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Dubeninis		
Charakteristika. Ištyrus dubeninio koklio bandinio **Nr. 110** (L/Nr. D2503) paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Iškilimų, kurie galėtų būti piršto papiliarinių linijų atspaudai, nėra.						
111.	L/Nr. D2534	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Dubeninis		
Charakteristika. Ištyrus dubeninio koklio bandinio **Nr. 111** (L/Nr. D2534) paviršius, nustatyta, kad jie labai nelygūs, grublėti. Vienoje pusėje 5x6 mm dydžio plote užsifiksavę iškilimai, kurie galėtų būti papiliarinio rašto atspaudai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad jie yra laužytos formos, kurią jie galėjo įgyti koklio gamybos proceso metu, atitraukiant drėgną pirštą nuo drėgno elastingo molio paviršiaus.						

112.	L/Nr. D2750	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Dubeninis		
Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinį **Nr. 112** (L/Nr. D2750), nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Ištyrus dirbinio paviršių, nustatyta, kad jis labai nelygus, grublėtas, su pašalinės medžiagos padengimu. Išvada: pirštų pėdsakų fragmentų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
113.	L/Nr. D2237	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Dubeninis		
Charakteristika. Ištyrus dubeninio koklio bandinio **Nr. 113** (L/Nr. D2237) paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Išoriniame paviršiuje prie krašto, 10x12 mm dydžio plote užsifiksavę iškilimai, kurie galėtų būti papiliarinio rašto atspaudai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad iškilimai yra laužytos formos, išsišakoja, kas nebūdinga papiliarinio gūbrelio formai. Tokie pėdsakai galėjo susidaryti koklio gamybos proceso metu, kada pirštas buvo atitraukiamas nuo drėgno elastingo molio masės. Tuo remiantis daroma išvada, kad pirštų pėdsakų fragmentų, tinkamų asmens identifikavimui nėra.						
116.	L/Nr. T848	Sukilėlių g. 12 2010	AS-	Plokštinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 116** (L/Nr. T848) paviršių, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad jie labai nelygūs, grublėti, vietomis padengti pašaline medžiaga, juose yra užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Išvada: pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
118.	L/Nr. 42 Inv. Nr. 23145	Tomo g. 20, 22 ir Didžioji Vandens g. 21	AS 84	Plokštinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 118** (L/Nr. 42) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio neglazūruotus paviršius, nustatyta, kad jie labai nelygūs, padengti pašaline medžiaga. Išvada: pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
122.	L/Nr. 474 Inv. Nr. 25325 (30)	Teatro a. 1985	AS 56	Dubeninis		
Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 122** (L/Nr. 474) paviršius, nustatyta, kad ant jų nėra įspaustinių pirštų pėdsakų. Detaliai ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti, juose užsifiksavę daugybiniai nelygumai, tačiau nei vieni iš jų nesudaro papiliarinių gūbrelių atspaudų fragmentų.						
128.	L/Nr. 36 Inv. Nr. 31192 (8)	Teatro g. 7 1982	AS 148	Karnizinis		
Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 128** (L/Nr. 36) yra lenktos formos, iki 36x68x130 mm dydžio karnizinio koklio šukė, kurios išorinė pusė padengta žalsvos spalvos glazūra (F. Nr. 128-1), o vidinė – neglazūruota, molio masės spalvos (F. Nr. 128-2). Apžiūrėjus šukės paviršius, nustatyta, kad vidiniame paviršiuje dešiniajame krašte yra labai silpnai išreikštas netaisyklingos formos, iki 18x19 mm dydžio piršto pėdsakas (F. Nr. 128-3). Jame užsifiksavusi centrinio papiliarinio rašto, kuris yra lankinis (tai grupinis požymis), dešinioji pusė ir dešiniosios pusės periferinio papiliarinių linijų srauto fragmentas (F. Nr. 128-4). Detaliai ištyrus pėdsake užsifiksavusias papiliarines linijas, nustatyta, kad jose išryškėja papiliarinių linijų individualūs požymiai (F. Nr. 128-2).						

F. Nr. 128-1. Koklio šukės išorinės pusės vaizdas

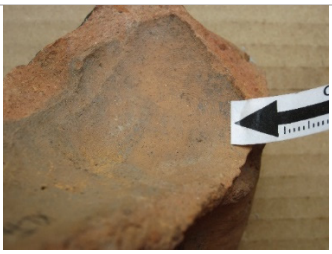

F. Nr. 128-2. Koklio šukės vidinio paviršiaus dešiniojo krašto vaizdas, kur rodykle pažymėta vieta, kur yra piršto pėdsakas

F. Nr. 128-3. Piršto pėdsako makro vaizdas

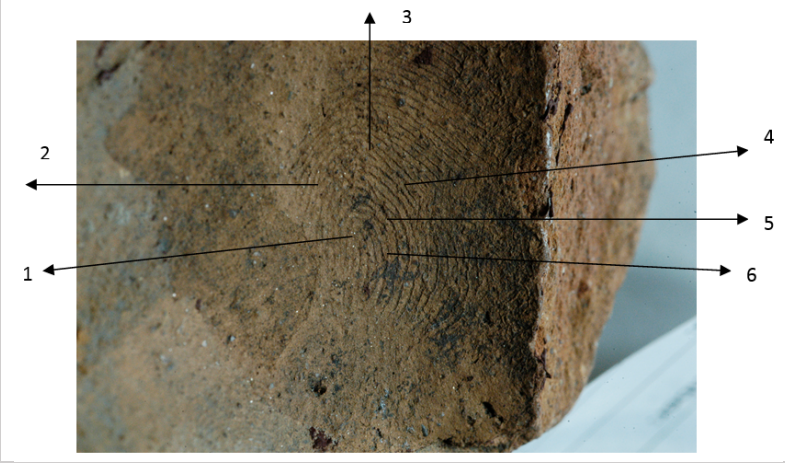

F. Nr. 128-4. Piršto pėdsako makro vaizdas, kur rodyklėmis pažymėti papiliarinių linijų individualūs požymiai: 1 – kilpos centras, 2, 3 – linijos išsišakojimas, 4, 5 – linijų išsišakojimas, 6 – linijų susiliejimas

131.	L/Nr. 217	Teatro g. 7 1982	AS 148	Kampinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus kampinio koklio bandinio **Nr. 131** (L/Nr. 217) paviršius, nustatyta, kad vidiniame paviršiuje 22 mm atstumu nuo krašto yra užsifiksavę 3 įspaustiniai pirštų pėdsakai. Juos ištyrus, nustatyta, kad jie yra pailgos formos, pagal susidarymo mechanizmą susidarė dinaminio judesio metu, todėl pėdsakuose neužsifiksavo reljefinio rašto fragmentai. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
134.	L/Nr.-	Teatro g. 1 1982	MLIM	Kampinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus kampinio koklio bandinio **Nr. 134** paviršius, nustatyta, kad prie vieno krašto yra 3 nuo 3x6x3 mm dydžio įspaustiniai pėdsakai, kurie pagal jų lokalizaciją ir formą galėtų būti pirštų pėdsakai. Detaliai ištyrus jų paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti, vietomis pasišiaušę. Pėdsakų paviršiuose nėra užsifiksavusių iškilimų, kurie galėtų sudaryti papiliarinių gūbrelių atspaudus. Pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
136.	L/Nr. 1271 Inv. Nr. 42298	TOM–DV sklypas 1989	AS 10	Dubens dalis su ąsele		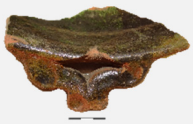
Charakteristika. Apžiūrėjus molinio dubens bandinio **Nr. 136** (L/Nr. 1271) paviršius, nustatyta, kad prie ąselės iš abiejų pusių yra įdubimai, kurie pagal gamybos būdą galėjo būti padaryti įspaudžiant pirštais. Detaliai ištyrus jų paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, pasišerpetoję. Darinių, kurie pagal savo formą galėtų būti papiliarinių gūbrelių atspaudai, nenustatyta.						
137.	L/Nr. 32 Inv. Nr. 23797	Turgaus g. 33, 35 1980	AS 59	Plokštinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 137** (L/Nr. 32) paviršius, nustatyta, kad prie vieno krašto yra užsifiksavęs netaisyklingos formos, 3x20x23 mm dydžio įspaustinis pėdsakas, kuris pagal jo lokalizaciją ant dirbinio ir formą galėtų būti piršto atspaudas. Detaliai ištyrus jo paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, gūbrėti, vietomis pasišiaušę. Pėdsako paviršiuje nėra užsifiksavusių iškilimų, kurie galėtų sudaryti papiliarinių gūbrelių atspaudus. Pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
143.	L/Nr. 1146 Inv. Nr. 34510	Teatro a. 1986	AS 269	Dubeninis		
Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 143** (L/Nr. 1146) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti, juose yra užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Tuo tarpu papiliarinių gūbrelių atspaudų fragmentų nėra užsifiksavę.						
148.	L/Nr. 1199	Teatro a. 1986	AS 269	Plokštinis		

Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 148** (L/Nr. 1199) vidinius paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad jie labai grublėti. Vietomis išryškėja iškilimai, kurie galėtų būti atskirų papiliarinių linijų atspaudai, tačiau jie nesudaro vientisos visumos, kurioje būtų užsifiksavę individualūs požymiai. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

151.	L/Nr. 87 Inv. Nr. 48689	Šaltkalvių g. 2 1979	AS 101	Juostinis		

Charakteristika. Apžiūrėjus juostinio koklio bandinio **Nr. 151** (L/Nr. 87) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršių, nustatyta, kad jis labai nelygus, padengtas pašaline medžiaga. Vienoje pusėje, ant kurios yra radinio metrika, užsifiksavęs papiliarinio rašto fragmentas, kurio negalima ištirti dėl jį uždengiančio metrikos užrašo.

153.	L/Nr./gylis 1,0–1,6 m	Teatro a. 1985	AS 56	Dubeninis		

Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 153** paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

154.	L/Nr. 2173 Inv. Nr. 35556	Teatro a. 1986	AS 269	Dubeninis		

Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 154** (L/Nr. 2173) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad jie patamsėję, juose užsifiksavę horizontaliai paviršiaus einantys įdubimai, kurie yra darbinio įrankio paviršiaus pėdsakai. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

155.	L/Nr. 2188 Inv. Nr. 35571	Teatro a. 1986	AS 269	Dubeninis		

Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 155** (L/Nr. 2188) paviršius, nustatyta, kad vidinėje pusėje prie krašto yra užsifiksavę 3 daliniai įspaustiniai pirštų pėdsakai. Ištyrus jų paviršius, nustatyta, kad juose yra užsifiksavusios atskiros papiliarinės linijos, kurios yra deformavusios. Tačiau jos nesudaro individualių požymių visumos, pakankamos asmens identifikavimui. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

156.	L/Nr. 192 P–9546/145	Turgaus g. 20 1982	AS 238	Indo ąselė		

Charaktersitika. Apžiūrėjus molinio indo bandinio **Nr. 156** (L/Nr.192) paviršius, nustatyta, kad išoriniame paviršiuje yra 4 įspaustiniai pirštų pėdsakai: po 2 kiekvienoje pusėje. Detaliai ištyrus šių pėdsakų paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti, juose užsifiksavę labai silpnai išreikšti nelygūs iškilimai, kurie nesudaro papiliarinių linijų srautų. Išvada: pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

158.	L/Nr. 1066 Inv. Nr. 30439	Turgaus a./Biliūno g. 6 1983	AS 70	Kampinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 158** (L/Nr. 1066) yra iki 82x145x154 mm dydžio kampinio koklio fragmentas, kurio išorinė pusė padengta žalsvos spalvos glazūra (F.Nr. 158-1), o vidinė neglazūruota, molio masės spalvos (F. Nr. 158-2-3). Apžiūrėjus dirbinio paviršius, nustatyta, kad vienos sienelės vidiniame paviršiuje prie juodos spalvos metrikos užrašo yra užsifiksavę 2 įspaustiniai pirštų pėdsakai (F. Nr. 158-2-3). Detaliai ištyrus jų paviršius, nustatyta, kad jie grublėti, nelygūs, tačiau papiliarinių linijų srautai juose neužsifiksavo. Detaliai apžiūrėjus kitus dirbinio paviršius, nustatyta, kad kaklelio vidiniame paviršiuje prie krašto yra užsifiksavę 2 silpnai išreikšti papiliarinių linijų fragmentai (F. Nr. 158-4). Detaliai ištyrus šių pėdsakų paviršius, nustatyta, kad čia užsifiksavę papiliarinių linijų fragmentai su pertrūkiais, kurie nesudaro ištisinio papiliarinių linijų fragmento. Be to, pėdsakuose neišryškėja individualūs požymiai (F. Nr. 158-5-8). Išvada: ant koklio fragmento nėra asmens identifikavimui tinkamų pirštų pėdsakų.

F. Nr. 158-1. Koklio fragmento išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 158-2-3. Koklio fragmento vidinės pusės vaizdai

F. Nr. 158-4. Koklio kaklelio vidinio paviršiaus vaizdas, kur rodyklėmis ir numeriais pažymėti pirštų pėdsakai

F. Nr. 158-5. Koklio kaklelio vidinio paviršiaus vaizdas, kur rodyklėmis parodyta pirštų pėdsakų vieta

F. Nr. 158-6. Koklio kaklelio vidiniame paviršiuje užsifiksavusių dviejų pirštų pėdsakų makro vaizdas

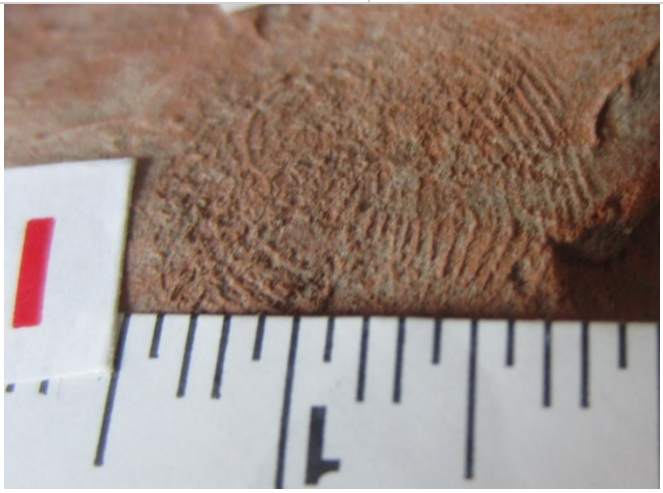

F. Nr. 158-7. Koklio kaklelio vidiniame paviršiuje užsifiksavusio pirmojo piršto pėdsako makro vaizdas

F. Nr. 158-8. Koklio kaklelio vidiniame paviršiuje užsifiksavusio antrojo piršto pėdsako makro vaizdas

159.	L/Nr. 233 (1) P–9546/180	Turgaus g. 20 1982	AS 238	Frizinis		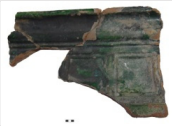

Charakteristika. Apžiūrėjus frizinio koklio bandinio **Nr. 159** (L/Nr. 233 (1)) paviršius, nustatyta, kad vidiniame paviršiuje užsifiksavęs vienas 2x13x20 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas. Detaliai ištyrus jo paviršių, nustatyta, kad jis labai grublėtas. Pėdsako krašte užsifiksavęs papiliarinių linijų fragmentas. Jį ištyrus, nustatyta, kad papiliarinės linijos labai nežymiai išreikštos, deformavusios, jose užsifiksavusios tik keletas detalių, todėl šis pėdsakas asmens identifikavimui netinkamas.

161.	L/Nr. 20b P–9546/19	Turgaus g. 20 1982	AS 238	Plokštinis		

Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 161** (L/Nr. 20b) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio vidinius paviršius, nustatyta, kad jie labai nelygūs, grublėti, daugelyje vietų užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

165.	L/Nr. 301 Inv. Nr. 29704	Turgaus a./Biliūno g. 6, 1983	AS 70	Plokštinis/ koklio kaklas		

Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio kaklo bandinio **Nr. 165** (L/Nr. 301) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad vidiniame paviršiuje prie metrikos užrašo, jo kairėje pusėje, 18x20 mm dydžio plote užsifiksavę neryškūs iškilimai, kurie primena papiliarines linijas. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad pagal tarpus tarp iškilimų ir jų išsidėstymo kryptį negalima teigti, kad tai piršto papiliarinių linijų srautas. Išvada: pirštų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

166.	L/Nr. 312 Inv. Nr. 29715	Turgaus a./Biliūno g. 6 1983	AS 70	Karnizinis		

Charakteristika. Apžiūrėjus karnizinio koklio bandinio **Nr. 166** (L/Nr. 312) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad jie labai nelygūs, atsišerpetoję, juose užsifiksavę daugybiniai dinaminiai pėdsakai. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

168.	L/Nr. 642	Turgaus g 9–11A./Jono g.	AS-	Plokštinis stačiakampis	
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio stačiakampio koklio bandinio **Nr. 168** (L/Nr. 642) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Dirbinio paviršius labai grublėtas, patamsėjęs, vietomis padengtas pašaline medžiaga. Ištyrus dirbinio vidinius paviršius, nustatyta, kad atspaudų, kurie galėtų būti papiliarinio rašto fragmentai, nėra.					
174.	L/Nr. 112 P–9546/91	Turgaus g. 20 1982	AS 238	Karnizinis	
Charakteristika. Apžiūrėjus karnizinio koklio bandinio **Nr. 174** (L/Nr. 112) paviršius, nustatyta, kad vidiniame paviršiuje ant sienelės kraštų yra užsifiksavę 2 įspaustiniai pirštų pėdsakai. Pėdsakų paviršiai patamsėję. Detaliai ištyrus šiuos pėdsakus, nustatyta, kad juose užsifiksavę silpnai išreikšti papiliarinių linijų fragmentai. Juos ištyrus, nustatyta, kad papiliarinės linijos deformavusios, jose užsifiksavę po 1–2 požymius, kurių neužtenka asmens identifikavimui.					
175.	L/Nr. 914	Turgaus a./Biliūno g. 6 1983	AS 70	Kampinis nišinis	
Charakteristika. Apžiūrėjus kampinio nišinio koklio bandinio **Nr. 175** (L/Nr. 914) paviršius, nustatyta, kad vidiniame paviršiuje ant sienelės yra užsifiksavę 6 įspaustiniai pirštų pėdsakai. Detaliai ištyrus jų paviršius, nustatyta, kad jie grublėti, padengti pašaline medžiaga. Pėdsakuose išryškėja po vieną ar dvi papiliarines linijas, kuriose nėra užsifiksavusių individualių požymių, todėl šie pėdsakai asmens identifikavimui netinkami.					
177.	L/Nr.-	Turgaus g. 33, 35 1980	AS 59	Plokštinis/ koklio kaklas	
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio kaklo bandinio **Nr. 177** paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio vidinį paviršių, nustatyta, kad jis padengtas pašaline medžiaga. Šis paviršius labai nelygus. Šalia krašto yra užsifiksavęs 2x3 mm dydžio papiliarinių linijų fragmentas. Jį ištyrus, nustatyta, kad šiame pėdsake neužsifiksavę individualūs požymiai. Pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.					
178.	L/Nr. 17 Inv. Nr. 64599	Tiltų g. 14 1988 m	AS 77	Skysčiou šildymo indas	
Charakteristika. Apžiūrėjus molinio skysčių šildymo indo bandinio **Nr. 178** (L/Nr. 17) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad jie labai nelygūs, grublėti. Sienelės vidiniame paviršiuje yra užsifiksavęs papiliarinio rašto fragmentas. Jį ištyrus, nustatyta, kad šiame pėdsake nėra užsifiksavusių individualių požymių, todėl jis asmens identifikavimui netinkamas.					
179.	L/Nr. 14	Tiltų g. 14 1988	AS 77	Karnizinis	
Charakteristika. Apžiūrėjus karnizinio koklio bandinio **Nr. 179** (L/Nr. 14) paviršius, nustatyta, kad vidiniame paviršiuje ant sienelės yra užsifiksavę 3 daliniai įspaustiniai pirštų pėdsakai. Detaliai ištyrus jų paviršius, nustatyta, kad jie grublėti, vietomis pasišiaušę. Pėdsakuose užsifiksavę nelygumai nesudaro papiliarinių linijų fragmento, todėl jie asmens identifikavimui netinkami.					
182.	Inv. Nr. 24017	Turgaus g. 33, 35 1980	AS 59	Karnizinis	
Charakteristika. Apžiūrėjus karnizinio koklio bandinio **Nr. 182** (Inv. Nr. 24017) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.					
183.	L/Nr. 178 Inv. Nr. 23931	Turgaus g. 33, 35 1980	AS 59	Plokštinis	
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 183** (L/Nr. 178) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio vidinius paviršius, nustatyta, kad jie labai nelygūs, grublėti, patamsėję, padengti pašaline medžiaga. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.					
184.	L/Nr. 36 Inv. Nr. 44759	Turgaus a. 23 1994	AS 146	Plokštinis	
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 184** (L/Nr. 36) paviršius, nustatyta, kad prie sienelės vidinio krašto yra užsifiksavęs silpnai matomas 1x8x12 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas. Detaliai ištyrus jo vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Dešiniajame pėdsako krašte yra užsifiksavusios keletas papiliarinių linijų. Jas ištyrus, nustatyta, kad jos deformavęsi, jose neužsifiksavę individualūs požymiai. Išvada: pėdsakas asmens identifikavimui netinkamas.					

185.	L/Nr. 7736	KKM	AS-	Plokštinis		

Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 185** (L/Nr. 7736) vidinį paviršių, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, vietomis patamsėjęs, padengtas pašaline medžiaga. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

186.	L/Nr. 7737	KKM	AS-	Karnizinis		

Charakteristika. Apžiūrėjus karnizinio koklio bandinio **Nr. 186** (L/Nr. 7737) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pėdsakų nėra. Kaklo šonuose yra dvi kiaurymės, kuriose užsifiksavusios keletas deformuotų papiliarinių linijų. Jas detaliai ištyrus, nustatyta, kad jos deformavęsi, o pastebimi linijų susijungimai gali būti susidarę deformacijos metu. Prie dirbinio lūžio krašto 2x4 mm dydžio plote yra užsifiksavusios keletas lygiagrečių papiliarinių linijų. Jas ištyrus, nustatyta, kad jose užsifiksavę 2 individualūs požymiai, kurių neužtenka asmens identifikavimui. Išvada: pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

187.	L/Nr. 41 Inv. Nr. 23144	Tomo g. 20, 22/ Didžioji Vandens g. 21 1985	AS 84	Plokštinis		

Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 187** (L/Nr. 41) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio vidinį paviršių, nustatyta, kad jis vietomis patamsėjęs, nelygus, grublėtas. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

188.	L/Nr. 655 Inv. Nr. 58057	Klaipėdos piliavietė 1979	AS 221	Dubeninis		

Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 188** (L/Nr. 655) paviršių, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

190.	L/Nr. 42 P–9546/260	Turgaus g. 20 1982	AS 238	Frizinis		

Charakteristika. Apžiūrėjus frizinio koklio bandinio **Nr. 190** (L/Nr. 42) paviršių, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliau ištyrus dirbinio paviršių, nustatyta, kad jis labai nelygus, grublėtas. Ant sienelės krašto paviršiaus nustatyti 2 papiliarinių gūbrelių atspaudų fragmentai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad papiliarinės linijos deformavęsi, jose užsifiksavę po keletą požymių, kurie nesudaro visumos, pakankamos asmens identifikavimui. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

191.	L/Nr.-	Turgaus g. 22 1984	AS 60	Plokštinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 191** yra netaisyklingos formos, iki 31x70x83 mm dydžio plokštinio koklio šukė, kurios išorinė pusė dalinai padengta žalsvos spalvos glazūra (F. Nr. 191-1), o vidinė – neglazūruota (F. Nr. 191-2). Apžiūrėjus šukės paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus koklio šukės vidinį paviršių, nustatyta, kad jo centre, 10 mm atstumu nuo vieno krašto ir 20 mm atstumu nuo kito krašto yra užsifiksavęs netaisyklingos formos, 5x10 mm dydžio papiliarinių linijų fragmentas (F. Nr. 191-3). Ištyrus papiliarines linijas, nustatyta, kad jos nėra vientisos, o sutrūkinėjusios. Šiame pėdsake nėra užsifiksavusių individualių požymių (F. Nr. 191-4). Išvada: ant koklio šukės pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

F. Nr. 191-1. Koklio šukės išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 191-2. Koklio šukės vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 191-3. Koklio šukės vidinės pusės vaizdas, kur rodykle pažymėtas piršto pėdsakas

F. Nr. 191-4. Piršto pėdsako makro vaizdas

193.	L/Nr. 1107 Inv. Nr. 34472	Teatro a. 1986	AS 269	Dubeninis		

Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 193** (L/Nr. 1107) paviršius, nustatyta, kad vidiniame paviršiuje užsifiksavę 4 įspaustiniai pirštų pėdsakai. Detaliai ištyrus jų paviršius, nustatyta, kad pėdsakų dalyje arčiau centro yra užsifiksavę dinaminiai pėdsakai, o arčiau išorinio krašto, kur paviršius yra atsišerpetojęs, užsifiksavę po 1–3 deformavusias papiliarines linijas. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

195.	L/Nr. 663 Inv. Nr. 36316	Teatro g. 7 1982	AS 53	Plokštinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 195** (L/N. 663) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršių, nustatyta, kad jis labai nelygus, grublėtas. Ant sienelės krašto paviršiaus nustatyti 2 papiliarinių gūbrelių atspaudų fragmentai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad šį pėdsaką sudaro užsifiksavusios keletas lygiagrečiai viena kitai einančių linijų, kurios dalinai deformavusios, jose nėra užsifiksavusių individualių požymių. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
196.	L/Nr. 698 Inv. Nr. 36351	Teatro g. 7 1982	AS 53	Frizinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus frizinio koklio bandinio **Nr. 196** (L/Nr. 698) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai apžiūrėjus dirbinio paviršius, nustatyta, kad prie lūžio vietos, 10x30 mm dydžio plote yra užsifiksavę labai silpnai išreikšti iškilimai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad jie pagal savo išsidėstymo formą ir kryptį nesudaro papiliarinių linijų srauto. Išvada: rankų pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
198.	L/Nr. 728 Inv. Nr. 34093	Tetaro a. 1986	AS 269	Dubeninis		
Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 198** (L/Nr. 728) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.						
199.	L/Nr. 743 Inv. Nr. 34108	Teatro a. 1986	AS 269	Dubeninis		
Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 199** (L/Nr. 743) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.						
208.	L/Nr. 40 Inv. Nr. 52472	Turgavietė 1979	AS 65	Dubeninis		
Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 208** (L/Nr. 40) paviršių, nustatyta, kad įspaustinių pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, jame užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Ant koklio paviršiaus išryškėja nežymūs daugybiniai iškilimai, kurie vietomis turi linijinę arba išsišakojusių medžio šakų formą. Ant dirbinio paviršiaus pėdsakų, kurie galėtų būti papiliarinių gūbrelių atspaudų fragmentas, nėra.						
212.	L/Nr. 139 Inv. Nr. 23472	Kurpių g. 4 1980	AS 73	Koklio kaklas		
Charakteristika. Apžiūrėjus koklio kaklo bandinio **Nr. 212** (L/Nr. 139) paviršių, nustatyta, kad įspaustinių pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas, padengtas pašaline medžiaga. Ant dirbinio paviršiaus pėdsakų, kurie galėtų būti papiliarinių gūbrelių atspaudų fragmentas, nėra.						
213.	L/Nr. 192 Inv. Nr. 51391	Mažoji g. 2	AS 22	Plokštinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 213** (L/Nr. 192) paviršių, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio vidinius paviršius, nustatyta, kad jie labai nelygūs. Keletoje vietų yra užsifiksavę labai neryškūs silpnai išreikšti papiliarinių gūbrelių fragmentai. Juos ištyrus, nustatyta, kad papiliariniai gūbreliai deformavęsi, juose užsifiksavę po vieną individualų požymį, kurių neužtenka asmens identifikavimui. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
214.	L/Nr. 189 Inv. Nr. 51388	Mažoji g. 2 1982	AS 22	Plokštinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 214** (L/Nr. 189) yra iki 78x80x133 mm dydžio plokštinio koklio šukė, kurios išorinė pusė padengta gelsvos ir baltos spalvos glazūromis (F. Nr. 214-1), o vidinė – neglazūruota, rusvos molio masės spalvos (F. Nr. 214-2). Apžiūrėjus dirbinio vidinius paviršius, nustatyta, kad kaklelio vidinėje pusėje vienas šalia kito yra užsifiksavę du nedideli papiliarinio rašto fragmentai (F. Nr. 214-3), kurie tyrimo tikslais buvo sužymėti sąlyginiais numeriais Nr. 1–2 (F. Nr. 214-4).
Pėdsakas Nr. 1 – 42 mm atstumu nuo vieno krašto ir 50 mm atstumu nuo kito krašto užsifiksavęs labai silpnai įspaustas 10x11 mm dydžio piršto pėdsakas (F. Nr. 214-5). Detaliai ištyrus pėdsaką, nustatyta, kad jame užsifiksavo viršutinis periferinis papiliarinių linijų srautas (F. Nr. 214-6). Ištyrus pėdsake užsifiksavusias papiliarines linijas, nustatyta, kad jose užsifiksavo individualių požymių visuma, pakankama asmens identifikavimui (F. Nr. 214-6). Išvada: piršto pėdsakas Nr. 1 yra tinkamas asmens identifikavimui.
Pėdsakas Nr. 2 – 60 mm atstumu nuo vieno krašto ir 43 mm atstumu nuo kito krašto užsifiksavęs stačiakampio formos papiliarinių linijų fragmentas (F. Nr. 214-4). Ištyrus papiliarines linijas, nustatyta, kad jos pakankamai ryškiai išreikštos, jose užsifiksavę keletas individualių požymių (F. Nr. 214-7, Nr. 214-8). Išvada: piršto pėdsakas Nr. 2 yra tinkamas asmens identifikavimui.
Tyrimo išvada: ant koklio šukės užsifiksavę 2 pirštų pėdsakai yra tinkami asmens identifikavimui.
Ištyrus abiejų pirštų pėdsakų išsidėstymą ant koklio kaklelio, galima teigti, kad jie palikti vienos rankos pirštais. Išanalizavus šių pėdsakų padėtį vienas kito atžvilgiu, galima teigti, jog didžiausia tikimybė, kad jie palikti dešinės rankos didžiuoju ir bevardžiu pirštais arba kairės rankos didžiuoju pirštu ir smiliumi (F. Nr. 214-4, Nr. 214-5).

F. Nr. 214-1. Koklio šukės išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 214-2. Koklio šukės vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 214-3. Koklio kaklelio vidinės pusės vaizdas, kur rodyklėmis parodyta pirštų pėdsakų vieta

F. Nr. 214-4. Pirštų pėdsakų vaizdas

F. Nr. 214-5. Pirštų pėdsakų vaizdas, kur rodykle parodytas pėdsakas Nr. 1

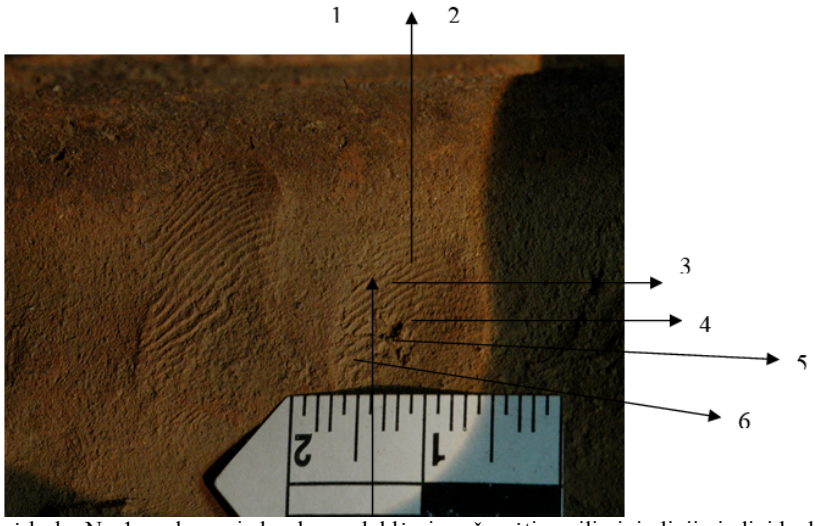

F. Nr. 214-6. Piršto pėdsako Nr. 1. makro vaizdas, kur rodyklėmis pažymėti papiliarinių linijų individualūs požymiai: 1, 3 – linijos pabaiga, 2 – linijų išsišakojimas, 4, 6 – linijos pradžia, 5 – galimai sužalojimo pėdsakas

F. Nr. 214-7. Pirštų pėdsakų vaizdas, kur rodykle pažymėtas pėdsakas Nr. 2

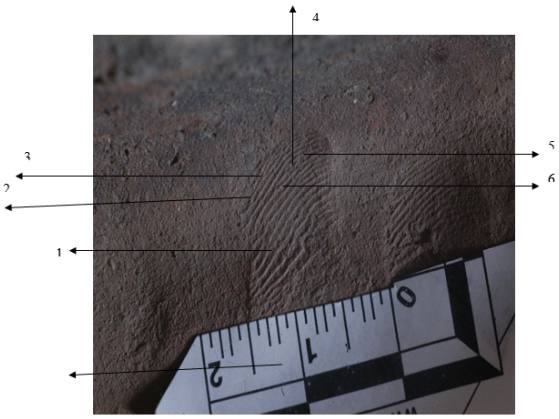

F. Nr. 214-8. Piršto pėdsako Nr. 2 makro vaizdas, kur rodyklėmis pažymėti papiliarinių linijų individualūs požymiai: 1 – linijų išsišakojimas, 2, 3, 6 – linijos pradžia, 4 – linijų nuotrūkis, 5 – linijų susijungimas

215.	L/Nr. 106 Inv. Nr. 28435	Kvartalas 173 1980	AS 90	Plokštinis		

Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 215** (L/Nr. 106) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio vidinius paviršius, nustatyta, kad kaklelio išorinėje pusėje prie kiaurymės yra užsifiksavęs nežymiai išreikštas papiliarinių linijų fragmentas, kuris bus toliau tiriamas. Tolesnio tyrimo rezultatai pateikti atskirame aprašyme.

216.	L/Nr. 840 Inv. Nr. 29921	Kvartalas 173 1980	AS 90	Kampinis frizinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 216** (L/Nr. 840) yra iki 100x105x152 mm dydžio kampinio frizinio koklio fragmentas, kurio išorinė pusė padengta žalsvos spalvos glazūra (F. Nr. 216-1), vidinė pusė – natūralios molio masės spalvos, su glazūros nubėgimais (F. Nr. 216-2). Apžiūrėjus koklio bandinį, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Apžiūrėjus dirbinio vidinį paviršių, nustatyta, kad jis labai nelygus, su pašalinės medžiagos liekanomis. Ištyrus koklio fragmento vidinį paviršių, nustatyta, kad kaklelio išorinėje pusėje prie kiaurymės yra užsifiksavęs silpnai išreikštas piršto pėdsakas (F. Nr. 216-3). Ištyrus šį pėdsaką, nustatyta, kad jame užsifiksavęs kairinio periferinio ir centrinio papiliarinio rašto linijų fragmentas. Išanalizavus papiliarinių linijų srautus, galima teigti, kad čia užsifiksavęs piršto pėdsakas yra kilpinis (F. Nr. 216-4). Ištyrus pėdsake užsifiksavusias papiliarines linijas, galima teigti, kad pėdsake išryškėjęs jų fragmentas yra labai geros būklės. Pėdsake matomos net plonosios linijos (F. Nr. 216-5). Ištyrus papiliarines linijas, galima teigti, kad jose užsifiksavo individualių požymių visuma, pakankama asmens identifikavimui (F. Nr. 216-6). Išvada: ant koklio fragmento užsifiksavęs piršto pėdsakas tinkamas asmens identifikavimui.

F. Nr. 216-1. Koklio fragmento išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 216-2. Koklio fragmento vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 216-3. Koklio kaklelio išorinės pusės vaizdas, kur rodykle pažymėta vieta, kur yra piršto pėdsakas

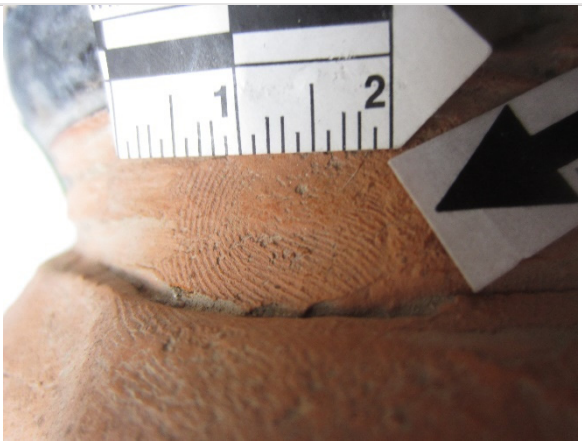

F. Nr. 216-4. Piršto pėdsako vaizdas

F. Nr. 216-5. Piršto pėdsako makro vaizdas

F. Nr. 216-6. Piršto pėdsako makro vaizdas, kur rodyklėmis pažymėti papiliarinių linijų individualūs požymiai: 1, 2, 3, 6 – linijų išsišakojimas, 4, 5, 7 – linijų susijungimas, 8 – akutė

217.	L/Nr. 668 Inv. Nr. 29049	Kvartalas 173 1980	AS 90	Dubeninis		

Charakteristika. Apžiūrėjus dubeninio koklio bandinio **Nr. 217** (L/Nr. 668) paviršių, nustatyta, kad įspaustinių pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Ant dirbinio paviršiaus pėdsakų, kurie galėtų būti papiliarinių gūbrelių atspaudų fragmentas, nėra.

218.	L/Nr. 75 Inv. Nr. 31082	Daržų g. 14 1988	AS 27	Frizinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 218** (L/Nr. 75) yra netaisyklingos formos, iki 35x50x108 mm dydžio frizinio koklio šukė, kurios išorinė pusė padengta žalsvos spalvos glazūra (F. Nr. 218-1), o vidinė – neglazūruota, natūralios molio masės spalvos (F. Nr. 218-2). Apžiūrėjus dirbinio vidinius paviršius, nustatyta, kad koklio kaklelyje 23 mm atstumu nuo krašto yra netaisyklingos išlenktos formos, 12x15 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas (F. Nr. 218-3-4). Ištyrus šį pėdsaką, nustatyta, kad jame užsifiksavo viršutinis periferinis papiliarinių linijų srautas. Ištyrus papiliarines linijas, nustatyta, kad jose užsifiksavo individualių požymių visuma, pakankama asmens identifikavimui (F. Nr. 218-5). Išvada: ant koklio šukės užsifiksavęs piršto pėdsakas tinkamas asmens identifikavimui.

F. Nr. 218-1. Koklio šukės išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 218-2. Koklio šukės vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 218-3. Koklio šukės vidinės pusės vaizdas, kur rodykle parodytas piršto pėdsakas

F. Nr. 218-4. Piršto pėdsako makro vaizdas

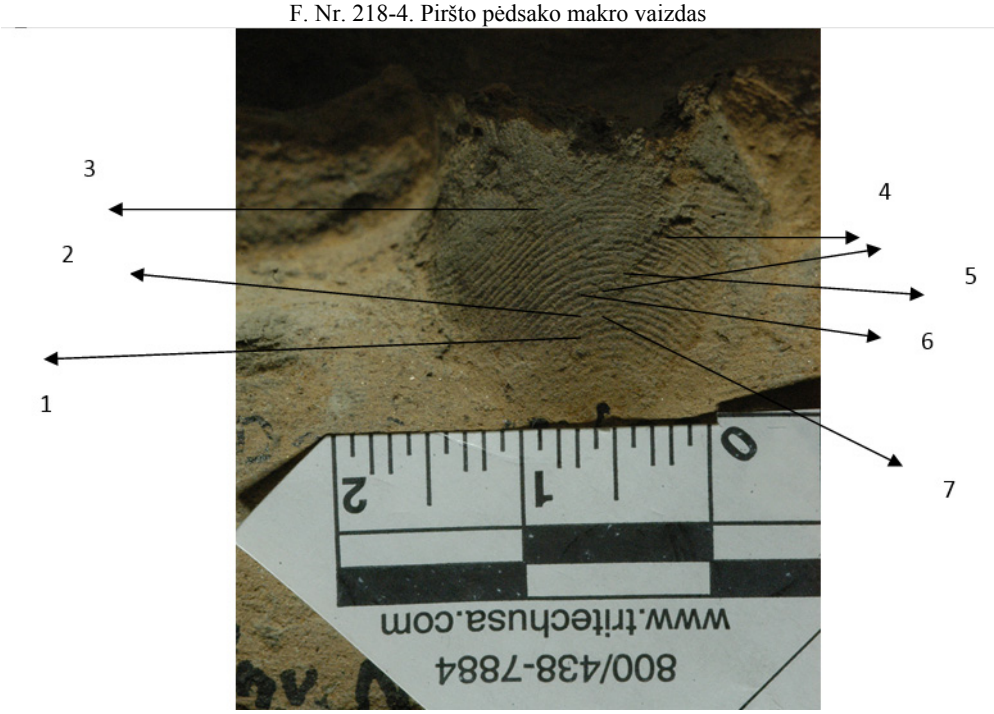

F. Nr. 218-5. Piršto pėdsako makro vaizdas, kur rodyklėmis pažymėti papiliarinių linijų individualūs požymiai: 1, 3, 4 – linijų išsišakojimas, 2, 5, 6 – linijos pabaiga, 7 – linijų susijungimas

219.	L/Nr. 219 Inv. Nr. 21211	Daržų g. 3 1980	AS 25	Kampinis nišinis		

Charakteristika. Apžiūrėjus kampinio nišinio koklio bandinio **Nr. 219** (L/Nr. 219) vidinį paviršių, kuris yra pajuodijęs, nustatyta, kad ant sienelės krašto yra užsifiksavę 5 pirštų atspaudai. Detaliai ištyrus jų paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti. Pėdsakų paviršiuje išryškėja nežymūs iškilimai, kurie išsišakoję visomis kryptimis, tačiau pagal savo formą, dydį bei išsidėstymą jie nėra papiliarinių gūbrelių atspaudai. Išvada: įspaustinių pėdsakų paviršiuje nėra užsifiksavusių papiliarinių gūbrelių atspaudų, kurie tiktų asmens identifikavimui.

221.	L/Nr. 213 Inv. Nr. 22434	Didžioji Vandens gatvė (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje) 1985	AS 166	Plokštinis		

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 221** (L/Nr. 213) yra netaisyklingos formos, iki 64x162x220 mm dydžio plokštinio koklio fragmentas, kurio išorinė pusė yra padengta tamsios spalvos glazūra (F. Nr. 221-1), o vidinė – neglazūruota, natūralios molio masės spalvos (F. Nr. 221-2). Apžiūrėjus dirbinio vidinius paviršius, nustatyta, kad jie labai nelygūs, vietomis padengti pašaline medžiaga, juose yra užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Koklio kaklelio išorinėje pusėje prie kiaurymės yra užsifiksavęs silpnai išreikštas 11x12 mm dydžio piršto pėdsakas (F. Nr. 221-3-4). Detaliai ištyrus pėdsako paviršių, nustatyta, kad jame užsifiksavo centrinio papiliarinio rašto dalis ir periferinis papiliarinių linijų srautas. Šis piršto pėdsakas pagal rūšį yra apvalusis, o tai yra grupinis identifikavimo požymis. Pėdsake užsifiksavęs pats centrinio papiliarinio rašto centras, kurį sudaro specifiškai išsidėsčiusios papiliarinės linijos. Periferiniame papiliarinių linijų sraute yra užsifiksavę keletas individualių požymių (F. Nr. 221-5). Išvada: piršto pėdsakas tinkamas asmens identifikavimui.

F. Nr. 221-1. Koklio fragmento išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 221-2. Koklio fragmento vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 221-3. Koklio fragmento vidinės pusės vaizdas, kur rodykle pažymėta vieta, kur yra piršto pėdsakas

F. Nr. 221-4. Piršto pėdsako vaizdas

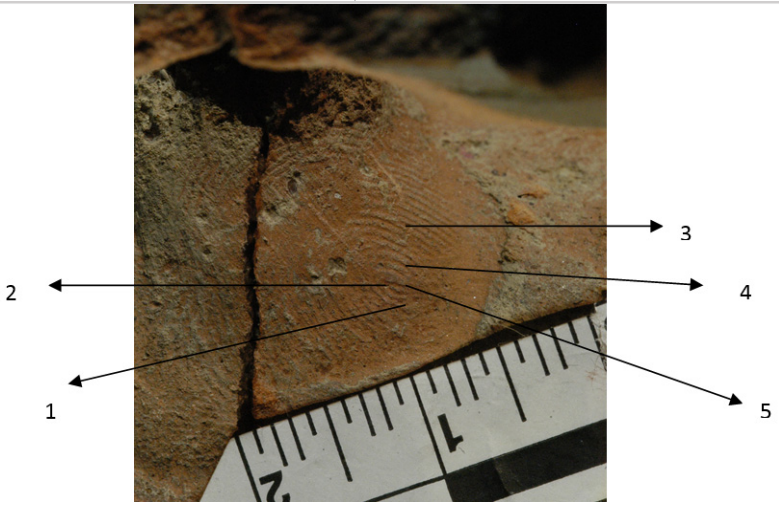

F. Nr. 221-5. Piršto pėdsako makro vaizdas, kur rodyklėmis pažymėti papiliarinių linijų individualūs požymiai: 1, 5 – linijų susijungimas, 2, 3, 4 – linijos pradžia

226.	L/Nr. 3000 Inv. Nr. 40360	TOM–DV sklypas 1993	AS 18	Kampinis		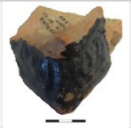

Charakteristika. Apžiūrimas bandinys **Nr. 226** (L/Nr. 3000) yra netaisyklingos formos, 57x70x82 mm dydžio kampinio koklio šukė, kurios išorinė pusė padengta tamsios spalvos glazūra (F. Nr. 226-1), o vidinė pusė – neglazūruota, natūralios molio masės spalvos (F. Nr. 226-2). Apžiūrėjus šukės vidinius paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti. Viename vidiniame paviršiuje prie krašto užsifiksavę du nedideli pirštų pėdsakų papiliarinio rašto fragmentai (F. Nr. 226-3). Detaliai ištyrus šiuos pėdsakus, nustatyta, kad pėdsake, kuris yra arčiau krašto, užsifiksavo tik vienas papiliarinio rašto požymis, kurio neužtenka asmens identifikavimui. Antrame pėdsake, kuris yra išsidėstęs 30 mm atstumu nuo vieno krašto ir 27 mm atstumu nuo kito krašto, užsifiksavo papiliarinių linijų fragmentas. Šis pėdsakas yra iki 10x12 mm dydžio (F. Nr. 226-4). Jį detaliai ištyrus, nustatyta, kad pėdsake užsifiksavo viršutinis periferinis papiliarinių linijų srautas. Papiliarinėse linijose užsifiksavo keletas individualių požymių. Pėdsako viršuje yra 2 linijų nuotrūkiai, kurie yra įdubimo formos (F. Nr. 226-5-6). Ar tai yra individualūs požymiai, rando ar karpos atspaudai, galima nustatyti tik lyginamojo tyrimo metu. Išvada: piršto pėdsakas tinkamas asmens identifikavimui.

F. Nr. 226-1. Koklio šukės išorinės pusės vaizdas

F. Nr. 226-2. Koklio šukės vidinės pusės vaizdas

F. Nr. 226-3. Koklio šukės vidinės pusės vaizdas, kur rodyklėmis pažymėtos papiliarinio rašto fragmentų vietos

F. Nr. 226-4. Koklio šukės vidiniame paviršiuje užsifiksavusių pirštų pėdsakų vaizdas

F. Nr. 226-5. Antro pėdsako makro vaizdas

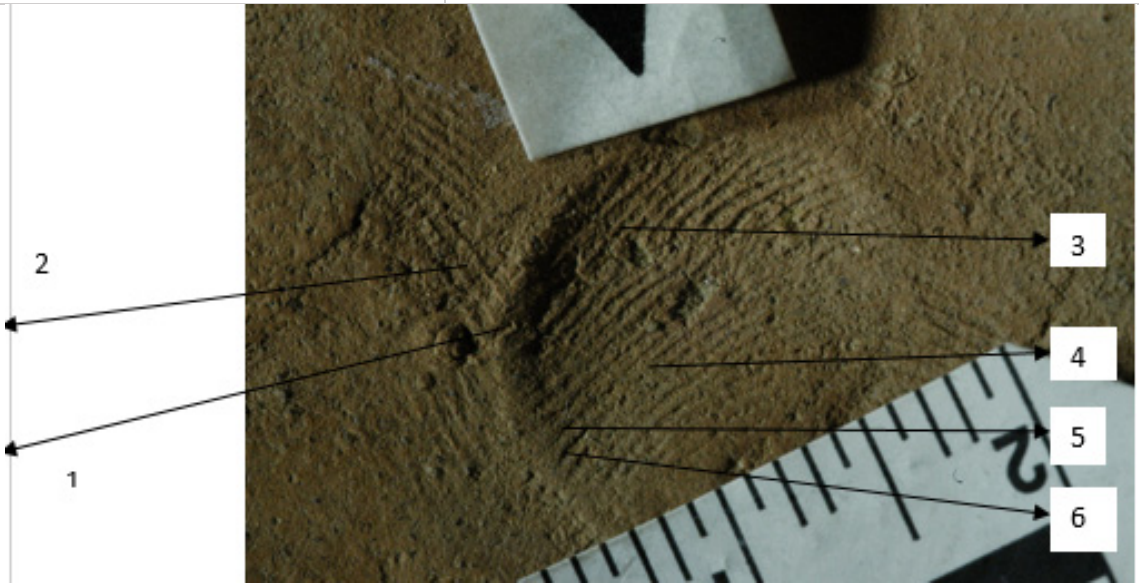

F. Nr. 226-6. Antro pėdsako makro vaizdas, kur rodyklėmis pažymėti papiliarinių linijų individualūs požymiai: 1, 2 – galimai randai, 3 – kilpėlė, 4 – linijos pabaiga, 5 – linijos išsišakojimas, 6 – linijos pradžia

227.	L/Nr. 259 Inv. Nr. 48864	Šaltkalvių g. 2 1979	AS 101	Frizinis		

Charakteristika. Apžiūrėjus frizinio koklio bandinį **Nr. 227** (L/Nr. 259), nustatyta, kad ant sienelės krašto yra užsifiksavę 4 įspaustiniai pirštų pėdsakai. Ištyrus pėdsakų paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti. Pėdsakų centruose paviršius pasišiaušęs, jame yra užsifiksavę po keletą papiliarinių linijų, kurias ištyrus, nustatyta, kad jos labai trumpos, deformavusios. Šios linijos nesudaro papiliarinių linijų fragmento, kuriame būtų užsifiksavę daugiau nei po vieną individualų požymį. Išvada: pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.

228.	L/Nr. 258 Inv. Nr. 48863	Šaltkalvių g. 2 1979	AS 101	Karnizinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus karnizinio koklio bandinio **Nr. 228** (L/Nr. 258) paviršius, nustatyta, kad vidiniame paviršiuje yra užsifiksavę 2 silpnai išreikšti papiliarinių linijų fragmentai. Siekiant nustatyti, ar šie pėdsakai gali būti tinkami asmens identifikavimui, bus atliekamas detalus tyrimas, kurio rezultatai pateikti atskiru aprašymu.						
237.	L/Nr. 1130 Inv. Nr. 76273/1130	Skerdėjų g. 2, 4, 6 2007	AS 356	Plokštinis		
Charakteristika. Detaliai ištyrus plokštinio koklio bandinio **Nr. 237** (L/Nr. 1130) paviršius, nustatyta, kad jie nelygūs, grublėti, vietomis pasišerpetoję. Pėdsakų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						
241.	L/Nr. 417 Inv. Nr. 66398	Jono g. 3 1999–2000	AS 254	Kampinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus kampinio koklio bandinio **Nr. 241** (L/Nr. 417) vidinius paviršius, nustatyta, kad ant sienelės krašto yra užsifiksavę 5 įspaustiniai pirštų pėdsakai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad pėdsakų paviršiai labai nelygūs, gūbrėti, daugelyje vietų pasišerpetoję. Vietomis yra užsifiksavusios atskiros papiliarinės linijos, tačiau jose užsifiksavę tik keletas individualių požymių, kurie nesudaro individualaus požymių komplekso, būtino asmens identifikavimui. Išvada: pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.						
242.	L/Nr.-	Tomo g. 8, 10, 10a PV, g. 1,6	AS-	Plokštinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 242** vidinius paviršius, nustatyta, kad ant sienelės krašto yra užsifiksavę 7 daliniai įspaustiniai pirštų pėdsakai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad pėdsakų kairėje pusėje yra užsifiksavę dinaminiai pėdsakai, o dešinės pusės paviršiai yra pasišerpetoję, juose neužsifiksavę papiliarinių linijų fragmentai, tinkami asmens identifikavimui. Išvada: pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.						
243.	L/Nr. 250 Inv. Nr. 66231	Jono g. 3 1999–2000	AS 254	Plokštinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 243** (L/Nr. 250) vidinius paviršius, nustatyta, kad ant sienelės vidinio paviršiaus pačiame kampe yra užsifiksavęs labai neryškus, 1x8x13 mm dydžio įspaustinis piršto pėdsakas. Jį detaliai ištyrus, nustatyta, kad pėdsake yra užsifiksavęs papiliarinių linijų fragmentas. Jį detaliai ištyrus, nustatyta, kad papiliarinės linijos labai neryškios, deformavusios, jose yra užsifiksavę tik keletas požymių, kurie nesudaro individualaus požymių komplekso, būtino asmens identifikavimui. Išvada: pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.						
244.	L/Nr. 124 Inv. Nr. 66110	Jono g. 3 1999–2000	AS 254	Plokštinis		
Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 244** (L/Nr. 124) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, grublėtas. Vietomis užsifiksavę darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Atspaudų, tinkamų asmens identifikavimui, nėra.						

245.	L/Nr. 60 Inv. Nr. 66053	Jono g. 3 1999–2000	AS 254	Plokštinis	

Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 245** (L/Nr. 60) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio vidinį paviršių, nustatyta, kad jis nelygus, vietomis padengtas pašaline medžiaga. Prie dirbinio lūžio vietos ant kaklelio išorinės pusės, 1x11 mm dydžio plote užsifiksavęs papiliarinių linijų fragmentas. Jį detaliai ištyrus, nustatyta, kad jame užsifiksavę tik keletas individualių požymių, kurie nesudaro unikalaus požymių komplekso, būtino asmens identifikavimui. Išvada: pirštų pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

246.	L/Nr. 365 Inv. Nr. 66346	Jono g. 3 1999–2000	AS 254	Karnizinis	

Charakteristika. Apžiūrėjus karnizinio koklio bandinio **Nr. 246** (L/Nr. 365) paviršius, nustatyta, kad ant apatinio ir viršutinio kraštų sienelių yra užsifiksavę po vieną įspaustinį piršto pėdsaką. Detaliai ištyrus viršutiniame krašte užsifiksavusį pėdsaką, nustatyta, kad jame užsifiksavo labai neryškus papiliarinių linijų fragmentas, kurį ištyrus, nustatyta, kad jame neužsifiksavo asmens identifikavimui pakankamas požymių kiekis. Apatiniame krašte užsifiksavusio pėdsako paviršius lygus, jame nėra iškilimų, kurie galėtų būti papiliarinio rašto fragmentas. Išvada: pirštų pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

247.	L/Nr. 478 Inv. Nr. 66464	Jono g. 3 1999–2000	AS 254	Karūninis	

Charakteristika. Apžiūrėjus karūninio koklio bandinio **Nr. 247** (L/Nr. 478) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio vidinį paviršių, nustatyta, kad jis vietomis patamsėjęs, atsišerpetojęs, labai nelygus, jame atsispaudę daugybiniai darbinio įrankio paviršiaus dinaminiai pėdsakai. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

248.	L/Nr. 685 Inv. Nr. 41726	TOM–DV sklypas 1989	AS 10	Plokštinis	

Charakteristika. Apžiūrėjus plokštinio koklio bandinio **Nr. 248** (L/Nr. 685) paviršius, nustatyta, kad įspaustinių pirštų pėdsakų nėra. Detaliai ištyrus dirbinio vidinį paviršių, nustatyta, kad jis labai nelygus. Viršutinės dalies centre 5x7 mm dydžio plote užsifiksavęs silpnai išreikštas papiliarinių linijų fragmentas. Jį ištyrus, nustatyta, kad jame neužsifiksavę individualūs papiliarinio rašto elementai, būtini asmens identifikavimui. Pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

249.	L/Nr. 33	Grįžgatvio g. 4 2010	AS 426	Kampinis	

Charakteristika. Apžiūrėjus kampinio koklio bandinio **Nr. 249** (L/Nr. 33) vidinius paviršius, nustatyta, kad čia yra užsifiksavę du vienas šalia kito išsidėstę įspaustiniai pirštų pėdsakai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad vieno pėdsako paviršius yra lygus, jame neužsifiksavę iškilimai, kurie galėtų būti papiliarinio rašto pėdsakai. Tuo tarpu kitas pėdsakas yra dalinis. Jame užsifiksavę keletas deformavusių papiliarinių linijų atspaudų, kuriuose nėra individualių požymių. Išvada: pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

251.	L/Nr. 107 Inv. Nr. 41.154	TOM–DV sklypas 1987	AS 9	Kampinis nišinis	

Charakteristika. Apžiūrėjus koklio bandinio **Nr. 251** (L/Nr. 107) vidinius paviršius, nustatyta, kad čia yra užsifiksavę 3 įspaustiniai pirštų pėdsakai. Juos detaliai ištyrus, nustatyta, kad pėdsakų paviršiai labai nelygūs, grublėti, vietomis užsifiksavusios pavienės papiliarinės linijos, kurios nesudaro vientiso fragmento. Išvada: pėdsakų, kurie galėtų būti tinkami asmens identifikavimui, nėra.

702 lent. Klaipėdos koklių molio masės mikroskopiniai vaizdai
(K – vaizdo didinimo kartai)

B-Nr. 230_7K. Puodyninis (?) (Tiltų g. 6A, 1980 m., Nr.-, MLIM)

B-Nr. 139_8K. Puodyninis (Teatro a., 1985 m., MLIM fondai)

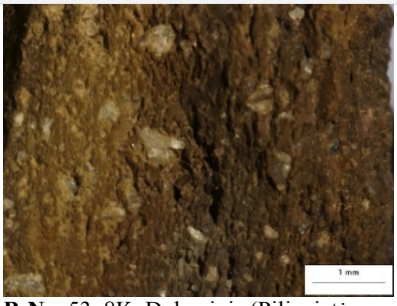

B-Nr. 53_8K. Dubeninis (Piliavietė, 1976 m., Nr. 498, MLIM)

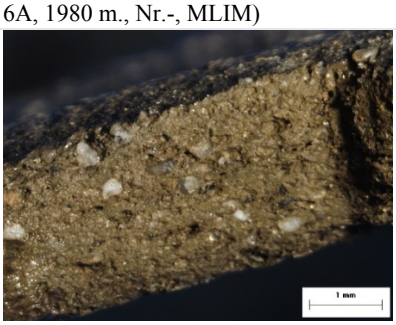

B-Nr. 64_8K. Dubeninis (Piliavietė, 1976 m., Nr. 493, MLIM)

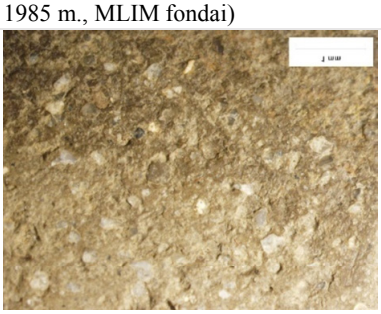

B-Nr. 66_8K. Dubeninis (Piliavietė, 1978 m., Nr. 2, MLIM)

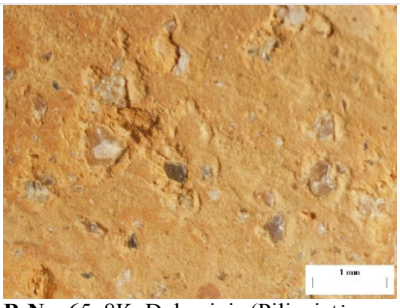

B-Nr. 65_8K. Dubeninis (Piliavietė, 1975 m., Nr. 577, MLIM)

B-Nr. 199_16K. Dubeninis (Teatro a., 1985 m., Nr. 743, MLIM)

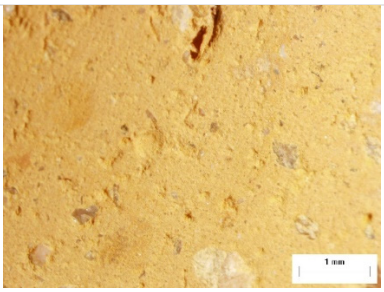

B-Nr. 58_8K. Dubeninis (Piliavietė, 1976 m., Nr. 454, MLIM)

B-Nr. 110_8K. Dubeninis (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T2503, MLIM)

↑ XV a. II pusė – XVI a. pradžia/I pusė

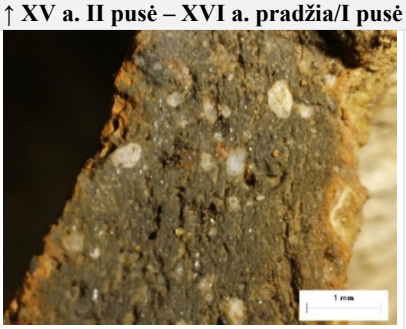

B-Nr. 144_8K. Plokštinis (rozetė) (Teatro a., 1986 m., Nr. 1151, MLIM)

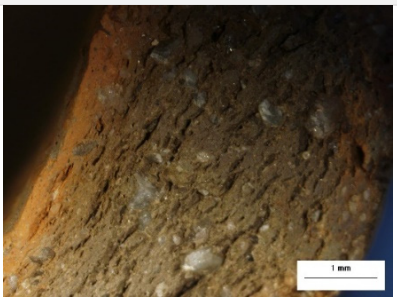

B-Nr. 120_8K. Plokštinis (rozetė) (Teatro a., 1985 m., Nr. 512, MLIM)

B-Nr. 120_8K. Plokštinis (rozetė) (Teatro a., 1985 m., Nr. 512, MLIM)

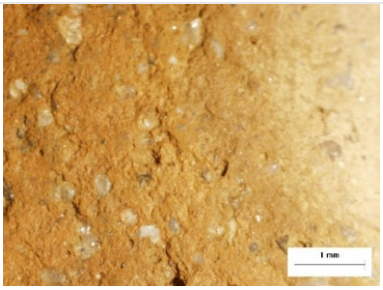

B-Nr. 147_8K. Plokštinis (dumbantis apskritimas) (Teatro a., 1986 m., Nr. 1154, MLIM)

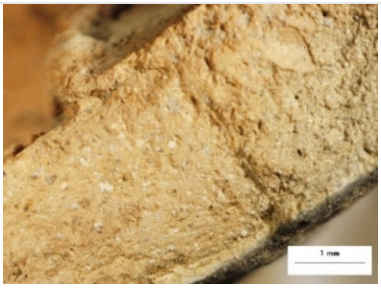

B-Nr. 140_8K. Plokštinis (pumpuras) (Teatro a., 1985–1986 m., Nr.-, MLIM)

B-Nr. 141_8K. Plokštinis (rozetė) (Teatro a., 1985–1986 m., Nr.-, MLIM)

B-Nr. 148_8K. Plokštinis (polichrominis) (Teatro a., 1986 m., Nr. 1199, MLIM)

B-Nr. 212_12.5K. Plokštinis (kaklelis) (Kurpių g. 4, 1980 m., Nr. 139, MLIM)

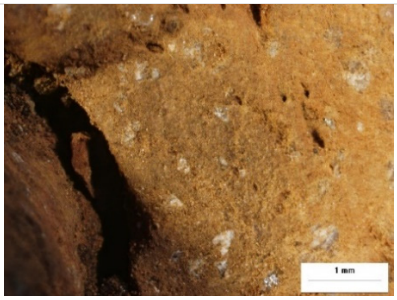

B-Nr. 57_8K. Plokštinis stačiakampis (Šv. Veronika) (Piliavietė, 1968 m., Nr. 5683, MLIM)

↑ XV a. pabaiga – XVI a. pradžia/I pusė

B-Nr. 119_8K. Matrica (augalinis) (Teatro a., 1985 m., Nr. 5325, MLIM)

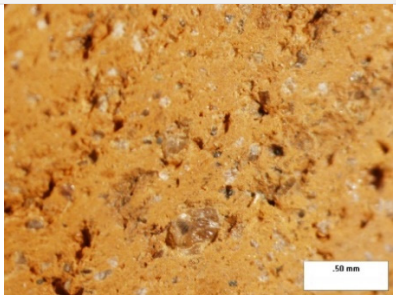

B-Nr. 201_16K. Matrica (artima plakimo scenai?) (Teatro a., 1985 m., Nr. 1899, MLIM)

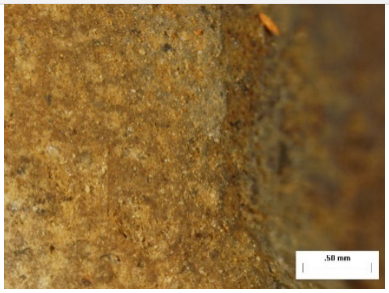

B-Nr. 200_16K. Matrica (dobilo lapai) (Teatro a., 1985 m., Nr. 176, MLIM)

↑ XV a. pabaiga – XVI a. pradžia (matricos)

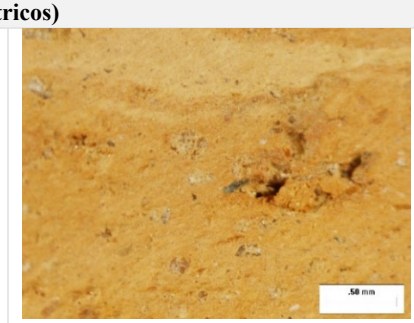

B-Nr. 191_16K. Plokštinis (figūrinis) (Turgaus g. 22, 1984 m., Nr.-, MLIM, AS 60)

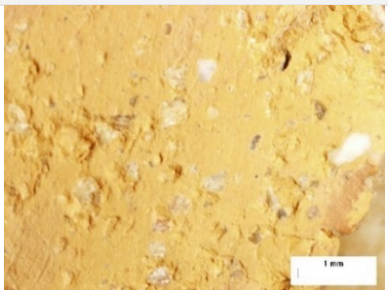

B-Nr. 63_8K. Plokštinis (figūrinis) (Piliavietė, 1977 m., Nr. 16, MLIM)

↑ XVI a. vidurys – II pusė

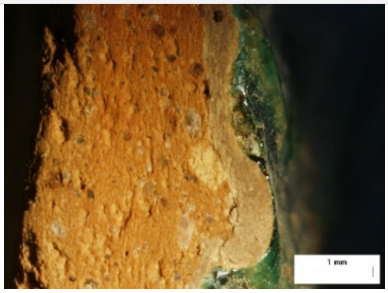

B-Nr. 124_8K. Plokštinis (treliažas) (Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 560, MLIM)

B-Nr. 130_7K. Plokštinis (maureska) (Teatro g. 7, 1986 m., Nr. 33a, MLIM)

B-Nr. 130_8K. Plokštinis (maureska) (Teatro g. 7, 1986 m., Nr. 33a, MLIM)

B-Nr. 129_8K. Plokštinis (maureska) (Teatro g. 7, 1986 m., Nr. 26b, MLIM)

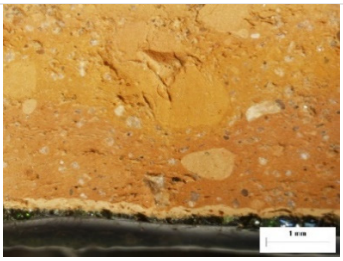

B-Nr. 127_8K. Plokštinis (stilizuotas augalinis) (Teatro g. 7, 1982, Nr. 127, MLIM)

B-Nr. 133_8K. Karnizinis (akanto lapai) (Teatro g. 7, 1986 m., Nr. 65a, MLIM)

B-Nr. 134_8K. Kampinis (augalinis) (Teatro g. 1, 1982 m., Nr.-, MLIM); XVII a. II pusė

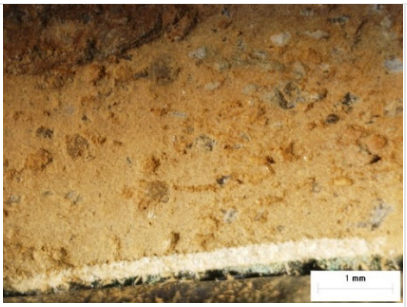

B-Nr. 159_8K. Karnizinis (4 dumbantys kvadratai) (Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 233 (1), MLIM, AS 238)

B-Nr. 181_16K. Plokštinis (dumbantis kvadratas) (Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 233 (1), MLIM, AS 238)

↑ XVI a. pabaiga – XVII a. I pusė

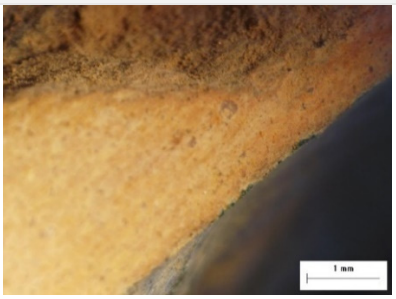

B-Nr. 62_8K. Kampinis (augalinis) (Piliavietė, 1977 m., Nr. 9, MLIM); XVII a. II pusė

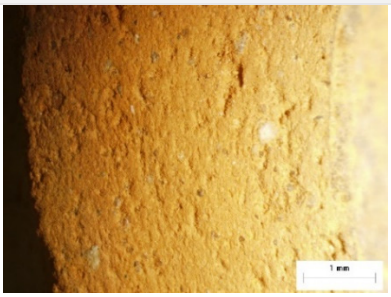

B-Nr. 126_8K. Plokštinis (tulpės) (Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 208, MLIM); XVII a. vidurys

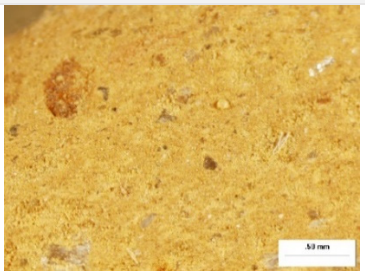

B-Nr. 196_16K. Karūnėlė (gulintis liūtas) (Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 698, MLIM)

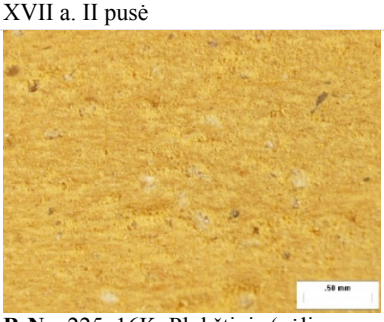

B-Nr. 225_16K. Plokštinis (gėlių vaza po arka) (TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr. 71 (?), MLIM)

B-Nr. 194_16K. Plokštinis (tęstinis ornamentas) (Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 669, MLIM)

B-Nr. 195_16K. Plokštinis (gėlių vaza po arka, povai) (Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 663, MLIM)

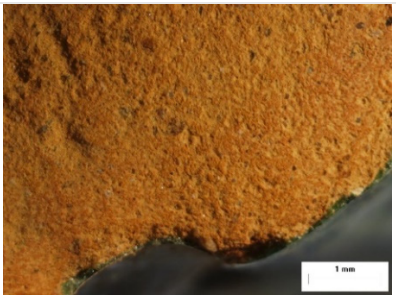

B-Nr. 240_8K. Plokštinis (paukšteliai ovale) (Daržų g. 13, 1980 m., Nr. 477, MLIM)

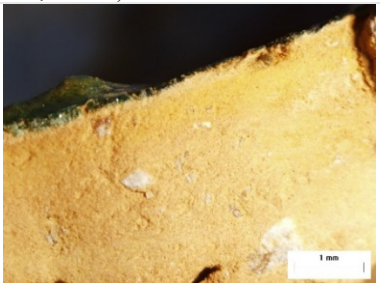

B-Nr. 239_8K. Plokštinis (paukšteliai ovale) (Daržų g. 13, 1980 m., Nr. 477, MLIM)

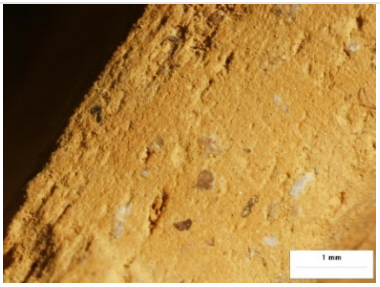

B-Nr. 233_8K. Plokštinis (maureska) (Vytauto g. 5/13, 1994 m., Nr. 45, MLIM)

↑ XVII a. II pusė

B-Nr. 32_8K. Karnizinis (trys žiedai vienoje eilėje/juoda glazūra) (Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1726, MLIM)

B-Nr. 42_8K. Kampinis (susukta spiralė/juoda glazūra) (Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1499, MLIM)

B-Nr. 38_8K. Krosnies valymo angos kamštis (Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 374, MLIM)

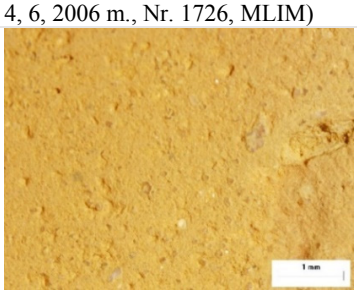

B-Nr. 45_8K. Karnizinis (gėlės žiedas kartuše/juoda glazūra) (Piliavietė, 1977 m., Nr. 83, MLIM)

B-Nr. 229_8K. Frizinis (augalinis/balta-mėlyna glazūros) (Tiltų g. 6A, 1982 m., Nr. 83, MLIM)

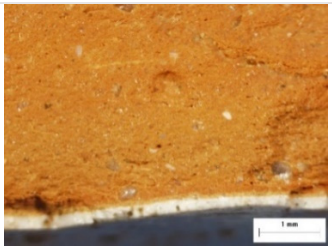

B-Nr. 69_8K. Plokštinis (augalinis/balta glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T1004, MLIM)

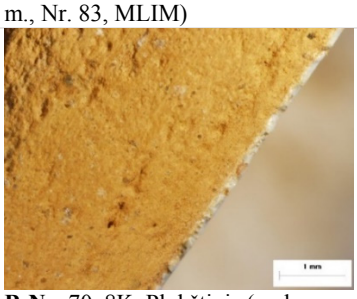

B-Nr. 70_8K. Plokštinis (melsvo pustonio balta glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. 1081, MLIM)

B-Nr. 213_16K. Plokštinis (kartušas/balta glazūra) (Mažoji g. 2, 1982 m., Nr. 213, MLIM)

B-Nr. 213_25K. Plokštinis (kartušas/balta glazūra) (Mažoji g. 2, 1982 m., Nr. 213, MLIM)

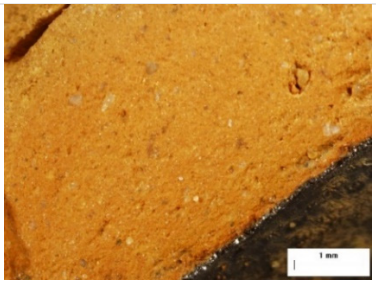

B-Nr. 80_8K. Karnizinis (juoda glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T364, MLIM)

B-Nr. 81_8K. Plokštinis (melsvo pustonio balta glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T544, MLIM)

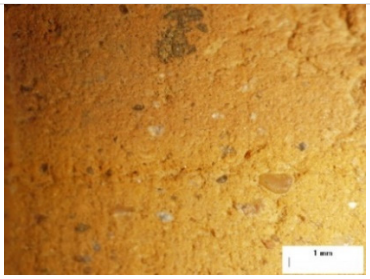

B-Nr.116_8K. Plokštinis (heraldinis, Friedricho II) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T848, MLIM)

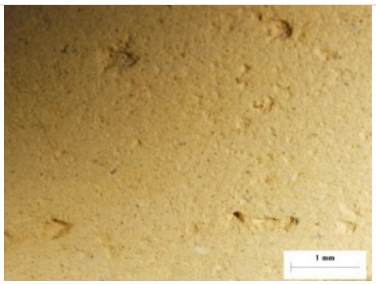

B-Nr. 104_ 8K. Juostinis (balta glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T269, MLIM)

B-Nr. 250_16K. Plokštinis (dvigalvis erelis po karūna/juoda glazūra) (Didžioji Vandens g., 1985 m., Nr. 235, MLIM)

B-Nr. 115_8K. Plokštinis (kartušas/balta glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr.-, MLIM)

↑ XVII a. pabaiga – XVIII a.

703 lent. Glazūrų paviršiaus mikroskopiniai vaizdai

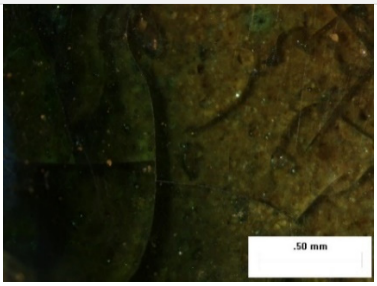

B-Nr. 194_16K. Plokštinis (tęstinis ornamentas) (Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 669, MLIM)

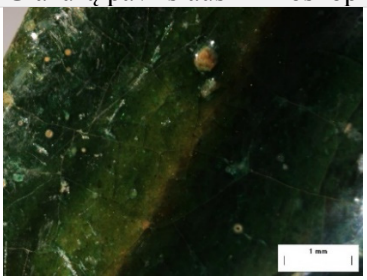

B-Nr. 239_8K. Plokštinis (paukšteliai ovale) (Daržų g. 13, 1980 m., Nr. 477, MLIM)

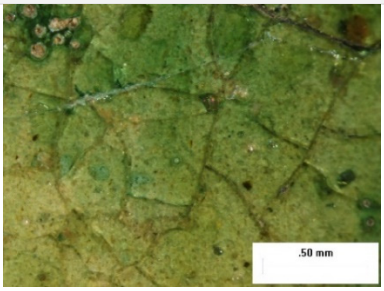

B-Nr. 195_12.5K. Plokštinis (gėlių vaza po arka, povai) (Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 663, MLIM)

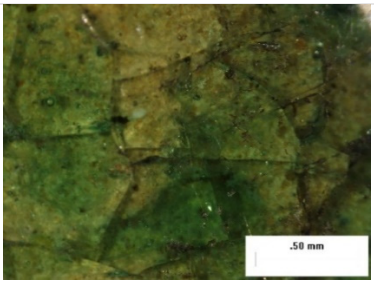

B-Nr. 196_25K. Karūnėlė (gulintis liūtas) (Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 698, MLIM)

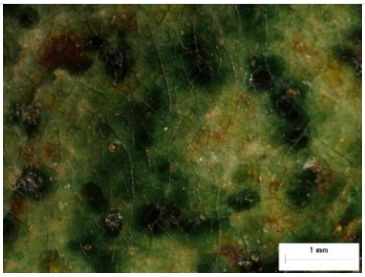

B-Nr. 57_8K. Plokštinis stačiakampis (Šv. Veronika) (Piliavietė, 1968 m., Nr. 56833, MLIM)

B-Nr. 225_8K. Plokštinis (gėlių vaza po arka) (TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr. 71 (?), MLIM)

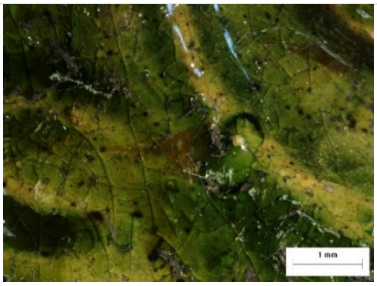

B-Nr. 129_8K. Plokštinis (maureska) (Teatro g. 7, 1986 m., Nr. 26b, MLIM)

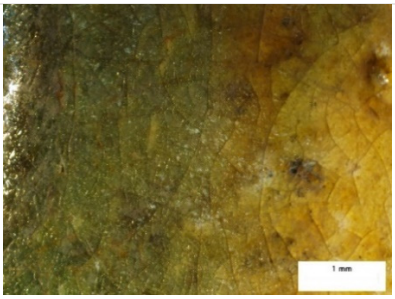

B-Nr. 142_8K. Plokštinis (gotikinis) (Teatro a., 1985 m., Nr. 306, MLIM)

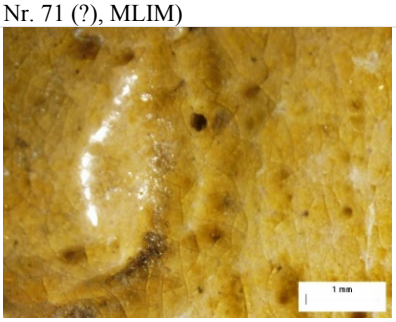

B-Nr. 142_8K. Plokštinis (gotikinis) (Teatro a., 1985 m., Nr. 306, MLIM)

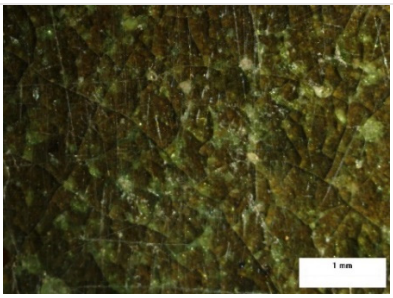

B-Nr. 50_8K. Plokštinis (dvigalvis erelis po karūna) (Piliavietė, 1979 m., Nr. 652 (1), MLIM)

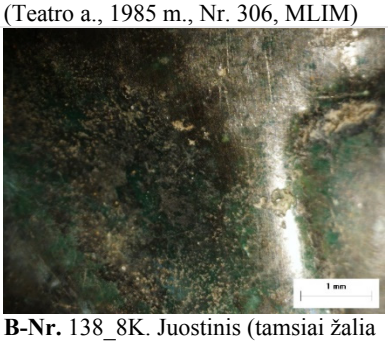

B-Nr. 138_8K. Juostinis (tamsiai žalia glazūra) (MLIM, Nr. 3216)

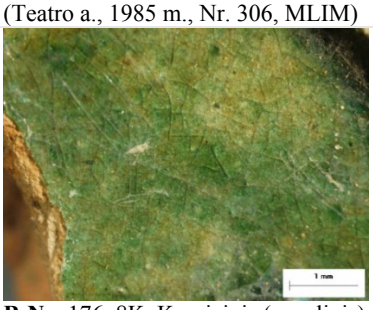

B-Nr. 176_8K. Karnizinis (augalinis) (Turgaus g. 4, 1970–1974 m., Nr. 596, MLIM)

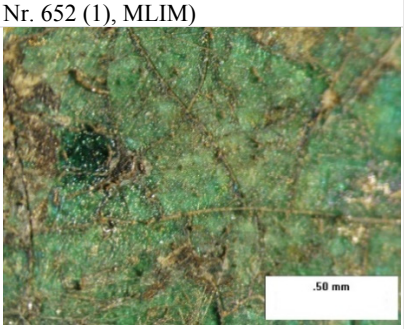

B-Nr. 181_25K. Plokštinis (dumbantis kvadratas) (Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 233 (1), MLIM, AS 238)

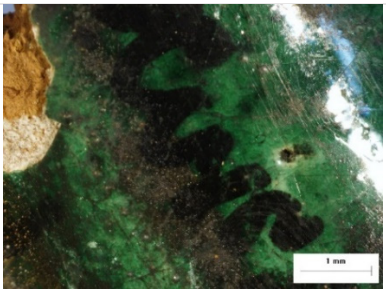

B-Nr. 181_16K. Plokštinis (dumbantis kvadratas) (Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 233 (1), MLIM, AS 238)

B-Nr. 233_8K. Plokštinis (maureska) (Vytauto g. 5/13, 1994 m., Nr. 45, MLIM)

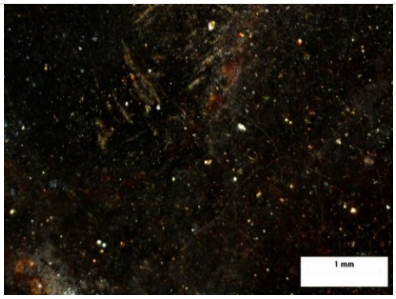

B-Nr. 118_8K. Plokštinis (gėlių žiedai/blizgi glazūra) (Tomo g. 20, 22 ir Didžioji Vandens g. 2, 1985 m., Nr. 42, MLIM)

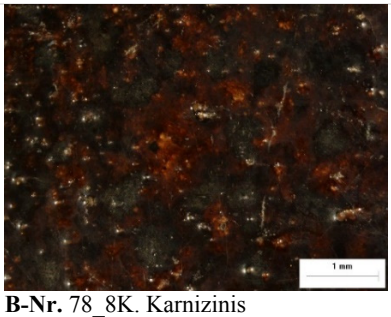

B-Nr. 78_8K. Karnizinis (augalinis/matinė glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr.T369, MLIM)

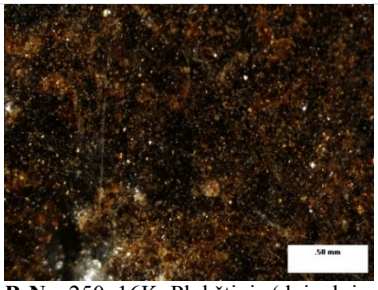

B-Nr. 250_16K. Plokštinis (dvigalvis erelis po karūna/juoda glazūra) (Didžioji Vandens g., 1985 m., Nr. 235, MLIM)

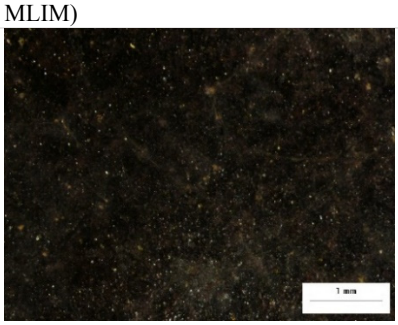

B-Nr. 171_8K. Plokštinis (augalinis/juoda glazūra) (Turgaus g. 33, 35, 1980 m., Nr. 103, MLIM)

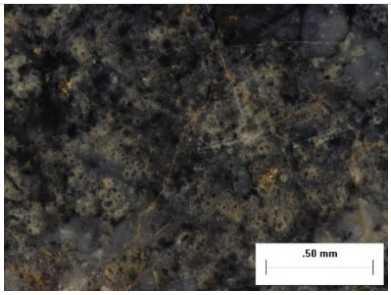

B-Nr. 189_25K. Plokštinis (Apreiškimo scena/persimaišiusios glazūros) (Turgaus a./Galinio Pylimo g. 6, 1983 m., Nr. 209, MLIM)

B-Nr. 222_7K. Karūninis (augalinis/dvispalvė glazūra) (Didžioji Vandens g. (planuotoje I. Simonaitytės bibliotekos vietoje), 1985 m., Nr. 213, MLIM)

B-Nr. 55_8K. Plokštinis (FWC) (Piliavietė, 1976 m., Nr. 55, MLIM)

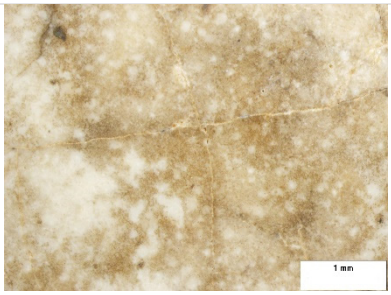

B-Nr. 69_8K. Plokštinis (augalinis/balta glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T1004, MLIM)

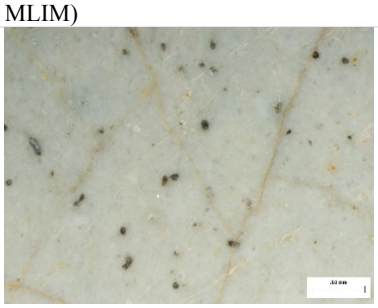

B-Nr. 70_12.5K. Plokštinis (melsvo pustonio balta glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. 1081, MLIM)

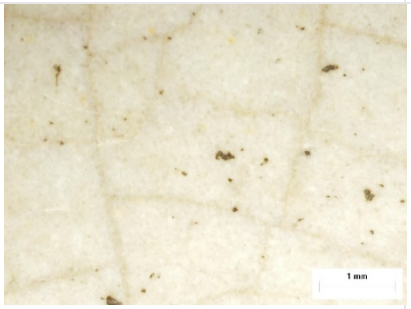

B-Nr. 81_8K. Plokštinis (melsvo pustonio balta glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T544, MLIM)

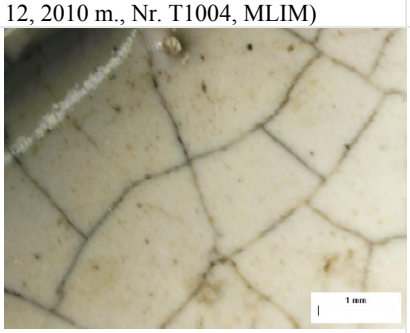

B-Nr. 104_8K. Juostinis (balta glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T269, MLIM)

↓ **704 lent.** Atrinktų bandinių molio masės cheminiams tyrimams suvestinė

B–Nr. 123. Puodyninis (Teatro a., 1985 m., Nr. 506, MLIM, AS 56)	**B–Nr. 256.** Puodyninis (Piliavietė, 2014 m., Nr. 25, MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Za–08)	
↑ XIV a. II pusė		
B–Nr. 64. Dubeninis (Piliavietė, 1976 m., Nr. 453, MLIM, AS 31)	**B–Nr. 66.** Dubeninis (Piliavietė, 1978 m., Nr. 2, MLIM, AS 32)	**B–Nr. 253.** Dubeninis (Piliavietė, 2014 m., Nr. 4, MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Za–08)	**B–Nr. 254.** Dubeninis (Piliavietė, 2014 m., Nr. 43, MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Za–08)
↑ XV a. II pusė			
B–Nr. 30. Karūninis (angobas) (Teatro a., 1986 m., Nr. 1318, MLIM, AS 269)	**B–Nr. 57.** Plokštinis stačiakampis (Šv. Veronika/žalia glazūra/angobas) (Piliavietė, 1968 m., Nr. 5683, MLIM, AS 30)	**B–Nr. 117.** Karnizinis (augalinis/angobas) (Teatro a., 1985 m., Nr. 518, MLIM, AS 56)	**B–Nr. 119.** Matrica (augalinis) (Teatro a., 1985 m., Nr. 564, MLIM, AS 56)
B–Nr. 120. Plokštinis (rozetė/angobas) (Teatro a., 1985 m., Nr. 512, MLIM, AS 56)	**B–Nr. 147.** Plokštinis (dumbantis apskritimas/angobas) (Teatro a., 1986 m., Nr. 345, MLIM, AS 56)	**B–Nr. 168.** Plokštinis stačiakampis (Madona su Kūdikėliu/žalia glazūra, perdegusi/angobas) (Turgaus g. 9/11 – Jono g., 1970–1974 m., Nr. 642, MLIM, AS-)	**B–Nr. 180.** Patrica/smailė (Teatro a., 1986 m., Nr. 1890, MLIM, AS 269)
B–Nr. 192. Patrica (Švč. Mergelė Marija/ Nukryžiavimo scena) (Teatro a., 1986 m., Nr. 1890, MLIM, AS 269)	**B–Nr. 200.** Matrica/karūnėlė (Teatro a., 1985 m., Nr. 176, MLIM, AS 56)	**B–Nr. 201.** Matrica (artima plakimo scenai (?)) (Teatro a., 1986 m., Nr. 1899, MLIM, AS 269)	**B–Nr. 152.** Patrica (vyro biustas) (Teatro a., 1986 m., Nr. 1355, MLIM, AS 269)
↑ XV a. pabaiga/XVI a. pradžia			
B–Nr. 210. Koklio kaklelis (Kurpių g. 4, 1980 m., Nr. 90, MLIM, AS 73)	**B–Nr. 210a**[1] Molio tinkas (Kurpių g. 4, 1980 m., Nr. 90, MLIM, AS 73)	**B–Nr. 163.** Krosnies molio tinkas (Turgaus g. 9/11 – Jono g., 1970–1974 m., Nr.-, MLIM, AS-)[2]	
↑ 1520–1540 m.		↑ XVI a. I ketvirtis	

[1] Diagramose prie bandinio nėra raidės a

[2] Diagramoje nurodytas 1520–1540 m. laikotarpis

B–Nr. 269. Frizinis (grifono kova su liūtu/žalia glazūra/angobas) (Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 232, MLIM, AS 238)	**B–Nr. 257.** Plokštinis (Christine iš Hesenno /žalia glazūra/angobas) (Didžioji Vandens g. 18, 2008 m., Nr.-, BRIAI)	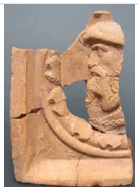 **B–Nr. 273.** Plokštinis (Ferdinandas I) (Skveras prie Mėsininkų ir Kurpių g., 1987 m., Nr. 86, MLIM, AS 92)	**B–Nr. 274.** Karūninis (palmetė/žalia glazūra/angobas) (Kurpių g. 3, 2007/2008 m., Nr. P–10330/1738, MLIM, AS-)
B–Nr. 159. Karnizinis (keturi dumbantys kvadratai/žalia glazūra/angobas) (Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 233 (1), MLIM, AS 238)	**B–Nr. 275**. Frizinis (medžioklės scena/žalia glazūra/angobas) (Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 2383, MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02)		
↑ XVI a. vidurys – II pusė			
B–Nr. 261. Patrica (maureska) (Turgaus g. 37, 2012 m., Nr. 1351, MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02)	**B–Nr. 262.** Matrica (maureska) (Turgaus g. 37, 2012 m., Nr. 1339, MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02)	**B–Nr. 263.** Plokštinis (maureska/žalia glazūra/angobas) (Turgaus g. 37, 2012 m., Nr. 1416, MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02)	**B–Nr. 264.** Plokštinis (treliažas/žalia glazūra/angobas) (Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 2394, MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02)
B–Nr. 270. Karnizinis (treliažas/žalia glazūra/angobas) (TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr. 1735, MLIM, AS 10)			
↑ XVI a. I a pabaiga – XVII a. I pusė			
B–Nr. 33. Kampinis (stilizuotas geometrinis/žalia glazūra/angobas) (Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 2027, MLIM, AS-)	**B–Nr. 37.** Karnizinis (angeliuko veidukas/mėlyna-balta glazūros/angobas) (Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1833, MLIM, AS-)	**B–Nr. 38.** Krosnies valymo angos kamštis (Žvejų g. 10, 2006 m., Nr. 374, MLIM, AS 347)	**B–Nr. 41.** Karūninis (žalia glazūra) (Žvejų g. 8, 2006 m., Nr. 284, MLIM, AS-)
B–Nr. 268. Matrica (karnizinis/stilizuotas moters veidas) (Didžioji Vandens g. 20A, 1996 m., Nr. 1, MLIM, AS 163)	**B–Nr. 166.** Karnizinis (rugiagėlės su granato vaisiumi/žalia glazūra/angobas) (Turgaus a. 3, 1983 m., Nr. 312, MLIM, AS 73)	**B–Nr. 184.** Plokštinis (gėlių vaza po arka/žalia glazūra, oksidavusi/angobas?) (Turgaus g. 23, Nr.-, MLIM, AS 146)	**B–Nr. 271.** Karūninis (gulintis liūtas/žalia glazūra/angobas) (TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr. 763, MLIM, AS 10)

B–Nr. 272. Karūninis (kartušas/stilizuotas veidas) (Tomo g. 8, 10, 10A, 1977 m., Nr.-, MLIM, AS 368)	**B–Nr. 196.** Karūninis (gulintis liūtas/žalia glazūra/angobas) (Teatro g. 7, 1982 m., Nr. 698, MLIM, AS 53)	**B–Nr. 36.** Frizinis (žirgelis su antropomorfine figūra/žalia glazūra/angobas) (Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1834, MLIM, AS-)	
↑ XVII a. II pusė			
B–Nr. 55. Plokštinis (FWC/balta glazūra) (Piliavietė, 1976 m., Nr. 752, Nr. 31, MLIM, AS 31)	**B–Nr. 81.** Plokštinis (melsvo pustonio balta glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. T544, MLIM, AS-)	**B–Nr. 98.** Juostinis (balta glazūra) (Sukilėlių g. 12, 2010 m., Nr. 191, MLIM, AS-)	**B–Nr. 179.** Karnizinis (reljefinis/balta glazūra) (Tiltų g. 14, 1988 m. Nr. 14, MLIM, AS 77)
B–Nr. 190. Frizinis (rugiagėlės, granato vaisius) (Turgaus g. 20, 1982 m., Nr. 42, MLIM, AS 190)	**B–Nr. 202.** Indas (balta glazūra/angobas) (Turgaus a. 12, 1997 m., Nr.-, MLIM, AS-)	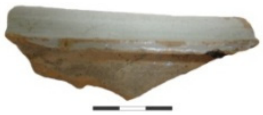 **B–Nr. 203.** Juostinis (balta glazūra/angobas) (Turgaus a. 12, 1997 m., Nr.-, MLIM, AS-)	**B–Nr. 227.** Frizinis (stilizuotos pynės) (Šaltkalvių g. 2, 1976 m., Nr. 101, MLIM, AS-)
B–Nr. 248. Plokštinis (augalinis/juoda glazūra) (TOM–DV sklypas, 1989 m., Nr. 685, MLIM, AS 10)	**B–Nr. 255.** Molio tinkas nuo koklio (Skerdėjų g. 2, 6, 8, 2007 m., Nr. 1608,MLIM, AS 356)[3]	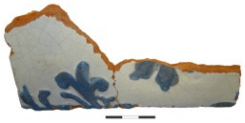 **B–Nr. 258.** Plokštinis (augalinis/balta–mėlyna glazūros/angobas) (Turgaus g. 37, 2012 m., Nr. 28 (16), MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02)	**B–Nr. 32.** Karnizinis (trys žiedai vienoje eilėje/juoda glazūra) (Žvejų g. 4, 6, 2006 m., Nr. 1726, MLIM, AS-)
↑ XVII a. pabaiga – XVIII a.			
B–Nr. 260. Čerpė (ženklinimas – raidė H širdies formos apvade/importas iš Olandijos) (Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 2948, MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02)	**B–Nr. 266.** Čerpė (ženklinimas – raidė G/importas iš Olandijos) (Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 2948, MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02)	**B–Nr. 267.** Čerpė (ženklinimas – raidė X/importas iš Olandijos) (Turgaus g. 37, 2013 m., Nr. 2108, MLIM, AS-; BRIAI 904 (475.5) Na–02)	
↑ Importas			
B–Nr. 276. Plyta (vietinė/ženklinimas – F. F. MEMEL) (MLIM)	**B–Nr. 277.** Plyta (vietinė/ženklinimas – užrašas ..ING...MEL) (MLIM)	**B–Nr. 278.** Molio tinkas (Piliavietė, 1977 m., Nr. 33, MLIM)	
↑ Vietinė produkcija			

[3] Dendrogramoje įsivėlusi klaida

705 lent. Koklių glazūrų bandinių suvestinė

Glazūros bandinio (GB) Nr.	Radinio Nr. (L/Nr.) (neinventorintas – NI)	Radavietė, tyrimų metai	Radinio datavimas Koklio tipas Glazūros apibūdinimas	Nuotrauka	Priartintas vaizdas
↓ Tamsiai žalia spalva					
GB–Nr. 1.	L/Nr. C54	Sukilėlių g. 12/2010	XVI a. pradžia, plokštinis stačiakampis Glazūra: sodriai žalia, nežymiai subėgusi į poras, plonas angobo sluoksnis		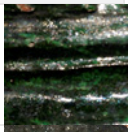
GB–Nr. 6.	L/Nr. 1389	Turgaus g. 37/2012	XVI a. pabaiga – XVII a. I pusė, dubeninis Glazūra: tamsiai žalia, padengta gana tolygiai, be angobo (vos apsinešusi, patinuota)		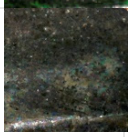
GB–Nr. 8.	NI; Plotas 27, iš 4:9	Turgaus g. 37/2012	XVII a. II ketvirtis – II pusė, plokštinis (paukšteliai ovale) Glazūra: tamsiai žalia, be angobo (vos apsinešusi patina)		
↓ Ryški žalia spalva					
GB–Nr. 2.	L/Nr. C61	Sukilėlių g. 12/2010	XVI a. pradžia, plokštinis stačiakampis Glazūra: žalia, storas angobo sluoksnis		
↓ Rusvai žalia spalva					
GB–Nr. 11.	NI; Plotas 27, iš 6:32	Turgaus g. 37/2012	XVII a. II pusė, plokštinis, be rėmelio (augalinis ornamentas) Glazūra: rusvai žalia, gelsvas angobas, tolygiai padengta		
GB–Nr. 4.	L/Nr. 56	Turgaus g. 37/2012	XVI a. vidurys, plokštinis (dumbantis kvadratas) Glazūra: rusvai žalia, gana tolygiai padengta ant angobo		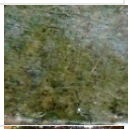
GB–Nr. 33.	L/Nr. 41 (nuskeltas)	Klaipėdos piliavietė/ 2014	XV a. pabaiga – XVI a. pradžia, dubeninis Glazūra: žalia, netolygiai padengta, yra tamsesnių intarpų, angobas neišsiskiria		
GB–Nr. 3.	L/Nr. 3128	Turgaus g. 37/2012	XVI a. vidurys, plokštinis (dumbantis kvadratas) Glazūra: rusvai žalia, padengta gana tolygiai ant angobo (mėginyje įbrėžimai)	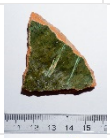	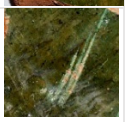
GB–Nr. 13.	NI; Sektorius 1, iš 5:12	Turgaus g. 37/2013	XX a., plokštinis (fabrikinis) Glazūra: žalia, padengta labai kokybiškai ant balto angobo		
↓ Tamsiai rusvai žalia spalva					
GB–Nr. 5.	L/Nr. 3227	Turgaus g. 37/2013	XVI a. pabaiga – XVII a. I pusė, plokštinis (treliažas) Glazūra: tamsiai rusvai žalia, padengta gana tolygiai ant balto angobo		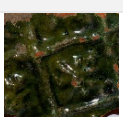
GB–Nr. 12.	NI; Plotas 27, iš 6:23	Turgaus g. 37/2012	XVII a. II pusė, karnizinis (augalinis ornamentas – rugiagėlės) Glazūra: tamsiai rusvai žalia, padengta gana tolygiai ant labai plono angobo sluoksnelio		

GB–Nr. 10.	NI; Plotas 27, iš 4:11	Turgaus g. 37/2012	XVII a. II pusė, karnizinis (augalinis ornamentas – rugiagėlės) Glazūra: tamsiai rusvai žalia, tolygiai padengta, be angobo		
↓ Tamsiai rusvai žalia spalva su patina					
GB–Nr. 7.	NI; Plotas 27, iš 3:28	Turgaus g. 37/2012	XVII a. II ketvirtis – II pusė, plokštinis (paukšteliai ovale) Glazūra: tamsiai rusvai žalia, padengta plonu, persišviečiančiu sluoksniu, be angobo, apsinešusi patina		
GB–Nr. 9.	L/Nr. 2373	Turgaus g. 37/2013	XVII a. II ketvirtis – II pusė, plokštinis (paukšteliai ovale) Glazūra: tamsiai rusvai žalia, be angobo, labai apsinešusi patina	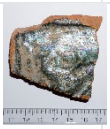	
↓ Ruda (vos žalsvo atspalvio) spalva					
GB–Nr. 32.	L/Nr. 95 (nuskeltas)	Klaipėdos piliavietė/ 2014	XV a. pabaiga – XVI a. pradžia, dubeninis Glazūra: ruda (vos žalsvo atspalvio), su priemaišomis, padengta be angobo	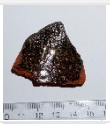	
GB–Nr. 31.	L/Nr. 9 (nuskeltas)	Klaipėdos piliavietė/ 2014	XV a. pabaiga – XVI a. pradžia, dubeninis Glazūra: ruda (vos žalsvo atspalvio), tolygiai padengta, be angobo		
GB–Nr. 28.	L/Nr. 2407 (nuskeltas)	Turgaus g. 37/2013	XVII a. II pusė, dubeninis Glazūra: ruda (vos žalsvo atspalvio), tolygiai padengta, tačiau su tamsesniais taškeliais, be angobo		
↓ Ruda spalva					
GB–Nr. 30.	L/Nr. 75 (nuskeltas)	Klaipėdos piliavietė/ 2014	XV a. pabaiga – XVI a. pradžia, dubeninis Glazūra: ruda, tolygiai padengta, be angobo, blizgi	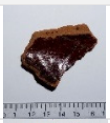	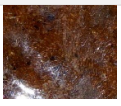
GB–Nr. 27.	L/Nr. 1375 (4) (nuskeltas)	Turgaus g. 37/2013	XVII a. II pusė, dubeninis Glazūra: ruda, tolygiai padengta, tačiau su tamsesniais taškeliais, be angobo		
GB–Nr. 29.	NI; Sektorius 1, iš 5:1	Turgaus g. 37/2013	XX a., plokštinis (fabrikinis) Glazūra: ruda, labai tolygiai padengta, vos suskeldėjusi		
↓ Juodai ruda spalva					
GB–Nr. 15.	NI; Plotas 29, iš 9:23	Turgaus g. 37/2013	XVII a. pabaiga – XVIII a., plokštinis (dvigalvis erelis) Glazūra: juodai ruda, be angobo, matinė		
GB–Nr. 14.	NI; Plotas 31, iš 6:21	Turgaus g. 37/2013	XVII a. pabaiga – XVIII a., plokštinis (dvigalvis erelis) Glazūra: juodai ruda, be angobo, blizgi		

↓ Juoda spalva					
GB–Nr. 16.	NI; Plotas 29, iš 9:19	Turgaus g. 37/2013	XVII a. pabaiga – XVIII a., plokštinis (augalinis ornamentas) Glazūra: juoda, be angobo, matinė		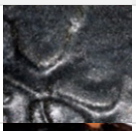
GB–Nr. 18.	NI; Plotas 19, iš 1:11	Turgaus g. 37/2012	XVIII a., plokštinis (augalinis ornamentas su palmete) Glazūra: juoda, be angobo, blizgi		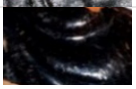
↓ Dvisluoksnis: balta ir juoda spalvos					
GB–Nr. 17.	NI; Plotas 29, iš 9:21	Turgaus g. 37/2013	XVII a. pabaiga – XVIII a., plokštinis (augalinis ornamentas) Glazūra: dvisluoksnė, apačioje padengta balta, ant viršaus – juoda spalva		
↓ Mėlyna spalvos					
GB–Nr. 19.	NI; Sektorius 5, iš 36:11	Turgaus g. 37/2013	XVIII a. I pusė, koklio dalis (augalinis ornamentas – rugiagėlės) Glazūra: dvisluoksnė mėlyna (gėlės žiedas), be angobo, truputį apsinešusi		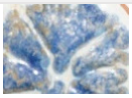
GB–Nr. 20.	L/Nr. 23 (nuskeltas)	Turgaus g. 37/2012	XVIII a. I pusė, juostinis Glazūra: mėlyna spalva, tolygiai padengta, be angobo		
GB–Nr. 21.	NI; Sektorius 6, iš 44:4	Turgaus g. 37/2013	XVIII a. I pusė, koklio dalis (augalinis ornamentas – rugiagėlės) Glazūra: mėlyna spalva, padengta ant gelsvo angobo, ji susiliejusi su baltos glazūros fonu (gamybos defektas)		
GB–Nr. 22.	NI; Plotas 27, iš 1:12	Turgaus g. 37/2013	XX a., plokštinis (fabrikinis) Glazūra: mėlyna spalva, tolygiai (labai kokybiškai) padengta ant storo balto angobo		
↓ Balta spalva					
GB–Nr. 23.	NI; Plotas 26H, iš 1:15	Turgaus g. 37/2012	XVIII a., plokštinis Glazūra: balta spalva, padengta be angobo, stambiai suskeldėjusi		
GB–Nr. 24.	NI; Plotas 27, iš 1:16	Turgaus g. 37/2012	XVIII a., plokštinis (augalinis ornamentas su palmete) Glazūra: balta spalva, padengta be angobo, smulkiai suskeldėjusi	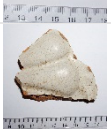	
GB–Nr. 25.	NI; Plotas 29, iš 8:15	Turgaus g. 37/2013	XVIII a., plokštinis Glazūra: balta spalva, be angobo, smulkiai suskeldėjusi, apsinešusi		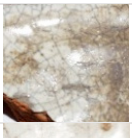
GB–Nr. 26.	NI; Sektorius 5, iš 36:11	Turgaus g. 37/2013	XVIII a., plokštinis Glazūra: balta spalva (tiriama) – fonas, mėlyna – reljefas, be angobo, smulkiai suskeldėjusi, apsinešusi	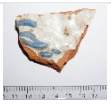	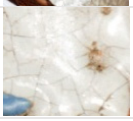

1XRF. Energijos dispersijos rentgeno fluorescencijos spektrometras *Spectro Xepos*

2XRF. Bandinių gamybos įrankiai

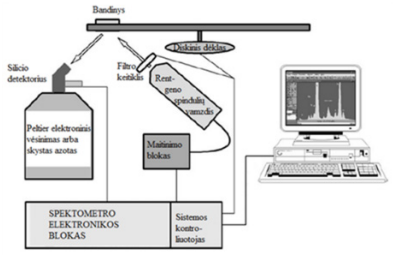

3XRF. Principinė rentgeno fluorescencinio aktyvavimo/švitinimo schema

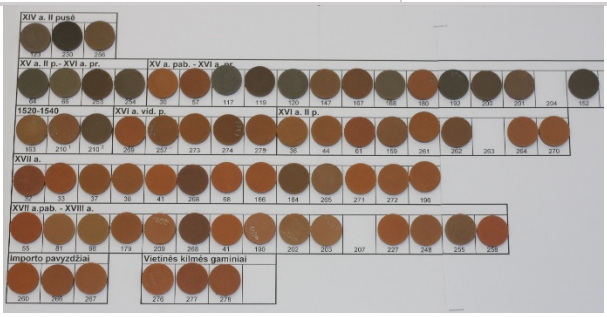

4XRF. Klaipėdos koklių paruošti molio masės tabletuoti bandiniai (*R. Taraškevičiaus nuotr.)*

5XRF. Tiesioginiam švitinimui paruošti glazūruotosios keramikos monolitai (parodomieji pavyzdžiai iš TARAŠKEVIČIUS, Ričardas ir kt...., p. 365, pav. 2)

706 pav. Geocheminių tyrimų prietaisai ir jų veikimo principai bei cheminiams tyrimams paruoštų bandinių vaizdai

Analitė	Al	As	Ca	Co	Cu	Fe	Ga	K	Mg	Mn	Na	Nb
VK, %	2.1	23.6	1.8	20.4	5.2	1.9	6.4	1.8	2.4	2.8	5.5	4.0
Analitė	Ni	P	Pb	Rb	S	Si	Sn	Sr	Th	Ti	Zn	
VK, %	2.7	2.8	2.9	1.4	6.6	2.1	13.5	1.2	3.0	2.1	2.7	

Paaiškinimas: VK, % – porinių bandinių analičių kiekių variacijos koeficientas, %

707 1XRF lent. Molio masės porinių bandinių sudėtyje aptiktų analičių neapibėžtis (vidutinis variacijos koeficientas), %

Analitė	**Al**	**As**	**Ca**	**Co**	**Cu**	**Fe**	**K**	**Mg**	**Mn**
VK, %	19.3	12.4	18.4	19.4	20.1	10.7	17.3	20.0	18.2
Analitė	**Na**	**Ni**	**P**	**Pb**	**S**	**Si**	**Sn**	**Ti**	**Zn**
VK, %	19.8	29.2	20.5	10.0	22.6	15.6	15.6	21.0	9.4

Paaiškinimas: VK, % – porinių bandinių analičių kiekių variacijos koeficientas, %

708 2XRF lent. Glazūrų porinių bandinių sudėtyje aptiktų analičių neapibėžtis (vidutinis variacijos koeficientas), %

709 3XRF lent. Mėginių molio masės sudėtyje aptiktieji analičių kiekiai, mg/kg											
Trumpinys/analitė	**Al**	**As**	**Ca**	**Co**	**Cu**	**Fe**	**Ga**	**K**	**Mg**	**Mn**	**Na**
123'P_XIV_IIp	66102	5.9	9010	14	20	34395	18	28132	9408	432	6426
256'P_XIV_Iip	63591	5.9	9556	12	16	33345	17	27349	9496	465	5809
064'D_XV_IIp	86955	3.7	4903	14	20	45834	21	29811	10806	311	5679
066'D_XV_IIp	69558	6.8	14894	14	17	40947	19	26640	8637	555	4946
253'D_XV_IIp	83969	17.8	9094	8	26	46251	16	27497	9248	239	4459
254'D_XV_IIp	85633	3.7	6454	17	22	43359	19	32486	10268	432	4960
030'KR_XV pab-XVI pr	67395	7.0	4208	15	22	32676	14	27753	8889	587	6483
057'PLs_Z_XV pab-XVI pr	64800	7.3	6663	10	40	33372	12	27949	8786	430	6895
117'K_XV pab-XVI pr	75887	5.6	7537	12	23	35847	19	27053	9794	396	6003
119'MA_XV pab-XVI pr	80924	5.9	10788	13	49	50029	16	29228	11185	992	4766
120'PL_XV pab-XVI pr	66690	4.7	7047	12	21	32243	17	26579	8667	286	6483
147'PL_XV pab-XVI pr	67282	5.3	7255	16	23	33081	16	26661	8832	323	6447
168'PLs_Z_XVI pr	70425	4.3	7418	10	25	28056	15	28301	8667	891	6814
180'PA_XV pab-XVI pr	77048	8.6	5590	23	23	40140	19	30359	11716	941	6983
192'PA_XV pab-XVI pr	60165	9.0	13585	22	26	35344	13	23716	7686	988	5520
200'MA_XV pab-XVI prI	69524	6.9	10120	11	24	35104	14	27257	10596	911	5827
201'MA_XV pab-XVI pr	72892	6.9	5299	22	18	38779	18	29184	10936	509	6144
152'PA_XV pab-XVI pr	73690	5.5	10554	15	30	36099	18	28227	10868	992	5489
163'Mt_1520–40	48309	7.1	43856	7	14	21974	12	24071	10535	455	5302
210'KK_1520–40	67634	8.4	5638	19	27	33958	16	27266	8434	519	7262
210'kr/Mt_1520–40	50735	5.3	27805	9	19	21075	12	23808	8288	409	5348
269'F_Z_XVI_IIp	70645	12.0	5591	16	35	36626	13	25771	9044	531	6788
257'PL_Z_XVI_IIp	70811	6.8	4789	12	25	32192	18	28819	9366	478	5774
273'PL_Z_XVI_IIp	72079	8.4	4738	16	21	31924	17	28458	9405	448	6335
275'F_Z_XVI_Iip	67028	7.6	6940	21	21	31790	13	26205	9210	420	7033
274'KR_Z_XVI_Iip	76039	9.8	6321	20	57	34753	13	27144	10218	483	6571
159'F_Z_XVI pab-XVII_pr	70835	10.3	5034	12	35	32386	13	25898	8839	252	7280
261'PA_XVI pab-XVII_pr	84297	13.1	7645	26	33	44591	17	35235	13125	717	6134
262'MA_XVI pab-XVII_pr	74610	7.4	11474	14	41	35647	14	28180	9420	437	5510

709 3XRF lent. Mėginių molio masės sudėtyje aptiktieji analičių kiekiai, mg/kg											
Trumpinys/analitė	**Al**	**As**	**Ca**	**Co**	**Cu**	**Fe**	**Ga**	**K**	**Mg**	**Mn**	**Na**
263'PL_Z_XVI pab-XVII_pr	78981	11.5	4492	20	38	39999	17	37854	12212	749	7272
264'PL_Z_XVI pab-XVII_pr	75892	5.6	5039	8	57	37842	17	33604	11372	304	6934
270'PL_Z_XVI pab-XVII_pr	71174	11.2	6473	11	37	36559	14	27236	9313	307	6973
036'F_Z_XVII_IIp	66983	8.1	15541	9	24	31975	13	26862	10890	468	5298
033'KP_rZ_XVII_IIp	69255	8.6	10960	15	33	34474	15	27471	10959	541	7237
037'K_t.M/B_XVII_IIp	71090	10.6	5876	11	22	33427	13	26827	9305	654	6359
041'KR_r.Z_XVII_IIp	71653	11.7	7320	18	35	36477	14	27070	9744	552	7054
268'MA_XVII_IIp	64432	13.6	8434	16	24	44570	14	25739	8400	507	5836
166'K_r.Z_XVII_IIp	70048	15.8	5334	17	23	34679	12	26609	9278	879	6493
184'PL_o.Z_XVII_IIp	72074	6.2	8888	10	24	31715	14	28493	11234	440	5979
271'KR_Z_XVII_IIp	76769	12.0	5072	17	24	38826	16	33039	11651	585	6529
272'KR_XVII_IIp	68746	6.4	5612	7	20	32640	13	25661	8621	335	6588
196'PL_Z_XVII_IIp	66793	10.1	8727	11	20	32687	13	27009	9435	372	6948
032'K_t.Rd_XVII_pab–XVIII	59744	7.6	4453	15	17	31381	13	24969	6822	595	6395
055'PL_XVII_pab–XVIII	70102	10.6	6200	15	23	35898	14	26557	9290	348	7790
081'PL_B_XVII_pab–XVIII	65828	8.8	47419	26	35	30661	14	27288	17572	426	7456
098'J_XVII_pab–XVIII	57174	9.3	43440	9	24	27312	10	25204	12720	422	7498
179'PL_B_XVII_pab–XVIII	63694	10.3	5340	11	17	30283	9	24665	8335	688	6455
190'F_GM_XVII_pab–XVIII	62940	9.1	30479	12	25	28455	13	26644	15767	395	7921
202'BK_P_XVII_pab–XVIII	62819	10.2	50466	14	27	31159	12	29509	15039	523	7023
203'J_P_XVII_pab–XVIII	64526	10.1	50070	16	28	31157	12	27958	18508	437	7319
227'F_XVII_pab–XVIII	71169	12.8	7132	10	32	32329	13	25761	10734	483	6592
248'PL_J_XVII_pab–XVIII	66372	10.6	9168	16	41	32369	12	26253	9844	462	6666
255'PL_BM_XVII_pab–XVIII	36796	4.1	58983	4	18	17809	10	19928	7571	426	5404
258'PL_BM_XVII_pab–XVIII	68408	20.3	5970	15	19	32931	12	26126	9343	530	7375
260'iC_H_XVIII	69568	9.5	5700	14	22	38008	16	26735	7777	635	6737

709 3XRF lent. Mėginių molio masės sudėtyje aptiktieji analičių kiekiai, mg/kg

Trumpinys/analitė	**Al**	**As**	**Ca**	**Co**	**Cu**	**Fe**	**Ga**	**K**	**Mg**	**Mn**	**Na**
266'iC_G_XVIII	76431	7.7	4538	17	22	38468	17	27749	9767	478	6941
267'iC_X_XVIII	63351	5.3	5694	6	20	30075	14	28301	8793	601	6775
276'vPLy_XIX	58912	6.4	4100	7	13	27466	13	25213	6964	529	5989
277'vPly_XIX	55514	6.4	5494	7	14	25561	12	25261	7594	865	6800
278'Mt	59905	6.7	9644	12	19	28607	13	27979	9317	356	5968

Trumpiniai: P – puodyninis, D – dubeninis, PL – plokštinis, PLs – plokštinis stačiakampis, KR – karūninis, K – karnizinis, J – juostinis, KP – kampinis, MA – matrica, PA – patrica, Mt – krosnies molio tinkas, KS – kamštis, BK – buitinė keramika, iC – importinė čerpė, vPly – vietinė plyta

709 3XRF lent. tęsinys. Mėginių molio masės sudėtyje aptiktieji analičių kiekiai, mg/kg

Trumpinys/analitė	**Nb**	**Ni**	**P**	**Pb**	**Rb**	**S**	**Si**	**Sn**	**Sr**	**Th**	**Ti**	**Zn**
123'P_XIV_IIp	15	35	589	78	134	116	364271	2.0	93	13	3996	82
256'P_XIV_Iip	14	35	737	102	129	183	350412	2.3	87	12	3973	71
064'D_XV_IIp	16	35	1216	86	150	176	390892	2.1	85	16	4217	90
066'D_XV_IIp	16	34	1198	51	138	211	334408	1.8	99	13	4084	93
253'D_XV_IIp	14	32	6914	181	121	152	308049	1.9	112	13	3953	93
254'D_XV_IIp	16	38	2410	194	158	339	345129	0.7	94	15	4346	90
030'KR_XV pab-XVI pr	15	35	479	117	124	116	379857	2.8	78	13	4181	82
057'PLs_Z_XV pab-XVI pr	13	36	370	721	129	596	372482	4.3	84	12	3951	86
117'K_XV pab-XVI pr	16	39	624	52	132	108	357838	2.0	89	14	4455	88
119'MA_XV pab-XVI pr	16	41	6608	171	137	268	321385	3.4	239	14	4326	159
120'PL_XV pab-XVI pr	15	34	427	51	125	123	375045	1.6	84	13	3956	79
147'PL_XV pab-XVI pr	14	36	575	379	126	252	380170	3.9	89	13	4011	80
168'PLs_Z_XVI pr	15	31	1672	155	125	761	384145	1.2	87	12	3853	71
180'PA_XV pab-XVI pr	18	40	811	71	146	142	390892	2.2	82	14	4386	86
192'PA_XV pab-XVI pr	13	29	11499	195	99	594	341521	2.3	186	10	3401	85
200'MA_XV pab-XVI prI	14	33	5820	128	120	235	359041	3.0	187	13	3801	126
201'MA_XV pab-XVI pr	17	35	866	57	143	100	389846	1.5	80	14	4301	81
152'PA_XV pab-XVI pr	15	36	4293	61	128	1000	375934	3.8	118	13	4092	99

Trumpinys/analitė	Nb	Ni	P	Pb	Rb	S	Si	Sn	Sr	Th	Ti	Zn
163'Mt_1520–40	10	23	2534	19	99	579	306087	1.9	108	9	2969	58
210'KK_1520–40	17	31	427	237	128	372	402607	1.6	81	13	4007	78
210'kr/Mt_1520–40	9	24	3351	23	90	852	337023	2.0	106	8	2800	57
269'F_Z_XVI_IIp	15	33	525	576	112	297	387091	2.6	83	13	4311	76
257'PL_Z_XVI_IIp	14	32	404	79	132	243	377555	1.1	76	12	4003	93
273'PL_Z_XVI_IIp	15	32	471	57	130	233	389061	2.1	78	11	3982	85
275'F_Z_XVI_Iip	14	32	407	367	109	200	382576	2.1	83	12	3942	83
274'KR_Z_XVI_Iip	15	36	1045	785	116	298	366572	2.2	84	14	4244	75
159'F_Z_XVI pab-XVII_pr	14	30	568	407	109	237	392095	2.5	81	12	3842	67
261'PA_XVI pab-XVII_pr	17	43	1449	934	158	281	363853	2.6	97	16	4915	105
262'MA_XVI pab-XVII_pr	13	30	1657	460	122	210	353916	3.0	91	12	3688	83
263'PL_Z_XVI pab-XVII_pr	16	41	780	639	169	530	381216	2.9	83	15	4494	109
264'PL_Z_XVI pab-XVII_pr	16	35	593	190	146	268	378915	2.6	78	15	4301	110
270'PL_Z_XVI pab-XVII_pr	14	32	569	1063	120	249	386760	1.9	87	14	4382	75
036'F_Z_XVII_IIp	15	34	1067	337	112	240	386446	2.1	97	12	4115	83
033'KP_rZ_XVII_IIp	16	35	764	452	120	131	386289	3.7	92	13	4189	81
037'K_t.M/B_XVII_IIp	14	30	371	1323	121	458	395076	4.9	83	13	4237	80
041'KR_r.Z_XVII_IIp	15	36	486	616	118	176	389009	2.0	84	12	4316	75
268'MA_XVII_IIp	13	34	559	1266	123	470	371680	6.4	89	12	3895	79
166'K_r.Z_XVII_IIp	14	36	474	1229	117	431	383884	3.7	83	13	4285	82
184'PL_o.Z_XVII_IIp	15	32	2888	187	110	241	379752	1.5	89	12	4001	82
271'KR_Z_XVII_IIp	17	35	457	558	151	228	384197	2.7	78	13	4394	145
272'KR_XVII_IIp	14	29	234	259	108	195	392775	2.8	80	13	4170	68
196'PL_Z_XVII_IIp	13	29	367	562	117	315	378444	3.4	82	12	4085	168
032'K_t.Rd_XVII_pab–XVIII	14	32	294	194	111	409	367200	3.6	75	12	3914	75
055'PL_XVII_pab–XVIII	14	32	352	540	114	287	398737	3.0	82	13	4220	72
081'PL_B_XVII_pab–XVIII	15	38	1017	520	121	239	336395	16	143	14	3985	101

Trumpinys/analitė	Nb	Ni	P	Pb	Rb	S	Si	Sn	Sr	Th	Ti	Zn
098'J_XVII_pab–XVIII	11	28	848	914	108	1726	342724	104	144	11	3435	72
179'PL_B_XVII_pab–XVIII	11	31	219	2021	103	476	386133	102	75	12	3769	67
190'F_GM_XVII_pab–XVIII	14	31	588	598	111	272	366869	2.7	110	12	3927	81
202'BK_P_XVII_pab–XVIII	14	35	2892	1083	129	556	315650	76	167	14	3995	135
203'J_P_XVII_pab–XVIII	13	36	946	1710	117	677	328829	107	144	14	3925	93
227'F_XVII_pab–XVIII	13	32	503	460	107	414	376666	29	78	12	4047	68
248'PL_J_XVII_pab–XVIII	13	33	398	735	117	288	369344	3.0	83	13	4098	81
255'PL_BM_XVII_pab–XVIII	7	15	1678	29	89	90	304858	1.7	120	7	2344	80
258'PL_BM_XVII_pab–XVIII	14	33	343	970	110	265	387858	17	83	11	4058	69
260'iC_H_XVIII	17	37	662	28	135	72	377869	3.2	95	13	4698	98
266'iC_G_XVIII	17	35	285	39	120	108	390630	2.1	83	15	4606	76
267'iC_X_XVIII	14	31	510	30	118	63	386969	2.3	82	12	3826	71
276'vPLy_XIX	12	25	235	24	104	708	366259	2.3	75	10	3571	78
277'vPly_XIX	10	26	326	24	102	351	370129	2.8	75	9	3246	79
278'Mt	11	27	650	26	111	63	354805	3.8	94	10	3553	67

Trumpiniai: P – puodyninis, D – dubeninis, PL – plokštinis, PLs – plokštinis stačiakampis, KR – karūninis, K – karnizinis, J – juostinis, KP – kampinis, MA – matrica, PA – patrica, Mt – krosnies molio tinkas, KS – kamštis, BK – buitinė keramika, iC – importinė čerpė, vPly – vietinė plyta

710 4 XRF lent. Glazūrų sudėtyje aptiktieji analičių kiekiai, mg/kg

Trumpinys/analitė	**Al**	**As**	**Ca**	**Co**	**Cu**	**Fe**	**K**	**Mg**	**Mn**
01_t.Z+a_XVIa_pr	19010	843	3651	219	24600	8466	1587	8970	111
02_Z+ba_XVIa_pr	15005	1035	4621	172	23840	3014	1000	7420	76
03_r.Z+ga_XVIa_vid	26425	950	4487	156	24290	7931	4225	8130	86
04_r.Z+ba_XVIa_vid	51995	1075	13030	175	23960	7813	4710	9015	170
05_t.r.Z+ba_XVIa_pab-XVIIa_I	48130	787	24845	89	13830	9387	5124	15300	126
06_t.Z-na_XVIa_pab-XVIIa_I	59685	931	25385	138	26615	18290	7735	8020	616
07_t.r.Z-na_XVIIa_II	43835	831	9914	93	15780	7740	4520	9745	107
08_t.Z-na_XVIIa_II	41630	1040	13695	173	27185	6989	5910	11170	217
09_t.r.Z-na_XVIIa_II	65917	1900	20213	223	21610	10153	5597	12477	290
10_t.r.Z-na_XVIIa_II	44723	1100	18770	145	24833	9443	6057	15523	222
11_r.Z+ga_XVIIa_I	49117	1036	12273	266	10323	5940	3307	13637	265
12_t.r.Z+ga_XVIIa_I	47280	887	11370	118	14923	8891	4142	9853	157
13_r.Z+ba_XXa	84620	902	4018	1701	16543	17370	3111	6087	1081
14_r.J-na_XVIIa_pab–XVIIIa	21355	960	7515	146	18875	67415	4930	8300	4003
15_r.J-na_XVIIa_pab–XVIIIa	13716	1060	43453	224	39983	119033	6599	4930	289
16_J-na_XVIIa_pab–XVIIIa	18707	943	19767	216	48353	120467	4112	5247	302
17_B+J-?a_XVIIa_pab–XVIIIa	28493	1300	48685	36	280	8326	14978	11360	43
18_J-na_XVIIa_pab–XVIIIa	22835	955	9580	10	9620	31650	3575	8545	27055
19_M-na_XVIIIa_I	44588	23795	24090	11915	249	21178	28073	14360	811
20_M-na_XVIIIa_I	28243	19698	24808	15580	683	16028	59208	14768	254
21_M/B+ga_XVIIIa_I	47615	21935	12330	10422	633	17075	42242	19860	3504
22_M+ba_XXa	32770	1040	12730	2886	54	2231	1280	5805	613
23_B-na_XVIIIa	34755	941	37980	22	297	4531	13415	13015	140
24_B-na_XVIIIa	31235	852	34760	40	239	3107	9675	9505	576
25_B-na_XVIIIa	29130	1001	23875	228	209	4122	10060	11540	98
26_B+M-na_XVIIIa_I	30500	1080	36500	150	343	4783	9130	8440	134
27_Rd-na_XVIIa_II	34360	1129	22060	45	1271	36405	4605	11975	271

Trumpinys/analitė	Al	As	Ca	Co	Cu	Fe	K	Mg	Mn
28_ž.Rd-na_XVIIa_II	38530	815	4996	50	4078	24395	5420	13040	174
29_Rd-?a_XXa	48000	1000	15287	284	70	3845	1600	4660	2993
30_Rd-na_XVa_pab–XVIa_pr	21550	1060	5482	69	648	58790	3077	8305	162
31_ž.Rd-na_XVa_pab–XVIa_pr	35653	903	7276	12	404	14310	3853	12567	92
32_ž.Rd-na_XVa_pab–XVIa_pr	34930	1025	10287	219	2866	21959	10338	12705	325
33_r.Z-na_XVa_pab–XVIa_pr	32508	925	14020	122	24030	15512	5008	9658	151

Spalvų trumpiniai: Z – žalia, Rd – ruda, J – juoda, M – mėlyna, B – balta, t.Z – tamsiai žalia, r.Z – rusvai žalia, t.r.Z – tamsiai rusvai žalia, ž.Rd – ruda (vos žalsvo atspalvio), r.J – juodai ruda

710 4 XRF lent. tęsinys. Glazūrų sudėtyje aptiktieji analičių kiekiai, mg/kg

Trumpinys/analitė	Na	Ni	P	Pb	S	Si	Sn	Ti	Zn
01_t.Z+a_XVIa_pr	37750	25	5474	257150	74160	240450	51	1870	212
02_Z+ba_XVIa_pr	36400	25	4073	344300	45010	293850	98	1825	201
03_r.Z+ga_XVIa_vid	25100	99	4094	378550	87395	216900	309	715	935
04_r.Z+ba_XVIa_vid	20890	85	6591	350650	27595	341450	163	1640	1104
05_t.r.Z+ba_XVIa_pab-XVIIa_I	20705	75	2823	223700	48145	317050	50	2017	333
06_t.Z-na_XVIa_pab-XVIIa_I	30380	116	25435	291900	52890	329200	82	3275	2468
07_t.r.Z-na_XVIIa_II	23125	65	10041	300700	40785	409950	76	1225	187
08_t.Z-na_XVIIa_II	40000	25	5949	337150	67535	467250	309	753	302
09_t.r.Z-na_XVIIa_II	32300	50	15670	339267	42920	457167	182	907	236
10_t.r.Z-na_XVIIa_II	30657	89	4068	333733	40273	432367	598	1010	828
11_r.Z+ga_XVIIa_I	27267	48	7296	293933	23827	577700	117	887	196
12_t.r.Z+ga_XVIIa_I	21477	78	6912	294400	60063	438900	96	1397	188
13_r.Z+ba_XXa	33107	146	2593	292467	49743	337867	94	1683	371
14_r.J-na_XVIIa_pab–XVIIIa	21840	82	3388	371250	75835	207950	807	1670	355
15_r.J-na_XVIIa_pab–XVIIIa	20340	269	3062	310167	105717	77083	191	1158	288
16_J-na_XVIIa_pab–XVIIIa	18187	393	3816	368833	44753	177267	242	1163	326

Trumpinys/analitė	Na	Ni	P	Pb	S	Si	Sn	Ti	Zn
17_B+J-?a_XVIIa_pab–XVIIIa	21815	43	5265	276725	51223	251700	50713	1315	173
18_J-na_XVIIa_pab–XVIIIa	23400	32	2710	381550	66655	254900	728	1320	198
19_M-na_XVIIIa_I	32280	2273	24108	243775	20190	473000	16298	314	375
20_M-na_XVIIIa_I	29025	6516	3665	135925	39848	626000	104	260	357
21_M/B+ga_XVIIIa_I	38872	4314	4092	229633	40772	487417	2973	766	514
22_M+ba_XXa	16600	100	2291	388950	85205	236900	119	2460	182
23_B-na_XVIIIa	62100	44	6386	252700	48090	505700	46940	1216	127
24_B-na_XVIIIa	54700	49	9086	265150	16515	538750	52090	1145	111
25_B-na_XVIIIa	62990	42	3371	239600	28150	425950	36915	1155	204
26_B+M-na_XVIIIa_I	51000	70	6192	307200	22430	501500	46590	1260	144
27_Rd-na_XVIIa_II	24950	39	3561	287600	97380	231100	74	1820	180
28_ž.Rd-na_XVIIa_II	27450	77	2905	326550	58470	259550	84	1915	261
29_Rd-?a_XXa	21670	79	2480	412667	65157	246733	146	1970	3747
30_Rd-na_XVa_pab–XVIa_pr	18905	66	3062	371850	80095	190650	403	2125	153
31_ž.Rd-na_XVa_pab–XVIa_pr	24967	65	11552	322100	84183	351200	163	1080	151
32_ž.Rd-na_XVa_pab–XVIa_pr	22110	74	4122	345200	54538	297175	124	1880	245
33_r.Z-na_XVa_pab–XVIa_pr	30875	85	3083	314000	56198	244100	5595	2188	252

Spalvų trumpiniai: Z – žalia, Rd – ruda, J – juoda, M – mėlyna, B – balta, t.Z – tamsiai žalia, r.Z – rusvai žalia, t.r.Z – tamsiai rusvai žalia, ž.Rd – ruda (vos žalsvo atspalvio), r.J – juodai ruda

Spearman Rank Order Correlations (Molinukai_glazura end 10-17) MD pairwise deleted Marked correlations are significant at p <.05000																							
Variable	Al	As	Ca	Co	Cu	Fe	Ga	K	Mg	Mn	Na	Nb	Ni	P	Pb	Rb	S	Si	Sn	Sr	Th	Ti	Zn
Al	1.00	0.13	-0.36	0.37	0.44	0.77	0.66	0.64	0.40	0.07	-0.08	0.70	0.55	0.17	0.10	0.62	-0.24	0.35	-0.25	-0.11	0.64	0.75	0.40
As	0.13	1.00	-0.07	0.35	0.37	0.23	-0.31	-0.15	0.17	0.17	0.42	-0.09	0.07	-0.23	0.71	-0.12	0.22	0.20	0.41	-0.11	0.05	0.25	-0.01
Ca	-0.36	-0.07	1.00	-0.16	0.15	-0.23	-0.27	-0.15	0.27	-0.14	-0.18	-0.34	-0.08	0.62	0.07	-0.21	0.12	-0.66	0.12	0.85	-0.20	-0.36	0.10
Co	0.37	0.35	-0.16	1.00	0.29	0.49	0.35	0.27	0.25	0.28	0.23	0.50	0.56	0.02	0.31	0.40	-0.05	0.19	0.05	-0.01	0.45	0.46	0.28
Cu	0.44	0.37	0.15	0.29	1.00	0.36	0.07	0.35	0.44	0.02	0.28	0.23	0.41	0.26	0.52	0.26	0.20	0.01	0.17	0.22	0.34	0.33	0.33
Fe	0.77	0.23	-0.23	0.49	0.36	1.00	0.66	0.45	0.21	0.16	-0.16	0.62	0.60	0.18	0.14	0.67	-0.23	0.19	-0.10	0.06	0.68	0.72	0.46
Ga	0.66	-0.31	-0.27	0.35	0.07	0.66	1.00	0.66	0.22	0.04	-0.23	0.79	0.55	0.20	-0.36	0.80	-0.47	0.18	-0.45	-0.04	0.58	0.55	0.44
K	0.64	-0.15	-0.15	0.27	0.35	0.45	0.66	1.00	0.59	0.11	-0.02	0.62	0.59	0.30	-0.02	0.80	-0.25	0.10	-0.16	0.04	0.60	0.48	0.58
Mg	0.40	0.17	0.27	0.25	0.44	0.21	0.22	0.59	1.00	-0.02	0.20	0.35	0.50	0.38	0.28	0.36	-0.01	-0.10	0.15	0.31	0.45	0.39	0.44
Mn	0.07	0.17	-0.14	0.28	0.02	0.16	0.04	0.11	-0.02	1.00	-0.09	0.19	0.22	0.07	0.02	0.13	0.23	0.06	0.18	-0.06	0.04	0.15	0.16
Na	-0.08	0.42	-0.18	0.23	0.28	-0.16	-0.23	-0.02	0.20	-0.09	1.00	0.10	0.07	-0.45	0.46	-0.10	0.09	0.42	0.33	-0.26	0.13	0.15	-0.15
Nb	0.70	-0.09	-0.34	0.50	0.23	0.62	0.79	0.62	0.35	0.19	0.10	1.00	0.65	0.12	-0.12	0.73	-0.37	0.39	-0.33	-0.09	0.74	0.77	0.42
Ni	0.55	0.07	-0.08	0.56	0.41	0.60	0.55	0.59	0.50	0.22	0.07	0.65	1.00	0.19	0.19	0.73	-0.15	0.01	0.09	0.16	0.77	0.70	0.55
P	0.17	-0.23	0.62	0.02	0.26	0.18	0.20	0.30	0.38	0.07	-0.45	0.12	0.19	1.00	-0.18	0.20	0.03	-0.55	-0.20	0.79	0.16	-0.08	0.34
Pb	0.10	0.71	0.07	0.31	0.52	0.14	-0.36	-0.02	0.28	0.02	0.46	-0.12	0.19	-0.18	1.00	-0.03	0.42	0.16	0.52	0.01	0.16	0.21	0.05
Rb	0.62	-0.12	-0.21	0.40	0.26	0.67	0.80	0.80	0.36	0.13	-0.10	0.73	0.73	0.20	-0.03	1.00	-0.24	0.08	-0.17	0.04	0.71	0.61	0.64
S	-0.24	0.22	0.12	-0.05	0.20	-0.23	-0.47	-0.25	-0.01	0.23	0.09	-0.37	-0.15	0.03	0.42	-0.24	1.00	-0.19	0.34	0.06	-0.20	-0.25	-0.07
Si	0.35	0.20	-0.66	0.19	0.01	0.19	0.18	0.10	-0.10	0.06	0.42	0.39	0.01	-0.55	0.16	0.08	-0.19	1.00	-0.07	-0.64	0.13	0.42	-0.25
Sn	-0.25	0.41	0.12	0.05	0.17	-0.10	-0.45	-0.16	0.15	0.18	0.33	-0.33	0.09	-0.20	0.52	-0.17	0.34	-0.07	1.00	0.06	-0.05	-0.08	0.04
Sr	-0.11	-0.11	0.85	-0.01	0.22	0.06	-0.04	0.04	0.31	-0.06	-0.26	-0.09	0.16	0.79	0.01	0.04	0.06	-0.64	0.06	1.00	0.07	-0.16	0.29
Th	0.64	0.05	-0.20	0.45	0.34	0.68	0.58	0.60	0.45	0.04	0.13	0.74	0.77	0.16	0.16	0.71	-0.20	0.13	-0.05	0.07	1.00	0.77	0.50
Ti	0.75	0.25	-0.36	0.46	0.33	0.72	0.55	0.48	0.39	0.15	0.15	0.77	0.70	-0.08	0.21	0.61	-0.25	0.42	-0.08	-0.16	0.77	1.00	0.38
Zn	0.40	-0.01	0.10	0.28	0.33	0.46	0.44	0.58	0.44	0.16	-0.15	0.42	0.55	0.34	0.05	0.64	-0.07	-0.25	0.04	0.29	0.50	0.38	1.00

↑ **711** 6XRF lent. Molio masės mėginius (60 vnt.) formuojančių cheminių elementų koreliacinių ryšių matrica

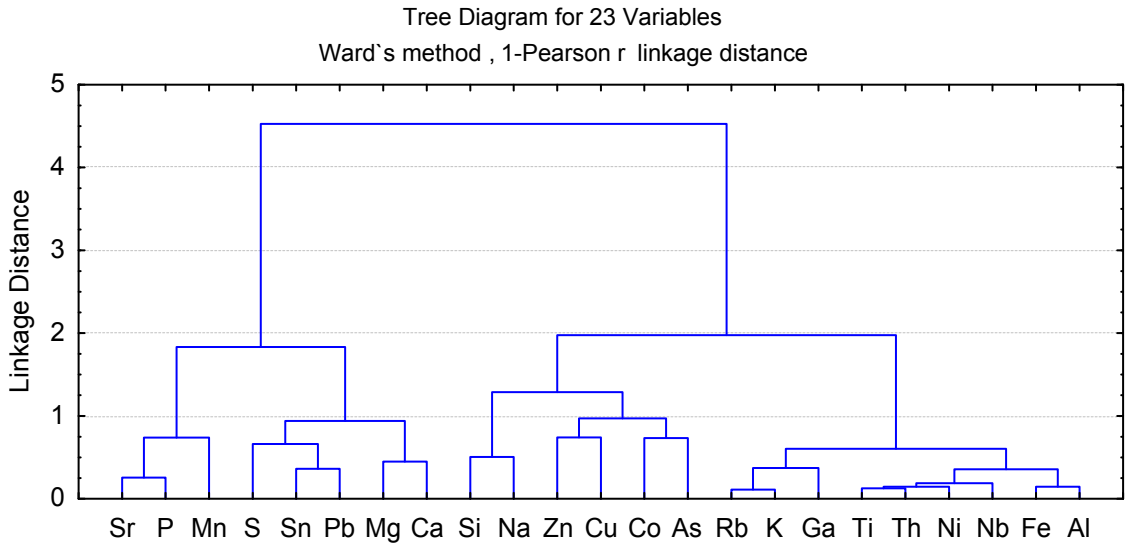

712 7XRF pav. 60 molio masės mėginių formuojančių 23 cheminių elementų klasterių dendrograma

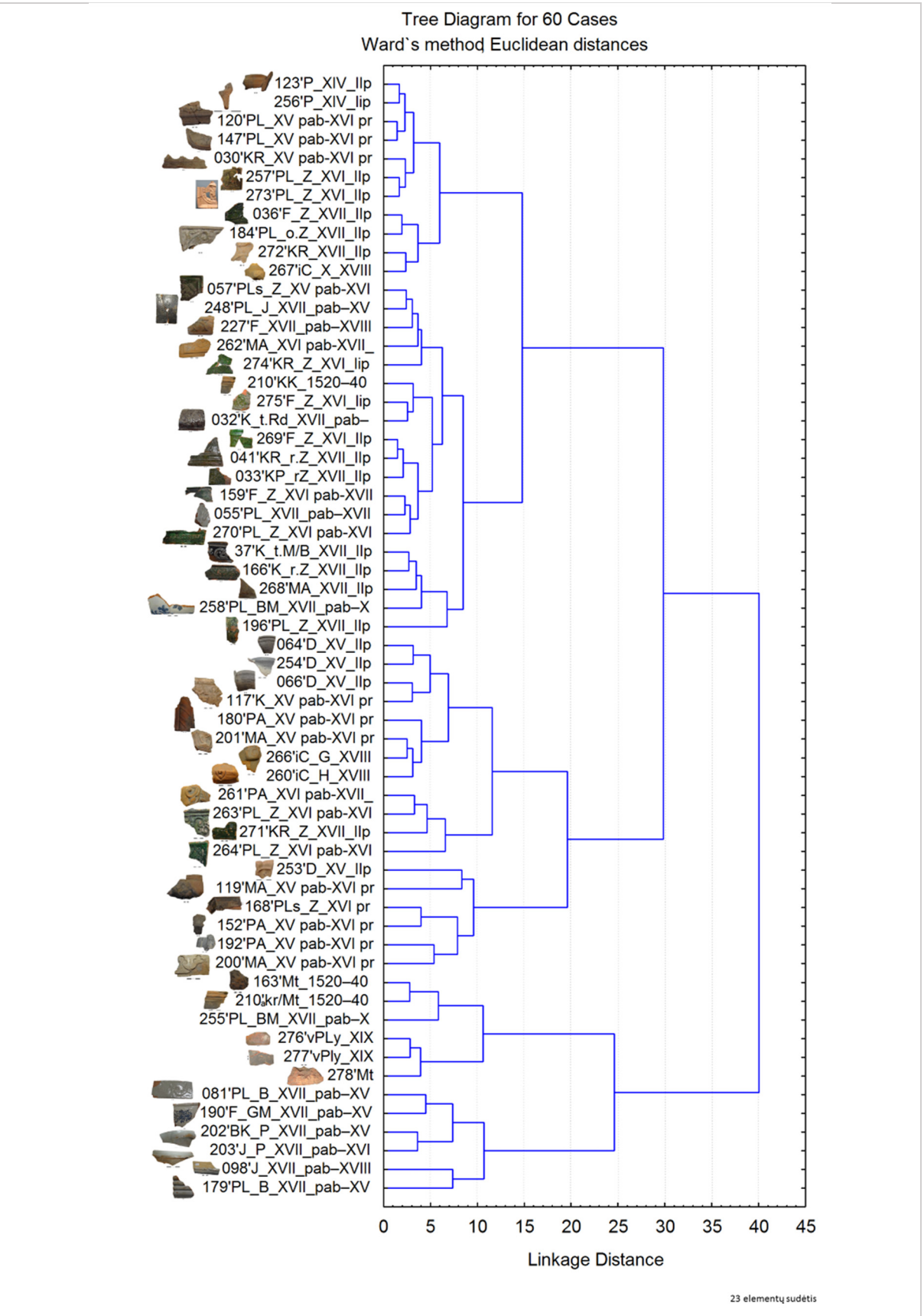

713 8XRF pav. 60 molio masės mėginių gretinimas klasterių analizės metodu, atsižvelgiant į 23 cheminių elementų sudėtį

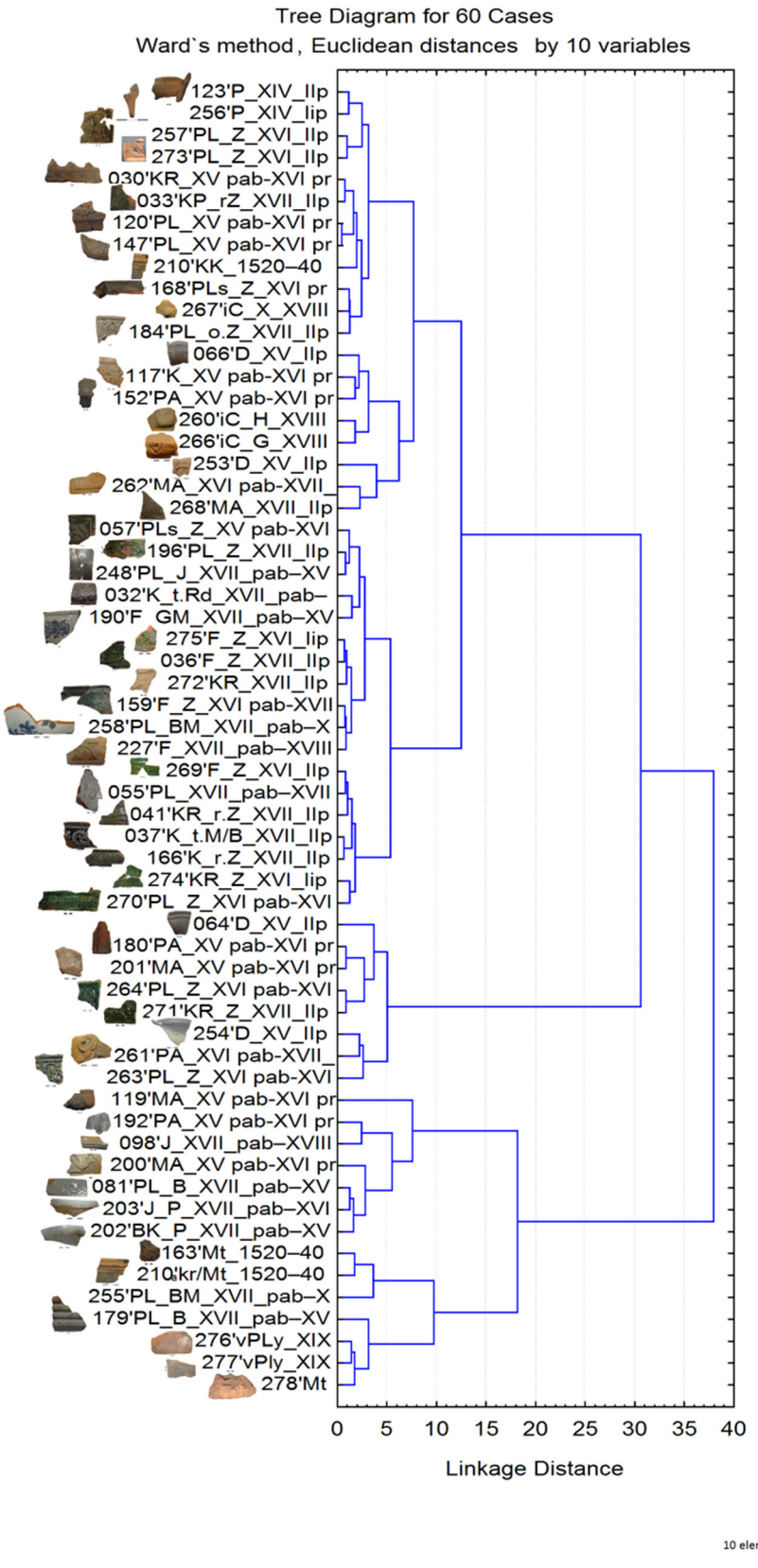

714 13XRF pav.. 60 molio masės mėginių gretinimas klasterių analizės metodu, atsižvelgiant į 10 cheminių elementų sudėtį

	Spearman Rank Order Correlations (G_data end_10-17+) MD pairwise deleted Marked correlations are significant at p <.05000																	
Variable	Al	As	Ca	Co	Cu	Fe	K	Mg	Mn	Na	Ni	P	Pb	S	Si	Sn	Ti	Zn
Al	1.00	-0.03	0.05	0.15	-0.06	-0.15	0.10	0.37	0.24	0.10	0.18	0.29	-0.18	-0.32	0.50	-0.28	-0.00	0.32
As	-0.03	1.00	0.34	0.42	-0.17	0.08	0.37	0.20	0.20	0.03	0.18	0.07	0.00	-0.20	0.16	0.36	-0.41	0.13
Ca	0.05	0.34	1.00	-0.03	-0.22	-0.10	0.67	0.18	0.04	0.09	0.11	0.19	-0.44	-0.36	0.29	0.39	-0.19	-0.09
Co	0.15	0.42	-0.03	1.00	0.02	-0.08	0.05	-0.07	0.35	0.08	0.49	-0.11	-0.06	-0.24	0.14	-0.10	-0.25	0.52
Cu	-0.06	-0.17	-0.22	0.02	1.00	0.34	-0.20	-0.23	-0.06	-0.10	0.12	0.09	0.21	0.19	-0.29	-0.31	-0.01	0.43
Fe	-0.15	0.08	-0.10	-0.08	0.34	1.00	0.11	0.03	0.40	-0.35	0.37	-0.19	0.06	0.32	-0.42	-0.11	0.07	0.25
K	0.10	0.37	0.67	0.05	-0.20	0.11	1.00	0.56	0.05	0.38	0.22	0.32	-0.57	-0.45	0.49	0.48	-0.43	0.09
Mg	0.37	0.20	0.18	-0.07	-0.23	0.03	0.56	1.00	-0.14	0.31	-0.08	0.30	-0.57	-0.40	0.61	0.05	-0.41	-0.05
Mn	0.24	0.20	0.04	0.35	-0.06	0.40	0.05	-0.14	1.00	-0.11	0.43	-0.21	0.18	-0.00	-0.01	0.05	0.03	0.37
Na	0.10	0.03	0.09	0.08	-0.10	-0.35	0.38	0.31	-0.11	1.00	-0.30	0.34	-0.48	-0.45	0.61	0.31	-0.37	-0.10
Ni	0.18	0.18	0.11	0.49	0.12	0.37	0.22	-0.08	0.43	-0.30	1.00	-0.15	0.00	-0.10	-0.07	-0.01	-0.09	0.62
P	0.29	0.07	0.19	-0.11	0.09	-0.19	0.32	0.30	-0.21	0.34	-0.15	1.00	-0.29	-0.42	0.55	0.10	-0.44	-0.16
Pb	-0.18	0.00	-0.44	-0.06	0.21	0.06	-0.57	-0.57	0.18	-0.48	0.00	-0.29	1.00	0.44	-0.54	0.02	0.27	0.11
S	-0.32	-0.20	-0.36	-0.24	0.19	0.32	-0.45	-0.40	-0.00	-0.45	-0.10	-0.42	0.44	1.00	-0.74	-0.28	0.39	-0.05
Si	0.50	0.16	0.29	0.14	-0.29	-0.42	0.49	0.61	-0.01	0.61	-0.07	0.55	-0.54	-0.74	1.00	0.19	-0.55	-0.11
Sn	-0.28	0.36	0.39	-0.10	-0.31	-0.11	0.48	0.05	0.05	0.31	-0.01	0.10	0.02	-0.28	0.19	1.00	-0.39	-0.19
Ti	-0.00	-0.41	-0.19	-0.25	-0.01	0.07	-0.43	-0.41	0.03	-0.37	-0.09	-0.44	0.27	0.39	-0.55	-0.39	1.00	-0.06
Zn	0.32	0.13	-0.09	0.52	0.43	0.25	0.09	-0.05	0.37	-0.10	0.62	-0.16	0.11	-0.05	-0.11	-0.19	-0.06	1.00

↑ **715** 9XRF lent.. Glazūros mėginius formuojančių cheminių elementų koreliacinių ryšių matrica

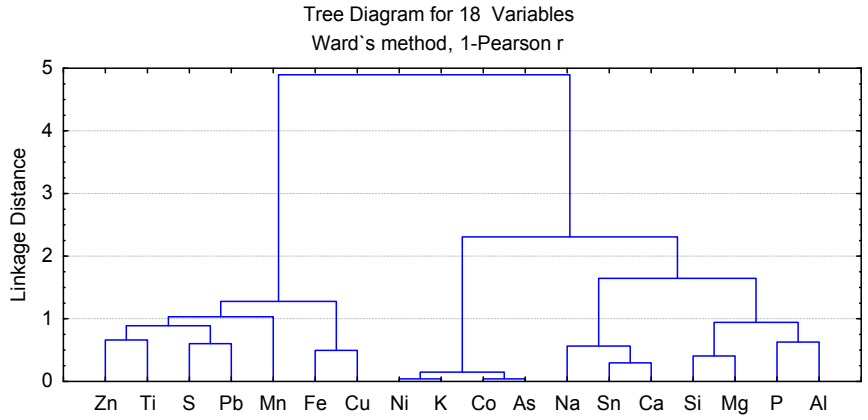

↑ **716** 10XRF pav.. 33 mėginių glazūras formuojančių 18 cheminių elementų klasterių dendrograma

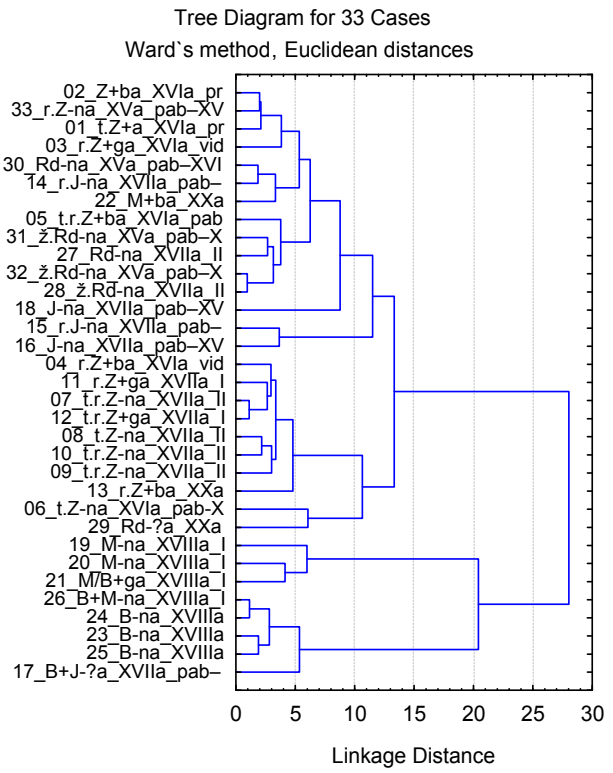

← **717** 11XRF pav. 33 glazūros mėginių gretinimas klasterių analizės metodu, atsižvelgiant į 18 cheminių elementų sudėtį

Pb	Sn	Cu	As	Co	S	P	Ni	Zn	Na	Ca	Mn	Mg	Si	Fe	Al	Ti	K
12933	3148	945	453	203	103	22.6	18.7	6.12	4.75	3.67	1.98	1.43	0.94	0.82	0.65	0.42	0.36
visų mėginių spalvos																	

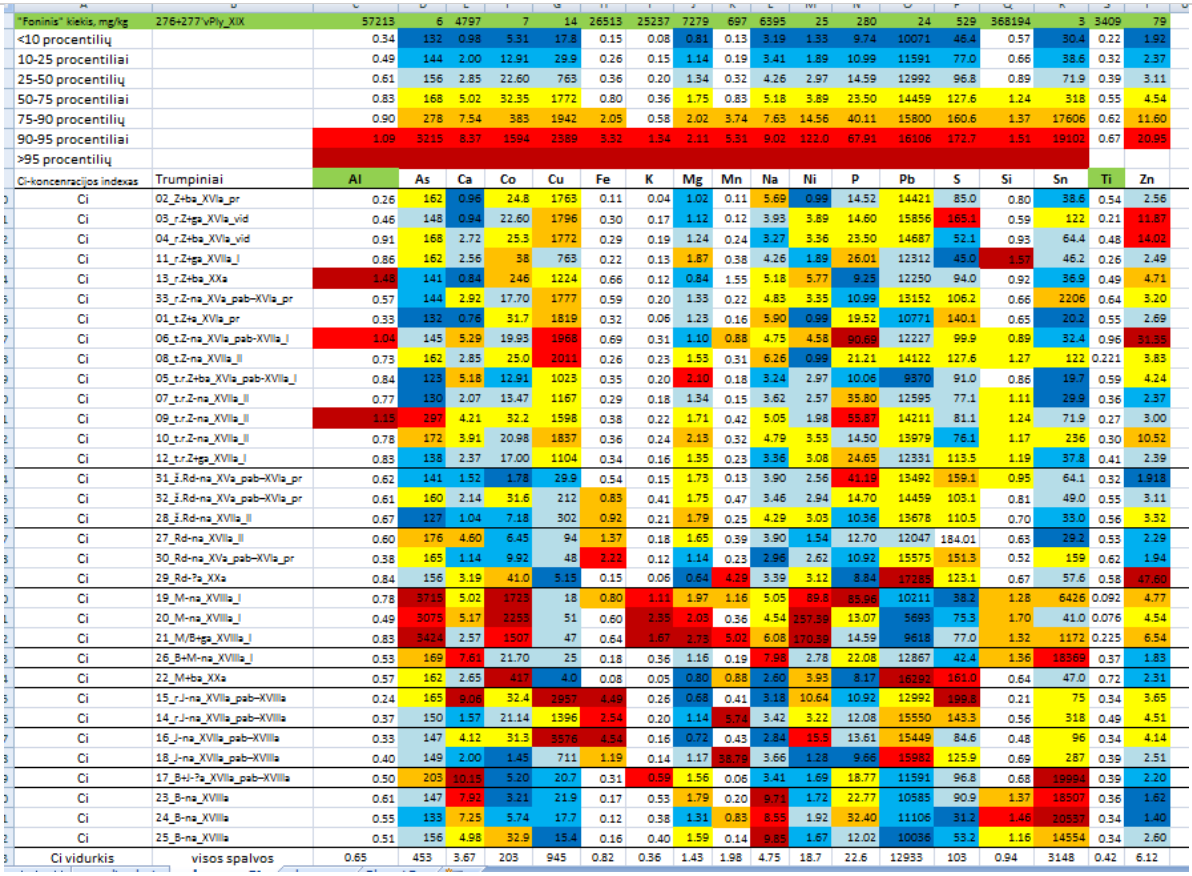

"Foninis" kiekis, mg/kg	276+277 vPly_XIX	57213	6	4797	7	14	26513	25237	7279	697	6395	25	280	24	529	368194	3	3409	79
<10 procentilių		0.34	132	0.98	5.31	17.8	0.15	0.08	0.81	0.13	3.19	1.33	9.74	10071	46.4	0.57	30.4	0.22	1.92
10-25 procentiliai		0.49	144	2.00	12.91	29.9	0.26	0.15	1.14	0.19	3.41	1.89	10.99	11591	77.0	0.66	38.6	0.32	2.37
25-50 procentilių		0.61	156	2.85	22.60	763	0.36	0.20	1.34	0.32	4.26	2.97	14.59	12992	96.8	0.89	71.9	0.39	3.11
50-75 procentiliai		0.83	168	5.02	32.35	1772	0.80	0.36	1.75	0.83	5.18	3.89	23.50	14459	127.6	1.24	318	0.55	4.54
75-90 procentilių		0.90	278	7.54	383	1942	2.05	0.58	2.02	3.74	7.63	14.56	40.11	15800	160.6	1.37	17606	0.62	11.60
90-95 procentiliai		1.09	3215	8.37	1594	2389	5.32	1.34	2.11	5.31	9.02	122.0	67.91	16106	172.7	1.51	19102	0.67	20.95
>95 procentilių																			
Ci-koncentracijos indexas	Trumpiniai	Al	As	Ca	Co	Cu	Fe	K	Mg	Mn	Na	Ni	P	Pb	S	Si	Sn	Ti	Zn
Ci	02_Z+ba_XVIa_pr	0.26	162	0.96	24.8	1763	0.11	0.04	1.02	0.11	5.69	0.99	14.52	14421	85.0	0.80	38.6	0.54	2.56
Ci	03_r.Z+ga_XVIa_vid	0.46	148	0.94	22.60	1796	0.30	0.17	1.12	0.12	3.93	3.89	14.60	15856	165.1	0.59	122	0.21	11.87
Ci	04_r.Z+ba_XVIa_vid	0.91	168	2.72	25.3	1772	0.29	0.19	1.24	0.24	3.27	3.36	23.50	14687	52.1	0.93	64.4	0.48	14.02
Ci	11_r.Z+ga_XVIIa_l	0.86	162	2.56	38	763	0.22	0.13	1.87	0.38	4.26	1.89	26.01	12312	45.0	1.57	46.2	0.26	2.49
Ci	13_r.Z+ba_XXa	1.48	141	0.84	246	1224	0.66	0.12	0.84	1.55	5.18	5.77	9.25	12250	94.0	0.92	36.9	0.49	4.71
Ci	33_r.Z-na_XVa_pab-XVIa_pr	0.57	144	2.92	17.70	1777	0.59	0.20	1.33	0.22	4.83	3.35	10.99	13152	106.2	0.66	2206	0.64	3.20
Ci	01_t.Z+a_XVIa_pr	0.33	132	0.76	31.7	1819	0.32	0.06	1.23	0.16	5.90	0.99	19.52	10771	140.1	0.65	20.2	0.55	2.69
Ci	06_t.Z-na_XVIa_pab-XVIIa_l	1.04	145	5.29	19.93	1968	0.69	0.31	1.10	0.88	4.75	4.58	90.69	12227	99.9	0.89	32.4	0.96	31.35
Ci	08_t.Z-na_XVIIa_II	0.73	162	2.85	25.0	2011	0.26	0.23	1.53	0.31	6.26	0.99	21.21	14122	127.6	1.27	122	0.221	3.83
Ci	05_t.r.Z+ba_XVIa_pab-XVIIa_l	0.84	123	5.18	12.91	1023	0.35	0.20	2.10	0.18	3.24	2.97	10.06	9370	91.0	0.86	19.7	0.59	4.24
Ci	07_t.r.Z-na_XVIIa_II	0.77	130	2.07	13.47	1167	0.29	0.18	1.34	0.15	3.62	2.57	35.80	12595	77.1	1.11	29.9	0.36	2.37
Ci	09_t.r.Z-na_XVIIa_II	1.15	297	4.21	32.2	1598	0.38	0.22	1.71	0.42	5.05	1.98	55.87	14211	81.1	1.24	71.9	0.27	3.00
Ci	10_t.r.Z-na_XVIIa_II	0.78	172	3.91	20.98	1837	0.36	0.24	2.13	0.32	4.79	3.53	14.50	13979	76.1	1.17	236	0.30	10.52
Ci	12_t.r.Z+ga_XVIIa_l	0.83	138	2.37	17.00	1104	0.34	0.16	1.35	0.23	3.36	3.08	24.65	12331	113.5	1.19	37.8	0.41	2.39
Ci	31_ž.Rd-na_XVa_pab-XVIa_pr	0.62	141	1.52	1.78	29.9	0.54	0.15	1.73	0.13	3.90	2.56	41.19	13492	159.1	0.95	64.1	0.32	1.918
Ci	32_ž.Rd-na_XVa_pab-XVIa_pr	0.61	160	2.14	31.6	212	0.83	0.41	1.75	0.47	3.46	2.94	14.70	14459	103.1	0.81	49.0	0.55	3.11
Ci	28_ž.Rd-na_XVIIa_II	0.67	127	1.04	7.18	302	0.92	0.21	1.79	0.25	4.29	3.03	10.36	13678	110.5	0.70	35.0	0.56	3.32
Ci	27_Rd-na_XVIIa_II	0.60	176	4.60	6.45	94	1.37	0.18	1.65	0.39	3.90	1.54	12.70	12047	184.01	0.63	29.1	0.53	2.29
Ci	30_Rd-na_XVa_pab-XVIa_pr	0.38	165	1.14	9.92	48	2.22	0.12	1.14	0.23	2.96	2.62	10.92	15575	151.3	0.52	159	0.62	1.94
Ci	29_Rd-?a_XXa	0.84	156	3.19	41.0	5.15	0.15	0.06	0.64	4.29	3.39	3.12	8.84	17285	123.1	0.67	57.6	0.58	47.60
Ci	19_M-na_XVIIIa_l	0.78	3715	5.02	1723	18	0.80	1.11	1.97	1.16	5.05	89.8	85.96	10211	38.2	1.28	6426	0.092	4.77
Ci	20_M-na_XVIIIa_l	0.49	3075	5.17	2253	51	0.60	2.35	2.03	0.36	4.54	257.39	13.07	5693	75.3	1.70	41.0	0.076	4.54
Ci	21_M/B+ga_XVIIIa_l	0.83	3424	2.57	1507	47	0.64	1.67	2.73	5.02	6.08	170.39	14.59	9618	77.0	1.32	1172	0.225	6.54
Ci	26_B+M-na_XVIIIa_l	0.53	169	7.61	21.70	25	0.18	0.36	1.16	0.19	7.98	2.78	22.08	12867	42.4	1.36	18369	0.37	1.83
Ci	22_M+ba_XXa	0.57	162	2.65	417	4.0	0.08	0.05	0.80	0.88	2.60	3.93	8.17	16293	161.0	0.64	47.0	0.72	2.31
Ci	15_r.I-na_XVIIa_pab-XVIIIa	0.24	165	9.06	32.4	2957	4.49	0.26	0.68	0.41	3.18	10.64	10.92	12992	199.8	0.21	75	0.34	3.65
Ci	14_r.I-na_XVIIa_pab-XVIIIa	0.37	150	1.57	21.14	1396	2.54	0.20	1.14	5.74	3.42	3.22	12.08	15550	143.3	0.56	318	0.49	4.51
Ci	16_I-na_XVIIa_pab-XVIIIa	0.33	147	4.12	31.3	3576	4.54	0.16	0.72	0.43	2.84	15.5	13.61	15449	84.6	0.48	96	0.34	4.14
Ci	18_I-na_XVIIa_pab-XVIIIa	0.40	149	2.00	1.45	711	1.19	0.14	1.17	38.79	3.66	1.28	9.66	15982	125.9	0.69	287	0.39	2.51
Ci	17_B+I-?a_XVIIa_pab-XVIIIa	0.50	203	10.15	5.20	20.7	0.31	0.59	1.56	0.06	3.41	1.69	18.77	11591	96.8	0.68	19994	0.39	2.20
Ci	23_B-na_XVIIIa	0.61	147	7.92	3.21	21.9	0.17	0.53	1.79	0.20	9.71	1.72	22.77	10585	90.9	1.37	18507	0.36	1.62
Ci	24_B-na_XVIIIa	0.55	133	7.25	5.74	17.7	0.12	0.38	1.31	0.83	8.55	1.92	32.40	11106	31.2	1.46	20537	0.34	1.40
Ci	25_B-na_XVIIIa	0.51	156	4.98	32.9	15.4	0.16	0.40	1.59	0.14	9.85	1.67	12.02	10036	53.2	1.16	14554	0.34	2.60
Ci vidurkis	visos spalvos	0.65	453	3.67	203	945	0.82	0.36	1.43	1.98	4.75	18.7	22.6	12933	103	0.94	3148	0.42	6.12

718 12XRF lent.. Glazūrų sudėtyje aptiktų analičių koncentracijos indeksai, lyginant su vietinės gamybos plytų molio mase

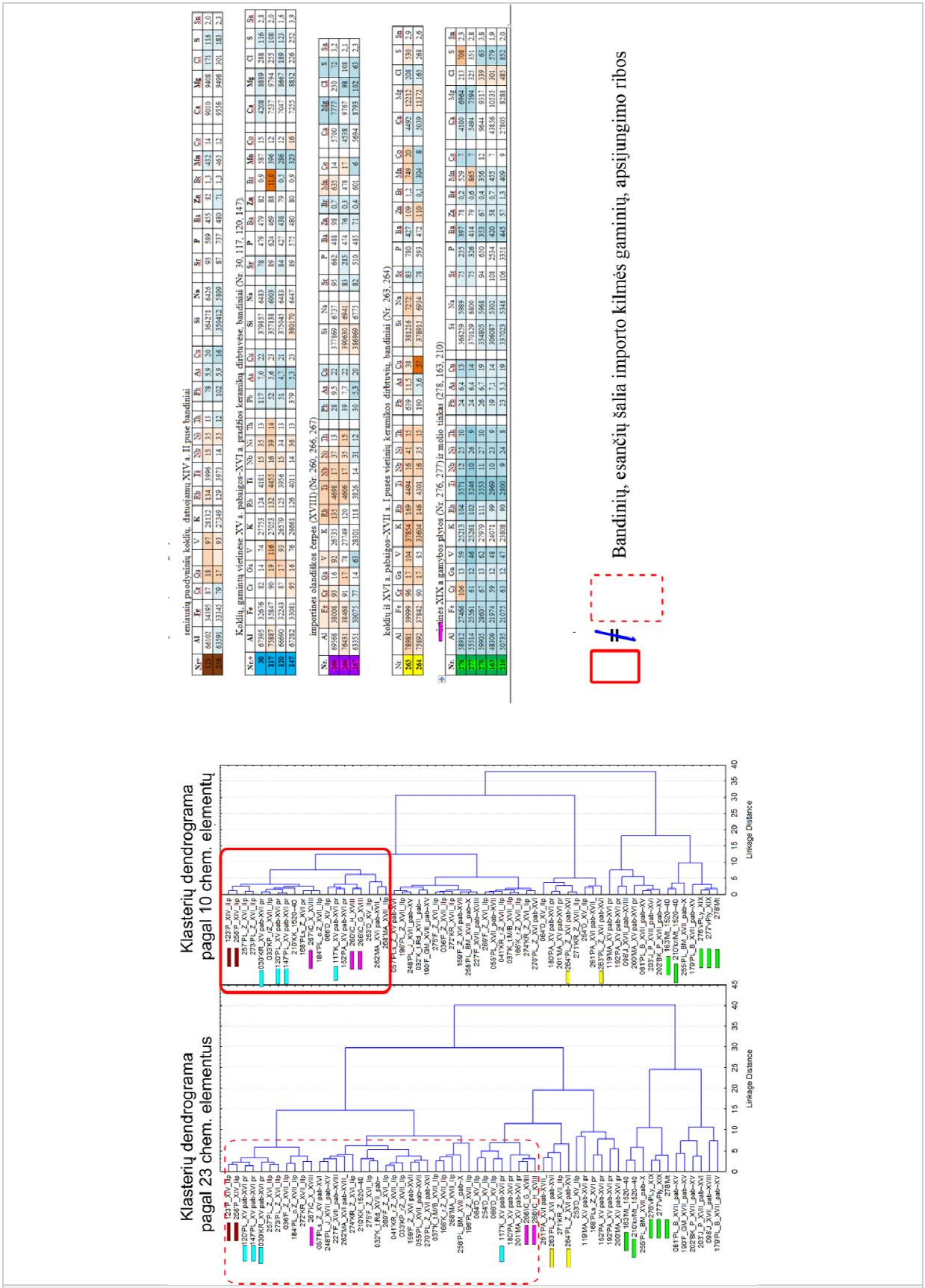

719 pav. Molio masės klasterių dendrogramų, sudarytų pagal 23 ir 10 cheminių elementų, palyginimas

Klaipėdos universiteto leidykla

Raimonda Nabažaitė
VĖLYVŲJŲ VIDURAMŽIŲ IR NAUJŲJŲ LAIKŲ KOKLININKYSTĖ KLAIPĖDOJE: TARP INOVACIJOS IR KULTŪRINĖS TRADICIJOS
Daktaro disertacija

Klaipėda, 2016

SL 1335. 2016 11 09. Apimtis 49 sąl. sp.l. Tiražas 11 egz.
Išleido ir spausdino Klaipėdos universiteto leidykla, Herkaus Manto g. 84, 92294 Klaipėda
Tel. (8 46) 398 891, el. paštas: leidykla@ku.lt, interneto adresas: http://www.ku.lt/leidykla/